

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE
KAMU DİPLOMASİSİ: ENDONEZYA MUHAMMEDİYE
VAKFI'NIN MALEZYA, MISIR ve TÜRKİYE
FAALİYETLERİ ÖRNEĞİ**

ARIEF ISDIMAN SALEH

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. ÖNDER KUTLU**

KONYA-2024

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE KAMU
DİPLOMASİSİ:
ENDONEZYA MUHAMMEDİYE VAKFI'NIN
MALEZYA, MISIR ve TÜRKİYE FAALİYETLERİ
ÖRNEĞİ**

ARIEF ISDIMAN SALEH

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. ÖNDER KUTLU**

KONYA-2024

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arief Isdiman Saleh		
	Numarası	21810401020		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Önder KUTLU		
	Tezin Adı	SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE KAMU DİPLOMASİSİ: ENDONEZYA MUHAMMEDİYE VAKFI'NIN MALEZYA, MISIR ve TÜRKİYE FAALİYETLERİ ÖRNEĞİ		

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) son dönemlerde gerek yerel veya küresel seviyede önemli role sahip olmaktadır. STK'ların belirli bir toplum veya çıkarların temsil etme kabiliyeti, geniş bağlantıları ve belirli politikaların üzerinde lobicilik ve etkileşim gücüne sahip olduğu sayesinde bir devletin politika oluşturma sürecinde ayrılmaz bir gücü olarak bilinmektedir. İç politikadan dış politikaya kadar birçok alanda oluşturulmuş politikalarda, STK'ların rolü son derece önemli olduğu ifade edilmektedir. Sivil Toplum Kuruluşları, dış politikada özellikle kamu diplomasisi konusunda, önemli ve etkin rolü oynamaktadır. Zira STK'ların sahip olduğu müstakil, bağımsız karakteri ve geniş şebekeleri hatta devlet aktöründen topluma daha iyi yaklaşılabildiğinden dolayı, bir devletin kamu diplomasisi daha etkili ve objektif bir şekilde yürütülmektedir. Dahası, kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren STK'lar, doğrudan veya dolaylı şekilde STK'ların bulunduğu ülkelerin adını taşımaktadır. Dolayısıyla, günümüzdeki devletler kamu diplomasisi yürüttüğü zaman, STK'lar herhangi kamu diplomasisi faaliyetlerine dahil olmakta veya ortaklık kurmaktadır. STK'ların kamu diplomasisi alanında oynadığı rolün gerçek örneklerinden birisi, Endonezya-merkezli Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikalar üzerinde oynadığı ve oynamakta olduğu rollerdir. Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın dışında yürüttüğü aktif faaliyetler ve bazı ülkelerdeki kurduğu özel şubeler ile kamu diplomasisi alanında aktif bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın Endonezya'daki nadir STK'lardan olması nedeniyle, Endonezya dışındaki her türlü yürüttüğü faaliyet aynı zamanda da Endonezya devleti namına da taşımaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada, Muhammediye Vakfı'nın üç farklı ülkedeki (Mısır, Malezya ve Türkiye) yürüttüğü kamu diplomasisi alanları ve faaliyetlerinden bahsedilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda, kamu diplomasisi alanlar ve faaliyetlerinden ortaya çıkan dersleri, avantajları, dezavantajları ve önemli öneriler de açıklanmıştır. Bu çalışmada, Muhammediye Vakfı'nın üç farklı ülkede (Malezya, Mısır ve Türkiye) yürüttüğü kamu diplomasisi temel faaliyet alanları; eğitim, kültür, dini ve sosyal yardımı yaklaşımları benimsemesini ifade edilmektedir. Aynı zamanda da, Muhammediye Vakfı'nın ilgili ülkelerdeki yürüttüğü kamu diplomasisi, kendi değerleri ile uyumlu şekilde yürütüldüğünden dolayı verimli ve olumlu şekilde sonuçlanmaktadır. Öbür tarafta, Muhammediye Vakfı'nın elde ettiği olumlu sonuçlarına rağmen birkaç alanda örneğin; yabancı uyruklu üye alımı, faaliyetler yönetimi ve bağlantı geliştirme gibi eksiklikler bulunmakta olup, gereken düzeltmeleri yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Malezya, Mısır, Muhammediye Vakfı, Malezya, Mısır, STK'lar, Türkiye

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Arief Isdiman Saleh		
	Student Number	21810401020		
	Department	Political Science and Public Administration		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)	X	
	Supervisor	Prof. Dr. Önder KUTLU		
	Title of the Thesis/Dissertation	NGO's And Public Diplomacy: The Case of Indonesian Muhammadiyah Foundation's Activities In Malaysia, Egypt, and Türkiye		

Non-Governmental Organizations (NGOs) have important roles and responsibilities at local and global levels. NGOs have become an unseparated power in a state's policy making process due to its capabilities to represent certain groups of community or interests, having a wide network, and affecting several government policies through action of lobbying and influencing. Recently, the roles and responsibilities of NGOs in terms of policy making could be said as powerful and important from domestic policies to foreign policies. Because of their independent characteristics, wide range of networks, and capable of performing better approaches than the governmental actors, NGOs would perform public diplomacy as effective and objective and government actors. They could represent their country of origin whether directly or indirectly at international levels. Certain public diplomacy activities performed by the state take NGOs as partner institutions in their public diplomacy activities.

Muhammadiyah Foundation, as an NGO founded in Indonesia, has also a number of activities involved within the scope of public diplomacy activities. The Foundation, through their active role and establishment of several special branches outside of Indonesia could be considered as an active actor in public diplomacy. Therefore, they have the capacity and potential of a flag-carrying civil institution outside of Indonesia across mainly Islamic countries.

This thesis discusses and explains Muhammadiyah Foundation's public diplomacy policies and the cases of diplomacy in three countries, namely Egypt, Malaysia, and Türkiye. Through examining the structures and activities of the Foundation this research aims to evaluate NGOs as 'soft powers' of their respective countries.

The thesis finds that public diplomacy activities performed by Muhammadiyah Foundation in Malaysia, Egypt, and Türkiye adopts approaches from its fundamental work fields such as education, culture, religion, and social service. At the same time, the public diplomacy performed by Muhammadiyah in three countries register success stemming from its adherence to the primary values of Muhammadiyah Foundation. The research finds that Muhammadiyah Foundations is expected to deal with certain discrepancies such as recruitment of foreigners as a member of Muhammadiyah Foundation, management or governance of activities and development of networks.

Keywords: Egypt, Malaysia, Muhammadiyah Foundation, NGO's, Public Diplomacy, Türkiye

İÇİNDEKİLER

Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Kısaltmalar	vii
Önsöz	xii
Tablo Dizini	xv
Şekil Dizini	xvi
Ekler Listesi	xvii

Giriş	1
Araştırma Amacı	7
Araştırma Yöntemi.....	8
Araştırma Soruları	11
Hipotezler	11
Araştırma Sınırlılıkları	13
Literatür Taraması.....	14

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ve KAMU DİPLOMASİSİ

Giriş	25
1.1. Sivil Toplum Kuruluşları.....	26
1.1.1 Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanıtımı ve Çerçevesi.....	26
1.1.2. Çeşitleri	37
1.1.3. Faaliyet Alanları.....	37
1.1.4. Avantaj ve Kısıtları (Dezavantajları).....	41
1.2. Kamu Diplomasisi	44
1.2.1. Kavramsal Tanımı.....	44
1.2.2. İlkeleri.....	48
1.2.3. Yol ve Yöntemleri.....	58
1.2.4. Süreçler, Çeşitler ve Etkinlikleri.....	60

1.2.5. Aktörler	62
1.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Diplomasisi.....	72
1.3.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kamu Diplomasisi Faaliyetleri	82

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ YÜRÜTEN STK'SI: ENDONEZYA MUHAMMEDİYE VAKFI

Giriş.....	95
2.1. Muhammediye Vakfı'nın Tanıtımı ve Tarihsel Gelişimi	96
2.2. Muhammediye Vakfı'nın Kurumsal Yapısı.....	129
2.3. Muhammediye Vakfı'nın Dini, İdeolojik ve Siyasi Bakışı.....	144
2.3.1. Muhammediye Vakfı'nın Dini Bakışı	144
2.3.2. Muhammediye Vakfı'nın İdeolojik Bakışı	154
2.4. Faaliyet Alanları.....	161
2.4.1. Eğitim.....	161
2.4.2. Sosyal Yardım.....	166
2.4.3. Bilinçlendirme.....	172
2.4.4. Lobi Faaliyetleri	177
2.4.5. Dış Politikaya İlişkin Çalışmaları	184

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHAMMEDİYE VAKFI'NIN MISIR, MALEZYA, VE TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİ

Giriş.....	192
3.1. Muhammediye Vakfı'nın Uluslararasılaşma Politikası.....	193
3.1.1. Muhammediye Vakfı'nın Uluslararasılaşmanın Başlangıcı.....	186
3.1.2. Uluslararasılaşma Politikası'nın Yoğunlaşması Dönemi	193
3.1.3. Sonraki Dönemde Uluslararası Politikasının Geliştirilmesi	194
3.2. Muhammediye Vakfı'nın Öncelikleri	201
3.3.1. Dış İlişkiler ve Kamu Diplomasisi Yapılanması	210
3.3.2. İlkeleri	216
3.3.3. Kaynakları	233
3.3.4. Faaliyet Alanları	240

3.4. Malezya.....	241
3.4.1. Yapısı ve Faaliyetleri	242
3.4.1.1. Örgütsel Yapısı.....	245
3.4.1.2. Faaliyetleri	254
3.4.2. Kamu Diplomasinin Çalışma Alanları	261
3.4.3. Avantaj ve Dezavantajları	272
3.4.4. Malezya'daki Faaliyetlerin Endonezya Siyasal Sistemine Katkıları	277
3.5. Mısır.....	279
3.5.1. Yapısı ve Faaliyetleri	280
3.5.1.1. Tarihsel Yapı	280
3.5.1.1. Örgütsel Yapı.....	287
3.5.1.2. Faaliyetleri	297
3.5.2. Kamu Diplomasisi Çalışma Alanları	305
3.5.3. Avantaj ve Dezavantajları.....	314
3.5.4. Mısır'daki Faaliyetlerin Endonezya Siyasal Sistemine Katkıları	320
3.6. Türkiye.....	324
3.6.1. Yapısı ve Faaliyetleri	324
3.6.1.1. Faaliyetleri	334
3.6.2. Kamu Diplomasinin Çalışma Alanları	339
3.6.3. Avantaj ve Dezavantajları	346
3.6.4. Türkiye'deki Faaliyetlerin Endonezya Siyasal Sistemine Katkıları	348
3.7. Kamu Diplomasisi Bağlamında Muhammediye Vakfı Örneğinden Çıkarılacak Dersler ve Açmazlar.	353
3.7.1. Uluslararasılaşma Faaliyetleri	353
3.7.2. Ülke Örnekleri Üzerinden Çıkarılacak Dersler	369
3.7.3. Muhammediye Vakfı'nın Kamu Diplomasisini Geliştirmesi İçin Öneriler	375
Sonuç ve Genel Değerlendirme.....	379
A. Sonuç.....	379
B. Genel Değerlendirme	386
Kaynakça.....	388
Ekler	414

KISALTMALAR

AD/ART	: <i>Anggaran Dasar/Anggaran Rumah Tangga</i> (Genelge ve İç Tüzüğü).
ABIM	: <i>Angkatan Belia Islam Malaysia</i> (Malezya İslami Genç Hareketi)
AMCF	: <i>Asian Muslim Charity Foundation</i> (Asya Müslümanlar Hayırseverlik Vakfı).
AOMI	: <i>Aliansi Organisasi Masyarakat Indonesia di Malaysia</i> (Malezya'daki Endonezya STK'lar Birliği)
ARMM	: <i>Autonomous Region of Muslim Mindanao</i> (Mindanao Müslümanlar Özerk Bölgesi).
ASEAN	: <i>Association of Southeast Asian Nations</i> (Güneydoğu Asya Milletler Birliği).
BİT	: Bilgi İletişim Teknoloji.
BM	: Birleşmiş Milletler.
CND	: <i>Campaign for Nuclear Disarmament</i> (Nukleer Silahlanmaması Kampanyası).
CDCC	: <i>Center for Dialogue and Cooperation among Civilization</i> (Medeniyetler Arası Diyalog ve İşbirliği Merkezi)
DAC	: <i>Direct Action Committee</i> (Doğrudan Eylem Komitesi).
EPSA	: <i>Egyptian Pencak Silat Association</i> (Mısır'daki Endonezya Dövüş Sanatı Birliği)
FORZA	: <i>Forum Azhari Muda</i> (Genç Ezheri Forumu).
HAM	: <i>Hak Azasi Manusia</i> (İnsan Hakları).

HAMKA	: Haji Abdul Malik Karim Amrullah (Hacı Abdül Malik Kerim Amrullah).
HMWB	: <i>Himpunan Warga Muhammadiyah Bulubrangsi</i> (Bulubrangsi Muhammediye Vakfı Toplumlar Birliği).
ICG	: <i>International Contact Group</i> (Uluslararası Temas Grubu).
ICMM	: <i>Ikatan Cendekiawan Minangkabau Malaysia</i> (Malezya'daki Minangkabau Bilimadamları Birliği).
IIIT	: <i>Intenational Institute of Islamic Thought</i> (Uluslararası İslam Düşünceleri Enstitüsü).
IKAMURAW	: <i>Ikatan Warga Muhammadiyah Ranting Wotan</i> (Wotan Muhammediye Vakfı Dalısı'nın Toplumlar Birliği).
IKMM	: <i>Ikatan Keluarga Muhammadiyah Mesir</i> (Mısır'daki Muhammediye Vakfı Ailesi Birliği)
IPSI	: <i>Ikatan Pencak Silat Indonesia</i> (Endonezya Geleneksel Dövüş Sanatı Federasyonu).
JAKIM	: <i>Jawatan Kemajuan Islam Malaysia</i> (Malezya İslami Dini İşleri Dairesi).
KOBI	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler.
KOKAM	: Komando Kesiapsiagaan Angkatan Muda Muhammadiyah (Muhammediye Gençlik Kolları Hazırlık Komutanlığı).
KTAM	: <i>Kartu Tanda Anggota Muhammadiyah</i> (Muhammediye Vakfı Üyelik Kimlik Kartı).
LAZISMU	: <i>Lembaga Zakat, Infaq, dan Shodaqoh Muhammadiyah</i> (Muhammediye Vakfı Zekat ve Bağış Kurumu).
MAC	: <i>Muhammadiyah Australia College</i> (Muhammediye Avusturalya Koleji).
MAR	: <i>Majelis Amanat Rakyat</i> (Halk Yetki Meclisi).

Masyumi	: <i>Majelis Syuro Muslimin Indonesia</i> (Endonezya Müslümanların Şura Meclisi).
MCCC	: <i>Muhammadiyah COVID-19 Command Center</i> (Muhammediye Vakfı KOVİD -19 Komuta Merkezi).
MDMC	: <i>Muhammadiyah Disaster Management Center</i> (Muhammediye Vakfı Afet Yönetimi Merkezi).
MILF	: <i>Moro Islamic Liberation Front</i> (Moro İslami Kurtuluş Cephesi).
MNLF	: <i>Moro National Liberation Front</i> (Moro Milli Kurtuluş Cephesi).
MPKU	: <i>Majelis Pelayanan Kesehatan Umum</i> (Genel Sağlık Hizmet Merkezi).
MPM	: <i>Majelis Pelayanan Masyarakat</i> (Halk Hizmet Meclisi).
NASAKOM	: <i>Nasionalis, Agama, dan Komunis</i> (Milliyetçi, Dini Gruplar ve Komunistler).
NV	: <i>Naamloze Vennootschap</i> (Limited Şirketi).
PAN	: <i>Partai Amanat Nasional</i> (Ulusal Yetki Partisi).
PCIM	: <i>Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah</i> (Muhammediye Vakfı Özel Şubesi).
PERSILAT	: <i>Persekutuan Pencak Silat Antarabangsa</i> (Uluslararası Silat Federasyonu).
PETA	: <i>Pembela Tanah Air</i> (Anavatan Savunma Ordusu).
PKO	: <i>Penolong Kesengsaraan Oemoem</i> (Genel Sefalet Yardımı).
PRIM	: <i>Pimpinan Ranting Istimewa Muhammadiyah</i> (Muhammediye Vakfı Özel Dalısı).
PSII	: <i>Partai Sarekat Islam Indonesia</i> (Endonezya Sarekat İslam Partisi).
PUSKIN	: <i>Pusat Kebudayaan Indonesia</i> (Endonezya Kültür Merkezi)
PUTM	: <i>Pendidikan Ulama Tarjih Muhammadiyah</i> (Muhammediye Vakfı Tercih Ulemalar Eğitimi).
SATV	: <i>Siddiq, Tabligh, Amanah, Vatonah</i> (Sıddık, Tebliğ, Emanet, Fetana/Surakarta şehrindeki kurulmuş olan Muhammediye şubesi).

STK	: Sivil Toplum Kuruluşları.
TK ABA	: <i>Taman Kanak-Kanak 'Aisyiyah Bustanul Athfal</i> (Aişiyeye ait Anaokulu).
UCMM	: <i>University Consortium Muhammadiyah Malaysia</i> (Malezya Muhammediye Üniversitesi Konsorsiyumu).
UMAM	: <i>Universiti Muhammadiyah Antarabangsa Malaysia</i> (Malezya'daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi).
WASOLA	: <i>Warung Soto Lamongan</i> (Lamongan-üsüllü Tavuk Çorbası Lokantası)

,

:

ÖNSÖZ

Muhammediye Vakfı, Endonezya ve Güneydoğu Asya bölgesinde en eski ve en köklü İslam örgütlerinden biri olarak sayılmaktadır. 1912 yılında kurulan Muhammediye Vakfı, Endonezya milli mücadelesi tarihi boyunca önemli rol ve katkı sağlamaktadır. Sahip olduğu mûtedil, eleştirici karakteri, dini ve toplumsal ıslahatına odaklanması sayesinde Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın milli uyanış ve milli bağımsızlığını elde etmesinde ve savunmasında büyük katkı sağlamaktadır. Muhammediye Vakfı ilk dönemlerinde, özellikle Endonezya'nın bağımsızlığını elde etmeden önce dini, eğitimsel ve sosyal yardıma çok fazla odaklanmıştır. Ayrıca birçok milli lider yetiştire gelmiştir.

Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın bağımsızlığını elde ettikten sonra ülkenin insan kaynaklarının geliştirilmesinde ve güçlendirilmesinde de büyük rol oynamaktadır. Örneğin, eğitim alanında sahip olduğu 'herkes için eğitim' (*education for all*) kavramıyla din, dil, etnik kökeni farketmeksizin tüm seviyede erişebilen eğitim hizmeti sunmaya devam etmektedir. Ayrıca, Maun Suresinden kaynaklanan teolojik kavramı (*Teologi Al-Ma'un/Mâun Teolojisi*) ile birlikte fakirler, afetzedeler, mazlumlar ve eziyet edilenlerin özgeçmişlerine bakmadan Muhammediye Vakfı halis bir şekilde savunuculuk ve güçlendirme hizmeti de vermektedir.

Muhammediye Vakfı son zamanlarda, kendine ait ve taşıdığı Rahmeten Lil Alemin, Vasat İslam, Kozmopolit İslam ile İslam Dünyası'nda ve küresel seviyede hizmet alanını genişletmeyi istemektedir. Dahası, son zamanlarda Muhammediye Vakfı Endonezya dışında bazı bölgelerde barış, çatışma ve çözüm süreçlerinde arabuluculuk yapmaktadır. İlaveten, afetzedelere yönelik yardım ve acil müdahale gibi faaliyetlerde de aktif bir şekilde rol oynamaktadır. Bunun yanında, bazı ülkelerdeki (Avusturalya ve Malezya gibi) Muhammediye Vakfı tarafından açılan ve işletilen üniversite ve diğer eğitim kurumlarıyla Muhammediye Vakfı'nın bütüncül ve kapsayıcı eğitim programları küresel toplumlarda yayılmasına katkı sağlamaktadır.

Bu tez çalışması, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası seviyede özellikle kamu diplomasisi alanında oynadığı rolünü ve etkilerini değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Çalışmanın Malezya, Mısır ve Türkiye’ye odaklamasının nedeni, ise bu üç farklı ülkede Muhammediye Vakfı için stratejik bir konuma sahip olması ve bu ülkelerde Vakfın önemli faaliyetler ve işbirlikleri hâlen yürütmesini bulunmuştur. Dolayısıyla, bu tezin ilgili bölümlerinde, özellikle üçüncü ve dördüncü bölümlerde Muhammediye Vakfı’nın Mısır, Malezya ve Türkiye’deki kamu diplomasisi faaliyetleri anlatılmıştır. İleriye dönük daha etkili kamu diplomasisi faaliyetleri yürütebilmesi için önemli öneriler de sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın hazırlanması sürecinde meydana gelen bazı zorluklar ve sıkıntılardan dolayı bazı aksamalar yaşanmıştır. Bütün eksikliklere rağmen bu çalışmada her türlü destek, yardım, öneri ve yönlendirmelerinden dolayı kıymetli danışmanım Prof. Dr. Önder KUTLU’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Daima dua, destek, iyi dilekler veren sevgili ebeveynlerim, P. Alb. Kur (E). Akhmad Isnanto ve R.A. Sri Donowiyati’ye minnetarım. Değerli Tez İzleme Komitesi üyesi hocalarım Doç. Dr. Yusuf SAYIN’a ve Doç. Dr. Hikmet Salahaddin GEZİCİ’ye çok teşekkür ederim.

Ayrıca, Muhammediye Vakfı Merkez Yönetim Kurulu, özellikle Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu’nda çalışan yöneticileri: Sn. Dr. Imam Addaruqutni, Sn. Prof. Dr. Sudarnoto Abdul Hakim ve Sn. Zainal Abidin’e teşekkürlerimi borç bilirim.

Bazı literatürler öneren kıdemli Muhammediye Vakfı kadro arkadaşlarım, Sn. Dr. Öğr. Üye. Ridho Al-Hamdi, Sn. Dr. Öğr. Üye. Idham Badruzzaman, ve Sn. Dr. Öğr. Üye. Imam Mahdi’ye, Malezya, Mısır ve Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri yönetim kurulları ve mezunları, özellikle Doç. Dr. Sonny Zulhuda ve Muhammad Ali Imran hocama (Malezya), Dr. Öğr. Üyesi Cecep Taufiqurrahman, Wahyudi Abdurrahim hocama, Hidanul Achwan, Hilma A’yunina, Dihya Muhammad Roihan (Mısır), Dinil Abrar Sulthani, Jelang Ramadhan, Ahmad Dhiyaul Haq, Fadhlan Ar-Razy ve Haydar Syihabuddin’e (Türkiye) şükranlarımı sunuyorum. Sizlerden gelen veriler olmadan, bu tez çalışması şümül ve tam bir şekilde hazırlanamayabilirdi.

Majalah Tabligh’ta (Tebliğ Dergisi) İslam ve Muhammediye Vakfı için kalem yoluyla çalışan ve vaiz veren hocalar; Buya Risman Muchtar, Buya Satriawan Tanjung, Üstad Mustofa Nahrawardaya, kıdemli mevkidaşlar ve diğer mevkidaşlar Üstad Reza Prima Matondang, Much Ridho ağabeyime, Konya’daki Endonezya Öğrenciler Topluluğu

(*PPI Konya*) arkadaşlarım: Mas Agusta Wicaksono, Mas Didik Andriawan, Nazar Fadhli, Usamah Abdurrahman, Mahdi Handayani Siddik, Mochammad Abdur Rochman, M Yusril Anam, Zulkifli Yunus, Nanda Ahmad Basuki, Hermansyah, Bintang Yudha Permana, Muhammad Iqbal Abdillah, Fahri Muhammad Fatih ve diğer söylenmeyen arkadaşlarıma ve *Pimpinan Ranting Istimewa Muhammadiyah Konya* (PRIM Konya) çalışma ve hizmet arkadaşlarım; Hafızhan Arhab Juswil, Muhammad Romadhon Mubarak, Rani Regita, Nur Adly Sania, ve diğerlerine en içten teşekkürlerimi sunarım.

Arief Isdiman SALEH

Konya-2024

TABLO DİZİNİ

Tablo 3.1. Muhammediye Vakfı'nın Uluslararasılaşma Politikasında	
Çalışma Alanları	241
Tablo 3.2. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin	
Yeni Eklenmiş Organları	250
Tablo 3.3. Malezya'daki Tanınmış Figürler Karşı Duygu Duyan Tanınmış	
Figürler ve Örgütlerin Listesi	275
Tablo 3.4. Mısır'dan El-Ezher Üniversitesi'nden Mezun ve Fahri Unvanı	
Elde Eden Muhammediye Vakfı Kadroları.....	282
Tablo 3.5. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin Örgütsel Yapısına	
Eklenen Yeni Organlar.....	291
Tablo 3.6. Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın Yürüttüğü Faaliyetler Alanı.....	300
Tablo 3.7. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin	
Aldığı Destekler ve Yardımları	316
Tablo 3.8. Mısır'daki Muhammediye Vakfı'na Karşı Duygu Duyan Önemli	
Figürlerin ve Onların Destek Şekilleri	323
Tablo 3.9. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin	
2022-2024 Döneminde Eklenen Yeni Organlar Listesi	329
Tablo 3.10. Muhammediye Vakfı ve İlgili Organlarının Türkiye ve Endonezya	
İle İlgili Konularında Gerçekleştirdiği Webinarlar Listesi	345
Tablo 3.11. Muhammediye Vakfı'na Karşı Destek Veren	
Türk Figürler ve Destek Şekli	350

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 2.1. Muhammediye Vakfı'nın Genel Kurumsal Yapısı.....	130
Şekil 3.1. Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin İlk Örgütsel Yapısı	246
Şekil 3.2. Günümüzdeki Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin Örgütsel Yapısı	248
Şekil 3.3. Mısır'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin İlk Örgütsel Yapısı	289
Şekil 3.4. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı'nın Özel Şubesi İlk Dönemdeki Örgütsel Yapısı	328

EKLER LİSTESİ

Ek.1. Araştırma Sorunları.....	414
(Konu: Muhammediye Vakfı Uluslararasılaşma Politikası)	
Ek.2. Araştırma Sorunları (Konu: Dış Politika İlişkin Çalışmaları).....	415
Ek.3. Araştırma Soruları	
(Konu: Malezya, Mısır ve Türkiye’deki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri)	415
Ek.4. Araştırma Sorunları (Konu: Lobicilik Faaliyetleri)	417
Ek.5. Mülakat Faaliyetlerde Kaynak Kişileri ve Özgeçmişlerin Listesi	418
Ek.6. Muhammediye Vakfı’nın BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi Üyeliği	
Hakkında Belgesi	420
Ek.7. Malezya’daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi’nin Malezya Hükümeti	
Tarafından Tanınması Hakkında Örnek Belgeler.....	424

GİRİŞ

1. GİRİŞ

Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın faaliyet gösterdiği alan doğrultusunda 2 farklı düzeyi sınıflandırmaktadır: ulusal düzeyi ve uluslararası düzeyidir. Dünya Bankasına göre, ulusal STK genellikle bir gelişmekte olan ülkede merkezi bulunan ve bu ülkede faaliyet gösteren bir kuruluş olarak bilinmektedir. Obur tarafta, uluslararası STK daha geniş bir çerçevede çalışmakta olup, genellikle bir gelişmiş ülkede merkezi bulunmakta, ancak birden fazla gelişmiş ülkelerde faaliyet göstermektedir (World Bank, 1995:14). Başka bir deyişle, ulusal ya da yerel STK ve uluslararası STK arası temel farklılığı sadece çalışma çerçevesi veya çalışma genişliği bulunmaktadır. Zira, uluslararası STK, yerel mevkîdaşlarından (ulusal ya da yerel STK'lar) daha geniş alanında çalışmaktadır. Bunun dışında hem ulusal hem de uluslararası STK; kar-amacı gütmeyen, hükümetle bağlanmayan, değerlere dayalı ve toplumlara odaklı olan bir örgüt gibi benzer özelliklere sahiptir. Dolayısıyla, gerek ulusal gerek uluslararası seviyede tüm STK'lar çoğunlukla topluma dayalı programlar çalışmakta olup topluma daha yakın yapılar olarak kabul edilmektedir.

Günümüzdeki gelişmeler, STK'nın toplum üzerindeki oynadığı rolü oldukça artmaktadır. Bu durumun bazı önemli nedenleri vardır. En önemli faktörlerden biri, meclis veya temsil organlarının halkının talepleri, iradeleri ve yetkilerini yeterince yansıtamamasıdır. Diğer bir faktör ise, hükümet dışındaki çıkar gruplar görmezden gelinmesi veya önemsizleştirmesidir (Heywood, 2021). Bu durum, bazı çıkar gruplarının ve toplum kesimlerinin taleplerinin veya ihtiyaçlarının dikkate alınmaması sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, STK'ların bu talepleri daha iyi duyması ve bazı alanlarda uzmanlaşmış olmaları sebebiyle onları toplumlar üzerinde önemli bir aktör haline getirmiştir.

STK'nın rolü, yalnızca temsil göreviyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda politika ve karar süreçlerine etki etmekte de önemli bir rol üstlenmektedir. Özellikle insan hakları, çevre koruması, azınlıkların hakları ve barış gibi konularda diğer kurumlar ve hükümetle işbirliği yaparak politika oluşturmada aktif bir rol oynamaktadırlar. Genel olarak, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde STK'lar,

politikaların teşvik etmesi, taslakların hazırlaması ve politikaların uygulamasının denetlenmesi gibi süreçlere katkıda bulunmaktadır (Candan ve Arslan,2021). Kısaca, STK’lar, belirli alandaki uzmanlıkları veya bazı grupları ve çıkarları daha aktif temsil etmesi nedeniyle, politika geliştirme ve hükümet kararlarının oluşturmasında etkili bir rol oynamaktadır.

Küreselleşme ve bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte, uluslararası ve küresel düzeyde STK’nın varlığı ve önemi giderek artmaktadır. Yüksek oranda internet kullanımı ve gelişen iletişim cihazları sayesinde küreselleşme sürecinin ivme kazanmasıyla birlikte, pek çok STK küresel çapta yeni aktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Gelişen iletişimin cihazlar ve imkânları (internet, uydu, ve sosyal medya uygulamalar) ve bu süreçte yaşanan sınırların kaldırılması ile birlikte, çoğu STK faaliyet alanları genişletmekte ve birden fazla ülkelerde aktif bir şekilde faaliyet gösterebilmektedir veya çalışabilmektedir (Nacak, 2021). STK’lar yalnızca birden fazla ülkede faaliyet göstermekte kalmayıp, aynı zamanda bulunduğu ülkelerdeki yerel yönetimi karar alma süreçlerini de etkileme gücüne sahip olabilmektedir. Genelde, çoğu STK’lar, bulunduğu ülkelerdeki STK’nın taşıdığı değerleri; insan hakları, çevresel koruma, sürdürülebilir kalkınma veya *SDG*’s gibi ile ilgili kararlar ve kanunlar alma ve yapma sürecinde lobicilik ve ortak çalışması yoluyla etkilemektedir. Hatta STK’lar, bulunduğu ya da faaliyet gösterdiği ülkelerde yerel vatandaşlar, sanayici, çıkar gruplar gibi hükümet-dışı aktörler ortak şekilde işbirliği ve çalışması kurup informal ya da resmi olmayan kurallar, ahlak kuralları ve anlaşması gibi kurabilmektedir (Vedder, 2007:3). Nitekim, bu süreç ya da olayı sadece gelişen ülkelerde meydana gelmemektedir aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan ulaştırma teknoloji gelişmesinin sayesinde kişilerin birden fazla ülkelerden ülkeye kadar göç etmesi da kolaylaştırmaktadır. Küreselleşme döneminde yoğunlaşan ve kolaylaştıran göç faaliyetlerin sonuç olarak, yeni diasporalar yayılımı ortaya çıkmaktadır. Aslen olarak, diaspora terimi yeni bir terim değil çünkü bu terim yüzyıllarca kullanılmaktadır. Temel olarak diasporanın anlamı, aynı bir etnik grubundan kökenli bir toplum fakat bazı sebepler nedeniyle; örneğin savaş, kriz ve iş bulma nedeniyle kendi köklü

memleketinden göçmek zorunda kalmaktadır (Encyclopaedia Britannica, 2022).

Küreselleşme ve bilgi iletişim gelişmesi ile birlikte, uluslararası ve küresel alanındaki STK'nın varlığı ve önemi oldukça artmaktadır. İnternet bağlantısının faydalanması yüksek oranı ve gelişen tele-iletişim cihazları ile vurgu olan küreselleşme süreci ve dönemi sayesinde pek çok STK'lar uluslararası ve küresel çapında yeni aktör olarak meydana gelmektedir. Aynı zamanda, gelişen iletişimin cihazlar ve tesisler (internet, uydu, ve sosyal medya uygulamalar) ve bu süreci ile birlikte meydana gelen sınırlar kaldırılması ile birlikte çoğu STK'ların işlem alanları da geliştirmektedir ki birden fazla ülkelerde çoğu STK'lar faaliyet yapabilmektedir (Nacak, 2021). Sadece birden fazla ülkelerde çalışmamakta, bazı durumlarda bulunduğu ülkelerdeki yerel hükümetinin karar alma süreci de etkileme kabiliyetine sahip olmaktadır. Genelde, çoğu STK'lar, bulunduğu ülkelerdeki STK'nın taşıdığı değerleri; insan hakları, çevresel koruma, sürdürülebilir gelişme ya da *SDG*'s gibi ile ilgili kararlar ve kanunlar alma ve yapma sürecinde lobicilik ve ortak çalışması yoluyla etkilemektedir. Hatta STK'lar, bulunduğu ya da faaliyet gösterdiği ülkelerde yerel vatandaşlar, sanayici, çıkar gruplar gibi hükümet-dışı aktörler ortak şekilde işbirliği ve çalışması kurup informal ya da resmi olmayan kurallar, ahlak kuralları ve anlaşması gibi kurabilmektedir (Vedder, 2007:3). Nitekim, bu süreç ya da olayı sadece gelişen ülkelerde meydana gelmemektedir aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan ulaştırma teknoloji gelişmesinin sayesinde kişilerin birden fazla ülkelerden ülkeye kadar göç etmesi de kolaylaştırmaktadır. Küreselleşme döneminde yoğunlaşan ve kolaylaştıran göç faaliyetlerin sonuç olarak, yeni diasporalar yayılımı ortaya çıkmaktadır. Aslen olarak, diaspora terimi yeni bir terim değil çünkü bu terim yüzyıllarca kullanılmaktadır. Temel olarak diasporanın anlamı, aynı bir etnik grubu mensup olanlar savaş, kriz ve iş bulma nedeniyle kendi köklü memleketinden göçmek zorunda kalmaktadır (Encyclopaedia Britannica, 2022).

Diaspora ve göçmen faaliyetlerinin sonuçlardan birisi, yerel toplumlar ile diaspora grupları arasındaki olumlu etkileşimdir. Bu durum genellikle, belirli bir bölgedeki diaspora grubunun yerel toplum ve yerel hükümet ile asimilasyon yapmak

veya bağ kurma süreci girmesinde şeklinde gerçekleşir. Asimilasyon veya bağ kurulmasının bir sonucu olarak, farklı gruplar arasında karşılıklı anlayışı geliştirmek amacıyla diyalog kurulması imkanı sağlamaktadır. Örneğin, Almanya'daki yaşayan Hristiyan topluluklar ile Müslüman göçmenler arasında uzun süreli ve devam eden bir diyalog bulunmaktadır (Leweling, 2005).

Bu etkileşim sadece diyalog ile sınırlı kalmamakta; göçmenler veya diasporalar, anavatanlarından getirdikleri düşünceler ve görüşleri de yeni ülkelere taşımaktadırlar. Bu diaspora tipi, anavatanlarından gelişen düşünceleri, ideolojileri ve hareketleri farklı bir ülkede yayılması ve gelişmesini hedeflemektedir (Nashir, 2020). Genellikle bu tip diasporalar, belirli bir ideoloji veya harekete sahip olan bireyler başka bir ülkeye göç edip, getirdiği görüş, düşünce ve ideolojilerini diyalog veya fikir alışverişi yoluyla yeni bir ülkede yaymaya çalışmaktadır.

Bu STK tipi en gerçek örneklerden biri, Endonezya kökenli İslam hareketi Muhammadiyah (Muhammediye Vakfı) bulunmaktadır. Muhammadiyah veya Muhammediye Vakfı, dünyadaki bulunan 25 özel şubeler ve çeşitli kardeş örgütler aracılığıyla çağdaş ve ilerleyici İslam düşüncesini yaymasını ve geliştirmesini hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için, bu vakfı hem yerel STK'lar ve hükümetler ile ilişkiler ve diyalog kurmakta hem de vakfının görüşler ve düşünceleri ile ilgili kitapları yerel dillerde çevirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla, bahsedilmiş gerçek örneği doğrultusunda, diaspora ve göç faaliyetleri aracılığıyla STK'ların taşıdığı değerlerin ve düşüncelerin başka ülkelere yayılması ve yerel toplumlarla etkileşim kurması mümkün olduğunu ifade edilmiştir.

STK'lar, diaspora ve göçmen faaliyetleri yanı sıra, küresel çapta önem kazanmak için diplomasi veya "İkinci Yol Diplomasisi" (Second-Track Diplomacy) yöntemini kullanmaktadır. Bu sayede, küresel veya uluslararası düzeyde önemli aktörler olarak öne çıkmaktadırlar. Hatta bu diplomasisi yolu, birinci ya da resmi olan diplomasisinden daha etkili olduğunu sayılabilmektedir ki zira halkının her tarafı Sivil Toplum Kuruluşlar, diaspora ve göçmen faaliyetleri yanı sıra, küresel çapında kendi varlığının önemi artmak için, diplomasi ya da ikinci yolu diplomasisi (*Second-Track Diplomacy*) yöntemi kullanmakta hatta bu yöntemin sayesinde küresel ya da uluslararası çapında önemli aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta bu diplomasisi

yolu, birinci ya da resmi olan diplomasisinden daha etkili olduğunu kabul edilebilmektedir. Zira STK'nın yürüttüğü kamu diplomasisi toplumun her kesimini kapsayarak daha objektif ve daha aktif şekilde çalışmaktadır.

Kamu diplomasisi kendisi, aktör çeşitliliği bakış açısından, genellikle birden fazla aktör ve yöntem içermektedir. Genel olarak, kamu diplomasisinin biçimi iki biçimde yürütmektedir; hükümet-toplum diplomasisi ve toplum-toplum diplomasisi. Bununla birlikte, gerçek uygulamada, öğrenci değişimi ve çalışma merkezleri kurma gibi pek çok etkinlik bu diplomasi yöntemleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Yukarıdaki bahsedilmiş biçimler ve faaliyetleri asıl amacı, belirli bir diğer ülkenin toplumunda bir ülkenin üzerinde daha objektif, doğru ve yapıcı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktır (Ullah, vd., 2018). Kısacası, kamu diplomasisi, bir ülke ile ilgili başka ülkenin toplumunun görüşlerini objektif ve etkili bir şekilde etkileşme süreci olarak tanımlanmaktadır.

STK'nın, kamu diplomasisi üzerinde daha etkili bir rol oynamasının temel nedeni, müstakil ve özerk bir yapıya sahip olmasıdır. Zira STK, genellikle müstakil veya bağımsız olması nedeniyle kendi hedefleri, görüşleri ve değerleri doğrultusunda hareket etmekte ve finansal açıdan herhangi bir aktöre ya da hükümete bağlı olmamaktadır. Bundan dolayı, STK'ların projeler ve faaliyetler üzerinde daha esnek ve özerk şekilde çalışmaktadır. Ayrıca, kamu diplomasisine yapıcı katkılar sağlama konusunda önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, STK, kamu diplomasisi yürüttüğü zaman daha kamusal bir yaklaşımla faaliyet göstermektedir. Örneğin, belirli bir sorun ya da gündem söz konusu olduğunda (diplomatik, çevresel, iktisat veya insan haklar gibi konularda), STK'ların kamuoyunun düşüncelerini etkilemek ve destek kazanmak amacıyla çaba harcamaktadır (Aydemir, 2018). Hatta bazı durumlarda, özellikle karar alma ya da gündem oluşturma süreçlerinde hükümetten daha fazla katkı sağlayarak daha etkin rolü üstlenmektedir (Ayhan, 2018:9). Bundan dolayı, STK'lar bazen devletin karar alma süreçlerinde (özellikle kritik kararlarında) rol oynayabilmekte ve uluslararası sivil toplumda devlet veya hükümet adına faaliyet gösterebilmektedir.

STK'nın sahip olduğu geniş iletişim ağları sayesinde, kamu diplomasisi alanında en önemli ve etkili aktörlerden biri olarak değerlendirmektedir. STK'nın sahip olduğu geniş iletişim ağları, uzmanlık alanları ve faaliyetler sayesinde, kamu

diplomasisi gündemini ve yapısını oluşturmakta önemli rol oynamaktadır (Ivanchenko, 2016). Ayrıca, sahip olduğu bu geniş iletişim ağları aracılığıyla, STK bazı sorunların çözümünde diğer hükümetler ve eşdeğer STK'larla ortak faaliyetler ve ajandalar geliştirmektedir. Örneğin, Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerinde çözüm sürecine katkıda bulunmak amacıyla Muhammediye Vakfı (*Persyarikatan Muhammadiyah*), çeşitli hükümetler ve STK'larla iş birliği yaparak bazı iç çatışmaların çözümünde rol almaktadır. Muhammediye Vakfı (*Persyarikatan Muhammadiyah*) Filipinler'in Moro ve Mindanao bölgesinde yaşanan iç çatışmaların çözüm sürecinde (barışı sağlama, barış koruması ve barış inşası süreçleri dâhil) Türkiye Cumhuriyeti, Suudi Arabistan ve Birleşik Krallık gibi ülkeler ve diğer uluslararası STK'lar ile birlikte Uluslararası Temas Grubu (*International Contact Group*) çatışı altında çalışarak çatışma müzakerelerde aktif rol üstlenmektedir (Azca, v.d, 2020).

Kamu diplomasisi alanında aktif şekilde rolü oynayan STK'lardan birisi, Endonezya'daki kökenli ve merkezli olan Muhammediye Vakfı (*Persyarikatan Muhammadiyah*)'dır. Bu vakfı, Endonezya'nın dışında bulunan 27 özel şubesi aracılığıyla kamu diplomasisi yürütmektedir. Bu vakfının özel şubesinin yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerin arasında: sanat/kültür (özellikle dövüş sanatı), toplum güçlendirmesi, eğitim-öğretim, İslam vaaz faaliyetlerinde işbirliği gibi yer almaktadır (Al-Hamdi, v.d, 2022). Hatta Muhammediye Vakfı'nın kanunu ve tüzüğüne göre, yurtdışındaki bulunan Muhammediye Vakfı'nın özel şubelerinin görevleri arasında şunlar bulunmaktadır; (a) Muhammediye Vakfı ile bulunduğu ülkesindeki hükümetler ve toplumlar (yerel STK'lar dâhil) arasında arabuluculuk ve temsilcilik yapması ve (b) Muhammediye Vakfı dini görüşleri doğrultusunda İslami vaaz ve yayılım çalışmaları yürütmesidir (Persyarikatan Muhammadiyah, 2019).

Kısaca, Muhammediye Vakfı'nın bazı uluslararası düzeyinde yürüttüğü faaliyetleri kamu diplomasisi kapsamında değerlendirmektedir. Zira vakfının sahip olduğu özel şubeleri aracılığıyla, hem bulunduğu ülkelerdeki yerel hükümet, toplumlar ve bu vakfı arası arabuluculuk ve işbirliği sağlamaya çalışmakta hem de İslam ve Endonezya ile ilgili doğru bilgiler, görüşler ve bakış açıları sunmaya hedeflemektedir. Örneğin, Muhammediye Vakfı, Mısır'daki bulunan özel şubesi katkılarıyla, Mısır'daki

bulunan El-Ezher yükseköğretim kurumu ile işbirliği yürütmektedir. Bu iki kurumunun işbirliği veya ortak çalışma alanlar arasında İslam vaaz çalışmaları ve eğitim-öğretim faaliyetleri yer almaktadır (Suaara Muhammadiyah, 15 Ocak 2020). Bununla birlikte hem Muhammediye Vakfı hem de El- Ezher köktendincilik ve İslamofobi görüşüne karşı mücadelesi ile İslami görüşlerde ıslahat ve mûtedillik sağlama gibi alanlarda işbirliği yapmayı da hedeflemektedir.

Dolayısıyla, bu tez, Muhammediye Vakfı'nın Mısır, Malezya ve Türkiye'deki özel şubelerin aracılığıyla yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini, kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkilerini ve Endonezya'nın dış politikasına katkılarını incelemeye hedeflemektedir. Bu çalışmada, Muhammediye Vakfı'nın bu üç ülkedeki (Mısır, Malezya ve Türkiye) kamu diplomasisi rolü ele alınacaktır. hedeflemektedir. Özellikle, bu ülkelerdeki Muhammediye Vakfı'nın özel şubelerinin yürüttüğü kamu diplomasisi roller incelenecektir. Örneğin: vakfın bulunduğu ülkelerin yerel hükümetleri ve toplumları ile arabuluculuk yapması, temsil görevini üstlenmesi ve İslam ve Endonezya hakkında doğru anlayışlar ve bakış açıları yerel halka sunması ve sağlaması gibi roller üzerinde durulacaktır.

2. ARAŞTIRMA AMACI

Bu araştırmanın amacı, Muhammediye Vakfı'nın, özellikle Mısır, Malezya ve Türkiye'deki bulunan özel şubeleri aracılığıyla yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri ve bu faaliyetlerin etkilerini açıklayıp değerlendirmeyi hedeflemektedir. Özellikle, Muhammediye Vakfı'nın mûtedil İslam anlayışını ve hareketinin bulunduğu ülkelerdeki sosyalleştirme sürecinde kullandığı yöntem ve faaliyetleri incelemeyi de hedeflemektedir. Bununla birlikte, vakfının 3 ülkedeki yürüttüğü kamu diplomasisinin faaliyetlerini nasıl gerçekleştirdiğini ve bu faaliyetlerin Endonezya'nın dış politika söylemlerine ve Endonezya hakkında uluslararası görüşlere nasıl katkı sağladığını incelemek de bu araştırmanın amaçları arasındadır. Zira Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisi ve uluslararasılaşma faaliyetleri, aynı zamanda Endonezya milli kimliğini ve Vakfın kendine has kimlik ve karakterini yansıtmaktadır.

Bu araştırma, aynı zamanda, STK ve Kamu Diplomasisine alanında çalışmaları

zenginleştirmeyi, güçlendirmeyi ve bazı alanında yeni bakış açıları kazandırmayı hedeflemektedir. Zira Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisinde, Vakfa bağlı tüm organlar, kurumlar ve Endonezya'nın dışında özel şubeler ile koordineli şeklinde çalışmaktadır. Kamu diplomasisi alanında STK ve eğitim kurumları farklı aktörler olarak tanımlanmasına rağmen, Vakfı'na bağlı üniversitelerin ve diğer organların kamu diplomasisi çalışmaları Vakfın belirlediği örgütsel stratejiler ve programlar doğrultusunda, özellikle uluslararasılaşma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Kısacası, bu araştırma, kamu diplomasisi alanında STK'ların aktör rolünün yeniden ele alması ve güncellenmesini de amaçlamaktadır. Zira çoğu STK, özellikle belirli değerlere ve ideolojilere dayanan STK'ların (dine dayalı STK'lar dâhil) bünyesinde birçok bağımsız organ veya kurumu barındırmaktadır. Çoğu STK'ya bağlı organ ve kurumlar özerk bir yapıya sahip olsa da, bu organ ve kurumlar STK'nın belirlediği hedefler doğrultusunda faaliyet göstermektedir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırma nitel araştırma yöntemini kullanmaktadır. Creswell (2009)'e göre nitel yöntemi amacı, toplumdaki ortaya çıkan sosyal fenomenleri ve bu fenomenlerin ardındaki arakasındaki bireysel ve toplumsal tepkileri incelemeyi, anlayamayı ve açıklamayı hedeflemektedir. Araştırmacı, bu yöntemle belirli bir topluma katılarak bu toplumdaki bireylerin ve çevrelerindeki sosyal fenomenleri incelenmesine yönelik katılımcı gözlem yoluyla veri toplamaktadır. Bu sürecin ardından, topladığı verileri yorumlayarak analiz etmektedir. Bundan dolayı, araştırmacılar genellikle belirli bir toplumlarda önceden prosedürler belirleyip, daha sonra aktif soru-cevap etkinlikleri gerçekleştirmektedir.

Bu araştırma yöntemi, çeşitli stratejiler veya yaklaşımlar mevcuttur. Bu yöntemdeki bazı en sıkı kullanılan stratejilerden arası: (a) Budunbetim (etnografi), (b) Kuram Oluşturma (c) Durum veya Örnek Olay Çalışmaları. Budunbetim yaklaşımı genellikle belirli bir toplum ve bu toplumun özellikleri ile ortaya çıkan fenomenler üzerinde çalışmayı ve bu fenomenleri açıklamayı amaçlamaktadır. Araştırmacı, bu

yaklaşım, toplum içinde ortaya çıkan süreçleri ve faaliyetleri doğrudan gözlemle incelemektedir. Gerekli olduğu durumunda, soru-cevap yoluyla yerel halktan veri toplayarak topluma katılmakta, topladığı verileri yorumlamakta ve analiz etmektedir.

Kuram oluşturma yöntemi, genellikle belirli bir genel kavramdan hareketle, toplumdaki belirli bir olay veya fenomeni bu kavram üzerinden analiz ederek açıklamayı hedeflemektedir. Araştırmacı, başlangıçta belirli bir genel kavrama kategoriler oluşturmakta; ardından olaylardan ve fenomenlerden elde ettiği verileri bu kavram doğrultusunda karşılaştırarak yorum yapmakta veya analiz etmektedir. Böylece, farklı kaynaklardan bilgi edinilmesine rağmen, toplanan veri veya kavramlar arasındaki benzerlikleri mümkün olduğunca artırmayı amaçlamaktadır.

Durum veya Örnek Olay Çalışmaları yönteminde, belirli bir zaman diliminde, birey, toplum veya mekânda üzerinde ortaya çıkan programlar, faaliyetler ve süreçler üzerinde analiz ederek açıklamasını hedeflemektedir. Bu araştırma türü, belirli bir zaman veya mekân çerçevesinde sınırlandırılmaktadır. Bundan dolayı, elde edilen veriler veya bilgiler, çeşitli veri toplama yöntemleri ile kullanılarak belirli bir süre içinde analiz edilmektedir.

Yazar, yapılacak araştırmada, nitel yöntemi özellikle kuram oluşturma ve örnek olay veya durumu çalışmaları yaklaşımı kullanmaktadır. Zira bu araştırmada, kamu diplomasisi kavramı üzerinde elde ederek Muhammediye Vakfı'nın Mısır, Malezya ve Türkiye'deki yaptığı kamu diplomasisi faaliyetlerini incelemektedir. Aynı zamanda, üç ülkedeki belirli sürede, belirli mekanda ve belirli birimde, özellikle Muhammediye Vakfı'nın bu üç ülkedeki bulunduğu özel şubesinin ilk açıklaması bu yana kadar kamu diplomasisi faaliyetleri ve politikaları da analiz etmektedir.

Veri ve bilgi toplama sürecinde literatür ya da belge taraması, mülakat ve doğrudan saha araştırması (doğrudan katılım yoluyla) yöntemleri kullanılmaktadır. Belgeler taraması sürecinde iki ana kaynak türünden yararlanılmaktadır: birincil ve ikincil kaynağı. Birincil kaynağı, Muhammediye Vakfı tarafından yayınlanan belgeler, raporlar, kitaplar ve diğer taraflarla veya aktörlerle yürütülen antlaşmalardır ve bu belgeler analiz edilerek incelenmektedir. İkincil kaynağı ise, İkincil kaynaklar ise, Muhammediye Vakfı ve vakfının kamu diplomasisi faaliyetleri üzerine yazılmış

makaleler, kitaplar, medya içerikleri ve haber makalelerinin taranması ve analiz edilmesini kapsamaktadır.

Aynı zamanda, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisinin gerçek boyutunu çalışabilmek ve anlayabilmek için mülakat, doğrudan saha araştırması ve iletişim yöntemleri kullanılacaktır. Mülakatlar, Muhammediye Vakfı'nın yönetim kuru üyeleri, önemli figürler ve çeşitli organlar ve kurumlar ile yapılacaktır. Doğrudan saha araştırması ise, Mısır, Malezya ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı özel şubelerinin faaliyetleri ve etkinliklerine doğrudan katılım sağlayarak, bazı üyelerden mülakat veya gözlem yoluyla veri toplamayı içermektedir.

Ancak, bazı ülkelerdeki uygulanan seyahat kurallı veya zaman kısıtlamaları nedeniyle uygun olmayan durumlarda, diğer iki ülkedeki (Mısır ve Malezya) Muhammediye Vakfı özel şubeleriyle çevrimiçi platformlar üzerinden iletişim kurularak veri toplamaktadır. Ayrıca, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 19 Nisan 2024 tarih ve 2024/326 sayılı kararı doğrultusunda mülakat faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, mülakatlar yüz yüze görüşmeler ve çevrimiçi platformlar (Zoom çevrimiçi toplantıları ve WhatsApp ses kayıtları) aracılığıyla yapılacaktır. Bu mülakatlara toplamda 15 kişi katılacaktır; katılımcıların 1'i kadın, 14'ü erkektir. Katılımcıların çoğunluğunu, Muhammediye Vakfı'nın kadroları, üyeleri ve Vakfa bağlı çeşitli organların veya çalışma alanlarının yöneticileri oluşturmaktadır.

Bu araştırmadaki kullanılan veri analizi yöntemi, kitaplar, belgeler, literatürler, mülakatlar ve saha çalışmaları yoluyla toplanan veriler üzerinde yorum veya açıklama yaparak elde edilen sonuçları bütüncül bir şekilde değerlendirmektedir (Yin, 2011). Bu yöntem, yapılan mülakat faaliyetler de eklenecek. Kısaca, yazarın yaptığı kitap ve belge taramaları, mülakatlar, doğrudan saha araştırmaları ve çevrimiçi mülakat faaliyetleri ile toplanan veriler üzerinde yorumlama ve açıklama yapılacaktır. Araştırmadan elde edilen tüm açıklamalar ve yorumlar nihai olarak sonuçlandırılacaktır. Yorumlama veya açıklama aşamasında, toplanan verilerden yeni keşiflerin ortaya çıkarılması ve bu bulguların detaylı bir şekilde açıklanması sağlayacaktır. Bu süreçte elde edilen açıklamalar, daha sonra genel ve kapsamlı sonuçlarla birleştirilerek nihai bulgulara ulaşılabilecektir. Genellikle, yeni keşiflerin ortaya konulması, genellemeler yapılması ve

sonraki araştırmalara yol gösterilmesi ile sonuçlandırılmaktadır.

4. ARAşTIRMA SORULARI

Bu araştırmada, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikası ve    lkede bulunan   zel şubelerin y r  t      kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelik bazı araştırma soruları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırmada ele alınan temel sorular şunlardır:

- Mısır, Malezya ve Türkiye'deki bulunan Muhammediye Vakfı'nın   zel şubesinin y r  t      kamu diplomasisi faaliyetler nelerdir?
- Bu kamu diplomasisi faaliyetleri nasıl gerçekleştirilebilir?
- Muhammediye Vakfı'nın bulundu   3   lkesindeki   zel şubeleri vasıtasıyla (Mısır, Malezya ve Türkiye) yaptı   kamu diplomasisi yerel h  k met ve toplumlarının Endonezya ile ilgili etkiler nelerdir?
- Muhammediye Vakfı'nın bulundu   3   lke'deki   zel şubelerin vasıtasıyla varlığı ve faaliyetler ile ilgili toplumun algı ve düşüncesini nasıldır?
- Muhammediye Vakfı'nın 3   lke'deki bulundu     zel şubelerinin vasıtasıyla yaptı   kamu diplomasisi faaliyetleri, Endonezya Cumhuriyeti'nin dış politikası ve diplomasisinin uygulamasına ne derecede katkı ve destek sağlayabilmektedir?

5. HIPOTEZLER

Muhammediye Vakfı, uluslararasılaştırma politikası kapsamında, bazı   lkelerde açılan   zel şubeler ve kardeş   rg tler aracılığıyla kamu diplomasisi faaliyetleri y r  tmektedir. Vakfı'nın yurtdışında bulunan   zel şubeler ve kardeş   rg tler tarafından y r  t  len kamu diplomasisi faaliyetleri genel olarak dört (4) ana sektöre odaklanmaktadır. Bu sektörler şunlardır: (a) Eğitim ve    retim, (b) Hayırseverlik,  nsani Yardım ve  slami Vaaz, (c) Toplum G   lendirme (d) Endonezya K  lt r ve Sanatının Tanıtımı.

Muhammediye Vakfı, uluslararası ve küresel alanda oldukça aktif bir şekilde

faaliyet göstermesi değerlendirilmektedir. Nitekim bu vakfı, 2011 yılından bu yana Birleşmiş Milletler'in Sosyal ve Ekonomik Konseyi (*Economic and Social Council/ECOSOC*) bünyesinde STK statüsünde üye olarak yer almaktadır. Bu vakıf, bu konseyde yalnızca genel üye değil, aynı zamanda konseyin dayanışma kurulunda üye olarak yer almaktadır. Bununla birlikte, kadınların güçlendirilmesi, insani yardım ve demokrasi gibi çeşitli konular uluslararası veya küresel vakıflar ve STK'larla iş birliği içinde çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca, çatışma çözümü ve barış süreçlerinde de aktif bir rol oynamaktadır. Örneğin, Güney Filipinler ve Güney Tayland'daki çatışma çözümü ve barış süreçlerinde diğer hükümetler ve STK aktörleri ile birlikte her aşamada (müzakere, barış inşası ve barış koruma süreçlerinde) aktif bir şekilde yer almaktadır. Hatta Muhammediye Vakfı bu iki bölgeden gelen öğrencilere barışı destekleme ve toplum güçlendirme kapsamında burs imkânı sunarak vakfa ait üniversitelerde eğitim alma fırsatı sağlamaktadır.

Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın dışında bulunan özel şubeleri ve kardeş örgütleri aracılığıyla da uluslararasılaşma politikasını sürdürmektedir. Aynı zamanda, daha önce belirtilen dört ana sektöre odaklanarak kamu diplomasisi faaliyetlerini de yürütmektedir. Örneğin, eğitim ve öğretim alanında bu vakfı'na bağlı bazı üniversiteler, özel şubelerin bulundukları ülkelerdeki üniversiteleri ile iş birliği veya ortak projeler yürütmektedir. Hatta son yıllarda, bu vakfı Endonezya'nın dışında bir üniversitesi kurmayı başarmıştır. Bu vakfı, Malezya'daki özel şubesi ve yerel hükümet desteğiyle, Malezya'nın Perlis eyaletinde UMAM (*Universiti Muhammadiyah Antarabangsa Malaysia*/Malezya Muhammediye Uluslararası Üniversitesi) adlı bir üniversiteyi 2021 yılında kurmuştu. Ayrıca, bazı ülkelerde (örneğin: Mısır ve Malezya) çocuklar için anaokulu, erken yaş eğitimi ve Kuran kursları da açmaktadır. Buna rağmen, bu eğitim kurumları ağırlıklı olarak Endonezyalı öğrencilere odaklanmaktadır.

İslami vaaz faaliyetleri konusunda ise, Muhammediye Vakfı, Mısır, Malezya ve Türkiye çeşitli İslam dini sorunlar ve meseleler üzerine istişarelerde bulunmakta ve ortak çözüm yolları aramak amacıyla işbirliği yapmaktadır. Örneğin, İslam köktendinciliği ve İslamofobi konularında, Muhammediye Vakfı Mısır'daki El-Ezher-ı Şerif Üniversitesi ile "İslam'da Vasatilik" ilkesini destekleyen çalışmalar yürütmektedir. Bununla birlikte, İslami takvimle ilgili ihtilafları çözümü amacıyla, Türkiye ve İslam İşbirliği Teşkilatı

(İİT) tarafından düzenlenen Küresel İslam Takvimi Çalıştayı'na katılım sağlamaktadır. Malezya'da ise, vakfının özel şubesi sağlık, eğitim ve sosyal destek yaklaşımı kullanarak İslam'ı henüz kabul etmemiş yerel kabilelere (Malezya'nın yerli halkı *Orang Asli* gibi) yönelik vaaz ve davet çalışmaları yürütmektedir.

Toplum güçlendirme ve Endonezya kültürünün tanıtımı faaliyetleri, Muhammediye Vakfı'nın üç farklı ülkede bulunan özel şubeleri tarafından yürütülmektedir. Örneğin, Malezya ve Türkiye'deki özel şubeler, sağlık, ekonomi, girişimcilik ve çeşitli beceri geliştirme gibi alanlarda atölye ve çalıştaylar düzenleyerek faaliyet göstermektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı'na ait "Tapak Suci" dövüş sanatı, yerel halka tanıtılarak Endonezya kültürünün yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu ekolün dövüş sanatı öğrenmek isteyen yerel gençler kabul edilmektedir. Hatta, Mısır'da özel şubesinin deneyimlerine dayanarak, yerel dövüş sanatçıları (Tapak Suci ekolünden) uluslararası Endonezya dövüş sanatı şampiyonalarına katılarak başarılar elde etmiştir. Bunun yanı sıra, Endonezya yemek kültürünün tanıtımı amacıyla bazı Endonezya restoranları açılmıştır. Örneğin, Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi, kendi faaliyetlerini finanse etmek ve girişimcilik sağlamak amacıyla Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da "*Warung Soto Lamongan (WASOLA)*" adlı bir restoran açmıştır. Ancak, bu ve benzeri faaliyetler zaman zaman yalnızca Endonezya vatandaşlarına odaklanmakta olup, bu durum Muhammediye Vakfı'nın özel şubelerinin kamu diplomasisi işlevini yeterince yerine getirememesine yol açmaktadır.

6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma, Endonezya merkezli Muhammediye Vakfı'nın ve vakfın Mısır, Malezya ve Türkiye'deki özel şubeleri üzerinde odaklanmaktadır. Araştırma kapsamındaki aktörler ise Muhammediye Vakfı'nın yönetim kurulu üyeleri, Vakfın uluslararasılaşma politikalarının arkasındaki önemli kişiler (eski yönetim kurulu üyeleri ve eski başkanlar dâhil), Muhammediye Vakfı'na bağlı organlar ve kurumlar (özellikle Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu ve Vakfa ait bazı üniversiteler) ile üç ülkedeki Muhammediye Vakfı özel şubelerinin yöneticileri ve genel üyeleridir. Ayrıca, bu üç ülkedeki Muhammediye Vakfı ile iş birliği veya ilişkisi bulunan kişiler

ve kurumlar da araştırma kapsamına dahil edilecektir.

Kavramsal olarak, bu araştırma kamu diplomasisinin temel kavramları üzerinde çalışmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de ve uluslararası alanda kamu diplomasisi ile ilgili literatür incelenmekte ve taranmaktadır. Kamu diplomasisi kavramı analiz edildikten ve veriler üzerinde analiz ve yorumlamalar yapıldıktan sonra, Muhammediye Vakfı’nın Endonezya dışında nasıl kamu diplomasisi yürüttüğü ve hangi alanlarda faaliyet gösterdiği bu kavramsal çerçeveye bağlanacaktır.

7. LİTERATÜR TARAMASI

Kamu diplomasisi, diplomasinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Zira diplomasi kendisi, bir ülkenin diğer ülkeye karşı tasarlanmış dış politikalar ve dış politika stratejilerin uygulaması biçimidir (Aydemir, 2018b). Başka bir deyişle, diplomasi, dış politikası ile kamu diplomasisi arası ilişkiyi doğrudan etkilemektedir. Dış politika, bir ülkenin başka bir ülkeye veya uluslararası çevreye yönelik strateji veya rehber olarak değerlendirildiği bir çerçeve sunarken, diplomasi (özellikle kamu diplomasisi), tasarlanan stratejilerin, adımların ve rehberlerin nasıl uygulanacağına dair bir süreç olduğunu tanınmaktadır.

Diplomasi, genel olarak geniş ve dar anlamlarda ele alınmaktadır. Geniş anlamda diplomasi, bir ülkenin dış politikasını barışçıl yollarla yürütmesiyle ilgilidir. Başka bir deyişle, geniş anlamda diplomasi; dost ve kardeş ülkelerle iş birliği ve ortak çalışmaların kurulması, belirli bir konuda müzakere ve pazarlık süreçlerinin yönetilmesi, ayrıca düşman ya da rakip ülkelerle ortaya çıkan çatışmaların güç veya silah kullanmadan çözülmesi sürecini ifade etmektedir. Buna karşı, dar anlamda diplomasi, bir ülkenin yurt dışında veya yabancı bir ülkede bulunan temsilciliklerini ifade eder; örneğin, büyükelçilik, konsolosluk, genel konsolosluk veya yüksek komiserlik gibi hükümet kurumları (Griffiths, vd., 2018). Özetle, diplomasi'nin dar anlamı, bir ülkenin başka bir yabancı ülkedeki temsilciliklerinin görev ve fonksiyonları ile sınırlıdır. Yabancı bir ülkedeki bir temsilcilik ya da elçilik, belirli görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bunlar:

- a. Bir ülkenin, yabancı bir ülkedeki resmi olarak temsil edilmesi.

- b. Bir ülkenin, başka bir ülkenin toplumuna veya hükümete karşı imaj yönetimi yapması.
- c. Yabancı bir ülkede, bir ülkenin vatandaşlarının, mallarının ve çıkarlarının korunması.
- d. Ana ülkeye, yerleşik olduğu yabancı ülkenin siyasal, kültürel ve ekonomik durumu hakkında bilgi toplayarak, ana ülkenin bu bilgilere dayalı olarak yürüteceği politikalara dair danışmanlık ve tavsiyelerde bulunulması (Holsti, 1987).

Yukarıdaki belirtilen anlam çerçevesinde, diplomasi, diplomasi, devletler (resmi aktörler) tarafından yürütülen ve yönetilen bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, bazı faaliyetler; büyükelçilik atanması/geri çekilmesi, müzakereler, yüksek düzeydeki konferanslar ve ikili hükümetler arası iletişim kanallarının kurulması gibi diplomasi faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Soğuk Savaş sonrasında dünya ve uluslararası siyaset yapısındaki değişimler, demokrasiyle birlikte ortaya çıkan şeffaflık ihtiyaçları (dış politika dâhil, doğrudan halk katılımı ile), bilgi ve iletişim teknolojilerindeki (BİT) ilerlemeler, özellikle medya ve iletişim sektöründeki gelişmeler ve çağdaş sorunlar, diplomasiye daha fazla aktörün katılmasını gerektiren bir durumu doğurmuştur. Bu sebeplerden dolayı, diplomasi boyutları ve çeşitleri değişmektedir (Aydemir, 2018c). Kısacası, diplomasi artık çoklu aktörler tarafından uygulanmakta ve çeşitli model ve kanallarla yürütülmektedir.

Diplomasi alanında yeni modellerden birisi, kamu diplomasıdır. Bazı uzmanlarına göre, kamu diploması, bir devletin hükümetinin, yabancı bir ülkedeki toplumların veya grupların bir devlete karşı tutumlarını, davranışlarını ve fikirlerini etkileme çabası olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2018). Bu etkileşimin beklenen sonucu ise, yabancı bir devletin, bir devlete karşı uyguladığı dış politikayı, kamuoyu baskısı yoluyla şekillendirmektir. Kamu diploması uygulamaları, çok sayıda araç ve aktör içermektedir. STK'lar, eğitim kurumları, düşünce kuruluşları (think-tanks) ve bireysel aktörler (sanatçılar, sporcular) gibi aktörlerin yanı sıra medya, kültür, eğitim ve sanat gibi araçlar da kamu diplomasisinin uygulanmasında önemli rol oynamaktadır (Doster, 2018).

Kamu diplomasisinin dar anlamı, bir hükümetin, yabancı bir devletteki toplumlar ve gruplarla doğrudan iletişim kurma çabası olarak tanımlanır (Encyclopaedia Britannica, 2022). Bu anlam çerçevesinde, kamu diplomasisine katılan aktörler (hem hükümete ait aktörler hem de hükümet dışı aktörler), bir devletin hükümeti tarafından desteklenerek veya yardım sağlanarak, başka bir yabancı devlette bulunan toplumlar ve grupları, devletin stratejik sorunları ve politikaları konusunda destek vermeye ikna etmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmalar, iki ana kanal üzerinden yürütülmektedir.

Birinci kanal, kültür kanalı veya kültürel diplomasi olarak bilinir. Kültürel diplomasi, bir devletin markalaşma ve imaj oluşturma çabalarıyla ilgilidir. Bu kanalın asıl amacı, diğer devletlerin halklarının devlete karşı uzun vadeli duygu ve sempati kazanmalarını sağlamaktır. Bundan dolayı, kültürel diplomasi uygulamalarında halkla ilişkiler teknikleri ve yöntemleri sıkça kullanılmaktadır (Erzen, 2014: 109). Bu tür diplomasisi genellikle reklam, basın ve yayın faaliyetleri ve kültürel etkinlikler aracılığıyla yürütülmektedir. Bu süreçte bazen, bir devletin yabancı bir devletteki büyükelçiliği, basın-yayın ataşesi veya sosyal ve kültürel müşaviri bu görevleri üstlenebilmektedir. Bu görevliler, gazeteciler ve basın-yayın personeliyle iletişim kurarak, devletin politikaları ve diğer önemli bilgileri paylaşmakta ve devletle ilgili algı ve sorunları yanıtlamaktadır (Holsti, 1987b). Başka bir deyişle, bu tür kamu diplomasisi uygulamaları, devlet destekli ve resmi bir kamu diplomasisi olarak kabul edilebilir, çünkü bu alanda devlet organları (özellikle büyükelçilikler) önemli bir rol oynamaktadır. Diğer aktörler de katılabilmekle birlikte, bu süreç genellikle devletin denetiminde veya desteğiyle gerçekleşmektedir.

İkinci kanal ise, propaganda kanalıdır. Hatta, kamu diplomasisi sıkı şekilde propaganda ile örtüşmektedir. Zira propaganda ve kamu diplomasisi, bazen benzer hedefler ve yöntemler doğrultusunda hareket etmekte ve benzer anlamlar taşımaktadır. Bu iki kavram arasındaki ortak nokta, bir devletin hükümetinin, yabancı bir devletteki toplumlar ve grupların davranışlarını ve tutumlarını etkileme çabasıdır. Bunun hedefi ise, yabancı bir devletin politikasını baskı veya etkileme yoluyla şekillendirmektir. Propaganda ve kamu diplomasisi genellikle aynı yöntemleri kullanmaktadır. Yabancı bir devletteki toplumların veya grupların psikolojisini veya algısını etkileme amacı

taşıır. Bu süreçte, semboller veya simgeler gibi araçlar kullanılarak toplu medya üzerinden belirli bir topluma veya gruba yönelik mesajlar iletilir (Holsti, 1987c). Buna rağmen, propaganda ve kamu diplomasisi arasında bazı önemli farklar da bulunmaktadır. Propaganda, çoğu zaman gerçek bilgi sunmamaktadır. Gerçek bilgiler bulunduğu durumda, bu bilgiler genellikle azdır ve çoğunlukla çarpıtılmış veya yanlış olabilmektedir. Hatta çoğu kez, genellikle Soğuk Savaş döneminde, gazetelerde veya haberlerde bulunan propagandalar gerçek veya doğru bilgilerden çarpıklık olarak değerlendirmektedir (Holsti, 1987d). Başka bir deyişle, propaganda bazı durumda yalan veya sahte bilgiler içermektedir.

Kamu diplomasisi, diğer ülkelerle ve çoğunlukla devletler arası ilişkilerin gerçekliğini ve doğruluğunu içermektedir; hatta bu gerçekliği üzerinde çalışmaktadır. Zira kamu diplomasisi, olumlu tutumlar ve hedefler uygulanmaktadır. Örneğin, bir devletin hakkında yanlış haberlerini düzeltmesi, o devlete ait kültürlerin zenginliğini olumlu bir şekilde tanıtması ve en önemlisi, devletin marka ve imajını nasıl olumlu biçimde şekillendirmektedir (Yılmaz, 2018b). Ayrıca, önceki kısmında belirtildiği gibi, kamu diplomasisi, bazı ikna etme yöntemleri kullanmaktadır. Örneğin, kamu diplomasisi halkla ilişkiler yöntemlerini de içinde barındıran bir strateji uygulamaktadır. Hedef kitlelerin ihtiyaçları ve özelliklerini değerlendirildikten sonra, belirli mesajlarla uygun araçlar kullanılarak bu hedeflere ulaşılmaya çalışılmaktadır (Erzen, 2014b:107). Başka bir deyişle, propaganda ile karıştırılmasına rağmen, kamu diplomasisi, pozitif şekilde uygulanarak ikna etme sanatını ve başkalarının ilgisini ve algısını olumlu yönde kazanmayı hedeflemektedir.

Kamu diplomasisi kavramı, Soğuk Savaş'ın ilk döneminde tam olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, bu kavramın uygulamaya konması ve ilk tanımları, yıllar boyunca geri çekebilmiştir. Hatta kültür ve medya kanalları aracılığıyla günümüze kadar süregeldiği şekilde uygulanmaktadır. Kamu diplomasisinin tarihi, eski Roma ve Yunan tarihine kadar uzanmıştır. Bu dönemde, eğitim ve kültür alanındaki faaliyetleri: öğrenci gönderme, yabancı topraklarda dini yayma ve kültür ile medeniyet merkezleri (kütüphaneler gibi) kurma yoluyla kamu diplomasisi gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Roma İmparatorluğu, dost devletlerin soylu sınıfı üyelerini veya kralların çocuklarını Roma'da eğitim almaları için davet etmiş, Mısır'da Yunanlar kütüphaneler kurmuş ve

Bizans İmparatorluğu, Slav topraklarında Ortodoks dini yaymıştır (Cull, 2009: 19).

Rönesans sonrası, daha doğrusu 19. yüzyılında, kamu diplomasisinin kavramı ilk kez ortaya çıkmıştır. Cull (2006)'e göre ilk olarak iki kez gazetelerde açıklanmıştır. İlk olarak, Ocak 1856'da İngiltere'nin *London Times* gazetesinde bu terime yer verilmiştir. Asıl hedefi, Amerika'nın İngiltere'ye karşı dış politikasını eleştirmektir. İkinci olarak ise 1871 yılında *New York Times* gazetesinde yine aynı terim kullanılmıştır. Her iki yazının hedefi neredeyse aynıdır; zira *New York Times*'taki makalede ABD'nin Dominika Cumhuriyeti'ne karşı işgal politikası eleştirilmiştir.

20. Yüzyılında, kamu diplomasisi özellikle iletişim ve haberleşme kanallarında yoğun şekilde uygulanmıştır. Özellikle I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı öncesinde, savaş aşamasında ve sonrasında kamu diplomasisi uygulaması çoğunlukla çoğunlukla bilgi paylaşımı ve değişimini vurgulamıştır. Temel hedefi, savaş ve çatışma kötü sonuçları azaltmak olmuştur (Cull, 2006b). Kültür ve propaganda üzerinde yapılan kamu diplomasisi de aynı dönemde sürdürülmüştür. Örneğin, Avrupa'daki büyük devletler; Almanya, İtalya ve Fransa gibi ülkeler, yurtdışında kendi kültür merkezini kurarak¹ devletin kültürleri ve çıkarları teşvik etmiştir (Aydemir, 2018c).

Soğuk Savaş döneminde, kamu diplomasisi yoğun şekilde uygulanmıştır. Bu dönemde, propaganda ve psikolojik savaş yayılması, devlet merkezli kamu diplomasisi kurumlarının kurulması ve uluslararası yayınlarda kamu diplomasisinin etkisi belirginleşmiştir. Aynı dönemde, kamu diplomasisi daha net bir şekilde tanımlanmıştır. Cull (2022), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* adlı eserinde, kamu diplomasisi kavramının ilk kez kıdemli ABD diplomatı Edmund Guillion tarafından tanımlandığını belirtmektedir. Kamu diplomasisinin anlamı, bir devletin dış politikasını oluşturma ve uygulama sürecinde, kamuoyuyla etkileşim rolüdür. Bununla birlikte, devletin dış politika hedeflerine ulaşabilmesi için uluslararası kamuoyuyla daha fazla iletişim kurarak uygulama yapılır (Gregory, 2008). Başka bir deyişle, kamu diplomasisi, bir devletin dış politikasının nasıl şekillendirildiği ve bu politikaların ne gibi hedefler doğrultusunda belirlendiği ile ilgilidir.

¹ Fransa, yurtdışında *Alliance Francaise* adlı bir kurum kurarak, Fransız dilini, kültürünü ve değerlerini uluslararası kamuoyuna tanıtarak Fransa'nın çıkarları sağlamaktadır.

Bu dönemde, kamu diplomasisi birden fazla araç veya yöntemle uygulanmıştır. Psikolojik savaş, uluslararası basın-yayın faaliyetleri, kültür ve eğitim aktiviteleri (sanat sergileri, yurtdışı eğitim bursları ve değişim programları) ve savunuculuk tutumları gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösterilmiştir. Ancak, uluslararası yapı daha çok devlet merkezli olduğu için, devlet kurumları ya da devlet destekli organizasyonlar kamu diplomasisi uygulamıştır. Bu dönemde, büyük devletler, kamu diplomasisinin başarısını sağlamak amacıyla kendi kamu diplomasisi kurumlarını kurmuşlardır. Örneğin, ABD, bilgi dinlemek ve üretmek amacıyla *USIA* (ABD Enformasyon Ajansı) kurmuştur. Dolayısıyla, bu dönemdeki kamu diplomasisi, geleneksel kamu diplomasisi olarak değerlendirilebilmiştir. Zira asimetrik ve tek yönlü bir şekilde (devlet kurumları tarafından yürütülen ve sadece uluslararası kamuoyuna hitap eden) uygulanmıştır. Ancak, uluslararası yapısı daha çok devlet-merkezli olduğundan dolayı, devlet kurumu veya devlet destekli üzerinde kamu diplomasisi uygulamıştır (Aydemir, 2018d).

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, kamu diplomasisi daha çok boyutlu bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Zira daha fazla aktör bu sürece katılmakta ve çeşitli alanlara (eğitimden insan hakları ve demokrasiye kadar) yayılmaktadır. Aktörler açısından bakıldığında, devlet dışı aktörler de sürece dahil olmuştur. Geçmişte sadece devletler ve hedeflenen kamuoyu varken, artık devlet dışı aktörler; sivil toplum kuruluşları (STK'lar), bireysel aktörler (sanatçılar, sporcular, din ve siyasi liderler gibi), eğitim kurumları (üniversiteler ve okullar), hatta yerel hükümetler de kamu diplomasisi süreçlerine katılmaktadır (Aydemir, 2018e). Bu çeşitlilik, kamu diplomasisinin boyutunu neredeyse iki ya da çok taraflı (simetrik) hale getirmiştir ve her aktör, birbirlerini hem ikna etmekte hem de etkileşimde bulunmaktadır. Aynı zamanda her aktörler de pazarlık yapmaktadır. Kullanılan araçlar da oldukça geniştir; popüler kültürden gastronomiye kadar pek çok araç kullanılmaktadır. BİT'in gelişmesi sayesinde, özellikle internet ve sosyal medya, kamu diplomasisinin uygulama ve çalışma alanını dijital ortama da taşımaktadır.

Kamu diplomasisi kavramı, büyük ölçüde yumuşak güç (soft power) kavramı ile ilişkilendirilmekte ve bu iki kavram birbirini desteklemektedir. Nye (1990)'ye göre başka bir tarafın beklenen sonuçları elde etmek için etkileşimde bulunma kabiliyetidir.

Bu kabiliyetin sağlanabilmesi için, özenin ne istediğini iyi bir şekilde dinlemesi ve buna değer vermesi gerekmektedir; çünkü zorla ya da emir vererek etkileşim kurmak doğru bir yaklaşım değildir. Uluslararası siyaset arenasında ise, bir devletin diğer devletlere emir vermek yerine, ne istediğini ve çıkarlarını karşılamak için başkalarının yetenekleri ve kabiliyetleri doğrultusunda onlarla işbirliği yapması gerektiği belirtilmektedir.

Nye, başka bir çalışmasında yumuşak güç daha derin veya kapsamlı şekilde tanımlamaktadır. 2004 yılında yayımlanan “*Soft Power: The Means to Success in World Politics* (Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarıya Giden Yollar)” adlı kitabında yumuşak gücü; zorlayıcı ya da sert yöntemler kullanmaktan, kültür, politika ve siyasal kavramlar gibi unsurlarla dikkat çekme veya algı oluşturma yeteneği olarak tanımlamaktadır (Nye, 2004). Bu anlayışa göre, zorlama yerine başkalarının tercihlerine saygı göstererek ve onları dinleyerek etkileşimde bulunmak daha etkilidir. Genel olarak, devletler, diğer tarafların dikkatini çekebilmek için çeşitli kaynaklar veya kanallar kullanmaktadır. Örneğin, Soğuk Savaş dönemi sırasında ABD, SSCB’den gelen yanlış algıları düzeltmek amacıyla değişim programları düzenlemiştir. Bu programlara katılanlar arasında SSCB’nin bilim insanları, öğrenciler ve gazeteciler bulunmuştur. ABD’nin uyguladığı değişim programı uzun vadede etkili olmuştur, zira katılımcılar yalnızca olumlu değerler (insan hakları, demokrasi gibi) edinmekle kalmamış, aynı zamanda Glasnost ve Perestroika dönemindeki değerler üzerinde de etkili olmuşlardır (Nye, 2004b:46). Bu bağlamda, yumuşak güç, başkalarının neyi tercih ettiğini ya da ne istediğini dikkatlice değerlendirerek, bir devletin hedeflerine veya çıkarlarına yönelik hareket etmesini sağlar.

Ancak, uygulamada yumuşak güç tek başına yeterli olmayabilir ve etkili olabilmesi için güçlü destekleyici unsurlar ve kaynaklar gereklidir. Bir devletin yumuşak gücü daha etkili kılabilmesi için, sonuç üzerinde etki yaratabilecek kaynaklara sahip olması gerekmektedir. Bu kaynaklar arasında teknoloji ve ekonomik üstünlük, askeri kapasite ve yetenek, siyasi istikrar ve etkili bir dış politika (demokrasi ve insan hakları gibi) yer almaktadır. Ayrıca, yumuşak gücün daha etkili olması için, bazı durumlarda sert güçle birleştirilmesi gerekebilmektedir. Örneğin, ABD, Al-

Kaide terör örgütüne karşı yürüttüğü mücadelede yalnızca sert güç² kullanmamıştır. Aynı zamanda, Al-Kaide'nin taraftarlarına yönelik yumuşak güç stratejileri de geliştirmiştir. Zira vazı İslam grupları, ABD'nin dış politikasına karşı çıkabilse de, Al-Kaide'nin faaliyetlerini desteklememektedir (Nye,2009). Dolayısıyla, ABD'nin Al-Kaide ile mücadelesinde sadece sert güç kullanmakla kalmamış, aynı zamanda yumuşak gücü de devreye sokmuştur. Bu sayede, yumuşak gücün daha kapsamlı bir boyut kazanması ve akıllı güç (smart power) olarak tanımlanması mümkün olmaktadır.

Yukarıdaki kavramsal çerçevesi doğrultusunda, bu araştırma, bu alandaki geçmiş çalışmalar ve araştırmalar üzerinde bir tarama ve değerlendirme yapmaktadır. Kamu diplomasisi, STK ve Muhammediye Vakfı üzerinde yapılan bazı önceki çalışmalar aşağıda özetlenmiştir:

Yücel Selim Güleç, (2021), “Kamu Diplomasisi ve Yerel Yönetimler Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği” adlı doktora tezinde Konya Büyükşehir Belediyesi'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini incelemiştir. Bu çalışmada, yerel yönetimlerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde STK'ların önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca, yerel yönetimler ile STK'ların birlikte çalıştığı bazı faaliyetlere de değinilmektedir (Güleç, 2021). Ancak bu araştırma daha çok yerel yönetimlerin kamu diplomasisi faaliyetlerine odaklanmış olup, bu çalışmada STK'lar ve özellikle Muhammediye Vakfı'nın kamu diplomasisi faaliyetlerine odaklanılacaktır.

Muhammet Cemal Şahinoğlu, (2020), “Sivil Toplum Kuruluşları Dış Politikaya Etkisi: İnsani Hak ve Hürriyetleri Özelliğinde İnsani Yardım Kuruluşları Örneği” adlı doktora tezinde Türkiye merkezli STK'ların (İHH) yurtdışındaki faaliyetlerinin Türkiye dış politikasına nasıl etki ettiğini araştırmıştır. İHH'nın yaptığı kamu diplomasisinin Türk dış politikasına olumlu katkılar sağladığı belirtilmektedir (Şahinoğlu, 2020). Ancak bu çalışma, Türkiye merkezli STK'ların kamu diplomasisi faaliyetlerine ve Türk dış politikasına olan etkilerine odaklanırken, yapılacak araştırma Muhammediye Vakfı'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini ve Endonezya dış politikasına olan etkisini inceleyecektir.

² Sert güç, bazı ifadelerle göre ceza ile anlamına gelmektedir. Al-Kaide ile mücadelesi konusunda bu gruba karşılamak için askeri gücü kullanmasıdır.

Nuraiym Usmanova, (2020), “Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Diplomasisi: Uluslararası Öğrenci Derneği Federasyonu (UDEP)” adlı yüksek lisans tezinde Türkiye merkezli UDEP'in yaptığı kamu diplomasisi faaliyetlerini ele almıştır. UDEP, uluslararası öğrencilere yönelik yardım, akademik ve sosyal faaliyetlerle kamu diplomasisi yapmaktadır (Usmanova, 2020). Ancak bu çalışma, Türkiye'deki STK'ların kamu diplomasisi faaliyetlerine ve yurtiçindeki çalışmalarına odaklanmaktadır.

Machhendra Setya Atmaja, (2017), “Internasionalisasi Muhammadiyah (Studi Pengembangan Kebijakan Kelembagaan Internasionalisasi Muhammadiyah 2017- 2015)” adlı lisans tezinde, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikasını incelemiştir. Araştırmada, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma sürecinde bazı kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirdiği, özellikle eğitim ve sosyal alanlarda çalışmalar yaptığı vurgulanmaktadır. Ancak, bu çalışma, kamu diplomasisi faaliyetlerine kapsamlı bir şekilde değinmemektedir ve daha çok uluslararasılaşma politikaları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Alia Denta Jayanti, (2018), “Faktor Pendorong Internasionalisasi Gerakan Muhammadiyah (2012-2017)” adlı lisans tezinde, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma politikasının itici faktörlerini incelemiştir. Bu araştırmada, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma sürecinde bazı kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirdiği, yurtdışında şube açılması ve kurumlarla işbirliği yapılması gibi faaliyetlerin kamu diplomasisi aracı olarak kullanıldığı belirtilmektedir (Jayanti, 2018). Ancak bu çalışma, daha çok uluslararasılaştırma politikalarının itici faktörlerine odaklanmakta olup, kamu diplomasisi faaliyetleri sınırlı şekilde ele alınmaktadır.

Muhammad Najib Azca, v.d, (2020), “Dua Menyemai Damai: Peran Muhammadiyah dan Nahdlatul Ulama Dalam Perdamaian dan Demokrasi” adlı kitapta, Muhammediye ve Nahdlatul Ulama'nın ulusal düzeyde demokrasi, barış ve çatışma çözümüne olan katkılarına değinmişlerdir. Bu kitaba göre, Muhammediye Vakfı, uluslararası alanda insani yardım, hayır işleri ve çatışma arabuluculuğu gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Ancak bu çalışma sadece iki büyük örgütün faaliyetlerine odaklanmaktadır ve Muhammediye Vakfı'nın diğer kamu diplomasisi faaliyetleri

sınırlı şekilde ele alınmaktadır.

Ridho al-Hamdi, v.d., (2022), “Internasionalisasi Muhammadiyah: Sejarah dan Dinamika Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Luar Negeri 2002-2022” adlı bir kitapta, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerini tartışmışlardır. Kitaba göre, Muhammediye Vakfı yurtdışında şubeler açarak ve bazı kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirerek uluslararası alanda tanınır hale gelmiştir. Ancak bu araştırma, özellikle Endonezya dışındaki ülkelerdeki Muhammediye Vakfı şubelerinin faaliyetlerini daha genel bir şekilde ele almaktadır.

Syed Muhd Khairuddin Aljunied, (2011), “The Other Muhammadiyah Movement” adlı makalesinde, Singapur'daki Muhammediye Vakfı'nın kardeş örgütü Muhammadiyah Singapore'yu incelemiştir. Bu çalışmaya göre, Muhammadiyah Singapore, Endonezya Muhammediye Vakfı'ndan ilham almakta ve aynı ideoloji ve değerleri benimsemektedir (Aljunied, 2011). Ancak bu çalışma, sadece Muhammadiyah Singapore'a odaklanmakta ve Endonezya Muhammediye Vakfı ile olan ilişkiler henüz detaylı bir şekilde ele alınmamaktadır.

M Amin Abdullah, (2016), “Peluang dan Tantangan Internasionalisasi Pemikiran Muhammadiyah” adlı makalede, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma politikası ve bu sürecin karşılaştığı fırsatlar ve zorlukları tartışmaktadır. Abdullah, Muhammediye Vakfı'nın, diğer ulus-aşırı İslami hareketlerle karşılaştığı zorluklara değinirken, kamu diplomasisi faaliyetlerini de kısıtlı şekilde ele almıştır.

Herwina ve İsmail Suardi Wekke, (2019), “Aktualisasi Pendidikan Muhammadiyah Melalui Pengabdian Masyarakat di Asia Tenggara” adlı eserinde, Muhammediye Vakfı'na ait üniversitelerin Güneydoğu Asya'daki (Malezya ve Tayland) eğitim alanındaki toplumsal hizmetlerini ve bunun kamu diplomasisine etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada, Muhammediye Vakfı'nın eğitim alanında yaptığı toplumsal hizmetlerin, kamu diplomasisine olumlu katkı sağladığı ifade edilmiştir. Ancak bu çalışma sadece eğitim veya kültür gibi belirli alanlarda yapılan faaliyetlere odaklanmakta ve Muhammediye Vakfı'nın daha geniş kamu diplomasisi faaliyetlerine yer verilmemektedir.

Endro Dwi Hatmanto ve Eko Purwanti, (2020), “Internationalization of Muhammadiyah: Challenges in Establishing the Muhammadiyah Australian College” adlı konferans makalesinde, Avustralya'daki Muhammediye Vakfı şubesinin eğitim alanındaki kamu diplomasisi faaliyetlerini incelemişlerdir. Makale, Avustralya'daki Muhammediye Koleji'nin, İslam ve Muhammediye Vakfı değerlerini öğretmek ve tanıtmak amacıyla kurulmuş olduğunu belirtmektedir. Ancak, bu araştırma da sadece kamu diplomasisinin bir boyutuna ve eğitim alanındaki faaliyetlere odaklanmaktadır.

Muhammad Zahrul Anam, Ahmad Nubail Munir ve Radiva Rusyda Hidayat, (2022), “Muhammadiyah Diaspora Diplomacy in Protecting Indonesia Migrant Workers In Malaysia” adlı makalede, Malezya'daki Muhammediye Vakfı şubesinin Endonezyalı işçileri savunma amacıyla yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerine değinmişlerdir. Ancak bu makale, sadece belirli bir kamu diplomasisi faaliyetini ele almakta ve diğer alanlarda yapılan çalışmalar hakkında detaylı bir değerlendirme yapmamaktadır.

Yazar, yukarıdaki belirtilen literatürler doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın Malezya, Mısır ve Türkiye'deki özel şubelerin yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini ve çalışma alanlarını inceleyerek çalışmasını odaklayacaktır. Aynı zamanda, vakfın üç ülkedeki kamu diplomasisi faaliyetlerin Endonezya dış politikalarına etkilerini açıklayacaktır. Bununla birlikte, vakfın tanıtımı ve yürüttüğü uluslararasılaşma politikası gibi genel konular araştırmanın tamamlayıcı unsuru olarak da tartışmaya dâhil edilecektir. Ayrıca, bu araştırmanın son bölümlerinde, vakfın gelecekteki kamu diplomasisi faaliyetlerini daha etkili ve verimli geliştirebilmesi için öneriler de sunulacaktır. Dolayısıyla, bu çalışma, vakfın üç farklı ülkedeki yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini, bu faaliyetlerin Endonezya dış politikasına etkilerini ve vakfın bu alanda alması gereken önerileri ele almayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SİVİL TOPLUM KURUŞLARI ve KAMU DİPLOMASİSİ

Giriş

Daha önceki bölümde, bu araştırmaya dair arka planı ve ortaya çıkan sorular ele alınmıştır. Aynı zamanda, ilgili alanlar geçmiş çalışmalarda ele alınan konular ve odaklar incelenmiş ve bu araştırma, STK'lar, özellikle de Muhammediye Vakfı'nın, üç farklı ülkedeki kamu diplomasisi alanındaki rolünü ana konu olarak belirlemiştir. Ayrıca, bu bölümde STK'lar ve kamu diplomasisi ile ilgili kavramlar ve tartışmalar ele alınacaktır.

Günümüzdeki demokrasi ve kamu şeffaflığı değişimler, STK'ların oynadığı aktif rolden bağımsız değildir. Özellikle Soğuk Savaş dönemi sonrasında, STK'lar demokratikleşme ve kamu politikası reform süreçlerinde önemli katkılar sağlamaktadır. Zira Soğuk Savaş'tan günümüze kadar, hem yurtiçindeki hem de küresel düzeyde birçok sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar arasında çevresel problemler, küresel ısınma, ırksal ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri gibi konular yer almaktadır. Bu sorunlar veya problemlerin karmaşık doğası nedeniyle, çözüm için pek çok aktöre ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, STK'ların varlığı büyük bir öneme sahiptir. Zira STK'lar, bazı önemli ve özel niteliklere sahiptir, örneğin:

- a. Geniş bir ağ bağlantısına sahip olmaları nedeniyle, toplumun tüm katmanlarını kapsayabilmektedir.
- b. Belirli bir alanına odaklanarak, odaklanarak bu doğrultusunda hareket etmektedir.
- c. Bağımsız olması; ne hükümetlere ne de özel sektörlere doğrudan ilişkili olmamaktadır.
- d. Bazı durumlarda, hükümete karşı değişim veya baskı oluşturma gücüne sahip olmaktadır.

Kamu diplomasisi alanında da da benzer bir eğilim gözlemlenmektedir. Zira STK'nın geniş bağlantı ağı ve hem köken ülkesindeki kamuoyu hem de faaliyet

gösterdikleri yabancı ülkelerdeki topluma yakınlıkları, bir ülkenin diğer bir ülkeye karşı politikalarını ve çıkarlarını etkileyebilmektedir. Hatta bazı durumlarda, barışçıl yöntemlerle (sanat, kültür ve eğitim gibi) bir ülkenin diğer bir ülkeyle olan ikili ilişkileri ve işbirlikleri iyi ve yapıcı bir şekilde geliştirilebilmektedir. Bundan dolayı, bu bölümün ana tartışması STK'lar ve kamu diplomasisi alanında STK'ların rolü ve katkısı olacaktır. Bu bölümde ele alınacak ana tartışma konuları ise şunlardır :

- a. STK; tanıtımı, faaliyetleri, çeşitleri, avantajlar ve kısıtlamaları (dezavantajları).
- b. Kamu Diplomasisi: kavramsal tanıtımı, çeşitleri, faaliyet gösteren aktörler, yöntemler ve etkinlikler.
- c. STK ve Kamu Diplomasisi ile ilgili tartışmalar, örneğin: aktörler, süreçler ve üstünlükler gibi konular.

1.1. Sivil Toplum Kuruluşları

Bu kapsamda STK'nın kavramsal tanıtım, çerçevesi ve faaliyet alanları ele alınacaktır. Ayrıca, STK'nın gerçek uygulamada karşılaşılan avantajları ve kısıtlamaları da aşağıdaki tartışmalarda açıklığa kavuşturulacaktır.

1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tanıtımı ve Çerçevesi

STK'nın tanıtımı, çeşitli uzmanlar ve kurumlar tarafından yapılmaktadır. Aviles'e (2012:3) göre STK, kâr amacı gütmeyen, özel sektörlere ve hükümete bağımlı olmayan, toplumun ortak çıkarları ve faydaları doğrultusunda faaliyet gösteren bir kuruluştur. Kâr amacı gütmemesi ve ortak çıkarlar ile faydalara odaklanması nedeniyle, STK'lar genellikle gönüllü bir şekilde faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte, STK'lar belirli bir alana odaklanarak özel amaç ve hedefler gütmektedir. Ayrıca, hükümete veya özel sektöre bağlı olmamaları, STK'ların daha bağımsız ve esnek bir şekilde hareket etmelerini sağlamaktadır. Bu özellikleri ile STK'lar, toplumların sorunlarını, iradelerini ve isteklerini daha iyi bir şekilde anlayabilir ve çözüm üretebilmektedir. Bu doğal karakteristikleri sayesinde, STK'lar bir toplumun sosyal ve siyasal değişimi ile ıslahat sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, eski

Sovyetler Birliği devletlerinde Soğuk Savaş sonrası demokratikleşme ve ıslahat süreçlerinde STK'lar önemli bir rol üstlenmiştir. Kısacası, STK'nın sahip olduğu özellikleri nedeniyle toplumların ıslahat ve değişim süreçlerinde kritik bir güç olarak ifade edilebilir .

STK, yönetim konusunda da çok sayıda kişi tarafından oluşturulmakta ve yönetilmektedir. Zira STK, belirli ortak görüşler, görevler ve hedefler doğrultusunda faaliyet gösterirler. Bir STK yalnızca tek bir kişi tarafından yönetildiği veya kurulduğu durumunda, bu STK, meşru bir STK olarak tanınmamaktadır. Zira böyle bir kuruluş, kamu veya toplumun ortak çıkarlarına hizmet etmek yerine bireysel çıkarlar doğrultusunda hareket etmektedir (Aviles, 2012b). Ayrıca, STK'lar, kontrol ve denetim işlevi (*checks and balances*) bulunmadığı takdirde, fonksiyonlarını, faaliyetlerini ve hatta bütçelerini kötüye kullanabilmektedirler.

Bu sebepten dolayı, STK'ların yönetim ve liderlik konusunda aktif ve ortak liderlik modeli benimsemeleri, özellikle kamusal kararlar ve politika oluşturma süreçlerinde mutlak bir gereklilik olarak kabul edilmektedir. STK'lar, halkların istek ve iradelerini duyabilmek için çeşitli çıkar grupları ile anlaşarak tavsiyeler ve yorumlar almaktadır. Ayrıca, bazı STK'lar, yönetim ve liderlik konusunda istişare temelini benimseyerek, ortak ve eşit yetki oranına dayalı bir model uygulamaktadır.

Bir örnek olarak, Endonezya merkezli Muhammediye Vakfı, yönetim ve liderlik konusunda istişare esasını benimsemektedir. Vakfı'nın tüzüğüne göre, en yüksek politika ve karar alma süreci, her beş yılda bir yapılan olağan büyük kongreyle (*muktamar*) gerçekleştirilmektedir. Bunu ardından, merkezi başkanlık tarafından en az üç defa düzenlenen danışma toplantıları ve rutin karar alma toplantıları yapılmaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2005).

Liderlik konusunda, Muhammediye Vakfı'nın başkanlık yapısı da farklı bir yöntemle işleyişini sürdürmektedir. Vakfın en üst liderliği, 13 başkan tarafından yürütölmektedir. Bu 13 başkan, büyük kongre (*muktamar*) mekanizmasıyla

seçilmektedir³. Bu 13 başkan, büyük kongre (*muktamar*) mekanizması⁴ ile seçilmiştir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2005b: 12). Vakfın hukuki işlemlerini veya dışarıda yapılacak işlemleri temsil etmek için bir genel başkan ve bir genel sekreter seçilmektedir. Ancak, genel başkan ve genel sekreterin makamı, diğer 11 başkandan daha yüksek bir konumda değildir. Örneğin 2022-2027 dönemi için yeniden seçilen Muhammediye Genel Başkanı Haedar Nashir'in açıklamasına göre, genel başkan ve sekreterin makamı, diğer 11 başkandan sadece bir parmak önünde ve bir parmak daha yukarıda yer alır. Bununla birlikte, karar ve politika oluşturma sürecinde, eşit yetki ve ortak liderlik prensipleri doğrultusunda hareket edilmektedir (*TvMu*, 20 Kasım 2022). Bu şekilde, Muhammediye Vakfı, şeffaflık, hesap verebilirlik ve etkinliği sağlamak amacıyla ortak liderlik ve karar alma süreçlerini benimsemektedir.

STK, bazen sivil toplumla örtüşen ve onu oluşturan birimler olarak da tanımlanabilmektedir. Yanacopoulos'a (2015:7) göre, STK'lar, günümüzdeki toplumlarda sivil toplumu oluşturur ve bu toplumların önemli bir parçası haline gelmektedir. STK'lar, yalnızca toplumdaki sorunlara odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda sivil toplum ve medeniyetin katalizörü olarak, toplumlar için iradeler ve ifadeler oluşturmak adına alternatif bir kanal işlevi görmektedir (Yanacopoulos, 2015b:7). Daha sonra, STK'lar temel karakterlerine sahiptir. Bunlar:

- a. Kâr gütmeme amacın özelliği nedeniyle, yapılan ticari faaliyetlerden elde edilen gelirler, STK'nın sahibi, başkanı veya çalışanlarına dağıtılmaz. Bu nedenle, çoğu STK, gönüllü bir esasa dayanarak faaliyet göstermektedir (Lewis, 2010: 1058).
- b. STK, hükümet, özel sektör ve kamuoyuna karşı bağımsızdır ve kendi iç yönetimini, örgütsel tüzükleri ve kuralları çerçevesinde oluşturur içerisindeki yönetim ve yönetişim STK'nın kendisi tarafından yürütülmektedir (Wyatt, 2007: 48).

³ Örgütsel ihtiyaçlar doğrultusunda, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, 13'ten fazla başkan seçme yetkisine sahiptir. Örneğin, 2015-2022 yılları arasında dört yeni başkan atanmıştır. Bu dört yeni başkan, Muhammediye Vakfı'nın farklı çalışma alanlarından ya da otonom organlarından temsilci olarak görev almaktadır. Bu atanan başkanlardan biri, Muhammediye Vakfı'nın kadınlar kolu olan Aisyyah'ın genel başkanıdır.

⁴ Muhammediye Vakfı Büyük Olağan Kongresi'nde, öncelikle kongreye katılmaya hak kazanan üyeler 92 aday belirlemiştir. Ardından, bu 92 aday arasından 39 başkan adayı seçilmiştir. Son olarak, bu 39 adaydan 13 kişi, bir sonraki dönemin genel başkanı olarak, kongreye katılmaya hak kazanan tüm üyeler tarafından seçilmiştir.

- c. STK, daha etkin çalışabilmek ve toplumdan meşruiyet alabilmek için bazen ilgili kurumlara (genellikle İçişleri Bakanlığı) başvuruda bulunmaktadır. Ancak bu başvurular, yalnızca resmi ve meşru statü kazanabilmek için yapılmaktadır.

Bazı uzmanlar, STK'ların fonksiyon ve görev tanımını geniş bir şekilde ele almaktadırlar. Jordan ve Tuijl (2006:8), STK'ları siyasal olmayan bir rol üstlenen ve toplum yararına hizmet eden organizasyonlar olarak tanımlamaktadır. STK'lar, belirli sorunlar ya da yetki alanlarında (örneğin; insan hakları, çevre sorunları, demokrasi gibi) topluma hizmet etmekte ve gerektiğinde aktif savunuculuk yapmaktadır. Bu şekilde, STK'lar toplumdan görüş toplar, danışmanlık verir ve eleştiri yaparak politika oluşturma süreçlerine katılmaktadır. Ayrıca, STK'lar, kendi faaliyetlerini etkin bir şekilde gerçekleştirebilmek için, kâr amacı gütmemekle birlikte, finansal yardımlar alabilmektedir.

Gupta (2009:4), STK'nın fonksiyon ve görev tanımı benzer şekilde geniş tutmaktadır. Siyasal olarak doğrudan aktif olmasalar da, bazı konularda lobicilik ve etkileşim yapabilme yeteneğine sahiptirler. Bu sebeple, STK'lar bazen çıkar grupları, lobicilik ve baskı grupları olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, geniş bir organizasyon şebekesine sahip olmaları sayesinde, yerel ve küresel düzeyde insan hakları, demokrasi gibi birçok alanda faaliyet göstermektedir.

Çoğu STK'lar, bazen önemli sosyal sorunlarda etkin ve etkili bir aktör olarak kabul edilirler. Örneğin, Soğuk Savaş sonrası dönemde, uluslararası kuralların ve hukukun yeniden şekillendirilmesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Ayrıca, insan hakları, demokrasi ve çevre gibi küresel değerlerin savunulması ve yayılmasında önemli katkılar sağlamaktadır (Martens, 2002). Örneğin, Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International), her yıl dünya genelinde yaşanan insan hakları ihlallerine dair veriler toplayarak, uluslararası kamuoyunu bilgilendirmekte ve insan hakları ihlallerine karşı bir direniş oluşturmaktadır. aktif ve etkileyici aktör olarak değerlendirilebilmektedir. Örneğin, Soğuk Savaşın sonrasının ilk yıllarda, uluslararası kaideler ve hukuklar yeniden düzenlemesi ve oluşturması ağır şekilde önemli rol oynamaktadır.

Çoğu STK'lar belirli bir ülke merkezli olup veya faaliyet göstermekte,

faaliyetlerini o ülkenin ulusal hukukuna uygun şekilde yürütmektedir. Endonezya örneğinde olduğu gibi, STK'lar, gönüllülük esasına dayalı olarak, belirli amaçlar doğrultusunda belirli bir toplum tarafından kurulmakta ve devletin toplum düzeni ile egemenliğine zarar vermemek şartıyla faaliyet göstermektedir (Endonezya Cumhuriyeti, 2017:3). Endonezya devletinin hukuki çerçevesine göre, STK'ların faaliyetleri, devletin refahını ve istikrarını artırmaya yönelik olmalıdır. Bu bağlamda, STK'lar, yalnızca çok sayıda kişi tarafından kurulmalı (Endonezya Cumhuriyeti, 2013:5) ve siyasi amaçlar gütmemektedir. Endonezya hükümeti, STK'ların sembol ve finansal destek alımlarını sıkı bir şekilde denetlemekte ve herhangi bir siyasi partiyle ilişki kurmalarını yasaklamaktadır (Endonezya Cumhuriyeti, 2017b: 4-5). Kısacası, Endonezya hükümetine göre, STK'lar, siyasi olmamak kaydıyla toplum yararına çalışan organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır.

STK'nın tarihsel geliştirmesi bakıldığında, günümüz modern toplumunun bir parçası olarak kabul edilmelerine rağmen, bu kuruluşlar yüzyıllardır faaliyet göstermektedir. STK'ların tarihsel kökeni 18. veya 19. yüzyıla kadar uzanabilir. Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti, bu tarihe dayanan önemli bir örnektir. 1869'da İsviçre'de kurulan Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti, savaş ve diğer afet mağdurlarına yardım etmek amacıyla faaliyet göstermeye başlamıştır. Bununla birlikte savaş konusunda, Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti insancıl hukuku veya diğer savaş mağduru koruyan hukuku oluşturması ve uygulaması savunmaktadır (ICRC, 1 Aralık 2022). Savaş mağdurlarının korunmasına yönelik insancıl hukuk kurallarını savunan bu cemiyet, özellikle Solferino Savaşı'ndan sonra Henry Dunant'ın öncülüğünde insancıl yardım anlayışını geliştirmiştir (ICRC, 1 Aralık 2022). 1. ve 2. Dünya Savaşları sonrasında faaliyet alanını genişleten Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti, yalnızca savaş mağdurlarına değil, doğal afetler ve diğer insani krizler sonucunda zarar görenlere de yardım etmeye devam etmektedir.

STK'lar, 2. Dünya Savaşı sonrası uluslararası düzeyde daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Birleşmiş Milletler'in kuruluşuyla birlikte, savaş mağdurları, yetimler, yoksullar ve işsizlere yardım eden hükümet dışı gruplar için "Sivil Toplum Kuruluşları" (STK) terimi kullanılmaya başlanmıştır (Aviles, 2012c: 3). Aynı dönemde, yani Soğuk Savaşı patlamasıyla birlikte mevcut nükleer silahlanma ve nükleer tehlike

konusunda STK'lar önemli bir rol oynamışlardır. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde Birleşik Krallık'ta, nükleer silahlanmaya karşı çıkan büyük STK'lar (DAC (*Direct Action Commitee*) ve CND (*Campaign for Nuclear Disarmament*)) , çeşitli yöntemlerle halkı bilinçlendirmiş ve hükümeti bu konuda lobi yaparak nükleer silahlanmaya karşı çıkmaya teşvik etmiştir (Burkett, 2009).

Soğuk Savaşı sona ermesinin ardından, STK'ların etkisi daha da artmıştır. Bu dönemde, birçok Doğu Avrupa ve gelişmiş ülkede demokratikleşme, özgürlük savunusu ve ırkçılığa karşı mücadele gibi alanlarda STK'lar önemli birer aktör haline gelmiştir. Örneğin, İngiltere merkezli *Anti-Apartheid Movement* (İrk Ayrımcılığa Karşı Hareketi), Güney Afrika'daki apartheid rejimine karşı dünyada kamuoyu oluşturarak, 1990'ların ortasında ayrımcılık rejiminin sona ermesine önemli katkılar sağlamıştır (Skinner, 2009).

Son on yıllarda, küreselleşmenin etkisiyle, STK'ların yerel, ulusal ve küresel düzeydeki etkisi daha da artmıştır. Küresel kamuoyuna etkili bir şekilde ulaşabilen bu kuruluşlar, sosyal medya ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla daha geniş bir toplumsal kesime hitap edebilmekte ve hedeflerine ulaşabilmektedirler. Bugün, STK'lar, küresel gelişim süreçlerinde önemli bir aktör olarak kabul edilmektedir.

STK'ların faaliyetlerini sürdürebilmesi ve etkili olabilmesi için belirli hukuki çerçevelere uyması gerekmektedir. Uluslararası düzeyde, özellikle Birleşmiş Milletler'in Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 1968 yılında kabul edilen 1296 sayılı önerge ile STK'lar, BM'nin işlevlerine danışmanlık sağlamak üzere meşru ve önemli bir ortak olarak tanınmıştır (ECOSOC, 1968). Bu önergeye göre, STK'lar, BM'nin belirli alanlarda (örneğin sağlık, eğitim, insan hakları gibi) politika oluşturma süreçlerine katkı sağlayabilir. Bu şartları yerine getiren STK'lar, uluslararası düzeyde aktör olarak kabul edilmekte ve BM ile işbirliği yapabilmektedir.

Bununla birlikte, genel olarak, uluslararası veya genel hukuk çerçevesinde bazı koşullar ve gereklilikler STK tarafından yerine getirilmelidir. Esasen, STK'lar gönüllülük, dostluk, ortaklık, belirli bir hedefe ulaşmak için ortak bir duygu veya görüş benimseme gibi temel değerleri benimsemelidir (Talas, 2011). Aynı zamanda, bu kuruluşların bazı ilkelerine de sahip olmaları gerekmektedir. Bazı literatürden hazırlanan

rehbere göre, hem yerel hem de uluslararası STK'lar, meşru ve resmi bir konumda faaliyet gösterebilmek için belirli temel ilkeler doğrultusunda hareket etmelidir. Bu ilkeler şunlardır:

- a. Özgürlük ve Demokrasi: STK'lar, barışçıl bir şekilde faaliyet göstermeli ve ifade özgürlüğünü sağlamalıdır. Ayrıca, toplum yararına katkı sağlamak için devletin ilgili kurumlarıyla işbirliği yapabilmekte veya meşruiyetini kazanabilmek için ilgili kurumlarında⁵ kayıtlı olmak gerekmektedir (ICNL, 2006). STK'lar barışçıl ve ifade etme hakkını temin edebilmek için demokrasi boyutu ve değer üzerinde çalışmaktadır.
- b. Doğru ve İyi Yönetişim: STK'lar, gönüllülük esasına dayalı olarak faaliyet göstermelidir ve elde edilen gelir hiçbir şekilde kişisel kazanç sağlamak amacıyla kullanılmamalıdır. Etkin yönetim için tüzükler ve kuralları belirlenmeli, faaliyetler düzenli olarak raporlanmalıdır (Wyatt, 2004:18-19).
- c. Finansal Sürdürülebilirlik: STK'lar, ticari faaliyetler yoluyla sürdürülebilirliklerini sağlamalıdır. Ancak, elde edilen gelirlerin sadece kuruluşun faaliyetlerine yönlendirilmesi ve doğru bir şekilde kullanılmalıdır (Council of Europe, 2003:5). Örnek olarak, Muhammediye Vakfı, sağlık, sosyal hizmetler, din ve eğitim alanlarında faaliyetlerini sürdürebilmek için bazı girişim birlikleri kurmaktadır (dükkanlar, yayınevleri, hastaneler, eğitim kurumları). Bu girişim birliklerinden elde edilen kazançlar genellikle Muhammediye Vakfı'nın veznesine aktarılmaktadır. Hatta bu kazançların çoğu, çeşitli hayır faaliyetlerinde tekrar harcanmaktadır; örneğin, öğrencilere burs verilmesi, doğal afetlerde yardım sağlanması ve dinî vaazlar gibi faaliyetler için kullanılmaktadır (*Muhammadiyah.or.id*, 22 Haziran 2022).

Aynı zamanda, izin alarak bağış toplama hakkına sahip olan STK'lar, bu tür gelirlerden vergi muafiyetine sahiptir (iktisat ve ticari faaliyetler hariç,

⁵ Endonezya ve Türkiye bakış açısından hatta bütün ülkeler olduğu gibi, STK'lar İçişleri Bakanlığında kayıtlı olunması gerekmektedir.

bu faaliyetlere belirli bir limit dâhilinde vergi uygulanır). Sonrasında, ihale kurallarına uygunluk ve yapılacak projelerin sivil toplum kuruluşlarının (STK) değerleri ve görüşleriyle uyumlu olması şartıyla, hükümetle işbirliği yaparak finansal bağışlardan faydalanabilmektedir (US Department of State, 20 Ocak 2021). Ancak, STK'ların elde ettikleri gelirlerin kötüye kullanılmaması için standartlar ve iç düzenlemeler (geçerli devlet hukukuna aykırı olmamak kaydıyla) oluşturulmalıdır.

- d. Hesap Verme ve Şeffaflık: STK'lar, kendi hedef ve değerlerine aykırı veya devlet hukukuna aykırı faaliyetlerde bulunmamak ve başka hedefler için kötüye kullanımı engellemek amacıyla denetim ve kontrol işlemleri yapmak zorundadır (Wyatt, 2007b:18). Genel olarak, STK'lar, faaliyetlerine ilişkin olarak ilgili makamlara (ilgili devlet kurumlarına) dönemsel raporlar sunmaktadır. Ayrıca, bazı durumlarda, danışma ve yönetim kurulları en az bir yıl önceden değerlendirme toplantıları gerçekleştirmektedir. Gerektiğinde ise, topluma karşı genel bir açıklama yapmalıdır (Wyatt, 2007c:70).

Ulusal hukuk açısından, genel olarak bu bahsedilen şartlarla önemli farklar bulunmamaktadır. Ancak, belirli bir devlet hükümetinin görüşüne göre meşruiyet kazanabilmesi için bazı ek şartlar vardır; bu şartlar genellikle milli birlik, güvenlik, istikrar ve kalkınma hedefleriyle ilgilidir. Yani, bir devlette kurulan STK'lar, faaliyetlerini hem ulusal hukuka ve ideolojiye hem de milli birlik, güvenlik, istikrar ve milli kalkınma hedeflerine uygun şekilde yürütebilmektedir. Bu şartlar çoğu devlet tarafından uygulanmaktadır. Örneğin, Türkiye ve Endonezya bu tür şartları uygulayan devletlerdendir. Her iki ülkede bulunan STK'lar, ulusal yasalarına göre belirli şartları yerine getirmek zorundadır. Bunlar arasında şunlar yer almaktadır:

- a. Hem Endonezya hem de Türkiye'nin hukuk sistemine göre, STK'lar milli güvenliğe karşı faaliyetlerde bulunamazlar (hukuka karşı suç faaliyetleri için araç olamazlar) veya anayasaya aykırı faaliyetlerde bulunamazlar.
- b. Her iki devlet de, STK'ların siyasi parti sembollerini, diğer STK'ların sembollerini, başka bir devletin bayrağını veya armasını benimsemelerini

yasaklamaktadır. Türkiye özelinde, 5253 sayılı Dernekler Kanunu, mevcut veya feshedilen dernekler ile siyasi parti sembollerinin kullanılmasına ilişkin daha kapsamlı düzenlemeler içermektedir (Türkiye Cumhuriyeti, 2004). Endonezya’da ise, STK’lar ırkçılığa dayalı faaliyetleri, dinsel ayrımcılığı ve zorlama faaliyetlerini, kamuya ait tesislerin gasp edilmesini veya bozulmasını ve kamu düzenine karşı faaliyetleri yasaklamaktadır (Endonezya Cumhuriyeti, 2017)

- c. Türkiye’de, her türlü dernek, askerlik eğitimi veya askeri kamp düzenlemesi yasaktır; bu, Silahlı Kuvvetler veya güvenlik kuvvetlerine katılım amacıyla olsa dahi geçerlidir (Türkiye Cumhuriyeti, 2004). Endonezya’da ise, devletin ideolojisine karşı faaliyetler, devlete karşı ayrılıkçı hareketler veya ayaklanmalar yasaklanmaktadır (Endonezya Cumhuriyeti, 2017). Her iki devletin hukukuna göre, STK’lar faaliyet gösterdiği ülkede milli güvenliği gözetmek zorundadır.
- d. Her iki devletin yasalarına göre, STK üyeleri, hukuka aykırı faaliyetlerde bulunur veya suç işlerlerse, yasal işlem yapılabilir. Ayrıca, STK’lar hukuka aykırı faaliyetlerde bulunurlarsa, mahkeme kararıyla feshedilebilmektedir.

Daha sonra kavramsal çerçeve açısından, STK’larla ilgili bazı kavramlar ve görüşler mevcuttur. En sık kullanılan kavramlardan biri, hesap verebilirliktir. Bu kavram, aslında yasal çerçevesiyle birlikte ilişkilidir. Ancak, bu çerçevede hesap verebilirlik ele alındığında, STK’ların kendi görevleri ve görüşleri doğrultusunda faaliyet gösterip toplumların beklentilerini karşılayabilme kapasitesine odaklanılmaktadır. Hesap verebilirlik bağlamından, hesap verebilen STK’lar mutlaka:

- a. Kamuoyu veya toplum beklentilerine cevap verme yeteneğine sahip olmalıdır. Bu yetenek, ortaklara karşı değer verme ve taahhüt yapma kabiliyeti ile sağlanmaktadır. Bununla birlikte, bu iki yetenek, toplumun STK’lara karşı güvenini de etkileyen önemli faktörlerdir (Wara, 2019:330).
- b. Taşıdığı veya sahip olduğu değerler ve görevlerle, her türlü faaliyette uygunluk ve denge içerisinde hareket etmelidir (Aviles, 2012d). Ayrıca, toplumun çıkarları ve faydası için bu değerler ve görevler, topluma büyük

katkı sağlayabilecek faaliyetlere dönüştürülmelidir. Alınan bağışlar ve finansal yardımlar, zorunlu olarak, toplumun menfaatine olan bazı programlar (örneğin, güçlendirme, ortaklıklar ve şiddet içermeyen programlar) ile kullanılmalıdır.

- c. STK'lar, gerçekleştirdikleri faaliyetlerde belirledikleri görev ve görüşlere sadık kalarak, somut hedeflere veya sonuçlara ulaşmalıdır. Gerekli durumlarda, STK'lar, kendi hedeflerine ulaşabilmek için görevlerini rehber olarak alarak, gerekli faaliyetleri içeren bir liste veya zaman çizelgesi oluşturmalıdır (Wyatt, 2004d: 57).
- d. STK'lar, belirli bir örgütsel yapıya ve komuta zincirine sahip olmalıdır (Wyatt, 2004e: 29).

Ancak bazı durumlarda, hesap verebilirlik sorunu STK'lar için önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Özellikle küçük STK'lar için hesap verebilirlik konusunda ortaya çıkan sorunlar arasında; liderlik zafiyeti (başkan, kurucular veya başkanlık üyelerinin fazla şekilde yön vermesi nedeniyle zayıflama), STK'ların boyutu (küçük olmaları), örgüt yapısındaki düzensizlik gibi sorunlar bulunmaktadır (Vakil, 1997). Bununla birlikte, özellikle gelişmiş ülkelerde, sosyal ve siyasal durum nedeniyle hesap verebilirlik sorunu, bağımsızlık veya özerklik kaybı ile ilişkilidir. Genellikle, hükümetten fazla bağış veya yardım alan STK'lar, bu yardımlara bağımlı hale gelerek, hükümet tarafından yönlendirilir ve müstakil ya da bağımsız olma özelliklerini kaybederler. Kısacası, STK'ların hesap verebilir olmaları için, aynı zamanda içinde güçlü bir liderlik, düzenli bir örgüt yapısı ve bağımsızlık gibi özelliklere sahip olmaları gerekmektedir.

Sonraki çerçeve, STK'ların siyasal çerçevesidir. Son yıllarda bu çerçeve, STK'larla ilgili konuşulurken en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Zira STK'lar, siyasal ve sosyal değişimde önemli bir güç veya aktör olarak değerlendirilmektedir. STK'lar, bir aktör olarak, taşıdıkları belli değerler ve görevler sayesinde, toplumlar için hükümet veya siyasal parti yerine, irade ve ifadelerin dile getirilmesinde alternatif bir araç olarak işlev görmektedir. Sahip oldukları savunuculuk fonksiyonu ile birlikte, bazen belirli bir unsur veya bileşen temsil ederek, değişim için mobilize etmek,

demokrasi sürecine büyük katkı sağlamaktadır (Yanacopoulos, 2015b). Bununla birlikte, bazı STK'lar, özellikle toplumun gelişimine odaklanan STK'lar, gerçek faaliyetlerde (okul kurma, temel hizmetler sağlama ve kadın güçlendirme programları gibi) bulunarak, mevcut durumu değiştirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, STK'ların varlığı, demokrasi ve siyasal alanı genişletmek, sosyal istikrarı ve yapışkanlığı sağlamak amacıyla savunma aracı olarak değerlendirilmektedir (Colosio, 2020).

Bazı durumlarda, STK'lar, hükümet ve diğer kamu kurumlarıyla alternatif olarak toplum tarafından değerlendirilmektedir. Hükümet ve özel sektörlerin bazı sorunları çözme noktasında yetersiz kalması ve STK'ların bu sorunlar üzerinden kamuoyu oluşturma, toplum ve kamuoyunun bu sorunlar hakkında görüş belirtmesi ve gerçek projelere dönüştürme kapasitesinin fark edilmesiyle, toplumlar, hükümet ve diğer kamu kurumlarından ziyade, STK'ları tercih etmekte ve kendi iradelerini STK'lar aracılığıyla ifade etmektedirler (Daubanes ve Rochet, 2019). Başka bir deyişle, STK'lar, demokrasi sürecinde alternatif bir kurum olarak işlev görebilmektedirler.

Uluslararası ve küresel düzeyde de önemli bir güç ve etkili bir aktör olma kapasitesine sahiptirler. Genellikle, STK'lar, gündem oluşturma, belirli bir politika üzerinden savunuculuk yapma ve lobicilik yapabilme kabiliyetleri sayesinde, hükümetlere (özellikle BM gibi uluslararası hükümet örgütlerine) karşıt tutum sergileyebilmekte, hatta bazı sorunlarda—örneğin insan hakları ve çevresel sorunlar gibi—hükümetlerin yerine geçmeye çalışmaktadırlar. Zira uluslararası düzeyde faaliyet gösteren STK'lar, lobicilik kapasiteleri ve personel güçleriyle desteklenmektedir. Uluslararası STK'larında çalışanlar, genellikle deneyimli ve profesyonel kadrolardan oluşmaktadır ve bu kadrolar, yüksek profesyonel deneyim ve yetenekleriyle uluslararası veya küresel düzeydeki sorunlar üzerinde politika veya ajanda oluşturma sürecine büyük katkı sağlamaktadır (Gordenker ve Weiss, 1997:448). Bu kapasite ile STK'lar, uluslararası düzeyde müzakere konumlarını olumlu şekilde etkilemektedir.

Uluslararası İlişkiler disipliniinde, STK'ların varlığı büyük bir etki yaratmaktadır. STK'ların mevcudiyeti, çevresel sorunlar, silahlanma kontrolü ve silahsızlanma, fakirler ve engelliler için yaşam kalitesini artırma gibi konularda kamuoyunun dikkatini çekmekte ve bu sorunların çözülmesi için toplumu harekete geçirmektedir (Gupta, 2009b). Ayrıca, bazı durumlarda ve sorunlarda, STK'lar itici güç ve etki yaratan aktörler

olarak önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, İsrail-Filistin meselesinde, İsrail'in Filistin işgaline karşı uygulanan ambargo ve yaptırım hareketleri, büyük STK'lar tarafından başlatılmaktadır; örneğin, *Human Rights Watch* bu hareketi başlatan kurumlardan biridir. Bunun yanı sıra, insan hakları alanında faaliyet gösteren birçok STK'nın raporları sayesinde, İsrail'e karşı BM'nin tutumu şekillenmektedir. Özellikle, BM, *Human Rights Watch*, Uluslararası Af Örgütü (*Amnesty International*) ve diğer ilgili STK'lar tarafından sunulan raporlar doğrultusunda, İsrail'in Filistin'e karşı tutumunu terörizm ve insan hakları ihlali bağlamında değerlendirerek şiddetle kınamaktadır (Steinberg, 2011). Bu bağlamda, STK'lar, uluslararası alanda hem aktif bir aktör hem de bir katalizör olarak önemli bir rol oynamaktadır.

1.1.2. Çeşitleri

STK'ların çeşitleri, bazı kategoriler ile farklılaştırılmaktadır. İlk kategori, mekânsal faaliyet alanıyla ilgilidir. Bu kategoride, STK'lar iki grupta sınıflandırılmaktadır: uluslararası ve yerel STK'lar. Uluslararası STK'lar, daha geniş mekânsal çerçevede faaliyet göstermektedir. Bu tür STK'lar, genellikle aşağıdaki özelliklere sahiptir: çok uluslu yapılar, birden fazla ülke veya devletle faaliyet gösterme, geniş ağlar, kaynaklar ve boyutlar sayesinde ajanda oluşturma kapasitesine sahip olma (Aviles, 2012d:63). Ayrıca, bazı uluslararası örgütlerle (Birleşmiş Milletler gibi) ortak çalışarak faaliyetlerini yürütmektedirler. Birleşmiş Milletler (BM), STK'ları tanıırken bazı özellikleri belirlemiştir; bu özellikler arasında kâr amacı gütmeme, birden fazla devlete ait vatandaşlar tarafından yürütülme, çok sayıda ülkede politika yapma süreçlerine etki etme ve ajanda oluşturma kabiliyeti yer almaktadır (Gupta, 2009c). Bununla birlikte, BM'nin Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) aracılığıyla Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals/SDGs) programı çerçevesinde, STK'lar bu programda ortak olarak yer almaktadır (ECOSOC, 2022).

BM'nin Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne bağlı olarak yaklaşık 6319 STK danışmanlık ortağı olarak yer almakta ve bunlar genel, özel ve kadro danışmanlık ortakları gibi farklı kategorilerde sınıflandırılmaktadır (ECOSOC, 2022b). Özel

danışmanlık ortakları arasında, 2011 yılından itibaren üyeliğe katılan Endonezya merkezli Muhammediye Vakfı ve 2019 yılından itibaren üyeliğe katılan Türkiye merkezli MÜSİAD örnek olarak verilebilmektedir (United Nations, 2019). Ayrıca, BM dışında faaliyet gösteren uluslararası örgütler de STK'larla ortaklık yaparak belirli alanlarda çalışmalar yürütmektedir.

Yerel veya ulusal STK'lar ise, uluslararası ve küresel düzeydeki STK'lar gibi büyük boyutlara ve işletme kapasitelerine sahip değildir. Bu tür STK'lar, daha dar bir coğrafi alan ve sınırlı sorunlarla ilgilenmektedir. Yani, yerel STK'lar genellikle yalnızca yerel ve ulusal sorunların çözülmesine odaklanmakta ve ilgili kurumları bu sorunlara çözüm üretmeye teşvik etmektedir. Bu STK'lar, genellikle yerel düzeydeki sorunlara odaklanır; örneğin, yolsuzluk, rüşvet, merkeziyetçi ve taşra arasındaki dengesizlikler, azınlıklara yönelik ayrımcılık gibi çözüm bulmayı odaklamaktadır. Ancak, bu tür STK'lar küçük ve basit yapılar olduğu için, çoğu zaman kamuoyu veya ilgili kurumlar tarafından etkisiz şekilde duyulmaktadır (Kajimbwa, 2006). Bu nedenle, yerel STK'lar çoğu zaman benzer niteliklere sahip diğer STK'lar veya kurumlarla ittifaklar kurarak, ağlar oluşturarak (uluslararası STK'lar ile ittifaklar kurarak) belirli sorunlarla ilgili ortak çabalar sergileyebilmektedirler (Aviles, 2012e).

Örnek olarak, Endonezya'daki devam eden yolsuzluk sorununu çözmek amacıyla, Muhammediye Vakfı ve Endonezya Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu (*Komisi Pemberantasan Korupsi*) arasında bir mutabakat anlaşması imzalanarak, yolsuzluğa karşı eğitim, araştırma ve geliştirme faaliyetleri ortaklaşa yürütülmektedir (*Suara Muhammadiyah*, 18 Temmuz 2019). Bununla birlikte, taşra bölgelerinde faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı'nın şubeleri, ulusal STK'larla işbirliği yaparak, yolsuzlukla mücadeleye yönelik tartışmalar ve kapasiteleri artırmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir. Örneğin, Muhammediye Vakfı'nın genç kadın kanadı (*Nasyiatul 'Aisyiyah*), *Indonesian Corruption Watch* ile işbirliği yaparak, yerel STK'larla birlikte yolsuzluğa karşı yeni bir çalışma grubu oluşturmuştur (Indonesia Corruption Watch, 2021).

STK'lar, işlevsel ve yönelimsel (oryantasyonel) doğrultuda çeşitlenebilmektedir. GDRC (2022) STK'ları, oryantasyonlarına göre dört türde sınıflandırmaktadır. Bunlar:

- a. Hizmet alanına yönlendiren STK'lar: Bu tür STK'lar genellikle sağlık ve eğitim gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu STK'lar, toplumun faydası için çeşitli programlar tasarlar ve bu programlar toplumların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.
- b. Hayırseverlik faaliyetlerine yönlendiren STK'lar: Bu STK'lar, genellikle hayır işleri ve sosyal yardım alanında faaliyet gösterir. Bu tür STK'lar, toplumlar ve diğer aktörlerden alınan bağışlarla, yoksulluk, savaş ve doğal afetler gibi durumlarda mağdur olan insanlara yardım sağlar. Ayrıca, Toplum Hizmeti Sorumluluğu (Community Service Responsibility - CSR) çerçevesinde, girişimciler ve işadamlarıyla işbirliği yaparak alınan bağışları sosyal yardım faaliyetlerine dönüştürmektedir (Dhanda ve Young, 2013).
- c. Katılımcı STK'lar: Bu tür STK'lar, belirli bir bölge veya proje üzerinde toplumlara harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Genellikle, bu STK'lar aktif olarak proje tasarımı ve planlaması yaparken, projeler uygulamaya alındığında, yerel topluluklardan sağlanan fonlar, kaynaklar ve iş gücü ile hedeflere ulaşılmasını sağlamaktadır.
- d. Güçlendirme yönlendiren STK'lar: Bu STK'lar, genellikle fakirler ve yoksulların güçlendirilmesi için çalışmaktadır. Bu tür STK'lar, yoksulluğun sebepleriyle ilgili eğitim ve farkındalık yaratmayı hedefler ve yaşam standartlarını yükseltmek için faaliyetlerde bulunmaktadır.

Öte yandan, STK'lar işlevsel ve faaliyet yönelimli olarak da çeşitlendirilmektedir. GDRC (2022) ve Willets (2000) bu çeşitliliği altı kategoride incelemiştir. Bu kategoriler coğrafi alanı da içermektedir ve şu şekildedir:

- a. Yerel-Toplum dayalı örgütler: Bu STK'lar, toplumların girişimiyle kurulur. Bu tip STK'lar, genellikle spor kulüpleri, mahalle birlikleri, dini tarikatlar veya benzeri küçük yerel örgütler olarak karşımıza çıkmaktadır. Boyutları küçük olduğundan, yerel hükümetlerden veya diğer STK'lardan yardım alma gerekliliği doğabilmektedir.
- b. Şehir/Taşra düzeyinde örgütler: Bu tür STK'lar, ticaret odaları, dernekler, vakıflar, sendikalar ve meslek federasyonları gibi yapılar tarafından

oluşturulmaktadır. Bu örgütler, farklı odak noktaları ve misyonları nedeniyle farklı faaliyetlerde bulunmaktadır. Ancak bazı durumlarda, olağanüstü ve gerekli bir durum nedeniyle bir araya gelip ortak bir hareket sergileyebilmektedir.

- c. Ulusal STK'lar: Ulusal düzeyde faaliyet gösteren bu STK'lar, genellikle yönetim, taşra ve ulusal kalkınma, insan hakları gibi sorunlara odaklanmaktadır. Bazen bu STK'lar, taşra bölgelerindeki diğer STK'larla işbirliği yaparak sorunlara çözüm arar. Ancak coğrafi olarak yalnızca ulusal düzeyde faaliyet gösterirler; uluslararası alanda etki yaratabilmek için uluslararası STK'larla işbirliği yapmaları veya ittifaklar kurmaları gerekmektedir.
- d. Uluslararası STK'lar: Bu tür STK'lar, birden fazla ülkede faaliyet gösterir ve daha geniş şebekeler, kaynaklar ve boyutlar sayesinde ajanda oluşturma ve politika etkilime kapasitesine sahiptir.
- e. İşlevsel-dayalı STK'lar: Bu STK'lar, genellikle sahip oldukları kaynaklarla (gönüllüler, bağışlar veya yardımlar) projeler ve programlar yürütmektedir. Bu tür STK'lar, genellikle afet durumları veya fakirlikle mücadele gibi spesifik sorunlara yönelik olarak aktif hale gelmektedir.
- f. Kampanya-dayalı STK'lar: Bu STK'lar, daha pasif bir rol üstlenir ve genellikle belirli bir sorun veya olay üzerine kampanyalar düzenler. Gönüllülerin veya bağışların toplandığı bu tür kampanyalar, çoğunlukla toplumsal hareketlerle spontane şekilde ortaya çıkar.

Ayrıca, STK'lar, kime ait oldukları, taşıdıkları ideolojiler ve hedefler doğrultusunda da çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Bu kategoriler şunlardır:

- a. Çevresel-odaklı STK'lar: Bu STK'lar, genellikle çevresel sorunlara odaklamakta ve bu sorunlarla ilgili politika oluşturma sürecinde aktif rol oynamaktadır. Çevreyle ilgili politikaların oluşturulması, tasarlanması ve uygulanmasında etkili olan bu STK'lar, hükümet ve ilgili kurumlarla etkileşimde bulunarak çevresel sorunları gündeme taşımaya çalışmaktadır (Emas, 2018):1717. Greenpeace gibi STK'lar, çevresel odaklı STK'lara örnek

olarak verilebilmektedir.

- b. GONGO (*Government NGO*) veya Hükümete ait STK'lar: Bu STK'lar, genellikle bir devletin çıkarlarını temsil etmeye çalışır ve bazen hükümetin tutumlarını destekler. Kamu diplomasisi alanında, örneğin kültür ve eğitim diplomasisi faaliyetlerinde bulunurlar. Finansal yardım konusunda ise, bu tür STK'lar hükümetten doğrudan finansal destek alabilirler (Gupta, 2009:35).
- c. İnsancıl STK'lar: Bu tür STK'lar, insan hakları, kadın ve çocuk hakları gibi insancıl alanlarda faaliyet göstermektedir. İnsancıl STK'lar, özellikle mağdurlara yönelik yardımlar toplamak için psikososyal yaklaşımlar kullanmaktadır. Psikososyal yaklaşım, mağdurlara daha yakın bir şekilde yaklaşmayı ve onlara duygusal destek sağlamayı amaçlamaktadır. Bu tür yaklaşımlar, bağış ve yardımlar toplamak için toplumsal dayanışma ve duygudaşlık yaratmaya yönelik çalışmaları içermektedir (Seu ve Orgad, 2017:2).
- d. Dini-dayalı/Kökenli STK'lar: Bu STK'lar, dini değerler ve ideolojiler doğrultusunda hareket ederler ve genellikle sosyal hizmetler, insancıl yardımlar, eğitim ve kalkınma alanlarında faaliyet göstermektedir. Bazı dini STK'lar, örneğin İslamî yardım STK'ları, eğitim (okul açma), sağlık hizmetleri ve yetimlere yardım gibi faaliyetler yürütmektedir (Petersen, 2015). Ancak, bu tür STK'lar bazen kötüye kullanılabilir; örneğin, Lübnan'da bazı dini dayalı STK'lar, dini ideolojilerini güçlendirmek amacıyla siyasi avantaj sağlamaya çalışabilmekte, bu da toplumdaki dini kutuplaşmayı derinleştirebilmektedir (Chaaban ve Seyfert, 2012).

1.1.3. Faaliyet Alanları

Dünyadaki faaliyet gösteren STK'lar, coğrafya veya faaliyetler alanlarına göre farklılıklar gösterebilse de genel olarak; hayırseverlik, insancılık, sosyal kalkınma ve toplumsal güçlendirme gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Dünyadaki ilk STK'lar arasında, Köleliğe Karşı Hareketi ve Kızılhaç Cemiyeti gibi kuruluşlar, insancılık, sosyal ve hayırseverlik alanlarında yoğunlaşmaktadır. 1839 yılında İngiltere merkezli

kurulan Köleliğe Karşı Hareketi (*Anti-Slavery Movement*), kurulduğu günden bu yana her türlü kölelik faaliyetini (çocuk işçiliği ve insan kaçakçılığı dahil) ortadan kaldırmaya yönelik yasalar ve politikalar geliştirmiştir ve bu konuda önemli bir rol üstlenmiştir (Anti-Slavery International, 2022). Bu STK, köleliğe karşı mücadele eden uluslararası hukukun şekillenmesinde ve uygulanmasında önemli bir etki yaratmıştır. Örneğin, 1999 yılında Birleşmiş Milletler'in Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından kabul edilen çocuk işçiliğiyle mücadele ve insan kaçakçılığını ortadan kaldırmaya yönelik sözleşmeler, bu STK'nın katkılarıyla şekillenmiştir. Ayrıca, bazı ülkelerde insan kaçakçılığına karşı suç yasalarının kabul edilmesi ve insan kaçakçılığı mağdurlarının kurtarılmasına yönelik operasyonlar da bu örgütün öncülüğünde gerçekleşmişti.

Kızılhaç Cemiyeti ise 26 sene sonra kurulmuş olup, benzer şekilde insancılık alanında faaliyet göstermektedir. Bu cemiyetin ana hedefi, dini, siyasi ve ekonomik görüşlere bağlı olmaksızın, insan hayatını korumaktır. Kızılhaç Cemiyeti'nin kurulmasında, Solferino Savaşı'na dair yazılan anıların etkisi büyük olmuştur. Bu yazılarda, savaşın dehşetinin ve yaralı askerlerin yetersiz yardım aldığına dair betimlemeler yer almaktadır (Dromi, 2020:31). Aynı dönemde, benzer trajik insancıl krizler, örneğin İrlanda'daki kıtlık gibi olaylar, insancıl değerlerin göz ardı edilmesinin yol açtığı büyük trajedilere dikkat çekmiştir. Bu tür trajediler, Kızılhaç'ın bazı kurallar oluşturmaya önayak olmuştur. Örneğin, yaralı askerler ve sağlık çalışanlarının tarafsız bir şekilde değerlendirilmesi, sağlık tesislerine saldırıların yasaklanması, din görevlilerine ve ibadethanelere yönelik saldırıların engellenmesi gibi ilkeler bu kurallar arasında yer almaktadır (Dromi, 2020b:55). Zamanla bu kurallar, Uluslararası İnsancıl Hukuk'un temel unsurlarını oluşturmuş ve diğer savaş esirleri ve askerlere yönelik koruma kanunları ile pekiştirilmiştir (ICRC, 2022).

Sonraki yıllarda, çoğu Batı Avrupa ve Kuzey Amerika merkezli merkezli birçok STK, insancıl yardım ve kalkınma alanlarında faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu STK'lar, genellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kalkınma projelerine dış yardımlar aracılığıyla katkıda bulunmakta ve hükümetlerden finansal destek almaktadır. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında, eski Doğu Bloğu ülkelerindeki demokratikleşme ve kalkınma projelerinde de Batı merkezli STK'lar aktif rol almıştır (Reimann, 2005).

Günümüzde ise STK'ların faaliyet alanları genişleyerek savunuculuk ve ortaklık alanlarına da yayılmaktadır. Bu alanlarda faaliyet gösteren STK'lar genellikle toplumsal güçlendirme (özellikle kadınların güçlendirilmesi), insan hakları, demokrasi, yolsuzlukla mücadele ve benzeri konularda çalışmalar yapmaktadır (al-Talal, 2004). Bu tür STK'lar, özellikle yoksullukla mücadele, insan haklarının ve demokrasinin uygulanması, barış ve çatışma çözümü gibi önemli hedeflere odaklanmaktadır.

Yoksullukla mücadele alanında faaliyet gösteren STK'lar, genellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk ve fakirliği ortadan kaldırmaya yönelik projeler yürütmektedir (Werker ve Ahmed, 2008). Bu STK'lar, finansal yardım konusunda iki şekilde faaliyet göstermektedir. Birincisi, bağımsız olarak finansman sağlayan ve kendi başına faaliyet gösteren STK'lar; ikincisi ise hükümetler, diğer STK'lar ve uluslararası kuruluşlardan aldığı yardımlarla faaliyet gösterenlerdir. Genellikle büyük ve gelişmiş ülkelerdeki STK'lar, kendi hükümetlerinden finansal yardım alarak çalışmalarını sürdürmektedir. Örneğin, ABD ve Batı Avrupa (özellikle AB ülkeleri) merkezli uluslararası STK'lar, gelişmekte olan ülkelerdeki projelerinde kendi hükümetlerinin finansal yardımlarını kullanmaktadır (Bollag, 26 Temmuz 2024).

Savunuculuk ve ortaklık alanında faaliyet gösteren STK'lar, çoğunlukla insan hakları alanında çalışan kuruluşlardır (Principles of Democracy, 2024). Bu tür STK'lar, insan haklarının korunması ve uygulanması konusunda eğitimler düzenlemekte ve farkındalık yaratmaktadır. Özellikle az gelişmiş veya demokratikleşme sürecinde olan ülkelerde, insan hakları konusunda eğitim ve savunuculuk faaliyetleri yürütülmektedir. Bazı STK'lar, demokratikleşme süreçlerine katkı sağlamak amacıyla anayasa değişiklikleri veya seçim süreçlerine dair denetimler yapmakta ve erken seçmen eğitimi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır (Atua, 2002).

Demokratikleşme ve insan hakları uygulaması alanında faaliyet gösteren STK'lar yalnızca bu alanda çalışan STK'larla sınırlı değildir. Aynı zamanda dini ve köken temelli STK'lar da bu alanda etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmektedir. Örneğin, Meksika'daki Katolik Kilisesi, diğer STK'lar ile birlikte, Meksika'nın demokratikleşme sürecinde aktif bir rol oynamaktadır. Katolik Kilisesi, sosyal adaleti teşvik eden bazı Katolik radikal akımlarından ilham alarak, otoriter rejimlerin

uyguladığı baskılardan STK'ları koruyup desteklemekte ve lider adaylarına eğitimler vermektedir (Richard ve Reyes, 2017).

Bariş ve çatışma çözümü alanında faaliyet gösteren STK'lar, hem barişı teşvik etmekte hem de her türlü köktencilik ve şiddet eylemlerine karşı durmaya çalışmaktadır. Gerekli durumlarda, bu tür STK'lar bariş inşa etme (*peacebuilding*) sürecine de dâhil olabilmektedir (Yılmaz, 2008:129). Örneğin, Uganda'daki bariş ve çatışma çözümü alanında faaliyet gösteren STK'lar, ülkedeki sivil savaş ve köktencilüğün olumsuz etkilerini çözmek amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu faaliyetler arasında rehabilitasyon (psikolojik destek ve topluma yeniden entegrasyon), eğitim (anaokulundan liseye kadar burs imkânları ve mesleki eğitim sağlanması) ve travma tedavisi yer almaktadır (Ekayu, 2015). Bu faaliyetlerin hedef kitlesi genellikle gençler ve eski çocuk askerler olup, Uganda'daki köktencilik ve sivil savaş, bu grupların üzerindeki etkileri ağırlaştırmıştır.

Son olarak, ortaklık yoluyla faaliyet gösteren STK'lar genellikle iki veya fazla STK'yı bir araya getirmektedir. Ortaklık yapan STK'lar, farklı değerler ve ideolojilere sahip olabilese de paylaştıkları ortak hedefler doğrultusunda ittifak kurmayı tercih etmektedirler. Bu tür çalışmalar genellikle geniş bir şebekeyi içermektedir. Hükümetler, özel sektörler, uluslararası örgütler, bağışçılar (bireyler ve şirketler), diğer STK'lar ve yerel toplumlar bu şebekeye dahil olabilmektedir. Genellikle bu tür ortaklıklar, iki farklı STK'nın önceden belirledikleri ortak görevler doğrultusunda işbirliği yaparak faaliyetlerini sürdürmelerini sağlamaktadır. Bu işbirlikleri sonucunda ortak projeler gerçekleştirilir ve proje sonuçları değerlendirilir (NGOTips, 2011:3). Örneğin, Bougainville'deki bariş ve kadınların güçlendirilmesi sürecinde faaliyet gösteren iki STK (*IWDA* ve *Leitana Vehan*) daha önce işbirliği yaparak, Avustralya Hükümeti'nin AUSAID gibi geniş şebekelerine katılım sağlamıştır (Makuwira, 2006:108).

1.1.4. Avantajlar ve Kısıtları (Dezavantajları)

STK'ların bir toplumda varlık gösterme durumu, bazı avantajlara ve kısıtlarla ilişkilidir. Yaygın olarak bilinen avantajları arasında bağımsızlık, müstakil olma ve

geniş şebekelere sahip olma yer alırken, kısıtlar ise bağımlılık, hesap verebilirlik ve etik ikilemlerle ilgilidir. STK'lar, bağımsızlıkları sayesinde herhangi bir siyasi veya ekonomik çıkar baskısından muaf olup, esnek bir yapıya sahip olmaktadır. Bu bağımsızlıkları ve esneklikleri sayesinde, toplumların iradelerini ve görüşlerini teşvik etme noktasında, siyasi partilerden hatta parlamentolardan daha etkili olabilmektedirler. Hatta bazı durumlarda, toplumları olumsuz etkileyen yasaların yürürlükten kaldırılması için lobicilik faaliyetleri ve eleştiri hakları kullanılarak, bu yasaların değiştirilmesi sağlanabilmektedir.

Örneğin, Endonezya merkezli Muhammediye Vakfı, topluma zarar veren bazı yasalar hakkında Anayasal Cihad (Endonezce: Jihad Konstitusi) yaparak, Endonezya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tarafından 2012 yılında kabul edilmiştir. Muhammediye Vakfı, Gaz ve Petrol Kanunu ile Su Kaynakları Kanunu'nun içerdiği bazı maddelerin, Endonezya'nın temel haklarına aykırı olduğunu belirterek bu yasaların iptal edilmesini sağlamıştır (Mahkamah Konstitusi RI, 23 Temmuz 2015). Kısacası, bu örnek doğrultusunda, bazı durumlarda STK'lar, kamu kurumları hatta siyasi partilerden daha etkili bir konumda olabilmektedirler.

STK'lar, gönüllülük esasına dayandığı için siyasetten uzak uzak kalma eğilimindedir ya da tamamen bağımsız bir şekilde faaliyet gösterebilmektedir. Bu nedenle, ulusal düzeyde hükümetlerin ve uluslararası düzeyde ise uluslararası örgütlerin denetimi en aza indirgenmiş olmaktadır. Ancak, hükümetler, STK'ların faaliyetlerini daha iyi denetleyebilmek ve kamuoyu ile temsil organlarına doğru ve etkili faaliyet gösterdiklerini gösterebilmek amacıyla bazı denetimlerde bulunma gereği duymaktadır. En olumsuz senaryoda ise, STK'lar bağımsızlıklarını kısmi ya da tamamen kaybedebilmektedir; bu durumda hükümetler, STK'lar üzerinde belirleyici bir baskı kurabilmektedir (Gordenker ve Weiss, 1997).

STK'lar, özellikle uluslararası alanda geniş şebekelere sahip olmaları nedeniyle faaliyetlerinde pek çok aktörü dahil edebilme kapasitesine sahiptirler. Hatta bazı STK'lar, danışmanlık pozisyonunda yer alarak Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası organlarda çalışma ortağı olabilmektedirler. Bu tür işlevsel alanlarda, BM ve bazı organlarında önemli karar alma süreçlerinde de etkin bir rol oynayabilirler. Ayrıca, geniş şebekelere sahip olan STK'lar, belirli projelerin gerçekleştirilmesinde,

yerel topluluklara daha doğrudan ulaşabilmek için büyük bir etki yaratabilmektedirler. Örneğin, Japonya'nın Vietnam'daki yetişkin okur-yazarlık oranını artırma projesi, yerel STK'lar olmadan azınlık gruplarına ulaşmada zorluklar yaşayabilirdi. Bu durumu açıklamak gerekirse, okur-yazarlık oranını artırma programı, Vietnam hükümetinin gündeminde önemli olsa da, en yüksek önceliğe sahip değildi (JICA, 2001:9). Dolayısıyla, bu programın etkili olabilmesi için, yerel STK'ların yardımına ihtiyaç duyulmuştur.

Yu (2022) çevrimiçi platformda yayınlanan bir makalede, diğer STK'ların avantajlarına da değinmektedir. Bunlar:

- a. Vergiden muaf tutulma: Kâr amacı gütmeyen bir statüye sahip olmaları nedeniyle, STK'lar gelir vergisi ve kâr amaçlı örgütlere uygulanan diğer ilgili vergilerden muaf tutulmaktadır.
- b. Yapısal konum: Çoğu STK, temel olarak şirketler ve kâr amacı güden diğer kuruluşlar gibi resmi bir örgütsel yapıya sahiptir. Bu durum, STK'ların hükümet ve diğer ilgili kurumlardan tanınan statü kazanmasını sağlamaktadır. Bu sayede, STK'lardaki çalışanlar ve gönüllüler, kâr amacı güden kuruluşlardakiler gibi belirli faydalardan yararlanabilmektedir.
- c. Hibe başvuru yapabilme: STK'lar, projelerini finanse edebilmek için hibe başvurusunda bulunabilirler. Kâr amacı gütmeyen statülerinin sağladığı avantajla, bazı durumlarda STK'lar hibe alan taraf olma konusunda hem kolaylaştırıcı hem de öncülük edici bir rol oynayabilmektedir.

Ancak, STK'lar bazen bazen bağımlı hale gelebilmektedirler. Küçük ölçekli STK'lar, büyük ve güçlü ülkeler merkezli STK'lar tarafından kolayca yönlendirilebilmektedir. Ayrıca, hükümetle olan ilişkiler nedeniyle de STK'lar bağımlı hale gelebilmektedir. Özellikle gelişmiş veya az demokratik ülkelerde, STK'lar faaliyet gösterebilmek için hükümetin belirlediği şartlara bağlı kalmak zorunda kalabilmektedir. Hatta bazı durumlarda, hükümetler, yasalar ve düzenlemeler aracılığıyla STK'ları etkilemeye ya da yönlendirmeye çalışmaktadır. Örneğin, Gana ve Kenya'daki STK'lar, faaliyet gösterebilmek için hükümete bağlı bir yüksek kuruluştan izin almak zorundadırlar. Ayrıca, izin alabilmek için, STK'lar, kendi faaliyet

alanlarına ilişkin ilgili bakanlıklar veya hükümet kurumlarıyla işbirliği yapmak veya ortaklık kurmak zorundadırlar (Atua, 2002b:78). Kısacası, bu tür şartlar altında, STK'lar, hükümetin kurallarına ve şartlarına karşı olsa bile bu ülkelerde faaliyet gösterebilmek için bu şartları kabul etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, STK'ların bağımsızlıklarını kısmi ya da tamamen kaybetmelerine yol açabilmektedir.

Bundan sonra, STK'lar bazı durumlarda etik ikilemlerle karşılaşabilmektedir, özellikle otoriter, gelişmiş veya az demokratik ülkelerde faaliyet gösteren STK'lar için. STK'larda sıkça karşılaşılan etik ikilemlerin başlıca sebepleri kültürel ve değer farklılıkları ile kooperasyon ya da kooperasyondan kaçınmadır. İlk olarak, kültürel ve değer farklılıkları genellikle gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren Batı merkezli STK'larda görülmektedir. Bu tür STK'lar, yerel bilgiler, değerler ve kültürlerle uyum sağlamakta zorluk çekebilir veya bunlara uygun hareket etmeyebilmektedir. Ayrıca, çoğu zaman bu tür STK'lar, taşıdıkları değerlerin uygulanmasını dayatmaya çalışarak yerel kültür ve değerlerle çelişen bir tutum sergileyebilmektedir. Sonuç olarak, yerel toplumlar, STK'ların varlığını tehdit olarak görebilmektedirler.

Kooperasyon veya kooperasyondan kaçınma durumu, genellikle az demokratik ya da otoriter ülkelerde faaliyet gösteren STK'larda gözlemlenmektedir. STK'lar, belirli amaçlara (örneğin, refahın artırılması ve insan haklarının iyileştirilmesi) ulaşabilmek için, çoğu zaman hükümetle işbirliği yapmayı tercih etmektedir. Ancak, özellikle az demokratik ve otoriter rejimlere sahip ülkelerde, bu tür STK'lar, azınlıklara yönelik kötü muameleler veya ciddi insan hakları ihlalleri gibi hassas konulardan uzak durmayı tercih etmektedir (Bell ve Carens, 2004). Bu durum, söz konusu STK'ların diğer STK'lar ve kamuoyu tarafından zayıf ve bağımlı olarak değerlendirilmelerine yol açmaktadır.

Gupta (2009e), bazı STK'ların kısıtlamaları ve dezavantajları hakkında da şu tespitlerde bulunmaktadır:

- a. Küresel sorunlardan ziyade kendi çıkarlarına odaklanma: STK'lar, genellikle ortak küresel sorunlar yerine kendi çıkarları ve hedefleri doğrultusunda faaliyet göstermektedir.
- b. Hesap verebilirlik eksikliği: Bu nedenle, STK'lar, karmaşık hükümet

bürokrasisinde sıkışıp kalabilir ve hesap verebilirlikleri zayıflayabilmektedir.

- c. Çatışma veya savaş durumlarında olumsuz etkiler: Savaş veya çatışma durumlarında, STK'lar bazen taraf tutma, aşırı faaliyet gösterme veya diğer olumsuz tutumlar sergileyerek çatışmanın daha da kötüleşmesine neden olabilmektedir.
- d. Batı merkezli değerlerin yerel toplumlara dayatılması: Batı merkezli STK'lar, kendi değer ve kültürlerini yerel topluluklarda uygulamaya çalışırken, bu durum toplumlardan rahatsızlık yaratabilir ve tehdit algılarına yol açabilmektedir.

1.2. Kamu Diplomasisi

Önceki altyazıda, STK'ların temel tanıtımı, faaliyet alanları, çeşitleri, sahip oldukları avantajlar ve dezavantajlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Dolayısıyla, bu altyazıda kamu diplomasisiyle ilgili bilimsel terimler, çeşitler ve aktörler gibi konulara odaklanılması hedeflenmektedir.

1.2.1. Kavramsal Tanımı

Genel olarak, kamu diplomasisi, bir ülkenin başka ülkelerdeki veya uluslararası kamuoyundaki tepkileri nasıl çekebileceği, zorlama kullanmadan başka bir devletin politikasını nasıl destekleyebileceği ve bir ülkenin uluslararası alanda olumlu bir imaj yaratabilme kabiliyeti ve sanatı olarak tanımlanmaktadır. Ancak, kamu diplomasisi bazı uzmanlar ve teorisyenler tarafından farklı bakış açılarıyla da tanımlanmaktadır. İlk olarak, zaman ve dönem farklılıkları göz önünde bulundurularak yapılan tanımlamalarda kamu diplomasisi, eski (geleneksel) ve yeni olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Cull (2009) kamu diplomasisini açıklarken, zaman ve gelişim sürecine bağlı olarak bu iki kategoriyi birbirinden ayırmaktadır. Eski veya geleneksel kamu diplomasisi, aktörler açısından yalnızca hükümet ve diğer ülkelerdeki kamuoyu ile sınırlıdır ve bu nedenle kısıtlı, tek yönlü ve pasif bir yapı sergilemektedir. Tek yönlü ve pasif olmasının etkisiyle, bir ülke, doğrudan ve hızlı bir şekilde başka bir ülkedeki kamuoyunu etkilemek yerine, bu kamuoyunun ne söylediğini dinlemeyi tercih

etmektedir. Başka bir ülkenin kamuoyunun, o ülkenin sorunları ve politikaları hakkında ne düşündüğünü ve ne söylediğini öğrendikten sonra, bu ifadeler ve görüşler bilgi olarak değerlendirilmekte ve analiz edilmektedir. Yani ülkeler, diğer ülkenin kamuoyuna fazla konuşmaktanse, etkili ve verimli dış politika oluşturabilmek için onların isteklerini veya düşüncelerini dikkatlice dinlemektedir. Bu analizler sonucunda, dış politika için yeniden politika oluşturma veya daha ileri kamu diplomasisi uygulamaları gibi dış politika stratejileri geliştirilmektedir.

Bir ülkenin imajının inşa edilmesi, fikirlerin ve değerlerin nasıl kabul edilip yayılabileceği de bu tür kamu diplomasisinin bir parçasıdır. Bir ülke, kendi olumlu imajını veya fikir ve değerlerine karşı olumlu bir tutum kazanabilmek için savunuculuk iletişimi yöntemini benimsemektedir. İlk olarak belirli bir konu belirlenmekte (örneğin: demokratik yönetim biçimi ve serbest piyasa ekonomisi), ardından bu konuyu belirli hedef kitlelere (örneğin: komünist ülkelerdeki kamuoylarına) teşvik edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle, büyük güçler, uluslararası alandaki etkilerini yönetebilmek için önemli ve vurgulanan konuları uluslararası kamuoyunun dikkatine sunar ve desteğini alabilmek için aktif bir şekilde iletişime geçmektedir. Gerekliğinde, bazı taktikler (psikolojik savaş ve propaganda gibi) bu amaca ulaşmak için kullanılabilir.

Yeni kamu diplomasisi ise, aktörler açısından daha çoklu aktörlere, daha aktif ve çok yönlü bir yapıdadır. Çünkü yeni kamu diplomasisinde aktörler yalnızca devlet aktörleriyle sınırlı olmayıp, üniversitelerden düşünce kuruluşlarına, devlet başkanlarından sanatçılara, hükümetlerden uluslararası örgütlere kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Ayrıca, iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler sayesinde (internet ve uydu teknolojilerinin gelişmesi), aktörler arasında çok yönlü iletişim ve doğrudan etkileşim mümkün hale gelmiştir. Kısacası, iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte aktörler arasında veya aktörden kamuoyuna etkileşim daha hızlı ve verimli bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu tür kamu diplomasisi, yumuşak güçle birlikte veya ona paralel olarak uygulanmaktadır. Hatta, yumuşak güç, kamu diplomasisinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilebilmektedir.

Nye (2004:5)'ye göre, yumuşak gücü, başka tarafları tehdit etmeden veya yaptırım uygulamadan, onların ne istediklerini anlayarak, ayarlayarak ve bu şekilde

kendi çıkarlarını takip ederek destek kazanma kabiliyeti veya sanatı olarak tanımlar. Kısacası, yumuşak güç, başkalarının değerlerini ve politikalarını takip etmelerini sağlamak için ikna etme çabalarının bir sanatıdır. Kamu diplomasisinin uygulamasında, bu güç, başkalarını zorlama veya tehdit etme yerine, tepki çekici ve ikna edici yöntemlerle kullanılmaktadır. Bunun için genellikle iki temel yaklaşım uygulanmaktadır:

- a. Sosyal Etkileşim: Bu yaklaşım, karşılıklı işbirliği yoluyla uygulanır. Genellikle hibe, yardım ve diğer türde paylaşım davranışlarıyla gerçekleştirilir. Ancak bazen, verilen yararları yanıtlamak veya belirli hedefler için küçük ve kısıtlı işbirlikleri ile sınırlı tutulabilir. Bu yaklaşımın temel amacı, aktörler arasında uzun süreli ve güçlü sosyal ilişkiler kurmaktır (Pratkanis, 2020).
- b. Kültürlerarası Psikolojisi: Bu yaklaşım, diğer tarafların duygusal ve psikolojik değerlerini anlamayı amaçlar. Mesajların ve hedeflerin daha etkili bir şekilde iletilmesi için bu değerlerin doğru şekilde anlaşılması gerekir. Yani, belirli taraflara karşı politikaları daha etkili hale getirebilmek için, hedef kitlenin değerleri ve psikolojisi dikkatlice incelenmeli ve buna uygun stratejiler uygulanmalıdır.

Bununla birlikte, dünya politikasının dinamik yapısı göz önünde bulundurulduğunda, yumuşak gücün yetersiz olabileceği durumlar vardır. Bu nedenle, "akıllı güç" kavramı, yumuşak gücün bir ek olarak ortaya çıkmaktadır. Akıllı güç, hem sert hem de yumuşak güçleri birleştirerek, bir konuda en uygun stratejiyi kullanarak daha etkili ve verimli bir şekilde çıkarları izleme yöntemidir (Wilson, 2008).

Akıllı gücün uygulanabilmesi için üç temel şart göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şartlar şunlardır: araçlarla ilgili doğru bir şekilde uygulanabilmesi ve doğru zamanın belirlenmesi, hedeflerle ilgili bilgiye (içsel ve küresel alanlarda doğal karakterler dahil) sahip olma kabiliyeti ve kendi kabiliyeti ve hedeflerin iyi bir şekilde bilinmesidir. Bu şartlarla birlikte, bir aktörün altyapısının (özellikle ülkesinin) ve yapısal biçiminin iyi hazırlanması ve anlaşılması gerekmektedir .

Kamu diplomasisi, aynı zamanda iletişim, marka ve kültür gücünün

kullanılmasıyla ilgili bir uygulamadır. Snow (2008), kamu diplomasisini hükümetler ve bireyler arasında her türlü faaliyeti kapsayan bir süreç olarak tanımlamaktadır; bu süreçte aktörler, ajanda oluşturma ve aktif katılım yoluyla birbirlerini etkilemektedir. Kamu diplomasisinin doğası giderek daha karmaşık hale gelmektedir; özellikle iletişim teknolojilerinin ilerlemesi ve kültürlerarası iletişim bilimlerinin gelişmesi (özellikle halkla ilişkiler alanında) sayesinde etkileşimler daha aktif hale gelmiştir. Yani, kamu diplomasisi, diğer tarafların etkisini ve tepkisini çekebilmek için markalaşma, imaj oluşturma (halkla ilişkiler ve iletişim kabiliyeti) ve kültürel yaklaşımlar benimseme noktasında vurgulamalar yapmaktadır. Hatta, daha fazla olumlu imaj yaratabilmek için ve kültürel açıdan etkileşimi artırabilmek adına, daha fazla aktörün sürece dahil edilmesi gerektiği de ifade edilmektedir (Erzen, 2014).

Kültür ve iletişim açısından yapılan kamu diplomasisinin daha etkili ve verimli sonuçlar elde edebilmesi için bazı şartlar ve stratejiler bulunmaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Kültür, düşünceler ve değerlerin küresel kültürle aşılabilme kabiliyeti,
- b. Medya ve iletişim araçları üzerinde üstün hakimiyet sağlanabilmesi,
- c. Uluslararası ve içsel alanlar arasında dengeli bir davranış sergileyebilme kabiliyeti.

Dünyadaki kamu diplomasisi örnekleri arasında, kültür ve iletişim şartları doğrultusunda en başarılı ve en başarısız örneklerden biri ABD'dir. ABD, sahip olduğu kültürel güç ve değerler, medya ve iletişim araçları üzerindeki hakimiyeti sayesinde küresel kamuoyunu güçlü bir şekilde etkileyebilmekte ve ABD ile ilgili olumlu bir imaj ve markalaşma süreci inşa etmektedir. Ancak, ABD'nin uluslararası politikaları ve özellikle 11 Eylül 2001 sonrasındaki İslam dünyasına yönelik davranışları, ABD'nin kötü bir imaj oluşturmaya katkı sağlamıştır. Bu bağlamda, kültür ve iletişim perspektifinden, daha etkili, verimli ve başarılı bir kamu diplomasisi için doğru stratejiler, davranışlar ve iletişim araçlarının kullanılması gerekmektedir.

İletişim ve kültürün yanı sıra, diasporanın rolü de kamu diplomasisi alanında önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Diasporalar, göç ettikleri ülkenin kimliklerini, kültürlerini ve değerlerini taşıyarak bu unsurları başka ülkelere aktarırlar.

Diasporaların uzun süredir yürüttüğü göçmen faaliyetleri, bir ülkenin sahip olduğu değerlerin ve kültürlerin diğer ülkelere yayılmasını kolaylaştırmakta ve o ülkenin imaj oluşturma sürecine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu bağlamda, diasporanın gücü, kamu diplomasisi alanındaki en değerli ve potansiyel gücü ifade etmektedir.

Hindistan'ın uyguladığı kamu diplomasisi, bu sürecin en somut örneklerinden biridir. Binlerce yıl süren medeniyet geçmişi ve zengin kültür unsurlarıyla (müzik, dans, şiir, tiyatro vb.) Hindistan, diasporasının katkılarıyla kültürünü küresel düzeyde tanıtmış ve Hindistan'ın imaj oluşturma sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Hindistan, özellikle popüler kültür alanında (müzik ve film) diğer ülkelerden daha erken bir dönemde yaygınlaşmıştır. Hindistan'daki film ve yapım endüstrisi, İngiliz işgali dönemine dayanmaktadır ve o zamandan beri gelişerek önemli bir sektör haline gelmiştir. Hindistan, film endüstrisini başarılı bir şekilde kurumsallaştırmış ve hükümetten destek almıştır. Hindistan filmi, iç pazarında %80 oranında hakimiyet sağlamış ve bu alanda Hollywood'dan daha ileri bir düzeye gelmiştir (Thussu, 2013).

Öte yandan, Hindistan diasporasının tüm dünyaya yayılmasının etkisiyle, Hindistan popüler kültürünün yayılmasına büyük katkı sağlanmaktadır. Hindistan sinemasının özgün ve benzersiz karakteri, Hindistan'ın geleneksel müziği, dansı ve sahne sanatlarıyla olan uyumundan kaynaklanmaktadır. İleri düzeyde gelişmiş Hindistan film endüstrisi ve iletişim teknolojisi, Hindistan filminin özgün yapısının bir sonucu olarak, bu alanın diplomaside bir teşvik aracı olarak kullanılmasının başarısını kanıtlamaktadır. Aynı zamanda, Hindistan'ın markalaşma ve imaj oluşturma sürecine olumlu ve başarılı bir katkı sağlamaktadır. Zira uluslararası kamuoyunun Hindistan hakkında en sık konuştuğu ve bildiği konulardan biri, Hindistan sinemasıdır.

Kamu diplomasisi, aynı zamanda "yeni diplomasi" olarak da ifade edilmektedir. Çünkü kamu diplomasisi yalnızca diplomatik temsilciler aracılığıyla yürütülmemektedir; daha önce bahsedilen araçlar ve aktörler (özellikle yeni araçlar ve aktörler) bu alanda aynı derecede önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, özellikle sosyal medyanın ortaya çıkması sayesinde, iç kamuoyu dahi dış politika oluşturma sürecine çeşitli yollarla katılmaktadır. Bu katılım, fikir verme, bir konuya destek sağlama, bazı kararları takip etme ve bu kararlar üzerinde eleştirilerde ya da katkılarda bulunma gibi şekillerde gerçekleşmektedir.

Bunun yanı sıra, geleneksel sorunların yanı sıra daha yeni konular da gündem kazanmış ve bu bağlamda önem arz etmeye başlamıştır. Örneğin, eski diplomasi genellikle savaş, barış ve güvenlik gibi konulara odaklanırken, yeni diplomasi çevre kirliliği, insan hakları, kadınların güçlendirilmesi ve demokrasi gibi konuları ele almakta ve çok daha fazla aktörün dahil olmasına olanak tanımaktadır (Aydemir, 2018).

Bazen kamu diplomasisinin uygulama sürecinde, propaganda ile benzer yollar izler ve hatta bu iki kavram zaman zaman birbiriyle karıştırılmaktadır. Bu nedenle, propaganda ve kamu diplomasisi arasındaki sınır çizgisi her zaman net olmayabilir. Ancak, propaganda ve kamu diplomasisi arasındaki temel fark, doğruluk ilkesidir. Propaganda, çoğu zaman yalan haberler, abartılar ve gerçeklerden sapmalar içerirken; kamu diplomasisi, doğru ve gerçek bilgilere dayalı bir sürecin öncüsü olmaktadır (Wolf ve Rosen, 2004: 3). Ne yazık ki, pratikte bu iki terim arasındaki fark bazen net bir şekilde uygulanmamaktadır. Zira, bazı durumlarda, bir ülkenin imaj oluşturma veya değerlerini teşvik etme sürecinde propaganda unsurları (yalanlar, yanlış bilgiler, abartılar, yanıltıcı algılar ve haberler) yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu da, hedef kitlelerde yanlış algılar ya da imajlar oluşturarak olumsuz davranışlara yol açmakta, örneğin ırkçılık, ayrımcılık ve şiddetli fobiler gibi toplumsal sorunlara neden olabilmektedir.

Bu tartışmanın somut bir örneği, 11 Eylül 2001 terörist saldırısının ardından ortaya çıkan İslamofobidir. Bu terör olayındaki radikal İslam gruplarının aktör olarak değerlendirilmesi nedeniyle, maalesef tüm İslam dünyası ve Müslümanlar, yanlış algılar ve yaklaşımlar sonucunda ayrımcılık, nefret söylemi ve ırkçılığın hedefi olmaktadır. Hatta bu tür olumsuz davranışlar, 20 yıl sonra dahi devam etmektedir. Anadolu Ajansı'nın 2022 yılına ait bir röportajına göre, ABD'deki Müslüman toplumu, 11 Eylül saldırılarının üzerinden 20 yıl geçmesine rağmen bazı yerel topluluklardan gelen nefret saldırıları, ayrımcılık, zorbalık ve nefret eylemleriyle hala karşı karşıyadır (Anadolu Ajansı, 11 Eylül 2022). Ayrıca, ABD hükümeti ile ABD'deki Müslüman toplumu arasında gerçekleştirilen tüm uyum programlarına rağmen, ABD'deki Müslümanlar olumsuz stereotiplere maruz kalmaktadır. Bu durum yalnızca ABD ile sınırlı kalmayıp, Batı dünyasına, özellikle Batı Avrupa'ya da yayılmaktadır. Hatta

Avrupa'da İslamofobi, şiddet eylemleri ile kendini en kötü şekilde göstermekte, 9/11 sonrası Avrupa'daki camiler, kültür merkezleri ve okullar gibi İslami yapılar fiziksel saldırılara uğramaktadır (Allen, 2004)..

Diğer yandan, Amerika'nın dünya çapındaki imajı da olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Özellikle Orta Doğu, Arap ve İslam ülkelerinde, Amerika'nın imajı olumsuz bir şekilde şekillenmekte ve Amerika'ya karşı olan karşıt tutum giderek artmaktadır. Bunun başlıca nedeni, ABD'nin bu bölgelere yönelik demokratikleşme mesajını etkili bir şekilde iletememesidir (Wolf ve Rosen, 2004b: 5). Yani, demokratikleşme ve işbirliği mesajları yerine, 9/11 trajedisi sonrasında ortaya çıkan yanlış yaklaşım ve iletişim stratejileri, İslam dünyasına yönelik yanlış bir kamu diplomasisi yürütülmesine neden olmuştur.

Bazı ülkelerin (özellikle ABD ve diğer Batı ülkeleri) yanlış stratejiler ve yaklaşımlarının yanı sıra, propaganda ve kamu diplomasisi arasındaki farklılaşma başarısızlıkları nedeniyle, kamu diplomasisinde yeni fikirler ortaya çıkmaktadır. Bu yeni fikirler, kamu diplomasisinin temel kavramlarını ve karakterini, çok sayıda aktörün katılımını ve çok taraflı bir doğayı esas alarak şekillendirmektedir. Bu doğrultuda, "Vatandaşlar-arası Diplomasi" ve "Özelleştirilmiş Kamu Diplomasisi" gibi yeni kavramlar gündeme gelmektedir.

Özelleştirilen Kamu Diplomasisi, diğer taraftan, ABD hükümetinin 21. yüzyılda gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarısızlıklarını telafi etmek için önerilen bir alternatiftir. Kravec (2011: 210)'e göre, Özelleştirilmiş Kamu Diplomasisi'nin uygulanabilirliği, dört temel adımla şekillendirilebilmektedir. Bunlar şunlardır:

- a. ABD hükümetinden bağımsız bir kamu diplomasisi kurumunun kurulması.
- b. Mevcut ilgili kurumların güçlendirmesi.
- c. Özel sektörle mevcut ortaklıkların ve işbirliklerinin güçlendirilmesi.
- d. Kamu diplomasisinin faaliyetlerinin tamamen özel sektör ve kamuoyuna devredilmesi.

Bunun yanı sıra, gelişen Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) ve sosyal

medyanın yükselişiyile birlikte kamu diplomasisinin yeni yaklaşımları da ortaya çıkmaktadır. Bu yeni fikirlerin önemli bir yönü, sosyal medyanın küresel veya dünya vatandaşları arasında bir diyalog alanı sağlaması ve yanlış algılar ile haberlerin aydınlatılmasına katkı sunmasıdır. Ayrıca, sosyal medya sayesinde bir ülkenin veya aktörün imajını yeniden inşa etmesi ve düzeltmesi mümkün hale gelmektedir. Sonuç olarak, internet ve sosyal medyanın daha açık bilgi erişimi sağlaması, küresel kamuoyunun daha aktif bir şekilde katılım gösterdiği, daha şeffaf ve etkili bir kamu diplomasisi sürecine olanak tanımaktadır (Arsenault, 2009).

Yeni tarz kamu diplomasisinin bir diğer nedeni, birçok aktörün (özellikle devlet aktörlerinin) yeni gelişmeleri yeterince derinlemesine analiz etmemesi ve küresel kamuoyuna yönelik fikir ve değerleri iletme konusunda yetersiz kalmalarıdır. Bu nedenle, özellikle 11 Eylül 2001 olayından sonra, dünya genelindeki birçok ülke, kamu diplomasisinin önemini fark etmeye başlamıştır. Zira bu dönemdeki küresel sorunları çözebilmek için şeffaflık, ulus-aşırı ve aktörler arası işbirliği gereklidir. Bu bağlamda, diyalog alanı, bu yeni tarz kamu diplomasisinde hem daha fazla şekilde açıklığa kavuşturulmakta hem de vurgulanmaktadır. Ayrıca, 21. yüzyılda ortaya çıkan sorunlar—terörizmden ulus-aşırı suçlara, sağlık sorunlarından (pandemi ve epidemiler) insan haklarına, göçten enerji ve kaynaklara kadar—çok sayıda aktörün dâhil olduğu meselelerdir; bu nedenle, tek bir aktör (devletler) bu sorunları tek başına çözme kapasitesine sahip değildir. Nihayetinde, çoklu aktörlerle yürütülen diyaloglar, bu sorunların çözülmesinde ve kamu diplomasisinin başarıya ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır (Riordan, 2005).

Mellisen (2005,2011) bazı yeni tarz diplomasi anlayışının temel karakteristiklerini açıklamaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Bu yeni tarz diplomasinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için daha fazla teknik, beceri ve davranış gereklidir; çünkü burada asıl vurgu, ortak diyalogların nasıl kurulabileceği ve bunun ardından ortak mutabakatın nasıl sağlanacağı üzerinedir.
- b. Uluslararası çevresinin daha karmaşık bir doğaya sahip olması ve bunun sonucunda çok daha karmaşık sorunların ortaya çıkması, bu sorunları

çözmek için aktörler arasında en önemli ortak çıkarların veya buluşma noktalarının belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

- c. Küresel kamu ifadelerinin oluşturulmasında, hükümet dışı aktörler veya sivil toplum kuruluşlarının (STK) pazarlık rolü ve konumlarının güçlenmesi nedeniyle, bu yeni tarz diplomasi anlayışında STK'lar öncülük rolü oynamaktadır.
- d. Yeni fikirler ve değerlerin kamuoyuna etkili ve verimli bir şekilde aktarılabilmesi için, birçok aktör, mesaj iletmektense kamuoyuyla daha fazla aktif katılımında bulunmaktadır.

Bununla birlikte, çok sayıda ülkenin yeni tarz kamu diplomasisini benimsemesinin nedeni, yalnızca 11 Eylül etkisiyle ilgili değildir. Çoğu ülke, daha pragmatik bir yaklaşım benimsemektedir. Zira birçok ülke, küresel arenada düşük profilde kalan ifadelerini ve görüşlerini çözme ihtiyacı duymaktadır. Özellikle gelişmiş ülkeler ya da terör saldırıları ve ekonomik krizlerden sonra yeniden iyileşmeye çalışan ülkeler, kamuoyu tepkilerini ve değerlerini nasıl çekebileceklerine odaklanmaktadır. Bu nedenle, bu dönemdeki kamu diplomasisi daha çok reaktif ve tesadüfi bir şekilde şekillenmektedir. Ayrıca, siyasi ve ekonomik alanda güçlü konumda olan büyük ülkeler, hükümetler arası ve toplumlar arası ilişkilerinin güçlü olması nedeniyle kamu diplomasisi uygulamaları daha önemli hale gelmekte ve bu ilişkiler, onların diplomasi stratejilerinin temelini oluşturabilmektedir. Sonuç olarak, yeni tarz kamu diplomasisinin benimsenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Yeni tarz diplomasisinin en önemli ve en güncel unsurlarından biri, dijitalleşmiş kamu diplomasisidir. Dijitalleşmiş kamu diplomasisi, güncel Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) ile yaygınlaşan sosyal medyanın araç olarak kullanıldığı yeni tarz kamu diplomasisi anlayışıyla ilişkilidir. Sosyal medyanın kullanımının artması, dünya çapındaki liderler ve önemli figürlerin, kamuoyuna yönelik çıkarlarını ve ifadelerini iletmek ve bu doğrultuda değer kazanmak amacıyla bu aracı benimsemelerini sağlamıştır. Temel hedef, dünyada yaşanan gelişmeleri, liderlerin görüşlerini ve ifadelerini kamuoyuna aktarmak ve küresel kamuoyundan değer ve dayanışma kazanmaktır. Kısacası, dünya politikasındaki bireysel aktörler (devlet

başkanları, başbakanlar, dışişleri bakanları), sosyal medya aracılığıyla ifadelerini ve çıkarlarını teşvik ederek doğrudan küresel kamuoyuna kamu diplomasisi gerçekleştirebilmektedir.

Dijitalleşmiş kamu diplomasisi uygulaması, sosyal medyanın kamu diplomasisinin önemli bir aracı haline gelmesini sağlamış ve bu durum, özellikle devlet aktörleri için yeni çabaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. En önemli faktör, aktörlerin sosyal medya aracılığıyla iletişim stratejilerini nasıl oluşturacakları ve bu araçları daha etkin ve verimli bir şekilde kullanarak kamuoyundan nasıl faydalanabilecekleridir. Zira sosyal medya, internet ortamında faaliyet gösterdiği için yerel ve küresel fiziksel sınırları aşarak daha geniş bir etkileşim alanı sunmaktadır. Bu bağlamda, bir aktörün sosyal medya hesabında yaptığı paylaşımlar, özellikle devlet başkanları veya dışişleri bakanlarına ait hesaplar, hem yerel hem de küresel düzeyde önemli tepkiler çekmekte ve farklı tarafların birbirleriyle temas kurmalarına olanak sağlamaktadır. Sonuç olarak, kamu diplomasisinin uygulayıcıları (devlet başkanları, dışişleri bakanları) bu gelişme sayesinde, yerel ve küresel kamuoylarına hitap etmeyi başarmaktadır (Manor, 2019:8).

Dijitalleşmiş kamu diplomasisi uygulamasında bazı önemli adımlar bulunmaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Uygulama adımı: Sosyal medyanın, resmi ve kamu diplomasisi alanlarında bir araç olarak benimsenmesidir. Genellikle devlet aktörleri, kamuoyu ile iletişim kurmak için dijital iletişim araçları ve sosyal medya platformları kullanmaktadır. Örneğin, bazı devlet başkanları ve dışişleri bakanları, gazeteciler ve kamuoyuyla önemli mesajlar iletmek amacıyla Twitter veya Facebook gibi sosyal medya hesapları üzerinden açıklamalar veya gönderiler paylaşmaktadır.
- b. Kampanya adımı: Sosyal medyanın algoritmalarının kamuoyunun tepkisini çekmedeki önemi büyüktür. Özellikle bazı aktörler, sosyal medyanın algoritmalarını kullanarak belirli sorunları gündeme getirip, kamuoyuyla doğrudan iletişim kurarak toplumsal bilinç oluşturmaya hedeflemektedir. Sosyal medya üzerinden yapılan kampanyalar, daha

sonra ölçülebilen ve etkili bir kamu diplomasisi stratejisi haline gelmektedir.

Dijital medyadaki yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri ve etkinlikleri bu bölümün diğer tartışmasında, özellikle kamu diplomasisinin çeşitleri ve süreçleri ilgili altyazında daha ayrıntılı bir şekilde bahsedilecektir.

1.2.2. İlkeler

Temelde, kamu diplomasisinin ilkeleri ve prensipleri, genel diplomasi ilkeleri ile aynıdır. Hatta çoğu durumda, bu iki prensip birbirine karışmakta ve uygulamada iç içe geçmektedir. Diplomasi üç temel ilkeye dayanmaktadır; bu ilkeler, kamu diplomasisi alanında yoğun bir şekilde uygulanmakta ve bu alanda temel ilkeler olarak kabul edilmektedir.

İlk ilke, askeri gücün kullanılması ile siyasal başarı elde edilemeyeceğini ifade etmektedir. Aslında, askeri gücün kullanılmaması, diğer aktörlerin davranışları üzerinde siyasal etki yaratılmasını sağlamayı gerektirir. İkinci ilke, bir politikanın başarılı olabilmesi için birden fazla aktörün bu politikaya destek vermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, bir aktörün sert güç kullanmadan, diğer aktörlerin duygusal ve psikolojik desteklerini alarak politikalarını yaymaya çalışması anlamına gelir. İkinci ilke, kamu diplomasisinin temel tanımıyla oldukça yakındır, çünkü her ikisi de sempati ve duygusal bağlar kurarak bir politikaya destek sağlamayı ya da diğer aktörlerin davranışlarını etkilemeyi amaçlamaktadır. Son olarak, üçüncü ilke, ikna etmenin öncelikli bir strateji olduğunu belirtmektedir. Bu, diğer aktörlerin ihtiyaçlarını anlamak ve onların yeteneklerine göre destek sağlamakla ilgilidir (Dressen, 2004).

Bir diğer önemli ilke, ortak anlayış kurmaktır. Genellikle, bu ilke hem yurtiçindeki hem de yurtdışındaki kamuoylarını belirli programlara dâhil ederek ve onlarla iletişim kanallarını kullanarak kamu diplomasisinin her aşamasında yer almaktadır. Bu ilke, kamuoyunun kamu diplomasisinin önemini anlaması ve bu konuda bilinçlenmesi ile ilgilidir. Örneğin, ABD, bu ilkeyi uygulamak için çeşitli adımlar atmaktadır. Yurtiçindeki kamuoyu için, ABD Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Küresel Kamu İşleri Daire Başkanlığı (Global Public Affairs Directorate), sosyal

medya hesapları aracılığıyla kamu diplomasisinin önemini sürekli olarak ABD toplumuna iletmektedir. Yurtdışındaki kamuoyları içinse, Kongre'nin onayladığı değişim programları aracılığıyla öğrenci ve araştırmacı değişimi düzenlemekte ve bu şekilde kamu diplomasisini teşvik etmektedir.

Sonraki ilke, savunuculuktur. Bu, bir politikanın ya da tutumun desteklenmesi için başkalarının ortak çıkarlarını bulmak ve bu çıkarları savunmakla ilgilidir. Bir aktör, belirli bir sorun üzerine odaklandığında, diğer aktörlerin ne söylediğini dinleyerek ortak çıkarlar ya da fikir birliği arar. Bu aktör, bu çıkarları birleştirerek mutabakata varmaya çalışır. Savunuculuk ilkesine yaklaşmak için, diğer tarafların söylediklerini dikkatle dinlemek, içselleştirmek ve sonra onların kimlik ve duygularına saygı göstererek ikna etme yeteneğine sahip olmak gerekmektedir (Tomalin, 2022).

Kamu diplomasisi, hem yurtiçinde hem de yurtdışında kamuoyunun katılımını gerektirdiği için, toplumun güvenini kazanması büyük önem taşır. Melissen ve Gonesh (2005: 22-23) kamu diplomasisinde güven kazanabilmek için dört temel ilke belirlemişlerdir. Bunlar:

- a. Proaktif, açık ve etkileşimli yaklaşımlar: Birden fazla aktörün kamu diplomasisi sürecine katılımı için bu tür bir yaklaşım gereklidir. Ayrıca, aktif ve sürdürülebilir ortak platformlar oluşturulmalıdır. Birden fazla aktörler kamu diplomasisi alanına katılabilmesi için; proaktif, açık ve etkileşimli yaklaşımları uygulaması gerekmektedir. Bununla birlikte, aktif ve sürdürülebilirlik ortak platformun oluşturması da gerekmektedir.
- b. Şeffaflık. Kamu diplomasisi ile ilgili politikaların doğru bir şekilde halka iletilmesi gerekmektedir. Bu, yanlış anlamaların önlenmesi ve kamuoyunun süreçlere katılımının sağlanması açısından kritik öneme sahiptir.
- c. Hesap Verebilirlik: Kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi için aktörler arasında ve paydaşlar arasında sorumlulukların yerine getirilmesi gerekmektedir. Tüm aktörler, hem politika oluşturma hem de uygulama sürecinde sorumlu davranmak zorundadır.
- d. Sağlamlık: Kamu diplomasisi sürecinde paydaşların, kamu politikalarını doğru ve etkili bir şekilde uygulama kapasitesine sahip olmaları gerekir. Bu

ilke, sadece diyalog ve ortak platformlar kurmakla kalmaz, aynı zamanda aktörlerin psikolojik ve duygusal durumları da doğru bir şekilde anlamalarını gerektirir. Eğer her iki faktör de başarılı bir şekilde dikkate alınırsa, kamu diplomasisi sağlam bir temel oluşturabilmektedir.

1.2.3. Yol ve Yöntemleri

Kamu diplomasisi alanında birçok yol ve yöntem uygulamaktadır. İlk yol veya yöntem olarak halkla ilişkiler tekniği kullanılmaktadır. Kamu diplomasisi uygulamasında, bu yöntemin kullanılması neredeyse zorunlu olarak kabul edilmektedir. Çünkü kamu diplomasisi, temel olarak yeni evrensel değerler yaratmayı ve ülkenin çıkarları ile uluslararası kamuoyu arasında uyum sağlamayı hedeflemektedir. Bu nedenle, kamu diplomasisinde kullanılan yöntemlerin alıcıların özellikleri (geleneksel, tarihsel, psikolojik ve sosyolojik durumlar gibi) ve istekleri ile uyumlu olması, doğru araçlar ve altyapılar gerektirmektedir. Bu iki alanda vurgulanan ihtiyaçlar göz önüne alındığında, halkla ilişkiler yöntem ve teknikleri, kamu diplomasisi alanında yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Erzen (2014c) kamu diplomasisinde kullanılan halkla ilişkiler tekniklerini açıklamaktadır. Bu tekniklerin en önemlilerinden bazıları şunlardır: (a) tek yönlü iletişim, alıcılara yönelik ve (b) hem alıcılara yönelik hem de onlardan yanıt alınabilen iki yönlü iletişim. İkinci teknik, yani (b) tekniği, kamu diplomasisi alanında daha fazla kullanılmaktadır çünkü kamu diplomasisi, çok yönlü bir doğaya sahip olup, çeşitli aktörlerin etkileşim rolü oynadığı bir süreçtir. Ancak, en önemlisi, iletişimde kaçınılmaz hataları önlemek amacıyla strateji oluşturma, planlama ve yönetim gereklidir (iletişim yöntemi ve hedef kitlelerin durumu göz önünde bulundurularak).

Kamu diplomasisi, aktörler arası iletişim ve ilişkiler üzerine inşa edilmektedir. Bu nedenle, en önemli konu, aktörler arası iletişimi nasıl yönetebileceği, inşa edebileceği ve uzun süre sürdürebileceğidir (Gregory, 2008:276). Dolayısıyla, açık iletişim vurgusu yapılarak bireysel ve teknolojik ağlara dayalı bir yaklaşım benimsenmektedir.

Günümüzde, internetin ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, etkili

ve etkileşimli bilgi iletişim cihazları ve altyapıları daha yaygın şekilde kullanılmaktadır. Asıl amaç, hedeflenen kamuoyu ile daha yakın ilişkiler kurmaktır. Ülkeler ve diğer aktörler, internet ve gelişen bilgi iletişim teknolojilerinin faydalarını fark etmeye başlamış ve bu teknolojileri kamu diplomasisi alanında benimsemeye başlamıştır .

Örneğin, ABD Dışişleri Bakanlığı, dijital diplomasi alanında bir ekip oluşturmuştur. Bu ekip, *Digital Outreach Team* (DOT) olarak adlandırılmakta ve özellikle ABD'ye karşı düşmanlık oranının yüksek olduğu bölgelerde (Ortadoğu, İran ve Çin gibi) kamuoyuna yakınlaşmayı hedeflemektedir. Bu takım sadece yakınlaşmayı değil, aynı zamanda bu bölgelerdeki ABD karşıtı ifadeleri ve bakış açılarını değiştirmeyi de amaçlamaktadır. ABD, DOT aracılığıyla küresel kamuoyundan gelen geri bildirimleri içeren bir platform olan "Opinion Space"i faaliyete geçirmiştir.

Ancak, uygulama sırasında, en güncel teknolojiler kullanılıyor olmasına rağmen, DOT'un etkinliği henüz beklenen düzeyde değildir. Bunun başlıca nedeni, ABD'nin bazı ülkelerde (özellikle Ortadoğu'da) tartışmalı dış politika uygulamalarına devam etmesi ve bu platformda küresel kamuoyuyla etkili bir şekilde iletişim kurma konusunda yeterince yaratıcı ve stratejik bir yaklaşım benimsememiş olmasıdır. Sonuç olarak, DOT'un yaptığı gönderiler ve programlar, bazı ülkelerin kamuoylarından olumsuz tepkiler almıştır (Khatib, v.d., 2012).

Kamu diplomasisi, Kamu diplomasisi, markalaşma yöntemiyle de yürütülmektedir. Bir ülkenin, uluslararası kamuoyu nezdinde nasıl bir imaj yaratacağı ve bu imajla nasıl etki yaratacağı, o ülkenin markalaşma kabiliyetine bağlıdır. Szondi (2008), markalaşma sürecinin bazı temel kabiliyetlerini şöyle açıklamaktadır:

- a. Bir ülkenin ya da aktörün, bir ülkeye karşı imajını değiştirebilen aktörüne karşı ikna etme gücü uygulaması kabiliyetidir.
- b. Yurtiçi ve yurtdışında önemli saygı almak için stratejik sunum kabiliyetidir.
- c. Sadece yurtiçi kamuoyuna hedeflememesi, yurtdışında ve küresel çapında kamuoyuna karşı ilerlemesi ve tepki çekme kabiliyetidir.
- d. Uluslararası toplumlar, bir ülkede faaliyetler yapmak için (turizm ve yatırımlar) ikna etme ve inandırma sanat ve kabiliyetidir.

Ülke markalaşmasında, özel sektör ve hükümet gibi birçok aktör yer almaktadır. Bu yöntemde teşvik edilen unsurlar sadece ülkenin imajıyla sınırlı kalmaz; ülkenin öne çıkan ürünleri ve potansiyelleri de tanıtılmakta ve desteklenmektedir. Genellikle, ülkenin hükümeti özel sektörle koordinasyon içinde çalışarak, bu süreci yönetir ve gerekli bilgileri sağlar. Özel sektör ise markalaşma ve pazarlama sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bazen, bir ülkenin özel sektörünün ürettiği ürünler, o ülkenin kamuoyu algısını etkileyebilir ve sonuç olarak ülkenin ihracat sektörüne olumlu ya da olumsuz şekilde yansiyabilir (Simonin, 2018:25).

Bir ülkenin markalaşması, birkaç faktöre dayanmaktadır. Bu faktörler şunlardır:

- a. Pazarlama planlaması ve stratejilerin geliştirilmesi.
- b. Koordinasyon ve sermaye ile ilgili bilgi sağlama konusunda hükümetinin aktif rolü.
- c. Belirli ve karlı sektörlerin tanımlanması ve bu sektörlerin başarılı bir şekilde kanıtlanması.

1.2.4. Kamu Diplomasisi Çeşitleri, Süreçleri ve Etkinlikleri

Kamu diplomasisinin uygulanmasında, uluslararası veya küresel kamuoyunun tepkisini çekebilmek ve bir aktörün ya da varlığın (özellikle bir ülkenin) imajını ve markasını oluşturmak amacıyla farklı kanallar ve etkinlikler kullanılmaktadır. Bu kanallar ve etkinlikler aynı zamanda kamu diplomasisinin farklı çeşitlerinin de oluşmasına olanak sağlamaktadır.

Aydemir (2018b)'e göre, kamu diplomasisinin en yaygın üç tür kanalı ve etkinliği şu şekilde açıklamaktadır:

1. Eğitim: Eğitim alanında uygulanan kamu diplomasisi, en aktif kamu diplomasisi çeşitlerinden biridir. Bu tür kamu diplomasisi genellikle öğrenci değişim programları, kültürel faaliyetler, burs imkanları (normal eğitim, dil ve kültür eğitimi) ve ortak araştırma ile yayın programları gibi etkinlikler ile yapılmaktadır. Bu alandaki kamu diplomasisinin temel hedefi, bir ülkenin veya aktörün kültür ve

eğitim anlayışını, başka ülkelerdeki kamuoyu ve aktörler üzerinde etkileme çabasıdır. Ayrıca, birden fazla ülke veya aktör arasında ortak bir anlayış kurmak ve bunu güçlendirmek de amaçlanmaktadır. Nihayetinde, çatışmaların sona erdirilmesi ve barış için önemli adımlar atılması beklenir.

Türkiye’deki eğitim alanındaki kamu diplomasisi çeşitli etkinlikler ve faaliyetler ile gerçekleştirilmektedir. Bunlar arasında şunlar öne çıkmaktadır:

- a. Erasmus+ Değişim Programı: Bu program, Türk öğrencilerinin Avrupa Birliği ülkelerinde eğitim almalarını hedeflemektedir. Aynı zamanda, farklı kültürlerle etkileşim kurabilme ve Türk kültürünü Avrupa kamuoyuna tanıtmaya fırsatı sunmaktadır.

Karlı (2020), Polonya’da Erasmus+ programı kapsamında eğitim gören Türk öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada, bazı klasik problemler (örneğin, ırkçılık ve ayrımcılık) yaşansa da, Erasmus+ programının Türkiye’nin kamu diplomasisi açısından önemli katkılar sağladığını vurgulamaktadır. Bu katkılar arasında şunlar yer almaktadır:

- Türk kültürünü tanıtmak ve Türkiye’ye dair yanlış algı ve haberleri düzeltmek için önemli bir fırsat yaratmak.
- Empati kurarak farklı kültürlerle karşı bakış açısını artırmak.
- Polonya’daki bazı üniversitelerde Türkoloji bölümlerinin açılması, Polonya’daki kamuoyunun Türkiye ve Türklere karşı ilgisini artırmaktadır.
- Polonya ve Türkiye arasındaki ilişkiler, özellikle kamuoyu düzeyinde daha güçlü hale gelmektedir.

- b. Burs Programları: Türkiye, 2012 yılında Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) tarafından başlatılan "Türkiye Bursları" programı kapsamında, uluslararası öğrencilere burs imkanı sunmaktadır. Bu burslar, lisans, yüksek lisans, doktora düzeyinde eğitimlerin yanı sıra sanat, araştırma ve dil eğitimi gibi mesleki ve beceri eğitimlerini de kapsamaktadır.

Işıdan (2022)’a göre, Türkiye Bursları programı bazı olumlu etkiler

yaratmaktadır. Bunlar arasında:

- Türkiye, eğitim almak için tercih edilen bir ülke olarak imajını güçlendirmektedir.
- Burslar, Türkiye'nin küresel kamuoyunda daha fazla tanıtılmasına katkı sağlamaktadır.
- Öğrencilere 1 yıllık zorunlu Türkçe verilmesi, Türk dili ve kültürüne doğrudan bir yakınlaşma fırsatı yaratmaktadır.

Burs alan öğrencileri yanı sıra, mezun olan öğrenciler de Türkiye'nin olumlu imajının pekişmesine katkı sağlamaktadır. Unal (2018), Kırgızistan'daki Türkiye mezunları üzerinde yaptığı araştırmada, Türkiye'den mezun olan Kırgız işadamlarının, Türk şirketleriyle iş kurmayı tercih ettiklerini ve bu sayede Türkiye ile Kırgızistan arasındaki ticaretin güçlendiğini ortaya koymuştur:

- Kırgızistan'da devlet yönetiminde görev yapan bazı mezunlar, iki ülke arasındaki resmi ilişkilerin güçlendirilmesine yardımcı olmaktadır. de güçlendirmektedir.
- Türkiye'deki eğitimini tamamlayan bazı Kırgız mezunlar, Türkiye'de kalmayı tercih etmektedir ve bu durum iki ülke arasındaki kamuoyu ilişkilerini güçlendirmektedir.

- c. Uluslararası Öğrencilerin Kabulü: Türkiye son yıllarda büyük bir uluslararası öğrenci sayısına ev sahipliği yaparak, en önemli eğitim destinasyonlarından biri haline gelmiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 2018 yılında açıklanan verilere göre, Türkiye dünya genelinde uluslararası öğrenci kabul eden ülkeler arasında 10. sırada yer almaktadır. Bu durum, Türkiye'nin küresel eğitim konusundaki konumunu artırmaktadır.

Ancak Türkiye, uluslararası öğrenci kabul etmeye Osmanlı döneminde başlamış olup, Cumhuriyet döneminde de bu politikalara devam edilmiştir. Ancak, ülkedeki siyasi istikrarsızlık nedeniyle uluslararası öğrenci kabul

politikasında zaman zaman değişiklikler yaşanmıştır. YTB'nin kurulması ve Türkiye Bursları programının başlatılması ile birlikte, Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır.

Öztürk (2019)'e göre uluslararası öğrencilerin kabul etmesi ile birlikte, Türkiye'ye bazı avantajlar sağlamaktadır, bunlar:

- Türkiye'nin eğitim ve öğretim alanındaki rekabet gücünü artırmaktadır.
- Yeni kurulan üniversitelerde, öğrenci sayısının artmasına katkı sağlamaktadır; çünkü Türkiye'deki yeni üniversiteler, yaşlanan nüfus nedeniyle denge sorunları yaşamaktadır.

2. Kültür Diplomasisi: Bu tür kamu diplomasisi, kültür alanındaki çeşitli faaliyetlerde uygulanmaktadır. Örnek olarak sanatsal gösteriler, kültür merkezlerinin açılması, kültür ve dil öğretimi ile tanıtımı verilebilir. Bu tür kamu diplomasisinin başlıca amacı, halklar ve aktörler arasında daha anlayışlı bir ilişki (özellikle karşılıklı anlayış) geliştirebilmek ve iletişim yoluyla küresel ya da uluslararası kamuoyuyla olumlu etkileşim sağlayabilmektir.

Kültür alanında gerçekleştirilen faaliyetler, kamu diplomasisinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür kamu diplomasisi faaliyetleri, eski zamanlardan günümüze kadar süreklilik göstermektedir. Kültür, yaratıcı ifadeler ve düşüncelerle kamuoyu anlayışını artırmak ve yaygınlaştırmak için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda kültür, farklılıkları birleştirici bir unsur olarak da değerlendirilmektedir. Bu nedenle, kamu diplomasisi için kültürel içeriklerin güzel ve çekici bir şekilde oluşturulması gerekmektedir.

Kültür alanındaki kamu diplomasisi faaliyetleri, pek çok farklı yolla uygulanmaktadır. Örneğin, ABD, Soğuk Savaş dönemi sırasında Ortadoğu ve Batı Avrupa ülkelerinde (SSCB de dahil olmak üzere) caz müziği performansları ve konserler düzenlemiştir. Bu müzik performanslarının asıl hedefi, söz konusu ülkelerde ABD'nin temel değerlerini, özellikle demokrasi ve özgürlük gibi kavramları, kamuoyuna tanıtmak ve bu değerler hakkında farkındalık yaratmaktır (Schneider, 2006:192).

Günümüzdeki popüler kültür, kamuoyunun ilgisini çekmek ve ülke imajını inşa etmek için en etkili araçlardan biri olarak kabul edilmektedir. Örneğin, Güney Kore'nin K-Pop müzik kültürü, Güney Kore'nin kamu diplomasisi alanındaki en önemli araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. K-Pop, 2011 yılından itibaren, Güney Kore'nin zengin kültürel, siyasi ve ekonomik unsurlarıyla birlikte, ülkenin diplomasisi için temel bir araç olarak öne çıkmıştır (Park, 2020). K-Pop'un küresel yayılma sürecinde medya önemli bir rol oynamaktadır; hatta bazı dönemlerde Kore Kültür Festivali gibi etkinlikler, medyanın desteğiyle daha fazla uluslararası katılımcıya ulaşmaktadır.

Kore kültürünün yayılma sürecinin ilk yıllarında da medya oldukça etkili olmuştur. Zira 1990'lı yıllarından günümüzde kadar Köre popüler kültür (müzik ve TV dizileri) televizyon ve internet aracılığıyla küresel ölçekte yayılmasını hız kazanmıştır. Bu sayede, Kore'nin bazı sektörler özellikle turizm sektör olumlu sonuçlar doğurmuştur. Zira uluslararası turizmde Kore'ye olan ilgi artması ile turizm ve uzmanlar Kore'ye gelerek ülkenin kültürü öğrenmek ve bundan başarısını ders almak istemişler. Ayrıca, bu alandaki ortaya çıkan başarıları ile, Güney Kore hükûmeti bu alandaki kamu diplomasisi büyük önem vermektedir. Güney Kore, proaktif, katılımcı ve kapsayıcı bir yaklaşım benimseyerek kültür ihracatını desteklemiştir.

3. İnanc: Dini değerler veya görüşler, kamu diplomasisi alanında araç ya da vasıta olarak kullanılmakta ve bu da kamu diplomasisinin bir çeşidi olarak değerlendirilmektedir. İslam dini bağlamında, kamu diplomasisi alanında en sık kullanılan değer veya görüş, "tebliğ prensibi"dir. Çakan'a (1982:4-5) göre, kamu diplomasisi alanında uygulanabilen tebliğ prensiplerinden bazıları şunlardır:
 - a. Birbirilerine lanet etmek yerine ikna etme, yani başkalarını merhamet ve şefkatle ikna etme ve başkalarının iyilik elde edebilmesi için arzu duymaktır.
 - b. Kolaylaştırılmış olması, yani anlaşabilir dil ve açık ve net bir şekilde konu anlatılmalıdır. Asıl hedef, İslam'la ilgili doğru bilgi vererek İslam'a olumlu bir imaj kazandırmaktır.
 - c. Diğerleri ile iftira veya fitneye uzak durmak ve onları bundan uzak tutmaktır.

Bu tür kamu diplomasisi, çok çeşitli fonksiyonlara sahiptir. Örneğin, güç politikasının oluşturulmasında, din unsuru dış politikayı şekillendiren en önemli etkenlerden biridir. Bunun yanı sıra, barış ve çatışma çözümü konusunda dini mesajlar aracılığıyla karşılıklı diyalog sağlayarak uygun bir ortam oluşturulabilir. Hatta bazı uluslararası dinamikler ve karmaşık meseleler, farklı ülkelerdeki dini liderlerin birbiriyle iletişim kurarak, güncel küresel sorunlara daha etkili çözümler üretmelerine olanak tanıyabilir. Ancak, diğer taraflar, kendi çıkarlarını elde etmek amacıyla dini değerleri kötü bir şekilde kullanabilir.

Aktör ve uygulamalar açısından, birçok farklı aktör bu alanda faaliyet göstermektedir. Örneğin, ulemalar, müftüler, dini figürler, diyanet yetkilileri, dini STK'lar ve vakıflar önemli aktörler arasında yer almaktadır. Faaliyetler de oldukça çeşitlidir ve çoğu zaman diğer kamu diplomasisi kanalları ve türleriyle iç içe geçmektedir. Örneğin, Türkiye'nin Sahra-altı Afrika bölgesinde yürüttüğü inanç diplomasisi, eğitim diplomasisi ile birlikte uygulanmaktadır. Bu bağlamda, dini liderler ve imamlar için ihtisas eğitimi ve diyalog ortamı sağlanmakta, gelecekteki liderler ve imamlar Türkiye'deki imam hatip liseleri ve ilahiyat fakültelerinde eğitim almak için burslarla desteklenmektedir (Baydemir, 2022).

Öte yandan, Erzen (2014)'e göre kamu diplomasisi faaliyetleri 2 türetilen alanında gerçekleştirilmektedir:

1. Sanat: Bu tür kamu diplomasisi, kültür diplomasisinden türetilmiş ve geliştirilmiş bir şeklidir. Zira sanat, birden fazla kültürel unsuru içinde barındıran bir alan olarak, kamu diplomasisi için etkili bir araçtır. Örneğin, film gösterimleri gibi uygulamalar, birden fazla kültürel unsuru içermektedir. Daha önce bahsedilen örneklerde olduğu gibi, Hindistan sinemasında Hindistan'a özgü danslar, müzikler ve tiyatro sanatları yer almaktadır. Bununla birlikte, bazı semboller kullanarak uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmeyi hedeflemek de mümkündür; hatta bazı durumlarda bu tür semboller savunuculuk aracı olarak da kullanılabilir. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde Amerikan savaş filmleri, Doğu Bloğu (Komünist) tehdidini gizli bir şekilde kamuoyuna sunmaktaydı.

Film gösterim ile birlikte, sanat diplomasisi diğer faaliyetlerle de

gerçekleştirilebilmektedir. Bu tür faaliyetlerden biri de sanat gösterileri veya fuarlarıdır. Kamu diplomasisi kavramı tam olarak oluşmadan önce de bu tür faaliyetler yaygın şekilde uygulanmıştır. Asıl hedefi, diyalog ortamı yaratabilmek ve aynı zamanda ortak anlayış ve barışa katkı sağlamaktır..

Bazen, edebiyat da sanat diplomasisinin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Edebiyat, toplumsal sorunlara dikkat çekmek ve kamuoyunun tepkisini uyandırmak için en etkili araçlardan biri olarak değerlendirilebilmektedir. Örneğin, Mısır, Endonezya'nın bağımsızlığını ilk kabul eden ülkelerden biridir ve bu süreçte edebiyat önemli bir rol oynamıştır. Endonezyalı kökenli Mısırlı yazar Ali Bakatsir, bu dönemde Mısır halkının Endonezya bağımsızlık mücadelesine destek vermesini sağlamak amacıyla yerel medyada (gazetelerde) aktif olarak yazılar yazmış, aynı zamanda bu mücadelenin dramatize edildiği tiyatro eserleri de kaleme almıştır.

Audatul Firdaus (Kaybeden Cennetinin İadesi) adlı dramada, Japon işgali döneminde iki liderin mücadelesini anlatmaktadır. Bu dramadaki bazı figürler, örneğin Soekarno (Endonezya'nın ilk Cumhurbaşkanı), İslamî isimlerle adlandırılmıştır. Bu tiyatro gösterisi, Mısır halkı ve hükümetinin Endonezya'nın Müslüman bir ülke olarak bağımsızlık mücadelesini desteklemesine önemli bir katkı sağlamıştır (Zuhdi, 2022). Bunun sonucunda, 1947 yılında Mısır, Endonezya'nın bağımsızlığını tanıyan ilk dünya ve Müslüman ülkesi olmuştur.

2. Spor: Bu tür diplomasi, spor etkinliklerine katılım veya organizasyon yoluyla ülkeler ve aktörler hakkında dünya kamuoyunda etki yaratma amacını taşır. Spor diplomasisi, bazen bir ülkenin uluslararası bir spor yarışmasında yer alması ve başarılı olması aracılığıyla da uygulanabilir. Ayrıca, bazı ülkeler, sahip oldukları gelişmiş spor organizasyonlarını (özellikle futbol ve basketbol gibi popüler branşlarda) kamu diplomasisi aracı olarak kullanarak uluslararası alanda tepki oluşturmaya hedeflerler. Kısaca, spor diplomasisi, bir ülkenin imajını oluşturma ve markalaşması için önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir.

Bu tür diplomasisinde aktörler, genellikle uluslararası spor etkinliklerine katılmak veya bu tür etkinliklere ev sahipliği yapmak yoluyla uygulanmaktadır. Bu tür etkinliklerin son zamanlardaki örnekleri, en etkili kamu diplomasisi süreçlerinden

biri olarak değerlendirilmektedir. Zira bir ülkenin bu tür etkinliklere ev sahipliği yapması, yalnızca o ülkenin imajını oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda farklı kültürlerden gelen insanlar arasında bir iletişim ve ortak bir platform oluşturulmasına da olanak sağlar.

Bu süreçteki en güncel ve başarılı örneklerden biri, 2022 Dünya Futbol Kupası'nın Katar'da düzenlenmesidir. Katar, kendi topraklarında gerçekleştirilen bu uluslararası futbol etkinliğini, İslam'la ilgili yanlış algıları düzeltmek ve İslam'ı doğru şekilde tanıtmak için değerli bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Dünya Kupası boyunca Katar, misafir taraftarlara dini sohbetler sunmuş ve İslam'a ilgi duyanlar için özel olarak tasarlanmış stantlar açmıştır. Böylece, İslam ile ilgili olumlu bilgilerin teşvik edilmesi sağlanmıştır (Bitmez ve Semerci, 2022).

Ancak, bu etkinlik yalnızca Katar'ın uluslararası imajını oluşturmak ve yanlış algıları düzeltmekle kalmamış, aynı zamanda Arap ülkeleri arasındaki barışı teşvik eden ve birleştirici bir olay olarak da önem kazanmıştır. Katar'daki Dünya Kupası, Arap ülkelerinin kendi topraklarında düzenlenen bir yarışmaya katılmasıyla, bu ülkeler arasındaki ideolojik ve siyasi farklılıkları geçici bir süreliğine bir kenara bırakmalarına olanak tanımıştır. Örneğin, Arap ülkelerinden gelen taraftarlar, özellikle kendi ülkelerinin takımları yarışırken, diğer Arap ülkelerinin takımlarını da desteklemişlerdir. Bunun en somut örneği, Katar Emirinin, Suudi Arabistan'ın oynadığı maçları izleyip, Suudi Arabistan'ı desteklemesidir. Oysa ki, Katar ve Suudi Arabistan arasında son 4 yıl boyunca diplomatik bir kriz yaşanmıştı. Ancak, bu tür davranışlar, sporun barışa ve uluslararası ilişkilere nasıl katkıda bulunabileceğini bir kez daha gözler önüne sermektedir (Serhan, 2022).

Yukarıdaki belirtilmiş 5 çeşidi yanı sıra, diğer iki çeşidi de kamu diplomasisi alanında geniş bir şekilde uygulamaktadır. Bunlar şunlardır:

1. İletişim veya Dijital Medya Aracıyla Diplomasi: Kamu diplomasisi uygulama sürecindeki ilk ve en temel faaliyet, iletişim ve bu iletişim üzerinden gerçekleştirilen etkileşim faaliyetleridir. Bu faaliyetler, kamu diplomasisinin teriminin ilk kez ortaya çıkmasından binlerce yıl öncesine, özellikle Antik Roma ve Yunan dönemlerine kadar gitmektedir. İletişim ve etkileşim faaliyetleri, radyo

yayıncılığı ve propaganda gibi araçların kullanılmasıyla, II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinde pek çok ülke tarafından yaygın şekilde uygulanmıştır.

Günümüzde ise internet, bilgi ve iletişim teknolojileri ve çok taraflı kamu diplomasisinin doğası sayesinde, kamu diplomasisi güncel teknolojiler ve altyapılar kullanılarak çoklu kanallar üzerinden gerçekleştirilmekte ve çok yönlü aktörleri kapsamaktadır. Özellikle bilişim teknolojileri (BİT) cihazları ve medya araçları (özellikle internet ve sosyal medya) ilerleyen gelişimi ile birlikte (Ekşi ve Taş, 2020: 233), dünya kamuoyundan veya çeşitli aktörlerden kitleler ve fikirler toplanarak politika oluşturma ve kamu diplomasisi diğer süreçlerine etki edilebilmektedir (Erzen, 2014b). Kısacası, iletişim ve medya, özellikle dijital medya üzerinden yürütülen kamu diplomasisi en yoğun süreç veya etkinlik olarak değerlendirilmektedir.

Önal (2018) göre, çağdaş dönemde gerçekleştirilen kamu diplomasisi faaliyetleri iki tür iletişim veya medya kanal üzerinden aktif bir şekilde yürütülmektedir. Bunlar:

- a. Resmi kanallar aracılığıyla, hükümet ve toplumlar arasında.
- b. Devlet-dışı kanallar aracılığıyla, toplumlar arasındadır.

Çağdaş dönemdeki en yoğun şekilde uygulanan iletişim türü, toplumlar arası devlet-dışı kanallar üzerinden yapılan iletişimdir. Zira bu tür iletişimde, dernekler, üniversiteler, STK'lar gibi devlet dışı kurumlar yer almakta ve devletin yürüttüğü politikaları destekleyen ya da bu politikalara olumlu bir bakış açısı kazandıran faaliyetler gerçekleştirmektedir. Kamu diplomasisinin temeli ise gerçeklere öncelik vererek, olumlu bilgiler teşvik etmeye dayanmaktadır. Bu nedenle şeffaf ve açık iletişim, bilgi ve iletişikle birlikte kamu diplomasisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Medya, özellikle basın ve yayıncılık faaliyetleriyle önemli bir rol oynamaktadır. Cull (2008:34)'e göre, basın ve yayıncılık faaliyetleri, uluslararası kamuoyu ifadelerinin ve çevrelerinin yönetimi ve yönetişiminde önemli bir rol oynar. Zira basın ve yayıncılık faaliyetleri, hem resmi devlet medya kanallarını hem de özel ya da bağımsız medya kanallarını içerir ve geniş kitleleri hedefler. Basın ve yayıncılık faaliyetleri, diğer kamu diplomasisi çeşitleriyle paralel bir şekilde nitelendirilebilir,

çünkü bu faaliyetler birbirlerini tamamlamakta ve hatta iç içe girmektedir. Medya aynı zamanda, kamu diplomasisindeki önemli unsurlardan biridir; örneğin, kültürün kamuoyuna iletilmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Genellikle, film ya da diğer sanat gösterileri gibi içerikler, kamuoyuna iletilerek bu amaca hizmet etmektedir.

Sonraki gelişmelerde, özel sektöre ait ya da bağımsız aktörlere (özellikle STK'lar) ait medya organlarının, hükümetlerin medya organlarına göre kamu diplomasisi alanında daha etkili bir rol oynadığı görülmektedir. Zhang ve Swartz (2009:54), Amerikan merkezli bir STK olan "Washington Profile" haber sitesi üzerine yaptıkları araştırmada, bazı sebeplerden ötürü STK'lara ait medyanın kamu diplomasisi alanında hükümet medyasından daha aktif olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta ABD'nin resmi medya organlarından (örneğin Voice of America) daha yüksek reyting ve kâr elde etmektedir. Bu farkın sebepleri arasında şunlar yer almaktadır:

- a. Bağımsız medya organları, ABD hükümetinden finansal destek almaz ve ABD hükümetinin dış politikalarını teşvik etmemektedir. Bunun yerine, ABD ile ilgili tarafsız bir bakış açısı sunar, eğitici ve dengeli içerikler üretir. Bu yaklaşım, kamuoyuna sunulan haberlerin öznelliğini korumaktadır.
- b. Bağımsız medya organları, diyalogu ön planda tutmakta, özellikle ABD'ye karşı olumsuz görüşlere sahip bölgeler (örneğin Çin ve Ortadoğu) için. Bu, tek yönlü hikâye anlatımından ziyade, toplumların anlayışını arttırmayı ve diyalog için bir köprü kurmayı amaçlamaktadır.
- c. Bağımsız medyalar, haberleşme sürecini daha derin ve tüm tarafları kapsayıcı bir şekilde sunmaktadır. Bu, bir konu üzerinde derin analizler veya konuya dair uzmanlarla yapılan röportajlar yoluyla yapılmaktadır. *Washington Profile*, ABD dış politikaları, ABD'nin siyasal durumu ve ABD'nin bazı ülkelerle olan ilişkilerine dair derinlemesine analizler sunarak kamuoyunda güven kazanmaktadır.
- d. Bağımsız medyalar, yerel unsurları da dahil etmektedir. *Washington Profile*, sadece yerel diller kullanmakla kalmamakta, aynı zamanda yerel

gazetecileri, özellikle Amerika'dan eğitim almış ve ABD ile kendi ülkesi hakkında derin bilgiye sahip olanları çalıştırmaktadır. Bu davranışlar, medya organını daha yerel hâle getiren dengeli bir anlayış yaratmaktadır .

2. *Gastro-Diplomasisi*: Gastro-diplomasi, kültür diplomasisinin bir alt türü olarak kabul edilebilir. Bu tür kamu diplomasisinin amacı, bir ülkenin mutfak ve yemek kültürü aracılığıyla, o ülkeyi ziyaret etmeden veya görmeden, insanlarda algı ve duygu oluşturmak, onları etkilemektir. Kısacası, bir ülke ile ilgili dolaylı bir algı ve duygu inşa etmeye yönelik bir yaklaşımdır.

Bu tür diplomasi, yurtdışında restoran açmak, mutfak kursları düzenlemek veya yemek tariflerini yerel dilde yayınlamak gibi yöntemlerle gerçekleştirilir. Örneğin, Yunus Emre Enstitüsü, bazı ülkelerde Türk yemek tariflerini yerel dillerde kitap olarak yayınlamaktadır. Ayrıca, bazı Yunus Emre Enstitüsü şubelerinde Türk yemek pişirme kursları düzenlenmekte ve Türkiye günleri etkinliklerinde Türk yemekleri ikram edilmektedir (İşçimen, 2021).

3. *İnsani Diplomasisi*: Bir sonraki kamu diplomasisi türü, insani diplomasisi. Bu tür kamu diplomasisi insancıl yardım, kalkınma ve barış süreçler gibi faaliyetler ile yürütülmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022:23). Pek çok ülke ve diğer aktörler, güncel sorunlara proaktif bir şekilde yanıt vererek bu alandaki kamu diplomasisi süreçlerini uygulamaktadır. Örneğin, TİKA'nın (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı) Soğuk Savaş'ın sona ermesinin hemen ardından kurulması, Türkiye'nin bağımsızlığa kavuşan Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine karşı proaktif dış politika izleme amacını taşımaktadır. TİKA'nın kurulması, Türkiye'nin küresel siyasal alandaki 20 yıllık vizyonunun bir parçası olarak değerlendirilebilir (Ullah, vd., 2018).

Türkiye, TİKA aracılığıyla, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine iktisadi, altyapı ve tesis geliştirme alanlarında çeşitli yardımlar sunmaktadır. Önal (2018b:51)'a göre, TİKA'nın gerçekleştirdiği bazı faaliyetler şunlardır:

Yükseköğretim ve eğitim kurumlarının kapasitesinin arttırılması,

- Teknoloji ve bilgi transferi

- Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik dış yardım (finansal ve teknik) koordinasyonu.
- Sosyal, siyasal ve yönetsel alanlarda güçlendirme için planlama, hazırlık ve uygulama süreçlerine destek.

Öte yandan, diğer aktörler, özellikle sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve çıkar grupları, kendi değerlerini ve ilkelerini uygulayarak bu süreçte aktif bir rol oynamaktadır. Endonezya merkezli Muhammediye Vakfı, örnek olarak, İslam'ın ıslahat ve rahmet ilkeleri çerçevesinde, barış inşası ve çatışma çözümü alanında aktif rol oynamaktadır. Muhammediye Vakfı, Güney Filipinler'deki çatışma çözümü sürecine diğer aktörlerle birlikte katılmakta, sadece müzakerelere dahil olmakla kalmayıp, barışın ardından toplumsal yeniden yapılanma sürecinde de yer almaktadır. Vakıf, sağlık ve eğitim alanlarında yeniden yapılanma için sağlık ekipmanları ve eğitim uzmanları göndererek, aynı zamanda genç öğrencilere kendi üniversitelerinde eğitim alabilmeleri için burs imkânı tanımaktadır (Pratama, 2019).

1.2.5. Aktörler

Kamu diplomasisinin gelişimi doğrultusunda çeşitlenmesi gibi, aktörler açısından da iki ana kategori bulunmaktadır: geleneksel ve çağdaş ya da yeni aktörler. Geleneksel aktör, ilk olarak devlet veya hükümet tarafından yürütülen bir aktördür. Yani kamu diplomasisinde devlet, aktif bir aktör olarak değerlendirilir. Diğer taraftan, kamuoyu bir aktör olarak kabul edilse de, pasif bir rol oynamaktadır. Zira geleneksel kamu diplomasisinde, devlet, kamu diplomasisinin öznesi olarak yer almakta ve kamuoyu, bu diplomasi sürecine devletin gerçekleştirdiği eylemlerle dolaylı olarak dahil olmaktadır.

Devlet ya da hükümet, kamu diplomasisi uygulamasında ilk aşamada, dışişleri bakanlığı ve yurtdışındaki büyükelçilikler ya da konsolosluklar gibi devletin temsilci kurumlarının rolünü üstlenmektedir. Kısacası, kamu diplomasisinin esasen bu kurumlar aracılığıyla yürütülmesi söz konusudur. Diplomatik temsilciler, kamu diplomasisi faaliyetlerinde, genellikle gönderen devletin dış politikasını yerel kamuoyu ve hükümetlerine tanıtarak destek almaya çalışırlar. Gerekli durumlarda,

yerel hükümetin, gönderen devletin politikasına destek vermesini sağlamak amacıyla etkileşimde bulunur ve yönlendirici bir rol oynarlar. Bu sebeple, diplomatların, bulundukları ülkenin kamuoyunun sosyal ve psikolojik özelliklerini anlamaları ve etkili bir şekilde ikna etme yeteneğine sahip olmaları büyük önem taşır (Morgenthau, 2010: 623).

Ayrıca, yurtdışındaki bazı büyükelçiliklerde, kamu diplomasisini etkin bir şekilde yürütmek amacıyla çeşitli bölümler ve ataşelikler kurulmaktadır. Genellikle her büyükelçilikte en azından halkla ilişkiler, sosyal işler ve kültürel ilişkiler gibi bölümler bulunmaktadır; hatta bazı ülkeler, basın müşavirliği ya da ataşelikleri de atayabilmektedir. Bu bölümlerin temel görevi, yerel kamuoyuna gönderen devletin dış politikası ve genel politikası hakkında açık ve doğru bilgi sunmaktır. Gönderen devletin imajının oluşturulması sürecinde bu bölümler önemli bir rol oynamaktadır.

Hükümetler, bahsedilen medya araçları üzerinden kamu diplomasisi faaliyetlerini desteklemek için haber ajansları ve ofisleri kurmaktadır. Kurulan bu ajanslar veya ofisler, kamu diplomasisi faaliyetlerinde ana ve merkezi bir rol oynamaktadır. Örneğin, Türkiye’de Milli Mücadele döneminde kurulan *Anadolu Ajansı*, hem yurtiçindeki vatandaşlar arasında haberleşme ve milli mücadele konusunda toplumsal bilinç oluşturma aracı olarak kullanılmış hem de uluslararası kamuoyuna, Milli Mücadele’nin amacını anlatarak destek ve duygusal destek sağlamıştır (Doster, 2018b). Bu nedenle, hükümetler genellikle basın ve yayın işlevini bu tür kurumlar aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

Kültür diplomasisi alanında ise, ise, kültür ve dil merkezlerinin kurulması ve fonlanması yoluyla da kamu diplomasisi yürütülmektedir. Örneğin, 1883 yılında kurulan Fransız merkezli "*Alliance Française*", Fransızca dil öğretimi ve Fransız kültürünün tanıtılması konusunda faaliyet göstermektedir. Hukuki açıdan, bu kurum Fransız hükümeti tarafından örgütlenmiş ve yükseköğretim kurumu olarak kabul edilmektedir (Aydemir, 2018: 100).

Bazı durumlarda, hükümetler, yürüttükleri kamu diplomasisi faaliyetlerini belirli bir platform ya da şemsiye kurum aracılığıyla koordine etmektedir. Örneğin, ABD, 1953 yılında kurduğu *USIA (United States Information Agency)* ile Soğuk Savaş

döneminde tüm kamu diplomasisi faaliyetlerini bu kurumun altında toplamıştır. Bu kurumun bazı görev ve faaliyetleri şunlardır:

- Dünya kamuoyunun ifadelerini dinlemek, bu ifadeleri dikkate alarak, ardından bu bilgileri özellikle politika oluşturma süreci için analiz edip ABD hükümetine önerilerde bulunmak.
- SSCB'den gelen propaganda, yalan ve yanlış bilgilere karşı sınırlamalar getirerek bu bilgileri çürütmek.
- ABD'nin değerlerini ve kültürlerini teşvik etmek, özellikle serbest piyasa ekonomisi, basın özgürlüğü, demokrasi gibi konuları ön plana çıkarmak. Bu faaliyet, özellikle Doğu Avrupa'daki demokratikleşme sürecini hızlandırmaya yönelik olarak olmuştur (Cull, 2012).
- ABD'nin çıkarlarını, değerlerini ve kültürlerini dünya kamuoyuna tanıtarak anlatmak (Hart, 2013).

Yeni ve çağdaş kamu diplomasisinin ortaya çıkmasıyla birlikte, çoklu aktörlerin ve aktif karakterlerin rolü artmıştır, ve bu nedenle çeşitli aktörler birbirleriyle etkileşime girmektedir. Bu bağlamda, devlet dışı aktörler ve hatta kamuoyu, kamu diplomasisinin her tür süreci ve etkinliğine dahil olabilmektedir.

Çağdaş kamu diplomasisi alanındaki önemli aktörlerden biri, STK'lardır. STK'lar, hem yerel hem de küresel politikaların şekillendirilmesinde etkili olan güçlerdir ve ulusötesi ağlar (diğer ülkelerdeki mevkidaş STK'lar ve toplumlar) aracılığıyla kamu diplomasisinde önemli aktörler olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, STK'lar, belirli bir devlete merkezli olmalarına rağmen, devletlerin temsilci aktörleri olarak da değerlendirilmektedir. Kendi değerleri, kimlikleri ve hedefleri doğrultusunda yürüttükleri faaliyetler aracılığıyla, hem köken devletlerine hem de diğer devletlere karşı etkide bulunmaya çalışmaktadırlar.

STK'lar, faaliyetlerinde bazen yurtiçindeki ve yurtdışındaki belirli grupların veya paydaşların temsilcisi olarak rol oynamaktadır. Örnek olarak, *American Jewish Community* (Amerikan Musevi Topluluğu) gösterilebilir. Bu topluluk, azınlık olan Amerikan Musevileri tarafından kurulmuş olup, Amerikan Musevileri ve uluslararası

Musevi topluluklarından destek almaktadır. Bu nedenle, topluluğun ana faaliyeti ve hedefi, lobicilik ve savunuculuk aracılığıyla küresel alanda Musevilerin haklarını ve çıkarlarını teşvik etmek ve savunmaktır. Ancak, Amerikan merkezli olduğu için bu topluluk, Amerikan kimliğini taşır ve Amerika'nın dış politika oluşturma sürecinde de önemli bir rol oynamaktadır. Hatta bazı durumlarda, Amerika'nın yurtdışındaki imaj oluşturma sürecine (özellikle İsrail ve Yahudi topluluğu ile ilgili) katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, ABD hükümetinin politikaları, topluluğun çıkarlarıyla örtüşmediği zaman, eleştirisel bir tutum sergileyebilmektedirler (Monacell, 2015).

STK'lar, kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütürken yalnız değildir. Aynı zamanda, hükümetlerle koordinasyon ve işbirliği içerisinde kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, politika oluşturma ve uygulama süreçlerinde hükümetler, STK'lar, düşünce kuruluşları, özel sektör ve toplumlardan öneri ve tavsiyeler almaktadır. STK'lar bazen, devletin dış politikası uygulama aracı olarak da kullanılmaktadır. Örneğin, Türkiye'de insani alanda faaliyet gösteren STK'lar, yurtdışındaki operasyonlarında birbirleriyle koordineli bir şekilde çalışmaktadırlar. Özellikle bazı sorunlarda (örneğin Filistin sorunu), devlet ve yurtiçi ile uluslararası kamuoyunun desteğiyle bazı STK'lar (İHH gibi) Türkiye'nin insani dış politika aracı olarak aktif rol oynamaktadır (Eren, 2017:44).

Diğer önemli bir aktör ise, kamuoyunun kendisi. kamuoyunun kendisidir. Bu aktör, diaspora ve toplumlar arası diplomasisi yoluyla kamu diplomasisi alanında katkı sağlamaktadır. Diaspora, daha önce tartışıldığı gibi, kamu diplomasisinde hem önemli bir rol oynamakta hem de önemli bir unsur teşkil etmektedir, özellikle ülke imajının oluşturulmasında. Diaspora, köken ülkesinden başka bir ülkeye göç ederken genellikle kendilerine ait kimlik, kültür ve değerleri taşımaktadır. Bu nedenle, diaspora, bir ülkenin küresel sahnede tanıtımı ve markalaşmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Diaspora, sadece köken ülkelerinden başka ülkelere gönderdiği dövizle önemli bir finansal kaynak sağlamakla kalmaz, aynı zamanda köken ülkesi için kamu diplomasisi alanında önemli bir ajan olarak da değerlendirilir. Diaspora, bazen, elçilik gibi unvanlar alarak, kültürel kanallar aracılığıyla köken ülke topluluğu ile yerleşim yapılan ülke topluluğu arasında iletişim kurar ve arabuluculuk rolü oynar (Bravo,

2015:285). Gerektiğinde ve belirli sorunlarda, köken ülkesinin çıkarlarını teşvik etmek için lobicilik yapmaktadır. Örneğin, ABD ve Avrupa ülkelerinde bulunan Yahudi lobicilik grupları, çoğunlukla İsrail'in dış politikasını desteklemek amacıyla bu ülkelerin hükümetlerine lobicilik yapmaktadır.

Diaspora, bazen devletlerin yaptığı işbirliklerinin ötesinde de faaliyetlerde bulunabilmektedir. Örneğin, Körfez ülkelerinde çalışan Hintli göçmenler, hem iş dünyasında hem de diğer alanlarda aynı bölgeden (Sri Lanka, Bangladeş ve Pakistan) gelen göçmenlerle işbirliği yapmakta ve kültürlerarası diyalog yürütmektedir. Bu bölgedeki Hindistan göçmenlerinin büyük bir kısmı Sünni İslam inancına sahip olduğundan, yerel topluluklarla yapılan iletişim ve diyalog da kolaylaşmaktadır (Thussu, 2013b:82).

En son olarak, diasporanın akademik ve profesyonel alanlarda önemli makamlara ve görevlere ulaşabilmesi sayesinde, köken ülkesinin olumlu markalaşmasına ve imajının oluşturulmasına katkı sağladığı söylenebilir. Örneğin, ABD'deki Hindistan kökenli işadamları, akademisyenler ve girişimciler, başarılarıyla Hindistan'ın ABD kamuoyundaki imajını olumlu şekilde pekiştirmektedir. Zira bu başarılı figürler genellikle iyi eğitim almış ve ilgili alanlarda yüksek profesyonellik sergileyebilmektedirler. ABD'deki medya ve akademik kanalların güçlü ve etkili olması, Hindistan'ın olumlu imajının oluşmasına katkı sağlamaktadır (Thussu, 2013c: 86).

Diğer taraftan, toplumlar arası ilişkiler veya diplomasisi, çağdaş kamu diplomasisinin ana unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Çağdaş kamu diplomasisi, çoklu aktörlerin ve aktif katılımın doğal bir sonucu olarak, toplumların veya kamuoyunun aktif bir şekilde dahil olabildiği bir alan haline gelmiştir. Zira toplumlar, aktör olarak diaspora ile birlikte kamu diplomasisi alanında iç içe geçmiş ve benzer roller üstlenmiştir. Yurtdışında yaşayan bir ülkenin toplumu, ülkesinin çıkarları ve değerlerini başka bir ülkede kamuoyuna tanıtmada konusunda önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Genelde, diaspora gibi, bu toplumlar kültür ve sosyal alanlarda faaliyet göstermekte ve bazen kendi hükümetlerinin çıkarlarını başka bir ülkede elde etmek amacıyla kullanmaktadır. Örneğin, Çin hükümeti, Timor Leste'de hükümetle işbirliği yaparak, kültür ve ekonomik alanda belirli anlaşmalar

sağlamak için, oradaki Çin topluluklarından destek ve öneriler almaktadır (Soares, 2021).

BİT teknolojisinin gelişmesi ve sosyal medyanın ortaya çıkması, internet erişiminin kolaylaşması sayesinde küresel vatandaşlar arasında yeni diyalog ortamları ve platformları oluşmuştur. Bu durum, kamu diplomasisi alanında da yeni aktörlerin ortaya çıkmasına ve bu aktörlerin daha aktif hale gelmesine olanak sağlamaktadır. BİT teknolojisinin ve sosyal medyanın etkisiyle, kanaat önderleri, kamu diplomatları ve yurttaş gazeteciliği gibi terimler, kamuoyu ve toplumun diplomasideki aktif rolünü göstermektedir. Nihayetinde, uluslararası siyasetin doğası daha çok toplum odaklı bir hale geldiğinden, toplumlarla ilgili sorunların daha fazla gündeme gelmesi, diyalog odaklı toplum diplomasisini güçlendirmiştir. İnternetin küresel erişim kolaylığı, toplumların ve kamuoylarının aktif bir şekilde kamu diplomasisi alanında rol oynamasına imkan tanımaktadır.

Çağdaş kamu diplomasisinde devlet dışı bir diğer önemli aktörler ise şirketlerdir. Şirketler (özellikle uluslararası ve çok uluslu şirketler), diplomasi tekniklerini benimseyerek diğer hükümetlerle müzakerelerde bulunmakta ve işletme faaliyetleri aracılığıyla girişimcilik yapmaktadır. Şirketler, kamu diplomasisi faaliyetlerini bağımsız bir şekilde yürütmekte ve kendi menfaatlerini (maddi kazançlarını) hedeflemektedirler. Ayrıca, sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla köken ülkelerinin değerlerini (demokrasi, insan hakları, çevresel koruma) ve kültürlerini teşvik edebilmektedirler. Gerekliğinde ve bazı durumlarda, şirketler, yerel hükümetler ve uluslararası kamuoyu üzerinde politika oluşturma ve uygulama süreçlerini etkileme kapasitesine sahiptir (White, 2020).

Bazı durumlarda, şirketler veya korporasyonlar, hükümetlerle işbirliği yaparak veya onları koordine ederek kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Örneğin, havayolu şirketleri yalnızca kendi kârlarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda uçuş ağlarının genişletilmesi sayesinde bir ülkenin kamu diplomasisine, hatta dış politikasına katkı sağlamaktadır. Hükümetler, havayolu şirketlerinin devletin bayrak taşıyıcıları olarak kamu diplomasisindeki önemini göz önünde bulundurarak bu alana yatırım yapmaktadır.

Bu alandaki en önemli örneklerden biri Türk Hava Yolları'dır. Türk Hava Yolları, yalnızca Türk dış politikası uygulamalarında değil, aynı zamanda kamu diplomasisinde de önemli bir rol oynamaktadır. Türk Hava Yolları, Türkiye'nin Arap ülkelerine yönelik proaktif dış politikası çerçevesinde pek çok Arap ülkesinin şehirlerine yeni uçuş hatları açmaktadır. Açılan yeni hatlar sayesinde, Türk ve Arap toplumları arasındaki ilişkiler de artmaktadır (Eren, 2017b). Bunun yanı sıra, Türkiye'nin aktarma vizesi kolaylaştırma politikası ve İstanbul'un Türk Hava Yolları'nın merkezi olarak güçlendirilmesi, turizm açısından da İstanbul'un önemli bir destinasyon haline gelmesini sağlamakta, Türkiye'nin küresel imajını olumlu yönde pekiştirmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının kamu diplomasisi bağlamındaki rolü, diğer aktörlerle olduğu gibi, giderek daha önemli bir hale gelmektedir. Üniversiteler, sadece eğitim ve araştırma faaliyetleriyle değil, aynı zamanda kültürlerarası etkileşim, küresel işbirlikleri ve devletler arası ilişkiler açısından da önemli katkılar sunmaktadır. Bu bağlamda üniversitelerin gerçekleştirdiği bazı faaliyetler, kamu diplomasisi süreçlerinde nasıl etkili olduklarını ortaya koymaktadır:

a. Uluslararası Öğrenciler Kabulü

Yükseköğretim kurumları, uluslararası öğrenci kabulü ile kültürel etkileşimi artırmakta ve öğrencilerin eğitim süreçleriyle kendi ülkelerinin kültürlerini, değerlerini yaymaktadır. Özellikle kısa süreli değişim programları ya da tam süreli eğitim süreçlerine katılım, öğrencilere farklı kültürlerle tanışma ve global ağlar oluşturma fırsatı sunar. Bu durum, genç kuşaklar arasında kültürlerarası anlayışın gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlar (Lindsay, 1989). Ayrıca, üniversiteler, bazı durumlarda, ülkelerinin ideolojilerini ve değerlerini yaymak amacıyla uluslararası öğrencilere yer sağlamakta, örneğin, 1960'lı yıllarda SSCB'nin uydu ülkelerinden gelen öğrencilere eğitim vererek Sovyet değerlerinin yayılmasına katkıda bulunmuştur (Chepurina, 2014:88).

Son yıllarda, BİT teknolojisi ve internetin gelişmesi ile birlikte, bazı üniversiteler yurtdışındaki şubelerinin yanı sıra uzaktan eğitim yöntemleri ile

uluslararası öğrenci kabul etmektedir. Örneğin, İran kökenli Al-Mustafa Üniversitesi, Avrupa'da şubeler açarak uzaktan eğitim programları düzenlemekte ve Fars tarihi, kültürü, İslam temel bilgileri gibi konularda kurslar sunmaktadır. Bu tür üniversiteler, ülkelerinin uluslararası alandaki imajını iyileştirmeye yönelik stratejik adımlar atmaktadır (İnan, 2022).

b. Üniversiteler-arası İşbirliği ve Üniversitelerde Açılmış Uluslararası Program

Küresel rekabetin artmasıyla birlikte, üniversiteler uluslararası alanda daha fazla işbirliği yapma gerekliliği duymaktadır. Bu işbirlikleri, eğitim kalitesini artırma, yeni araştırma projeleri geliştirme ve finansal kaynak sağlama amacı güder. Bunun yanında, üniversiteler, özellikle azalan yerel öğrenci sayısını dengelemek için yurtdışından gelen öğrencilerle eğitim programları düzenler. Örneğin, Rusya'daki üniversiteler, batı ülkelerindeki üniversitelerle çift ana dal (*double-degree*) programları veya İngilizce dersler sunarak daha geniş bir öğrenci kitlesine hitap etmektedir (Melchionni, 2014b).

c. Üniversiteler-arası Şebeke Kurma ve Ortak Projeler

Üniversiteler, küresel meydan okumalar karşısında, ortak projeler ve şebekeler kurarak farklı alanlarda işbirliklerini artırmaktadır. Çin'deki üniversiteler, örneğin İpek Yolu Üniversiteler İttifakı gibi şebekeler aracılığıyla, Çin'in küresel ticaret projelerini destekleyen araştırmalar yapmaktadır. Bu ittifak, Çin'in Kemer ve Yol İnisiyatifi çerçevesinde 150 üniversitenin yer aldığı bir ağ oluşturarak ekonomik işbirlikleri ve bilimsel araştırmalar yürütmektedir (D'Hooghe, 2021:46).

Benzer şekilde, ASEAN Üniversitesi Ağı (AUN), ASEAN bölgesindeki üniversiteler arasında işbirliğini güçlendirmek için çeşitli araştırma ve öğretim projeleri düzenlemektedir. Bu ağ, aynı zamanda bölgesel sınırları aşarak, Avrupa Birliği ve Erasmus Mundus gibi diğer küresel eğitim ağlarıyla da işbirliği yapmaktadır (ASEAN, 1995). AUN, hem ASEAN üyesi ülkelerdeki üniversiteler hem de dünya çapındaki diğer üniversitelerle işbirliği yaparak, eğitim ve kültürel diplomasi alanlarında önemli bir rol oynamaktadır.

Devletler ve hükümetler, kamu diplomasisinin en önemli aktörlerinden biri olarak yer almaktadır. Bu aktörler, genellikle bir ülkenin dış politikalarını şekillendiren, uluslararası imajını oluşturan ve kültürel, sosyal ilişkilerini güçlendiren stratejilerle kamu diplomasisi alanında etkili olmaktadır. Türkiye örneği üzerinden anlatıldığında, hükümetin kamu diplomasisi faaliyetleri, bir dizi kurumsal yapının koordinasyonunda yürütülmektedir.

Türkiye'de kamu diplomasisi faaliyetleri, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı altında yer alan Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) tarafından yürütülmektedir. 2018 yılında başkanlık sistemine geçilmesinin ardından, kamu diplomasisi faaliyetleri, Kamu Diplomasisi Daire Başkanlığı'na devredilmiş ve bu daire, devletin ve kamu kurumlarının yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini koordine etmektedir. Bu sayede, Türkiye'deki kamu diplomasisi çalışmaları, etkili, planlı ve sonuç odaklı bir biçimde yönetilmektedir (Çetin, 2022).

Bununla birlikte, Türkiye'deki birçok kamu kurumu, devletin kamu diplomasisi çabalarına katkı sağlamaktadır. *TRT*, *Türk Kızılayı*, *TİKA* (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı), YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) gibi kuruluşlar, kendi faaliyet alanlarında ve uzmanlıklarında kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Örneğin, TRT, Türkiye'nin kültürünü ve değerlerini dünya çapında tanıtmak için medya ve yayıncılık faaliyetlerinde bulunurken, *TİKA*, insani yardım ve kalkınma projeleriyle Türkiye'nin uluslararası yardım gücünü pekiştirmektedir.

Bu kurumlarla birlikte, Türk Silahlı Kuvvetler, Türkiye'deki kamu diplomasisi bir aktör olarak rol üstlenmektedir. Birçok kişi, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni (TSK) doğrudan bir kamu diplomasisi aktörü olarak görmeyebilir, ancak TSK'nın uluslararası barış gücü operasyonları ve insani yardım faaliyetleri de, ülkenin küresel imajının oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kore Savaşı'ndan itibaren, TSK, sadece askeri operasyonlarla değil, aynı zamanda barışı koruma ve insani yardım misyonlarıyla da Türkiye'nin küresel imajını güçlendirmiştir. Kore Savaşı, Türkiye'nin Batı ülkeleriyle olan ilişkilerini güçlendirmek ve SSCB tehdidine karşı Batı'ya güçlü bir mesaj göndermek amacıyla katıldığı önemli bir dönüm noktasıydı. Daha sonra, Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan gibi bölgelerdeki barış ve yardım

misyonları da TSK'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini pekiştirmiştir. Özellikle Türk askerlerinin bölgedeki topluluklara sundukları sağlık hizmetleri, Türkçe dil kursları, kültürel etkileşimler ve ayrımcılıksız bir hizmet anlayışı, Türkiye'nin bu bölgelerdeki olumlu imajını güçlendirmiştir (Doğan, 2014b).

Taşra hükümetler, özellikle belediyeler ve büyükşehir belediyeleri, kamu diplomasisinde önemli aktörler haline gelmiştir. Türkiye'nin çeşitli büyükşehir belediyeleri, uluslararası işbirlikleri ve kültürel etkileşimlerle dış politikaya katkı sağlamaktadır. Konya Büyükşehir Belediyesi bunun en iyi örneklerinden biridir. Konya, özellikle UCLG-MEWA (Birleşik Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya) gibi uluslararası forumlarda yer almakta ve Mevlana'nın değerleri üzerinden kültürel bir diplomasi yürütmektedir. Mevlana'nın öğretileri ve sema gösterileri gibi etkinliklerle, Konya belediyesi, hem yurtiçindeki hem de yurtdışındaki Mevlevihane şehirleriyle kültürel bir platform oluşturmuş ve Mevlana'nın evrensel mesajını dünya çapında tanıtmaktadır (Güleç, 2022).

1.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Diplomasisi

Önceki altyazılarda, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Kamu Diplomasisi ile ilgili tanıtımlar, çeşitler, faaliyet alanları, avantajlar, dezavantajlar vb. konular ayrı ayrı tartışılmıştır. Dolayısıyla, bu bölümde, STK'lar ve Kamu Diplomasisi ile ilgili tartışmalar daha derinlemesine ele alınacaktır.

1.3.5. Sivil Toplum Kuruluşları Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

STK'lar, çağdaş dönemde kamu diplomasisi alanında genişleyen devlet dışı rolü ile önemli bir yer tutmaktadır. Hatta STK'ların sahip olduğu bağlantılar ve ortaklıklar sayesinde, bir ülkenin kamu diplomasisi başarısının arka planında önemli bir rol oynamaktadır. Başka bir deyişle, STK'ların aktif rolü ve sahip oldukları geniş ağlar, devletin kamu diplomasisinin daha etkili olmasını sağlamaktadır.

Bu durumun en somut örneği, Türkiye'nin günümüzdeki kamu diplomasisi başarısıdır. İbrahim Kalın (2011) göre, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin

başarısı, STK'lar ve benzer kurumların aktif rolüyle yakından ilişkilidir. STK'lar ve benzer kurumlar, kamu diplomasisi oluşturulması ve uygulanması sürecinde hükümet ile paralel bir şekilde aktif bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla, STK'lar günümüzde kamu diplomasisi alanında önemli aktörler arasında yer almaktadır.

STK'lar, bazı üstünlükler ve süreçler sayesinde, kamu diplomasisi alanında etkili bir aktör olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, daha geniş bir aktör yelpazesi ve daha geniş kitlelere ulaşabilme imkânı sunmaktadır. Ancak, bazı sınırlamalar nedeniyle, STK'lar bazen kamu diplomasisi sürecinde etkisiz olabilmektedir. Bu bölümde, STK'ların kamu diplomasisi alanındaki üstünlükleri, sınırlılıkları, süreçleri ve aktörleri detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

a. Üstünlükleri

STK'lar kamu diplomasisi alanında etkili aktörler olarak değerlendirilen bazı üstünlüklere sahiptir. Bu üstünlükler, hem STK'ların geniş ağları hem de uzmanlıklarıyla doğrudan ilişkilidir. STK'ların kamu diplomasisi süreçlerinde ne kadar etkili olduklarına dair başlıca unsurları şu şekilde sıralanabilmektedir:

1. Geniş bağlantılar ve ağlar

STK'lar, sahip oldukları geniş ve sınırsız bağlantılar sayesinde kamu diplomasisi sürecinde çok önemli bir rol oynamaktadır. STK'lar, yalnızca belirli ülkelerle ve sorunlarla sınırlı kalmazlar; aksine, sorunlar, bölgeler ve sektörler arasındaki bağlantılarını da genişleterek uluslararası alanda daha geniş bir etki yaratırlar. Bu bağlantılar, ortak bir anlayışa ulaşılmasında, uzun süreli işbirlikleri oluşturulmasında ve olumsuz etkilerin engellenmesinde önemli bir araçtır.

Örnek olarak, Hollanda'daki STK forumu, yapısal ilişkilerine dayanan sosyal diplomasisi sayesinde çeşitli aktörlerle iletişim kurarak ortak anlayışa ulaşmayı hedeflemektedir. Bu tür işbirlikleri, aktörler arası ilişkileri geliştirmeyi ve çözüm odaklı diyalogları teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Doeveren, 2011).

2. Geleneksel Diplomasi Yöntemlerine Destekleme

STK'lar, sahip oldukları geniş bağlantı ve ağlar sayesinde, hükümetlerin geleneksel diplomasi yöntemlerini daha etkili hale getirebilmektedir. Özellikle çoklu aktörlü sorunlar söz konusu olduğunda, hükümetler STK'ların katılımına ihtiyaç duyar ve bu kuruluşları çözüm süreçlerine dahil etmektedir.

Bir örnek olarak, Singapur merkezli SIIA (Singapore International Initiative) düşünce kuruluşu, Endonezya'daki orman yangınlarının Singapur'da hava kirliliğine yol açması sorununu çözmek için Singapur hükümetiyle işbirliği yapmıştır. STK'lar, şirketler ve ilgili kurumlarla yapılan diyaloglar sayesinde hava kirliliği sorunu etkin bir şekilde çözülebilmektedir (Angela ve Hikam, 2019:163). Bu tür işbirlikleri, hükümetlerin dışarıdan alınacak destekle çok daha etkili çözüm yolları bulmasına yardımcı olmaktadır.

3. Uzmanlık ve Güvenirlilik

STK'lar, belirli bir alanda veya konuda sahip oldukları uzmanlık sayesinde güvenilir birer aktör olmaktadır. Uzmanlar tarafından kurulan bu tür organizasyonlar, belirli sorunlar hakkında derinlemesine analiz yapma ve tartışmalar başlatma kabiliyetine sahiptir. Ayrıca, toplumsal sorunların hükümetten bağımsız olarak uzmanlardan duyulması, halkın güvenini kazanmada büyük bir etken olmaktadır.

Örneğin, Çin hükümeti, HIV/AIDS ile mücadele etmek için yerel ve uluslararası STK'larla ortaklıklar kurmuştur. Bu süreç, yalnızca Çin içindeki sorunları değil, aynı zamanda Afrika'daki HIV/AIDS ile mücadeleye de katkı sağlamakta ve Çin'in yumuşak gücünü uluslararası alanda pekiştirmektedir (Yang ve Taylor, 2014:590).

STK'lar ayrıca, yerel toplumlarla kurdukları uzun süreli ve sürdürülebilir ilişkiler sayesinde, yerel bilgileri ve toplumsal farkındalıkları kullanarak etkili bir kamu diplomasisi yürütebilirler. Bu, özellikle yerel sorunlar hakkında bilinç oluşturma ve çözüm önerileri sunma noktasında STK'lara büyük avantaj sağlamaktadır (Lee ve Ayhan, 2018).

4. Kamu Politikasına Etki ve Savunuculuk

STK'lar, yerel, ulusal ve küresel düzeyde kamu politikasına etki etme

kapasitesine sahiptir. Bu organizasyonlar, genellikle hükümetleri, uluslararası örgütleri (örneğin Birleşmiş Milletler) ve diğer aktörleri kamu yararına yönelik politikalar geliştirmeye teşvik ederler. Bir sorun gündeme geldiğinde, STK'lar, ilgili medya ve ortaklarla işbirliği yaparak kampanyalar düzenleyebilir, eğitim materyalleri hazırlayabilir, hatta gerektiğinde hükümetler ve uluslararası kuruluşlar üzerinde lobicilik faaliyetleri yürütebilirler.

Örneğin, SETA Vakfı (Türkiye merkezli bir düşünce kuruluşu), Türkiye'nin dış politikasının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. SETA, hükümete çeşitli meselelerde tavsiyeler ve raporlar sunarak Türkiye'nin uluslararası alandaki dış politika yaklaşımını etkiler. SETA Vakfı, ayrıca sempozyumlar, araştırmalar, seminerler ve diğer uluslararası etkinliklerle, Türkiye'nin karşılaştığı sorunlara dair küresel kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu tür faaliyetlerle, Türkiye'nin savunduğu konularda uluslararası kamuoyunun desteğini kazanmayı hedefler (Eyigün, 2018:23).

5. STK'ların Farklı Varlıklar ve Aktörler Arasında Köprü Kurma Rolü

STK'lar, kamu diplomasisi alanında bazen farklı varlıklar ve aktörler arasında köprü kurma ve birleştirme işlevi görmektedir. Bu tür bir rol, yalnızca aktörleri bir araya getirmekle sınırlı kalmaz; aynı zamanda bu aktörler arasındaki diyalog ve ifade biçimlerini tesis etmekte de etkili olurlar. STK'lar, farklı çıkarları olan gruplar arasında ortak bir zemin oluşturarak, özellikle uluslararası ilişkilerde ve diplomaside önemli bir yer edinirler.

Örnek olarak, ABD merkezli bazı STK'lar, yalnızca bir ülkede demokratikleşme sürecini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda ABD'nin dış politikasıyla ilgili yanlış algılamaları ve politikaları da eleştirme işlevi görmektedir. Bu STK'lar, hükümetten finansal destek alıyor olabilirler, ancak demokratik değerleri savundukları için, çoğu zaman ABD hükümetinin yanlış politikalarını kamuoyuna taşıyan bağımsız platformlar haline gelirler. Bu şekilde, STK'lar, hükümetin dış politikasına karşı daha eleştirel bir duruş sergileyebilir ve daha objektif, demokratik bir platform oluştururlar

(Zatepilina, 2009b).

Bu bağlamda, STK'lar, aynı zamanda yanlış algıları düzeltme, belirli toplulukların çıkarlarını savunma ve diyalog ortamları oluşturma noktasında da aktif rol oynar. STK'ların bu işlevi, özellikle çatışmaların çözülmesinde veya yanlış anlaşılmalara ortadan kaldırılmasında kritik bir öneme sahiptir (Lee ve Ayhan, 2018b).

6. STK'ların Savunuculuk, Eğitici ve İkna Etme Yeteneği

STK'lar, özellikle belirli alanlarda savunuculuk yapma, eğitici içerikler üretme ve halkı ikna etme konusunda önemli bir rol üstlenir. Bu alandaki en belirgin örneklerden biri, insan hakları konusunda faaliyet gösteren Uluslararası Af Örgütü ve Kızılhaç Cemiyeti gibi kuruluşlardır. Bu tür STK'lar, hükümetlerin insan hakları ihlallerini durdurmalarını sağlamak amacıyla ikna edici yöntemler kullanmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, örneğin, belirli ülkelerdeki siyasi tutukluların serbest bırakılması için hükümetlere baskı yaparken, aynı zamanda dünya çapında insan hakları ihlalleri hakkında raporlar yayımlayarak küresel kamuoyunu bilinçlendirmektedir. Kızılhaç Cemiyeti de, örneğin, Abu Ghraib cezaevindeki işkence skandalını gündeme taşıyarak, dünya çapında bu insan hakları ihlallerine karşı farkındalık yaratmıştır (Snow, 2018:19). Bu tür girişimler, hem kamuoyu oluşturmak hem de hükümetleri insan hakları ihlalleri konusunda sorumlu tutmak için etkili bir araçtır.

7. STK'ların Demokrasi Temelli Kamu Diplomasisi

STK'lar, özellikle belirli alanlarda savunuculuk yapma, eğitici içerikler üretme ve halkı ikna etme konusunda önemli bir rol üstlenir. Bu alandaki en belirgin örneklerden biri, insan hakları konusunda faaliyet gösteren Uluslararası Af Örgütü ve Kızılhaç Cemiyeti gibi kuruluşlardır. Bu tür STK'lar, hükümetlerin insan hakları ihlallerini durdurmalarını sağlamak amacıyla ikna edici yöntemler kullanmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, örneğin, belirli ülkelerdeki siyasi tutukluların serbest bırakılması için hükümetlere baskı yaparken, aynı zamanda dünya çapında

insan hakları ihlalleri hakkında raporlar yayımlayarak küresel kamuoyunu bilinçlendirir. Kızılhaç Cemiyeti de, örneğin, Abu Ghraib cezaevindeki işkence skandalını gündeme taşıyarak, dünya çapında bu insan hakları ihlallerine karşı farkındalık yaratmıştır (Snow, 2018:19). Bu tür girişimler, hem kamuoyu oluşturmak hem de hükümetleri insan hakları ihlalleri konusunda sorumlu tutmak için etkili bir araçtır.

8. Lobicilik, Denetim ve Medyaya Erişim Yeteneği

STK'lar, geniş lobicilik ağları, denetim fonksiyonları ve medya erişimi sayesinde hükümetlerin karar alma süreçlerine etki etme yeteneğine sahiptir. Bu organizasyonlar, genellikle kamuoyunu seferber etmek, hükümetin kararlarını etkilemek ve daha şeffaf bir süreç sağlamak için medya ve lobicilik yöntemlerini kullanır.

Özellikle Kanada gibi ülkelerde, STK'lar dış politika da dahil olmak üzere tüm önemli karar alma süreçlerine danışman olarak katılmakta ve bu süreçlerin daha geniş bir yelpazede temsil edilmesini sağlamaktadır. Kanada'daki istişare geleneği, STK'lara dış politika da dahil olmak üzere bir dizi konuda etkili olma imkanı tanımaktadır. Bu tür süreçlerde, STK'lar hükümetin karar alma süreçlerine katkıda bulunur ve zaman zaman hükümetin uluslararası ilişkilerde daha dikkatli ve etkili politikalar geliştirmesini sağlar (Vickers, 2004:192).

Sonuç olarak, STK'lar, sahip oldukları lobicilik ağları ve medya erişimi sayesinde hükümetlerin uluslararası diplomasi süreçlerinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Hem kamuoyunu seferber etme kabiliyetleri hem de hükümete danışmanlık sağlama yetenekleri sayesinde, bu kuruluşlar devletlerin dış politikasını şekillendirme noktasında güçlü bir etkiye sahip olurlar.

b. Sınırlılıkları

STK'lar, kamu diplomasisi alanında sağladıkları üstünlüklerin yanı sıra çeşitli sınırlılıklarla karşılaşabilirler. Bu sınırlılıklar, özellikle STK'ların bağımsızlıkları, etki alanları ve uluslararası meşruiyetleriyle ilgilidir. İlk sınırlılıklardan biri ise, hükümete bağımlılığı ve propaganda riskidir. STK'ların en önemli sınırlılıklarından

biri, hükümetten aldıkları finansal yardımlar ve desteklerin, bağımsızlıklarını tehlikeye atmasıdır. STK'lar, hükümetlerden mali yardım aldıklarında, bazen kendi bağımsızlıklarını kaybedebilirler ve bu durum, kamu diplomasisi süreçlerinin hükümetin çıkarları doğrultusunda şekillenmesine neden olabilir. Bu tür bir ilişki, STK'ların ne kadar bağımsız hareket edebileceği konusunda soru işaretleri doğurur ve onların propaganda aracı olarak kullanılmalarına yol açabilir.

Özellikle yurtdışında faaliyet gösteren bazı STK'lar, hükümetle yakın ilişkiler kurarak, belirli dış politika çıkarlarını savunma noktasında kritik bir rol oynarlar. Örneğin, Rusya merkezli bazı STK'lar, Rus hükümetinin dış politika hedeflerini savunurken, Batılı ülkeler tarafından bu organizasyonlar "propaganda aracı" olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, STK'ların kamu diplomasisi süreçlerinde daha şüpheli bir gözle görülmelerine yol açar. Rusya merkezli STK'lar (örneğin, Rus Uluslararası İşleri Konseyi ve Gorbachev Kamu Diplomasisi Vakfı gibi) hükümetten finansal destek alırken, aynı zamanda Rusya'nın uluslararası ilişkilerdeki çıkarlarını savunuyor olabilir. Bu da bu tür STK'ların Batı dünyası tarafından güvenilmez veya manipülasyon amaçlı araçlar olarak görülmelerine neden olmaktadır (Burlinova, 2022).

İkinci sınırlılık ise, hükümet aktörün egemenliği ve STK'ların sınırlı etki alanıdır. STK'lar, genellikle hükümetlerin resmi karar alma süreçlerine katılamazlar veya bu süreçlerde çok sınırlı bir etkiye sahiptirler. Devlet aktörleri, uluslararası müzakerelerde ve diplomatik süreçlerde çoğu zaman daha büyük bir egemenliğe sahip oldukları için, STK'ların etkisi sınırlıdır. STK'lar, bu tür süreçlere genellikle gözlemci olarak katılmakta, ancak karar alma süreçlerinde herhangi bir oy hakkına sahip olmamaktadırlar. Bu durum, STK'ların yalnızca diplomatik süreçleri gözlemleme veya tavsiye verme rolüyle sınırlı kalmalarına yol açmaktadır.

Örneğin, Kyoto Protokolü gibi önemli uluslararası çevre anlaşmalarında, devletler karar alma sürecinde belirleyici rol oynarken, STK'lar bu sürecin yalnızca izleyicisi olarak kalmıştır. Bu tür örnekler, STK'ların küresel diplomasi süreçlerinde yalnızca sınırlı bir etkiye sahip olduğunu gösterir (Oglesby, 2020).

Bu tür sınırlılık aynı zamanda, STK'ların meşruiyet ve mandat eksiklikleri ile

işkilidir. STK'ların kamu diplomasisi süreçlerinde daha geniş bir etkisi olması için, genellikle resmi meşruiyete veya bir tür manda sahip olmaları beklenir. Ancak birçok STK, uluslararası diplomasi süreçlerinde yeterli meşruiyete sahip değildir. Çoğu STK, hükümetler veya uluslararası kuruluşlar tarafından resmi olarak yetkilendirilmiş veya kabul edilmiş değildir. Bu durum, STK'ların küresel kamu diplomasisi süreçlerinde tam anlamıyla etkili olmalarını engeller. Ayrıca, finansal ve güvenlik sıkıntıları da STK'ların uluslararası alandaki faaliyetlerini kısıtlayabilir. Bir STK, ciddi mali sorunlar yaşadığında veya güvenlik endişeleri nedeniyle bazı ülkelere girişte zorluklar yaşadığında, kamu diplomasisi sürecinde etkin olma yeteneği azalır (Wijniga, v.d., 2014:156).

Üçüncü sınırlılık ise, STK'ların çelişkileri ve pasif rol. STK'lar, kamu diplomasisi uygularken bazen içsel çelişkilerle karşılaşabilirler. Birçok STK, belirli sorunlar hakkında değerlerini savunurken, bu değerlerle örtüşmeyen durumlarda pasif bir tavır sergileyebilir. Bu durum, STK'ların kamu diplomasisi süreçlerinde etkinliklerini sınırlandırabilir. Bazı STK'lar, kural oluşturma veya ihlalleri izleme sürecine katılmakla yetinir ve yalnızca durumu raporlama veya gözlemleme rolü oynar. Bu tür STK'lar, bazen sadece durumu belgelendiren bir gözlemci rolü üstlenirler, ancak daha etkin bir şekilde etkileme ya da sorunları çözme konusunda aktif adımlar atmazlar (Hertel, 2015).

c. Süreçleri

STK'lar, kamu diplomasisi alanında bazı süreçler aracılığıyla rol oynamaktadır. STK'lar genellikle ve temelde gelişim savunuculuğu ve toplum geliştirme faaliyetleri veya süreçlerinde etkinlik göstermektedir. IFP-NGD (Uluslararası STK Platformu) tarafından 2013 yılında açıklanan rapora göre, bazı süreçlerde aktif rol alarak kamu diplomasisi sürecine katkı sağlamaktadırlar. STK'ların kamu diplomasisi alanında yer aldıkları bazı süreçler şunlardır:

1. Çatışma Çözümü

Bu süreç, çatışmaların engellenmesi ve bunlar üzerinden çözüm yollarının bulunmasıyla ilgili faaliyetleri içermektedir. Genellikle STK'lar, bölgesel

toplumlarda çatışma çözümü sürecinde rollerini belirlemek amacıyla atölyeler düzenlemekte, çatışmaya eğilimli ülkelerde demokrasi kalitesini iyileştirme ve yükseltme çalışmaları yapmakta, seçimlere dair denetimler gerçekleştirmekte ve seçimlerle ilgili kanunları yeniden düzenleme savunuculuğu yapmaktadır. Örneğin, IFP-NGD, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde parlamento üyeleriyle birlikte ulusal seçim süreçlerini değerlendirmekte ve seçim kurulunun yeniden yapılandırılması ve seçim kanununun düzeltilmesi için çalışmalar yapmaktadır.

2. İklim Değişikliğinin Etkilerinin Yatıştırılması

Bu süreç, uluslararası düzeyde çevre değişikliğiyle ilgili forumlara (örneğin COP 15) katılım ile yürütülmektedir. Bu forumlara katılım, uluslararası kamuoyunun iklim değişikliğinin tehlikeleri konusunda bilinçlendirilmesine ve küresel ısınmanın etkisiyle karşılaşılan ülkelerde daha fazla felaketin engellenmesi için seferberlik oluşturulmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, küresel ısınmadan etkilenen bazı bölgelerdeki toplumlara yönelik kapasite artırma çabaları da yürütülmektedir. Bu çabalar, genellikle savunuculuk ve eğitim faaliyetleri yoluyla gerçekleştirilmektedir. Örneğin, IFP-NGD, Pasifik Okyanusu bölgesindeki ülkelerde küresel ısınma ile mücadele amacıyla yerel toplumlara eğitim ve atölye çalışmaları düzenlemektedir.

3. Gelişmekte Olan Ülkelere Geliştirmek İçin Yardımı

STK'lar, genellikle yerel STK'lar ve ilgili kurumlarla iş birliği içinde bazı faaliyetler yürütmektedir. Örneğin, IFP-NGD, yerel STK'lar ve bir ülkede belirli ilgili kurumlarla iş birliği yaparak o ülkenin kalkınması için stratejik planlar oluşturma sürecine katılmaktadır. Yolsuzluğun engellenmesi ve vergi kaçakçılığıyla mücadele gibi alanlar bu stratejik adımlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda, daha etkili kalkınma sağlanabilmesi için küresel sivil aktörlerle birlikte stratejik gözetim, denetleme ve bilgi paylaşımı faaliyetleri yürütülmektedir. Yardım sağlama konusunda, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını iyileştirebilmek amacıyla uluslararası aktörlerle savunuculuk yapmaktadır.

Zatepilina-Monachell (2012:473) 'e göre, STK'lar kamu diplomasisi alanında çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Yapılan aktiviteler doğrultusunda bu faaliyetler genellikle iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Birincisi, savunuculuk faaliyetleriyle etkinlik gösteren STK'lar, genellikle evrensel değerleri savunmakta (insan hakları, sivil haklar vb.). Örneğin, American Jewish Community (Amerikan Musevi Topluluğu - AJC), Amerika ve dünya genelindeki azınlık Yahudi gruplarının sivil haklarını savunmaktadır. İkincisi, işlevsel-odaklı STK'lar ise, küresel sorunlar ve meselelerle ilgili çözümler geliştirmeye odaklanmaktadır. Örneğin, HIV/AIDS ile mücadele, doğal felaketlere müdahale ve küresel ısınma etkilerini azaltma gibi faaliyetler gerçekleştirmektedirler.

STK'ların kamu diplomasisi alanında gerçekleştirdiği diğer faaliyetler arasında dış politikalar hakkında tavsiyelerde bulunmak, eleştirilerde bulunmak ve bazı sorunlara dair algılar oluşturmak yer almaktadır. Bu tür süreçler, genellikle düşünce kuruluşları, eğitim kurumları (özellikle yükseköğretim kurumları) ve benzer aktörler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu aktörler, çoğunlukla hükümetlere raporlar, analizler ve eleştiriler sunarken, diğer uluslararası kamuoyuna yönelik olarak belirli bir konuda seminerler ve atölye çalışmaları düzenlemektedirler (Özkan, 2015).

d. Aktörleri

Kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten birçok STK bulunmaktadır. Hatta bazı STK'lar, devlet aktörleriyle birlikte kamu diplomasisinin en eski aktörleri arasında yer almaktadır. Kamu diplomasisi alanında eskiye dayanan STK aktörleri, genellikle dine dayalı aktörler veya dini değerlere dayanan STK'lardır. Bu aktörler yalnızca dini değerleri ve öğretileri yaymakla kalmaz, aynı zamanda insan hakları, sivil ve azınlık hakları, demokrasi gibi evrensel değerlerin uygulanmasına ve bu uygulamanın temin edilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. En somut örneklerden biri, Katolik Kilisesi'nin demokrasi ve insan haklarının uygulanmasında oynadığı aktif roldür. Katolik Kilisesi, temel görevi olarak dünya genelindeki Katolik toplulukların ibadetlerini ve kiliselerinin faaliyetlerini yönetmekte ve denetlemektedir. Ancak, kamu diplomasisi alanında da önemli bir rol üstlenmektedir. Katolik Kilisesi, evrensel değerlerinin yayılmasında ve uygulanmasında aktif bir rol oynamaktadır. Örneğin, bazı Doğu Avrupa ve Afrika ülkelerindeki demokratikleşme süreçlerinde Katolik

Kilisesi, oldukça önemli roller üstlenmiştir. Katolik Kilisesi'nin bu iki bölgede yaptığı kamu diplomasisi, hem yumuşak güç yöntemlerini hem de bu bölgelerdeki hükümetlere karşı etkili güç kullanarak demokrasi değerlerinin uygulanmasını hedeflemektedir (Haynes, 2012).

İkinci aktör grubu, savunuculuk ve işlevsel temelli faaliyetler yürüten STK'lardır. Önceki bölümde de belirtildiği gibi, STK'lar faaliyet alanlarına ve sağladıkları hizmetlere göre işlevsel ve savunuculuk temelli olarak iki gruba ayrılmaktadır. İşlevsel STK'lar, genellikle kamu sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri ve diğer kamu yararına hizmet eden faaliyetlere odaklanırken, savunuculuk STK'ları, bireysel çıkarları (insan hakları ve ifade özgürlüğü gibi) savunmaya yönelik çalışmaktadır. Ancak Ayhan (2018), STK'ların kamu diplomasisi konusunda bu tür bir ayırım yapmayı reddetmektedir. Zira ona göre, her türden STK, kamu diplomasisi uygulamalarında aktif bir aktör olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, savunuculuk STK'larının aktif iletişim ve sosyal işlevselliği sayesinde, kamu diplomasisi alanında daha aktif bir rol oynadıkları ifade edilmektedir.

Buna örnek olarak, insani yardım alanında faaliyet gösteren STK'lar; Kızılhaç Cemiyeti, *Doctors Without Borders* (Sınırsız Olan Doktorlar) ve Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü) gösterilebilir. Kızılhaç Cemiyeti, hem savunuculuk hem de işlevsel STK olarak değerlendirilmektedir. Zira Kızılhaç, bir yandan savaş ve sivil çatışmalardan mağdur olan topluluklara yardım sağlarken, diğer yandan insani hukukun uygulanmasını teşvik etmek amacıyla bazı uluslararası forumlarda insani diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Ayrıca, savaş mağdurlarına (özellikle cinsel şiddet mağdurlarına) yönelik koruma, eşlik etme ve hukuki savunuculuk faaliyetlerinde bulunmaktadır (ICRC, 2022).

Bunu yanı sıra, Sınırsız Olan Doktorlar (*Doctors Without Borders*) ve Uluslararası Af Örgütü, faaliyet alanı bakımından farklılıklar göstermektedir. Sınırsız Olan Doktorlar, daha çok işlevsel bir STK olarak faaliyet göstermektedir. Bu STK, ayrımcılık yapmaksızın savaş, doğal afetler ve endemik hastalıklar nedeniyle mağdur olanlara, ayrıca mültecilere sağlık hizmeti sunmaktadır. Aynı zamanda bu STK, gelişmekte olan veya yoksul ülkelerde sağlık sorunlarına odaklanmaktadır (MSF, 2022). Diğer taraftan, Uluslararası Af Örgütü, insan haklarının savunulması konusunda faaliyet gösteren bir savunuculuk STK'sıdır. Bu örgüt, insan hakları

ihlallerini engellemeye ve dünya çapında bu hakların korunmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu hedefine ulaşmak için araştırmalar yapmakta, küresel kamuoyuna yönelik kampanyalar düzenlemekte ve yetkili STK'larla ortaklıklar kurmaktadır (Amnesty International, 2022). Kısacası, Sınırsız Olan Doktorlar kamu diplomasisi alanında daha hizmet odaklı ve aktifken, Uluslararası Af Örgütü daha pasif bir yaklaşım sergilemekte, ancak işbirlikleri ve kampanyalar sayesinde daha etkili olmaktadır.

Kamu diplomasisi alanında aktif olan diğer bir STK aktör grubu de Kamu diplomasisi alanında aktif olan diğer bir STK aktörü de eğitim alanında faaliyet gösteren kurumlar, araştırma kuruluşları ve mezunlar birlikleridir. Üniversiteler, akademik ve araştırma işbirlikleri aracılığıyla kamu diplomasisi sürecine katkı sağlamaktadır. Üniversiteler, diğer ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak daha derin ve aktif bir işbirliği ağı kurmaktadır. Ayrıca, uluslararası öğrenci kabulü yoluyla, hem dönemlik değişim programları hem de uzun süreli eğitim programları aracılığıyla kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Üniversiteler, uluslararası öğrenci kabulü sırasında çeşitli projeler de düzenlemektedir. Bu projelerden en yaygın olanlarından biri, gelişmiş ülkelerdeki üniversiteler ve hükümetler arasında ortak finansmanla gerçekleştirilen programlardır. Bu tür projeler, gelişmekte olan ülkelere öğrencilerin gelişmiş ülkelerdeki üniversitelerde eğitim alabilmesini sağlamayı hedeflemektedir (Peterson, 2014).

Mezunlar birlikleri de de eğitim alanındaki kamu diplomasisi faaliyetlerine katılmaktadır. Genellikle mezunlar birlikleri, belirli bir üniversitenin veya ülkenin mezunları tarafından kurulmakta ve bu mezunlar, kendi üniversitelerinin ya da ülkelerinin değerlerini tanıtmak ve uygulamak amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Mezunlar birlikleri, özellikle belirli bir ülkedeki kamuoyunun, o ülkenin kültür ve değerlerini teşvik ederek iki ülke arasındaki kültürel köprüleri güçlendirmektedir. Bu nedenle, mezunlar birlikleri bazen ilgili ülkelerin hükümetleriyle işbirliği yapmakta ve bir ülkenin eğitim diplomasisinde koordinasyon sağlamaktadır.

Örneğin, Endonezya'daki Japonya Mezunlar Birliği, Japonya ve Endonezya arasındaki eğitim ve kültürel faaliyetleri organize edebilmek amacıyla Japonya merkezli kamu kurumlarıyla; Japan Foundation (Japonya Vakfı), Japan Student Service Association (Japonya Öğrenci Hizmetleri Birliği) ve Japan International

Cooperation Center (Japonya Uluslararası İşbirliği Merkezi) gibi kurumlarla koordinasyon içinde faaliyetler yürütmektedir. Endonezya'daki Japonya Mezunlar Birliği, bu kurumlarla işbirliği yaparak öğrenci değişim programları, eğitim fuarları, araştırma hibeleri ve burslar gibi faaliyetler düzenlemektedir. Ayrıca, Japonya ve Endonezya toplumları arasındaki işbirliğini artırmak için iki ülke arasında kültürel ve eğitimsel faaliyetleri teşvik etmektedir (Mubah, 2019:46). Bu şekilde, mezunlar birlikleri, iki ülke arasındaki kültür ve eğitim ilişkilerini güçlendirerek doğrudan kamu diplomasisi faaliyetlerine katkıda bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ YÜRÜTEN SİVİL TOPLUM KURULUŞU: ENDONEZYA MUHAMMEDİYE VAKFI

Giriş

Daha önceki bölümde, STK'ların kamu diplomasisi ile ilgili genel kavramlar ve tartışmalar ele alınmıştır. STK'lar, sahip olduğu güçlü şebekeler ve kamuoyuna iletişim kurma kabiliyetleri sayesinde, son zamanlarda kamu diplomasisi açısından önemli ve etkili bir aktör olarak ifade edilmektedir. Bilhassa, STK'ların oynadığı çeşitli roller ve gerçekleştirdiği bazı faaliyetler sayesinde, devlet aktörünün yürüttüğü resmi diplomasiden daha etkili olup, devletin yürüttüğü birinci yol diplomasisinin tamamlayıcısı olarak sayılmaktadır. Dolayısıyla, bu bölümde ele alınacak konular, kamu diplomasisi yürüten bir STK olan Muhammediye Vakfı ile ilgili (ideolojik, dini bakış açıları, faaliyetleri vb.) odaklanacaktır.

Muhammediye Vakfı, Endonezya'daki ikinci ve Dünya'daki en büyük bir İslam örgütüdür. Vakıf, sahip olduğu binlerce eğitim kurumu, sağlık ve sosyal alanlardaki diğer faaliyetler ve girişimcilik ile Endonezya toplumunun (özellikle Müslüman topluluğunun) güçlendirilmesinde önemli roller oynamaktadır. Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın üye oranı, Endonezya toplumunun %30'u kadar olup (Burhani, 14 Kasım 2014), yurtdışındaki şubeleri ve kardeş örgütlerinin sayesinde yaptığı vaazlar ve dinsel-sosyal hareketler, vakfın toplum yapısının kabul görmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. .

Muhammediye Vakfı, kuruluşunun ilk günlerinden itibaren Endonezya'nın bağımsızlık mücadelesine ve bağımsızlık sonrasındaki toplum ve millet kalkınması çabalarına aktif bir şekilde katkı sağlamaktadır. Vakıf, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'ten aldığı esasla kötülüğü engellemeyi ve iyiliği teşvik etmeyi hedeflemiş, dini ve toplumsal açıdan ıslahat yapmayı, gerçek bir Müslüman topluluğu oluşturmayı kendisine ana hedef edinmiştir. Bununla birlikte, vakfın ikinci yüzyıldaki uluslararasılaşma politikaları sayesinde, evrensel insani değerler alanında daha aktif bir şekilde yer almakta, rol oynamakta ve ilgili aktörlerle sinerji yaratmaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2022: 43). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı, sahip olduğu değerlerle gerek Endonezya'da gerekse küresel ölçekte toplumun güçlendirilmesi ve gelişmesinde önemli bir aktör olarak kabul edilmektedir.

Bu bölüm, Muhammediye Vakfı ve vakfın faaliyetleri ile ilgili ana tartışma başlıklarına odaklanacaktır. Bu bölümde ele alınacak konular şunlardır:

1. Muhammediye Vakfı'nın tanıtımı, tarihsel çerçevesi ve kaynakları.
2. Muhammediye Vakfı'na ait kurumsal veya örgütsel yapısı.
3. Muhammediye Vakfı'na ait dini, ideolojik bakış açıları.
4. Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu ve gerçekleştirdiği faaliyet alanları.

2.1. Muhammediye Vakfı'nın Tanıtımı ve Tarihsel Gelişimleri

Muhammediye Vakfı (Endonezce: Persyarikatan Muhammadiyah), 18 Kasım 1912'de, hicri takvime göre 8 Zilhicce 1330'da Yogyakarta şehrinde kurulmuştur. Vakıf, Kiai⁶ Hacı Ahmad Dahlan ve diğer 70 takipçisi tarafından, Malioboro Beyannamesi (Endonezce: Deklarasi Malioboro) doğrultusunda kurulmuştur (Mu'arif, v.d, 2004: 25). Muhammediye Vakfı, bu beyannameye dayalı olarak, Yogyakarta (ve daha sonra Hollanda Doğu Hindistan Adaları) toplumuna gerçek ve saf dini öğretileri yaymayı, üyeleri için dini işlerde rehberlik etmeyi hedeflemiştir. Malioboro Beyannamesi'nde belirtilen iki hedef, daha sonra vakfı'nın temel hareket hedefi olarak kabul edilmiştir.

Vakfın ismi, Arapça'daki iki kelimedden türetilmiştir: "*Muhammad*" ve "*iyyah*". "*Muhammad*" kelimesi, Peygamber Muhammed (S.A.V.)'in ismi ve anlamından, "*iyyah*" kelimesi ise bir şeyin takipçisi ya da izleyicisi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla "*Muhammediye*" ismi, vakfın takipçilerinin Peygamber Muhammed (S.A.V.)'in sünnetlerine, rehberliğine ve öğretilerine sürekli olarak uymayı amaçladıklarını ifade etmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın takipçileri, Peygamber Muhammed (S.A.V.)'den gelen mücadele çizgileriyle doğru sünneti ihya etmeyi de amaçlamaktadır (Suwarno, 1995: 26). Başka bir deyişle, Muhammediye ismi, vakfın takipçilerinin her zaman Peygamber Muhammed (S.A.V.)'in sünnetine ve

⁶ Kiai, Endonezya'da özellikle Cava toplumunda bir dini hocası veya öğretmeni için adlandırılan unvanıdır.

öğretilerine uygun bir şekilde hareket etmelerini simgelemektedir.

Muhammediye Vakfı'nın kuruluşu, o dönemdeki yerel ve dünya çapındaki Müslümanların durumuyla doğrudan ilişkilidir. Tarihsel açıdan bakıldığında, hem Endonezya'daki (Hollanda Doğu Hindistan Adaları) hem de dünyadaki Müslümanlar büyük bir karanlık ve geri kalmışlık içindeydi. Bunun başlıca sebeplerinden biri, İslam ülkelerinin Batı ülkeleri tarafından işgal edilmesi ve sömürgeleştirilmesi idi. Endonezya, 17. yüzyıldan itibaren Hollandalılar tarafından işgal edilmişti. Hollanda sömürge yönetiminin etkisiyle, Endonezya'daki Müslümanların durumu da oldukça olumsuz bir şekilde etkilenmekteydi. Hollanda işgal yönetimi, yerel topluluklara karşı ayrımcı ve baskıcı politikalar uygulamış, özellikle İslam'ın gelişimine karşı engelleyici adımlar atmaktaydı.

Hollanda işgal yönetimi, Hristiyanlık misyonerliğine destek verirken, İslam dini eğitimini engellemeye yönelik bir dizi ayrımcılık ve baskı politikası uygulamaktaydı. Hollanda yönetimi, Hristiyanlık misyonerlik faaliyetlerine büyük finansal destek sağlamış ve Hristiyanlığa geçenlere gıda ve vaftiz gibi yardımlar sunmaktaydı. Bu uygulamalar, 17. yüzyıldan itibaren Surabaya, Semarang ve Batavia (günümüzdeki Cakarta) gibi bölgelerde yaygın olarak uygulanmıştır (Asrofi, 1983: 11). Aynı şekilde, misyonerlik faaliyetlerini yürüten eğitim kurumlarına da benzer destekler verilmekteydi. Bu nedenle, yerel öğrenciler bu kurumları tercih etmiş ve bazıları İslam'dan uzaklaşarak Hristiyanlığa geçmişlerdi (Mulkhan ve AR, 1985: 18).

Öte yandan, Hollanda işgal yönetimi İslam eğitim kurumlarına yönelik baskılar yaparken, geleneksel İslam eğitimini engellemeye yönelik zorlama ve sınırlama politikaları uygulamaktaydı. Bu dönemde, İslam dini öğretmenlerinin ve kurumlarının faaliyetleri, "*Goeroe Ordonantie*" adı verilen bir politika ile sıkı bir gözetim altına alınmaktaydı. Bu politika, İslam dini öğretmenlerini hedef almış, zira çoğu ayaklanma ve direniş hareketini İslam dini öğretmenleri organize etmekteydi. "*Goeroe Ordonantie*" gereği, her İslam dini öğretmeni ve kurumu, eğitim faaliyetlerine başlamadan önce yerel yönetime rapor vermek zorundaydı. Ancak, pratikte bu politika, Hristiyanlık eğitim kurumlarına daha fazla fayda sağlarken, İslam dini eğitiminin gelişmesini engellemekteydi (Yusuf, v.d., 2005: 121).

Misyonerlik ve Hollanda işgal yönetimi tarafından uygulanan eğitim politikaları, yerel öğrencileri (özellikle soylu ailesinin çocuklarını) cezbetmek amacıyla bir dizi strateji izlenmekteydi. En önemli politikalardan biri, dini derslerin (özellikle Hristiyanlık ile ilgili derslerin) oranını azaltıp, daha fazla genel bilgi ve dil dersleri (bu dönemde geçerli olan Malayca gibi) vermekteydi (Mulkhan ve AR, 1985b). Hatta bazı okullarda, özellikle kamu okullarında, hiç dini ders verilmemekteydi. Sonuç olarak, bu okullardan mezun olan entelektüeller, İslam'dan uzaklaşarak, İslam'ı yobaz ve gerici bir din olarak nitelendirip küçümsemeye başlamaktaydı (Asrofi, 1983b, s. 15). Aynı zamanda, daha fazla genel bilgiye yapılan vurgu nedeniyle geleneksel dini eğitim kurumları geride bırakılmakta ve ayrımcılık politikaları (sadece aristokrat ve zengin ailelerin bu kurumlarda eğitim alabilmesi) nedeniyle Hollanda işgal yönetimine destek veren bir elit grup yetiştirilmekteydi. Kısacası, yerel öğrencilere yönelik uygulanan eğitim politikaları, nihayetinde Hollanda işgal yönetimine büyük yarar sağlamıştır. Zira Hollanda hükümetinin eğitim politikası, alt seviyede işgal memurları yetiştirmeyi amaçlamaktaydı (Damami, 2000).

İslam dünyasında, bu dönemdeki gericiliğin bir başka önemli nedeni de, gerçek İslam öğretilerinden uzaklaşılarak, İslam'a aykırı ibadet pratiklerinin, hatta bidat, şirk, tahayyül ve bağdaştırma gibi davranışların yaygın hale gelmesi idi. Bazı İslam'a aykırı ibadet pratikleri, Endonezya'nın yerel Müslüman topluluklarında da görülmekteydi. Ansori'nin (2010: 37) yayınladığı eserinde, bu dönemdeki Endonezya Müslümanlarının dini hayatı detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. İslam, sadece bir kimlik olarak değerlendirilmiş ve nesilden nesile aktarılmıştır. Bununla birlikte, kılınan ibadetler yalnızca bir tören veya gelenek olarak görülmüş, dini ibadetler ile ilgili anlayış derinleşmemiş ve zorunluluk olarak kabul edilmemiştir.
- b. Yüzyıllar önce Endonezya'ya gelen evliyanın getirdiği İslam öğretileri ve değerleri, sadece İslam'ın nasıl kabul edilmesi gerektiğini öğretmeye yönelikti ve bu sebeple İslam'ın gerçek değerleri ve anlayışı topluma tam olarak ulaşamamıştır. Sonuçta, yerel İslam topluluğunun kıldığı ibadetlerde, birçok eski dini inanç (özellikle Hinduizm ve Budizm) ile karışıklıklar yaşanmıştır.

- c. Toplumun dini hayatında tahayyül, bidat ve hurafe pratikleri yaygın şekilde uygulamıştır. Hatta, bu dönemdeki toplumlar, Hatta, bu dönemdeki toplumlar, Kuran'ı sadece kültürel bir nesne olarak değerlendirmekteydi. Ayrıca animist pratikler de yaygınlaşmıştır.

Yukarıdaki bahsedilen durumlar, Ahmad Dahlan'ın memleketinde memleketinde de yaygın bir şekilde görülmekteydi. Darban (2010) ve Nakamura (2017: 44)'ye göre, bu dönemdeki Yogyakarta şehrinde, özellikle Kauman Mahallesi'nde (Ahmad Dahlan'ın doğduğu ve Muhammediye Vakfı'nın ilk kurulduğu yer) bile, İslam'ın tevhid kavramına aykırı olan mistik, şirk (özellikle Hinduizm geleneklerinden gelen ibadetler, örneğin: ölenlerin ruhlarına yapılan ibadet ve mezarlıklara sunular yapma gibi) ve muska kullanımı gibi ibadet pratikleri yaygındı. Çoğu yerel toplum, gaip veya mucizevi güçlere, örneğin ölenlerin ruhlarına ve kutsal kabul edilen yerlere korku duymakta ve bu tür inançlara bağlı olarak ibadetlerde bulunmaktaydılar.

Sonraki önemli sebeplerden biri de, İslami eğitim kurumlarının yeterince gelişmemesi, hatta geride kalması idi. Ahmad Dahlan, Salimi ve diğerlerinin (1995: 33) eserlerinde, İslam'a ait eğitim kurumlarının iyi bir şekilde geliştirilmemesinin, İslam'ın gerilemesindeki önemli sebeplerden biri olduğunu açıkça ifade etmiştir. Dahlan, aynı zamanda, bu dönemdeki İslami eğitim kurumlarının geleneksel yöntemlere dayandığını ve bunun da gerileme sürecine katkı sağladığını belirtmiştir. Zira bu dönemde İslami eğitim kurumları mevcuttu ve çoğu Müslüman toplum (özellikle orta ve alt sınıflar) bu kurumlara katılabilmekteydi. Ancak, bu kurumlar genellikle yalnızca dini dersler sunmakta olup, kurumsal yapıları ve müfredatları iyi bir şekilde yapılandırılmamış ve geliştirilmemiştir (Darban, 2010b). Yani, Hollanda'nın kurduğu eğitim kurumlarının tam tersi bir durumda kalmışlardır. Sonuç olarak, İslami eğitim kurumları, Hollanda işgal yönetiminin kurduğu eğitim kurumlarından uzak kalarak geride kalmıştır.

İslam dünyasında ve müslümanlar arasında bu dönemde her alanda yaşanan gerileme, birçok çağdaş İslam âlimi ve düşünürünü endişelendirmekteydi. Aynı zamanda, bu gerilemenin ortadan kaldırılması için çeşitli ıslahat fikirleri ortaya çıkmaktaydı. Bu dönemin önemli ve etkileyici âlimlerinden bazıları şunlardır: İbn-i Teymiyye, Muhammed İbn-i Abdülvehhab, Cemaleddin el-Afgani, Muhammed

Abdüh ve Reşit Rıza. Bu âlimlerin, İslam dünyasında ortaya çıkan gericiliğe karşı fikirleri ve çözüm önerileri şunlardır:

- a. İbn-i Taymiyye: Kuran ve Sünnete dönüşü vurgularken, Kuran ve Sünnete dönüşü vurgularken, aynı zamanda dini alanda içtihat kapısının yeniden açılmasını savunmuştur. İctihat konusunda, belirli bir sorun üzerinde karar verirken dört mezhebin görüşlerinden faydalanarak, zamanın şartlarına ve güçlü delillere dayanarak hareket edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Salimi, v.d., 1995b: 14)..
- b. Muhammed İbn-i Abdülvehhab: Çoğu İslam ibadetinin şirk, bidat ve hurafelerle karıştığını, bu yüzden İslam'ın tevhid anlayışından sapıldığını ifade etmiştir. Abdülvehhab ve Vehhabi hareketinin ana odağı, İslam'ın temel ilkesi olan tevhide dönmek ve dini arındırmaktır. İctihat konusunda, herhangi bir konuda içtihat yapmanın kapısını geniş şekilde açmış, ancak kendi görüşleri karşısındaki ifadeleri genellikle reddetmiştir. Bu nedenle, Vehhabi hareketi, içtihat konusunda dar bir yaklaşım benimsemiş ve donmuş düşünce eğilimleri taşımaktadır (Mu'arif, v.d., 2004:14).
- c. Cemaleddin el-Efgani: İslam'ın yeniden ilerleyebilmesi için çağdaş bilimleri ve teknolojileri hızla benimsemesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca, dini alanda da Kuran ve Sünnete dönülmesi ve bunun doğrultusunda hareket edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kısaca, Müslümanların anlayışının, İslam'ın asli ve temel kaynaklarına dönmesini teşvik etmiştir (Salimi, v.d., 1995c:31).
- d. Muhammed Abdüh: İslam'ın yeniden uyandırılması ve ilerleyebilmesi için hem rasyonel düşünme üzerinde içtihat yapılması hem de eğitim kurumları kurularak bunların kalitesinin artırılması gerektiğini savunmuştur. Abdüh, özellikle eğitim kurumlarının varlığına büyük önem vererek, bu kurumların kaliteli hale getirilmesinin önemini vurgulamıştır. Zira rasyonel düşünmenin gelişmesi için sağlam eğitim kurumlarına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir (Salimi, v.d., 1995d:14).
- e. Reşit Rıza: Abdüh ve Afgani'nin öğrencisi olan Reşit Rıza, dini eğitimin

(özellikle dini ilimlerin) yeniden canlandırılması gerektiğini savunmuş ve din, ahlak ilkeleri ve teknoloji arasında bir uyum kurulmasını önermiştir. Ayrıca, Müslümanların birliğini teşvik etmiş ve farklı düşüncelerin birbirini tamamlayabileceğini ifade etmiştir.

Bu âlimlerin ve düşünürlerin fikirleri, bu dönemdeki İslam dünyasında hareket halinde olan pek çok hareketin ilham kaynağı olmuştur. Dahası, Hacı Ahmad Dahlan'ın kurduğu ve yürüttüğü Muhammediye Vakfı kuruluş ilhamı da bunlardan gelmiştir. Dahlan, bu düşünürlerin öğretilerini referans alarak, zamandaki durumu şu şekilde değerlendirmiştir: Amien Rais ve diğerlerinin (2010) eserlerinde, *"Müslümanların geriliğinin sebebi, çoğunluk Müslümanlarının temel öğretilerden çok uzaklaşması ve ahlaki düşüşün yaşanmasıdır. Bunun sonucu olarak, cesaret yerine korkaklık, güçlü olma yerine zayıflık ortaya çıkmaktadır"* ifadeleri yer almaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın kuruluşu, aynı zamanda kurucusunun (Hacı Ahmad Dahlan) yaşamı ile de doğrudan ilişkilidir. Dahlan'ın yaşamının büyük bir kısmı, Muhammediye Vakfı'nın faaliyetlerini yürütmek ve örgütlemekle geçmiştir. Bu nedenle, Hacı Ahmad Dahlan'ın hayatı ve Muhammediye Vakfı, birbirini tamamlayan iki önemli unsur olarak değerlendirilmiştir.

Kiai Hacı Ahmet Dahlan, 1868 yılında Yogyakarta şehrinde, Kauman semtinde doğmuştur. Ahmet Dahlan, doğduğu dönemde *Muhammad Darwis* (Muhammed Derviş) adıyla bilinmekteydi (Yusuf, v.d., 2005: 74).⁷ Babası Kiai Hacı Muhammad Sulaiman (Muhammed Süleyman), unvanı ile Kiai Hacı Ketib (Hatip) Amin Hacı Abu Bakar (Ebü Bekir), Yogyakarta Sultanlığı'na bağlı Kauman Ulu Camii'nin imamı ve hatibi olarak görev yapmaktaydı (Sudja', 2018). Aynı zamanda, Yogyakarta Sultanlığı sarayında ulema konseyinin bir üyesiydi. Anne tarafından ise, Yogyakarta'daki tanınmış dini görevlilerden (Cavaca ve Endonezce: *penghulu*) Kiai Hacı İbrahim'in kızıdır. Bu nedenle, K.H. Ahmet Dahlan, hem ulema hem de dindar bir ailede dünyaya gelmiş, büyütülmüş ve yetiştirilmiştir.

Kauman semti, Ahmet Dahlan'ın doğduğu yer olmasının yanı sıra, daha sonra Muhammediye Vakfı'nın kurulduğu ve hareketin merkezi haline geldiği dindar bir

⁷ Ahmet Dahlan, ilk Hac ziyaretini gerçekleştirdikten sonra, Ahmet Dahlan ismini kullanmaya başlamıştır.

semt olarak tanınmıştır. Bu semtte, özellikle o dönemde, Yogyakarta Kauman Ulu Camii veya Yogyakarta Sultanlığı Sarayı'nda görev yapan ulemalar, talebeler ve dini görevliler yaşamaktaydı. Bu durum, Kauman'daki topluluğu diğer semtlerden ayıran önemli bir özellik olarak kabul edilebilmiştir. Kauman semti, güçlü dini bilgisi ve derin dini gelenekleriyle de ünlüdür (Arifin, 1987). Sonuç olarak, Ahmet Dahlan'ın yaşamını doğrudan etkileyen bu dini ortam, onun düşünsel ve dini gelişimini şekillendiren önemli bir faktör olmuştur.

Resim 2.1. Kauman Senti'nin Giriş Kapısı (Kaynak: Bireysel Dosyası)

Genç olan Ahmet Dahlan, resmi eğitim kurumlarında eğitim almamaktaydı. Bunun yerine babasından dini eğitim ve öğretimi almaktaydı. Ahmet Dahlan, bazı rivayetine göre, Yogyakarta Sultanlığının şehzadelerin çocuklar gibi resmi okulunda okumak istemekteydi. Fakat babasını Dahlan'ın istediğini reddetmekteydi. Zira bu dönemdeki Kauman semtinde yaygınlaşan bir varsayımı, resmi okulunda eğitim alan öğrencisi özellikle Kauman'dan okuyan öğrencisi kâfir hatta Hristiyanlığa giren/Müslümanlıktan çıkan olarak değerlendirmekteydi. Ahmet Dahlan, babasından temel dini eğitim alındıktan sonra, geleneksel yöntemi ile diğer hocalar ve farklı bilim dallar okumaktaydı. Örneğin Arapça dil bilgisi Kiai Hacı Muhammad Salih'ten eğitimi tamamlanmıştı, diğer tarafta fıkıh bilimi Kiai Hacı Muhsin'den eğitim almaktaydı. Ahmet Dahlan'ın diğer okuduğu bilim dallar arası; Şafii Mezhebi, Tasavvuf (Gazzali) ve Akâid.

Ahmet Dahlan, 20 yaşındayken onun küzeni Siti Walidah ile evlenmiştir. Siti

Walidah, Dahlan'ın fıkıh hocası ve dayısı Kiai Hacı Muhammad Fadhil'in kızıydı (Arifin, 2016:1). Bunun ardından (1 yıl sonra), İslam ilimleri alanında daha derin çalışabilmek için Mekke'ye hacca gitmiştir (Sudja', 2018b:18). Ahmet Dahlan, Mekke'de ikamet ettiği zaman, birçok ulemalardan öğretilip birden fazla dini ana bilim dallarına çalışmıştır. Mekke'deki Ahmet Dahlan'ın geldiği dini ulemalar ve onlara ait uzmanlık bilimi arası:

- a. Şeyh Katip el-Minangkabavi, Nevevi el-Bantani, Şeyh Salih Bafadal ve Şeyh Khayyat Syatha'⁸: Fıkıh, özellikle Şefii mazhabı fikhı
- b. Şeyh Ali Misri: Kuran-ı-Kerim kiraatı
- c. Kiai Asy'ari Bawean: İlm-i-Felek (Astronomi)

Ahmet Dahlan'ın öğrendiği diğer bilim dalları arasında akide, tevhid, tefsir ve Arapça da bulunmuştur. Özellikle tevhid alanında, Ahmet Dahlan, Selefi ve Vehhabi hareketlerinden bazı kavramlar almış ve bu kavramları daha sonra Muhammediye hareketinin temelinde uygulamıştır. Ancak Ahmet Dahlan, ibadet konusunda Selefi ve Vehhabi görüşlerine katılmamış, Endonezya'daki diğer ulemalar gibi Şafii mezhebi doğrultusunda ibadet etmeye devam etmiştir (Zahir ve Al-Alaydrus, 2013:56). Kısacası, Ahmet Dahlan, Selefi ve Vehhabi düşüncelerinden yalnızca dini arıtma anlayışını almış ve bunu Muhammediye Vakfı'nın hareketinin temeline oturtmuştur.

Resim 2.2. Yogyakarta Kauman Ulu Camii (*Masjid Agung Kauman*) (Kaynak: Bireysel Dosyası)

⁸ Şeyh Khayyat Syatha', Muhammed Derviş'e (Ahmet Dahlan) Ahmet Dahlan ismi veren ülemasıdır. Osmanlı döneminde atanan Hicaz müftüsü idi.

Mekke'deki hac ibadeti ve eğitimini tamamladıktan sonra Ahmet Dahlan, Yogyakarta'ya dönerek, babası gibi Kauman Ulu Camii'nde imamlik ve hatiplik yapmaya başlamaktaydı. Babasının vefatının ardından, Ahmet Dahlan, babasının görevlerini devralarak Kauman semtinde dini öğretmenlik ve halkla ilişkiler alanlarında aktif hale gelmekteydi. Ayrıca, babasından miras kalan *langgar* (mescit)'inde dini dersler vermeye başlamaktaydı (Hadikusumo, 2010).

Ahmet Dahlan, ilk olarak Kauman Ulu Camii'de kible yönünü düzeltmeye çalışmış ve bu konuda İlm-i Felek (Astronomi) bilgisinden faydalanarak caminin kiblesinin doğru bir şekilde yönlendirilmesi için çalışmalar yapmaktaydı. Ancak, bu önerisi, Kauman Ulu Camii'nin baş imamı Kiai Hacı Muhammad Kamaludiningrat gibi kıdemli ulemalar tarafından tepkiyle karşılanmaktaydı. Ahmet Dahlan'ın bu çağdaş bilimlere dayalı yaklaşımı, bazı çevreler tarafından eleştirilmekte ve kendisi, kâfir veya İslam'dan sapmış bir ulema olarak nitelendirilmekteydi (Arifin, 2016b). Buna rağmen, Ahmet Dahlan, genç talebeler ve takipçileri tarafından desteklenmekteydi.

Resim 2.3. *Langgar Kidul*, Ahmet Dahlan ve Talebelerin Yönettiği Mescitti (Kaynak: Bireysel Dosyası)

Ancak Dahlan'ın yaptığı çalışmalar, büyük çatışmalar ve tartışmalara yol açmaktaydı. Zira Ahmet Dahlan, Kauman Ulu Camii'sinin baş imamı ve diğer kıdemli ulema ile kible yönü konusunda tartıştıktan sonra, babasından miras kalan mescitte dini dersler vermeye daha fazla önem vermeye başlamaktaydı. Bu mescitte, Ahmet Dahlan'ın kible yönüyle ilgili önerileri tam anlamıyla uygulanabilmekteydi. Ancak

daha önce de belirttiğimiz gibi, Kiai Hacı Kamaludinigrat, bu davranışları kabul etmeyerek çok daha sert ve şiddetli bir şekilde karşılık vermektedir. Sonuç olarak, 1899 yılının Ramazan ayında (14 Ramazan), Kiai Hacı Kamaludinigrat bu mescidi yıkmaya karar vermektedir (Pasha ve Darban, 2005). Bu karar sonucunda, Ahmet Dahlan ve eşi Yogyakarta'dan sürgün edilmek istenmekteydi, ancak kayınbiraderinin iknası sayesinde Yogyakarta'da yaşamaya devam etmeye karar vermektedir. Yıkılan mescit ise daha sonra yeniden inşa edilmektedir.

Ahmet Dahlan, 1903 yılında ikinci kez hacca gitmiştir. Bu kez, 6 yaşındaki oğlu Muhammed Siraj ile birlikte hacca gitmektedir. Ahmet Dahlan'ın ikinci kez hacca gitmesinin nedeni, topluma dini dersler vermek için gerekli bilimsel bilgiye sahip olmamasıydı; bu nedenle Mekke'deki farklı İslam milletlerinden gelen ulemalardan daha fazla bilgi edinmeyi istemekteydi. Bunun yanı sıra, kible yönüyle ilgili çıkan tartışmalar, çatışmalar ve sonrasındaki şiddet olayları, Yogyakarta'nın 7. Sultanı'na ulaşmıştır. 7. Hamengkubuwono, daha derinleşen çatışmaları ve tartışmaları engellemek amacıyla Ahmet Dahlan'ın daha yoğun bir şekilde İslam din bilgisi çalışabilmesi için ona finansal yardım sağlamaya karar vermektedir.

Mekke'de ikinci kez eğitim aldığı süre zarfında, Ahmet Dahlan bazı eski hocalarıyla, örneğin Şeyh Ahmet Katib al-Minangkabavi, Şeyh Ali Misri, Kiai Asy'ari Bawean, Şeyh Nevevi el-Bantani ve Fakih Maskumambang ile yeniden buluşarak onlardan ders almaktaydı. Önceki hac yolculuğunda olduğu gibi, fıkıh konusunda Ahmet Dahlan, Şafii mezhebi doğrultusunda ilmî çalışmalar yapmaktaydı. Ancak bu sefer, özellikle Şeyh Ahmet Katib al-Minangkabavi'nin katkılarıyla bazı ıslahatçı ve yenilikçi düşünürlerin fikirleri ve eserleri hakkında da bilgi edinmekteydi. Hatta Şeyh Ahmet Katib sayesinde, Ahmet Dahlan, Muhammed Abdüh ve öğrencisi Reşit Rıza'nın eserlerini okumaya başlamaktaydı (Musyafa', 2017:122). Aynı zamanda, Ahmet Dahlan'ın ikinci hac yolculuğunda okuduğu kitapların çoğu, İslam ıslahatçı düşünürlerinin eserleriydi. Pasha ve Darban (2005b)'a göre, Ahmet Dahlan'ın okuduğu bazı düşünürlerin eserleri şu şekildedir:

- a. Muhammed Abdüh: Risale-i Tevhid, Cuz Amma Tefsiri, *Al-Islam wan Nasraniyah*, (İslam ve Hristiyanlık), Al-Urvatü-l-Vuska dergisi.

- b. Reşit Rıza: Al-Manar Tefsiri ve Dergisi.
- c. Atailah: Al-Hikem Metni.
- d. İbn-I-Taymiyye: Et-Teveşşül ve-l-Vesile.
- e. Gazali: İhya-ı-Ülümüddin.

Ahmet Dahlan, sadece bu eserleri okumakla kalmayıp, aynı zamanda bazı ulemalarla mektuplaşma ve haberleşme yoluyla da eğitim almaktaydı. Örneğin, Ahmet Dahlan, çağdaş İslam düşünürleriyle mektuplaşarak yenilikçi ve ıslahatçı fikirler edinmekteydi. Bazı rivayetlere göre, Mısır'a giderek doğrudan Reşit Rıza ile de diyalog kurmaktaydı (Arifin, 2016c:35). Reşit Rıza, hocası Muhammed Abdüh ve Efgani gibi, daha sonra Ahmet Dahlan'ın davranışlarını, düşüncelerini ve faaliyetlerini etkilemiş; aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın temellerinin atılmasına ve kuruluş çerçevesine de katkı sağlamıştır.

Mekke'de yaklaşık 1,5-2 yıl süren eğitim sürecinin ardından, Ahmet Dahlan yeniden Yogyakarta'ya dönmekteydi. Döndükten sonra, dini ders vermeye devam etmiş ve yatılı klasik medrese veya pesantrenler kurmaktaydı. Bu dönemde, Ahmet Dahlan'ın kurduğu medrese, Yogyakarta dışından hem öğrenci hem de öğretmen kabul etmeye başlamaktaydı. Ayrıca, Ahmet Dahlan, bazı ana bilim dallarında, örneğin İlm-i Felek, çağdaş İslam düşünürleri ve onların eserleri (Gazali, Abdüh, Rıza, Afgani) konusunda hem öğretim yapmakta hem de uzmanlık geliştirmekteydi (Sudja', 2018d:72).

Bununla birlikte Ahmet Dahlan, bazı sosyal ve topluluk örgütlerine de üye olmaktaydı. Ahmet Dahlan, Endonezya'nın uyanış hareketinde önemli bir rol oynayan iki örgüt, *Boedi Oetomo (Budi Utomo)* ve *Jami'at Khair (Cemiat Kheir)* üyeliğiyle de ilgilenmekteydi. Bu iki örgüt, sosyal alanda özellikle eğitim ve öğretim alanında düzenli bir örgütlenme sistemine sahipti. Ancak bu iki örgüt, hareket oryantasyonu ve hedefleri açısından birbirinden çok farklıydı. Budi Utomo, Cava geleneği ve kültürünün ilerlemesi ve genişlemesine odaklanırken, Cemiat Khair, Endonezya'daki Arap topluluğunun eğitim yoluyla genişlemesine ve ilerlemesine odaklanmaktaydı (Göksöy, 1996:126). Buna rağmen, Ahmet Dahlan her iki örgütle de iletişimde kalmış ve onların eğitim alanındaki deneyimlerinden ilham almaktaydı. Ahmet Dahlan,

Cemiat Khair ile eğitim alanında fikir alışverişinde bulunmuş ve tecrübelerinin değişimini sağlamaktaydı (Arifin, 2016d:81).

Diğer tarafta, Ahmet Dahlan, *Boedi Oetomo* ile de işbirliği yapmış, hatta Cemiat Khair ile olan iletişiminden daha yoğun olmaktadır. Zira Ahmet Dahlan, Boedi Oetomo'nun okullarında dini dersler vermekte ve Boedi Oetomo üyeleri için haftalık dini atölyeler düzenlemekteydi (Arifin, 1987b:114). Ayrıca, Boedi Oetomo'nun okullarında, Hollanda işgal yönetimi tarafından yönetilen okullarda İslam dersi okutabilmek için bir platform oluşturmaktaydı. Zamanla, bazı öğretmenler, resmi devlet okullarının başöğretmenleri, bu öneriyi kabul etmiş ve bazı okullarda İslam dersi okutulmaya başlanmaktaydı. Ahmet Dahlan da bazı okullarda İslam dini dersleri öğretmenliği yapmaktaydı (Sudja', 2018e:72).

Ahmet Dahlan, bazı resmi-devlet okullarında dersler vermek ve *Boedi Oetomo* üyeleriyle tartışmalar yapmak sonrasında, genel bilimler ile dini bilimlerin birleştirildiği bir eğitim kurumu (özellikle okul) kurma isteği doğmuştur. Ahmet Dahlan, takva sahibi, entelektüel bir genç Müslüman nesil yetiştirmeyi arzulamaktaydı. Bu amacını gerçekleştirebilmek için, *Boedi Oetomo*'daki bazı mevkidaşlarıyla danışmış ve iki yakın arkadaşı, Raden Mas Radji ve Raden Soesrosoegondo'dan destek almıştır (Arifin, 1987c:114). Hatta Radji ve Soesrosoegondo, Boedi Oetomo'daki diğer öğretmenlerin genel bilimler öğretmeni olarak, Dahlan'ın açacağı yeni okula destek vereceklerini belirtmişlerdir (Darban ve Pasha, 2005c:102).

Ahmet Dahlan nihayetinde istediği okulu açmayı başarmıştır. 1 Aralık 1911 tarihinde, Madrasah Ibtidaiyah Diniyah Islamiyyah (lise seviyesinde medrese) adıyla bir okul açmaktaydı (Darban ve Pasha, 2005d). Bu okul, Ahmet Dahlan'ın arzuladığı gibi hem dini dersleri hem de genel bilimleri öğretmektedir. Ahmet Dahlan, dini dersleri bizzat kendisi verirken, genel bilimler (matematik, müzik, dil bilgisi (Malayca) ve doğa bilimleri) ise Boedi Oetomo üyesi öğretmenler tarafından verilmekteydi. Öğrenci kabulü konusunda Ahmet Dahlan, Kauman semtindeki resmi veya devlet okullarında eğitim almayan çocukları ve yakın ailesinden öğrencileri kabul etmekteydi. Ancak, özellikle müzik gibi bazı çağdaş bilimlerin öğretilmesi nedeniyle, Ahmet Dahlan bir kez daha kâfir hatta Hristiyan olarak nitelendirilmekteydi (Sudja',

2018f:83). Buna rağmen, Ahmet Dahlan, yeni okulunun faaliyetlerini sürdürmeye devam etmekteydi.

Medresenin veya okulun Okulun açılmasından yaklaşık bir yıl sonra, Ahmet Dahlan'ın bir öğrencisi, okulun uzun süre sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla ona bir teklif sunmaktaydı. Teklifi sunan öğrenci, *Kweekschool* (Öğretmen Okulu)'nda Ahmet Dahlan'ın derslerine katılmış ve okul dışında verdiği dini derslere⁹ de katılmaktaydı. Ahmet Dahlan'ın kurduğu İslam bilimleri ile genel bilimlerin birleştiği okul sistemini beğenen bu öğrenci, okulun uzun süre sürdürülebilmesi ve iyi yönetilebilmesi için bir örgüt platformu kurulmasını önermekteydi (Pasha ve Darban, 2005d). Zira Ahmet Dahlan'ın vefatından sonra okulun ve müfredat sisteminin devam ettirilemeyeceği, hatta tamamen sonlandırılabilceği endişesi bulunmaktaydı. Aynı zamanda, Ahmet Dahlan'ın aydınlatıcı fikirlerinin gerçek uygulamaya dönüştürülmesi için bir platforma ihtiyaç duyulmaktaydı (Arifin, 1987d:117).

Ahmet Dahlan, bu teklifi aldıktan sonra olumlu bir şekilde yanıt vererek, mevkidaşları, yakın arkadaşları ve akrabalarıyla istişarede bulunmaktaydı. Bu kişiler, Ahmet Dahlan'ın fikirlerine destek vererek, organizasyonun kurulmasına hazırlık aşamasında yardımcı olmaktaydı. Ahmet Dahlan ile istişare yapan yakın arkadaşları, akrabaları ve mevkidaşları, Muhammediye Vakfı'nın kurucuları olarak tanınmışlardır. Bu kurucular şunlardır:

- a. Hacı Syarkawi
- b. Mohammad Hisjam (Ahmet Dahlan'ın vefatından sonra 3. Genel Başkanı)
- c. Mohammad Fachroeddin
- d. Hacı Abdulgani
- e. Hacı Tamim
- f. Hacı Syudja'

⁹ Kiai Hacı Ahmet Dahlan, bir devlet-resmi okulunda dini ders vermekteydi. İslam'a karşıt yıkıcı görüşler önlemek için ve daha iyi anlayışı için her hafta sonunda veya okul saat dışında onun babasından miras ettiği mescitte dini dersler örgütlenmekteydi. Bu programdaki katılanlar sadece Müslüman öğrenciler değil, gayri- Müslüman öğrenciler de katılabilmekteydi.

Muhammediye Vakfı, kuruluşunun hemen ardından faaliyet stratejilerini belirlemeye başlamıştır. Arifin (1987e:119)’e göre, vakfın ilk kuruluş yılında izlediği faaliyet çizgisi ve stratejisi şu şekilde belirlenmiştir:

- a. Hollanda Doğu Hint Adaları’nda İslam dini eğitim ve öğretimin gelişmesini sağlamak.
- b. Muhammediye Vakfı üyelerinin İslami yaşam tarzını geliştirmek ve desteklemek.

Stratejiler:

- a. Dini eğitim kurumları kurmak ve bunlara düzenli bir şekilde rehberlik etmek.
- b. İslam dini meseleleri tartışmak ve çözmek için topluluk toplantıları düzenlemek.

Özetle, Muhammediye Vakfı, kuruluşunun ilk yıllarında sadece dini, eğitim ve sosyal alanlarda faaliyet göstermeyi hedeflemiştir. Bu alandaki faaliyetlerinin odağı, Hollanda işgal yönetiminden kaynaklanan şüpheler ve baskılardan korumuştur veya manetmiştir. Zira Hollanda işgal yönetimi, bu dönemde tüm karşıt hareketleri dikkatle izleyip sert bir şekilde karşılık vermektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı’nın faaliyet alanı da ilk olarak Yogyakarta şehri, özellikle Kauman Mahallesi ve çevresi ile sınırlı kalmıştır. Hollanda işgal yönetiminin şüpheleri, vakfın faaliyetlerine karşı ciddi bir tehlike oluşturabilmiştir.

Muhammediye Vakfı, Hollanda işgal yönetiminin şüphelerinden korunabilmek ve meşruiyet kazanabilmek için, kurulduktan bir ay sonra Hollanda yönetimine tüzel kişilik başvurusu yapmaktaydı. Yogyakarta Sultanlığı’ndan, bölgedeki bazı hanedanlardan veya aristokratlardan, memurlardan ve *Boedi Oetomo*’dan gelen destekle, 20 Aralık 1912 tarihinde başvuruda bulunulmaktaydı. Ancak Hollanda yönetimi, her türlü İslami hareketi, özellikle yeni kurulan Muhammediye Vakfı’nı şüpheyle karşılayıp, başvuruyu ancak 14 Ağustos 1914 tarihinde kabul etmekteydi(Arifin, 1987f). .

Tüzel kişilik kazandıktan sonra, Muhammediye Vakfı dini, eğitim ve sosyal alandaki faaliyetlerine hız vermiştir. Ancak Hollanda işgal yönetiminin koyduğu

şartlar doğrultusunda, Vakfın yalnızca Yogyakarta bölgesinde faaliyet göstermesi mümkün olabilmekteydi. Diğer bölgelerde şube açmak yasaklanmıştı. Buna rağmen, Ahmet Dahlan'ın verdiği vaazlar ve aydınlatıcı konuşmalar sayesinde Yogyakarta dışındaki bazı Müslüman topluluklar, hem vakfa üye olmak hem de kendi şehirlerinde şubeler açmak istemişlerdir. Bu taleplerin ardından, Hollanda yönetiminin Muhammediye Vakfı'nın yayılmasına duyduğu endişe yatmaktaydı.

Ahmet Dahlan, bu sorunun çözülmesi için, Yogyakarta dışında da şubelerin açılmasını ve yeni topluluklar kurularak vakfın fikirlerinin genişletilmesini önermekteydi (Anshoriy Ch ve Nasruddin, 2010b). Bu dönemde, Muhammediye Vakfı'nın Yogyakarta dışında açtığı ilk şubeler şunlar olmuştur:

- a. SATV (Sidiq, Tabligh Amanah Vatonah), Solo (Orta Cava)
- b. İhyaus-Sunnah, Surabaya (Doğu Cava)
- c. Nurul İslam, Pekalongan (Orta Cava)
- d. Ahmadiyah, Garut (Priangan, Batı Cava)
- e. Al-Munir, Ujung Pandang¹⁰(Sulavesi)

Her ne kadar bu şubeler farklı adlarla anılsa da, hepsi Muhammediye Vakfı'nın genel merkeziyle ve Ahmet Dahlan ile güçlü bir bağa sahipti. İdeolojik ve örgütsel koordinasyon konusunda, Ahmet Dahlan ile doğrudan iletişim halinde oldukları söylenebilmekteydi. Bu durum, özellikle Solo'daki SATV örgütünde net bir şekilde görülmüştür. SATV, ilk kurulduğunda Ahmet Dahlan tarafından doğrudan açılmakta ve burada gerçekleştirilen dini sohbetlerdeki metinler, Yogyakarta'daki Muhammediye Vakfı'nın faaliyetlerinde kullanılan metinlerle büyük benzerlik göstermekteydi. Hatta Ahmet Dahlan'ın kendisi, bu sohbetlerde ve atölyelerde ana konuşmacı olarak bir kaç defa yer almaktyadı (Ali ve Arifin, 2015). 1923 yılında, Hollanda işgal yönetimi, Muhammediye Vakfı'na resmi muafiyet tanımış ve vakfın Yogyakarta dışında da resmi olarak faaliyet göstermesine izin vermiştir. Bu sayede, Solo'daki SATV şubesi de Muhammediye Vakfı ismiyle tanınmış ve resmîyet kazanmıştır.

¹⁰ Günümüzde, Makassar şehri olarak bilinmektedir

Aynı sebeplerden dolayı, Muhammediye Vakfı, ilk kuruluş yıllarında siyasi olmayan ve tarafsız bir örgüt olarak hareket etmeyi tercih etmekteydi. Bu tutum, daha sonra Ahmet Dahlan ve diğer kurucular için, örgütün faaliyetlerini sürdürebilmesi açısından kolaylaştırıcı olmuştur. Zira siyasi ve tarafsız bir tutum sayesinde, Muhammediye Vakfı, diğer örgütlerle iletişim kurmakta ve hatta Hristiyanlarla diyaloglar başlatabilmekteydi. Muhammediye, ilk yıllarında Boedi Oetomo ve Sarekat İslam (İslam Birliği) ile işbirliği yapmaktaydı. Hatta Ahmet Dahlan, tüm Muhammediye üyelerinin bu iki örgütten birine üye olmalarına izin vermektedir. Ahmet Dahlan, kendisi de aynı zamanda Boedi Oetomo ve Sarekat İslam'a üye idi (Alfian, 1989:157).

Boedi Oetomo ve Sarekat İslam'ın, zaten Muhammediye Vakfı ile özel ilişkileri vardı. Boedi Oetomo, Muhammediye Vakfı'nın kurucusu Ahmet Dahlan ile olan güçlü ilişkileri sayesinde, vakfın kurulmasından önce dahi bu vakfa büyük katkılar sağlamıştı. Hatta bazı Boedi Oetomo üyeleri, Muhammediye Vakfı'nın eğitim faaliyetlerine katkıda bulunmuş ve sonrasında Muhammediye üyesi olmuşlardı. Bu durumu en iyi şekilde temsil eden kişi, R (Raden)¹¹. Sosrosoegondo'ydu. R. Sosrosoegondo, Ahmet Dahlan'ın ilk kurduğu medresede öğretim üyesi olarak görev yapmaktaydı. Muhammediye Vakfı'nın kuruluşunun ardından, Ahmet Dahlan tarafından bir okulun yöneticisi olarak atanmıştı. Sosrosoegondo, daha sonra Muhammediye Vakfı'na ilgi duyarak üye olmuştur. Ahmet Dahlan'ın vefatından sonra ise, Sosrosoegondo, Muhammediye Vakfı'nın Eğitim ve Öğretim Organı'nda yardımcı başkan olarak görev yapmıştır (Alfian, 1989b:158).

Sarekat İslam ile olan özel ilişkileri, Sarekat İslam'ın daha siyasi bir doğaya sahip olması ve bu doğrultuda sergilediği tutum nedeniyle, Muhammediye Vakfı'nın siyasal çıkarların temsilcisi olarak değerlendirilmekteydi. Muhammediye Vakfı, daha çok dini bir karaktere sahip olduğu için, Sarekat İslam'daki aktif Muhammediye Vakfı üyeleri (örneğin: Mas Mansur, Ahmet Dahlan ve Fachroeddin), bu örgütün dini yapısını tamamen kontrol edebilmekteydi. Bununla birlikte, bazı Muhammediye Vakfı üyeleri, Sarekat İslam'a sızmaya çalışan komünist unsurları engellemeye

¹¹ Raden, Cava topluluğunda aristokrat veya kraliyet aileleri için adlandırılmış unvanıdır.

çalışmaktaydı (Alfian, 1989c:159).

Muhammediye Vakfı, kuruluşunun ilk yıllarında, daha önce belirlenen strateji ve ilkeler doğrultusunda hareket etmekteydi. İlk yıllardaki ana faaliyetleri arasında, dini ve genel eğitim alanlarında toplumlara hizmet sunmak yer almaktaydı. Bu faaliyetler, okul açma ve haftalık dini atölye ve sohbetlerle gerçekleştiriliyordu. Okul açma konusunda, Muhammediye Vakfı'nın ilk açtığı *Madrasah Ibtidaiyah Diniyah Islamiyah*, hem hükümet yasalarıyla uyumlu olabilmesi hem de daha fazla öğrenci alabilmesi amacıyla ismini *Volkschool/Sekolah Rakyat Muhammadiyah*¹² olarak değiştirmiştir (Prodjokusumo, 1987). Daha sonra, daha yüksek seviyede eğitim almak isteyen *Volkschool Muhammadiyah* mezunlarına yönelik olarak, Muhammediye Vakfı *Kweekschool* (öğretmen okulu) ve *MULO* (orta okul seviyesi eğitim kurumu) açmıştır. Bu iki kurumun açılmasının nedeni, diploma denklik sorunları nedeniyle, öğrencilerin hükümet okullarında eğitimlerini ilerletememeleriydi (Hasyim, vd., 2015). Aynı zamanda, gelecekteki Muhammediye vaizleri, öğretmenler, ulemalar ve liderler için Tabligh School (Tebliğ Okulu) da kurulmuştur (Kusno, 2020).

Bu okullardaki kullanılan müfredat, öğrenci ve öğretim üyelerinin kabulü konusunda birleştirici ve kapsayıcı bir sistemle uygulanmıştır. Eğitimde, Batı (özellikle Hollanda) eğitim modeli ve yöntemleri tercih edilmekteydi. Bu dönemdeki hükümet okullarında öğretilen dersler arasında dil bilgisi (Latin harfleriyle okuma-yazma, Flemenkçe ve Malayca), matematik ve sanat gibi dersler bulunmuştur (Prodjokusumo, 1987b). Ancak Batı-Avrupa eğitim modelinin dinsel içerikli dersleri kapsamaması nedeniyle, Muhammediye Vakfı'na ait okullarda Arapça, Kur'an okuma-yazma, Temel İslam İlimleri, Fıkıh gibi dini dersler de eklenmiştir. Özellikle dini derslerin daha fazla vurgulandığı Muhammediye medreselerinde, genel dersler ve bilgiler de öğretilmiştir. Kısacası, Muhammediye Vakfı'nın eğitim kurumları, dini bilimlerle genel bilimleri birleştirerek eğitim vermiştir.

Öğrenci ve öğretim konusunda, ayrımcılığa yer vermeden ve geçmişe bakılmaksızın "*education for all*" (herkes için eğitim) ilkesine dayanarak bir sistem uygulamıştır. Bu sistemin uygulanmasıyla birlikte, Muhammediye Vakfı'na ait

¹² Hollanda ve Japonya işgal döneminde, ilk okul düzeyde eğitim kurumu idi

kurumlarda eğitim görmek tüm halk ve sosyal sınıflara açık olmuştur. Yani hem halktan (avamlar) hem de soylu sınıftan, hatta gayrı-Müslimlerden bile, Muhammediye Vakfı'na ait okullarda eğitim alma imkânı sağlanmıştır. Gerçek uygulamada, avam ve soylu sosyal sınıflarından öğrenciler aynı sınıflarda eğitim görmekte ve derse katılabilmekteydiler. Bununla birlikte, zaman zaman gayrı-Müslim öğretmenler de genel bilimler derslerini vermekteydi (Kusno, 2020b:84). Başka bir deyişle, bu sistem, hem Muhammediye Vakfı hem de Ahmet Dahlan için, toplumsal sınıflar arasındaki eğitim engellerini ortadan kaldırarak daha eşit bir eğitim ortamı sunmaktaydı.

Ahmet Dahlan, dini bilgileri topluma aktarabilmek amacıyla, yakın arkadaşları Fachroeddin ve Syudja gibi isimlerle birlikte her hafta Perşembe akşamı namazdan sonra halka açık dini atölyeler düzenlemiştir. Bu atölyeler, daha sonra *Pengajian Malam Djoem'ah* ya da *Pengajian Malam Jum'at* (Cuma Gecesi Atölyesi) olarak tanınmıştır. Atölyelerde sunulan konular ve metinler genellikle günlük ibadet, tevhid (Allah'ın birliği) ve günlük hayatla ilgili dini meseleler üzerindiydi. Toplumun daha iyi anlayabilmesi ve ilgi çekebilmesi amacıyla, bu atölyeler genellikle Yogyakarta ve çevresindeki halkın en sık kullandığı yerel dilde sunulmuştur¹³ (Sudja, 2018g:119).

Sonuç olarak, ana dilin doğrudan kullanımı, hem avam halkı hem de Muhammediye Vakfı için son derece etkili olmuştur. Zira bu atölyelerde sunulan metinler, halkın iyi bir şekilde anlayabilmesini sağlamakta ve soru-cevap yöntemiyle sunucu ile dinleyiciler arasında aktif bir etkileşim kurulmasına olanak tanımaktaydı. Muhammediye Vakfı tarafından düzenlenen bu tür atölyeler, vakfın tüm şubelerinde zorunlu bir gelenek veya faaliyet haline gelmiştir. Hatta Soeharto döneminde görev yapan Muhammediye Vakfı Genel Başkanı AR Fachrudin, dini atölyeleri, Muhammediye Vakfı'nın ruhu olarak değerlendirerek bu faaliyetlerin önemini vurgulamıştır (*Suara 'Aisyiyah*, 25 Şubat 2022).

Muhammediye Vakfı, faaliyetlerini daha etkili bir şekilde yürütebilmek için çeşitli organlar, faaliyet alanları ve girişimcilik birimleri kurmuştur. Vakfın kurduğu ilk girişimcilik birimi, okullar ve eğitim kurumlarının ardından 1915 yılında kurulan

¹³ Yogyakarta şehrindeki yaşayan toplumun en sık kullandığı yerel dili Cavaca'yımış.

"*Taman Poestaka*" yayınevi olmuştur. Bu yayınevinin asıl amacı, eğitim ve dini alanlardaki gelişimi hızlandırmak ve kolaylaştırmaktır. Bu hedef doğrultusunda, Muhammediye Vakfı, bu alanlarda destekleyici kitaplar yayımlamıştır. Ayrıca, vakfın üyeleri arasındaki iletişimi sağlamak amacıyla *Suara Muhammadiyah* dergisi çıkarılmaya başlanmıştır.

Muhammediye Vakfı, ilk kurulduğu yıllardan itibaren kadınların ilerlemesi ve gelişmesine büyük önem vermiştir. Zira o dönemde, özellikle Cava kültüründe, kadınlar, hem halk sınıfında hem de saray çevresinde 'ikinci sınıf' olarak kabul edilmekteydi. Saray kadınları, genç yaşlara girdikten sonra eğitim almak için bile izin verilmeyerek dışarı çıkmaya yasaklanmaktaydı. Yani saray sınıfındaki kadınlar sadece erkek çocukların eğitimine odaklanılmasını önemsemektedirler. Avam sınıfındaki kadınlar ise çok daha zor bir durumdaydı. Cava geleneksel kültüründe, kadınlar genellikle yemek yapmak, kendisine veya kocasına bakım yapmak ve çocuk doğurmak gibi işlerle sınırlanmakta ve küçümsenmekteydi (Kusno, 2020c:65).

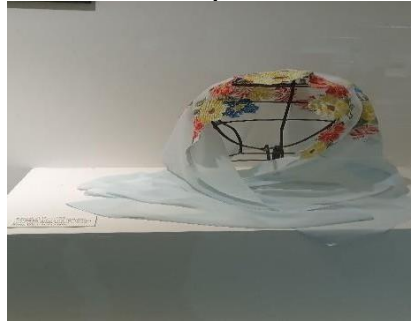
Ahmet Dahlan, kadınların durumu konusunda hem endişe duymuş hem de bu durumu eleştirmiştir. Dahlan'a göre, eğer kadınlar sadece mutfakta ve aile içindeki işlerle sınırlı kalırlarsa, dünya medeniyeti tam anlamıyla ilerleyemezdi (Asrofie, 1983b:60). Ayrıca, kadınlara yönelik ayrımcılığın, İslam'ın temel prensiplerine tamamen zıt olduğunu ifade etmekteydi (Kusno, 2020c). Bu sebeplerle, Muhammediye Vakfı ve kurucusu Ahmet Dahlan, kadınların eğitimi ve güçlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Ahmet Dahlan, kadınların güçlendirilmesi adına eşi Siti Walidah ile birlikte 1918 yılında *Aisyiyah* (Aişye) teşkilatını kurmuştur. *Aisyiyah*, ilk kurulduğunda sadece 6 genç kız üye ile faaliyetlerine başlamıştır ve bu üyelerin tamamı Kauman semtinden olup, Ahmet Dahlan'ın yakın akrabalarıdır (Alfian, 1969). *Aisyiyah* ilk kurulduğunda *Sopo Tresno* (Türkçe: Kim Sevmek) adı altında faaliyet göstermekteydi. *Sopo Tresno/Aisyiyah*'daki ilk üyeler şunlardı:

- a. Siti Bariyah
- b. Siti Dawimah
- c. Siti Dalah

- d. Siti Busyro¹⁴
- e. Siti Wadingah
- f. Siti Badilah Zuber

Tıpkı Muhammediye Vakfı gibi, *Aisyyah* da eğitim ve dini alanlarda faaliyet göstermiştir. Ancak *Aisyyah*, kadınların eğitimi ve toplumsal gelişimi konusunda daha fazla odaklanmıştır (Alfian, 1969b:272). *Aisyyah*, Muhammediye Vakfı'nın bir parçası olarak, hatta vakfın kadın kolları olarak kabul edilmesine rağmen, özerk bir şekilde hareket etmiştir. Bu dönemde, *Aisyyah* kadınlar için eğitim kurumları, kadın vaizeleri kursları ve küçük yaşta çocuklar için eğitim kurumları kurarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

Resim 2.3. '*Aisyyah*'ın Üyeleri İçin Tasarlanan Başörtüsü (Kaynak: Bireysel Dosyası)

Aisyyah'ın bu ismiyle adlandırılma nedeni, Muhammediye Vakfı'nın Ahmet Dahlan tarafından Muhammediye ismi adlandırılması ile benzerdir. Bu organın 'Aisyye ile adlandırılma nedeni, her *Aisyyah* üyelerin Hz. Aişe'nin Peygamber Muhammed'inin yaptığı her mücadelelerde ve vaizlik faaliyetlerinde eşlik etmesi örnek olarak takip etmesini istemiştir (Yusuf, v.d., 2005:13). Başka bir deyişle, *Aisyyah* hem Muhammediye Vakfı'nın kadın kanadı olarak hem de Muhammediye Vakfı'nın kadın ile ilgili işlemler destek birimi olarak arz edilmiştir.

Aisyyah'ın ilk kurduğu yıllarda, dinî açıdan ahlâk eğitimi ve kadınlarla ilgili gerekli beceri ve bilimlerin öğretilmesine özellikle vurgu yapılmaktaydı. Din ve ahlâk eğitimi, Ahmet Dahlan ve eşi Siti Walidah tarafından doğrudan verilmekteydi

¹⁴ Ahmet Dahlan'ın kızı

(Suwarno, 1995). Ayrıca, ahlâk ve giyim konusunda, İslam değerleriyle uyum sağlanabilmesi için Aisiyyah/Sopo Tresno'nun düzenlediği dini atölyelerde başörtüsü takmak zorunlu hale getirilmişti (Mulkhan, 2007:12). Zira, bu dönemdeki kadınlar, özellikle Cava etnik grubundan kadınlar (hanedanlık sınıfı da dâhil) İslam'ı kabul etmiş olmasına rağmen hâlâ açık kıyafetler giymeye devam etmekteydi. Bu nedenle, ahlâk eğitiminin temel vurgusu, İslam kurallarına uygun şekilde giyinmekti. Kadınlarla ilgili gerekli beceriler konusunda ise, el sanatları, dikiş ve bireysel güzellik kursları gibi beceriler, dışarıdan gelen öğretmenler tarafından verilmekteydi (Sudja', 2018h). Aisiyyah, sonraki yıllarda bazı alanlarda da odaklanmıştı, bunlar arasında:

- a. Evlilik ve aile hayatı rehberliği,
- b. İslami aile eğitimi,
- c. İslam değerlerine uygun davranış,
- d. Sağlık yöntemleri ile çocuk bakımı ve eğitim vermesi,

gibi alanlarda odaklar. 1919 yılında Aisiyyah, küçük yaş çocuklar için *Froebel School* (Türkçe: Anaokulu) eğitim kurumunu kurmuştur (Ro'fah, 2016:43). Başka bir deyişle, Aisiyyah, kadın ve aile ile ilgili bu alanlarda 1919'dan itibaren odaklanmaya başlamıştır.

Aisiyyah'ın kuruluşuyla aynı yıl, genç kuşaklarda vatanseverlik duygusunu artırmak ve geliştirmek amacıyla bir izcilik birimi de kurulmuştur. Muhammediye Vakfı'nın kurduğu bu izcilik birimi, daha sonra *Hizb-ül-Vatan* (*Hizbul Wathon/HW*) adıyla tanınmıştır. Bu izcilik biriminin kurulması, Solo şehrindeki Cava Topluluğu İzcilik Örgütü'nün (Flemenkçe: *Javansche Padvindere Organisatie*) faaliyetlerinden ilham alınarak gerçekleşmiştir. Zira Ahmet Dahlan, Solo'daki SATV 'in gerçekleştirdiği rutin bir dini atölye programına katılırken, Cava Topluluğu İzcilik Örgütü'nün izcilik eğitimlerini de gözlemlemiştir (Ali ve Arifin, 2015). Ahmet Dahlan bunun ardından, Sarbini (eski Hollanda Doğu Hindistan asker astsubayı), Hacı Mochtar ve Damiri'ye, izcilik birimini örgütleme ve kurma görevini vermiştir. *Hizb-ül-Vatan*, tıpkı diğer izcilik birimleri gibi, vatanseverlik, disiplin ve bireysel gelişim (fiziksel ve ruhsal) konularına odaklanan, okul saatleri dışında yapılan bir faaliyet olarak yürütülmüştür. *Hizb-ül-Vatan*'ın temel faaliyetleri arasında marş düzeni ve ilk

yardım eğitimi yer almaktadır (*Muhammadiyah.or.id*, 11 Ocak 2022).

Hizb-ül-Vatan, sonraki yıllarda, Endonezya'nın bağımsızlığı için mücahit ve müharip kadrolarının şekillendirilmesine önemli katkı sağlamıştır. Zira bazı Hizb-ül-Vatan mezunları, örneğin Sudirman, M. Sarbini Martodihardjo, Muljadi Djojomartono ve Joenoes Anis, Japon işgal dönemi sırasında yurt savunması için kurulan *PETA* (*Pembela Tanah Air/Anavatan Savunma Ordusu*) birimine katılmıştır. Bu ordu, daha sonra Endonezya Silahlı Kuvvetleri'nin temelini oluşturmuştur, çünkü çoğu *PETA* üyesi, Endonezya'nın bağımsızlığından sonra kurulan Endonezya Silahlı Kuvvetleri'ne katılmıştır. Joenoes Anis¹⁵, M Sarbini Martodiharjo¹⁶ ve Sudirman¹⁷, diğer *PETA* üyeleri gibi, yeni kurulan Endonezya Silahlı Kuvvetleri'ne katılmışlardır.

Sosyal alanda yapılan faaliyetler konusunda, Muhammediye Vakfı'nın ilk kurulduğu yıllarda fakirlik ve yoksullukla mücadeleye büyük önem verilmeye başlanmıştır. Ahmet Dahlan, kendisi hayırsever bir kişi olarak tanınmış ve ihtiyaç duyulduğunda fakirlere hızlı bir şekilde yardım etmekteydi. Ayrıca, her dini atölyede *Ma'un Suresi* üzerinde tefsir dersleri vererek fakirlere, yetimlere ve yoksullara yardım etmenin faziletini anlatmaktaydı. Bu konudaki sürekli bir şekilde öğretilmesi nedeniyle, bir öğrenci Ahmet Dahlan'a şikayette bulunmuştu. Bunun üzerinde, Ahmet Dahlan, Yogyakarta şehri ve Kauman semtinin çevresindeki her yeri dolaşarak fakirler ve evsiz kalan çocukları aramalarını emretmiştir. Bu çocuklar bulunduktan sonra Kauman Ulu Camii'ye getirilmiş ve Ahmet Dahlan, onlara bazı temel ihtiyaçlarını (yeni kıyafetler ve sabun gibi) sağlamıştır (Ali, 2010). Bu olayın ardından *Al-Ma'un* kavramı (Endonezce: *Prinsip Al-Ma'un*) ortaya çıkmış ve bu kavram doğrultusunda Muhammediye Vakfı, fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine yardım faaliyetlerine devam etmiştir.

Muhammediye Vakfı, sosyal alandaki faaliyetlerinde 1919 yılında Kelud Yanardağı'nın patlamasının ardından mağdurlara yardım etmek için *Penolong Kesengsaraan Oemoem* (PKO) adında bağımsız bir organ kurmuştur (Latief, 2010:250). Bu organ, yetimlere ve fakirlere mali yardım sağlamak amacıyla

¹⁵ Yarbay olarak emekli, Endonezya Ordusu'nda (Kara Kuvvetleri) Ordu Baş İmamı/Maneviyat İdare Başkanı görev yapmıştı.1959-1962 arası Muhammediye Vakfı'nın Genel Başkanı idi.

¹⁶ Son almış rütbesi, Orgeneral (ölümünden sonra). Eski Endonezya Savunma, Terhis ve Gaziler Bakanı

¹⁷ Son almış rütbesi, Mareşal (ölümünden sonra). Endonezya Silahlı Kuvvetlerinin ilk Genelkurmay Başkanı

zenginlerden finansal bağışlar toplamakta ve seferberlik faaliyetlerinde bulunmaktadır. PKO, daha sonra yetimhaneler, huzurevleri kurmuş, İslami usullere uygun cenaze hizmetleri sunmuş ve yiyeceksiz göçebeler için yardımda bulunmuş, böylece sosyal alanda çok geniş bir yelpazede hizmet vermeye başlamıştır (Asrofi, 2005).

PKO, 1921 yılındaki olağan kongresinin ardından Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısına entegre edilmiştir ve bu entegrasyonla birlikte sağlık alanında da hizmet vermeye başlamıştır. 15 Şubat 1923'te, bazı Cava yerel hekimleri ve Hollanda uyruklu hekimlerin yardımıyla küçük bir poliklinik kurulmuştur (Latief, 2010b:250). Sonraki yıllarda, bazı Muhammediye üyesi ailelerinden gelen tıp eğitimi almış hekimlerin katkılarıyla PKO, sağlık alanındaki faaliyetlerini de genişleterek büyümüştür.

Hollanda işgal yönetimi tarafından verilen hac izni politikası ve Haremeyn'de Muhammediye Vakfı'nın yaptığı faaliyetlere karşı olumlu bakış açısı nedeniyle, Ahmet Dahlan ve diğer üç mevkidaşı (M. Syudja', H.M. Muhsin ve Wiryopertomo) *Badan Penolong Haji* (Hac Yardım Kurumu) adında bir kurum kurmuştur. Bu kurumun ana hedefi, Endonezya'dan Haremeyn'e giden hacıların, Haremeyn'de ikamet ettikleri süre boyunca ve Endonezya'ya döndüklerinde hac ihtiyaçlarını karşılamak için yardımcı olmaktır (Sudja', 2018i: 99). Bu kurum, H.M. Syudja' ve Wiryopertomo'yu Mekke'ye hac görevlisi olarak göndererek 1922 hac mevsiminde görevine başlamıştır.

Muhammediye Vakfı, tüzel kişiliği ve yasal konumu ile ilgili önemli bir gelişme yaşamıştır. 1921 yılında, Hollanda işgal yönetimi tarafından Avrupa/Batı tüzel kişiliği statüsü tanınmış ve bu sayede, kuruluş tarihinden itibaren 29 yıl boyunca örgütsel faaliyetlerini sürdürebilme hakkı kazanmıştır (Suyoto, v.d., 1990:39). Bu karar ile birlikte, Muhammediye Vakfı, Hollanda uyruklu bir kuruluş gibi haklara sahip olmuş ve aynı zamanda verilen iznin bitiminden sonra bu iznin uzatılması için başvuru yapma imkânı elde etmiştir. Kısacası, bu karar, Muhammediye Vakfı'na Hollanda Doğu Hindistan Adaları genelinde faaliyet göstermesi ve çalışmalarını sürdürmesi için yasal bir zemin sağlamıştır.

Muhammediye Vakfı 1921 yılında gerçekleştirilen olağan kongrede, Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısı ilk kez örgütlenmiştir. Bu örgütlenme, vakfın vaizlik faaliyetlerini geliştirme ve genişletme amacını taşımaktaydı. Kongrede alınan en önemli karar, daha önce bağımsız şekilde yürütülen faaliyet alanlarının, Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısına dahil edilmesiydi (Sudja', 2018j:232). Örgütlenmenin bu şekilde yapılmasının nedeni, önceki çalışmaların çoğunun, vakfın belirlediği değerler doğrultusunda yapılmasına rağmen, özerk bir şekilde faaliyet göstermeleri veya vakfın kurumsal yapısına dâhil olmamış olmalarıydı.

1921 yılında alınan kongre kararı doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın çalışma alanları (meclisler) ve organları şu şekilde belirlenmiştir:

- a. Eğitim (*Pendidikan*): Eğitim kurumları (okullar) inşa etmek, eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmek ve yönetmek.
- b. Tebliğ (*Tabligh*): İslami vaaz ve dava faaliyetleri yürütmek (mescit ve camii inşası ve işletmesi dâhil). Bu organ veya meclis, aynı zamanda vaizler için temel ve mesleki eğitim programları düzenlemekten sorumluymuş.
- c. Yayıncılık (*Penerbit*): Dergi ve kitaplar yayımlamak, kamuoyuna İslam ve Muhammediye Vakfı'nın değerlerini tanıtmak. Bu organ veya meclisi, ayrıca ucuz fiyatlarla veya ücretsiz dergi ve kitaplar temin etmiştir.
- d. Genel Sefalet Yardımı/Sosyal ve Sağlık (PKO): Yetimhaneler, hastaneler, huzurevleri ve diğer sosyal yardıma muhtaç gruplar için sosyal girişimler kurmak ve yönetmek.

Ahmet Dahlan, 23 Şubat 1923 tarihinde hastalık nedeniyle vefat etmiştir. Vefatının ardından, yakın akrabası Hacı İbrahim, Muhammediye Vakfı'nın genel başkanlık makamına atanmıştır. Ancak bu atama, vakfın yönetim kurulu tarafından yapılan istişareler sonucunda gerçekleştirilmiştir (Sudja', 2018k:232). Ahmet Dahlan'ın cenaze merasiminde birçok yönetim kurulu üyesi ve bölge dışı şubelerin temsilcileri bir araya gelerek, vakfın liderliğini sürdürebilmesi için istişarelerde bulunmuştu.

Ahmet Dahlan vefatından sonra, Muhammediye Vakfı hızla gelişmeye devam etmiştir. Örneğin Hacı İbrahim'in başkanlığında, Muhammediye Vakfı hızla

gelişmeye devam etmiştir. Fakirler ve yoksullar, vakfın eğitim kurumlarında eğitim alabilmek için “Fonds Dachlan” (Dahlan Fonu) adı verilen bir burs programına katılmaya başlamışlardır (Pasha ve Darban, 2005e:131). Aynı dönemde, vakfın kurumsal yapısına yeni organlar eklenmiştir. 1927 yılında Pekalongan’da gerçekleştirilen olağan kongrede, vakfın fetva ve dini meselelerle ilgilenen bir meclis kurma kararı alınmıştır. Bu meclis, dini ve günlük yaşamla ilgili sorunlara çözüm üretmek ve vakfın üyeleri ile organlarına rehberlik sağlamakla sorumluydu. Bu meclis, daha sonra Majelis Tarjih (Tercih ve Fetva Meclisi) olarak adlandırılmıştır. Meclisin üyeleri, vakfın ulema ve alimlerinden oluşmuş ve kararlar almadan önce genel başkanın onayını almak suretiyle istişarelerde bulunmuşlardır (Noer, 1973:81-82). Sonraki yıllarda, Muhammediye Vakfı’nın örgütlenmesi daha da genişlemiş, yeni meclisler kurulmuştur (Peacock, 1978:50):

- a. *Majelis Hikmah/Bilgelik Meclisi* (Siyasal ve Toplumsal meselerle ilgilenen organı)
- b. *Pemuda* (Gençlik)
- c. *Ekonomi* (İktisat)
- d. *Wakaf dan Kehartabendaan*/(Muhammediye Vakfı’na ait Örgütsel Kaynakları ve Mülkiyetleri ile ilgili ilgileyen organı).

Aynı dönemde dönemde de, şube açılışı bakış açısından, Cava Adası dışında da şubeler açarak hızla gelişmiştir. 1925 yılında, Hacı Rasul¹⁸ aracılığıyla, Minangkabau (şimdiki Batı Sumatera) bölgesinde ilk şubesini açan vakıf, Minangkabau bölgesini, 57 şubesiyle Muhammediye Vakfı’nın en büyük hareket merkezlerinden biri hâline getirmiştir. Aynı zamanda vakıf, gençlik örgütlenmesinde de büyük bir adım atmış, *Nasyi’atul ‘Aisyiyah* (genç kadınlar) ve *Pemuda Muhammadiyah* (genç erkekler) adlı iki ayrı organizasyon kurarak çalışmalarını genişletmiştir (Pasha ve Darban, 2005f).

Hacı Hisyam yönetim döneminde, vakfın örgütlenmesi hızla gelişmiş ve şube sayısı 1000’i bulmuştur. Şubeler, tüm Endonezya adalarında dengeli bir şekilde

¹⁸ Endonezya büyük ulemalardan biri, HAMKA (Hacı Abdul Malik Karim Amrullah)’ın babası.

yayılmaya başlamıştır. Eğitim ve dini faaliyetlerde önemli bir gelişim kaydedilmiştir. Özellikle vakfa ait okulların sayısı bu dönemde 1000'e ulaşmıştır. 1936 yılında alınan bir kongre kararı ile, vakıf yüksek öğrenim kurumları kurmayı planlamıştır (Alfian, 1989f:310). Ancak bu plan, Endonezya'nın bağımsızlık kazanmasının ardından, yaklaşık 12 yıl sonra hayata geçebilmiştir.

Ayrıca, dini eğitim ve ulema kadrolarının eğitimi büyük önem kazanmıştır. Bu dönemde, Muhammediye Vakfı tarafından kurulan camiler, mescitler ve dini okullar, sağlık ve diğer sosyal kurumların sayısını aşmıştır. Ayrıca, vakfın vaiz (mübelliğ) sayısı 3800'e ulaşmıştır (Alfian, 1989g:313). Aynı zamanda, vakfın örgütsel yapısında bazı önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerin başında, Endonezce dilinin idare dili olarak kabul edilmesi yer almaktadır. Bu düzenleme ile birlikte bazı Muhammediye okulları, Endonezce adını kullanmaya başlamıştır. Ayrıca, vakıf, iktisat ve sağlık alanlarında da örgütsel yapısını daha da güçlendirmiştir. Bu alanlarda, *Majelis Perekonomian* (İktisat Meclisi) ve *Majelis Pertolongan dan Kesehatan Muhammadiyah* (Sağlık ve İlk Yardım Meclisi) gibi yeni organlar kurulmuştur (Pasha ve Darban, 2005g:132).

Mas Mansyur'un yönetiminde, vakıf daha ideolojik bir yaklaşımla hareket etmeye başlamıştır. Bu dönemde vakıf, bazı önemli adımlar atmıştır. Miswanto ve Arofi (2012:150)'ye göre, Mas Mansyur dönemiyle ilgili yapılan önemli çalışmalar şunlardır:

- a. *Majelis Tarjih*/Meclis Tercih'in 'in güçlendirilmesi ve hareketlendirilmesi. Bu sayede, Muhammediye Vakfı, beş ana odak meselesini formüle etmiştir. Bu beş mesele daha sonra *Masalah Lima* (Beş Meselesi) olarak bilinir ve dini ile dünyevi meseleleri kapsar.
- b. Ideolojik çalışmalarda, Vakfın örgütsel yönetimini belirlemek ve etkinliğini artırmak amacıyla, *Langkah Dua Belas* (On İki Adım) adlı bir strateji geliştirilmiştir. *Langkah Dua Belas*, Muhammediye Vakfı için iki temel vurguyu içermektedir: (a) üyelerin bireysel güçlendirilmesi (1.-7. Adımlar), (b) kurumsal güçlendirilmesi (8.-12. Adımlar) (Muhammadiyah.or.id, 30 Eylül 2022).

Buna rağmen, aynı dönemde örgütsel yapısında önemli ayarlamalar mevcuttu. Zira, Mas Mansur'un üstlendiği görev sırasıyla, 2. Dünya Savaşı patlak vermektedir ve bunun ardından Endonezya, Japonya'nın işgali altına girmektedir. Bu duruma uyum sağlayabilmek ve savaş sırasında taşradaki şubeler (özellikle Cava Adası dışında bulunan şubeler) ile Yogyakarta'daki genel merkez arasındaki iletişim kesildiğinde bazı adımlar atılması gerekmektedir. Bu adımların amacı, Muhammediye Vakfı'nın varlığını sürdürmesini sağlamaktır. Alfian (1989) göre, Muhammediye Vakfı'nın II. Dünya Savaşı sırasında izlediği bazı stratejiler şunlardır:

- a. Muhammediye Vakfı, her bir şubesinde faaliyetlerini, girişimlerini ve örgütsel hareketlerini sürdürebilmek amacıyla taşradaki *konsul* (şubeler) aracılığıyla teslim alınmakta ve koordine edilmektedir.
- b. Bazı bölgelerde, özellikle Cava dışındaki bölgelerde, *Dairatul Kubra* (Bölge Koordinatörlüğü) kurulmuştur. Bu organın amacı, taşradaki şubelerin faaliyetlerini koordine etmek ve Muhammediye Vakfı genel merkezi ile ilişkileri kesildiğinde, kendi sorumluluğundaki bölge için genel merkez adına idari işleri yürütmektir.

Japonya'nın askeri işgal yönetiminde, Muhammediye Vakfı'nın faaliyet göstermesine izin vermektedir; ancak bazı koşullara uyulması gerekmektedir. Bunlar şunlardır:

- a. Gençler, kadınlar ve çocuklar için Japon yönetiminin kurduğu örgütler¹⁹ dışında bir örgütlenme tamamen yasaklanmıştır. Bunun sonucunda, Aişiyeh (Aisyiyah), *Hizb-ül-Vatan* ve benzer faaliyetler engellenmiş ve Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısına entegre edilmiştir. Bu özerk organların görevlerini yerine getirebilmesi için Bagian Kepelatihan (Eğitim Bölümü) kurulmuştur. Bu bölümün ana görevleri arasında; dini değerler doğrultusunda yaşam eğitimi vermek ve üyelerin beceri ve ilgilerine göre, Muhammediye Vakfı'na yönelik girişimciliği teşvik etmek vardır. İçin Japon Asker yönetimin kurduğu dışında örgütlenmesi tamamen yasaklamaktaydı.

¹⁹ Japonya Askeri Yönetimin çıkarları karşılamak için, tüm Endonezya toplumları bazı kurduğu örgütlere örgütlenmiştir. Bu örgütlerden arası: *Seinendan* (genç erkek için tasarlanan yarı-askeri örgüt) ve *Fujinkai* (kadınlar birliği).

- b. Muhammediye Vakfı'nın genelgesi ve tüzüğünde belirtilen hedefler, Japon yönetiminin çıkarları ile uyumlu hale getirilmişti. Bu, “*Dai Nippon* (Büyük Japonya) önderliğinde Doğu Asya'da refahı sağlamak için” ifadesinin eklenmesiyle gerçekleştirilmişti.

Sonraki gelişmelerde, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı 1942 yılında acil olağanüstü kongre sonrası Ki Bagus Hadikusumo'ya devredilmiştir. Bu dönem, hem Endonezya hem de Muhammediye Vakfı için kritik bir dönemdi. Zira Ki Bagus Hadikusumo'nun başkanlık döneminde, yani 1945 yılında, Endonezya Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiş ve kurmuştur. Muhammediye Vakfı'nın üyeleri ve üst düzey yöneticileri, bu dönemde Endonezya'nın bağımsızlığını kazanma ve savunma sürecine aktif bir şekilde katılmışlardır. Ki Bagus Hadikusumo, aynı zamanda Endonezya Bağımsızlık Hazırlık Komitesi'nde (Panitia Persiapan Kemerdekaan Indonesia) bir üye olarak bağımsızlık mücadelesine katılmıştır.

Ayrıca, 1945 Endonezya Anayasası'nın (Undang-Undang Dasar 1945) mukaddimesinde de aktif bir rol oynamış ve anayasanın bazı bölümlerini şekillendiren önemli isimlerden biri olmuştur. Ki Bagus Hadikusumo, insancılık, ilahiyatçılık ve medeniyet unsurlarına dayalı olarak, diğer Endonezya liderleriyle birlikte anayasanın temel ilkelerini oluşturmuştur (*Muhammadiyah.or.id*, 4 Mart 2021). Bununla birlikte, Endonezya Devrim Savaşı döneminde, bazı Muhammediye Vakfı üyeleri aktif bir şekilde silahlı mücadeleye katılmışlardır. Hollanda'nın Endonezya'ya karşı başlattığı saldırıya karşı koymak amacıyla, bazı üst düzey Muhammediye yöneticileri (Ki Bagus Hadikusumo da dahil) ve ulemalar *Angkatan Perang Sabil* (Sebil Ordusu) adlı bir sivil ordu kurmuşlardır. Bu orduya, Muhammediye Vakfı'ndan gelen birçok önemli figür ve genç katılmıştır. Bu savaş sırasında, aralarından bazıları (Ki Bagus Hadikusumo'nun oğlu dahil) şehit olmuştur (Suwarno, 2015: 409) .

Muhammediye Vakfı, bu dönemdeki örgütsel yapılanmasında, merhum Ahmet Dahlan'ın düşüncelerini başarılı bir şekilde toplamış, analiz etmiş ve formüle etmiştir. Ahmet Dahlan'ın bu düşünceleri, daha sonra Muhammediye Vakfı'nın genelgesi ve tüzüğünün mukaddimesi (Endonezce: Pembukaan AD/ART Muhammadiyah) olarak kabul edilmiştir. Bu mukaddimenin formüle edilmesi sayesinde, Muhammediye Vakfı yaptığı her faaliyetinde güçlü bir ideolojik temele sahip olmuştur.

A.R. Sutan Mansur liderliğinde, Muhammediye Vakfı bir sosyal-eğitim ve dinsel hareket olarak misyonunu yeniden vurgulamıştır(Pasha ve Darban, 2005i: 136). Bunun yanı sıra, 2. Dünya Şıvası ve Japonya askeri yönetimde dondurulan organların faaliyetleri yeniden başlamıştır. Örneğın, izcilik birimi ve gençlik organını 10 yıl aradan sonra yeniden faaliyete geçirmiştir (Palmer, 1954). Aynı dönemde de, özellikle eğitim alanında, yükseköğretim kurumları (üniversiteler ve fakülteler) açarak daha hızlı bir şekilde gelişmiştir. 1955 yılında, Batı Sumatra'nın Padang Panjang şehrinde Hukuk ve Felsefe Fakültesi açılmıştır. Ardından, 1957 yılında, Cakarta'daki yeni kurulan *Perguruan Tinggi Pendidikan Guru* (Öğretmen Eğitimi Yüksekokulu) ile iki fakülte birleştirilmiştir. Perguruan Tinggi Pendidikan Guru, sonraki gelişmelerde, günümüzdeki Muhammediye Vakfı'na ait üniversitelerden bazılarına dönüşmüştür; örneğın, *Universitas Muhammadiyah Jakarta* (Cakarta), *Universitas Muhammadiyah Sumatera Utara* (Güney Sumatera), *Universitas Muhammadiyah Sumatera Barat* (Batı Sumatera) ve *Universitas Muhammadiyah Surakarta* (Surakarta/Solo, Orta Cava) gibi üniversiteler bu sürecin sonucuymuş (Diktilitbang Muhammadiyah, 13 Eylül 2013).

Sonraki dönemde, yani Muhammad Yunus Anis ve Kiai Hacı Ahmat Badawi yönetim döneminde, Muhammediye Vakfı içerisinde önemli örgütsel dinamikler yaşamıştır. Zira bu dönemlerde, Endonezya'nın siyasi durumu kötüleşmiş ve Cumhurbaşkanı Sukarno'nun uyguladığı NASAKOM²⁰ (Milliyetçi, Dini ve Komünist grupları birleştiren politika) kavramı nedeniyle komünistler etkileri daha da güçlenmiştir. Komünistler, İslam gruplarına karşı daha saldırgan bir tutum sergilemeye başlayıp Muhammediye Vakfı'na yönelik suçlamalar hatta Cumhurbaşkanı Soekarno'ya vakfının kapatma öneri başvurusu bulunmuştur. Elbette bu durum, vakfın için tehdit ve tehlike bir durumdur.

Kötüleşen siyasi ve sosyal durumları dengelemek için, Muhammediye Vakfı bazı stratejiler uygulamıştır. Birincisi, Muhammediye Vakfı Endonezya hükümeti ile ilişkilerinde daha önce vurgulanan "siyasi olmayan" yaklaşımını yeniden benimseyerek eleştirel ve uyumlu yaklaşımı yeniden uygulamaya başlamıştır

²⁰ *Nasionalis, Agama, dan Komunis* (Türkçe: Milliyetçi, Dindar ve Komünist)

(PWMU.co, 24 Temmuz 2021).

İkincisi, üyeleri için yeni bir ideolojik rehber hazırlamıştır. Bu ideolojik rehber, daha sonra *Kepribadian Muhammadiyah* (Muhammediye Şahsiyetçiliği) olarak tanınmıştır. Kepribadian Muhammadiyah'ın temel işlevi, her bir birey için sosyal ve toplumsal hayatta bir rehber olmak ve aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın temel ideolojisini şekillendiren bir unsur olmaktaydı. Kepribadian Muhammadiyah, 1962 yılında yapılan olağan kongre sonrasında yürürlüğe girmiştir. Kepribadian Muhammadiyah'dan bazı önemli noktalar şunlardır:

- a. Bireylere ve topluma *Emri bil Maruf* ve *Nehyi Anil Munkar* (iyiliği teşvik etme ve kötülükten sakındırma) ilkesine dayanan bir İslam hareketi olması.
- b. Dinsel ve Toplumsal karakterlere sahip olması.²¹
- c. Devletin ve yönetiminde diğer topluluklarla işbirliği yaparak, hükümetle birlikte toplumsal yardım faaliyetlerine katılması.

Üçüncüsü, daha aktif bir savunuculuk politikası izlemeye başlamıştır. Bu strateji sayesinde, vakıf, parlamentoda ve yürütme organlarında bulunan aktif temsilcileri aracılığıyla Cumhurbaşkanı Sukarno'nun komünistlere yönelik faydacı politikalarını engellemeyi başarmıştır. Ayrıca, Ahmet Badawi'nin, Cumhurbaşkanı Sukarno ile yakın ilişkiler kurarak, Sukarno'nun komünistlere karşı olan tavırlarını kontrol etmeyi başardığı anlaşılmaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2010). Ahmet Badawi'nin Cumhurbaşkanı Sukarno ile yaptığı müzakereler, aynı zamanda, Muhammediye Vakfı'nın ve diğer İslam örgütlerinin feshedilmesinin engellenmesine katkıda bulunmuştur (Mu'arif, 21 Mayıs 2021). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı'nın siyasal alandaki etkin rolü sayesinde, Endonezya'daki üç ana siyasi güç arasında (milliyetçilik, geleneksel İslam ve komünizm) bir güç dengesi sağlanmıştır.

1965'te patlayan Komünist Darbe sonrasında, Muhammediye Vakfı önemli bir sosyal ve siyasi güç olarak yeniden ön plana çıkmıştır. Komünist darbesinin hemen ardından, vakıf, Silahlı Kuvvetler ile işbirliği yaparak komünistleri ortadan kaldırma ve onlara karşı tahribat yaratma mücadelesine katılmıştır. Aynı dönemde,

²¹ *Kepribadian Muhammadiyah*'tan a ve b noktası, Muhammediye Vakfı'nın siyasi olmayan bir örgüt olduğunu yeniden vurgulamasını değerlendirebilmektedir

Muhammediye Vakfı, diğer siyasi güçlerle birlikte Endonezya Komünist Partisi'nin kapatılmasını talep etmiştir (Abror, 24 Ekim 2019). Hatta, Muhammediye Vakfı, *Angkatan Muda Muhammadiyah* (Muhammediye Gençlik Kolları) tarafından kurulan özerk, yarı-asker birim kurulmuştur KOKAM (*Komando Kesiapsiagaan Angkatan Muda Muhammadiyah* - Muhammediye Gençlik Kolları Hazırlık Komutanlığı) aracılığıyla Endonezya Silahlı Kuvvetlerine destek vererek komünist güçlere karşı mücadelede katılmaktadır (Zara, 5 Ekim 2020). sebeple, Sukarno'dan sonra hükümeti devralan Cumhurbaşkanı Suharto²², Muhammediye Vakfı'nın bu dönemdeki kritik rolünü kabul etmiş ve vakfı, *Orde Baru* (Yeni Düzen) sürecine katkıda bulunan bir örgüt olarak değerlendirmiştir.

Yeni Düzen'in döneminde Kiai Hacı Fakih Usman, A.R. Fachruddin (Abdul Rozak Fachruddin), Kiai Hacı Azhar Basyir ve Amien Rais gibi figürler Genel Başkan olarak görev yapmıştır. Kiai Hacı Fakih Usman, sadece kısa süreli görev yapmış zira Genel Başkanı olarak seçildikten üç hafta sonra vefat etmiştir (PWMU.co, 4 Mayıs 2020). Fakih Usman'ın görevini yerine getiren kişi A.R. Fachrudin'miş.²³ A.R. Fachroeddin başkanlığın döneminde, Muhammediye Vakfı, Hristiyanlık misyonerlik faaliyetlerinden Pancasila'nın her örgüt ve STK için tek temel esas olarak kabul edilmesine kadar birçok dış tehdit ile karşı karşıya kalmıştır. Ancak, A.R. Fachruddin, bu tehditlere karşı daha yumuşak bir yaklaşım ve strateji benimsemiştir. Cava etnik kökenli olan Fachruddin, eleştiriler karşısında daha ılımlı bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Örneğin, II. Ioannes Paulus'un Endonezya'yı ziyaretine yanıt için bir mektup yazıp yumuşak bir dille kullanarak Hristiyan misyonerlik faaliyetleri eleştirmiştir. Bu mektupta, her dinin kibar ve nazik bir şekilde yayılması gerektiği vurgulanmaktaydı (Muhammadiyah.or.id, 1 Mart 2021).

Pancasila'nın devlet hayatında temel bir ilke olarak kabul edilmesi konusunda da benzer bir yaklaşım sergilenmiştir. A.R. Fachruddin, Muhammediye Vakfı'nın iç organları ve hükümetle olan ilişkilerinde iletişim ve ikna becerisiyle Pancasila'yı milli ve devlet yaşamı açısından benimsemiştir. Muhammediye, devlet ve toplum hayatında

²² Mareşal, Endonezya 2. Cumhurbaşkanı. 1965 Darbesi'nden sonra kritik dönemlerde Savunma Bakanı ve Kara Kuvvetler Komutanı idi.

²³ Abdul Rozak Fachruddin, en uzun süre görev yapan Muhammediye Genel Başkanı olarak tanınmaktadır; çünkü 1968'den 1990'a kadar (22 yıl) bu görevde bulunmuştur.

Pancasila'yı bir temel esas olarak kabul etmiş, ancak bir İslam hareketi ve örgütü olarak, İslam'ın inanç ve esaslarını muhafaza etmeye devam etmiştir (*Suara Muhammadiyah*, 22 Haziran 2020).

A.R. Fachruddin, Muhammediye Vakfı'nın örgütlenmesinde de pek çok politika geliştirmiştir. Önceki dönemlerde, A.R. Fachruddin'in Muhammediye Vakfı'nın vaizlik faaliyetlerini güçlendirme ve derinleştirme yönünde yaptığı çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Fachruddin'in uyguladığı bazı politikalar şunlardır:

- a. Muhammediye Vakfı'nın siyasi olmayan bir duruş sergileyen *Khittah Surabaya* ve *Khittah Ujung Pandang* deklarasyonları, vakfın İslam vaizciliği, sosyal ve toplumsal odaklanmasına vurgu yapmıştır. Bu açıklamalarda, Muhammediye Vakfı'nın hiçbir siyasi partiye bağlılık duymadığı belirtmiştir (Miswanto ve Asrofi, 2012).
- b. Vaizlik ve tebliğ konusunda, *Majelis Tabligh* (Tebliğ Meclisi) tarafından vaizler için pratik rehberler oluşturmuştur.
- c. Kadrolaşma konusunda ise, *Majelis Kader* (Kadro Meclisi) tarafından eğitim ve kadro yetiştirme üzerine pratik rehberler hazırlamıştır.

Azhar Basyir ve Amien Rais²⁴'in başkanlıkları döneminde, Muhammediye Vakfı'nın oryantasyonu daha stratejik ve sistematik bir hale gelmiştir. Bu dönemde vakfın ana öncelikleri şunlar olmuştur:

- a. Hareket Sağlamaştırılması: Genç nesillerin kadrolaşması ve hareketine katılımını artırılması.
- b. Araştırma, Çalışma ve Geliştirme: İslam ve genel bilimler alanındaki çalışmaların artırılması ve bu iki alanın entegrasyonu.
- c. Toplumsal: Toplumsal yaşam, sağlık ve eğitim alanlarında güçlendirme çalışmaları yapmıştır. (Miswanto ve Asrofi, 2012b).

²⁴ Endonezya siyaset alanında bilim adamı ve siyasetçi. Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi alanında emekli Profesördür. Eski Endonezya'nın *Majelis Permusyawaratan Rakyat* (Halk İstişare Meclisi) başkanı.

Ancak, Amien Rais'ın 1998'deki reform (Endonezce: *Reformasi*) hareketine katılması ve *Partai Amanat Nasional* (Ulusal Yetki Partisi)'nin kurulması, onun başkanlık döneminin sonlanmasına yol açmıştır. Rais, Partai Amanat Nasional'ın genel başkanı olarak seçildikten sonra, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan istifa etmiştir. Bu durumda, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na Ahmad Syafi'i Ma'arif getirilmiştir..

Ahmet Syafi'i Ma'arif²⁵ ve sonraki diğer genel başkanların başkanlık dönemi, ıslahat ve küreselleşme sürecinde, hem Endonezya'nın hem de Muhammediye Vakfı'nın oryantasyon ve hedeflerinin şekillendiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde, vakfın 100. yıl dönümü kutlanmış ve vakfın ana odakları şunlar olmuştur (Miswanto ve Arifi, 2012c):

- a. Ulusal sorunlar ve ıslahat sonrasında ortaya çıkan yatay çatışmaların çözülmesi için kültürel vaizcilik ve ulusalcılığın rolünün artırılması.
- b. Küresel ve uluslararası alanda Muhammediye Vakfı'nın etkinliğini artırmak için uluslararası düzeyde daha aktif bir rol oynanması. Bu dönemde, vakfın bazı ülkelerde *Cabang Istimewa Muhammadiyah* (Muhammediye Özel Şubeleri)²⁶ açılması sağlanmıştır.
- c. Muhammediye Vakfı, kendi kadroların içerisinde yaşayan ideolojik ve kimlik zayıflatması nedeniyle daha yoğun güçlendirme süreçleri vurgulanmıştır

Muhammediye Vakfı, 2. yüzyılını geride bırakmasının ardından çağdaş sorunlarla daha aktif bir şekilde ilgilenmeye başlamıştır. Özellikle çevre, barış inşası ve iktisat gibi alanlarda devletin egemenliği ile ilgili sorunlara yönelik politikalar geliştirmiştir. Din Syamsuddin (2014) tarafından belirtilen bazı önemli politikalar ve

²⁵ Islahat veya Reform döneminden bu yana kadar 3 görev yapan Muhammediye Vakfı Genel Başkanı bulunmaktadır. Bunlar:

(a) Ahmad Syafi'i Ma'arif (1998-2000, 2000-2005), (b) Din Syamsuddin (2005-2010, 2010-2015), (c) Haedar Nashir (2015-2022 (aslen olarak 2020'a kadar görev yapacaktı ancak COVID-19 pandemisi nedeniyle 2 yıl uzanmaktaydı), 2022-şimdi).

²⁶ Bu dönemde yurtdışında Muhammediye Vakfı'nın ilk şubesi açmaktadır. İlk açtığı şubesi 2002 yılında açıldığı Mısır Özel Şubesi'dir (Endonezce: *Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Mesir*).

faaliyetler şunlardır:

- a. Çevresel Faaliyetler: Çevre kirliliği ve küresel ısınmanın etkilerini azaltmak amacıyla çöp bağışı (Endonezce: *Sedekah Sampah*) ve yeşillendirme hareketleri (ağaç dikme faaliyetleri) gibi projeler uygulanmaktadır.
- b. İktisat Alanında Devlet ve Milli Egemenlik Savunması: İktisatla ilgili zarar veren hukuki düzenlemelere karşı, yargısal denetim ve anayasal cihat gibi yöntemler uygulanarak ekonomik adalet savunulmaktadır.
- c. Barış İnşası ve Höşgörü: Milliyetçilik ve azınlık haklarına hoşgörü açısından daha ileri adımlar atılmakta, özellikle eğitim alanında, çoğunlukla gayri-Müslüman bölgelerde okullar ve üniversiteler açılmaktadır. Bu kurumlar, gayri-Müslüman öğrencileri ve eğitim materyallerini kabul etmektedir. .

Muhammediye Vakfı'nın ideolojisi yeniden canlandırabilme, bazı programlar ve kavramlar da yürütmekteydi, bunlar:

- a. *Gerakan Jalan Tengah* (Vasat İslam Hareketi).
- b. *Gerakan Islam Berkemajuan* (İlerleyici İslam Hareketi).
- c. *Gerakan Amal Usaha* (Çalışma Alanları Hareketi).
- d. *Gerakan Pencerahan* (Aydınlanma Hareketi).

Günümüzdeki gelişmelerde, bu vakfı anaokulundan üniversiteye kadar 28.000'den fazla okul ve eğitim kurumuna sahiptir (*Dikdasmen PP Muhammadiyah*, 2021). Bu kurumlar, vakfın kadın kanadı *Aisyiyah* ile birlikte yönetilmektedir. Ayrıca, vakıf dini, sosyal ve sağlık tesisleri gibi çeşitli alanlarda da hizmet vermekte ve bu alandaki kurumların sayısı 1000'i aşmaktadır. Üyelik konusunda ise, şu ana kadar yaklaşık 60 milyon üyesi bulunmaktadır. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı, hem Endonezya'daki hem de küresel ölçekteki gelişmelere paralel olarak faaliyetlerini genişletmekte ve toplumsal, kültürel ve dini açıdan önemli bir aktör olarak rolünü pekiştirmektedir.

2.2. Muhammediye Vakfı'nın Kurumsal Yapısı

Muhammediye Vakfı, çağdaş örgütler ve STK'lar gibi, kendine ait bir kurumsal

mükaddimesinde açık bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre, Muhammediye Vakfı, İslam değerlerine dayalı bir organizasyon olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda, vakfın ilgili alanlarda gerçekleştirdiği faaliyetler, kendi meclisleri tarafından yürütülmektedir. Örgütsel dinamiklere ilişkin olarak, vakıf zaman içinde gelişmesini takip edebilme yeteneğine sahip olduğunu da belirtmektedir. Karar alma süreci, istişare prensiplerine dayanmakta olup, olağan kongreler aracılığıyla yapılmaktadır ve bu durum iç mevzuatın mükaddimesinde açıkça vurgulanmaktadır (*Muhammadiyah.or.id*, 2024).

Muhammediye Vakfı, yukarıda belirtilen değerleri somutlaştırabilmek ve faaliyete geçirebilmek için sosyolojik bir yaklaşım benimsemektedir. Bu yaklaşım, alan, sektör, hedeflenen hedefler ve rasyonel aktör rolünün belirlenmesini içermektedir. Vakfın mükaddimesine göre, vakfın amacı, Allah'ın rızasını kazanarak İslami, adil ve refah bir toplum inşa etmektir. Bu hedefe ulaşabilmek için, vakfın Kuran ve Sünnet'teki emirler doğrultusunda hareket etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, insanın sosyal bir varlık olduğuna ve toplumda birlikte yaşamanın doğal bir gereklilik olduğuna da dikkat çekilmektedir. Bu nedenle, yukarıdaki değerleri somutlaştırmak ve hedeflere ulaşabilmek için bir örgüt kurulması ve mevcut bir yapının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır (Pasha ve Darban, 2015). Kısaca, Muhammediye Vakfı, İslam değerlerini toplumda somutlaştırmak ve bu değerler doğrultusunda adil ve refah bir toplum inşa etmek amacıyla bir örgüt platformu olarak kurulmaktadır.

Yukarıdaki bahsedilen konular, Muhammediye Vakfı'nın mevzuatında ve iç tüzüğünde daha açık şekilde vurgulanmaktadır. Muhammediye Vakfı'nın taşıdığı değerler ve kimlik, mevzuatının 4. Maddesi, özellikle 1. ve 2. Fıkralarında açıkça açıklanmıştır. Bu maddelere göre, Muhammediye Vakfı, bir İslam hareketi olarak, tecdid (yenilik) ve *Amr bi'l-Ma'ruf* (iyiliği emretme) ile *Nahy anil-Münker* (kötülükten sakındırma) vaizciliği yapmaktadır. Vakıf, Kuran, Sünnet ve İslam'ın temellerine dayanan bir örgüttür (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019). Kısacası, Muhammediye Vakfı, İslam'ın temel değerlerini taşıyan ve somutlaştıran bir harekettir.

İstişare prensibine dayalı karar alma mekanizması, özellikle Muhammediye

Vakfı'nın örgütsel yapısı ve üyelik politikası üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu prensip, iç tüzüğünde kapsamlı bir şekilde açıklanmaktadır. İstişare faaliyetleri, hem rutin olarak gerçekleştirilmekte hem de en yüksek istişare platformu olarak kabul edilmektedir. Muhammediye Vakfı, en yüksek istişare platformunu üç düzeyde organize etmektedir. Bunlar:

- a. Olağan Kongre (*Muktamar*): Her 5 yılda bir gerçekleştirilmektedir. Bu kongrede geçmiş dönemin faaliyetleri değerlendirilmekte ve bir sonraki dönemin öncelikli programları ile politikaları belirlenmektedir. Aynı zamanda, vakfın Merkez ve Genel Başkanlık üyeleri, Genel Başkan da dahil olmak üzere seçilmektedir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2009).
- b. Olağanüstü Kongre (*Muktamar Luar Biasa*): Vakıf için acil ve zaruri durumlarda gerçekleştirilen kongredir.
- c. Olağan/Rutin İstişare (*Tanwir*): Olağan Kongre dışında ve sonrasında yapılan en yüksek istişare platformudur. Bir yönetim dönemi içerisinde en az üç kez gerçekleştirilmesi gerekir. Bu istişarede, gelecek olağan kongresinde ele alınacak konularla ilgili teklifler alınır, örgütsel ve kamuoyunda acil olan sorunlar, olağan kongreyi beklemeden bu platformda tartışılmakta ve vakfın faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için öneriler sunulmaktadır (*Suara Muhammadiyah*, 2019).

Tanwir ve *Muktamar* ile birlikte, Muhammediye Vakfı'nın her örgütsel seviyesinde istişare forumları düzenlenmektedir. Bunun yanı sıra, istişare prensibini desteklemek ve güçlendirmek amacıyla, Muhammediye Vakfı bir danışmanlık kurulu oluşturmuş ve bu kurul aracılığıyla danışman atamaları yapmaktadır. Danışmanlık Kurulu üyeleri, kendi iradeleriyle veya vakfın önerisiyle, Muhammediye Vakfı'na tavsiyelerde bulunabilirler (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019b:45). Danışmanlık Kurulu'na üye olabilmek için, kişi, Muhammediye Vakfı üyesi olmalı ve en azından vakfın başkanlık üyeliği görevinde bulunmuş veya belirli bir uzmanlık alanına sahip olmalıdır.

Muhammediye Vakfı, kendi mevzuatına, iç tüzüğüne ve örgütsel rehberine uygun olarak, örgütsel faaliyetlerini yürütmek için üç ana unsurdan oluşan bir yapıya

sahiptir. Bunlar: (a) kurumsal ağlar (*jaringan kelembagaan*), (b) başkanlık yardımcı unsurlar (*unsur pembantu pimpinan*), (c) özerk örgütler ve organlar (*organisasi otonom*). Yukarıdaki belirtilen unsurlar, kurumsal olarak formal olmakla birlikte, taşra seviyesindeki üyelerle iletişim kurulduğunda, özellikle taşra şubelerinde yarı-formal hatta informal bir iletişim modeli benimsenmektedir. Bu üç unsurun fonksiyonları ve görevleri aşağıda açıklanmıştır.

Birinci unsur, kurumsal ağlardır. Bu ağlar, *Pimpinan Pusat* veya merkez yönetim kurulu aracılığıyla, Endonezya'nın ulusal seviyesinden başlayıp, en alt seviyedeki *Ranting* (dal) ve *Kader/Anggota Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı'nın Kadro ve Üyeler)²⁷ ile bağlantı kurmaktadır. Kısacası, Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısı, Endonezya'nın ulusal yönetim yapısını takip etmektedir. Vakıf'ın en yüksek kurumsal seviyesini *Pusat* (Merkez/Genel Merkez) oluşturur. Merkez seviyesi, Endonezya sınırları içindeki Muhammediye Vakfı unsurlarını koordine etmektedir. Bu sebepten dolayı, Muhammediye Vakfı'nın merkezi, vakfın programlarını ve faaliyetlerini koordine ederek, İslami vaizcilik hareketini yönetmektedir (*Pimpinan Pusat Muhammadiyah*, 2010). Bu koordinasyon fonksiyonu, tüm vakıf üyelerinin ve kadrolarının koordinasyonunu da kapsar. Merkez seviyesi, ayrıca olağan kongrede (*Muktamar*) belirlenen kararları, politikaları ve yönetilen faaliyet alanlarını yürütmektedir. Bu süreç, planlama, eğitimlik, yönetim ve denetimi de içermektedir.

Tarihsel ve örgütsel olarak, kendi mevzuatına göre vakfın hareketlerinin karargâhı Yogyakarta şehrinde yer almaktadır (*Pimpinan Pusat Muhammadiyah*, 2019c: 25). Ancak günlük faaliyetler, Yogyakarta ve Cakarta'daki (Endonezya'nın başkenti) merkez ofisleri tarafından yürütülmektedir. Yani, Muhammediye Merkez/Genel Başkanlığı'nın iki farklı ofisi bulunmaktadır. Cakarta'daki merkez ofisinin kurulma sebebi, Cakarta'nın yönetim ve bürokratik merkez olmasıdır. Bu sebepten dolayı, bazı sosyal faaliyetler konusunda hükümet ile koordinasyonu kolaylaştırmak amacıyla çeşitli meclisler (eğitim, ekonomi, sağlık vb.) Cakarta'daki

²⁷ Muhammediye Vakfı'na ait resmi terime göre, kadro ve üye *Jama'ah Muhammadiyah* (Muhammediye Cemaatı) olarak tanınmaktadır.

ofiste faaliyet göstermektedir. Diğer fonksiyonlar, örneğin tebliğ, kadın kolları ve temel dini görevler, Muhammediye Vakfı'nın tarihsel başkenti olan Yogyakarta şehrinde merkezleşmektedir (Peacock, 1978b:50).

Merkez seviyesinde liderlik veya görev yapan başkanlık, Pimpinan Pusat/Merkez Başkanlık Kurulu tarafından yürütülmektedir. Pimpinan Pusat'ın üyeleri en az 13 başkandan oluşur ve bu kurul, Mukhtar (olağan kongre) mekanizmasıyla seçilmektedir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019d). Gerektiğinde, özellikle örgütsel ihtiyaçlar doğrultusunda, Başkanlık Kurulu'ndaki başkan sayısı artırılabilir. Son iki idare veya yönetim döneminde (2015-2022 ve 2022-2027) Mukhtar'da seçilen 13 başkanın yanı sıra 5-6 ek başkan daha görevlendirilmiştir. Bu eklenen başkanlar genellikle Muhammediye Vakfı'nın hizmet ettiği alanları (sağlık, din, eğitim, sosyal hizmetler vb.) temsil etmektedir. Örneğin, kadın güçlendirme ve aile direncini artırma alanında, Aisyiyah'tan gelen temsilciler Noordjannah Djohantini (2015-2022) ve Salmah Orbayyinah (2022-2027) gibi figürler görev yapmaktadır (Muhammadiyah, 2022). Bu iki isim, Aisyiyah'ın genel başkanlarıdır. Dolayısıyla, Merkez Başkanlık Kurulu'nda (Pimpinan Pusat), Muhammediye Vakfı'na ait alanların temsilcileri bulunmaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın liderlik yapısı, tek bir figürde odaklanmayarak, formel ve simgesel şekilde yürütülmektedir. Zira Muhammediye Vakfı'ndaki liderlik, Başkanlık Kurulu'nda (Pimpinan Pusat) görev yapan başkanlar tarafından müşterek-eşit yetki prensibiyle uygulanmaktadır. Muhammediye Vakfı'nda uygulanan bu müşterek-eşit yetkililik prensibinin amacı şunlardır:

- a. Pimpinan Pusat (Başkanlık Kurulu)'nda görev yapan başkanların hakları ve pozisyonları eşit bir şekilde değerlendirilir.
- b. Muhammediye Vakfı'nın rutin istişare toplantılarında ve diğer benzer forumlarda alınan kararlar, ortak mütabakat ve anlayış mekanizmasıyla şekillendirilir.
- c. Muhammediye Vakfı'nın örgütsel hedeflerine ulaşabilmek için başkanlar arasındaki koordinasyon sağlanır (Fikri ve Arqam, 2018:62).

Buna rağmen, Muhammediye Vakfı'nın hukuk ve kamuoyunun önünde temsil edilebilmesi için, Mukhtar/olağan kongrede bir Genel Başkan ve bir Genel Sekreter

seçilmektedir. Bu nedenle, seçilen ve görevdeki Muhammediye Vakfı Genel Başkanı ve Genel Sekreteri, vakfın hukuki ve diğer işleri konusunda temsilci ya da 'sembol' olarak görev yapmaktadır. Ancak karar alma sürecinde, diğer 13-16 başkanla birlikte müşterek-eşit yetki prensibiyle hareket edilir.

Taşradaki Muhammediye Vakfı'nın örgütsel fonksiyonu, vakfın mevzuatına, iç tüzüğüne ve 2010 yılında yayınlanan *Profil Muhammadiyah* belgesine göre dört kurumu aracılığıyla yürütülmektedir. Bu kurumlar şunlardır :

- a. *Wilayah* (Bölge): Endonezya'nın taşra yönetiminde bulunan il seviyesi ile eşdeğer olan Muhammediye Vakfı örgütsel yönetimi
- b. *Daerah* (Daire): Endonezya taşra yönetiminde bulunan ilçe seviyesi ile eşdeğer olan Muhammediye Vakfı örgütsel yönetimi.
- c. *Cabang* (Şube): Endonezya taşra yönetiminde bulunan mahalle seviyesi ile eşdeğer olan Muhammediye Vakfı örgütsel yönetimi.
- d. *Ranting* (Dalı): Endonezya taşra yönetiminde bulunan köy ve semt seviyesi ile eşdeğer olan Muhammediye Vakfı örgütsel yönetimi.

Taşradaki Muhammediye Vakfı kurumları, merkez seviyesi gibi, belirli bir bölgede (ilden semte kadar) üyeler, kadrolar, liderler ve gerçekleştirilen faaliyetleri koordine etmektedir. Bu kurumlar, taşra seviyesinde Muhammediye Vakfı üyeleri ve faaliyetleri üzerinde koordinatörlük yapmaktadır. Aynı zamanda, taşra seviyesindeki Muhammediye Vakfı, önemli hatta kritik bir rol oynamaktadır. Çünkü taşra seviyesinde vakfın üyeleriyle doğrudan etkileşime girilir ve taşradaki faaliyetler, girişimler ve politikalar burada yürütülmektedir.

Taşradaki Muhammediye Vakfı bağlantıları, yarı-informel şekilde yürütülmektedir. Zira taşradaki bazı faaliyetler, resmi ya da informal olarak gerçekleştirilmektedir. Muhammediye Vakfı iç tüzüğüne (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019d) göre, taşradaki kurumlar tarafından gerçekleştirilen bazı resmi ve informal faaliyetler şunlardır:

- a. En az bir ayda bir kez, genel üyeler ve halk için dini danışmanlık atölyeleri düzenlenmektedir. Bu faaliyet çoğu zaman informal şekilde organize

edilmektedir, Zira atölye konusu ve katılımcı sayısı duruma bağlıdır.²⁸

- b. Örgütsel faaliyetleri koordine etmek amacıyla bir ofis kurmak zorunludur (resmi).
- c. Kadrolar ve mübelliğ (vaiz) için eğitim ve rehberlik yapılmaktadır (resmi-informel).
- d. Zekat, bağış ve sadaka toplama ve denetleme işleri yürütülmektedir (resmi).
- e. Taşra düzeyindeki eğitim kurumları (özellikle ilkokul, ortaokul ve lise) ve ilgili alanlardaki girişimler (hastaneler, poliklinikler, yetimhaneler vb.) faaliyetlerini sürdürmektedir (resmi).

Endonezya dışında, Muhammediye Vakfı, kadrolar, üyeler ve duygudaşlar arasında eğitimlik ve dostluk aracılığı yapmak amacıyla *Cabang Istimewa* (Muhammediye Vakfı Özel Şubesi) veya *Ranting Istimewa* (Muhammediye Vakfı Özel Dalı) kurmaktadır. 2019 yılında kabul edilen iç tüzüğün 7. maddesine göre (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019e), yurtdışındaki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri'nin fonksiyon ve görevleri şunlardır:

- a. Yurtdışındaki bir ülkede bulunan Muhammediye Vakfı üyeleri, kadroları ve duygudaşları için dostluk, kardeşlik ve dayanışma platformu oluşturmak.
- b. Muhammediye Vakfı ile yerel aktörler (hükümet, STK'lar, yaşayan toplumlar ve diğer ilgili kurumlar) arasında arabuluculuk yapmak.
- c. Belirli bir ülkede, Muhammediye Vakfı'nın İslam anlayışı doğrultusunda vaizlik ve örgütsel eğitim vermek ve geliştirmek.

Bu fonksiyon ve konumu itibariyle, Endonezya dışındaki Muhammediye Vakfı özel şubeleri, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na doğrudan koordinasyon sağlayarak sorumluluk taşımaktadır. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı özel şubeleri, rutin ve düzenli olarak kendi örgütsel durumlarını ve gelişimlerini Muhammediye Vakfı'na rapor etmektedir. Muhammediye Vakfı özel şubeleriyle ilgili roller ve fonksiyonlar, ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

²⁸ Araştırmacının yaptığı gözlemlerine göre, taşradaki yönetimler bir hafta bir dini atölye gerçekleştirir. Halka açık olur.

Taşradaki başkanlık ve liderlik, merkez veya genel başkanlık gibi, istişare prensibi ile kararlaştırılmaktadır. Taşra seviyesinde gerçekleştirilen istişare forumlarına, *Musyawah Daerah* (Bölge İstişaresi) veya *Musyawah Wilayah* (Bölge İstişaresi) adı verilmektedir. Taşra seviyesinde görev yapan başkanlık yapısı, bölgeye göre farklılıklar göstermektedir. İl seviyesinde görev yapan başkan sayısı en az 13, ilçe seviyesinde en az 9, mahalle seviyesinde en az 7 ve semt seviyesinde en az 5 kişiden oluşmaktadır. Yurtdışındaki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, başkanlık sayısı ve istişare şartları ile ilgili düzenlemeleri, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan onay alarak kendileri belirlemektedir. Özel şubelerin idari dönemi, en az iki yıl olarak belirlenmiştir.

Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısının en alt seviyesi, *Anggota Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı Üyeleri) olarak tanımlanmaktadır. Muhammediye Vakfı iç tüzüğü'nün 8. maddesine göre, üyelik üç kategoriye ayrılmaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019f):

- a. *Biasa* (Genel Üye): Müslüman olan ve Endonezya vatandaşlığına sahip olan kişidir.
- b. *Luar Biasa* (Olağanüstü Üye): Müslüman olan, ancak Endonezya vatandaşlığına sahip olmayan kişidir.
- c. *Anggota Kehormatan* (Fahri Üyesi): Müslüman olan ve Muhammediye Vakfı'na önemli katkılar yapan, meziyetli faaliyetlerde bulunan ya da uzmanlık sağlayarak vakfın gelişimine yardımcı olan bireylerdir.

Genel Üye olabilmek için, başvuru formu en yakın şubeden alınarak Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na sunulmalıdır. Olağanüstü Üye ve Onur Üyesi üyelikleri ise, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından belirlenen düzenlemelere göre verilmektedir.

Muhammediye Vakfı üyelerinin hak ve yükümlülükleri, iç tüzüğü'nün 4. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, tüm üyeler, üyelik statülerine bakılmaksızın, Müslüman olup Muhammediye Vakfı'nın programlarına, faaliyetlerine ve politikalara destek vermekle yükümlüdürler (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019g). Dolayısıyla, tüm Muhammediye Vakfı üyelerinin, vakfın belirlediği hedefler

ve hareketlere aynı duygusal ve ideolojik anlayışla yaklaşımları gerekmektedir. Bu iki şart, üyeliğe kabul için temel koşullardır.

Muhammediye Vakfı, bir İslam hareketi olarak, üyelerinin ve yöneticilerinin İslam değerleri doğrultusunda hareket etmelerini bekler. Üyelerin diğer zorunlulukları, vakfın her türlü mücadelesine yardımcı olmak ve Muhammediye Vakfı'nın değerlerini korumaktır. Ayrıca, tüm üyeler, vakfın yönetimine katılma hakkına sahip olup, ancak seçim hakları yalnızca genel üye olanlara tanınmaktadır. Bu nedenle, seçim hakları bakımından farklılık olsa da, tüm üyeler eşit haklara ve yükümlülüklerle sahiptir.

İkinci unsur, *Unsur Pembantu Pimpinan* (Başkanlık Yardımcı Unsurları)'dır. Muhammediye Vakfı'nın faaliyet alanlarını planlamak, yürütmek ve denetlemek için başkanlık yardımcı organları bulunmaktadır. 2012 yılında yayınlanan *Himpunan Pedoman dan Peraturan Organisasi* (Örgütsel Rehberler ve Kurallar Telifleri)'ne göre, bu yardımcı unsurlar üç ana kategoriye ayrılmaktadır:

- a. *Majelis* (Meclis): Bu organ, Muhammediye Vakfı'nın çeşitli faaliyetlerini koordine etmekte ve denetlemektedir. Her meclis, vakfın kurumsal bağlantı seviyesinde faaliyet göstermektedir. Meclisler, vakfın çeşitli alanlardaki ana fonksiyonlarını yürütmektedir.
- b. *Lembaga* (Kurumu): Bu organ, özel faaliyetleri ve programları destekler. Örneğin; Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği, Kamu Politikaları, Hukuk ve İnsan Hakları gibi alanlarda faaliyetler yürütülmektedir.
- c. *Amal Usaha* (Girişimcilik veya Çalışma Alanı): Bu organ, vakfın okullar, üniversiteler, hastaneler ve diğer kurumlar gibi kurumsal girişimlerini yönetmektedir ve geliştirmektedir.

2010-2015 dönemi ve güncel düzenlemelere göre, Muhammediye Vakfı'nın 8 meclisi (Majelis) ve 9 kurumu (Lembaga) bulunmaktadır. Bunlar aşağıda belirtilmiştir:

- a. *Majelis-Majelis* (Meclisler):

1. *Majelis Wakaf, Zakat, Infaq, dan Sedekah* (Vakıf, Bağış, ve Sadaka Meclisi): Zekat, bağış ve sadaka ile ilgili faaliyetlerin planlanması,

örgütlenmesi, koordinasyonu ve denetlenmesinden sorumlu olan bu meclis, aynı zamanda Muhammediye Vakfı üyeleri ve kamuoyunu, vakıf, bağış ve sadaka yapma konusunda bilinçlendirme ve bu faaliyetleri artırma sorumluluğunu taşımaktadır.

2. *Majelis Tarjih dan Tajdid* (Tecdit ve Tercih Meclisi): Muhammediye Vakfı'nın İslam hareketi çerçevesindeki ıslahatçı ve ilerlemeci yaklaşımlarını benimseyen en kritik organlardan biridir. Bu meclis, hem İslam düşüncelerini ve eylemlerini sistemleştirmeyi hem de vakfın tecdid prensibi doğrultusunda dini kavramları ve ifadeleri kamuoyuna sunmayı amaçlar. Başka bir deyişle, güncel dini sorunları çözmek ve halkla paylaşmak bu meclisin görevleri arasındadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2010c:115).
3. *Majelis Tabligh* (Tebliğ Meclisi): Bu meclis, vaizlik faaliyetlerinin (planlama, örgütleme, danışmanlık verme ve denetleme) yürütülmesinden ve bu faaliyetlerle ilgili araştırma ve geliştirmeler yapılmasından sorumludur. Aynı zamanda, vaizlik çalışmalarını daha etkin ve geniş kitlelere ulaştırmak için sosyal medya ve yayıncılık gibi gündem yöntemlerini geliştirmekte ve vaizlerin eğitimini ve kabiliyetlerini artırmak için programlar düzenlemektedir.
4. *Majelis Pemberdayaan Masyarakat* (Toplum Güçlendirme Meclisi): Bu meclis, toplumun karşılaştığı ihtiyaçları belirlemek, toplumu bilinçlendirmek ve savunuculuk faaliyetleri yürütmekle sorumludur. Ayrıca, fakirlerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik faaliyetler yürütür. Doğal afetler, savaşlar ve iç çatışmalar gibi durumlar karşısında afet yönetimi ve hızlı müdahale organizasyonlarını da gerçekleştirmektedir.
5. *Majelis Pendidikan Kader* (Kadro Eğitim Meclisi): Muhammediye Vakfı'nın kadrosu için eğitim faaliyetlerini yürüten meclistir. Aynı zamanda, vakfın diğer organları tarafından yürütülen kadro eğitimi faaliyetlerinde koordinatörlük rolünü üstlenmektedir.
6. *Majelis Pendidikan Dasar dan Menengah* (Temel ve Orta Eğitimi

Meclisi): Muhammediye Vakfı'na ait anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise seviyesinde eğitim veren kurumların faaliyetlerini yürütür. Ayrıca, bu okullardaki müfredatların düzenlenmesi ve sabitlenmesi ile özellikle dini derslerin (*Al-Islam dan Kemuhammadiyah*/İslam ve Muhammediyecilik ve *Bahasa Arab/Arapça*) eğitimini sağlamaktadır.

7. *Majelis Pendidikan Tinggi, Penelitian, dan Pengembangan* (Yüksek Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Meclisi): Yüksek öğretim seviyesindeki eğitim faaliyetlerini, Muhammediye Vakfı'na ait yükseköğretim kurumlarının kalite ve oranını geliştirmeyi ve dini, bilimsel ve teknolojik alanlarda araştırmalar yapmayı amaçlayan meclistir (Diktilitbang Muhammadiyah, 11 Aralık 2013).

8. *Majelis Pembina Kesehatan Umum* (Genel Sağlık Meclisi): Muhammediye Vakfı'na ait sağlık alanındaki girişimleri ve kurumların yönetimi ve gelişiminden sorumlu olan bu meclis, aynı zamanda vakıf üyeleri ve tüm kamuoyunu sağlık konusunda bilinçlendirme ve aktif katılım sağlama faaliyetlerini yürütmektedir.

b. *Lembaga* (Kurumlar):

1. *Lembaga Hikmah dan Kebijakan Publik* (Hikmet ve Kamu Politikalar Kurumu): Toplum ve milliyetle ilgili ortaya çıkan sorunlar karşısında yapılan çalışmalar ve araştırmalarla, bir düşünce kuruluşu platformu olarak faaliyet göstermektedir.
2. *Lembaga Hubungan dan Kerjasama Internasional* (Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu): Muhammediye Vakfı'nın uluslararası ilişkiler ve işbirliği alanında faaliyetlerini yürüten kurumudur. Aynı zamanda, Genel Başkanlık onayıyla yurtdışındaki kurumlarla işbirliği yaparak ilgili alandaki programları gerçekleştirmektedir.
3. *Lembaga Seni, Budaya, dan Olahraga* (Sanat, Kültür ve Spor Kurumu): Muhammediye Vakfı ve kamuoyu nezdinde sanat, kültür ve spor faaliyetlerini İslami değerlere uygun şekilde geliştirmektedir.
4. *Lembaga Zakat, Infaq, dan Sedekah/LAZISMU* (Zekat, Bağış ve Sadaka

Kurumu): Muhammediye Vakfı üyeleri ve kamuoyundan bağış, sadaka ve zekat toplayarak bunları muhtaçlara ulaştıran organıdır. Bu kurum, diğer vakıf organlarından farklıdır; zira bağış toplama işlevi, tüm Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısı üzerinden (şubeler dahil) daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

5. *Lembaga Hukum dan Hak Azasi Manusia* (Hukuk ve İnsan Hakları Kurumu): Hukuk ve insan hakları alanında savunuculuk faaliyetleri, araştırmalar ve geliştirmeler yürüten kurumdur. Toplumda yaşamla ilgili politikalar ve kanunlar (özellikle zarar verici olanlar) hakkında kamuoyunu bilgilendirir ve savunuculuk yapmaktadır.
6. *Lembaga Lingkungan Hidup* (Çevre Kurumu): Doğal çevrenin korunmasına yönelik vaizlik faaliyetleri yürüten bir kurumdur. Çevresel etik konusunda toplum ve sanayiye yönelik bilinçlendirme çalışmalarını, ilgili hükümet kurumlarıyla işbirliği yaparak yürütmektedir.
7. *Lembaga Pembina dan Pengawas Keuangan* (Maliye ve Denetleme Kurumu): Vakıf içindeki mali yönetim ve denetlemeyi gerçekleştiren kuruluştur. Mali yönetimle ilgili gerekli değerlendirmeler ve denetlemeler bu kurum tarafından yapılmaktadır.
8. *Lembaga Pustaka dan Informasi* (Kütüphane ve Bilgi Kurumu): Muhammediye Vakfı'nın bilgi ve veri yönetimiyle ilgili faaliyetlerini yürüten kurumdur. Bu kurum, vakfın içindeki ve kamuoyuna yönelik halkla ilişkiler, bilişim teknolojileri (BİT) üzerinden yayıncılık, bilgi üretimi ve kütüphane hizmetlerini sağlamaktadır.
9. *Lembaga Dakwah Khusus* (Özel Vaizlik Kurumu): Uzak bölgelerde yaşayan, özel durumdaki topluluklar (örneğin, mülteci, esir veya dışlanmış topluluklar) için vaizlik faaliyetleri yürüten bir kurumdur. Bu kurum, söz konusu toplulukların ihtiyaçlarına uygun vaizlik yöntemleri geliştirir ve vaizleri eğitmektedir.

Sonraki gelişmelerde, zaman ve ihtiyaçlara göre bazı kurumlar meclis düzeyine yükseltilmiş, bazı meclisler görevlerini düzenleyerek kurum seviyesine indirilmiş ve

bazı yeni meclisler eklenmiştir. Bu düzenlemelerle birlikte, Muhammediye Vakfı içinde 13 meclis ve 5 kurumu bulunmaktadır.²⁹ Bunlar:

- a. Meclis seviyesine yükseltme: Çevre Kurumu, Kütüphane ve Bilgi Kurumu, Hukuk ve İnsan Hakları Kurumu. Bu üç kurumun fonksiyonları ve görevleri eski formuyla devam etmektedir.
- b. Bazı görevler meclise indirilmesi: Zekat, Bağış ve Sadakat Meclisi, bazı görevleri (özellikle bağışlarla ilgili işleri) Zekat, Bağış ve Sadakat Kurumuna devretmiştir. Ayrıca, vakfın maliyet unsuru eklenerek Vakıf ve Maliyet Meclisi kurulmuştur.
- c. Eklenen meclisleri: *Majelis Kewirausahaan dan Ekonomi* (Girişimcilik ve Ekonomi Meclisi), *Majelis Pelayanan Sosial* (Sosyal Hizmet Meclisi). Girişimcilik ve Ekonomi Girişimcilik ve Ekonomi Meclisi, ümmetin iktisat alanında güçlendirilmesi, özellikle KOBİ'lerin desteklenmesi ve daha sistemik bir katılım ekonomisinin oluşturulması için çaba göstermektedir. Sosyal Hizmet Meclisi, diğer tarafta, engelliler, yetimler, yaşlılar gibi gruplara yönelik vaizlik, yardım ve güçlendirme programlarını gerçekleştirmektedir.

Diğer önemli unsur, *Organisasi Otonom*/Özerk Örgütler ve Organlar'dır. Muhammediye Vakfı'nın iç tüzüğü'nün 20. Maddesi'ne göre, özerk örgütler (*Organisasi Otonom*), vakfın belirli alanlarda eğitimlik faaliyetleri yürüterek amaçlarına ulaşmayı hedefleyen örgütsel birimlerdir. Bu örgütlerin faaliyet alanları, hem Muhammediye Vakfı üyeleri ve kadrolarını hem de belirli toplulukları kapsamaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2010d). Başka bir deyişle, özerk organlar, vakfın temel değerleri doğrultusunda belirli alanlarda hem üyeleri hem de toplumu eğitmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

²⁹ Bu tezi hazırladığı zaman, toplum ihtiyaçları ve zaman değişmesi ile ayarlayabilmesi için, Muhammediye Vakfı kendine ait meclis ve kurumlar sayısı 30 (otuz) kadar eklemektedir. Bu seferde bazı yeni meclis ve kurumlar eklemektedir. Örneğin: *Lembaga Kajian Kemitraan Strategis* (Stratejik ve Ortak Çalışmaları Kurumu), *Lembaga Pembinaan Haji dan Umroh* (Hac ve Ümre Eğitim Kurumu), *Lembaga Pemeriksa dan Kajian Halal* (Helal Teftiş ve Çalışma Kurumu), *Biro Pengembangan Organisasi* (Örgütsel Geliştirme Bürosü).

Her özerk organın, vakıftan bağımsız bir iç tüzüğü bulunmaktadır. Ancak, kurumsal bağlantılar konusunda, her özerk organ, Muhammediye Vakfı gibi merkez ve taşra bağlantıları ile ilişkilidir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2010e). Bu özerk organlar, kendi değerleri doğrultusunda topluma yönelik eğitici faaliyetler gerçekleştirseler de, koordinasyon, denetleme ve danışmanlık açısından Muhammediye Vakfı'nın kontrolü altındadır. Ayrıca, bu organlar, vakfın kadrosunu artırmak için bir araç olarak da görev yapmaktadır. Kısacası, özerk örgütler, Muhammediye Vakfı'nın hareket kanatları veya kolları olarak kabul edilebilir. Muhammediye Vakfı'na ait özerk organlar, vakfın kurumsal düzenine göre iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar:

- a. *Umum* (Genel): Bu özerk organlara katılan bazı üyeler, Muhammediye Vakfı'nın tam üyeliğine sahip değildir. Muhammediye Vakfı'nın bu kategorisine dahil olan özerk organlar arasında şunlar bulunmaktadır *İzcilik Birimi (Hizbul Wathan/Hizb-ül- Vatan)*, *Gençlik Kolları (Pemuda Muhammadiyah/Muhammediye Erkek Gençlik Kolları ve Nasyyatul 'Aisyiyah/Kadın Gençlik Kolları)*, *Tapak Suci (Dövüş Sanatı Birimi)* ve *Öğrenci Birlikler (Ikatan Pelajar Muhammadiyah/Muhammediye Öğrenciler Birliği ve Ikatan Mahasiswa Muhammadiyah/Muhammediye Üniversite Öğrenciler Birliği)*.
- b. *Khusus (Özel)*: Bu özerk organlara katılan üyeler, aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın tam üyeliğine sahiptir. Bu organlar, Muhammediye Vakfı'nın belirlediği ilgili meclislerin koordinasyonu ve Genel/Merkez Başkanlığı'nın onayı doğrultusunda, bazı faaliyetler veya girişimcilik programları yürütebilmektedir.

Bu kategoriye dahil olan özerk örgütlerden biri, 'Aisyiyah'dır (Kadın Kanadı). 'Aisyiyah, kadınları güçlendirmeye ve eğitmeye yönelik birçok faaliyette bulunmaktadır. Bu alandaki bazı girişimler şunlardır: (1) Eğitim (erken yaşta eğitim kurumları, okulları, yükseköğretim kurumları ve kadınlar için dini vaizlik ve eğitim programları), (2) Sağlık (Çocuk, Kadın, ve Doğum Hastaneleri, Doğum Klinikleri), (3) Kadın Güçlendirme (Savunuculuk Faaliyetleri, Aile Danışmanlığı, Çocuk ve Ebeveyn Gelişimi), İktisat (Aile

Girişimciliği ve Kadın KOBİ'lerinin geliştirmesi).

2.3. Muhammediye Vakfı'nın Dini ve İdeolojik Bakış Açısı

Bu altyazıda, Muhammediye Vakfı'nın din ve ideoloji bakış açıları tartışılacaktır. Bu bölüm, aşağıdaki alt başlıklarla ele alınacaktır.

2.3.1. Muhammediye Vakfı'nın Dini Bakış Açısı

Muhammediye Vakfı, sahip olduğu örgütsel karakteristikler nedeniyle çağdaş bir İslam örgütü veya hareketi olarak tanımlanabilmektedir. Aynı zamanda, Muhammediye Vakfı, ıslahatçı bir dini hareket olarak da değerlendirilmektedir. Islahatçı bir hareketin temel özellikleri, Mehmet Ali Büyükkara'nın (2015: 137-139) eserlerinde belirtildiği gibi, bazı karakteristikler, özellikler ve bakış açılarına dayanmaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. İslam'ın içinde ortaya çıkan geriliğin, hem Müslümanların kendisi hem de dış güçlerin etkisiyle oluştuğu savunulmaktadır. Yani, İslam'daki geriliğin, Müslümanların geçmişteki hatalarından ve dış güçlerin İslam'a ve Müslümanlara karşı saldırganlık ve baskılarından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Bu nedenle, ıslahatçı hareketler, Müslümanların her alanda (dini bakış açıları da dahil) ıslah edilmesi ve düzeltilmesini talep etmektedir.
- b. Batılılaşma konusunda, ıslahatçı hareketler ve düşünürler, batılılaşmayı ciddi şekilde eleştirmektedir. Batılılaşmanın, İslam dışı kültürler ve medeniyetlerin getirdiği olumsuz etkileri vurgulamaktadırlar. Ancak, batılılaşmanın bazı olumlu yönleri—örneğin eğitim sistemi, gelişmiş teknoloji ve kurumsal yapı gibi—kendi menfaatleri doğrultusunda kabul edilebilmektedir. Hatta bazı ıslahatçı düşünürler, örneğin Muhammed Abduh, İslam'ın yeniden ilerleyebilmesi için Batı'nın bilim, eğitim ve öğretim alanındaki yüksek başarılarını örnek alarak, İslam eğitim ve öğretim kurumlarının ıslah edilmesi gerektiğini savunmaktadır.
- c. Islahatçı hareketler, yazı ve literatür üretmektense, somut faaliyetler, ameller

ve diğer hayır işlerine yönelmeyi tercih ederler. Bu, ıslahatçı hareketlerin temel düşünce ve teorilerden yoksun olduklarını göstermez; zira çoğu ıslahatçı hareketin kurucuları, dini ve bilimsel entelektüel birikime sahiptir. Ancak, Müslümanların ve toplumların yararına doğrudan faaliyette bulunmayı daha çok tercih etmektedir. Yazılı eserler üretildiğinde ise bu eserler genellikle yaşam rehberi ve açıklama olarak yayınlanmaktadır. Diğer düşünürler ise daha çok fikirlerin pratikte uygulanmasına yönelik çalışmaktadırlar.

- d. Dini yaşam konusunda, bir taraf dini arındırarak her türlü bidat, tahayyül, hurafe ve diğer İslam değerlerine aykırı ibadetlerden uzak durmayı hedeflerken, diğer taraftan toplum ve ilgili sosyal kurumları yeniden düzenlemeye ve iyileştirmeye öncelik vermektedir.
- e. Dini veya halk kültürü ile ilgili görüşlerinde, yanlış veya İslam değerlerine aykırı geleneklerin derinlemesine sorgulanmadığı veya eleştirilmediği görülmektedir. Yani, Müslümanların toplumda süregelen geleneklerin, İslam'a uygunluk taşıdığı sürece devam etmesini tercih etmektedirler.
- f. Dini referans ve karar alma konusunda, nakil ve akil arası dengelesmesini çalışmaktadır. Yani iki yöntemin yaklaşımı dini referans ve karar alma süreçte birleştirmeye çalışmaktadır.
- g. Kadın ile ilgili faaliyetler ve eylemler, genellikle daha geniş ve açık fırsatlar sunmaktadır. Zira ıslahatçı düşünceler ve hareketler, kadınların sorunlarına daha fazla odaklanmaktadır. Bazı ıslahatçı hareketlerde, kadınlara ait bir birlik veya kanat oluşturulmuş olması da buna örnek teşkil etmektedir.

Aynı eserlere göre, ıslahatçı düşünceler ve hareketler genellikle iki ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar:

- a. Kültürel: İktidar ve siyasi mücadelelerden uzak durarak, sosyal ve kültürel çalışmalara daha fazla önem verilmesi.
- b. Siyasi: İktidar, egemenlik, siyasi ve güç elde etme mücadelesine katılarak, toplumsal ıslahat hedeflerine ulaşmayı amaçlamak (Büyükkara, 2015b:141).

Muhammediye Vakfı, yukarıdaki belirtilen özelliklerine göre, ıslahatçı hatta kültürel ıslahatçı bir hareket olarak tanımlanabilir. Zira, vakıf, ilk kurulduğu günden bu yana aydınlatıcı, ilerleyici ve ıslahatçı bir görüşü benimsemiştir. Bu durum, Muhammediye Vakfı'nın kuruluşundan itibaren taşıdığı ıslahatçı ve mütedil karakteri ile, İslam değerlerine dayalı bir toplum inşa etme amacını yansıtmaktadır. Aynı zamanda, vakfın ıslahatçı bir hareket olduğunu, Muhammediye Vakfı'nın şahsiyetçilik anlayışı da açıklamaktadır; bu şahsiyetçilik özellikle 7. maddede ayrıntılı olarak ele alınmıştır (Nashir, 2018:14).

Muhammediye Vakfı'nın ıslahatçı özelliği, kurucusu Kiai Hacı Ahmet Dahlan'ın ıslahatçı ve mütedil karakterinden bağımsız değildir. Hatta Kiai Hacı Dahlan'ın ıslahatçı ve mütedil şahsiyeti, Muhammediye Vakfı'nın ilk kuruluş yıllarındaki karakter eğilimlerini etkilemiştir. Kiai Hacı Ahmet Dahlan'ın ıslahatçı ve mütedil şahsiyetinin örnekleri, onun bazı düşünce ve davranışlarında yansımaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Ahmet Dahlan, gerçekleştirdiği eylemlerle, dini ve toplumsal yaşamda birçok ıslahat atılımına öncülük etmiştir. Örneğin, Yogyakarta Kauman Ulu Camii ve diğer camilerin Kâbe yönünün düzeltilmesi, Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının açık alanda kılınması, çağdaş ve bütünleştirici (din ve genel bilimler arasında entegrasyon) bir eğitim sistemi uygulanması ve kadınların güçlendirilmesi gibi önemli adımlar atmıştır (Nashir, 2010b: 3). Ahmet Dahlan'ın ıslahatçı atımları, vaaz ve davet gibi eylem ve amel prensiplerinden ilham almaktadır. Bu prensip, özellikle ıslahatçı düşünürlerden, örneğin Muhammed Abduh'tan beslenmektedir.
- b. Ahmet Dahlan, mütedil bir birey olarak bilinmektedir. Zira Ahmet Dahlan, her türlü iş ve sorunda, özellikle dini ve sosyal yaşamda diğer taraflarla istişare yapmaya öncelik vermiştir. Hayatı boyunca, farklı sosyal çevrelerden gelen figürlerle yoğun bir şekilde istişarelerde bulunmuş ve tartışmalar yapmıştır.

Örneğin, Ahmet Dahlan, Komünist ve Hristiyan figürlerle de düzenli olarak

görüşmeler yapmıştır (Asrofi, 2005b). Dahlan, aynı zamanda istişare yapmayan ve kendi ifadelerini aşırı şekilde yücelten ulemaları da eleştirmiştir (Hadjid, 2018). Dahlan, ulemalarla yapılan bu istişarelerde sadece eleştirilerde bulunmakla kalmamış, bazı dini meselelerde istişare yapmaya davet etmiş ve bunu gerçekleştirmiştir. Bu durumun en somut örneği, kible yönü meselesiyle ilgili 1898 yılında Yogyakarta'daki bazı ulemaların katılımıyla gerçekleştirdiği bilimsel tartışmadır. Bu istişare Ahmet Dahlan'ın evinde yapılmıştır (Asrofi, 2005c: 55). Ancak, bu istişare yalnızca ulemalar arasında fikir alışverişi şeklinde olmuş, herhangi bir karar alınmamıştır.

- c. Ahmet Dahlan, yaptığı mücadele ve vaazlarda daha çok eylemsel unsurlara odaklanmaktadır. Bu nedenle Ahmet Dahlan, “çok konuşmadan çok iş yapan” (*man of action*) biri olarak tanınmaktadır. Yani, Ahmet Dahlan yalnızca teorik ya da kavramsal düzeyde (özellikle Kur'an ve Sünnet'ten gelen delilleri) açıklamalar yapmakla yetinmemiş, bu delilleri örnekler vererek pratikte hayata geçirmiştir (Jauhari, 2021). Bu anlayışın en belirgin örneği, Kur'an-ı Kerim'deki Ma'un Suresi'nden ilham alınarak geliştirdiği Al-Ma'un Prensibi'dir. Ahmet Dahlan, Ma'un Suresi'nin mealini ve içeriğini gerçek eylemlere dönüştürmüş ve sadece kendisi değil, aynı zamanda takipçilerini ve talebelerini de fakir ve yetim çocuklarla ilgilenmeye teşvik etmiştir (Nashir, 2010c). Muhammediye Vakfı'nın sosyal alanındaki girişimleri—örneğin hastane, huzur evi, poliklinik ve yetimhane gibi—bu prensipten ilham almaktadır.

Ahmet Dahlan'ın dini anlayışı ve pratiği, Muhammediye Vakfı'nın temel özelliklerinden biridir. Hatta, vakfın taşıdığı ıslahatçı fikirler, daha çok pratik veya uygulamaya dayalı unsurları ön planda tutmaktadır. Ancak, bu durum Ahmet Dahlan'ın temel düşüncelerinin yazılı ve sistematik bir şekilde kavramlaştırılmasından da kaynaklanmaktadır. Bu düşünceler, Muhammediye Vakfı'nın önemli figürleri—örneğin Mas Mansur ve Ki Bagus Hadikusumo—tarafından yapılan çalışmalarla daha da somutlaştırılmış ve vakfın eylemlerinin temelini oluşturmuştur.

Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu diğer önemli özellikleri ise; intikad (öz

değerlendirme), dini anlayışın genişletmesi ve birlik olma anlayışıdır. Bu üç özellik, Kiai Hacı Mas Mansur'un yayımladığı *12 Langkah Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı'nın 12 Adımı) adlı eserinde yer almaktadır. Bu üç özelliğin açıklamaları ise şu şekildedir:

- a. İntikad: Bu kavram, Kur'an ve Sünnet'te bulunan deliller ışığında, bireyin kendi eylemleri ve davranışları üzerinde öz değerlendirme yapması anlamına gelmektedir. Öz değerlendirme yaptığında, Kur'an ve Sünnet'te yer alan hâlâ terk edilmeyen yasaklar veya yerine getirilmesi gereken emirler tespit etmekte ve bu yasaklar terk etmektedir, emirler yerine getirmektedir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2012c: 429). Bu davranış, Muhammediye Vakfı'nın üyeleri için geçerli olmalıdır

Muhammediye Vakfı'nın örgütsel yapısı ve toplumsal yaşamda, intikad, emri maruf nehyi anil münker (iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak), hikmet, zarardan kaçınma ve hâlis bir temel ile gerçekleştirilmelidir (Mansur, 2010). Bu temel, vakfın ana ortak hedefini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

- b. Dini Anlayışı Genişletmesi: Bu kavram, Kur'an ve Sünnet'teki çok anlamlı kelimeler ve farklı tefsirler üzerine dini anlayışın genişletilmesi anlamına gelir. Bu açıklamaya göre, genişletilen dini anlayış, akide konusunda değil, ibadet ve muamelat (toplumsal ilişkiler) alanında geçerlidir. Kısacası, İslam'ın tam, kapsamlı ve kolay bir din olarak kabul edilmesinden dolayı, ibadet ve muamelat alanında fazla genişletme veya sınırlandırma yapması caiz değildir (Mansur, 2010b: 28).
- c. Birlik Olmak: Bu özellik, hem Muhammediye Vakfı içinde hem de dışarıda (tüm Endonezya halkı ve Müslümanlar arasında) gerçekleştirilir. Aynı zamanda, hayır işlerinde yardımlaşma, dostluk, dayanışma, hakları elde etme ve eşitlik gibi prensiplerle de yürütülmektedir.

Muhammediye Vakfı ıslahatçı bir İslam olarak tanımlanmasını sağlayan bir diğer temel unsur, *tajdid* veya *tecdid* kavramıdır. Bu kavram, Arapça "tecdit" kelimesinden türetilmiştir ve ıslahat, arıtma, ilerleme ve çağdaşlaşma anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı'nın yaptığı tecdid çalışmaları, iki ana

odağa dayanmaktadır. Birincisi, İslami değerlere ve öğretilere aykırı dini pratiklerden arınma, ikincisi ise toplumda İslami değerlerin ve öğretilerin doğru bir şekilde uygulanmasıdır.

Pasha ve Darban'ın (2005i) yayınladığı eserinde, Muhammediye Vakfı'nın tecdit (yeniden ıslah) anlayışına dair pratik kavramlar açıklanmaktadır. Dini arınma konusunda, Muhammediye Vakfı, Kur'an ve Sünnet'e dönerek, İslam'ın pratikleri ve ibadetlerini her türlü şirk, hurafe, bid'at ve tahayyül davranışlarından temizlemeyi hedeflemektedir. Diğer taraftan, ıslahat açısından, somut eylemlerle (örneğin, fakirlere yardım, sağlık tesisleri, okul yönetimi ve kadınların güçlendirilmesi gibi) toplumsal değişim sağlanmaya çalışılmaktadır.

Tecdit anlayışı, Haedar Nashir'in bazı eserlerinde de benzer şekilde açıklanmaktadır. Örneğin, *Muhammadiyah Abad Kedu* (2011) ve *Muhammadiyah A Reform Movement* (2015) adlı eserlerinde Nashir, Muhammediye Vakfı'nın İslam dini anlayışını arındırma ve ıslah etme çabalarını tecdit hareketi olarak vurgulamaktadır. Dini arınma açısından, Muhammediye Vakfı her türlü aşırı taklit, şirk, bid'at ve hurafe unsurlarından arınarak, Kur'an ve Sünnet'e dayalı saf bir dini anlayışı yaymayı amaçlamaktadır. Bu anlayışa göre, hem içtihat yaparak hem de doğrudan Kur'an ve Sünnet'ten alınan temel dini anlayışlara uygun olarak, dini öğretiler doğru şekilde anlaşılmalı ve hayata geçirilmelidir (Nashir, 2011b: 75).

Muhammediye'nin yaptığı arınma, dinamizasyon temelli ıslahatla pekiştirilmektedir. Dinamizasyon, burada, İslami dini anlayışların, ibadetlerin ve uygulamaların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım, vakfın dini arınma sürecini, zamanın ve toplumun değişen koşullarına uyum sağlayacak şekilde gerçekleştirmeyi amaçlar (Nashir, 2015: 189). Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı'nın tecdit anlayışı, arıtma ve dinamizasyonun eş zamanlı olarak uygulanmasını içerir. Bu sayede, hem İslam'ın saf ve doğru anlayışının toplumda öğretilmesi hem de İslami bir toplumun inşası için dini ve toplumsal yaşamın ıslahı sağlanabilmektedir.

Tecdit kavramı, Muhammediye Vakfı'nda iki temel manhaja dönüşmektedir: Birincisi, *Manhaj Muhammadiyah* (Muhammediye Menheci), ikincisi ise *Manhaj*

Tarjih Muhammadiyah (Tercih Menheci) olarak tanımlanabilir. İlk manhaj, iki kısımdan oluşmaktadır: ilerleyici ve vasat (orta yol) yaklaşımı. İlerleyici kısım, İslam'ın ilerleyen bir din olduğunu kabul eder ve bu nedenle İslam'ın kendi ümmetinin ilerlemesi için herhangi bir gericilik ve durağanlıktan kurtulmasını teşvik etmektedir.

İlerleyici kısımda, Muhammediye Vakfı, kuruluşundan bu yana, tecdit ve ilerlemeci bir İslam hareketi olarak dini, sosyal ve toplumsal yaşamdaki ilerlemeyi savunmaktadır (Nashir, 2018: 14). Tecdit kavramı ve dini anlayışın dinamizasyonu sayesinde, Muhammediye Vakfı, toplumsal değişimlere uyum sağlayabilecek şekilde ilerleyici bir hareket olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, güçlü İslami temel anlayışlar sayesinde, değişen zaman ve toplumsal koşullar karşısında da hazırlıklı bulunmaktadır.

Vasat kısım ise, Muhammediye Vakfı'nın vasat (denge) İslam değerlerini savunduğunu ifade etmektedir. Bu, özellikle günümüzdeki köktendincilik ve liberalizm gibi uç noktalara karşı daha mütedil bir duruş sergilenmesini sağlamaktadır. Yani, Muhammediye Vakfı, bu iki çağdaş İslam düşüncesi arasında bir denge kurarak, her iki uçtan da uzak durarak, saf ve ılımlı bir İslam anlayışını savunmaktadır. Kısacası, vasat anlayışı, tecdit akımının eşliğinde, İslam'ın derin, geniş ve dengeli bir şekilde anlaşılmasını ve uygulanmasını amaçlamaktadır.

Bu vasat anlayışının İslam'da uygulanabilmesi için, bayani, burhani ve irfani (beyan, burhan ve irfan) yaklaşımları ile birleştirilmektedir. Syamsul Anwar'ın (2018: 25-27) *Manhaj Tarjih Muhammadiyah* adlı eserinde bu üç yaklaşım detaylı olarak açıklanmıştır:

- a. *Bayani* (Beyan): Kur'an ve Sünnet'ten alınan metinsel delillerle, ortaya çıkan dini sorulara yanıt verilmesidir. Bu genellikle ibadetlerle ilgili soruları kapsamaktadır.
- b. *Burhani* (Burhan): Sosyal ve insani sorunların çözümünde bilim ve teknolojiye dayalı bir yaklaşım kullanmaktır. Burhani yaklaşımı, mantık ve bilimsel içtihat süreçlerinde karar alma sürecinde önemli bir yer tutmaktadır.
- c. *Irfani* (İrfân): Vicdan ve ruhsal keskinlik ile birlikte, mantıklı düşüncüyü de kullanarak, sorunların çözülmesidir. Bu yaklaşımda, karar alırken, Allah'tan

aydınlatma almak için ruhsal bir duyarlılık da söz konusudur.

Bu üç yaklaşımı gerektiğinde birleştirilerek, birbirini tamamlayacak şekilde kullanılır. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu menhec (özellikle tecdit görüşü), din ve toplumsal alanda, Kur'an ve Sünnet delillerini, bilim ve teknolojiyi ve vicdanı eşit bir şekilde birleştiren bir yaklaşımı benimsemektedir.

Muhammediye Vakfı'na ait ikinci menhec, *Manhaj Tarjih* (Tercih Menheci) olarak bilinir. Bu menhec, Muhammediye Vakfı'nın kuruluşundan önce İslami dini anlayışta ortaya çıkan farklılıkları ve tartışmaları çözme amacıyla formüle edilmiştir. Bu nedenle, bu menhecin temel amacı, dini sorunlar ortaya çıktığında, Kuran ve Sünnet'ten en güçlü delili öne alarak, öncelikle bu delili mülahaza etmek ve ardından fetva olarak seçilmektedir. Aynı zamanda, bu amaca ulaşabilmek için, Muhammediye Vakfı'nın koordinasyonunda *Majelis Tarjih* (Tercih Meclisi) kurulmuştur (Majelis Tarjih PP Muhammadiyah, 2009). Bu meclisin ana fonksiyonu, dini sorunlar üzerinde farklı görüşlerin ortaya çıkması durumunda çözüm arayışında bir müzakere platformu olarak rol oynamaktadır.

Manhaj Tarjih'in karar alma süreci, Kuran ve Sünnet'e dayalı müzakere ve istişare mekanizması kullanılarak işletilmektedir. Bu mekanizma, derin tartışmaları engellemeyi ve farklı görüşleri birleştirmeyi hedeflemektedir. İnsanların veya bireylerin bilimsel ve düşünsel kısıtlamaları göz önünde bulundurularak, doğru delillerle yapılan eleştiriler için kapılar geniş bir şekilde açıktır. Eleştiriler sürecin sonunda, diğer deliller ve içtihat metinleriyle birlikte karar alma sürecinde bir temel olarak işlev görmektedir. Asjmuni Abdurrahman (2002), Muhammediye Vakfı'nın tercih menhecinin özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır:

- a. Kuran ve Sünnet, dini sorunlara karşı delillerin ana kaynağı olarak kabul edilmektedir. Kuran ve Sünnet'te yer almayan sorunlarla karşılaşıldığında ise, içtihat ve istinbat (delil çıkarma) yöntemlerinin kullanılması mümkündür. Ancak, içtihat ve istinbat, taabüdiyet (ibadetle ilgili emirler) gibi konularda geçerli değildir. Başka bir deyişle, taabüdiyetle ilgili meselelerde içtihat ve kıyas kullanımı caiz değildir.
- b. Herhangi bir mezhebe bağlanmayıp, herhangi bir mezhebe bağlı

kalmaksızın, Kuran ve Sünnet ile uygun ve güçlü bir temele sahip olduğu durumlarda dört mezhebin de görüşlerini kullanma hakkına sahiptir. Bir mezhebe bağlı kalmamanın nedeni, dört mezhebin imamlarının dini meselelerde Kuran ve Sünnet'e dayalı bir yaklaşım izlemeleridir. Tüm dört mezhep imamları, kendi görüşlerinin Kuran ve Sünnet'e ters düşmesi durumunda bunları terk etmeyi emretmişlerdir (Abdurrahman, 2002b:16). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı da bu anlayışa sahip olup, dört mezhebin görüşlerini eşit derecede değerlendirmektedir.

- c. Açık fikirli ve hoşgörülüdür. Tercih Meclisi'nden çıkan görüşlerin her zaman doğru olduğu kabul edilememektedir. Yanlış görüşlerin ortaya çıkması durumunda, güçlü ve doğru deliller sunduğu druumunda, bu eleştiriler kabul edilmekte ve düzeltmeler yapılmaktadır. Ayrıca, dini fetvalar üzerinde karar verdiğinde, en güçlü deliller temel alarak fetva veya karar vermektedir.
- d. Karar alma sürecinde istişare yöntemi uygulanır. Özellikle içtihat sürecinde, *ictimāiyyat* (topluluk temelli) sistemi kullanılır. İctimāiyyat sistemi, bireylerin ifadelerinin, sadece Tercih Meclisi üyesi olmalarına dayanarak güçlü delil veya görüş olarak kabul edilmemesini sağlar. Kısacası, bu meclisin aldığı karar, ortak bir karar olarak değerlendirilmektedir.
- e. Akide temellerinde yalnızca mütevatir deliller kullanmaktadır. Dünyevi meselelerde ise akıl/mantık ve vicdan ön planda tutmaktadır.
- f. İftiralar ve mefsedetlerin (zararların) engellenmesi amacıyla, Sedd-i Zeraî (zararları engelleme) prensibi uygulanmaktadır.
- g. Sahâbe icmaları, karar veya delil olarak kabul edilmektedir, ancak sadece belli şartlar altında.
- h. Deliller kullanımı, karar verme süreçlerinde kapsamlı bir şekilde yapılmaktadır.

Muhammediye Vakfı'na ait son ve güncel dini görüş, Tauhid Sosial (Sosyal Tevhid) kavramıdır. Bu kavram, eski Muhammediye Genel Başkanı Amien Rais tarafından ileri sürülmüştür. Bu kavrama göre, yeryüzünde Kelime-i Tevhid'in korunması ve sosyal adaletin sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, sosyal

adaletsizlik, sömürü ve insanlar arasındaki aşırı uçurumlar, Kelime-i Tevhid'e karşı bir duruş olarak değerlendirilmekte ve hatta bu tür uygulamalara karşı inkâr edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Rais, 1998:126). Zira insanlar ve yaratıcıları Allah'ın huzurunda eşit ve denk olarak kabul edilir.

Bu kavram, Muhammediye Vakfı'nın taşıdığı ıslahatçı ruhla benzerlik gösterir. Emr-i bi-l Marûf ve Nehyi Anil Münker (iyi olanı teşvik etme ve kötülükten sakındırma) prensiplerine dayalı olarak dört temel doktrini taşımaktadır. Bunlar:

- a. Ümmetin aydınlatılması: Bu doktrin, din ve bilimlerin birleştirici bir eğitim sistemi aracılığıyla, özellikle Müslümanların ahlakı ve entelektüel aydınlanmasını hedefler. Bu kapsamda, eğitim kurumlarında ta'lim/tâlim (akıl ve mantık eğitimi), tarbiyah/terbiye (İslami davranış ve ahlaki eğitim) ve ta'dib/te'dib (edep ve nezaket eğitimi) eşit şekilde ön planda tutulur. Ayrıca, eğitim kurumlarına yapılan bağışlar ve vakıflar öncelikli olarak bu doğrultuda yönlendirilir.
- b. Emel-i Sâlih'in canlandırılması: Düzenli ve kurumsallaşmış bir örgüt yapısı aracılığıyla toplumun hayır işlerine katılımı teşvik edilir. Hayır işlerinde ve iyi hedeflerde işbirliği yapılması teşvik edilir. Muhammediye Vakfı, ortak hayır hedeflerine ulaşmak için tüm toplum ve sosyal gruplarla işbirliği yapmaya açıktır.
- c. İktidar siyasetine katılmaması: Muhammediye Vakfı, siyasi rekabet ve iktidar mücadelelerine katılmadan, İslam değerleri doğrultusunda toplumsal eğitim ve güçlendirme çalışmalarına odaklanmayı tercih eder. Ayrıca, vakıf, siyasi sebeplerden dolayı içsel çatışmaların ve ayrışmaların ortaya çıkmasını engellemeyi hedefler.

Muhammediye Vakfı'nın ıslahatçı ve yenilikçi dini görüşü, vakfın ideolojik bakış açılarını şekillendirmektedir. Haedar Nashir, Memahami Ideologi Muhammadiyah (Muhammediye İdeolojisini Anlamak, 2014) adlı eserinde, Muhammediye Vakfı'nın ıslahatçı ve yenilikçi kimliğinin İslam ideolojisinin bir parçası olduğunu vurgulamaktadır. Vakfın tüzüğüne göre, bu hareket Emr-i bi-l Marûf ve Nehyi Anil Münker gibi ıslahatçı prensiplere dayanmakta ve tüm faaliyetlerini

Kuran ve Sünnet'ten almayı hedeflemektedir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2019h).

Sonuç olarak, Muhammediye Vakfı, dini arınma ve dinamizasyonu birbirine entegre etmeyi amaçlamakta ve bu süreci Wasathiyah (Vasat) prensibiyle uygulamaktadır. Vakıf, dini anlayışın doğru, gerçek ve sahih bir şekilde anlaşılması gerektiğini vurgulamakta, ancak bunu Vasat ve mütedil bir yaklaşım ile topluma sunmaktadır (Nashir, 2014b:53). Bu, vakfın İslam'ı ilerleyici ve aydınlatıcı bir ışık olarak sunduğu ve tüm insanlık için daha adil ve müreffeh bir toplum hedeflediği anlayışıyla örtüşmektedir.

2.3.2. Muhammediye Vakfı'nın İdeolojik Bakış Açısı

Aslında, Muhammediye Vakfı'nın temel ideolojisi, kurucusu Hacı Ahmet Dahlan'ın düşüncelerine dayanmaktadır. Ancak, Ahmet Dahlan'ın sahip olduğu praksis (pratik) karakteri nedeniyle, ideolojik ve teorik metinler yazmak yerine, faaliyette bulunmayı tercih etmiştir. Zira Ahmet Dahlan, kendi temel düşüncelerini ve fikirlerini, somut faaliyetler aracılığıyla göstermeyi önemli görmüştür. Bunun için, etkili bir şekilde faaliyetlerini yürütebilmesi adına, takım ve ortak çalışmalarına ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir (Hambali, 2006). Muhammediye Vakfı, Ahmet Dahlan'ın temel düşüncelerini gerçeğe dönüştürme amacı doğrultusunda, ortak ve takım çalışmalarını gereksinim olarak kabul etmektedir. Bu sebeple, Muhammediye Vakfı ilk yıllarında yalnızca İslam ve amel-i sâlih (iyi işler) esasına dayanmaktadır ve ideolojik olarak formel bir yapıya sahip değildir. Ancak sonraki gelişmelerde, bazı Muhammediye Vakfı liderlerinin ve önemli figürlerinin katkılarıyla, Ahmet Dahlan'ın temel düşünceleri ideolojik bir biçimde formüle edilebilmiştir. Muhammediye'nin temel ideolojisinin formüle edilen unsurları arasında şunlar yer almaktadır:

- a. *Muqaddimah Anggaran Dasar Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı'nın Genelgesinin Mukaddimesi).
- b. *Kepribadian Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı'nın Şahsiyetçiliği).
- d. *Matan Cita-Cita dan Keyakinan Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı'nın İlkeleri ve Maksatlar Metni)

- e. *Pedoman Hidup Islami Warga Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı'nın Topluluğu İslami Yaşam Rehberi).

Muhammediye Vakfı'nın birinci ideolojik temeli, Muqaddimah Anggaran Dasar Muhammadiyah'dır (Muhammediye Vakfı'nın Mevzuatının Mukaddimesi). Bu metin 1945 yılında ilk kez yayımlanmıştır ve temel fikirlerinde Muhammediye Vakfı'nın ideolojik esaslarını açıklamaktadır. Bu esaslar şunlardır:

- a. Tevhid: Bu temele göre, Allah'ın tek tanrı olduğu ve yalnızca Allah'a ibadet edilmesinin zorunlu olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, tüm Müslümanlar Allah'ın rızasını kazanabilmek için ibadet etmeli ve amel-i sâlih (iyi işler) yapmalıdır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2009b:11). Müslümanların gerçekleştirdiği amel-i sâlih çalışmalarının sosyal ve toplumsal boyutları da mevcuttur. Örneğin, toplumun ortak refahı ve iyiliği için yapılan mücadeleler buna örnektir. Muhammediye Vakfı, İslami bir toplum oluşturma hedefiyle, amel-i sâlih'in sosyal ve toplumsal boyutlarını uygulamaya koymaya çalışmaktadır. Bu uygulama, özellikle sosyal-toplumsal düzeyde tevhid ilkesini taşımaktadır.
- b. İslamcılık: Muhammediye Vakfı, İslam'ın kapsamlı ve tam bir din olduğunu kabul etmektedir. Zira İslam, bireylerin ve toplumların hem dünyada hem de ahirette saadetini sağlayan öğretileri içermektedir. Bu nedenle, Muhammediye Vakfı, İslam'ın gerçek ve saf öğretilerinin Kur'an ve Sünnetten kaynaklandığını belirtmektedir. Ayrıca, İslam'ın bireysel hayattan devlet yönetimine kadar her alana yönelik hükümler sunduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, dinamik bir anlayışa sahip olup, zamanla gelişen koşullara göre İslam'ın öğretilerini uyarlayabilmektedir. Muhammediye Vakfı, faaliyetlerinde tecdid (yenileme) ilkesini benimsemekte ve İslam'ın yeryüzünde devamlılığını sağlamak için çalışmalar yapmaktadır. Asıl hedefi, gerçek bir İslam toplumunu oluşturmak için tüm insanlığın İslami değerleri kabul etmesi ve uygulamaya geçmesidir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın ulusal kalkınma süreçlerine de katkı sağlamakta ve hükümetle işbirliği yaparak adil ve müreffeh bir toplumun inşasına önem vermektedir. Zira Muhammediye Vakfı'nın amacı, Endonezya'nın adil ve müreffeh bir

devlet olması ile örtüşmektedir.

- c. Toplumsal: Toplumda yaşam, Allah'tan gelen bir kaderdir. Bu sebeple, Muhammediye Vakfı, İslami değerlerle şekillenen bireysel ve toplumsal yaşamı önemli bir prensip olarak kabul etmektedir.
- d. Örgütsel Yaşam: Muhammediye Vakfı, belirlediği hedeflere ulaşabilmek için tüm kurucu üyelerinin bir mücadele platformunda birleşmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, vakfın faaliyetlerinin çoğunlukla dini, sosyal ve toplumsal boyutları kapsadığı için, düzenli bir örgüt yapısının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, Muhammediye Vakfı, kurucularının şekillendirdiği ve hedeflediği maksadı gerçeğe dönüştürmek için bir platform olarak işlev görmektedir.

Sonraki temel, Kepribadian Muhammadiyah'dır (Muhammediye Vakfı'nın Şahsiyetçiliği). Bu temel, önceki ilkelerle tamamen farklı olmamakla birlikte, daha pratik bir karakter taşımaktadır. Bu temelde, Muhammediye Vakfı ve üyelerinin nasıl davranmaları gerektiği açıkça belirtilmektedir. Haedar Nashir'in 2010 tarihli Memahami Ideologi Muhammadiyah (Muhammediye İdeolojisini Anlamak) adlı eseri ve Muhammediye Vakfı'nın resmi web sitesinde yer alan Kepribadian Muhammadiyah (2022) makalesine göre, bazı Muhammediye Vakfı üyelerinin taşıması gereken şahsiyetçilik özellikleri şunlardır:

- a. Allah ve Peygamberinin öğretilerine sadık ve güçlü bir şekilde bağlı kalmak.
- b. Uhuvvet-i İslamiyyet: Müslümanlar arasında dostluk ve kardeşlik bağlarını güçlendirmek, amel-i sâlih yapmak ve diğer Müslüman gruplarla işbirliği yapmak.
- c. Emr-i bi-l Marûf ve Nehyi Anil Münker.
- d. Dini ve toplumsal özelliklere sahip olmak.
- e. İslami değerlerle toplumun gelişimine aktif katkıda bulunmak.
- f. Endonezya'daki mevcut yasalar ve devletin ilkelerine saygı duymak ve itaat etmek.
- g. Devletin ve toplumun gelişimi için hükümetle işbirliği yapmak ve diğer

topluluklarla işbirliği yapmak.

Bu temelde bazı ideolojik boyutlar da yer almaktadır. Birincisi, İslamcılık boyutudur. Bu boyut, Emr-i bi-l Maruf ve Nehyi Anil Münker, Uhuvvet-i İslamiyyet ve İslam ilkelerine sadakat gibi öğretilerle temsil edilmektedir. İkincisi, sosyal-toplumsal bir boyuttur. Bu boyut, sosyal gelişimde aktif rol almayı ve sosyal-toplumsal özelliğe sahip olmayı içermektedir. Son olarak, milliyetçilik ve devletçilik boyutları da mevcuttur. Bu boyutlar, geçerli devlet yasalarına saygı gösterme, hükümetle ve diğer topluluklarla işbirliği yapma gibi noktalarla yansıtılmaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın temel ideolojilerinden biri de Matan Cita-Cita dan Keyakinan Muhammadiyah (Muhammediye Vakfı'nın Yaşam İlkeleri ve Maksatlar Metni)'dir. Bu metin, 1970'lerde Muhammediye Vakfı Genel Merkezi tarafından resmiyet kazanmıştır. Aynı zamanda, bu metin, Muhammediye Vakfı'nın ideolojik bir rehberi olarak kullanılmaktadır. Muhammad Ridha'nın 4 Nisan 2020 tarihinde *Suara Muhammadiyah* sitesinde yayımladığı “*Matan Cita-Cita dan Keyakinan Muhammadiyah*” başlıklı makalesine göre, bu metin 5 ana noktadan oluşmakta olup, 3 ana bölüme ayrılmaktadır (Ridha, 4 Nisan 2020). İlk bölüm, metnin 1. ve 2. noktalarına odaklanır ve Muhammediye Vakfı'nın Kur'an ve Sünnete dayanan, Allah'ın rızasını kazanmayı amaçlayan bir İslami toplum hedeflediğini vurgulamaktadır.

İkinci bölüm, Muhammediye Vakfı'nın dini bakış açısını açıklar. Bu bölüm, metnin 2. ve 3. noktalarına dayanır ve vakfın İslami öğretileri Kur'an ve Sünnetten alarak akıl ve mantık temelli bir şekilde uyguladığını ifade eder. Ancak, vakfın dayandığı akıl ve mantık, İslam'ın değerleri ve ruhuyla uyumlu olmalıdır. Dini alanda, vakfın faaliyetleri akide, ahlak, ibadet ve muamele (sosyal-toplumsal boyut) gibi alanları kapsar.

Son bölüm, Muhammediye Vakfı'nın milliyetçilik ve devletçilik anlayışına odaklanır. Bu bölüm, metnin 5. noktasına dayanır ve Muhammediye Vakfı'nın Pancasila ve 1945 Endonezya Anayasası'na dayanan Endonezya Cumhuriyeti'ni meşru bir devlet olarak kabul ettiğini ifade eder. Ayrıca, Endonezya'nın bağımsızlığını koruyarak milli gelişimine katkıda bulunmak için hükümetle işbirliği yapmayı ve tüm

Endonezya vatandaşlarını bu sürece katılmaya davet etmeyi de vurgular.

Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu diğer temel ideolojik metin ise Pedoman Hidup Islami Warga Muhammadiyah'dır (Muhammediye Vakfı'nın Topluluğu İslami Yaşam Rehberi). Bu rehber, 2000 yılında yapılan 44. Kongre'de (Muktamar Muhammadiyah ke-44) kabul edilmiştir ve Endonezya toplumundaki siyasal reform ve küreselleşme sonrası yaşanan dinamikleri göz önünde bulundurur (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2001). Bu rehber, yeni çağın (21. Yüzyıl) zorluklarına karşı Muhammediye Vakfı üyelerinin ideolojik ve pratik açıdan nasıl bir yol izlemesi gerektiğini belirlemektedir

Bu temel, rehber olarak sahip olduğu özelliği sayesinde ideolojik ve pratik boyutlarıyla şekillenir. İdeolojik açıdan, önceki temellerle bazı benzerlikler taşımaktadır. Özellikle, Muhammediye Vakfı'nın İslam değerlerine dayanan bir örgüt olma özelliği öne çıkmaktadır. Temel fark ise, rehber olarak vurgulanan amellerin ve tevhidin daha belirgin olmasıdır. Zira bu rehber, Muhammediye Vakfı üyelerine gerekli amelleri hatırlatarak; tevhid, ahlak-ı kerime, Allah'a ve diğer insanlara karşı iyi ilişkiler kurma, İslam değerlerini günlük yaşamda uygulama gibi unsurları içermektedir.

Aynı zamanda, bu temelin ana özelliği, Muhammediye Vakfı'nın güncel ve çağdaş sorunlara karşı bakış açısını ve bunlara karşı gerekli davranışları rehberlik etmesidir. Örneğin çevre koruması konusunda, Muhammediye Vakfı, hem insanların yaşamlarını sürdürebilmesi için hem de evrensel yaşam dengesinin sağlanabilmesi için doğal kaynakları ve çevreyi koruma eylemlerine büyük önem vermektedir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2001b:90). Bu nedenle, Muhammediye Vakfı'nın taşıdığı "Emr-i bi-l Maruf Nehyi Anil Münker" prensibi, çevre koruma konusunda uygulanması gereken bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bu prensibin her bir Muhammediye Vakfı üyesi tarafından benimsenmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Örneğin, çevreye zarar veren davranışlardan kaçınmak, çevreye zarar veren politikalar ve davranışlara karşıt duruş sergilemek gibi faaliyetler, bu prensip çerçevesinde yer almaktadır.

Yukarıdaki bahsedilen temeller doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın

ideolojisi, kendine özgü bir ıslahatçı ve yenilikçi İslam hareketi olarak şekillenmektedir. Zira Muhammediye Vakfı'nın ideolojik temelleri, İslam değerlerine ve temellerine dayanmaktadır. Amel ve faaliyet boyutunda "Emr-i bi-l Maruf Nehyi Anil Münker" prensibinin uygulanması, İslami, adil ve refah bir toplum hedefinin benimsenmesi gibi özellikleri taşımaktadır. Muhammediye Vakfı, sahip olduğu yenilikçi-ıslahatçı ideolojisi sayesinde, çağdaş dönemin sorunlarına cevap verebilmekte ve zamanın dinamikleriyle uyumlu bir şekilde hareket edebilmektedir.

Bu ideolojik temeller, aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın siyasi tutumlarda, özellikle devlet ve milliyet hayatında yansıtmaktadır. Saleh Partaonan Daulay (2005:66), "Politik Muhammadiyah: Demi Kekuasaan atau Kebangsaan" (Türkçe: Muhammediye Vakfı'nın Siyaseti: İktidarlık İçin mi, Milliyetçilik İçin mi?) başlıklı eserinde, Muhammediye Vakfı'nın milliyetçilik ve devletçilikle ilgili tutumunu açıklamaktadır. Daulay'a göre, Muhammediye Vakfı, milliyetçilik ve devletçilik anlayışlarını "Emr-i bi-l Maruf Nehyi Anil Münker" prensibi ile yürütmektedir. Bu prensibi uygulamak için, Muhammediye Vakfı iki strateji izlemektedir:

- Real-Politics (Doğrudan/İktidar Siyasi): İktidar elde etmeye yönelik siyasal faaliyetler, örneğin bir siyasi parti kurmak, yönetmek ve seçimlere katılmak.
- High-Politics (Dolaylı/Yüksek veya Moral Siyasi): İktidar elde etmek yerine, devlet politikasını etkilemeye yönelik toplumsal eğitimlik ve güçlendirme faaliyetleri.

Muhammediye Vakfı, siyasi olmayan bir örgüt olarak, sosyal ve toplumsal faaliyetleri üzerinden "high-politics" stratejisini benimsemektedir. Ancak, aynı zamanda "*real-politics*" (doğrudan/iktidar siyaseti) stratejisinin de varlığını ve önemini kabul etmektedir. Muhammediye Vakfı, dini, dünyevi ve eğitimsel boyutlarıyla İslam öğretisini yayarken, kendi değerlerine uygun bir şekilde siyasete de katılmaktadır. Bununla birlikte, birçok Muhammediye Vakfı üyesi, Endonezya'daki siyasi partilerde aktif olarak yer almakta ve pratik siyasete katılmaktadır.

Vakfın milliyetçilik ve devletçilikle ilgili tutumları, "Pedoman Hidup Islami Warga Muhammadiyah" (Muhammediye Vakfı Üyeleri İçin İslami Yaşam Rehberi)

gibi temel belgelerinde daha ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Bu belgeler doğrultusunda, siyasi alanda Muhammediye Vakfı'nın üyelerinin sergilemesi gereken davranışlar şunlardır:

- a. Siyasi alanda katılım: Her Muhammediye Vakfı üyesi, siyasi yaşamdan kayıtsız kalmamalıdır. Siyasi davranışlar, İslami ve etik değerlere uygun olmalıdır.
- b. İyi işbirlikleri: İyilik ve hayır işlerinde işbirliği yapmak, başkalarının haklarına saygı göstermek, adaleti savunmak gibi ilkeler uygulanmalıdır.
- c. Toplum ve ümmet çıkarlarını önceliklendirme: Siyasi alanda aktif olurken, ümmetin ve toplumun çıkarları ön planda tutulmalıdır.
- d. Siyasi dostluklar: Siyasetçiler arasında kardeşlik ve dostluğu güçlendirmek, adil bir siyaset anlayışı benimsemek gereklidir.

Muhammediye Vakfı, milliyetçilik ve devletçilikle ilgili tutumunu, 2015 yılında Makassar şehrinde düzenlenen 47. Olağan Kongresi'nde (Muktamar Muhammadiyah ke-48) kabul edilen "Darul Ahdi Wa Syahadah" (Türkçe: Kabul edilen antlaşmalar doğrultusunda muvafakat bir devlet) kavramı üzerinden vurgulamaktadır. Bu kavram, Endonezya Cumhuriyeti'nin Pancasila ilkesine dayalı olarak, İslam değerleriyle uyumlu bir devlet yapısının oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Muhammediye Vakfı, Endonezya Cumhuriyeti'nin, milli mutabakatın bir sonucu olarak barış, güvenlik ve refah içinde gelişmesini hedeflemektedir.

Muhammediye Vakfı, 2022 yılında gerçekleştirilen 48. Olağan Kongresi'nden çıkan "Risalah Islam Berkemajuan" (İlerleyici İslam Risalesi) sonucunda, devlet gelişimine katkı sağlamak amacıyla bir ümmet olarak hareket edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu risale doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın beş yıllık ana odaklarından biri "Milliyetçilik Hizmeti"dir. Bu hedef, şu adımlarla uygulamaya konulmaktadır:

- a. Demokrasi ilerlemesi
- b. Toplum iktisadının güçlendirilmesi ve yükseltilmesi
- c. Hukuk geliştirmesi

d. Kùltür geliştirimesi

Buna rağmen, bu vakfı gùnümüzde, üyelerin iktidar siyasi faaliyetlerine katılabilmesi için özellikle bir siyasi parti üye olmak veya seçimde adaylık göstermek sert kurallar uygulamaktadır. Örneğin, 2007 yılında, bazı görevler için çift görev yasağı getirilmiştir. Haedar Nashir'ın (2008) eserine göre, bu yasaklar üç ana kategoride uygulanmaktadır:

1. Muhammediye Vakfı'nın Genel Başkanlık Üyeleri (Genel Başkan, Genel Sekreter, ve Veznedar dahil), merkez ve taşra düzeyindeki Meclis ve Kurum üyelerinin herhangi bir siyasi partideki belirli makamlar için görev yapmaları yasaktır.
2. Muhammediye Vakfı'nın özerk organlarının yönetim kurulu üyelerinin, siyasi partilerde görev alması yasaktır.
3. Muhammediye Vakfı'nın çalışma alanlarında görevli olan başkanlar ve diğer görevlilerin, siyasi partilerle bağ kurmaları ve çift görev yapmaları yasaktır.

2.4. Faaliyet Alanları

Daha önceki altyazılarda, Muhammediye Vakfı'nın tarihsel ve örgütsel yapısı, dini ve ideolojik arka planları ele alınmıştır. Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü faaliyetleri daha ayrıntılı bir şekilde anlatabilmek için bu bölümde, vakfa ait faaliyet alanlarına odaklanılacaktır.

2.4.1. Eğitim

Eğitim alanı, Muhammediye Vakfı'nın en eski faaliyet alanlarından biridir. Hatta, eğitim alanı, Muhammediye Vakfı'nın kimliği ve özelliği açısından, diğer iki ana alan (sosyal hizmet ve bilinçlendirme) ile birlikte, vakfın üç temel direğinden biri olarak kabul edilmektedir. Zira Muhammediye Vakfı'nın kurucusu Kiai Hacı Ahmet Dahlan, toplumda meydana gelen gericilik ve cahillikten kurtulabilmek için eğitim ve ıslah yöntemini benimsemiştir. Tarihsel bakış açısına göre, Muhammediye Vakfı, Kiai Hacı Ahmet Dahlan ve yol arkadaşları tarafından kurulan bir okul veya eğitim hareketiymiş Kiai Hacı Ahmet Dahlan, aynı zamanda bir öğretmen ve eğitici olarak

tanınmıştır. Zira, hacdan ikinci kez döndükten sonra, babasının miras ettiği medreseyi (*pesantren*) yönetmiş ve ders vermeye başlamıştır (Asrofi, 2005). Ayrıca, Ahmet Dahlan, Boedi Oetomo üyeleri ve Kweekschool (Öğretmen Okulu) öğrencilerine İslam temelli dersler vermiştir.

Muhammediye Vakfı, kuruluşundan sonra eğitim alanını, kendi hedeflerine ulaşmak için en önemli araç olarak değerlendirmiştir. Zira eğitim yoluyla, vakıf, gelecekteki kadrolarını (insan kaynakları yatırımı) şekillendirebilmiştir. Aynı zamanda, Muhammediye Vakfı'nın her seviyedeki eğitim kurumları, vakfın örgütsel yapısını ve Endonezya'nın ulusal gelişimini destekleyecek kadrolar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Fadjar, 2009: 157).

Muhammediye Vakfı, eğitim, aynı zamanda topluma vaaz verme ve bilinçlendirme konusunda en önemli araçlardan biri olarak kabul etmektedir. Ahmet Dahlan, toplumun dini yaşamını, İslam'a uyumsuz ibadetlerden arındırmak ve Müslümanların gelişmesi için kaliteli eğitim kurumlarının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Ahmet Dahlan, bu hedefe ulaşabilmek için bazı temeller atmıştır. Eğitim alanında Ahmet Dahlan'ın atmış olduğu temellerden bazıları şunlardır:

- a. İslam'a karşı olan alışkanlıklar, örfler ve etkilerden dini anlayışın temizlenmesi.
- b. Çağdaş düşüncelerle İslam doktrinlerinin yeniden ayarlanması.
- c. Eğitim-öğretim sisteminin ıslah etmesi.
- d. İslam dışında dışındaki etkilerden (özellikle misyonerlik faaliyetlerinden) korunması (Fadjar, 2009b: 59).

İslam dışındaki etkilerden korunma konusunda, Muhammediye Vakfı, Hollanda veya Hristiyanlık eğitim sistemlerini benimsemiştir. Bu sistemin benimsenmesi, Flemenkçe eğitim dili olarak öğretilmesi ve çağdaş müfredatın uygulanması anlamına geliyordu. Muhammediye Vakfı, dini bilimleri ekleyerek, genel ve din bilimleri arasında oransal bir eğitim sistemi oluşturmaya başlamıştır.

Muhammediye Vakfı, yukarıdaki belirtilen temel ve sistemle birlikte, kendi ana değerlerine de sahip olmuştur. Muis'in (2020) yazdığı makaleye göre,

Muhammediye Vakfı, eğitim alanında iki ana değere sahiptir. Bu iki değer, vakfın ilk kuruluş yıllarından itibaren eğitim alanındaki en belirgin özellikleri olarak bilinir. Bu iki ana değer şunlardır:

a. İslam değerlerini yatırım yapması.

Bu değer, Al-Ma'un doktrinini öğretmek ve uygulamak suretiyle harekete geçmektedir. Hedefi, İslam'ın toplumda ortaya çıkan her türlü soruna çözüm sunmasıdır. Al-Ma'un doktrini, fakirlere ve yoksullara dayanışma göstermenin önemini vurgulamaktadır.

b. Açık ve eleştirel düşünceyi teşvik etmesi

Muhammediye Vakfı, bilimin gelişmesi için eleştirel düşüncenin gerekli olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle, vakfın eğitim kurumlarında verilen İslam dersleri, doktrin aşıl原因an dersler olmaktan ziyade, toplumsal fenomenler ve olaylar üzerinde İslam perspektifinden eleştirel düşünmeyi geliştirmeye yönelik derslerdir.

Muhammediye Vakfı, tarihsel bakış açısıyla, çağdaş eğitim sistemini ilk etapta misyonerlik ve toplumun cehaletini engellemek için oluşturmuştur. Zamanla, vakıf eğitim alanında Endonezya'nın ulusal bağımsızlık ve kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır. Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumları sayesinde, Endonezya'nın lider kadrolarını yetiştirilmek mümkün olmuştur (Suwarno, 2016: 409). Bunun en somut örneklerinden biri, Endonezya'nın ikinci Cumhurbaşkanı Soeharto'dur. Soeharto³⁰, çoğu tarih kaynağına göre, ortaöğretimini Muhammediye Vakfı'na ait okullardan birinde tamamlamıştır (Huda, 21 Ekim 2020). Soeharto dışında birçok önemli Endonezyalı figür (bakanlar, büyükelçiler, bürokratlar, siyasetçiler, sanatçılar vb.) de, Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumlarında yetiştirilmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Muhammediye Vakfı, her seviyede eğitime katılabilmek için topluma yönelik kapsamlı bir yaklaşım benimsemektedir. Müslüman ve gayrimüslim, kadın ve erkek, fakir ve zengin ayrımı yapmaksızın, Muhammediye Vakfı'nın eğitim kurumlarında eğitim alabilmektedir. Vakıf, gayrimüslimlere hem

³⁰ Soeharto, orta öğretimini Yogyakarta şehrindeki bulunan bir Muhammediye Vakfı'nın okulunda tamamlamıştı.

öğrenci olarak katılma hem de öğretmen ya da öğretim üyesi olarak çalışma imkânı sunmaktadır. Bu kapsayıcı eğitim politikası günümüze kadar devam etmektedir. Özellikle Doğu Endonezya'daki okullar, dinler arası ilişkiler alanında örnek alınan ve adeta bir "canlı laboratuvar" olarak değerlendirilen kurumlar olmuştur.

Bu ifadenin somut örnekleri, Papua Adası'nda ve diğer Doğu Endonezya bölgelerinde görülmektedir. Bu bölgelerde, yaşayan nüfusun büyük bir kısmı gayrimüslimdir. Dolayısıyla, bu bölgelerdeki Muhammediye Vakfı üniversitelerinin öğrenci oranı, %65-%75 oranında gayrimüslimlerden oluşmaktadır (Wahab, 2020:24). Bu iki bölgedeki topluluk, Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumlarını sıcak ve hoş bir şekilde karşılamaktadır. Hatta, Papua'daki bazı illerde, Muhammediye Vakfı'na ait okullar, eğitim almak için tercih edilen ilk kurumlar haline gelmiştir. Muhammediye Vakfı'nın okulları, yüksek eğitim kalitesi, uygun öğrenim harcı ve açık, hoşgörülü eğitim ortamı ile bilinmektedir.

Açık ve hoşgörülü eğitim ortamı konusunda, bazı özel dersler, örneğin Arapça ve İslamcılık-Muhammediyecilik, zorunlu dersler olarak devam ederken, Hristiyan öğrenciler için Hristiyanlık dersi de verilmektedir. Arapça ve İslamcılık-Muhammediyecilik derslerinin zorunlu olmasının nedeni, öğrencilere İslam ile ilgili temel bilgileri öğretmektir. Çoğu öğrenci ve ebeveyn, bu uygulamaları olumlu bir şekilde değerlendirmektedir. Hatta Arapça dersinin zorunlu olmasının da, Arapçanın uluslararası bir dil olarak önemini bilerek, vakfın okullarının sağladığı bir güç olduğunu ifade etmektedirler. Sonuç olarak, bu eğitim ortamı, Endonezyalı vatandaşlar arasında uyumlu bir yaşam sağlamaya yardımcı olmaktadır. Zira, Papua bölgesinde yaşayan yerli toplumlar çoğunlukla Hristiyan olsalar da, farklı mezheplerden gelmektedir (Mu'ti ve Ul-Haq, 2009). Bu nedenle, Muhammediye Vakfı, eğitim yoluyla Endonezya vatandaşları arasında birleştirici ve uyum sağlayıcı bir rol oynamaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın kurumsal yapısına göre, eğitimle ilgili yönetim ve yürütme üç ana organa devredilmiştir. Bu organlar; 2 (iki) *Majelis/Meclis* (*Majelis Pendidikan Dasar dan Menengah*/Orta ve İlk Öğretim Meclisi ve *Majelis Pendidikan Tinggi dan Penelitian Pengembangan* / Yükseköğretim ve Araştırma Geliştirme Meclisi) ve 1 (bir) *Lembaga/Kurum* (*Lembaga Pengembangan Pesantren* / Pesantren Geliştirme

ve Güçlendirme Kurumu) olmak üzere üç ayrı yapıdan oluşmaktadır. Her üç organ, eğitim alanında farklı görevleri yürütmektedir.

Orta ve İlk Öğretim Meclisi (*Majelis Pendidikan Dasar dan Menengah*) ve Pesantren Geliştirme Kurumu ilk ve orta düzeyde eğitim yürütmekte, Muhammediye Vakfı'na ait ilkokul, ortaokul ve liselerin yönetim ve denetiminden sorumlu olmaktadır (LPP Muhammadiyah, 2020). *Pesantren* Geliştirme Kurumu, aynı zamanda daha özgül görev ve sorumluluklar üstlenmektedir. Bu kurum, Muhammediye Vakfı'na ait *pesantren* veya medreseler üzerinde koordinatörlük yaparak, onların yönetimi ve gözetiminden sorumlu olmaktadır..

Müfredat konusunda, Orta ve İlk Öğretim Meclisi, genel bilimler ve Muhammediye Vakfı'na özgü derslerin; İslam, Muhammediyecilik, Arapça ve İngilizce gibi derslerin tüm Muhammediye Vakfı okullarında uygulanmasını ve geliştirilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Pesantren Geliştirme Kurumu, Orta ve İlk Öğretim Meclisi ile işbirliği yaparak dini ve genel bilimler arasında birleştirici bir eğitim modeli sunmaya özen göstermektedir. Ancak, *pesantren* veya medreseler, din derslerine daha fazla vurgu yaparak, genç ulemalar yetiştirmek için özel bir müfredat uygulamaktadır. Bu müfredat, özellikle Muhammediye Vakfı'nın dini anlayışına uygun olarak klasik Arapça yazılı İslam kitapları üzerine yapılan İslam çalışmaları (*Dirasah Islamiyyah*) içermektedir.

Bu iki kurumun yanı sıra, yükseköğretim eğitim konusunda, Muhammediye Vakfı'nın Yükseköğretim ve Araştırma ve Geliştirme Meclisi adlı bir kurum mevcuttur. Bu kurumun asıl görevi, Muhammediye Vakfı'na ait üniversiteler ve yüksekokulların yönetim ve gözetimini sağlamaktır (Majelis Pustaka dan Informasi, 2022). Ayrıca, Yükseköğretim ve Araştırma ve Geliştirme Meclisi, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinden sorumludur. Bu amaçla, bazı programlar yürütmektedir, bunlar:

- a. Yükseköğretimin 4 (dört) ana hizmetin (*Catur Dharma*) uygulaması. Bu dört hizmet: eğitim-öğretim, toplumsal hizmet, araştırma ve İslam-Muhammediyecilik'tir .
- b. Diğer yükseköğrenim kurumları ve ilgili organizasyonlarla işbirliği yapmak.

Bu işbirliği, hem yurtiçindeki hem de yurtdışındaki üniversitelerle Muhammediye Vakfı'nın ağırları üzerinden yürütülmektedir.

- c. Yükseköğrenim ve eğitim kalitesini artırmak. (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2022:144).

Muhammediye Vakfı Yükseköğretim ve Araştırma ve Geliştirme Meclisi, 2015-2022 dönemi boyunca çeşitli atılımlar gerçekleştirmiştir. Bunlar arasında:

- a. 2021 yılında bir siber üniversitesinin kurulması yer almaktadır.

Bu üniversite, *Universitas Siber Muhammadiyah* (Muhammediye Siber Üniversitesi) olarak bilinir ve eğitim çevrimiçi platformlar üzerinden uzaktan eğitim şeklinde yapılmaktadır. Bu üniversitenin ana hedefi, uygun fiyatlı, erişilebilir ve kapsayıcı bir yükseköğrenim sunmaktır. Hem çevrimiçi öğretim yöntemi hem de 'her zaman, her yerde' derse katılma imkanı, bu hedefi gerçekleştirmek için sağlanan unsurlardır. Bu üniversitenin ana bilim dalları arasında Hukuk, Bilişim Sistemi, Muhasebecilik ve Bilgisayar Mühendisliği gibi bölümler yer almaktadır.

- b. Eğitim destek programları kapsamında, öğretim üyelerine, savaş ve çatışma yaşayan ülkelere gelen öğrencilere ve belirli ana bilimlerdeki (örneğin tıp ve astronomi) öğrencilere burs sağlanmaktadır.
- c. Muhammediye Vakfı, üniversiteler ve araştırmacılara, vakıf için düşünce kuruluşları (think-tank) kurarak araştırma desteği hibesi sunmaktadır. Bu hibelerin ana amacı, (a) stratejik konularda araştırmalar yapmak, (b) örgütsel gelişimle ilgili veriler toplamak ve analiz etmektir (PP Muhammadiyah, 2022b:119).

2.4.2. Sosyal Yardım

Bu çalışma alanı, diğer iki Muhammediye Vakfı'nın oluşturduğu üç ana kimlik belirleyicisi arasında en genç olanı olarak değerlendirilmektedir. Ancak, sosyal yardımla ilgili faaliyetler, tıpkı diğer çalışma alanları gibi aslında Ahmet Dahlan'ın liderliğinden başlamıştır. Özellikle, Ahmet Dahlan'ın Kur'an-ı Kerim'deki Maun

Suresi üzerine yaptığı çalışmalar ve verdiği dersler sonrasında, Muhammediye Vakfı, fakirler, yetimler ve kimsesizlere daha fazla ilgi göstermeye başlamıştır. Zira, Maun Süresi'nde vurgulanan değerler, yetimlere, fakirlere ve kimsesizlere karşı duyarlılık geliştirilmesi ve yardım edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle, Muhammediye Vakfı'nın sosyal yardım faaliyetlerinin temeli, Maun Süresi'nden ilham almış olup, bu esaslar daha sonra Maun Doktrini veya Maun Teolojisi (Endonezce: *Teologi Al-Ma'un*) olarak tanımlanmıştır..

Bu teolojisi'nin temel özelliği, pratiğe dayalı bir teoloji oluşturmastır. Maun Teolojisi'nde vurgulanan öğeler, bazı sefalet durumlarıyla, örneğin: fakirlik, gericilik, cahillik ve eziyetçilikle mücadele gibi sosyal savunuculuk veya dayanışma anlayışını içermektedir. Bu nedenle, bu teolojinin ana amacı, fakirlerin ve kimsesizlerin yaşamını özgürleştirmeyi, güçlendirmeyi ve ilerletmeyi sağlamaktır. Ayrıca, Maun Teolojisi, Muhammediye Vakfı tarafından üç ana ilkeye dayandırılmaktadır. Bu üç ilke, topluma karşı sağlık, eğitim ve sosyal hizmet olarak belirlenmiştir. Bu üç temel unsur, Muhammediye Vakfı'nın bir yüzyılı aşkın süredir sürdürülebilmesinin bir unsuru olarak değerlendirilmektedir (Gunawan, 2018)..

Bachtiar Dwi Kurniawan'ın (2019) “*Muhammadiyah: Narasi Penolong Kesengsaraan Umum*” başlıklı makalesine göre, Maun Teolojisi üç ana özelliğe sahiptir. Bunlar:

- a. Kapsamlı *taawun* veya yardımlaşma hareketi: Bu kavram, Muhammediye Vakfı'nın her türlü yardımlaşma ve sosyal yardım faaliyetlerinde, bireylerin veya grupların özgeçmişine (din, dil, ırk, cinsiyet) bakmaksızın, ihtiyaç sahiplerine öncelik verdiğini ifade etmektedir.
- b. Kimsesizler ve fakirlerin güçlendirmesi: Bu ifade, Muhammediye Vakfı'nın fakirler ve kimsesizlerin daha iyi bir yaşam standardına kavuşabilmesi için çeşitli adımlar attığını belirtmektedir. Bu adımlar arasında burs verme, mesleki eğitim ve doğal veya doğal olmayan afetlerden zarar görenlere insani yardım sağlama gibi faaliyetler yer almaktadır.
- c. Savunmasız ve baygın durumda olanlara yardım veya hızalaması: Bu ifade, Muhammediye Vakfı'nın, bu iki gruba yönelik daha etkili yardım sağlamak

için gerekli faaliyetleri ve adımları atmakta olduğunu anlatmaktadır. Örneğin, hastaneler, yetimhaneler, aşevleri ve yardım evleri kurarak bu gruplara hizmet sunmaktadır.

Önceki tartışmalarda belirtildiği gibi, Maun Teolojisi, Hacı Syudja'nın hastane ve yetimhane kurma önerisi sayesinde pratiğe dökülmüştür. 1920'li yıllardan itibaren Muhammediye Vakfı, yetimhane ve sağlık tesisleri kurarak, ardından bağış toplama ve dağıtma gibi sosyal faaliyetlere başlamıştır (Fauzia, 2013:151). Ancak, Muhammediye Vakfı'nın yaptığı sosyal yardım faaliyetleri, başlangıçta bazı eleştiriler almıştır. Zira, vakfın yetimhane ve sağlık tesisleri kurma faaliyetleri, Hristiyan misyoner hareketi veya Hollanda işgal hükümetinin uyguladığı politikalara benzer olarak değerlendirilmiştir. Ancak, Muhammediye Vakfı'nın getirdiği yenilikçi ve reformist ruh sayesinde, sosyal yardım alanında önemli çalışmalar yürütülmüştür.

Aslında, Muhammediye Vakfı'nın sosyal faaliyetleri, vaizlik anlayışını da içermektedir. Örneğin, hastane veya klinik kurulduğunda, sadece toplumun sağlık seviyesini artırmakla kalmamış, aynı zamanda halkı şirk ve hurafelerden de arındırmaya çalışmıştır. Zira, o dönemdeki Cava toplumu (özellikle Yogyakarta bölgesinde), hastalık durumlarında İslam'ın değerlerine uygun olmayan tedavi yöntemlerini (örneğin: kahinlik) tercih etmekteydi. Bu nedenle, Muhammediye Vakfı, bilimsel temele dayalı sağlık hizmetlerini alternatif olarak sunmayı amaçlamıştır (MPKU, 2020:23).

Aynı zamanda, Muhammediye Vakfı'nın öncülük ettiği sosyal faaliyetler, vakfın kapsayıcı ve hoşgörülü karakterini de gözler önüne sermektedir. Muhammediye Vakfı, bağış alırken veya dağıtırken, Müslüman ve gayrimüslim farkı gözetmeden kapsayıcı bir yaklaşım benimsemektedir. Bu kapsayıcı ve hoşgörülü politika, Muhammediye Vakfı'nın sosyal yardım alanındaki faaliyetlerinin başlangıcından bu yana uygulanmaktadır. Örneğin, Muhammediye Vakfı, Hollanda işgal hükümetinin ve diğer gayrimüslim kaynaklardan aldığı yardımları kabul etmiş ve bunlardan yararlanmıştır. Hatta, vakfın kurduğu ilk polikliniklerdeki hekimler arasında gayrimüslim Hollandalı hekimler de çalıştırılmıştır (Fauzia, 2013b:155). Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın esnek ve uzlaştırıcı politikaları sayesinde, Hollanda işgal hükümetinden daha fazla yardım alınabilmektedir.

Yalnızca yardım ve bağış almakla sınırlı kalmayan Muhammediye Vakfı, bu yardımları ve hizmetleri sunarken de aynı hoşgörölü yaklaşımını sürdürmektedir. Örneğın, Muhammediye Vakfı, tedavi almak için hastanelerine başvuran herkesin özgeçmişine bakmaksızın sağlık hizmeti alabilmesini açıkça duyurmuştur. Bazı tarihsel kayıtlara göre, bazı Arap ve Çin etnik grupları, Hollanda hükümetine ait hastanelerde tedavi alabilmelerine rağmen, Muhammediye Vakfı'na ait hastanelerde tedavi olmayı tercih etmişlerdir (MPKU, 2020b:23).

Muhammediye Vakfı'nın tarihsel gelişimiyle birlikte, hizmet verdiği alanlar da oldukça genişlemiştir. Sosyal yardım alanında, engelli gruplar, marjinalleşmiş gruplar ve KOBİ işletmecileri de dahil olmak üzere çok çeşitli topluluklara hizmet verilmektedir. Engelli grupların güçlendirilmesi konusunda, Muhammediye Vakfı bazı politikalar ve faaliyetler yürütmektedir. Örneğın, örgütsel ve yaşam becerisi güçlendirmesi ve engelli hakları konusunda savunuculuk gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. KOBİ işletmecileri ve marjinalleşmiş gruplar ise, yaşam ve refah kalitelerini artırmak için mesleki faaliyetlerde (danışmanlık ve girişimcilik atölyeleri) bulunmaktadır (Kurniawan, 2019:63). Son dönemlerde, bu üç grup, Muhammediye Vakfı'nın bilinçlendirme programlarında önemli bir yer tutmaktadır.

Sosyal faaliyetlerinde aktif olan aktörler yalnızca Muhammediye Vakfı ve ilgili meclisler değil, bazı özerk organlar da hem aktif hem de ana oyuncu olarak rol oynamaktadır. Örneğın, Muhammediye Vakfı'nın kadın kolları olan '*Aisyyah*', bazı özel ve belirli alanlarda sosyal hizmetlerde aktif ve belirleyici bir rol oynamaktadır. *Aisyyah*, bir kadın örgütü olarak, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi özel alanlara odaklanmaktadır. *Aisyyah*, bu alanlarda çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bunlar şunlardır:

- a. *Keluarga Sakinah 'Aisyyah* (Aişye Huzurlu Aile Programı): Aile yaşamını güçlendirmeyi amaçlayan bu programın hedefi, huzurlu, sorumluluk taşıyan ve birbirine saygılı bir aile yapısı oluşturmaktır.
- b. Kadın, Çocuk ve Yaşlıların Sağlığı: Bu faaliyetler, aşılama ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi gibi programlar aracılığıyla yürütölmektedir. Gerektiğinde, *Aisyyah*'dan hareket eden vaizler, yalnızca dini bilgilerle

değil, aynı zamanda sağlıkla ilgili ilmi hallerle de eğitilmektedir. Böylece, Aisyiyah vaizleri, topluma sağlık yaşamını uygulama konusunda kolaylaştırıcı, arabulucu ve sosyalleştiren aktörler olarak görev almaktadır.

- c. Yaşlı Vatandaşlar İçin Danışmanlık: Bu alandaki faaliyetler, dini atölyeler, tarım ve yaşlı bireylerin sağlıklı ve aktif yaşamlarını sürdürebilmeleri için çeşitli aktiviteler sağlamaktadır (Pimpinan Pusat 'Aisyiyah, 15 Kasım 2021).

Sosyal alanındaki diğer önemli faaliyetler arasında afet yardımları yer almaktadır. Bu alan, aslında Muhammediye Vakfı'nın kuruluş yıllarında odaklandığı ilk alanlardan biridir. Zira, Muhammediye Vakfı, teolojik bakış açısına göre, meydana gelen doğal ve insan kaynaklı afetleri Allah'tan gelen bir kader ve imtihan olarak görmektedir. Bu nedenle, yaşanan afetler, hayata dair bir ders olarak ya da bireyin kendisini değerlendirmesi gereken bir sınav olarak algılanmakta, afetlere iyimser bir şekilde yaklaşılmaktadır (Baidhaw, 2015:175). Bu perspektiften hareketle, Muhammediye Vakfı, afetlere yönelik daha iyimser ve yardım temelli bir yaklaşım benimsemektedir.

Ayrıca, Muhammediye Vakfı, Maun Teolojisi'ne dayalı insancıl ve sosyal dayanışma kavramlarının uygulamasını bir fırsat olarak görmekte ve afet yönetimi ve yanıtı konularında dört temel evrensel kavramı vurgulamaktadır. Bunlar:

- a. Evrensel İnsancıl Yardım: Bu kavram, afetzedelere, özgeçmişlerine bakılmaksızın yardım sağlanması gerektiğini ifade etmektedir.
- b. *Ta'aruf* (Karşılıklı Tanıma): Afetzedeler ile yardım sağlayıcılar arasında iyi ilişkiler ve işbirliği teşvik edilmesini ifade etmektedir.
- c. *Ta'awun* (Karşılıklı Yardımlaşma): Afetzedelerin karşılıklı ve etkili yardımlaşma talep etmeleri gerektiğini ifade etmektedir.
- d. Afetzedelerin Hakların Tanınması ve Karşılanması: Afetzedelerin yaşamlarını yeniden kurabilmesi için onlara arabuluculuk yapma ve destek olma rolünü ifade etmektedir (Baidhaw, 2015b:175).

Endonezya, büyük ölçekli doğal afetlere sıkça maruz kalan bir bölge olduğundan dolayı, Muhammediye Vakfı, afet yönetimi ve yardım alanlarında daha

aktif bir rol oynamaktadır. Örneğin, 2005 yılı Açe ve Güney Sumatera Tsunamisi ve 2006 yılı Yogyakarta ve Orta Cava Depremi gibi büyük afetlerde, Muhammediye Vakfı, sahip olduğu örgütsel bağlantılar, bilgi ağları ve felaketzedelere hızlı erişim imkanları sayesinde afet sonrası yönetim ve yardım süreçlerinde önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrıca, vakfın sağlık ekipleri ve gönüllüleri, afet sonrası yardım dağıtımı ve yeniden inşa faaliyetlerinde etkili olmuştur (Bush, 2015:39).

Daha iyi bir organizasyon yapısı oluşturmak ve herhangi bir afet durumunda daha etkili bir şekilde müdahale edebilmek için, Muhammediye Vakfı, 2007 yılında *Muhammadiyah Disaster Management Center (MDMC)* (Muhammediye Vakfı Afet Yönetim Merkezi) adlı bir kurum kurmuştur. Bu kurumun amacı, vakfın sahip olduğu maddi ve insan kaynaklarını afet yönetimi faaliyetlerinde seferber etmek ve organizasyonel süreçleri kolaylaştırmaktır. Bu nedenle, MDMC, vakfın tüm organlarını birleştiren kapsayıcı bir yaklaşım benimsemektedir.

Tüm bu faaliyetler, Muhammediye Vakfı'nın sosyal yardım alanındaki birleştirici ve kapsayıcı yaklaşımını göstermektedir. Bu yaklaşım, özellikle COVID-19 pandemisi gibi küresel krizlere karşı verilen mücadelede açıkça gözlemlenmiştir. COVID-19 salgını ile mücadele için Muhammediye Vakfı, Muhammadiyah COVID-19 Command Center (MCCC) adlı bir organizasyon kurarak, sağlık hizmetleri ve sosyal yardımları koordine etmeye başlamıştır. Bu ekip, Endonezya'nın pandemi statüsünü ilan ettiği andan itibaren hızla kurularak, etkili bir şekilde sahada faaliyet göstermeye başlamıştır (Suryana, 15 Nisan 2020).

Muhammediye Vakfı'nın COVID-19 ile mücadelesindeki ilk hedefi, MDMC'nin görevlerine benzer şekilde, vakfın sağlık alanındaki tüm kaynaklarını COVID-19 tedavi ve muayene süreçlerine etkili bir şekilde koordine etmektir. Bu kapsamda, vakfın hastaneleri ve sağlık ekipmanları COVID-19 tedavisi için örgütlenmiş ve acil durumlar için özel sağlık protokol eğitimleri verilmiştir. Ayrıca, vakfın bağlı olduğu 85 hastane, yerel hükümetler tarafından COVID-19 muayene destek hastaneleri olarak belirlenmiştir (Rahmawati ve Wulan, 2020).

Sağlık alanındaki çalışmaların yanı sıra, Muhammediye Vakfı, COVID-19 pandemisinin sosyal ve dini sektör üzerindeki etkilerini de göz önünde bulundurarak

çeşitli politikalar yürütmüştür. Bu politikalar arasında:

- a. Toplu İbadetlerin Evde Yapılması: Cuma namazının evde kılınması, örgütsel faaliyetlerin ertelenmesi veya iptal edilmesi gibi önlemler alınmaktadır. Örneğin, 48. Olağan Kongre, pandemi nedeniyle iki kez ertelenmiş ve nihayet Kasım 2022’de gerçekleştirilebilmiştir.
- b. Fakirler ve Yoksun Kesimlere Yardım: Özellikle hizmet sektöründe çalışan işçilere yönelik sosyal yardımlar sağlanmıştır. Çalışma ve maaş alma imkanlarının olumsuz etkilendiği bu dönemde, vakıf, temel gıda ihtiyaçları gibi yardımlar yapmıştır.
- c. Aşılama Programları: Hükümet ve iç organlarla işbirliği yapılarak aşılama programları düzenlenmiştir.

Muhammediye Vakfı, sosyal yardım faaliyetler ile ilgili faaliyetler günlük şekilde 4 (dört) organ tarafından işletilmektedir. Bunlar:

- a. MPKU (*Majelis Pelayanan Kesehatan Umum*)/ Genel Sağlık Hizmet Meclisi
- b. MPM (*Majelis Pelayanan Masyarakat*)/Halk Hizmet Meclisi
- c. LazisMU (Lembaga Zakat, Infaq, dan Shadaqah Muhammadiyah)/Muhammediye Vakfı Bağış Kurumu
- d. *Muhammadiyah Disaster Management Center*/Muhammediye Vakfı Afet Yönetimi Merkezi.

2.4.3. Bilinçlendirme

Bilinçlendirme, eğitim alanından sonra, Muhammediye Vakfı'nın en eski çalışma alanlarından biridir. Aynı zamanda, Muhammediye Vakfı'nın oluşturduğu üç çatallı kimlikte belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Hatta bilinçlendirme alanı, Muhammediye Vakfı'nın taşıdığı ana hareket kimliği olarak da ileri sürülmektedir. Zira Muhammediye Vakfı'nın mevzuatına göre, özellikle 4. maddesinde, kendisini Kur'an ve Sünnet'e dayanan bir İslam, *Emr-i bi-l Maruf, Nehyi Anil Münker* vaizlik veya vaaz hareketi olarak açıkça tanımlamaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah,

2009e: 287). Başka bir deyişle, bu doğrultuda Muhammediye Vakfı, İslami bilinçlendirme amacını güden bir örgüt veya hareket olarak ifade edilebilmektedir.

Bununla birlikte, Muhammediye Vakfı'nın bilinçlendirme amacı, neredeyse örgütsel amacıyla aynıdır. Muhammediye Vakfı'nın örgütsel amacı, aynı belgedeki 6. maddede açıklanmış olup, gerçek bir İslami toplum oluşturmak için İslam dini değerlerini yüceltmek ve uygulamaktır. Hatta bir sonraki maddede, bu üç amacı gerçekleştirmek için Muhammediye Vakfı'nın tüm alanlardaki faaliyetlerinde de bilinçlendirme kimliğini taşıdığı ifade edilmektedir (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2009f: 288). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı, her alanda yaptığı çalışmalarda bilinçlendirme perspektifini taşımayı, hatta kendisini bir bilinçlendirme hareketi olarak tanıtmayı vurgulamaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın bilinçlendirme felsefe esasi, Kuran-ı-Kerim Âl-ı İmrân suresine dayanmaktadır:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ

الْمُقْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

“İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir”. (Kuran-I-Kerim, 18 Mayıs 2023, Âl-i İmrân 3/104)

Yukarıdaki ayeti, HAMKA'nın³¹ yazdığı Al-Azhar Tefsiri'ne göre, Müslümanların bilinçlendirme ve vaaz hareketine katılmasının bir emir ve davet olduğunu içermektedir. Bu ayetteki "vaaz" veya "çağıran" kelimesi, toplumun dini (İslam) değerleri doğrultusunda yaşamak için yapılan bilinçlendirmeyi ve sonrasında iyilik yapmayı emretmek anlamına gelmektedir (HAMKA, 2000). Bununla birlikte, İslam'a göre vaaz ve bilinçlendirme, evrensel bir özelliğe sahiptir. Zira yapılan vaaz veya bilinçlendirme, hem Müslümanlara hem de gayrı-Müslümanlara yönelik olmakta ve her iki gruba da hitap etmektedir.

Dolayısıyla, bu tefsirine göre, vaaz veya çağrının hedef kitlesi iki gruba

³¹ Muhammediye Vakfı en önemli figürlerden biri, Aynı anda Endonezya ve Malay dünyasında en meşhur ülemalardan biri. Eski Endonezya Ulemalar Meclisi Başkanı

ayrılmaktadır. Birincisi, Müslümanlara yönelik olan davetlerdir. Bu grupta yapılan bilinçlendirme, İslam değerlerine uygun bir şekilde yaşama bilincini geliştirmeyi ve bu değerleri hayata geçirmeyi hedeflemektedir. İkincisi, gayrı-Müslümanlara yönelik vaazlardır. Bu gruptaki vaazların amacı ise; (a) İslam'ın gerçek temellerini ve hakikatlerini anlatmak, (b) İslam'a yönelik yanlış veya yıkıcı propagandalara cevap vermek, (c) İslam'a karşı kamuoyunda oluşan olumsuz algıları düzeltmektir (HAMKA, 2000b).

Muhammediye Vakfı, bu ilkeler doğrultusunda bilinçlendirme görüşlerini ve görevlerini şekillendirmektedir. Bilinçlendirme noktasında, Kur'an ve Sünnet'e dayalı bir İslami toplum inşa edilmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için Muhammediye Vakfı'nın bilinçlendirme faaliyetlerinde dört ana görev öne çıkmaktadır. Bunlar:

- a. Toplumun her türlü hurafe, bid'at, şirk ve inançsızlıktan arındırılması.
- b. İbadet konusunda, toplumun Peygamber Muhammed (S.A.V)'den örnek alarak ibadet etmesi ve ibadetin bozulmasına neden olan şeylerden uzak durulmasının bilinçlendirilmesi.
- c. İyi ahlaklı bir toplumun oluşturulması.
- d. İlerleyen ve gelişmiş bir toplumun inşa edilmesi (Alwi, v.d, 2021:93-94).

Yunahar İlyas'ın (2018) "Fiqh Ad-Dakwah: Meningkatkan Kualitas Dakwah Muhammadiyah" başlıklı eserine göre, Muhammediye Vakfı'nın bilinçlendirme faaliyetleri, dört ana unsurdan oluşmaktadır. Bunlar:

- a. Da'i/Vaizler: Bu unsur, vaizler ve muballiğler tarafından oluşturulmaktadır.
- b. *Mad'u/* Vaazlık Nesneleri: Bu unsur, İslam'ı kabul eden ve henüz kabul etmeyen kişilerden oluşmaktadır. Ancak daha sonraki gelişmelerle, elitler ve fakirler de bu kapsamda yer almaktadır. Zira elitler, Müslüman olmalarına rağmen sahip oldukları mevkiler nedeniyle İslam'ın değerlerini kabul etmekte zorlanırken, fakirler de mevcut sosyal ve ekonomik zorluklar nedeniyle bu değerlere uymakta güçlük çekebilmektedir.
- c. *Tema/Konular*: Bu unsur, İslam dini temel öğretilerini kapsar; örneğin akide,

ibadet, ahlak ve dünyevi muameleler. Aynı zamanda vaaz için belirlenen bilinçlendirme konuları, temel ve uygulamalı olarak sağlam bir şekilde ele alınmalıdır. Bu nedenle, etkili bir bilinçlendirme faaliyeti için gerekli araştırmalar ve hazırlıklar yapılmalıdır.

- d. *Metode/ Yöntem*: Bu unsur, İslam dini temel öğretilerini kapsar; örneğin akide, ibadet, ahlak ve dünyevi muameleler. Aynı zamanda vaaz için belirlenen bilinçlendirme konuları, temel ve uygulamalı olarak sağlam bir şekilde ele alınmalıdır. Bu nedenle, etkili bir bilinçlendirme faaliyeti için gerekli araştırmalar ve hazırlıklar yapılmalıdır.

Muhammediye Vakfı'nın bilinçlendirme çalışmaları, özellikle *Gerakan Jamaah ve Dakwah Jamaah* (Türkçe: Topluluk Vaaz Hareketi) kavramları etrafında şekillenmektedir. Bu kavram, Muhammediye Vakfı'nın bilinçlendirme faaliyetlerini küçük topluluklar ve en alt düzeydeki örgütsel yapı hedef alacak şekilde tanımlamaktadır. Zira, bu hareketin amacı, özellikle Muhammediye Vakfı'nın en alt örgütsel düzeyindeki üyeler ve çevrelerindeki topluluklara ulaşmaktır (Tohirin, 2020). Kısacası, *Gerakan Jamaah ve Dakwah Jamaah* kavramı, küçük topluluklara dayalı bir bilinçlendirme ve aydınlatma hareketi olarak kabul edilebilmektedir.

Ansyory'nin (2021) yayınladığı kitabında, *Gerakan Jamaah ve Dakwah Jamaah* hareketinin işleyişi daha ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Bu hareketin temel görevi, Muhammediye Vakfı'nın en alt seviyesinde bulunan üyeler veya Müslüman topluluklar için bir eğitim platformu sunmaktır. Aynı zamanda bu kavramın nasıl çalıştığı ve harekete geçtiği de açıkça ifade edilmiştir. Ansyory'ye göre, bu bilinçlendirme hareketi, Muhammediye Vakfı'nın her şube ve dalında en az üç kişi tarafından küçük gruplar halinde eğitimler düzenlenerek yürütülmektedir. Bu eğitimin içeriği, İslam ve Muhammediye Vakfı ile ilgili temel metinleri kapsar ve bu eğitimde Aişye (kadınlar) ve Gençlik Kolları özel olarak odaklanmamaktadır; tüm üyelere İslam ve Muhammediye Vakfı'nın değerleri öğretilmektedir. Bu hareketin hedefleri ise dört ana noktada toplanmaktadır:

- a. En alt düzeyden başlayarak, İslami bir toplum oluşturmak için bir platform sağlamaktır.

- b. İslam değerleri ve prensiplerine uygun olarak, Muhammediye Vakfı üyelerinin karşılaştığı sorunlara ortak çözümler bulmaktır.
- c. Muhammediye Vakfı'nın üyelerinin dini yaşamlarının yanı sıra yaşam standartlarının kalitesini artırmaktır.
- d. Muhammediye Vakfı'nın üyeleri ve diğer Müslümanlar için, yaşam alanlarında veya iş yerlerinde İslami bir topluluk oluşturmaktır. Bu konu, Muhammediye Vakfı'nın kurumları ve çalışma alanlarında (okullar, hastaneler, girişimcilik/işletmeler) özel olarak vurgulanmaktadır (Ansyory, 2021: 157).

Yukarıdaki açıklanan faaliyetler, hareketler ve hedeflere ulaşabilmek için bazı önemli stratejiler uygulanmaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Dini alanında egitmenlik faaliyetleri: Sohbetler, atölyeler ve kursların düzenlenmesi. Bu eğitim faaliyetlerinde kullanılan metinler genellikle akide, ahlak, İslam değerlerine uygun yaşam tarzı ve muamelat, Kuran okuması gibi konularda hazırlanmaktadır.
- b. Beceri ve meslek eğitimi verilmesi: Bu faaliyet genellikle KOBİ (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler) sektöründe çalışan ya da orta ve alt gelir grubunda yaşayan üyelerin ekonomik durumlarını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bazı durumlarda, bu faaliyetler KOBİ'lerden türetilen ürünlerin pazarlama desteği ve danışmanlık hizmetlerini de içermektedir.
- c. Bekâr olan genç erkek ve kadın üyeler için evlilik platformunun oluşturulması: Bu faaliyet, bekâr üyelerin evlenme süreçlerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu faaliyetlerin en önemli yönü, İslami usullere dayalı bir çöpçatanlık platformu oluşturulması ve işsiz olan genç üyeler için, çöpçatanlığa girmeden önce iş bulmalarına yardımcı olunmasıdır.

Bilinçlendirme ile ilgili işler ve görevler, Muhammediye Vakfı'nın yapısal kurumlarında bulunan bir Meclis ve bir Kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu iki organ, Majelis Tabligh (Tebliğ Meclisi) ve Lembaga Dakwah Khusus (Özel Vaizcilik Kurumu) olarak bilinmektedir. Görevler ve yürütülen çalışmalar büyük ölçüde benzerdir; ancak bilinçlendirme hedeflerinde bu iki organ arasında bazı

farklılıklar bulunmaktadır. Zira, Lembaga Dakwah Khusus (Özel Vaizcilik Kurumu) daha özel gruplara yönelik bilinçlendirme faaliyetleri yürütmektedir. Örneğin, siber topluluklar, elitler, uzak bölgelerdeki ve esir toplulukları gibi gruplara yönelik daha özgül ve kapsamlı faaliyetler düzenlenmektedir (*Suara Muhammadiyah*, 25 Ağustos 2022).

Önceki açıklamalarda belirtilen görevler dışında, her iki organın genel görevleri ve faaliyetleri büyük ölçüde benzer olup, bazı durumlarda bu organlar, Muhammediye Vakfı'nın merkez ve taşra birimleriyle koordineli bir şekilde ortaklaşa faaliyet yürütmektedir. Örnek olarak:

- a. Vaizler için eğitim ve antrenörlük: Bu faaliyet genellikle Tebliğ Meclisi'ne bağlı Tabligh Enstitüsü (*Tabligh Institute*) tarafından yürütülmektedir.
- b. Vaizlerin yerleştirilmesi ve izlenmesi: Bu faaliyet, taşra birimlerinde bulunan Muhammediye Vakfı temsilcilikleri (Bölge ve Daire) ile koordine edilerek gerçekleştirilmektedir. Daha etkili ve koordineli bir şekilde görevlerin sürdürülmesi için, *Korps Muballigh Muhammadiyah* (Muhammediye Mubelliğ Birliği) üzerinden koordinasyon sağlanmaktadır..
- c. COVID-19 pandemisinin ardından gerçekleştirilen sosyal kısıtlamalar: Çevrimiçi dini atölyeler ve sohbet programları daha yoğun bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, önce yüz yüze gerçekleştirilen bazı atölyeler ve sohbetler, pandemi sonrası çevrimiçi platformlar (Zoom, YouTube ve diğer sosyal medya üzerinden yapılan canlı yayınlar) aracılığıyla devam etmektedir (PP Muhammadiyah, 2022).

2.4.4. Lobi Faaliyetleri

Bu çalışma alanı, Muhammediye Vakfı'nın üç ana kimliğinden biri olan "üç çatallı yapı"ya dahil olmasa da, sahip olduğu yüksek seviye siyaset özelliklerinden dolayı vakfın odaklandığı önemli bir çalışma alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu alandaki odaklanma, aslen Muhammediye Vakfı'nın ilk yıllarına kadar uzanmaktadır. Zira bu dönemde, Hollanda işgal hükümetinin yerel ve Müslüman topluluklara yönelik zararlı politikaları, Muhammediye'nin yürüttüğü faaliyetleri, özellikle vaizcilik ve

eğitim alanlarında olumsuz şekilde etkilemekteydi. Muhammediye Vakfı, bu politikalara karşı lobcilik yöntemi benimseyerek, daha yumuşak eleştirilerle direnmeye çalışmaktaydı.

Önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi, *Goeroe Ordonantie* (Öğretmenler Kararnamesi), dini dersleri vermek isteyen öğretmenlerin, yerel hükümetten (*bupati/kaymakamlık*) izin almasını zorunlu kılmaktaydı. Bu politikanın amacı, İslam dini öğretmenlerinin faaliyetlerinin denetimini kolaylaştırmaktı. Zira o dönemde, Hollanda işgal yönetimine karşı direniş ve isyan, dini öğretmenler ve ulema tarafından örgütlenmekteydi. Bu politika ilk olarak Cava ve Madura bölgelerinde uygulanmış, 1925 yılından sonra ise tüm Hollanda Doğu Hindistan Adaları'na yayılmıştır. Ancak, 1925 yılından sonra bu zorunlu izin kuralı, zorunlu bilgilendirme kuralı ile değiştirilmiştir.

Bu politikası, Cava'daki iki kraliyet bölgesi (Flemenkçe: *Vorstenlanden*) olan Yogyakarta ve Surakarta'da geçerli olmamıştır. Bu sebepten dolayı, Muhammediye Vakfı, bu bölgelerde kurduğu eğitim kurumlarını hızlı ve ciddi bir şekilde geliştirmiştir. Kısacası, Muhammediye Vakfı'nın ilk yıllarında, yönettiği okullar herhangi bir engelle karşılaşmamıştır.

Ancak, yıllar içinde Muhammediye Vakfı'nın, bu iki bölgenin dışındaki yerlerde hızla büyümesiyle birlikte, bu politika vakfın örgütsel büyümesine bir engel olarak görülmeye başlanmıştır. Muhammediye Vakfı, bu politikalardan muaf tutulabilmesi veya tamamen kaldırılabilmesi için 1923, 1925 ve 1928 yıllarında Hollanda işgal hükümetine itiraz mektupları göndermiştir. Ayrıca, 1928'de Muhammediye Vakfı, Endonezya'daki tüm Müslümanları bu politikalara karşı açıkça karşı durmaya davet etmiştir. Hatta, Muhammediye Vakfı'nın bu politikaya karşı yürüttüğü çalışmalar, *Al-Islam Kongresi*'nin sonuçlarına ilham vermiştir (Anas, 2020: 56). Zira bu kongrede alınan karar, *Goeroe Ordonantie* politikasına tamamen karşı durulması yönünde olmuştur.

Bu politikaya karşı daha sert bir yaklaşımı, Batı Sumatera (Minangkabau) bölgesindeki Muhammediye Vakfı öğretmenleri ve liderleri benimsemiştir. Bu kişiler, daha bağımsız bir eğitim sistemi için Hollanda işgal yönetimine eğitim alanında

özerklik verilmesi talebinde bulunmuşlardır. Muhammediye Vakfı, bu talebi Hollanda işgal yönetimine karşı lobi faaliyetleriyle savunmuştur. Ancak, Hollanda işgal yönetimi bu teklifi resmi olarak reddetmiştir. Bununla birlikte, Muhammediye Vakfı, *Goeroe Ordonantie*'deki kurallardan muaf tutulmuş ve tüm vakfın mübellikleri ve öğretmenleri bu kurallardan istisna edilmiştir (Mu'ti, 2016: 28).

Hollanda işgal yönetimi, Endonezya halkı üzerindeki denetimini sürdürmek amacıyla eğitim alanında ayrımcı bir politika uygulamıştır. Bu politikaların bir parçası olarak, yasadışı okul kanunu (Endonezce: *Ordonansi Sekolah Liar*) yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, yerel örgütler ve vakıflar tarafından kurulan okulları olumsuz şekilde etkilemiştir. Zira bu yasa, yerel örgütlerin eğitim kurumu açmasını sınırlamayı hedeflemekteydi. Bu kural nedeniyle, sadece Muhammediye Vakfı'nın okulları değil, diğer yerel vakıflar tarafından kurulan okullar da olumsuz etkilenmiştir (örneğin, *Taman Siswa* Vakfı'na ait okullar). Bu politikayı ortadan kaldırmak için, Muhammediye Vakfı, diğer yerel örgütlerle birlikte (Boedi Oetomo, Partai Nasional Indonesia - Endonezya Milli Partisi, Taman Siswa vb.) işbirliği yaparak ciddi bir reddetme hareketi başlatmıştır (Miftahuddin, 2023: 477). Bu hareketler etkili olmuştur ve 1933-1934 yılları arasında Hollanda işgal hükümeti, bu kanunun geçerliliğini iptal etmiştir.

Muhammediye Vakfı'nın lobi ve savunuculuk faaliyetleri, Endonezya'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından da devam etmiştir. Özellikle 1998'deki siyasi reform dönemi sonrasında, bu faaliyetler daha fazla önem kazanmıştır. 2010 yılında yapılan *Muktamar 1 Abad Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı'nın Yüzyılı Olağan Kongresi) sonrasında, vakfın bu dönemdeki rolü daha belirgin hale gelmiştir.

Bu kongrede, Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın reform döneminde sivil toplumun önemli bir parçası olduğunu vurgulamış ve daha demokratik, insan haklarına saygılı, çoğulcu bir toplumun inşasında öncülük etmek istediğini belirtmiştir (PP Muhammadiyah, 2010: 52). Ayrıca, reform sonrası dönemde ortaya çıkan zorluklar ve fırsatlar karşısında, Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın karşılaştığı çeşitli problemlerde çözüm üretmeye çalışmaktadır. Bunun için, vakıf, proaktif bir şekilde atılımlar yaparak, teşebbüslerde bulunmakta ve aktif katılım sağlamaktadır.

Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı, Endonezya'da sivil toplum alanında en etkin aktörlerden biri olabilmek için çeşitli lobi ve savunuculuk rollerini üstlenmektedir. Vakfın bu alandaki oynadığı rolleri şöyle sıralanabilmektedir:

- a. Kamu politikası alanında, hükümetin denetlenmesi için çaba sarf etmek.
- b. Rüşvet ve yolsuzluğa mücadelede, Muhammediye Vakfı'nın ana güç olduğunu güçlendirmek ve uygun hale getirmek.
- c. Endonezya'nın ulusal sorunlarıyla ilgili aktif ve ön alıcı bir şekilde ilgili kurumlara tavsiyeler sunmak. Gerekli durumlarda, özellikle yasaların ve kanunların oluşturulma sürecinde önerilerde bulunmak.

2015 yılındaki olağan kongreden sonra, yukarıda belirtilen politikalar bazı görüş ve görevler çerçevesinde daha derinlemesine değerlendirilmiştir. Bunlar şunlardır:

- a. Hukuk, insan hakları ve anayasal haklar konusunda toplumda bilinçlendirme ve savunuculuk faaliyetleri yürütmek. Bu faaliyetler, özellikle *Jihad Konstitusi* (Anayasa Cihadı) gibi politikalarla gerçekleştirilmektedir.
- b. Güçlendirme ve savunuculuk çalışmalarında bilinç artışı sağlamak ve ağları genişletmek.
- c. Muhammediye Vakfı Genel Merkezi için daha etkili ve stratejik politikalar üretilmesine yönelik politika belgeleri yayınlamak.

Yukarıdaki belirtilen politikalar, adımlar ve tutumlar, esasen *Jihad Konstitusi* (Anayasal Cihad) olarak bilinen bir hareket aracılığıyla yürütülmeye başlanmıştır. *Jihad Konstitusi* (Anayasal Cihad), bir yasa ya da kanunun, anayasanın hedef ve emanetlerine aykırı olmaması için yapılan ıslah, düzenleme ve kontrol etme hareketi anlamına gelmektedir (Argenti, 2017:100). Bu doğrultuda, Muhammediye Vakfı, *Jihad Konstitusi* çerçevesinde yürürlükteki yasaların ve düzenlemelerin anayasayla uyumlu hale getirilmesi için çalışmaktadır. Eğer bir yasa, anayasa ile çelişiyorsa, Muhammediye Vakfı bu yasanın geçerliliğinin iptal edilmesi veya reforme edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı genellikle anayasa ile çelişen yasalar ve

düzenlemelere karşı dava açmaktadır. Bunun için, Muhammediye Vakfı, Endonezya Anayasa Mahkemesi'nin (Mahkamah Konstitusi) verdiği kararlar ve örgütlenen yargı denetim yöntemiyle hareket etmektedir. Kısacası, Muhammediye Vakfı, Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak yargı denetimi yöntemini kullanmakta ve böylece *Jihad Konstitusi* süreci gerçekleşmektedir.

Muhammediye Vakfı'nın gerçekleştirdiği *Jihad Konstitusi* örneklerinden biri, *Undang-Undang Sumber Daya Air/Su Kaynakları Kanunu*'na karşı açılan yargı denetimi davasıdır. Vakfın yargı denetimine başvurusunun nedeni, su yönetimi ve işletmeciliği konusunda hem Kur'an-ı Kerim'de yer alan temel ilkeler hem de *Undang-Undang Dasar 1945/1945 Anayasası*'nda su kaynakları ile ilgili ortaya konan emanetlerin dikkate alınması gerekliliğidir. Bu doğrultuda, hem Kur'an-ı Kerim hem de 1945 Anayasası, tüm canlıların yaşamları için suyun doğru bir şekilde yönetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Arizona ve Chandranegara, 2017:34). Hatta 1945 Anayasası, tüm toplumların su ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için su kaynaklarının devlet tarafından doğrudan işletilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı, su yönetiminin devlet tarafından doğru ve verimli bir şekilde yapılmasını açıkça savunmaktadır.

Aynı şekilde, yukarıdaki açıklama doğrultusunda, Muhammediye Vakfı, Su Kaynakları Kanunu'nun 1945 Anayasası'na aykırı olduğunu ve Vakfı'nın savunduğu İslamî değerlerle uyumsuz olduğunu belirtmiştir. Zira bu yasa, su kaynaklarının işletilmesini özel sektörlere, hatta yabancı yatırımcılara devretmeye olanak sağlayacak bir özelleştirme veya ticarileştirme imkanı yaratmaktadır. Oysa ki, bu durum, hem Kur'an-ı Kerim hem de Endonezya Cumhuriyeti'nin geçerli anayasasıyla çelişen bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, Muhammediye Vakfı'nın bu konuda başvurduğu yargı denetimi, 2013 yılında Endonezya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilip onaylanmış ve Su Kaynakları Kanunu'nun geçersiz olduğu yönünde bir karar verilmiştir. Bu başarının ardından, Muhammediye Vakfı kendisini toplum ve yoksullarla ilgili sorunlarda önemli bir çıkar grubu olarak konumlandırmıştır..

Bu kanunu veya yaşadan önce, Muhammediye Vakfı, 2012 yılında Petrol ve

Gaz Kaynakları Kanunu'na karşı da yargı denetimi başlatmıştır. Yargı denetiminin başlatılma nedeni, bu yasanın yabancı sermayelerin ya da şirketlerin Endonezya'daki petrol ve gaz kaynakları üzerinde tam işletme hakkı sağlamasıdır. Ayrıca, bu yasa yalnızca işletme hakkını tanımakla kalmamakta, aynı zamanda hükümetin bu alandaki düzenlemelere müdahale etme yetkisini de sınırlamaktadır.

Buna rağmen 1945 Anayasası'nın 33. maddesinin 3. fıkrası açıkça belirtmektedir ki, yeryüzü ve altındaki mineral kaynaklar devletin malıdır ve halkın refahı için kullanılmalıdır (DPR RI, son erişim tarihi: 9 Haziran 2023). Bu nedenle, Muhammediye Vakfı, bu kanunun 1945 Anayasası'na aykırı olduğunu belirterek yargı denetimine başvurmuştur. Kısa süre içinde, Muhammediye Vakfı bu davada da başarılı olmuş ve yargı denetimi sonucunda istenen karar alınmıştır (Mahkamah Konstitusi RI, 23 Temmuz 2023b). Bu başarı, Muhammediye Vakfı'nın toplum savunuculuğunda cesur bir aktör olarak yer almasına olanak sağlamıştır. Zira bu alanda savunuculuk yapan sivil toplum kuruluşları (STK) ve toplumsal gruplar çok azdır. Çoğunlukla yabancı STK'lar ve hukuk danışmanlık firmaları bu tür faaliyetlerde bulunmaktadır. Kısacası, Muhammediye Vakfı, lobicilik ve savunuculuk faaliyetleri sayesinde bu alanda önemli bir konum edinmiştir. .

Muhammediye Vakfı, lobicilik ve savunuculuk alanındaki faaliyetlerini dört ana organ veya kurum aracılığıyla yürütmektedir. Bunlar:

- a. *Majelis Lingkungan Hidup* (Çevre Meclisi)
- b. *Majelis Hukum dan HAM* (İnsan Hakları ve Hukuk Meclisi)
- c. *Lembaga Hikmah dan Kebijakan Publik* (Hikmet ve Kamu Politikaları Kurumu)
- d. *Lembaga Bantuan Hukum dan Advokasi Publik* (Hukuk Yardımı ve Kamu Savunuculuk Kurumu)

Gerçek uygulamada, bu dört organ ve kurum, toplumların ihtiyaçlarını karşılamak için koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Özellikle anayasa ile çelişen, topluma zarar veren ya da insan hakları ihlali oluşturan politikalar söz konusu olduğunda, bu dört kurumdan en az üçü, marjinalleşmiş ya da çaresiz kesimlerin çıkarlarını savunmak için sahaya inmektedir. Gerekli durumlarda, Muhammediye

Vakfi, hukuki ve adli süreçlerde meydana gelen hatalar veya adaletsizlikler nedeniyle mağdur olan kesimleri hukukun önünde garanti altına almak için rol oynamaktadır.

Muhammediye Vakfı, son zamanlarda aktif bir şekilde toplumsal sorunlarla ilgilenmektedir. En güncel örneklerden biri, Orta Cava iline bağlı Purworejo ilçesindeki Wadas köyünde yaşanan toprak anlaşmazlığıdır. Bu toprak anlaşmazlığı, Wadas köyü halkı ile hükümet arasındaki bir sorundan kaynaklanmaktadır. Sorunun asıl sebebi, hükümetin Wadas halkının isteği ve iradesini dikkate almadan, köyde andezit taşı madenciliği alanı açmaya karar vermesidir (Sihaloho, 26 Nisan 2022). Madencilik alanı açılmasının ana nedeni, ulusal stratejik projeler için gerekli olan malzemelerin sağlanmasıdır. Ancak, bu madencilik faaliyetlerinin Wadas köyü halkının yaşamını olumsuz şekilde etkileyeceği aşıkardır. Dahası, madencilik faaliyetlerinin yan etkileriyle ilgili herhangi bir çevresel değerlendirme yapılmamıştır. Bu nedenle, Wadas köyündeki madencilik projesi çevresel açıdan ve hukuki olarak başlangıç aşamasında sıkıntılı bir proje olarak görülmüştür.

Çevresel ve sosyal sorunların yanı sıra, insan hakları ihlalleri de söz konusu olmuştur. Yerel hükümet ve emniyet güçleri, madencilğe karşı barışçıl grev ve protesto düzenleyen halkı, STK'ları ve çevre aktivistlerini zorla bastırmıştır. Şubat 2022'de yaklaşık 60 kişi, grev düzenledikleri için tutuklanmıştır (Kuswandi, 9 Ocak 2022). Wadas köyünde yaşayan halkın yaşadığı baskı ve insan hakları ihlalleri doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'na ait savunuculuk organları devreye girerek Wadas halkının haklarını savunmuştur.

Muhammediye Vakfı, bu süreçte Wadas köyü halkına hukuki ve insani danışmanlık hizmeti sağlamıştır. Psikolojik travma tedavisi ve destek faaliyetleri, yerel güvenlik güçleri ve hükümetin uyguladığı baskı nedeniyle Wadas köyünden kaçan halkın geri dönmesini sağlamıştır. Ayrıca, bu danışmanlık ve lobicilik faaliyetlerinin sonuçları başarılı olmuş ve tutuklanan 60 kişi serbest bırakılmıştır; Wadas köyünden kaçan halk da yavaşça köylerine geri dönmüştür.

Wadas Köyü halka yönelik hukuki danışmanlık ve yardım faaliyetlerinde, Muhammediye Vakfı'nın İnsan Hakları ve Hukuk Meclisi ile Hukuk Yardımı ve Kamu Savunuculuk Kurumu tarafından yürütülmüştür. Bu kurumlar, Wadas köyü halkı için

"adalet dostu" bir danışmanlık programı sunmuş ve özellikle mahkeme süreçlerinde hukuki destek sağlamıştır. Muhammediye Vakfı, bu hizmeti ücretsiz olarak sunmuş ve avukatları, davalar için gerekli hazırlıkları yapmıştır (Ridho al-Hamdi, mülakat tarihi: 14 Temmuz 2023).

Muhammediye Vakfı, hukukun önünde garantörlük rolünü, geçmişte de pek çok kez oynamıştır. Örneğin, Doğu Cava'da bulunan Banyuwangi ilçesindeki Budi Pego davasında, çevre aktivisti Budi Pego'nun, Tumpang Pitu orman bölgesinde yapılacak altın madenciliği karşıtı protestoları nedeniyle tutuklanmasını engellemek için müdahale etmiştir. Muhammediye Vakfı, bu davada da garantörlük yapmış ve Budi Pego'nun serbest bırakılmasına katkı sağlamıştır (Ridho al-Hamdi, mülakat tarihi: 14 Temmuz 2023).

Sonuç olarak, Muhammediye Vakfı, marjinalleşmiş ve çaresiz kesimlerin yanında yer almakta ve *emr-i bi'l-mârûf nehyi anil münker* anlayışıyla önemli bir savunuculuk rolü üstlenmektedir. Bu faaliyetlerin daha etkili bir şekilde sürdürülebilmesi için her bölgede kriz merkezleri kurmayı planlamaktadır.

2.4.5. Dış Politikaya İlişkin Çalışmaları

Bu alan, Muhammediye Vakfı için en yeni ve güncel çalışma alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Zira bu alan, Muhammediye Vakfı'nın hareket ve düşüncelerinin uluslararasılaşmasının bir parçasıdır. Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikası, diğer çalışma alanlarından daha fazla gündemde olmasına rağmen, bu konuya ilişkin iddialar uzun bir süre gecikmiş, hatta vakfın kuruluşunun ilk yıllarında ancak gündeme gelmeye başlamıştır. Muhammediye Vakfı'nın kurucusu Hacı Ahmet Dahlan, bir konuşmasında, dünyanın daha iyi bir şekilde ilerleyebilmesi için tüm insanlığın birleşmesini savunmuştu (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2023). Bu doğrultuda, Muhammediye Vakfı'nın uyguladığı uluslararasılaşma politikası, barışçıl ve gelişen bir dünya oluşturmayı hedeflemektedir.

Ancak, bu çalışmalar özellikle Muhammediye Vakfı'nın yüzüncü olağan kongresinin ardından yoğun bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, özellikle uluslararasılaşma ile ilgili politikalar, vakfın kozmopolitanizm

(kozmopolitizm) yaklaşımını benimsemesiyle şekillenmiştir. Muhammediye Vakfı, kendisini kozmopolit bir İslam hareketi olarak tanımlamaktadır. Bu özellik, sonrasında *Kozmopolitanisme Islam Berkemajuan* veya *Kozmopolitan Islam* (İlerleyici İslam Kozmopolitanizmi) olarak bilinmeye başlanmıştır.

Muhammediye Vakfı, bu kavram doğrultusunda, dünya vatandaşı olmayı ve dünyadaki sorunlara çözüm arayarak bu sürece katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Vakfa göre, kozmopolit olmak, dünya üzerindeki tüm insanların aynı gezegende yaşadığını ve bu gezegenin kaynaklarını paylaşmak zorunda olduklarını ifade etmektedir. Bu nedenle, tüm insanlık, barış, birlik ve beraberlik içinde yaşama tarzını benimsemek zorundadır (Imam Addaruqutni, mülakat tarihi: 11 Nisan 2023). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı, bu anlayışla dünyanın bir parçası olarak barış ve insanlık için savunuculuk yapmayı amaçlamaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın kozmopolit özelliği, ideolojisinden ayrılmayan bir temele sahiptir. Zira bu kavram, *Muqaddimah Anggaran Dasar Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı Genelgesi'nin Giriş Bölümü) ile bağlantılıdır. Bu ideolojik temele göre, yeryüzündeki insanlar kesinlikle belirli bir topluma ait ya da toplumsallaşmış değildir. Bunun yerine, müreffeh ve adil bir toplum yaratmak için ortak bir yaşam düzeninin oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır (PP Muhammadiyah, 2009f: 16). Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen barış ve birlik anlayışına dayanan kozmopolit kavramı, bu temel ideolojiden türetilerek pratikte uygulanmaktadır.

Ayrıca, Muhammediye Vakfı, dış politika konusunda Endonezya'nın dış politika doktrinini olumlu bir şekilde değerlendirmektedir. Endonezya Dış Politikası'nın temeli, 1945 Anayasası'nın mukaddimesine dayanmaktadır. Bu mukaddimedede, Endonezya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık hedefi açıkça belirtilmektedir. Dış politika konusunda, 4. fıkra da şu ifade yer almaktadır: " *dan ikut melaksanakan ketertiban dunia yang berdasarkan kemerdekaan, perdamaian abadi dan keadilan sosial* (Türkçe: Dünya düzenini, bağımsızlık, ebedi barış ve sosyal adalet temelinde yürütmek ve buna katılmak)" (MKRI, 2023). Bunun yanı sıra, Endonezya'nın dış politikası, *bebas-aktif* (*bağımsız-aktif*) prensibine dayanarak yürütülmektedir. Bu doğrultuda, Endonezya, uluslararası ilişkilerde herhangi bir güce dayanmaksızın çoğu

ülke ile iyi ilişkiler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Yukarıdaki belirtilmiş Endonezya Dış Politikası'nın temel ilkeleri, İslam değerleri ve özellikle Muhammediye Vakfı'nın ideolojisiyle uyumlu bir şekilde şekillenmektedir. Zira İslam ve Muhammediye değerleri, insaniyet, sosyal adalet, barış, birlik ve dayanışmayı savunur. Bu değerler, Endonezya'nın dış politika doktriniyle paralellik göstermektedir. Başka bir deyişle, Endonezya Dış Politikası, hem doktrin hem de uygulama açısından İslam değerleriyle ve özellikle Muhammediye Vakfı'na ait değerlerle uyumludur.

Muhammediye Vakfı, Endonezya'daki en önemli sivil toplum aktörlerinden biri olarak, dış politika uygulamalarına doğrudan katılmamakla birlikte, devlet ve hükümet tarafından yürütülen dış politika sürecine tavsiyeler ve yardımlar sağlamak için hazır bulunmaktadır. (Imam Addaruqutni, mülakat tarihi: 7 Mayıs 2024). Ayrıca, gerektiğinde, hükümet ile iş birliği yaparak diyalog kurma ve ortak çalışmalar yapma yeteneğine de sahiptir.

Muhammediye Vakfı, kendisine ait uluslararasılaşma ve kozmopolit kavramları doğrultusunda, İslam ve Endonezya milli kimliğini kaybetmeden dünya vatandaşı olarak daha aktif bir rol oynamayı ve bu süreçte katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Endonezya Dış Politikası'na karşı yapıcı bir bakış açısı benimseyen Muhammediye Vakfı, dış politika ve uluslararasılaşma çalışmalarında Endonezya dış politikasına doğrudan veya dolaylı katkı sunmaktadır. Aynı zamanda, Muhammediye Vakfı, dış politika alanında bazı faaliyetler ve çalışmalar yürütmektedir.

Dış politika alanındaki en önemli faaliyetlerden biri, Endonezya'nın sınırları dışında Muhammediye Vakfı özel şubelerinin (Endonezce: *Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah*) açılmasıdır. Bu şubelerin en önemli fonksiyonlarından biri, Muhammediye Vakfı ile yerel hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve toplumlar arasında arabuluculuk rolü oynamaktır (PP Muhammadiyah, 2019: 32). Bu fonksiyon doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın yurtdışındaki şubeleri, Endonezya'nın kamu diplomasisi aktörlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Bazı durumlarda, bazı ülkelerdeki Muhammediye Vakfı'nın özel şubeleri, bu ülkelerde bulunan Endonezya Cumhuriyeti'nin Büyükelçiliği'nin görevlerine yardımcı

unsurlar olarak görev yapmaktadır. Daha spesifik olarak, dış politikanın yürütülmesindeki ana görevlerden biri, vatandaşların korunması ve güçlendirilmesidir. Bu ifadenin en somut örnekleri, Tayvan ve Malezya'daki Muhammediye Vakfı özel şubelerinin yürüttüğü faaliyetlerdir.

Bu iki ülkede Endonezyalı göçmen işçilerin sayısının fazla olması nedeniyle, Muhammediye Vakfı'nın bu ülkelerdeki özel şubeleri, göçmen işçilerin koruması ve güçlendirmesi konularına odaklanmaktadır. Genellikle, bu alandaki programlar, işçilerin ekonomik ve yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla iktisat ve yaşam becerileri eğitim atölyeleri düzenlemektedir. Hatta, Malezya ve Tayvan'daki özel şubeler, bu faaliyetlerin daha verimli bir şekilde yürütülmesi için kurslar veya eğitim merkezleri (Endonezce: *Pusat Kegiatan Belajar*) kurmaktadır.

Bu eğitim merkezlerinin açılmasındaki ana hedef, Endonezya'ya dönecek göçmen işçilerin girişimcilik becerilerini geliştirerek, ülkeye döndüklerinde daha bağımsız ve ekonomik açıdan güçlenmiş olmalarını sağlamaktır. Aynı zamanda, Endonezya'da eğitim seviyesini yükseltmek isteyen işçiler için denklik sınavlarına katılabilme fırsatları da sağlanmaktadır (Muslim ve Azhar, 2022:79). Zira bu iki ülkedeki Endonezyalı işçilerin çoğu, ekonomik zorluklar nedeniyle okul eğitimini tamamlayamamış ve bu nedenle göçmen işçi olarak çalışmaya başlamışlardır.

Bu faaliyetlerin daha etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, Muhammediye Vakfı'nın özel şubesi, zaman zaman Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği ve bağlı kurumlarla işbirliği yapmaktadır. Örneğin, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi eğitim merkezi yürütürken, Kuala Lumpur'daki Endonezya Büyükelçiliği ve Endonezya Okulu (*Sekolah Indonesia Kuala Lumpur*) ile işbirliği yapmaktadır. Ayrıca, diploma işlemleri konusunda Endonezya Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı (*Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan*) ile ortak çalışmalar yürütülmektedir. Bu işbirliklerinin ana hedefi, Endonezya'da eğitimlerine devam etmek isteyen işçilerin ve işçi çocuklarının bu süreci kolaylaştırmaktır. Zira Malezya'da çalışan bazı Endonezyalı işçiler ve aileleri, belgesiz bir şekilde gelmekte ve bu nedenle çocukları resmi okullarda eğitim görmekte zorluk yaşamaktadır (Al-Minangkabawi, 2022).

Bundan sonra, işçilerin koruması konusunda da Endonezya Büyükelçiliği ve ilgili kurumlarla (örneğin: havayolu şirketleri) koordinasyon sağlanmaktadır. Örneğin, Malezya hükümetinin yabancı işçilerin yeniden yerleştirilmesi politikasını uygulamasının ardından, Endonezyalı işçilerin yurtlarına dönebilmesi için Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, Kuala Lumpur Endonezya Büyükelçiliği ve Malezya'daki Endonezya toplum örgütlerinin temsilcileri ile birlikte koordinasyon sağlamaktadır. Endonezya'ya ulaşım ve yolculuk konusunda, Muhammediye Vakfı, bir havayolu şirketi (*Malindo Air*) ile işbirliği yapmaktadır. Bu programda, Muhammediye Vakfı, savunmasız işçiler ve mahsur kalan Endonezyalıları için öncelik vermektedir (Anam, v.d., 2021). Böylece, bu program sayesinde, Muhammediye Vakfı'nın Malezya şubesi, Endonezya Büyükelçiliği'nin görevlerini kolaylaştırmakta ve işçilerin ülkesine dönüşünü düzenlemektedir.

Muhammediye Vakfı'nın bu alanda yaptığı ikinci önemli faaliyet, uluslararası ve küresel forumlara katılarak kritik sorunları savunmaktır. Bu forumlarda savunduğu temel meseleler arasında insanlık, barış ve gerekirse İslam dünyasına dair çözülmesi gereken sorunlar yer almaktadır. Muhammediye Vakfı, uluslararasılaştırma politikası çerçevesinde bu alandaki faaliyetlerini daha yoğun bir şekilde odaklamaya başlamıştır. Örneğin, Filistin halkının bağımsızlık mücadelesine uzun yıllardır destek vermektedir. Vakfın önemli figürlerinden merhum Lukman Harun (ö. 1999), 1967'de Filistin ile ilgili savunuculuk faaliyetlerine başlamış ve bir dönem Mescid-i Aksa ve Filistin Kurtuluş Komitesi'nin başkanı olmuştur. Lukman Harun, aynı zamanda eski Filistin Kurtuluş Örgütü lideri merhum Yaser Arafat ve diğer önemli Müslüman liderlerle güçlü dostluk ilişkileri geliştirmiştir (Nasar, 25 Ekim 2018). Lukman Harun'un öncülüğünde, Muhammediye Vakfı, Filistin'e yönelik dayanışma ve yardım faaliyetlerine başlamıştır.

Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı da Filistin ile ilgili dayanışmasına büyük önem vermektedir. Örneğin, 1994-1995 yıllarında, Muhammediye Vakfı, Cakarta'daki Filistin Cumhuriyeti Büyükelçiliği'ne aylık elektrik ve su faturalarını ödeyerek büyükelçiliğin operasyonel işlerine katkı sağlamıştır (Muhammadiyah.or.id, 3 Aralık 2021). Ayrıca, Lübnan'da bulunan Filistinli sığınmacılara eğitim desteği sağlamak amacıyla Şatilla Kampı'nda bir okul açılmıştır.

Muhammediye Vakfı, aynı zamanda, Filistin ile ilgili dayanışmasını uluslararası düzeydeki forumlara katılarak ve Filistin meselesine dair gerekli çözüm önerilerini savunarak da sürdürmektedir. Bu konuda en somut örneklerden biri, 28-30 Mayıs 2023 tarihlerinde Lübnan'da düzenlenen *International Forum of Ambassadors of Return to Palestine* (Uluslararası Filistin'e Dönüş Elçileri Forumu) etkinliğine katılımıdır. Muhammediye Vakfı, bu foruma bir temsilci göndererek, Filistin meselesinin çözümüne olan desteğini bir kez daha vurgulamıştır. Forumda, Muhammediye Vakfı, Filistin üzerine tavırlarını açıkça ifade etmiştir. Özellikle, İsrail ile normalleşme konusunda, Muhammediye Vakfı bu düşünceyi kesin bir şekilde reddetmektedir. Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı, her alanda (spor, kültür, siyaset) yapılan normalleşme çabalarına ciddi şekilde karşı çıkmaktadır (Suara Muhammadiyah, 2 Haziran 2023).

Sosyal ve eğitim konusunda da Muhammediye Vakfı, çeşitli programlar düzenleyerek Filistinli öğrencilere burs imkânları sunmaktadır. Sağlık alanında da yardımlar yapılmakta, özellikle El-Halil şehrinde bir hastane kurulması için bağış kampanyası düzenlenmektedir. Bu bağış kampanyasında, Muhammediye Vakfı, en fazla bağış toplayan kurum olmuştur. Kampanyada, yaklaşık 15 milyon Endonezya Rupiah'ı bağışlayan kurum, Muhammediye Vakfı ve vakfın genç alimlerinden biri olan Adi Hidayat'tır (Saptono, v.d., 2022). El-Halil'deki hastane inşaatı ise hâlâ devam etmektedir.

Burs verme konusunda, 2022 yılından itibaren, Muhammediye Vakfı, kendi zekât ve bağış kurumu ile birlikte, *Badan Amil Zakat Nasional* (Endonezya Milli Zekat ve Bağış Kurumu) ve Al-Ahyar Enstitüsü ile ortaklaşa, Endonezya'da eğitim görece Filistinli öğrencilere burs vermektedir. Bu burs programı, ilk etapta yüksek lisans ve yaz okulları için geçerlidir ve Endonezya vizesi, 6 aylık Endonezce dil kursu, konaklama ve aylık masrafları kapsamaktadır (Muhammadiyah.or.id, 17 Haziran 2022). Bu yardım, özellikle Filistin'deki okuyan öğrencileri hedef almıştır.

Resim 2.4. Muhammediye Vakfı Filistin Öğrenciler için Burs İlanı (Kaynak:

<https://muhammadiyah.or.id/majelis-diktilitbang-resmi-buka-beasiswa-palestine-batch-ii/>)

Muhammediye Vakfı, ayrıca barış ve çatışma çözümü konularında gerçekleştirilen yüksek seviyedeki forumlara ve diyaloglara da katılmaktadır. Bu tür etkinliklerde, Muhammediye Vakfı yalnızca diğer İslam örgütleri ve STK'lar ile birlikte yer almakla kalmaz, aynı zamanda ilgili Endonezya hükümet kurumlarıyla da işbirliği yaparak bu platformlarda bulunur. Örneğin, Kasım 2022'de gerçekleştirilen G-20 Zirvesi'ne paralel olarak düzenlenen *Religion-20* forumuna katılan Muhammediye Vakfı, burada İslam'ın barışçıl ve hoşgörülü bir yüzünü sunmuştur. Forumda, vakıf, G-20 üyesi ülkelerden gelen dini liderlere, Muhammediye'nin mütedil yaklaşımını ve *rahmatan lil-'alamin* (tüm âlemler için rahmet) ilkesini tanıtmıştır (Muhammadiyah.or.id, 4 Kasım 2022). Bu forumda, hoşgörü konusundaki duruşunu, Papua ve Doğu Endonezya'daki eğitim ve insanîyet alanındaki projeleri örnek göstererek savunmuştur. Bu bağlamda, İslam'a karşı hoşgörüsüzlük ve köktendincilik iddialarına karşı açıkça itiraz etmiştir. Bu itiraz, vakfın yanlış şekilde hedef alındığı iddialara karşı koyma anlamına gelmektedir.

Muhammediye Vakfı, diyalog ve barış alanında çeşitli forumlar düzenlemektedir. Örneğin 2022 yılında ve Muhammediye Vakfı 48. Olağan Kongresi'nin esliğinde, *Universitas Muhammadiyah Surakarta* (Surakarta Muhammediye Üniversitesi), Endonezya merkezli *Center for Dialogue and Cooperation among Civilization* (CDCC) ve Malezya merkezli *Cheng Ho Multiculture*

Education Trust tarafından düzenlenen *World Peace Forum* (Dünya Barış Forumu) gibi etkinliklerde yer almıştır. Bu forumların ana teması, dünya çapındaki mevcut sorunlar, özellikle savaş, ayrımcılık, İslamofobi ve aşırı köktendincilik gibi konuları ele almıştır (Arrasyid, 18 Kasım 2022). Bu forumların amacı, bu sorunlara çözüm bulmak için ortak bir diyalog oluşturmak ve dünya barışını teşvik etmiştir.

Bu forum, *Surakarta Message* (Surakarta Mesajı) başlıklı bir açıklama bildirisi ile sonlandırılmıştır. Bu mesajda, dünyadaki ortaya çıkan sorunlara karşı önerilen çözümler yer almıştır. Mesajda vurgulanan en önemli noktalardan biri, dünya çapındaki sorunları çözebilmek için mütedil ve kardeşlik temelli bir "orta yol" yaklaşımının (middle path) benimsenmesinin gerekliliğidir (Wachid, 25 Kasım 2022). Bu yaklaşım, dünya üzerindeki mevcut dinler ve kültürlerin, sorun çözme süreçlerinde daha etkili olabilmesi için teşvik edilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Dolayısıyla, bu mesaj, barış ve huzur içinde bir dünya inşa etmek için orta yol yaklaşımının uygulanmasını savunmaktadır.

Muhammediye Vakfı, yukarıdaki yukarıda bahsedilen faaliyetlerin dışında, dış politika alanındaki çalışmalarında kamu diplomasisini de önemli bir araç olarak kullanmaktadır. Eğitim, sosyal ve dini alanlarda yoğunlaşan faaliyetleri, vakfın kamu diplomasisi çabalarına önemli katkılar sağlamaktadır. Bu faaliyetler, hem Muhammediye Vakfı'nın merkezi hem de yurtdışındaki özel şubeleri tarafından yürütülmektedir. Özellikle yurtdışındaki şubelerin kamu diplomasisi faaliyetleri, bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHAMMEDİYE VAKFI'NIN MISIR, MALEZYA, VE TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİ

Giriş

Daha geçmiş bölümlerde, Muhammediye Vakfı'nın örgütsel yapısı, dini görüşleri, ideolojisi ve siyaset anlayışı ele alınmıştır. Ayrıca, vakfın eğitim, sağlık, dini bilinçlendirme, savunuculuk gibi farklı çalışma alanlarında gerçekleştirdiği bazı faaliyetler de açıklanmıştır. Bununla birlikte, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası faaliyetleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Dolayısıyla, bu bölümde, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası faaliyetleri daha ayrıntılı bir şekilde incelenerek, araştırmanın ana konusu olan vakfın Malezya, Mısır ve Türkiye'deki faaliyetleri ele alınacaktır.

Muhammediye Vakfı, dünya genelindeki diğer İslami örgütlerden ve hareketlerden daha köklü olmasına rağmen, 2000'li yıllara kadar faaliyetlerini yalnızca Endonezya ve çevresindeki ana bölgelerde sürdürmüştür. Ancak, bu durum vakfın uluslararası alanda herhangi bir etkinliği olmadığı anlamına gelmemektedir; aksine, vakıf, uluslararası düzeyde daha fazla etki yaratmaya yönelik bir yapı geliştirmektedir. Muhammediye Vakfı'nın ideolojileri, kimlikleri ve oynadığı roller, küresel çapta faaliyet gösteren diğer İslami hareketlerle karşılaştırıldığında oldukça belirgindir. Zira vakıf yalnızca dini veya vaaz alanında değil, eğitim ve sosyal hizmetler gibi diğer önemli alanlarda da aktif bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı'nın bu üç alanda gerçekleştirdiği faaliyetler bir araya getirilerek oldukça başarılı bir şekilde değerlendirilmektedir.

Öte yandan, küreselleşme ve demokratikleşme süreçlerinin etkisiyle, Muhammediye Vakfı, sivil toplum alanında önemli bir aktör olarak yeniden gündeme gelmiştir. Ancak, vakıf, yerel ve uluslararası düzeydeki diğer sivil toplum kuruluşları (STK'lar), ulus-aşırı örgütler ve devlet dışı aktörlerle rekabet etmek zorundadır. Bu noktada, vakfın örgütsel yapısının daha etkili bir şekilde çalışabilmesi için bazı stratejik değişiklikler yapması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Azhar, 2005). Bu bağlamda, vakfın ilerleyen dönemdeki atılımları ve örgütsel yapısındaki değişiklikler,

kendi uluslararasılaşma politikalarını ve bu politikaların uygulanabilirliğini daha iyi bir şekilde şekillendirecektir.

Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma stratejisinin ilk adımları, özellikle 2000'li yılların başlarında derinleşmeye başlamıştır. Bu dönemde, vakıf, insani yardım, barış süreçlerine katılım gibi alanlarda önemli adımlar atmış ve çeşitli forumlar ve diyaloglara aktif olarak katılmıştır. Özellikle Güney Filipinler/Moro bölgesindeki barış sürecinde, vakıf, Uluslararası Temas Grubu (*International Contact Group/ICG*)³² gibi önemli arabuluculuk gruplarına katılarak, bölgedeki barış ve çatışma çözümü sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca, bu bölgedeki eğitim ve sağlık alanlarında da çeşitli projeler geliştirilmiş, özellikle Moro halkı için yüksek lisans bursları sağlanmıştır (Azca, vd., 2020b:71). Bu programların temel amacı, Güney Filipinler/Moro halkının yaşam kalitesini artırmak ve çatışma sonrası sürecin iyileştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Muhammediye Vakfı, uluslararasılaşma hedefi doğrultusunda, bazı ülkelerde özel şubeler açarak kendi faaliyetlerini yaygınlaştırmıştır. İlk özel şube, 2002 yılında Mısır'da açılmış, ardından diğer bölgelerde de benzer adımlar atılmıştır. Vakfın özel şubelerinin temel işlevi, bulunduğu ülkede vakfı temsil etmek ve bu ülkede vakfın faaliyetlerinin yayılmasını sağlamaktır (PCIM Mesir, 2022:11).³³ Ayrıca, vakfın Endonezya Cumhuriyeti ile olan hukuki bağları, Endonezya'nın kamu diplomasisi çerçevesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, bu bölümde, vakfın uluslararasılaşma politikası ve Malezya, Mısır ve Türkiye'deki kamu diplomasisi faaliyetleri ele alınacaktır.

3.1. Muhammediye Vakfı'nın Uluslararasılaşma Politikası

Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikalarının başlangıç tarihi kesin

³² ICG, Güney Filipinler/Moro bölgesi süregelen çatışmaları çözebilmek için kurulan bir arabuluculuk grubudur. Bu grubunun üyesi hükümet ve STK'lar (devlet/hükümet olmayan aktörler) oluşturmaktadır. ICG'deki bazı üyelerden arası: Suudi Arabistan, Türkiye (devlet/hükümet aktörü) ve Muhammediyah (STK aktörü).

³³ Güncel haberine göre, Endonezya dışında bulunan Muhammediye Vakfı özel şubelerinin sayısı 30-32 şubelere yaklaşmaktadır. Temmuz 2023 ayına kadar Timor Leste ve Yeni Zelanda'da yeni Muhammediye Özel Şubesi kurulmaktadır.

olarak bilinmemekle birlikte, vakfın bu politikaları zaman içinde gelişmiş ve özellikle 2000'li yılların başında daha derin ve ciddi bir şekilde şekillenmeye başlamıştır. Vakfın uluslararasılaşma programları, başlangıçta Endonezya'nın ihtiyaçları ve dünya gündemi doğrultusunda şekillenen, yerel bazlı bir strateji olarak görülmektedir.

3.1.1. Muhammediye Vakfı'nın Uluslararasılaşma Politikaların İlk Tarihi

Daha önceki altyazıda belirtildiği gibi, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikaları, vakfın ilk dönemlerine dayanmaktadır. Bu dönemde, Kiai Hacı Ahmet Dahlan (Muhammediye Vakfı'nın kurucusu), Hollanda işgal yönetimi ile sıkı temaslar kurarak vakfın resmi tanınmasını ve faaliyetlerini sürdürmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu dönemde, vakfın eğitim ve sosyal hizmet alanlarındaki faaliyetleri, Hollanda'daki yönetim tarafından da desteklenmiştir (Imam Addaruqutni, mülakat tarihi: 11 Nisan 2023). Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın, Hollanda işgali altındaki Endonezya'da yürütülen hac ve umre hizmetlerine yönelik yaptığı faaliyetler de uluslararasılaşma sürecinin erken örneklerindendir.

Hac ve ümre hizmetleri konusunda, 1921 yılında Hollanda işgal yönetimi, Endonezyalıların hac yolculuğuna gitmesine izin vermiştir. Bunun üzerine, Muhammediye Vakfı tarafından Hac Yardım Kurumu (Badan Penolong Haji) kurulmuştur. Bu kurum, Endonezyalı hacıların hem yolculuk esnasında hem de kutsal topraklarda karşılaştıkları zorluklarla mücadele etmek ve hac hizmetlerinin kalitesini artırmak amacıyla çeşitli hizmetler sunmuştur (Sudja', 2018l). Ayrıca, Muhammediye Vakfı, Mekke'deki Endonezyalı ulemalarına vakfın ideolojilerini anlatmak için hac kabileleri göndermiştir. Bu faaliyetler, vakfın erken dönemlerdeki uluslararası düzeydeki tanıtımının önemli örneklerinden biri idi.

Bu kurumun kurulmasının ana sebebi, 1921 yılındaki hac mevsiminde Muhammediye Vakfı tarafından gönderilen elçinin (Hacı Fachroeddin/Fahrettin) sunduğu rapordur. Hacı Fahrettin'in sunduğu rapor doğrultusunda, o yıl Endonezyalı hacı adaylarına yönelik hac hizmetlerinin ve yönetiminin (özellikle Haremeyn'deki görevli personel tarafından) kötüye gittiği iddiaları ortaya çıkmıştır. Endonezyalı hacı adaylarının, Haremeyn'de ibadet ederken ve burada kaldıkları sürede, resmi

görevlilerden kötü hizmetler ve davranışlarla karşılaştıkları bildirilmektedir. Bu durumu düzeltmek amacıyla, Hacı Fahrettin, Mekke'nin hükümdarıyla müzakereler yaparak, Endonezyalı hacı adaylarına sağlanan hizmetlerin iyileştirilmesi için çalışmalar yürütmüştür (Amrullah, 13 Eylül 2015). Bu müzakerelerin temel hedefi, Endonezyalı hacı adaylarına daha iyi hizmet verilmesi ve yönetim süreçlerinin iyileştirilmesiydi.

Badan Penolong Haji, kurulduktan hemen sonra, hac hizmetlerinin kalitesini artırmak için çeşitli görevler üstlenmiştir. Önceki bölümde de belirtildiği gibi, Hacı Ahmet Dahlan, 1922 yılında hac mevsiminde, mevkidaşları Hacı Syudja ve Wiryopertomo'yu Haremeyn'e göndermiştir. Ancak, Hacı Ahmet Dahlan bu kez kendisi gitmemiş, aynı yıl düzenlenecek olan olağan kongreyi hazırlamakla ilgilenmiştir. Buna rağmen, Kiai Hacı Ahmet Dahlan, *Badan Penolong Haji* için çalışmalarını sürdürmüştür. En önemli çabalarından biri, bazı gemicilik şirketleriyle yürütülen lobicilik faaliyetleriydi. Bu lobiciliğin amacı, Muhammediye Vakfı aracılığıyla gidecek olan hacı adaylarının en uygun fiyatla hac yolculuklarını yapabilmesiydi (Sudja', 2018m). Ancak yapılan lobicilik girişimleri başarısız olmuştur. Zira Hacı Ahmet Dahlan'a göre, gemicilik şirketleri hac yolculuklarından daha fazla kâr elde etmekte, ancak hacı adaylarına sağlanan hizmetler neredeyse eksik kalmakta ya da kötü durumdaydı (Zainal, 2012: 103). Bu durum, hacı adayları açısından oldukça olumsuz bir durum yaratıyordu. Bu nedenle, Ahmet Dahlan, Muhammediye Vakfı'nın kendi gemicilik şirketini kurmasını önermekteydi.

Aynı anda da, bu kurum, Haremeyn'de Muhammediye Vakfı'nın tanıtımı da hafif bir şekilde yapılmaktaydı. İlk başlarda, Muhammediye Vakfı'nın ideolojisinin, Muhammed ibn Abdülvehhab'ın Selefi-Vehhabi hareketiyle benzerliği iddia edilmiştir. Bu benzerlik iddiaları, Mekke'deki yöneticiler (Mekke Şerifliği) tarafından dikkate alınmış ve Mekke Şerifliği, Endonezyalı ulemaları 'casus' olarak görevlendirip Muhammediye Vakfı'nın faaliyetlerini izlemeye başlamıştır (Sudja', 2018n: 186). Diğer taraftan, Haremeyn'deki bazı Endonezyalı ulemalar, Muhammediye Vakfı'na sıcak bakmakla birlikte, çeşitli nedenlerle vakfın örgütsel faaliyetlerine doğrudan katılmamışlardır. Bunun en bilinen örneği, Kiai Hacı Ahmet Dahlan'ın kuzeni Kiai Hacı Muhammed Baqir'dedir. Kiai Hacı Muhammed Baqir,

vakfa sıcak bakmıştır. Ancak, Ahmet Dahlan'ın kendisini Yogyakarta'ya çağırıp vakfın faaliyetlerine destek verme çağrısına karmaşık sebepler nedeniyle olumlu cevap vermemiştir (Sudja', 2018o).

Buna rağmen, Muhammediye Vakfı'nın 1922'de gönderdiği hac elçileri oldukça verimli sonuçlar elde etmiştir. Elçilerin araştırma ve raporlama faaliyetlerinin sonucunda, Hollanda işgal yönetimi üzerinde hac hizmetlerinin iyileştirilmesi için baskılar oluşmuş ve bu baskılar sonucunda, Hollanda yönetimi 1922 yılında hac ile ilgili yeni bir yasa çıkarmıştır. *Pelgrims Ordonantie* (Türkçesi: Hac Kanunu) olarak bilinen bu yasa, yerel İslami örgütlere ve vatandaşlara hac yolculuklarını yönetme ve organize etme yetkisi vermiştir (Sasongko, 25 Ağustos 2015). Bu yasa ile birlikte, Endonezyalı İslami örgütler, Muhammediye Vakfı da dahil, hac hizmetlerini düzenleme konusunda daha fazla yetki kazanmışlardır. Ayrıca, bu gelişme, Endonezyalı hacı adaylarının sayısının artmasına da katkı sağlamıştır; 1930'lara gelindiğinde, Endonezyalı hacı adaylarının sayısı dünya genelindeki hacı adaylarının yaklaşık %30'unu oluşturmuştur (Sasongko, 25 Ağustos 2015b).

Kiai Hacı Ahmet Dahlan'ın vefatının ardından, Muhammediye Vakfı'nın hac hizmetlerine yönelik iyileştirme çabaları daha da ivme kazanmıştır. 1930 yılında Batı Sumatra'nın Bukittinggi şehrinde gerçekleştirilen 17. Muhammediye Vakfı Olağan Kongresi (Endonezce: Kongres Muhammadiyah ke-17) sonuçlarından biri, hac seferlerine yönelik özel bir gemicilik şirketinin kurulmasını teşvik etmektir (Mufraini, 2021). Birkaç yıl sonra, özellikle 2. Dünya Savaşı'nın eşiğinde (1935-1941 yılları arasında), bu teşvik somut bir hale gelmiştir. Zira bu dönemde, Muhammediye Vakfı öncülüğünde, *NV Schevaart & Hendelmay (Indoche)* (Endonezce: *Perusahaan Pelayaran dan Perdagangan Indonesia*/Türkçe: Endonezya Gemicilik ve Ticaret Şirketi) adıyla tanınan bir gemicilik şirketi kurulmuştur. Ancak, Endonezya'daki Hollanda Deniz Kuvvetleri yetkililerinin ciddi engellemeleri ve ardından 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi nedeniyle, bu şirketin hac nakliyat girişimi gerçekleşmemiştir (Validnews.id, 18 Ağustos 2018). Buna rağmen, Muhammediye Vakfı'nın hac konusundaki atılım ve öncülük ettiği projeler, Endonezya'daki hac işlerinin düzenlenmesine önemli katkılar sağlamıştır. Zira, Muhammediye Vakfı tarafından kurulan *Badan Penolong Haji* ve diğer girişimler, günümüzde Endonezya

Cumhuriyeti Diyanet Bakanlığı'na bağlı Hac ve Umre Genel Müdürlüğü'nün kuruluşuna zemin hazırlamıştır. .

Endonezya Cumhuriyeti'nin ağımsızlığını ilan etmesinin ardından, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası ilişkileri daha da yoğunlaşmıştır. Bu dönemde, Muhammediye Vakfı'ndan eğitim almak üzere Endonezya dışına giden öğrenciler ya da çeşitli sebeplerle komşu ve yakın ülkelere göç eden vakfın takipçilerinin rolü önemli hale gelmiştir. Bu sürecin somut bir örneği, Singapur'da kurulan *Muhammadiyah Association Singapore* (Singapur Muhammediye Derneği) ile görülebilmektedir. *Muhammadiyah Association Singapore*, Endonezya kökenli dini vaizler Rijal Abdullah, Abdul Rahman Harun ve Amir Esa tarafından Eylül 1958'de kurulmuştur (Muhammadiyah.org.sg, 11 Temmuz 2023). Bu üç vaiz, Singapur'un dini faaliyetler açısından verimli bir ortam sunduğunu düşündüklerinden, kendi memleketlerinden göç ederek Singapur'da çeşitli yerlerde vaaz vermeye başlamıştır.

Aljunied'in (2011) "The 'Other' Muhammadiyah Movement: Singapore 1958–2008" başlıklı makalesine göre, bu üç vaizin memleketlerinde Muhammediye Vakfı ile bir bağlantılarının olup olmadığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, bu üç vaizin ideolojik ve düşünsel açıdan Muhammediye Vakfı'na bağlı oldukları söylenebilir. Zira, benimsedikleri vaaz yöntemleri, Muhammediye Vakfı'nın yöntemleriyle büyük benzerlik göstermektedir. Örneğin, bu üç vaiz her vaaz veya atölye çalışmalarında, Kur'an ve Sünnet'in gerçek öğretileri doğrultusunda çağdaş döneme uygun bir eğitim yaklaşımını savunmuşlardır. Hatta, ilk kurdukları dönemde bu hareketi bir 'Sünnet Hareketi' olarak tanımlamışlardır. Ayrıca, bazı Muhammediye Vakfı figürlerinin eserleri, örneğin HAMKA'nın eserleri, ilk kurulduğu yıllarda dini eğitim materyali olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, *Muhammadiyah Association Singapore* da, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı'nın logosunu benimsemiştir.

Buna rağmen, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı ile en büyük fark, *Muhammadiyah Association Singapore*'un daha yerel ve bağımsız bir yapıya sahip olmasıdır. Zira, *Muhammadiyah Association Singapore*, Singapur'daki Muhammediye Vakfı'nın bir şubesi olmayıp, Muhammediye Vakfı ile herhangi bir kurumsal ilişki içinde değildir. Bununla birlikte, *Muhammadiyah Association Singapore*, üç vaizin öncülüğünde ve bu vaizlerin öğrencilerinin katkılarıyla

Singapur’da kurulmuş ve Singapur hükümeti tarafından tescil edilmiştir.

Neyse ki, Singapur’daki *Muhammadiyah Association* ile Endonezya’daki Muhammediye Vakfı arasındaki ilişkiler daha çok bireysel ve özel bir düzeyde yürütülmektedir (Sya’rani, 2 Ocak 2018). *Muhammadiyah Association Singapore*, Endonezya’daki Muhammediye Vakfı’nın olağan kongrelerine katılmak üzere katile göndermektedir. Ayrıca, özellikle eğitim alanında, Endonezya’daki bazı eğitim kurumları (Muhammediye Vakfı’na ait okullar da dahil) ile işbirliği yapmaktadır. Başka bir deyişle, *Muhammadiyah Association Singapore*, Muhammediye Vakfı’nın kardeş örgütü olarak değerlendirilebilmektedir.

Resim 3.1. Muhammadiyah Association Singapore’un logosu (Kaynak: <https://muhammadiyah.org.sg/>)

Sadece kendi örgütsel kimliği Muhammediye Vakfı’nın adını benimsememekle kalmaz, aynı zamanda bazı *Muhammadiyah Association Singapore*’a ait alt kuruluşlar da Muhammediye Vakfı’nın özerk örgütünün ismini kullanmaktadır. Örneğin, Muhammadiyah Association Singapore’a bağlı kadın ve gençlik kolları, her biri ayrı ayrı ‘*Aisyiyah* ve *Pemuda Muhammadiyah* (Muhammediye Gençlik Kanadı) olarak adlandırılmaktadır (Aljunied, 2011b:290). Bunun yanı sıra, Muhammadiyah Association Singapore’un çalışma alanları da Muhammediye Vakfı’nın yürüttüğü alanları ile neredeyse örtüşmektedir. Zira *Muhammadiyah Association Singapore* da din, eğitim ve sosyal alanlarda çalışmalar yürütmektedir.

Muhammadiyah Association Singapore, din, eğitim ve sosyal alanlarda yürüttüğü faaliyetler arasında şunlara yer vermektedir:

- a. Ücretsiz dini programlar ve atölyeler sağlamak.
- b. Köktendinciliğe karşı mücadele etmek.
- c. Eğitim alanında okullar kurmak ve işletmek (anaokulu ve kolej).
- d. Singapur'daki İslam topluluğundan okuyan öğrencilere burs vermek (Biasiswa Muhammadiyah/Muhammediye Burslusu).
- e. Yaşlılar için sağlık ve sosyal destek programlar gerçekleştirmek.

Muhammediye Vakfı, özellikle 1960'ların sonlarından 1990'ların sonlarına kadar, bazı belirli alanlarda uluslararasılaşma programları yürütmeye başlamıştır. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, Muhammediye Vakfı, İslam âlemindeki mevcut olaylar ve sorunlara karşı duyarlılığını artırmıştır. Örnek olarak, Filistin meselesi, merhum Lukman Harun'un rolü sayesinde Muhammediye Vakfı'nın desteğiyle uluslararası bir dayanışma hareketine dönüşmüştür. Filistin meselesi, o dönemde Muhammediye Vakfı'nın uluslararası politikalarında önemli bir yer edinmiş ve bu mesele, vakfın ilgisini çeken sürekli bir sorun halini almıştır.

Muhammediye Vakfı'nın Filistin meselesindeki tutumu, 2008 yılında Gazze'ye yapılan İsrail saldırılarından sonra net bir şekilde yansımıştır. Muhammediye Vakfı'ndan kökenli bir figür olan Sudibyo Markus'un öncülüğünde, vakıf, Gazze'deki insanlara yardım gönderebilmek için gerekli adımları atmıştır. Markus, özellikle Filistin'i ilgilendiren sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlarla bağlantılar kurarak, Gazze'ye yardım gönderecek yolları açmıştır. Yardımlar, Uluslararası Kızılay Cemiyeti ve İsrail Kızılhaç'ı gibi tanınmış kurumların aracılığıyla, Gazze'ye hızlı bir şekilde ulaşmıştır (Markus, 2023:7). Ayrıca, Muhammediye Vakfı, Filistin'deki barış ve insani yardım için çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmaktadır. Vakfın işbirliği yaptığı bazı STK'lar şunlardır: *Sant' l Egidio Cemiyeti* (İtalya), *İHH* (Türkiye), *OXFAM* (İngiltere) ve *World Assembly of Muslim Youth* (İslam Dünyası Gençlik Birliği).

Muhammediye Vakfı, sadece Filistin meselesiyle ilgilenmekle kalmayıp, aynı zamanda İslam dünyasında ortaya çıkan diğer sorunlarla da ilgilenmektedir. Örneğin, 1995 yılında gerçekleştirilen olağan kongresinin ardından, vakfın dış politika ve İslam dünyasına dair öneri ve tutumları şu şekilde özetlenebilir: (a) Tüm İslam âlemine,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) üzerinde tam egemenlik ve ilgili hakların tanınması için destek çağrısı, (b) İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)'nin, Sudan ile Mısır arasındaki çatışmalarda arabuluculuk yaparak barış sağlaması, (c) Birleşmiş Milletler'in, Bosna-Hersek ve Çeçenistan meselelerinde Rusya ve Sırbistan'a karşı sert yaptırımlar uygulaması, (d) Endonezya Cumhuriyeti'nin İsrail ile diplomatik ilişkileri başlatmaması ve tam desteğini sürdürmesi (PP Muhammediyah, 1995). Bu öneriler ve tutumlar, Muhammediye Vakfı'nın İslam âlemindeki olaylara ve sorunlara olan ilgisini ve dayanışma tutumunu açıkça göstermektedir.

Muhammediye Vakfı, aynı dönemdeki eğitim alanında da uluslararasılaşmaya büyük önem vermektedir. Özellikle dini eğitim ve vaizcilik alanlarında, Suudi Arabistan merkezli bazı kurumlarla işbirliği yaparak, uzak bölgelerde hizmet veren vaizlere burslar sunmakta ve eğitim imkânları sağlamıştır. Bu işbirliği sayesinde, Lembaga Dakwah Khusus (Özel Vaizcilik Kurumu) gibi kurumlarda görev yapan vaizciler, Riyad'daki eğitim programlarına katılmak üzere gönderilmiştir. Ayrıca, Suudi Arabistan hükümetiyle yapılan işbirliği sayesinde, uzun süre uzak bölgelerde vaaz veren vaizciler hacca gitme fırsatı bulmuştur (LDK Muhammediyah, 1990). Bu programın amacı, uzak bölgelerdeki vaizlerin olağanüstü hizmetlerini ödüllendirmek ve dini görevlerine daha da güç katmıştır.

Muhammediye Vakfı, aynı zamanda Arapça ve İslam ilimleri öğretimini daha hızlı ve verimli bir şekilde geliştirmek amacıyla Orta Doğu merkezli diğer vakıflarla işbirlikleri yürütmektedir. Bu işbirliklerinin bir örneği, Muhammediye Vakfı ve AMCF (*Asia Muslim Charity Foundation / Asya Müslümanlar Hayır Derneği*) arasındaki ortaklıkla görülmüştür. AMCF, 1992 yılında Birleşik Arap Emirlikleri merkezli Dar el-Bir Derneği'nin Endonezya temsilcisi olarak kurulmuş ve 2002 yılında Endonezya hükümeti tarafından resmi bir dernek olarak tanınmıştır (AMCF, erişim tarihi: 25 Temmuz 2023). Bu dernek, siyasi amaçlar gütmeyip daha çok sosyal hizmetler, vaizcilik ve eğitim alanlarında faaliyet göstermektedir (Hidayat, 2022:33). Bu özellik, AMCF ile Muhammediye Vakfı arasındaki işbirliğini güçlendirmiştir.

Muhammediye Vakfı ve AMCF arasındaki işbirliği, özellikle Arapça ve İslam ilimleri öğretiminde yoğunlaşmaktadır. AMCF, bazı Muhammediye Vakfı üniversitelerinde Arapça ve İslam Çalışmaları alanlarında enstitü veya akademi

düzeyinde eğitim kurumları yönetmektedir. Bu enstitüler, Muhammediye Vakfı'na ait üniversitelerde yer almakta olup, örneğin Yogyakarta Muhammediye Üniversitesi, Makassar Muhammediye Üniversitesi, Surakarta/Solo Muhammediye Üniversitesi, Malang Muhammediye Üniversitesi gibi okullar bulunmaktadır. Ancak 2020 yılından itibaren, tüm Arapça ve İslam Çalışmaları akademilerinin yönetimi Muhammediye Vakfı'na devredilmiştir (Hidayat, 2022b:33). Bu geçiş süreci, AMCF ve Muhammediye Vakfı arasındaki işbirliğinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Zira her iki kurum da birbirini stratejik ortak olarak kabul etmektedir ve AMCF, Muhammediye Vakfı'na ait diğer üniversiteler ve eğitim kurumlarına teknik ve finansal destek sağlamaya devam etmektedir.

3.1.2. Uluslararasılaşma Politikası'nın Yoğunlaşması Başlangıç Dönemi

Muhammediye Vakfı, 2000'li yıllardan itibaren uluslararasılaşma politikası konusunda daha kapsamlı adımlar atmaya başlamıştır. Özellikle 2000 yılında gerçekleştirilen 44. Olağan Kongre sonrasında *Lembaga Hubungan Luar Negeri* (Dış İlişkiler Kurumu) ve *Lembaga Hubungan dan Kerjasama Internasional* (Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu) kurularak, uluslararasılaşma politikaları daha sistematik bir hale getirilmiştir. Aynı zamanda bu kongrenin ardından, özellikle dış ilişkiler ve işbirliği konularında bazı öneriler ve programlar ortaya konulmuştur. Yayınlanan olağan kongre kararlarına göre (Tanfidz Mukhtar Muhammediyah ke-44), uluslararasılaşma politikası, dış ilişkiler ve işbirliği alanlarında bazı önemli programlar ve öneriler sunulmuştur:

- a. Hem Ortadoğu'daki hükümetler ve aynı bölgedeki merkezli kurumlar, hem de diğer uluslararası kuruluşlarla işbirlikleri geliştirilerek, sosyal yardımlar, eğitim-öğretim ve sağlık gibi önemli alanlarda daha aktif bir şekilde açılımlar yapılması.
- b. Üretken yöntemler aracılığıyla, yurt dışında bulunan Muhammediye Vakfı üyelerinin sayısının ve varlığının artması.

Yukarıdaki belirtilen (b) maddesi, daha özel bir şekilde somut faaliyetlere dönüştürülmüştür. Zira 2000-2005 yılları arasında, Endonezya dışında Muhammediye

Vakfı'nın özel şubeleri kurmaya başlanmıştır. Bu dönemde, Endonezya dışında kurulan özel şubelerden ikisi Mısır (2002) ve İran (2005)'dendir (Al-Hamdi, v.d., 2022: 10). Bu iki ülkenin, Muhammediye Vakfı'nın ilk özel şubelerinin açıldığı yerler olmasının nedeni, Mısır ve İran'da okuyan Endonezyalı öğrencilerinin büyük çoğunluğunun Muhammediye Vakfı'na ait okullardan mezun olması ve bu ülkelerdeki vakıf kadrolarının ve mensuplarının ailelerinden gelen öğrenciler arasında yoğun bir katılımın olmasıdır. Özellikle Mısır'daki Muhammediye Vakfı öğrencileri, vakfın ilk yıllarına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Ancak, 2002 yılına kadar Mısır'daki bu öğrenciler ve toplum, Muhammediye Vakfı Genel Merkezi'nden resmi bir statü kazanamamıştı.

Bunun yanı sıra, Mısır'dan ve özellikle El-Ezher Üniversitesi'nden mezun olan Muhammediye Vakfı kadrosu, hem Muhammediye Vakfı'na hem de Endonezya Cumhuriyeti'ne önemli katkılarda bulunmuştur. Zira bazıları Endonezya'ya döndüğünde, hem Muhammediye Vakfı'nda hem de Endonezya Cumhuriyeti'nde önemli mevkilerde görev yapmışlardır. Örnek olarak; Prof. Dr. H.M. (Hacı Muhammad) Rasyidi (Endonezya Cumhuriyeti'nin 1. Diyanet Bakanı), Kiai Hacı Mas Mansyur (Muhammediye Vakfı Genel Başkanı, 1937-1942) ve Prof. Dr. Siti Baroroh Baried (Endonezya'nın ilk kadın profesörü, *Aisyiyah* Genel Başkanı, 1965-1985) gibi önemli figürlerin tümü El-Ezher Üniversitesi mezunudur (Rahmanto, 2022: 244).

2005 yılında Doğu Cava ilinde bulunan Malang şehrinde gerçekleştirilen 45. Muhammediye Vakfı Olağan Kongresi'nden sonra, Sirajuddin Syamsuddin (Din Syamsuddin) Muhammediye Vakfı Genel Başkanı olarak seçilmiştir ve uluslararasılaşma politikaları daha yoğun bir şekilde önem kazanmıştır. Bu kongre sonrasında, Muhammediye Vakfı, daha adil, ilerlemiş ve barışçıl bir dünya düzeni kurabilmek için gerekli küresel rollerin yerine getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda, küreselleşmenin olumsuz etkilerini dengelemek ve İslam medeniyetinin yeniden dirilerek dünya medeniyetinde önemli bir rol oynamasını sağlamak amacıyla, Muhammediye Vakfı kendi tecdid ve tercih vaizciliği anlayışını küresel ölçekte genişletmeye karar almıştır (PP Muhammadiyah, 2005: 28). Bu doğrultuda, Muhammediye Vakfı uluslararasılaşma politikalarına öncelik vererek, küresel düzeyde etkinliklerini artırmayı hedeflemiştir. Kısacası, Muhammediye Vakfı,

2005 olağan kongresinden sonra uluslararasılaşma politikalarını daha fazla öncelik vermeye başlamıştır.

Yurtdışındaki özel şubelerin kurulmasıyla ilgili olarak, özellikle 2005 Olağan Kongresi'nden sonra gerçekleştirilen 2005-2010 yönetim döneminde, önceki dönemlerle kıyasladığı zaman çok daha hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Bu dönemde açılan yeni özel şubeler, yalnızca Orta Doğu ve İslam ülkeleriyle sınırlı kalmamış, Avrupa, Amerika, Batı ve diğer gayrı-İslam ülkelere de yayılmıştır. Bu dönemde, örneğin; Hollanda (2006), Almanya (2007), Birleşik Krallık (2007), Fransa (2008), Amerika Birleşik Devletleri (2008) ve Japonya (2008) gibi ülkelerde Muhammediye Vakfı'na ait özel şubeler açılmış ve faaliyet göstermeye başlamıştır (Al-Hamdi, v.d., 2022b). Başka bir deyişle, Avrupa, Batı ve diğer gayrı-İslam ülkelerinde Muhammediye Vakfı'nın özel şubelerinin açılması, bu ülkelerde İslami vaaz verme faaliyetlerinin resmi olarak başlaması anlamına gelmektedir.

Üyelik açısından ise, bu dönemde ve özellikle Endonezya dışında açılan Muhammediye Vakfı özel şubeleri, çoğunlukla öğrenci üyelerinden oluşmuştur. Çeşitli burs programları veya işbirliği anlaşmaları sayesinde, Muhammediye Vakfı'nın kadroları, özellikle vakfa ait üniversitelerde çalışan öğretim üyeleri, bu ülkelerde yüksek lisans ve doktora eğitimlerine devam etme imkânına sahip olmuştur. Ancak bu dönemde, üyelik yapısında çeşitlenme gözlemlenmeye başlanmıştır. Yeni açılan bazı özel şubelerde, kayıtlı üyeler arasında bu ülkelerde çalışan işçiler, görevdeki Endonezyalı diplomatlar ve Endonezyalı kökenli göçmenler yer almakta olup, öğrencilerin yanı sıra bu tür üyelik grupları da artmıştır. Ayrıca, evlilik gibi nedenlerle bu ülkelerde kalıcı oturma izni olan üyeler de mevcuttur. Hatta bazı durumlarda, bu ülkelerde kalıcı oturum iznine sahip olan bazı üyeler, Muhammediye Vakfı'nın özel şubeleri kurulmadan önce İslam dini ve kültürü alanında aktif olarak hizmet vermiştir.

Bu durumun en somut örneği, New York'ta hizmet veren Endonezya kökenli imam Shamsi Ali (Şemsi Ali) gösterilebilmektedir. Shamsi Ali, Güney Sulawesi'deki Gombara Muhammediye Medresesi'nden mezun olduktan sonra, Pakistan'daki Islamabad Uluslararası İslam Üniversitesi'nde Kuran Tefsiri bölümünde lisans, dinler arası karşılaştırma bölümünde ise yüksek lisans yapmıştır. Ardından bir süre Suudi Arabistan'da öğretmenlik yapmıştır. 1996-1997 yıllarında, Birleşmiş Milletler için

New York'ta bulunan Endonezya Cumhuriyeti Kalıcı Temsilciliği'nin davetiyle ABD'ye gelmiş ve New York'taki Endonezya Topluluğu'na ait Al-Hikmah Camii'sinin baş imamlık görevini üstlenmiştir (Lamato, 2019). 2001 yılında yaşanan 9/11 terör saldırılarının ardından, Amerikalılara İslam'ı savunarak, barışçıl bir şekilde diyalog yoluyla İslam hakkında bilgi vermeye başlamıştır. Shamsi Ali'nin barışçıl ve ikna edici vaazları sayesinde, kısa sürede New York'taki en etkili Müslüman figürlerinden biri haline gelmiştir. Shamsi Ali, New York'taki İslam kültürü ve vaazcılığındaki imam olarak, Amerika'daki vaaz faaliyetlerine devam etmektedir. Ayrıca, 2007-2008 yılları arasında ABD kalıcı oturma izni almıştır (*Media Indonesia*, 1 Temmuz 2018)..

Bir diğer örneği ise, Joko Suseno'dur. Doğu Cava kökenli olan Joko Suseno, Muhammediye Vakfı'na ait dövüş sanatı birliği olan "Tapak Suci"nin pratisyen ve antrenörü olarak tanınmaktadır. 1990 yılında, Endonezya dövüş sanatlarını Avrupa topluluklarına tanıtmak amacıyla, Ikatan Pencak Silat Indonesia (IPSI) tarafından Almanya'ya gönderilmiştir. Almanya'nın Bonn şehrine yerleşen Joko Suseno, aynı yıldaki Tapak Suci dövüş sanatını Almanlara tanıtmak ve eğitim vermeye başlamıştır (Al-Hamdi, 2022:116). Almanya'ya gelmeden önce, Tapak Suci ve diğer Endonezya dövüş sanatları konusunda birden fazla hocadan eğitim almıştır. Almanya'daki Tapak Suci resmi sayfasına (Tapak-suci.de, Erişim tarihi 1 Ağustos 2023) göre, Joko Suseno'nun hocalarından biri, Tapak Suci'nin kurucu üyelerinden Muhammad Barie Irsyad'dır. Joko Suseno, bir Alman ile evlenmekte ve Bonn ile Dortmund arasında yer alan Bonheim kasabasında yaşamaktadır (Al-Hamdi, 8 Ocak 2022). Joko Suseno'nun, Almanya vatandaşlığına geçtiği bilinmektedir.

Günümüzde, Almanya'daki faaliyet gösteren Tapak Suci'nin hızlı ve verimli bir şekilde geliştiği görülmektedir. Zira Tapak Suci dövüş sanatı antrenmanlarına katılanların büyük çoğunluğunu Almanya'nın yerel toplulukları ve hatta gayri-Müslümanlar oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, Almanya'da faaliyet gösteren Tapak Suci, yerel kadrolar ve uzman pratisyenler yetiştirebilmektedir. Bu nedenle, Tapak Suci hem İslam'ı hem de özellikle Muhammediye Vakfı'nın temel ilkelerini yerel topluluklara tanıtmak ve Endonezya kültürünü yaymak için etkili bir araç haline gelmiştir.

2010 yılında gerçekleştirilen "Muktamar 1 Abad Muhammadiyah"

(Muhammediye Vakfı'nın Yüzyıl Kongresi) ve ardından Sirajuddin Syamsuddin'in (Din Syamsuddin) genel başkan olarak yeniden seçilmesinin ardından, uluslararasılaşma politikaları hızla gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde (2010-2015), "Kozmopolit İslam" (*Kosmopolitan Islam*) kavramı ilk kez ortaya çıkmıştır. Bu kavram, Muhammediye Vakfı'nın küresel düzeyde, coğrafya, din, ırk veya etnik farklılıkları göz önünde bulundurmada evrensel insanîyet sorumluluğuna dayalı bir yaklaşım sergilemesini ifade etmektedir. Muhammediye Vakfı, küresel toplumun bir parçası olarak, küresel çapta ortaya çıkan sorunların çözülmesinde sorumluluk almayı amaçlamaktadır. Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı, küresel toplumun bir üyesi olarak, dünya çapında ortaya çıkan sorunlarla ilgili çözümler geliştirmeye katkıda bulunmayı taahhüt etmektedir.

Muhammediye Vakfı, bu doğrultuda barış, çoğulculuk ve hoşgörü gibi değerlere dayalı bir aydınlatma vaazcılığı hareketinin yayılmasına öncülük etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, özellikle İslam ve Batı dünyası arasında var olan gerginlikleri giderecek diyalog süreçlerini ön planda tutmaktadır. Kısaca, Muhammediye Vakfı, iki medeniyet arasındaki yaratıcı ve pozitif diyalogları güçlü bir şekilde desteklemekte ve bu süreçlere aktif olarak katılmaktadır. Ancak, bu süreçlere katılırken, Muhammediye Vakfı kendi İslamî ve Endonezya milli değerlerinden, kimliklerinden ve örgütsel özelliklerinden ödün vermeden, aktif bir aktör olarak yer almakta ısrar etmektedir (PP Muhammadiyah, 2010:16).

2010-2015 yönetim dönemi itibarıyla harekete geçen *Kozmopolit İslam* kavramı, özellikle geçmiş dönemin son bir yılına kadar somut faaliyetlere dönüşmeye başlamıştır. Bu dönemdeki en belirgin örneklerden biri, Muhammediye Vakfı'nın, Endonezya dışında, iç savaş ve çatışma bölgelerinde barış inşası ve çatışma çözümü süreçlerine aktif katılımı ve arabuluculuk rolü üstlenmesidir. Bu tür barış süreçlerine katılımın en dikkat çekici örneklerinden biri, Muhammediye Vakfı'nın Güney Filipinler'deki barış müzakerelerine katkıda bulunmasıdır.

2009 yılında kurulan Uluslararası Temas Grubu (International Contact Group, ICG) üyesi olarak, Muhammediye Vakfı, Güney Filipinler'deki çatışma çözümü ve barış inşası süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. ICG, Filipinler Cumhuriyeti Hükümeti ile Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) arasında barış müzakerelerini

kolaylaştırmayı amaçlayan bir grup olup, gruptaki üyeler arasındaki en önemli görevlerinden biri, çatışan taraflar arasında güven tesis etmek ve müzakereleri sürdürülebilir kılmaktır (UN Peacemaker, 2009).

Uluslararası Temas Grubu'nun (ICG) kurulmasındaki ana amaç, hem Filipinler hükümeti hem de MILF'in, bu sürece dış aktörlerin, özellikle uluslararası sivil toplum kuruluşlarının daha etkin katılımını sağlamasıydı. ICG'nin başlıca amacı, bu taraflara, barış müzakerelerinin her aşamasında gereken desteği sağlamak, çıkarlarını korumak ve güven ortamını güçlendirmektir. Ayrıca, MILF'in ABD ve Avustralya'nın müdahil olmasını istememesi de bu grup yapısının oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır (Conciliation Resources, 2013).

Uluslararası Temas Grubu (ICG) üyeleri, Muhammediye Vakfı'nın yanı sıra Türkiye, Birleşik Krallık, Japonya, Suudi Arabistan ve uluslararası sivil toplum kuruluşları (ABD merkezli *The Asia Foundation*, İsviçre merkezli *Centre for Humanitarian Dialogue*, ve İngiltere merkezli *Conciliation Resources*) tarafından oluşturulmuştur (Democratic Progress Institute, 2014:7). Muhammediye Vakfı, bu uluslararası gruptaki diğer üyelerle koordineli bir şekilde, barış müzakerelerine önemli katkılarda bulunmuş ve çeşitli çözüm yollarının geliştirilmesinde aktif rol almıştır.

Muhammediye Vakfı, tıpkı Uluslararası Temas Grubu'nun (ICG) diğer üyeleri gibi, Güney Filipinler'deki barış çözüm müzakereleri süreçlerinde bazı önemli görevler üstlenmiştir. Bu görevlerden bazıları şunlardır: (a) Güney Filipinler'deki uzun süreli iç çatışmaların barışçıl ve müzakereler yoluyla sona erdirilmesi, (b) Güney Filipinler'deki ilgili aktörlerin çıkarları ve taleplerinin çatışma çözüm sürecinde birleştirilmesi, (c) barış müzakeresi anlaşmasının tasarlanması, oluşturulması ve hayata geçirilmesi sürecinde aktif rol alınması.

Muhammediye Vakfı, Güney Filipinler'deki çatışma çözüm sürecinde ve özellikle Uluslararası Temas Grubu'ndaki (ICG) aracılığıyla aktif bir şekilde bazı önemli roller üstlenmiştir. Vakıf, İslami değerlere dayanan dini yaklaşımlarını kullanarak Güney Filipinler'deki çatışma çözümü, barış inşası ve barış sonrası yeniden yapılanma gibi faaliyetlerde bulunmuştur. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı yukarıda belirtilen faaliyetlere iki ana eylemle katkı sağlamıştır. Birinci eylem, çok

yönlü diplomasi (multi-track diplomacy) kullanımıdır. Vakıf, bu eylemde yalnızca müzakerelerle değil, diğer İslamî unsurları temsil eden aktörlerle de işbirliği yaparak ortak çalışmalar yürütmüştür. Örneğin, Türkiye ve Suudi Arabistan ile koordinasyon içinde hareket etmiştir.

Bununla birlikte, ikincisi, Güney Filipinler'deki gerçek durumu daha iyi anlayabilmek ve yerel aktörlerin çatışma çözüm sürecine daha kapsamlı bir şekilde dâhil olmalarını sağlamak için doğrudan bölgeye gitmiştir. Bu süreçte, Muhammediye Vakfı, *Bangsamoro Leadership and Management Institute* (Bangsamoro Liderlik ve İdari Enstitüsü), *Bangsamoro Development Agency* (Bangsamoro Gelişim Ajansı) ve *Consortium of Bangsamoro Civil Society* (Bangsamoro Sivil Toplum Birliği) gibi yerel STK'larla ortaklık kurmuştur (Azca, v.d., 2020c:108). Bu ortaklıkların amacı, barış müzakeresinde tarafların (Uluslararası Temas Grubu, yerel topluluklar ve kolaylaştırıcılar) çıkarlarını ve iradelerini birleştirmektir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, sağlık ve eğitim alanındaki geniş deneyimlerinden yararlanarak, barış sonrası bu alanlarda daha etkin bir yönetim sağlanması için ilgili taraflara tavsiye ve teknik destek sağlamıştır.

Muhammediye Vakfı, yukarıda bahsedilen adımların yanı sıra, kapsayıcı diyalog forumları da düzenlemiştir. Bu forumların amacı, Güney Filipinler'deki barış sürecine katkıda bulunan diğer uluslararası paydaşları bir araya getirerek ortak 'randevu noktaları' oluşturmak olmuştur. Bu kapsamda, Muhammediye Vakfı bazı diyalog forumları gerçekleştirmiştir. Vakfın düzenlediği en önemli diyalog forumlarından biri, 5-6 Nisan 2013 tarihlerinde Surakarta (Solo) şehrindeki Surakarta Muhammediye Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "Bangsamoro Üzerine Çok-Taraflı Diyalog"tur (*Multi-Stakeholders Dialogue on Bangsamoro*). Bu forumda, ICG üyesi temsilciler ve çatışan tarafların yanı sıra, *Henry Dunant Center* ve Avrupa Birliği gibi ilgili aktörler ve çok sayıda akademisyen de yer almıştır. Forumun ana gündemi, hem Güney Filipinler'deki barış süreci ve yeniden yapılanma için tavsiyeler almak hem de bölgedeki özerk bir yapının hukuki alt yapısını tasarlamaktı (Azca, v.d., 2020d:108). Bu forumun dışında, Uluslararası Temas Grubu tarafından gerçekleştirilen her müzakere aşaması ve ilgili forumlara da aktif katılım sağlanmıştır. Hatta, Democratic Progress Institute tarafından hazırlanan bir rapora göre, Muhammediye Vakfı,

Uluslararası Temas Grubu'ndaki bazı devlet aktörlerinden (örneğin, Suudi Arabistan) daha aktif bir şekilde tüm barış müzakerelerine katılmaktadır (Democratic Progress Institute, 2014b).

Muhammediye Vakfı, çatışma çözümü ve barış sürecinde üçüncü taraf veya arabulucu rolü üstlenmenin yanı sıra, güven artırıcı önlemler (Confidence-Building Measures) mekanizması da uygulamıştır. Vakfın bu güven artırıcı önlemlerle hedeflediği, çatışan taraflar arasında güven oluşturmak ve tarafların öz güvenlerini artırmaktır. Özellikle, vakıf, Güney Filipinler'deki çatışma çözümü sürecinde bu mekanizmayı MILF'e (Moro Islamic Liberation Front) karşı uygulamıştır. MILF, zayıf ve güvenilmez bir aktör olarak algılanmaktaydı; bu nedenle, Filipinler hükümetiyle yürütülen müzakerelerde sürekli olarak dezavantajlı bir konumda bulunuyordu. Ayrıca, MILF'in radikal İslam anlayışı ve sert askeri yöntemlere olan eğilimi de onun meşruiyetini zayıflatıyordu. Muhammediye Vakfı, bu olumsuz algıyı düzeltmek ve MILF'i her türlü müzakerede daha güçlü bir aktör haline getirmek için güven artırıcı önlemler uygulamıştır (Mahdi, 2023:270).

MILF'in zayıf olduğuna dair varsayımlar, onu gayri resmi ve hatta kaçak bir aktör olarak değerlendirilmesine neden olmaktaydı. Önceki süreçlerde, daha resmi bir aktör olan MNLF (Moro National Liberation Front / Moro Milli Kurtuluş Cephesi) her zaman Güney Filipinler'in halkları adına müzakere yapmaktaydı. Dahası, MILF'in radikal İslamcı görüşleri, özellikle Güney Filipinler'deki Hristiyanlar ve Katolikler tarafından zor kabul edilmekteydi (Mapping Militant Organizations, 1 Ocak 2019).

Aslında, tarihsel açıdan bakıldığında, MILF ve MNLF arasındaki ilişki oldukça karmaşıktır. MILF, başlangıçta MNLF'in bir parçasıydı. MILF'in kurucusu Hashim Salamat, 1970 yılında Nur Misuari ile birlikte MNLF'i kurmuştu. MNLF'in asıl amacı, Güney Filipinler'deki Müslüman çoğunluklu bölgelerde (özellikle Moro bölgesinde) Filipinler hükümetinden bağımsız bir devlet kurmaktır (Mapping Militant Organizations, 1 Ocak 2019b). Ancak, Nur Misuari ile Hashim Salamat arasındaki ideolojik farklılıklar, MNLF'in bölünmesine yol açmıştır. Misuari daha ılımlı bir görüşü savunurken, Salamat daha radikal bir yaklaşım benimsemiştir (Mapping Militant Organizations, 2019c). Bu ayrılığın ardından, MNLF ve MILF, kendi silahlı gruplarını oluşturmuştur.

MNLF'in daha ılımlı görüşü nedeniyle, 2000'lerin başında gerçekleştirilen müzakerelerde resmi bir aktör olarak kabul edilmiştir. MNLF, 1996 barış müzakereleri sonrasında, Güney Filipinler'deki otonom bir bölge olarak adlandırılan ARMM'yi (Autonomous Region of Muslim Mindanao) kurmuş ve bu bölgede yürütme hakkı elde etmiştir. Bununla birlikte, MNLF, daha çok elitler tarafından yönetildiği için, tüm Güney Filipinler Müslümanları'nın meşru temsilcisi olarak kabul edilmemekteydi (Mahdi, 2023b). Öte yandan, MILF, daha İslami ve kapsayıcı bir yaklaşım sergileyerek, çoğu Güney Filipinler Müslümanı tarafından daha fazla sempatiyle karşılanmıştır. Bu nedenle, MILF, tüm Güney Filipinler'deki Müslümanlar için adalet arayışında meşru bir temsilci olarak tanınmıştır..

Bu iki grup arasındaki farklılıklar, tartışmalar ve çatışmalar, Güney Filipinler'deki çatışma çözümü ve barış müzakereleri sürecinde büyük engeller oluşturmuştur. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı, Uluslararası Temas Grubu'nun bir üyesi olarak, her iki taraf arasındaki farklılıkları çözmeye çalışmış ve çatışma çözümü ile barış müzakerelerinin kolaylaştırılmasına katkı sağlamıştır..

Muhammediye Vakfı'nın, Uluslararası Temas Grubu'ndaki üyeliği ve arabuluculuk rolü olumlu sonuçlar doğurmuştur. Güney Filipinler'deki aktif arabuluculuk faaliyetleri, vakfin uluslararası düzeydeki olumlu itibarını artırmış ve barış sürecine katkı sağlamıştır. Muhammediye Vakfı'nın, kapsayıcı arabuluculuk yöntemi, çatışan taraflar arasında güven tesis edilmesine yardımcı olmuştur. Ayrıca, vakfin insani değerlere dayanan ve mütedil İslam anlayışı, hem MILF hem de MNLF tarafından barış anlaşmaları sonrası toplumun yeniden inşası için örnek alınmak istenmiştir.

Bunların yanı sıra, Muhammediye Vakfı, 2014 yılında imzalanan Moro-Mindanao Barış Anlaşması'na olumlu katkılar sağlamıştır. Ancak, vakfin Güney Filipinler'deki sorunlarla ilgilenmeye devam etmesi, barış sürecinin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Muhammediye Vakfı, barış anlaşmasından sonra da, Güney Filipinler toplumunun yeniden inşasına yönelik çalışmalarına devam etmektedir. Bu süreçte, vakfin üstlendiği roller ve gerçekleştirdiği faaliyetler, bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.1.3. Sonraki Dönemde Uluslararasılaşma Politikasının Gelişmesi

Makassar şehrinde gerçekleştirilen 47. Olağan Kongre (Muktamar Muhammadiyah ke-47) sonrasında Muhammediye Vakfı'nın liderliği Haedar Nashir'e devredilmiştir. Haedar Nashir, yeni dönemde gerçekleştirilen uluslararasılaşma politikalarının, geçmiş dönemde olduğu gibi hızla ve büyük ölçüde gelişmesini beklemek pek mümkün değilmiş. Zira Haedar Nashir'in yönetim dönemi, Muhammediye Vakfı'nın ideolojik reformlarını, düzenlemelerini ve entegrasyonunu sağlamayı hedefleyen bir süreçmiş. Ancak bu durum, uluslararasılaşma politikalarının önemsenmediği ya da büyümediği anlamına gelmemiştir. Zira, Muhammediye Vakfı, 2015-2020 (gerçekte 2022'ye kadar uzatılan) yönetim dönemi boyunca uluslararasılaşma politikalarına, ideolojik reformlar ve entegrasyon ile birlikte vakfın ana öncelikleri arasında yer vermiştir.

Uluslararasılaşma politikası konusunda, Muhammediye Vakfı, bu dönemde hem ulusal hem de küresel ölçekte stratejik rollerini daha aktif ve kapsamlı bir şekilde geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu ifade, 2015-2020 yılları arasındaki öncelik politikalarında açıkça yer almıştır. Bu dönemdeki öncelikli programlar arasında, Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu stratejik rollerin ümmetin, ulusal yaşamın ve küresel dinamiklerin geliştirilmesi yer almıştır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2015:9). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı, bu öncelik programları doğrultusunda ve vakfın değerleri ile kimlikleriyle uyumlu olarak uluslararasılaşma politikalarına devam etmiş ve bunları ana politikalarından biri olarak önceliklendirmiştir.

Yukarıdaki vurgulanan ifadeler veya önceliklendirilmiş politikalar, bazı program planlarına dönüştürülmüştür. Muhammediye Vakfı, uluslararasılaşma politikaları konusunda, bu dönemde özellikle küresel alanda şebeke güçlendirmeyi ve evrensel insaniyet alanında daha aktif bir şekilde yer almayı ön planda tutmuştur. Bu programlar, ana faaliyet planlarına yansımıştır. Bunlar şunlardır:

- a. İlerleyici İslam anlayışıyla, ASEAN bölgesinde, İslam dünyasında ve küresel ölçekte insaniyet çalışmalarını ve hizmetlerini yoğunlaştırmak ve bütünleştirmek.
- b. Bölgesel ve küresel seviyedeki forumlara katılımın artırması. Bu bağlamda,

Endonezya dışında faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı'nın özel şubelerinin aktif bir şekilde faaliyet göstermesi sağlanmaktadır.

- c. Endonezya'nın dışındaki Müslüman örgütler ve diğer stratejik aktörlerle, Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu ilkeler ve değerler doğrultusunda işbirlikleri kurmak ve bu işbirliklerini etkin bir şekilde sürdürmek amaçlanmaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın (2022) yılında yayınlanan 2015-2022 yönetim dönemi örgütsel faaliyet raporuna göre, uluslararasılaşma konusunda birçok önemli faaliyet gerçekleştirilmiştir. Özellikle 2020-2022 yılları arasında yaşanan COVID-19 pandemisi, bazı uluslararasılaşma programlarının devam etmesine engel olmamıştır. Uluslararasılaşma konusundaki önemli programlar ve faaliyetler şunlardır:

- a. Endonezya'nın dışında bulunan özel şubeler ve kardeş örgütlerin rollerinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi. Bu program, Endonezya dışındaki Muhammediye Vakfı kadroları ve destekçileri için diasporaya yönelik geliştirme planlarını içermiştir.
- b. Eğitim alanında, Muhammediye Vakfı'nın genç kadrolarının, din ve diğer alanlarda bazı ülkelere (özellikle Ortadoğu ve Arap ülkelerine) burs veya işbirliği kapsamında göndermesi. Bu konuda, bazı Arap ve Ortadoğu ülkelerindeki üniversitelerle, Muhammediye Vakfı'nın özel şubeleri ve Endonezya Büyükelçiliği ile yapılan işbirliği sayesinde genç kadrolara burs verilerek dini eğitim imkanı sağlanmıştır. Bunun en somut örneği, Muhammediye Vakfı ile Fas'taki Karawiyin Üniversitesi (Dar-ül-Hadis Enstitüsü) arasındaki işbirliğiydi. Muhammediye Vakfı, Fas'taki Muhammediye Vakfı özel şubesi ve Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nin katkılarıyla, Muhammediye Vakfı okullarından mezun olan genç kadrolara eğitim bursu sağlamıştır.
- c. İnsani yardımı alanında, Muhammediye Vakfı, bu dönemde aktif bir şekilde afet ve çatışma bölgelerine yardım göndermiştir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı'nın yardımları, özellikle MuhammediyahAid adı altında organize edilmiştir. İlk aşamada, Muhammediye Vakfı, Arakan'dan

(Rohingya) Bangladeş'e giden sığınmacılara sağlık hizmeti sunmuştur. Diğer aşamalarda, Muhammediye Vakfı, MuhammadiyahAid aracılığıyla insani yardım, sağlık, eğitim ve İslam vaazları gibi alanlarda yardımlarını sürdürmüştür. Bu yardımlar, Filistin, Uganda, Moro/Güney Filipinler gibi bölge ve ülkelerde günümüzde kadar devam etmektedir.

- d. Pandemi döneminde gerçekleştirilen çevrimiçi programlar (atölyeler, web seminerleri vb.). Bu programlar, güncel sorunlara dair anlayışlar, görüşler ve çözümler geliştirmeyi hedeflemiş ve Muhammediye Vakfı'nın uluslararası ve küresel çapta görüşlerini yayımlayarak örgütsel itibarını artırmayı amaçlamıştır. Programlar, genellikle küresel ve uluslararası güncel sorunlar üzerine odaklanmış ve bazı durumlarda Endonezya dışındaki özel şubelerle birlikte gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, bu programlarda işbirliği yaptığı kurumlarla daha sağlam bir koordinasyon geliştirmiştir. Örneğin, Güney Filipinler'in barış anlaşması ve çatışma sonrası yeniden inşası konularında Uluslararası Temas Grubu (ICG) ile birkaç çevrimiçi toplantı yapılmıştır.

Muhammediye Vakfı, bu dönemde eğitim alanındaki uluslararasılaşma ile önemli bir tarihsel başarı elde etmiştir. Bu dönemde, Muhammediye Vakfı, Endonezya dışında eğitim kurumları kurmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Bunun somut örnekleri, Malezya'daki *Universiti Muhammadiyah Antarabangsa Malaysia (UMAM)* ve Avustralya'daki *Muhammadiyah Australia College (MAC)*'dir. UMAM, 5 Ağustos 2021'de Malezya Yüksek Eğitim Bakanlığı'ndan resmi onay alarak faaliyetlerine başlamıştır. Ancak, bu üniversitenin açılması için Muhammediye Vakfı'nın girişimi aslında 2017 yılına dayanmıştır (Suaru Muhammadiyah, 12 Ağustos 2021). Diğer taraftan, Avustralya'daki *Muhammadiyah Australia College* (Avusturalya Muhammediye Koleji), Victoria Eyalet Hükümeti'nden resmi onay alarak kurulmuştur (Jufri, 2022:352). Günümüzde, UMAM, ilk olarak lisansüstü eğitim (doktora ve yüksek lisans) alanında faaliyet göstermeyi hedeflerken, MAC, anaokulundan ortaokul seviyesine kadar eğitim vermektedir.

Kasım 2022 ayında Surakarta/Solo şehrinde gerçekleştirilen 48. Muhammediye Olağan Kongresi sonrasında, Muhammediye Vakfı'nın yönetimi yine

Haedar Nashir'e verilmiştir. Ancak, uluslararasılaşma politikaları, önceki döneme göre daha fazla önem kazanmaktadır. Zira Muhammediye Vakfı, 48. Kongre sonrasında yönetimin öncelik programları doğrultusunda, küresel çapta uluslararasılaşmayı geliştirmeyi ve uluslararası işbirliklerini artırmayı önceliklendirmektedir (PP Muhammadiyah, 2022:10). Ayrıca, uluslararasılaşma politikaları daha yapılandırılmış ve programlanmış bir şekilde hayata geçirilmektedir. Dolayısıyla, günümüzde, uluslararasılaşma politikaları diğer programlarla birlikte daha yoğun bir şekilde önceliklendirilmektedir.

Aynı zamanda, bu dönemde Muhammediye Vakfı'nın hareketi veya örgütsel görüşü daha evrensel bir odakla şekillenmektedir. Zira Muhammediye Vakfı, 2022-2027 yönetim döneminde evrensel insaniyet alanında daha aktif bir şekilde yer almayı hedeflemektedir. Bu görüş, bazı önemli politika planlarına dönüşmektedir. Bunlar şunlardır:

- a. Küresel çapta Muhammediye Vakfı'nın evrensel insaniyet rolünü harekete geçirebilmesi için bir uluslararasılaşma modelinin oluşturulması.
- b. Evrensel insaniyet alanındaki sorunlara etkili bir şekilde yanıt vererek çözüm üretebilmek için, İslami ümmetçilik ve milliyetçilik anlayışını güçlendirmek amacıyla uluslararası ve küresel düzeyde faaliyet gösteren kurumlar ve örgütlerle işbirliği yapılması.
- c. İlerleyici İslam vaazlar yaklaşımıyla, uluslararası ve küresel ölçekte insaniyet faaliyetlerinin yoğunlaştırılması ve birleştirilmesi.
- d. Uluslararası ve küresel düzeyde, Muhammediye Vakfı'nın görüş ve değerlerinin daha yoğun ve aktif bir şekilde toplumsallaştırılması ve yayılması.
- e. Muhammediye Vakfı'nın küresel faaliyetlerine katkı sağlayan aktiviteler üzerinden İslam dünyasında dayanışma ve birlik geliştirilmesi .

Muhammediye Vakfı, günümüzdeki uluslararasılaşma sürecinde daha aktif ve hızlı bir şekilde gelişmesini ve hareket etmesini ifade etmektedir. Zira, Muhammediye Vakfı'nın Endonezya dışında kurulan ve büyüyen özel şubelerinin ve kardeş örgütlerinin sayısı giderek artmaktadır. Son alınan verilere göre, Muhammediye Vakfı,

2022'den günümüze kadar bazı ülkelerde, örneğin: Küveyt (2022), Yeni Zelanda (2023) ve Doğu Timor (2023) gibi yerlerde yeni özel şubeler kurmuştur (Hadi, 20 Mart 2023). Ayrıca, vakfın bazı bölgelerdeki insani faaliyetlerinin olumlu sonuçları sayesinde, bu bölgelerdeki Müslüman topluluklar, Muhammediye Vakfı'nın kardeş örgütünü kurma talebinde bulunmaktadır. Bu durumu somutlaştıran örneklerden biri, Filipinler'deki yeni kurulan *Muhammadiyah Philippines*'tir. Filipinler'deki Muhammediye Örgütü, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı'nın faaliyetlerinden ve görüşlerinden ilham alarak, Palawan ilinde görevli Ulemalar Meclisi Başkanı (başmüftü veya il müftüsüyle eşdeğer) ve Malang Muhammediye Üniversitesi mezunu Dr. Nhelbourne K. Mohammad'ın öncülüğünde 2016 yılında kurulmuştur (Muhammadiyah.or.id, 8 Haziran 2022). Ancak, ilk etapta bu örgüt, hem Filipinler hükümeti tarafından kurumsallaştırılmamış hem de Endonezya Muhammediye Vakfı tarafından henüz tanınmamıştır.

Dr. Nhelbourne K Mohammad ve heyetinin Haziran 2022'de Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na yaptığı ziyaret sonucunda, vakıftan Filipinler'deki örgütlerini geliştirme ve büyütme izni almışlar ve örgütsel gelişim için bazı önemli tavsiyeler elde etmişlerdir. Filipinler'deki Muhammediye örgütünün gelişimi konusunda, Muhammediye Vakfı, bu örgütü kardeş örgüt (*sister organization*) olarak faaliyet göstermesi ve yürütmesi gerektiğini tavsiye etmiştir. Zira, Filipinler'deki Muhammediye Örgütü, Endonezya merkezli Muhammediye Vakfı'ndan ilham almasına rağmen, Filipinler kökenli bir İslam örgütüdür ve çoğu kurucu üyesi (Dr. Nhelbourne Mohammad dahil) Filipinler vatandaşıdır (Amrullah, 8 Haziran 2022). Bu sebeple, bu örgütün en uygun yapısı kardeş örgüt olmuştur. Ancak, Muhammediye Vakfı, Filipinler'deki kardeş örgütüne yardım sağlamaya ve bazı alanlarda ortak çalışmalar yürütmeye hazırdır. Örneğin, Muhammediye Vakfı, Palawan ilindeki ulemalar tarafından bağışlanan 28 hektarlık arazi üzerine inşa edilecek olan üniversite ve camii projelerine destek olacağını ifade etmiştir.

Bu pozitif gelişmelere rağmen, bazı Ortadoğu ülkelerindeki ortaya çıkan güvenlik ve siyasi krizlerin yüzünden, bu ülkelerdeki Muhammediye Vakfı şubelerinin faaliyetlerini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Ayrıca, bazı şubeler, kötüleşen durum nedeniyle ve Endonezya hükümetinin bu ülkelerden tahliye emri vermesi sonrasında,

geçici olarak faaliyetlerini durdurmuştur. Bu durumun en somut örneği, Sudan'daki Muhammediye Vakfı özel şubesinde yaşanmıştır. Nisan 2023'teki darbe teşebbüsü ve sivil savaş tehdidi nedeniyle, Endonezya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Sudan'daki Endonezya vatandaşlarının tahliye edilmesine karar vermiştir. Bu tahliye kararı sonrasında, Sudan'daki Muhammediye Vakfı özel şubesindeki birçok yöneticiler ve üyeler, Sudan'ı terk ederek Endonezya'ya dönmüştür. Çoğu üyeler, Muhammediye Vakfı'nın tanıma ve denklik işlemleri sayesinde, Endonezya'daki tüm üniversitelerde eğitimlerine devam etme imkanı bulmuştur (WartaPTM, 2 Ağustos 2023). Ancak, bu durumun ve özellikle çoğu çalışanın Endonezya'ya dönmesinin sonucu olarak, Sudan'daki Muhammediye Vakfı özel şubesinin faaliyetleri geçici olarak durmuş ve askıya alınmıştır.

Muhammediye Vakfı, 2022'den günümüze kadar, İslam dünyasında ve küresel çapta önemli faaliyetler ve işbirlikleri gerçekleştirmiştir. İşbirliği ve ortak faaliyetler açısından, Muhammediye Vakfı, İslam dünyasında birçok önemli kurum ve örgütlerle işbirliği yapmaktadır. Örneğin, insani yardım ve eğitim alanındaki en güncel faaliyetlerinden biri, Muhammediye Vakfı'nın Kenya halkına su kuyuları inşa edilmesinde yardım sağlaması ve seçilen öğrencilere vakfa ait üniversitelerde eğitim için burs imkanı tanınmasıdır. Bu faaliyet, Cakarta'daki Kenya Büyükelçiliği ile ortaklaşa yürütülmektedir (Muhammadiyah, 2023). Bu faaliyet, Kenya halkının temel ihtiyaçlarını karşılamayı, özellikle su teminini sağlamayı ve Kenya'nın insan kaynaklarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, bu faaliyet, Muhammediye Vakfı'nın evrensel insani yardım alanındaki aktif rolünü göstermektedir.

Aynı zamanda, yürütülen uluslararasılaşma politikaları yalnızca Muhammediye Vakfı Genel Merkez yönetimi ve Endonezya dışındaki özel şubeleri tarafından yapılmamaktadır. Vakfın çapındaki girişimciler ve teşebbüs birimleri de Muhammediye Vakfı Genel Merkezi ile koordineli bir şekilde aktif olarak uluslararası politikaları yürütmektedir. Son zamanlarda, Muhammediye Vakfı'na ait teşebbüs birimleri, özellikle eğitim alanında, vakfın uluslararasılaşma politikalarına önemli katkılar sağlamaktadır. Bu alandaki uluslararasılaşma, Endonezya dışındaki üniversiteler ve diğer eğitim kurumlarıyla çeşitli projeler ve aktiviteler aracılığıyla yapılmaktadır. Örneğin, üniversiteler ve okullar arası işbirlikleri, değişim programları

ve ortak araştırma projeleri gibi faaliyetler yürütülmektedir. Bazen, Muhammediye Vakfı'na ait üniversiteler, vakfa bağlı *Majelis Pendidikan Tinggi* (Yükseköğretim Meclisi) ile koordineli bir şekilde, bir koordinatör üniversite belirleyerek Endonezya dışındaki üniversiteler ve yükseköğretim kurumlarıyla işbirliği yapmaktadır.

Bu en somut örneği, Haziran 2023'te Cakarta'daki HAMKA Üniversitesi ile diğer 24 Muhammediye Vakfı üniversitesinin, Pakistan'daki Ibadat Uluslararası Üniversitesi (Ibadat International University) ile işbirliği anlaşması imzalamasıdır. İmzalanan işbirliği anlaşmasının amacı, her iki tarafın katılan üniversiteler aracılığıyla çeşitli faaliyetler ve projeler yürütmesi, örneğin öğretim üyesi ve öğrenci değişimi, ortak araştırma ve diğer akademik faaliyetlerle uluslararası alandaki rekabetçilik ve yetkinliği artırmaktır (Gema Uhamka, 8 Haziran 2023). Bu anlaşmanın yanı sıra, anlaşmaya katılan üniversiteler, uluslararası seviyede Muhammediye Vakfı'nın hareketliliğini ve özelliklerini daha geniş bir kamuoyuna duyurmayı da hedeflemektedir..

Yukarıdaki bahsedilen alanların yanı sıra, Muhammediye Vakfı'nın diğer çalışma alanları ve teşebbüs birimleri de uluslararasılaşma politikalarında aktif bir rol oynamaktadır. Bu alanlar, aynı zamanda vakfın temel özelliklerini de taşımaktadır. Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikalarında taşıdığı temel özellikler ve bu birimlerin uluslararasılaşma politikalarındaki rolü, bu bölümün ilerleyen kısımlarında ele alınacaktır.

3.2. Muhammediye Vakfı'nın Öncelikleri

Muhammediye Vakfı, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları (STK) ve diğer örgütler gibi kendine özgü özellikler ve kimlikler taşımaktadır. Genellikle, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren STK'lar ve örgütler, kendi özelliklerini, önceliklerini ve kimliklerini ayırt edilebilir şekilde taşıırken, bunlar bazen başka uluslararası faaliyetlerle özdeşleşebilir. Bu durum, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikalarında da görülmektedir. Muhammediye Vakfı, dini, eğitim ve sosyal alanlarda faaliyet gösteren bir İslam örgütü veya hareketi olduğundan, uluslararasılaşma politikalarında İslam değerlerine dayanarak genellikle

yukarıda belirtilen üç ana alana odaklanmaktadır. Bu üç alan; *feeding* (gıda ve temel ihtiyaçların sağlanması), *schooling* (eğitim imkanları sağlanması) ve *healing* (sağlık hizmeti sunulması) kavramlarıyla tanımlanmaktadır. Ancak son zamanlarda, uluslararasılaşma politikalarına bu üç ana alanın yanı sıra yeni alanlar da eklenmiştir. Muhammediye Vakfı, uluslararasılaşma politikalarında şu yeni öncelikli alanları da içermektedir:

- a. Ekonomi
- b. Barış ve Çatışma Çözümü
- c. Diğer İnsaniyet ve Dini Sorunlar Çözmesi (*Problem Solving*) (Sudarnoto Abdul Hakim, mülakat tarihi: 13 Nisan 2023). Bu alan, doğal ve insan kaynaklı afetlerde insani yardım ve afet yönetimi konularını da kapsamaktadır.

Yukarıdaki belirtilen üç yeni öncelik alanı, gerçek uygulamada Muhammediye Vakfı'nın daha önce öncelik verdiği dini, eğitim ve sosyal hizmetlerle entegre bir şekilde yürütülmektedir. Örneğin, eğitim alanında, seçilmiş uluslararası öğrencilere ve belirli kontenjanlarda bazı Muhammediye Vakfı üniversitelerinde burslu eğitim imkanı sağlanmaktadır (Sudarnoto Abdul Hakim, mülakat tarihi: 9 Mayıs 2024). Bu seçilen öğrenciler genellikle çatışma bölgelerinden gelen kişilerdir. Muhammediye Vakfı, Din Syamsuddin'in yönetimi altında, çatışma bölgelerinden gelen öğrencilere, örneğin Güney Tayland, Güney Filipinler ve Filistin kökenli öğrencilere, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı üniversitelerinde burslu eğitim olanağı sunmaktadır (Azca, v.d., 2020f:72). Bu burs programının ana amacı, eğitim yoluyla barışı teşvik etmek ve çatışma sonrası yeniden inşayı desteklemektir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, burs verme fırsatını, insaniyetin evrensel değerlerine olan bağlılığını göstermek için de kullanmaktadır.

Burs verme dışında, Muhammediye Vakfı eğitim alanında insani faaliyetlerde de bulunarak, çatışma sonrası olumsuz etkileri iyileştirmeye ve insan kaynaklarını geliştirmeye çalışmaktadır. Bu vakıf, diğer STK'lar ve kurumlarla iş birliği yaparak, örneğin Arakan ve Güney Filipinler gibi çatışma mağduru bölgelerde sığınmacı çocukları için geçici okullar ve yuvalar açmaktadır (Azca, v.d., 2020g:92). Başka bir örnek ise Lübnan'daki Şatilla Filistin sığınmacı kampında, 2020 yılında

Muhammediye Vakfı'na ait zekat ve bağış kurumu (LAZISMU) aracılığıyla kurulan eğitim kurumudur (Muhammadiyah.or.id, 3 Aralık 2020). Bu faaliyetler genellikle diğer alanlarla (sağlık ve sosyal yardım gibi) birlikte yürütülmektedir. Muhammediye Vakfı, çatışma veya afet bölgelerine yardım gönderirken, tam ekipmanla bölgeye gönderilen ekibiyle eğitim ve diğer sosyal yardımları entegre bir şekilde sunmaktadır. Bu sayede, Muhammediye Vakfı'nın uyguladığı üç ana alan ve yeni eklenen öncelikler, uygulamada bütünleşik bir şekilde yürütülmektedir..

Muhammediye Vakfı, eğitim ve insani yardımın yanı sıra, uluslararasılaşma politikalarında dinle ilgili sorunlara da yoğun bir şekilde odaklanmaktadır. Küreselleşme sonrası ortaya çıkan köktendincilik, radikal dini anlayışlar ve İslamofobi gibi sorunlar, İslam'a karşı olumsuz etkiler yaratmaktadır. Muhammediye Vakfı, bu sorunları ciddi şekilde ele almakta ve bu sorunları hem İslam'a hem de dünya barışına yönelik tehditler olarak görmekte ve çözmeye çalışmaktadır (Mu'ti, 2023). İslam, *rahmeten lil âlemîn* (evrensel rahmet) ilkesi doğrultusunda, barışçı bir din olarak kabul edilmektedir.

Muhbib Abdul Wahab'ın (2020) yazdığı bir kitap bölümünde, İslam'ın *rahmeten lil-âlemîn* anlamı, İslam'ın hoşgörülü, samimi, barış, sevgi ve merhametle bir din olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, bir İslam hareketi veya örgütü olarak, bu prensibe dayanarak gerçek hayatta da bu anlayışı uygulamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı'nın dini alanda öncelik verdiği temel konu, İslam'ı barış ve tüm dünyaya rahmet getiren, sevgi ve merhametle dolu bir din olarak tanıtmak ve teşvik etmektir.

Muhammediye Vakfı, mûtedil ve ilerleyici bir İslam anlayışını küresel kamuoyuna barışçıl ve kapsayıcı yöntemlerle sunmayı tercih etmektedir. İslamofobi ve diğer İslam'a karşı olumsuz tutumlarla mücadelede, yaratıcı ve pozitif yaklaşımlar kullanmakta ve şiddet içeren veya olumsuz davranışlardan kaçınmaktadır. Diğer bir deyişle, Muhammediye Vakfı, insaniyet ve diyalog odaklı yaklaşımları tercih etmekte, olumsuz ve saldırgan tutumları reddetmektedir (Mu'ti, 2023b). Bu yaklaşımın amacı, hem İslamofobi'nin yanlış bir eylem olduğunu ortaya koymak hem de İslam'ın erdem, hoşgörü ve merhamet taşıyan bir din olduğunu göstermektir. Zira, İslamofobi ve İslam'a karşı olumsuz algılar, şiddetli ve radikal yanıtlarla karşılık verildiğinde

yalnızca daha fazla yanlış anlamaya ve İslam’a karşı olumsuz tutumların artmasına yol açmaktadır.

Muhammediye Vakfı, uluslararası politikalarda mütedil dini anlayışını kullanmaktadır. Bu anlayış, *Wasathiyyatul Islam* (Vasat İslam) olarak bilinir. Vasat İslam, köktendincilik ile seküler-liberal veya laiklik arasında herhangi bir taraf tutmadan, İslam’ın temel değerlerine ve öğretilerine uygun bir şekilde hareket etmeyi ifade eder (Imam Addaruqutni, mülakat tarihi 7 Mayıs 2024b). Bu anlayış doğrultusunda, Muhammediye Vakfı, aşırı radikal ve köktendinci bir hareket veya aşırı seküler-liberal bir hareket olmadığını vurgulayarak, İslam’ın temel değerlerine dayalı bir yaklaşımı savunmaktadır.

Vasat İslam, beş temel özelliğe sahiptir. Muhib Abdul Wahab’a (2020b) göre bu özellikler şunlardır:

- a. Aşırı liberal-seküler (sol) veya radikal-köktendinci (sağ) anlayışlardan kaçınılması.
- b. Barışçıl bir dünya görüşü geliştirilmesi ve barış inşa etme faaliyetlerine kültürlerarası diyalog ve birliktelik sağlanması.
- c. Höşgörü davranışlarını geliştirmeye ve teşvik edilmesi.
- d. İnsan’ın onuru, vicdan ve merhameti değerli kılınması.
- e. Çoğulculuğa saygı gösterilmesi.

Muhammediye Vakfı, yürüttüğü uluslararası politikalarda *rahmeten lil âlemîn* ve *vasatilik* kavramlarına dayanarak hareket etmektedir. Özellikle yukarıda belirtilen özellikler, aynı zamanda vakfın uluslararasılaşma politikasının uygulama rehberini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, Muhammediye Vakfı, dini alanındaki bu iki kavrama dayalı olarak esnek ve kapsayıcı uluslararasılaşma politikaları yürütmektedir.

Muhammediye Vakfı’nın dini alandaki esnek ve kapsayıcı yaklaşımlarının somut bir örneği, vakfın açık ve hoşgörülü anlayışıdır. Bu bağlamda, vakıf, herhangi bir farklılığa karşı antipati göstermeyip, herkese barışçıl bir tutum sergilemektedir.

Aynı zamanda, farklı dinlere, mezheplere, kùltùrlere ve ırklara hoşgùrùyle yaklaşmaktadır. Uluslararası düzeydeki temsilcilerinin farklı etnik gruplardan, milliyetlerden ve dini inançlardan gelmesi ve çatışma ile insani yardım alanlarında sergilediği çùzùme dayalı yaklaşımlar, vakfın esnekliğini ve kapsayıcılığını güçlendiren unsurlar arasında yer almaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın açık ve hoşgùrùlù anlayışı sadece söylemde kalmamakta, aynı zamanda gerçek eyleme de dönüşmektedir. Vakfın, rahmeten lil-âlemîn ve vasatilik kavramlarının somut bir yansıması, önemli diyalog faaliyetlerine katılımı ve çatışma çùzum süreçlerine dahil olmasıdır. Bu bağlamda, vakfın sahip olduğu dini anlayışın sergilenmesi, bazı faaliyetlerin başarılı bir şekilde sonuçlanmasına imkan sağlamaktadır. Örneğin, Güney Filipinler'deki çatışma çùzümü sürecinde, Muhammediye Vakfı'nın mütedil dini anlayışı nedeniyle her tarafı kucaklayabilen bir arabulucu olarak değerdendirilmiştir. Ayrıca, Güney Filipinler'deki dini liderler, her arabuluculuk sürecinde yalnızca Muhammediye Vakfı tarafından arabuluculuk yapılmasını veya bu süreçte arabuluculuk yapan aktörlerin, Muhammediye Vakfı tarafından belirlenmesi halinde katılmayı ifade etmişlerdir (Ridho al-Hamdi, mülakat tarihi: 17 Mayıs 2024). Aynı şekilde, Güney Filipinler'deki çatışmanın ana aktörleri (MILF, MNLF ve Filipinler merkezi hükümeti) Muhammediye Vakfı'nın arabuluculuk kabiliyetini ve güvenilirliğini göz önünde bulundurarak, vakfı güvenilen bir arabulucu olarak kabul etmektedir.

Başka bir örnek, Afganistan'da gerçekleştirilen ulemalar arası diyalog sonrası ortaya çıkan tekliftir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı, Taliban hükümeti tarafından uluslararası kurumlar aracılığıyla Afganistan'da bir Muhammediye üniversitesi kurulmasını teklif etmiştir (İmam Addaruqutni, mülakat tarihi: 7 Mayıs 2024). Halbuki, Taliban hükümeti, uluslararası ve İslam dünyasında aşırı-radikal ve köktendinci bir rejim olarak bilinmektedir. Buna rağmen, Taliban'ın sunduğu teklifi, Muhammediye Vakfı'nın İslam dünyasında güvenilir bir aktör olarak kabul edilmesine olanak sağlamaktadır. Muhammediye Vakfı'nın kazandığı bu güvenilirlik, vakfın uluslararası politikalarında mütedil ve vasat bir İslam anlayışına öncelik vermesinin bir sonucu olarak değerdendirilebilmektedir.

Yukarıdaki bahsedilen açıklamalar doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın

uluslararasılaşma politikalarında; dini, sosyal hizmet, insani yardım, barış ve eğitim gibi alanlarda öncelik verdiği ifade edilebilir. Bu öncelikli alanlar, genellikle birbirleriyle entegre bir şekilde, hatta paralel olarak gerçekleştirilen faaliyetlerde uygulanmaktadır. Bu alanlarda yapılan faaliyetlerle ilgili detaylı açıklamalar, bu bölümün ilerleyen alt yazılarda ele alınacaktır.

3.3. Dış İlişkiler ve Kamu Diplomasisi Yapılanması

Muhammediye Vakfı, gerçekleştirdiği uluslararasılaşma politikalarında özellikle dış ilişkiler ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde aşağıdaki ilkeler ve kaynaklara dayanmaktadır. Ayrıca, dış ilişkiler ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde bazı çalışma alanları bulunmaktadır. Bu bölümde, Muhammediye Vakfı'nın dış ilişkiler ve kamu diplomasisi yapılanmasının özellikleri aşağıdaki alt başlıklarda ele alınmaktadır:

3.3.1. İlkeler

Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma politikaları kapsamında, özellikle gerçekleştirdiği dış ilişkiler ve kamu diplomasisi faaliyetleri dört ana ilkeye dayanmaktadır. Birinci ilke, *rahmeten lil âlemin* (tüm âlemler için rahmet) ilkesidir. Bu ilke, aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın örgütsel ilkeleri ve ideolojisinin temelini oluşturmaktadır. Zira bu kavram, her Muhammediye Vakfı ideolojik temel kitaplarında ve kavramlarında açık bir şekilde açıklanmakta olup, vakfın ilk kurulduğu yıllardan itibaren bir hareket rehberi olarak da işlev görmektedir.

Bu kavram, Kuran-ı Kerim'in özellikle El-Enbiya suresinden 107. ayeti alınmaktadır. Bu ayet şöyle buyrulmaktadır:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾

“Resulum, biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik” (Kuran-ı Kerim, El-Enbiya, 21/107)

Yukarıdaki yer alan ayeti, HAMKA'nın yazdığı Al-Azhar Tefsiri'ne göre, Peygamber Muhammed'in (s.a.v) getirdiği İslam risalesinin tüm insanlık için saadet

getiren bir dini öğreti olduğunu ifade etmektedir (HAMKA, 2000). Zira İslam, tüm insanlık için eşit haklar tanımakta ve tüm âlemler için rahmet ve merhametli bir din olma özelliği taşımaktadır. İslam, sadece kendi ümmetine saadet getirmekle kalmayıp, tüm âlemlere ve insanlığa şerefli bir şekilde saadet ve insaniyet getirmektedir.

Muhammediye Vakfı, bir İslam örgütü ve hareketi olarak, elbette bu ayetin doğrultusunda hareket etmektedir. Zira Muhammediye Vakfı'nın her faaliyet alanında gerçekleştirdiği çalışmalar sadece kendi takipçilerini veya Müslümanları hedef almakla kalmamakta, aynı zamanda tüm halkları, hatta insanları kapsayacak şekilde de faaliyetlerini sürdürmektedir (Muhammadiyah.or.id, 1 Mart 2021). Yani, Muhammediye Vakfı, gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerde İslam değerlerini ve insaniyet anlayışını içermekte ve tüm insanlık için faydalı olmak adına çalışmalar yapmaktadır.

Bu ilke, Muhammediye Vakfı'nın kuruluşundan bu yana gerçek uygulamada da yerine getirilmektedir. Muhammediye Vakfı'na ait sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler, tüm Endonezya vatandaşlarının yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemekte ve faydalı katkılar sağlamaktadır. Örneğin, daha önce bahsedilen “*education for all*” (herkes için eğitim) kavramı, Muhammediye Vakfı'nın tüm Endonezya vatandaşlarına, din, ırk, etnik köken ve cinsiyet farkı gözetmeksizin eşit eğitim fırsatları sağlama çabalarını yansıtmaktadır. Ayrıca, Doğu Endonezya adalarında faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumları (okullar ve üniversiteler), kapsayıcılığı nedeniyle hoşgörü ve kapsayıcı eğitimin en iyi örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Bu kavram, Muhammediye Vakfı'nın dış ilişkiler ve kamu diplomasisi yapılanmasında da temel işlevi görmektedir. Hatta, yalnızca temel bir ilke olarak kalmayıp, aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikalarında da anahtar rolü oynamaktadır. Yani, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma politikaları, İslam'ın *rahmeten lil âlemin* ilkelerinin yaygınlaştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Kısacası, Muhammediye Vakfı, uluslararasılaşma politikaları aracılığıyla İslam'ın *rahmeten lil âlemin* ilkesinin yayılmasına katkı sağlayan bir ajan olarak değerlendirilebilmektedir. Bu görevi yerine getirebilmek için, vakıf güçlü ve

potansiyel sermayelere sahiptir. Bu kapsamda, Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu sermayelerden biri, entelektüel ve vaaz verme hareketine dayalı olmasıdır. Muhammediye Vakfı, entelektüel birikimi ve vaaz geleneği sayesinde birçok faydalı çalışma alanı, girişim ve uygulama geliştirmektedir. Bu çalışmalar sadece vakfın kadroları ve takipçileri için değil, tüm insanlık için fayda sağlamaktadır (*Muhammadiyah.or.id*, 20 Ocak 2022). Bu nedenle, önceki yıllarda sahip olduğu bu özellikler doğrultusunda, Muhammediye Vakfı "rahmeten lil âlemin" (tüm âlemler için rahmet) özelliğini taşımaktadır ve dünya çapında bu ilkelerin yayılması konusunda büyük katkılar sağlamaktadır.

Muhammediye Vakfı uluslararasılaşma politikaları aracılığıyla İslam'ın *rahmeten lil âlemin* ilkesinin yayılmasına katkı sağlayan bir ajan olarak değerlendirilebilir. Bu görevi yerine getirebilmek için vakıf, güçlü ve potansiyel kaynaklara sahiptir. Bu kapsamda, Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu önemli kaynaklardan biri, entelektüel birikime ve vaaz verme geleneğine dayalı olmasıdır. Muhammediye Vakfı, entelektüel birikimi ve vaaz geleneği sayesinde birçok faydalı çalışma alanı, girişim ve uygulama geliştirmektedir. Bu çalışmalar, yalnızca vakfın kadroları ve takipçileri için değil, tüm insanlık için fayda sağlamaktadır (*Muhammadiyah.or.id*, 20 Ocak 2022). Bu nedenle, geçmişte sahip olduğu bu özellikler doğrultusunda, Muhammediye Vakfı *rahmeten lil âlemin* (tüm âlemler için rahmet) özelliğini taşımaktadır ve dünya çapında bu ilkelerin yayılmasına büyük katkılar sağlamaktadır.

Rahmeten lil âlemin ilkesi doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü vaaz ve bilinçlendirme faaliyetleri kapsayıcı olmalı ve her kesime pozitif katkılar sağlamalıdır. Uluslararasılaşma politikaları ile dış ilişkiler ve işbirliği alanlarında, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası düzeyde gerçekleştirdiği vaaz ve bilinçlendirme hareketleri, tüm dünya kamuoylarına kapsayıcı bir biçimde ulaşmaktadır. Gerekli durumlarda, Muhammediye Vakfı'nın üyelik şartları, özellikle bazı ülkelerdeki özel şubelerde üyeliği genişletmeyi gerektirmektedir. Bu, Endonezya vatandaşlığına sahip olmayan ancak Muhammediye Vakfı'na olumlu ve destekleyici görüşlere sahip bireylerin, vakfın özel şubelerine üye olabilmesi veya kabul edilebilmesi anlamına gelmektedir (*Suara Muhammadiyah*, 20 Kasım 2022). Ancak, Muhammediye Vakfı,

üyelik şartları ve kurallarını daha önce gözden geçirmelidir çünkü özel şubelerdeki yabancı uyruklu üyelikle ilgili şartlar ve kurallar henüz net bir şekilde belirtilmemektedir.

Rahmeten lil âlemin ilkesi ile birlikte, diğer üç ana ilke de mevcuttur. Hatta *Rahmeten lil âlemin* ilkesi, diğer üç ilkeleri oluştururken, gerçek uygulamada birleştirici bir rol oynamaktadır. *Rahmeten lil âleminin* ardından gelen ikinci ilke ise *Wasathiyyah* (Vasat) ilkesidir. Bu ilke, *Rahmeten lil âlemin* ilkesi gibi, Kur'an-ı Kerim'den referans almaktadır. "Vasat" kelimesi, Bakara Suresi'nin 143. ayetinde şu şekilde yer almaktadır:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

“İşte böylece, siz insanlara şahit olasınız, peygamber de size şahit olsun diye sizi aşırılıklardan uzak bir ümmet yaptık”. (Kuran-I Kerim, Bakara, 2/143).

Yukarıdaki ayeti, özellikle "vasat" veya "aşırılıklardan uzak bir ümmet" ifadesi, HAMKA'nın yazdığı *Al-Azhar* tefsirine göre, İslam ve Müslümanların, vasat ve mütedil bir ümmet olduklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla, bu ayete göre Müslümanlar, hem dünyevi ya da maddi işlerde aşırılıklara girmemeli, hem de manevi veya uhrevi işlerde aşırı derecede öncelik vermemelidir (HAMKA, 2000d).

Başka bir deyişle, İslam ve Müslümanlar; uhrevi ve dünyevi, manevi ve maddi arasındaki dengeyi kurabilen bir din veya ümmet olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, vasat kavramı, Müslümanların orta ve mütedil bir ümmet olduklarını ifade etmektedir. Yani, Müslümanların tüm ibadetlerinde veya dünyevi işlerinde, çalıştıkları alanlarda Allah'a ve kıyamet gününe iman doğrultusunda hareket etmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla, Müslümanlar hem uhrevi hem de dünyevi konusunda dengeli olması emretmekte her birisinde aşırılık tutmasını yasaklamaktadır.

Gerçek hayatta vasat anlamı, özellikle bu tefsirin açıklamalarına göre, şu şekilde somut örneklerle açıklanabilmektedir:

- a. Bir kişi, herhangi bir alanda çalışabilmektedir. Elde ettiği maaşla önce kendi ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, kalanını uhrevi amaçlarla veya yardım için bağışlamalıdır.
- b. Bir ğrenci, belirli bilim dallarında eğitim almakta veya çalışmalar yapabilmektedir. Öğrendiği bilimsel bilgileri veya kazandığı uzmanlıkları, din veya mmet için hizmet aracı olarak kullanmalıdır.

Bu ayet, daha özgül tefsiri, Muhammediye Vakfı'na ait Tecdit ve Tercih Meclisi (Majelis Tajdid dan Tarjih) tarafından yapılan *Tefsir-i Tehlili*'nde açıklanmaktadır. Bu tefsire göre, özellikle *Suara Muhammadiyah* haber sitesinde 12 Temmuz 2020 tarihinde yayımlanan bir makaleye göre, "vasat" kelimesinin anlamı, İşlam ve Mşlmanların adil, mtedil ve seçilmiş bir mmet olduklarını ortaya koymaktadır. Zira İşlam ve Mşlmanlar, iki aşırılık eğiliminin ortasında yer almaktadır. Bu tefsire göre, aşırılık eğilimleri sadece dünyevi ve uhrevi alanlarla sınırlı kalmayıp, tüm alanları; eğitimden kültüre, siyasetten ideolojiye kadar kapsamaktadır. Yani, ideolojik ve kültürel alanda sağ-sol, maddi-manevi gibi aşır eğilimler bulunmaktadır ve İşlam, bu iki çatışan aşırılık eğiliminin ortasında yer almayı ifade etmektedir. Dolayısıyla, İşlam'ın mtedil ve ortalama özelliği, İşlam'ın gerçek kimliği olarak kabul edilmekte ve tüm Mşlmanlar bu doğrultuda hareket etmek zorundadır.

Ayrıca, Mşlmanlar, sahip olduğu vasat veya vasatılık özelliği sayesinde dünya üzerinde kendilerine emanet edilen görevleri yerine getirmektedir. Bu görevlerden biri, toplumun gerçeklerini nesnel bir şekilde anlayarak, sahip oldukları vasatılık özelliği ve anlayışı doğrultusunda sorumluluk taşımaktır. Son olarak, bahsedilen kelimenin anlamı özel olarak, geride kalan bir topluluğun bulunduğu durumda, bu topluluğun gelişiminden sorumlu olmak, geliştirme sürecine aktif bir şekilde katılmak ve gelişmiş bir toplum bulunduğunda, bu toplumdan önemli dersler alarak, kendi toplumunun gelişimini sağlamak anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki açıklanan iki tefsire göre vasat veya vasatılık, kısaca, İşlam'ın mtedil, adil, her türlü aşırılıktan (dünyevi veya uhrevi, maddi veya manevi) uzak tutan ve dengeyi koruyan bir din özelliği olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında, vasat veya vasatılık terimiyle ilgili daha özel tanımlar da bulunmaktadır. Örneğin,

Endonezya Ulemalar Meclisi (Majelis Ulama Indonesia), vasat veya vasatılık terimini, İslam'ın her türlü dini işleminde, özellikle şeriat, fıkıh ve dini anlayışta mütedil ve adil olmayı ifade etmektedir (MUI Jatim, 20 Şubat 2021). Ayrıca, vasat veya vasatılık, İslam'ın dini anlayışı konusunda aşırılık davranışlarından kaçınmayı, ancak akide, ahlak ve ibadet gibi temel konularda sabit bir tutum izlemeyi ifade etmektedir. Yani, vasat veya vasatılık, dini anlayış konusunda ne aşırı derecede köktencilik veya radikal anlayışı, ne de aşırı derecede liberal anlayışı benimsememek olarak tanımlanmaktadır (Saptono, d. d., 2022c)..

Muhammediye Vakfı, Vasat İslam terimi tanımlaması konusunda, yukarıda belirtilen tanımlar ile benzer görüşleri paylaşmaktadır. Muhammediye Vakfı'nın Genel Başkanı ve bilim adamlarından biri olan Haedar Nashir'e göre, vasat veya vasatılık, İslam dini anlayışı açısından, ne radikal köktendincilik anlayışına, ne de seküler liberal anlayışa sahip olmamayı ifade etmektedir (Nashir, 2014c). Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın dini anlayışı, kendine ait güçlü ve sabit bir menhaca sahip olup, ıslahatçı ve yenilikçi bir temele dayanmaktadır ve bu iki akım arasında denge kurmaktadır. Dahası, Muhammediye Vakfı, sahip olduğu konum sayesinde, liberal ve köktendinci dini anlayışların dışında alternatif bir dini anlayış geliştirmeye çalışmaktadır..

Vasat İslam'ın ana özellikleri konusunda, hem Muhammediye Vakfı hem de Endonezya Ulemalar Meclisi (*Majelis Ulama Indonesia*) on (10) ana özelliği ortak şekilde ifade etmektedir (MUI Jatim, 2021b). Bunlar:

- a. *Tawasuth* (Mütedil Olma): Dini anlayışta aşırı derecede eylem ve fikirlerden kaçınılması. Ayrıca, yapılan ibadetlerde ve amellerde ne eksiklik ne de fazlalık yapılmaması anlamına gelmektedir.
- b. *Tawazun* (Dengelik Kurma): Dini anlayışlarda ve amellerde hem dengeli olmak, hem de hayatın her alanında bu dengeyi korumaktır. Bununla birlikte, dini temel ilkelerde (özellikle akide konusunda) sabit bir tutum sergilenmelidir.
- c. *I'tidal* (Dosdoğru, Sabit ve Orantılı): Dini konuda orantılı ve nispetli olmak, zorunluluklar ve haklar konusunda her iki tarafın da haklı bir şekilde yerine getirilmesini sağlamaktır.

- d. *Tasamuh* (Höşgörü): Dini ve genel dünyevi işler konusunda ortaya çıkan farklılıklara değer verme ve saygı gösterme anlamına gelmektedir.
- e. *Aulawiyah* (Öncelik Verme): Önemli ve gerekli işlerde (özellikle ümmetin çıkarları) öncelik tanıma anlamına gelmektedir.
- f. *Musawah* (Eşitlik): Eşitlik ilkesi doğrultusunda, başkalarına herhangi bir sebepten (din, dil, ırk, v.s.) ötürü ayrımcılık yapmama anlamına gelmektedir.
- g. *Syura* (İstişarelik): Ortak sorunlar çıktığında, çözüm bulabilmek için danışma veya istişare yapma ve bu süreçte ortak çıkarlar gözetilerek karar alınmalıdır.
- h. *Tathawwur wa Ibtikar* (Yenilik ve Yaratıcılık): Zamanın değişikliklerine ayak uydurabilme ve insan hayatı için yeni, faydalı şeyler yaratma kapasitesidir.
- i. *Islah* (Islah Etme): İyileşme ve gelişim için ıslahat temellerine dayanmak, zamanın gelişmeleriyle uyum içinde yapılan ıslahatlar anlamına gelmektedir.
- j. *Tahadhur* (Medenileşmiş): Yüksek ahlaki değerler ve güzel ümmet özelliklerini taşımak ve bunları korumaktır.

Muhammediye Vakfı, Vasat İslam anlayışına anlayışına iki ek özellik daha eklemektedir. Bunlar:

- a. *Qudwah* (Öncüllük): Her türlü hayırlı veya iyilik işlerinde inisiyatif almak ve bu amellerde öncülük etmektir.
- b. *Muwathanah* (Vatandaşlık ve Milliyetçiliğe Saygı): Dünyadaki herhangi bir devletin varlığını kabul etmek ve egemenliğine saygı duymak, aynı zamanda devletle işbirliği içinde hayırlı işler yapmaya hazır olmaktır.

Uluslararasılaşma politikalarında, daha özel olarak dış ilişkiler ve kamu diplomasisi yapılanmalarında yer alan önemli kavramlardan biri de Kozmopolit İslam'dır. Bu kavram, ilk kez 2010 yılında gerçekleştirilen 48. Muhammediye Vakfı Olağan Kongresi (Muktamar Muhammadiyah ke-48/Muktamar 1 Abad Muhammadiyah) sonuçları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Kozmopolit İslam, bu kongreye ait "Pernyataan Pemikiran Muhammadiyah Abad Kedua" (Muhammediye Vakfı'nın 2. Yüzyıldaki Düşüncelerine İlişkin Açıklamalar) adlı bildiride açıkça açıklanmıştır.

Kosmopolitan Islam (Kozmopolit İslam), temelde, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası insaniyetle ilgili bakış açısını ifade eder. Bu terim, "kozmpolit" kelimesinden türetilmiştir ve dünyadaki toplumların sınırlılıklarına ve farklılıklarına bakılmaksızın birleşmesi için bir farkındalık veya bilinç oluşturulması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı, evrensel bir dayanışma anlayışını savunmaktadır. Zira Muhammediye Vakfı, evrensel insaniyet açısından, geleneksel ve başlangıçtan gelen farklılıkları dikkate almadan, tüm dünyadaki insaniyet üzerinde sorumluluğa sahip bir aktör olarak kendini tanıtmaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2010: 12). Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı, kendisini dünya toplumunun bir parçası olarak tanımlamaktadır.

Ayrıca, *Kosmopolitan Islam* (Kozmopolit İslam) ilkesi üzerinde, Muhammediye Vakfı, sivil toplum kimliğini vurgulamakta ve dünya vatandaşlarının bir parçası olmayı savunmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda, Muhammediye Vakfı, daha barışçıl, hoşgörülü, çoğulculuğa saygı gösteren ve medenileşmiş bir dünya hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için, Muhammediye Vakfı, kendi aydınlatıcı vaaz ve hareketlerini dünya çapında yaymayı sorumluluk olarak görmektedir. Bununla birlikte, vakıf, İslami ve Endonezya millî değerlerini unutmadan, tüm dünyada aydınlatıcı ve ıslahatçı bir hareketin yayılmasını amaçlamaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2010b: 16).

Muhammediye Vakfı'nın Kozmopolit İslam kavramı hakkında yaptığı açıklamalar, vakfın bilim insanları tarafından detaylı bir şekilde ele alınmıştır. İlk açıklama, 16 Şubat 2021 tarihinde Muhammediye Vakfı'nın resmi web sitesinde yayınlanan Najib Burhani'nin makalesinde yer almaktadır. Burhani'ye göre, Kozmopolit İslam'ın ana özelliklerinden biri, farklılıklara karşı saygı ve değer verme yeteneğidir (Muhammadiyah.or.id, 16 Şubat 2021). Farklılıklara saygı göstermek ve değer vermek, kozmopolit bir dünyada vazgeçilmez bir şart olarak kabul edilmektedir. Zira, yeryüzündeki topluluklar, genellikle farklı kültürel geçmişlerden gelmektedir ve bu nedenle sağlıklı bir kozmopolit dayanışma için farklılıklara saygı gösterilmesi gerekmektedir.

Bu kavramın bir diğer önemli özelliği, Haedar Nashir'in 4 Haziran 2021 tarihinde *Suara Muhammadiyah* sitesinde yaptığı açıklamalarda dile getirilmiştir.

Nashir'e göre, Kozmopolit İslam'ın bir diğer önemli özelliği, kapsayıcı ve kapsamlı bir bakış açısına sahip olmaktır. Zira kozmopolitlik, yeryüzündeki toplumların bir araya gelmesiyle birlikte, tüm milletlerin ortak ahlaki temeller üzerinde birleşmesini ifade etmektedir. Ayrıca, kozmopolitlik, medeniyetler arası bir köprü kurmayı hedeflemektedir (Suara Muhammadiyah, 4 Haziran 2021). Dolayısıyla, farklılıkların üstesinden gelebilmek ve medeniyetler arası bağları güçlendirmek için geniş ve kapsamlı bir bakış açısı gereklidir.

Kozmopolit İslam'ın başka bir anlamı ve özelliği ise, dünya üzerindeki tüm insanların, farklılıklar olsa da, daha adil, barışçıl ve düzenli bir dünya düzeni kurma sorumluluğuna sahip olmalarıdır. Zira tüm insanlar, dünyada aynı mekânda yaşamaktadırlar. Bu nedenle, Muhammediye Vakfı, bu kavram aracılığıyla dünya üzerinde birlik ve beraberliği savunmaktadır (Imam Addaruqutni, mülakat tarihi: 7 Mayıs 2024). Yani, Muhammediye Vakfı, çatışmalar yerine, tüm insanlığın daha huzurlu ve sevgi dolu bir yaşam sürmesini önemsemektedir.

Bu anlayış, Muhammediye Vakfı'nın ideolojik temelleriyle de uyumludur. Zira, Muhammediye Vakfı'nın ideolojisine göre (Muqaddimah Anggaran Dasar Muhammadiyah), tüm insanlık, topluluk olarak bir arada yaşamaktadır. Bu yaşam biçimi, Sünnetullah (Allah'ın koyduğu evrensel nizam) olarak ifade edilir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, bu temele dayanarak refah, adalet, huzur ve saadet dolu bir toplum oluşturmayı hedeflemektedir. İnsanlar arasında adalet, dürüstlük, dayanışma ve yardımlaşma ilkeleri doğrultusunda bir toplum inşa edilmesi istenmektedir (PP Muhammadiyah, 2023). Bu nedenle, Muhammediye Vakfı'nın Kozmopolit İslam kavramı, daha adil, huzurlu, refah ve saadet dolu bir dünya toplumu oluşturma amacını taşımaktadır.

Yukarıdaki belirtilen kavramlar doğrultusunda, Muhammediye Vakfı, kendisini ve Endonezya'yı, dünyadaki diğer vatandaşlar ve topluluklarla eşit hak ve sorumluluklara sahip bir dünya vatandaşı olarak açıkça ifade etmektedir. Dahası, özellikle insaniyet konusunda, Muhammediye Vakfı, kendi çıkarlarını savunma hakkını görmektedir. Çünkü Muhammediye Vakfı, diğer dünya topluluklarıyla aynı dünyada yaşamayı ve insaniyetin evrensel bir hak olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle, Kozmopolit İslam kavramı, Muhammediye Vakfı'nın ideolojisinin uygulama

rehberi olarak değ erlendirilebilir. Bu kavram, bazı ideolojik temelleri içerir ve özellikle toplumsal yaşamın rehberi niteliğindedir.

Muhammediye Vakfı, Kozmopolit İ lam kavramını, iki ana hedef doğrultusunda kullanmaktadır. Bunlar:

- a. Medeniyetler arası, özellikle Batı ve İ lam dünyası medeniyetleri arasında sağlam, sürdürülebilir ve faydalı bir diyalog kurmak.
- b. Küresel ve yerel/milli medeniyetler arasında diyalog kurmayı teşvik etmek. Bu diyalog, evrensel medeniyetin önemli bir parçası olarak yerel zek  ve bilgeliğın gelişmesini sağlamak.

Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikalarında, özellikle dış ilişkiler ve i birliğı konularında son temel kavram İlerleyici İ lam (*Islam Berkemajuan*)'dır. Bu kavram, aslında Muhammediye Vakfı'nın kuruluş yıllarına kadar dayanan bir kavramdır. Vakfın kurucusu merhum Kiai Hacı Ahmet Dahlan, tüm Muhammediye  yelerine ilerleyen bir Müslüman olmalarını açıkça tavsiye etmiştir. Merhum Kiai Hacı Ahmet Dahlan'a göre, ilerleyici Müslüman, dini temellere dayalı bir şekilde hareket eder ve zamanın gelişmesine uyum sağlamaktadır (Fanani, 2018: 5). Ayrıca, Kiai Hacı Ahmet Dahlan, İ lam'ın ilerleyici, dinamik, tedrici ve geleceğe odaklanmış bir din olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı, yukarıda belirtilen ilerleyici karakterleri hayata geçirme sorumluluğunu üstlenmektedir.

Dahası, Muhammediye Vakfı'nın kuruluş belgesinde, vakfın ilerleyici bir örgüt özelliğı taşıdığı açıkça belirtilmektedir. Muhammediye Vakfı'nın kuruluş belgesine göre vakıf, (a) Hollanda Doğu Hint Adaları'nda (günümüzdeki Endonezya) dini eğitim- ğretimi canlandırmak ve ilerletmek, (b) İ lam'ın doğrultusunda yaşamı ilerletmek ve canlandırmak amacıyla kurulmuştur (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2023). Başka bir deyişle, yukarıda bahsedilen kuruluş amacına dayanarak, Muhammediye Vakfı, ilerleyici bir hareket olarak tanımlanabilmektedir.

İslam Berkemajuan (İlerleyici İslam) terimi, 2023 yılında yayımlanan *Risalah Islam Berkemajuan*³⁴ adlı eserde kapsamlı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu esere göre, İlerleyici İslam terimi, Muhammediye Vakfı'na ait tecdit kavramıyla ilişkilidir ve bu iki kavram birbirini tamamlar. Hatta, tecdit prensibi, İlerleyici İslamın temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Zira hem tecdit hem de İlerleyici İslam, İslam'ın dinamik ve değişen zamana uyum sağlayacak şekilde rehberlik etmesini savunmaktadır. İslam, zamanın değişimlerine ve evrensel insanlığa faydalar sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu sebepten dolayı, özellikle dini temeller ve öğretiler konusunda tüm Müslümanların, temel dini anlayışları terk etmeden veya değiştirmeden, dinamik zaman koşullarına uyum sağlayabilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Müslümanlar, İslam'ın dini temellerinin uygulanmasında zamanın meydan okumalarına yanıt verebilecek bir yetkinlik sergilemelidir. Bu doğrultuda, İlerleyici İslam dini anlayışında ıslahat yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu ıslahat, akide ve ibadetler açısından (özellikle şirk, bidat, hurafe ve diğer İslami olmayan unsurlardan arınma) yapılırken; ahlaki ve dünyevi muamelat açısından da dinamizm sağlanmaktadır..

İslam Berkemajuan (İlerleyici İslam) beş ana özelliğe sahiptir. Bunlar:

- a. *Berlandaskan Tauhid* (Tevhid'e Dayanmak): İnsanların her türlü şirk ve sinkretizmden kurtulmasını, kötülöklere karşı durmalarını ve iyilikleri yaymalarını ifade etmektedir.
- b. *Berlandaskan Pada Al-Qur'an dan Sunnah* (Kuran-ı-Kerim ve Sünnete Dayanmak): İslam'ın anlamını ve uygulanmasını (amellerle hayata geçirmeyi) sağlamak için Kur'an-ı Kerim ve Peygamberin Sünneti ana referans kaynakları olarak kullanılmaktadır.
- c. *Mengembangkan Ijtihad dan Tajdid* (İçtihat ve Tecdidin Geliştirilmesi): Dini anlayış konusunda yapılan içtihatlarda, dinin temel amaçlarıyla uyumlu

³⁴ Bu risale aslında, 2022 yılında gerçekleştirilmiş 48. Olağan Kongre'nin sonucuymuş.

olabilmesi için bilim ve teknolojinin kullanması gerektiği anlamına gelmektedir.

- d. *Mengembangkan Wasathiyah* (Vasat Görüşün Geliştirmesi): Dini anlayışta veya toplulukta fanatizmden kaçınmak, diğer Müslümanlara karşı kâfir söylemiyle dışlanmamak, akide ve inançlarda dürüst olmak, muamelat ve ilişkilerde esnek olmak gibi tutumları ifade etmektedir.
- e. *Rahmatan lil 'Alamin* (Evrensel İçin Rahmet): İslam'ın, barış, huzur ve evrensel ilerlemeyi sağlayan bir güç olarak sunulması; dünyadaki tüm insanlık için huzur ve refah sağlamaya yönelik bir misyonu ifade etmektedir.

Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikaları, İlerleyici İslam kavramıyla açıkça uyumludur. İlerleyici İslam anlayışı doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikaları iki ana başlık altında toplanabilmektedir:

- a. *Perkhidmatan Ukhuwah* (Uhuwvet ve Kardeşliğe Hizmet): Dünyadaki Müslümanlarla küresel dayanışma ve kardeşlik ilişkileri kurmak; Vasatilik İslam'ını kaynaştırmak ve İslam'ın rahmeten lil-'Alamin ilkesini gerçekleştirmek amacıyla yapılan politikalar. (PP Muhammadiyah, 2023b:39).
- b. *Perkhidmatan Global* (Küresel Hizmeti): Barış, huzur ve saadet dolu bir dünya için evrensel ümmetler için vaazlar yaymak; diyalog, insani yardım ve barış faaliyetleri gibi çalışmalarla aktif bir rol üstlenmek.

Küresel Hizmeti anlayışı, dört ana özelliğe dayanmaktadır. Bunlar:

- a. *Penegakan Keadilan* (Adaletin Üstün Tutulması): Uluslararası ve küresel dayanışma aracılığıyla adil bir dünya düzeni kurma çabası.
- b. *Pemenuhan Hak-Hak Manusia* (İnsan Haklarının Karşılanması): İnsan hakları, özellikle azınlık ve marjinal grupların haklarının savunulması ve doğrudan yardım sağlanması.
- c. *Perwujudan Perdamaian* (Barış ve Huzurun Gerçekleştirilmesi): Küresel barış ve huzur inşa etmek için yapılan çalışmalar; gerektiğinde çatışma çözümü sürecinde doğrudan arabuluculuk yapılması.

- d. *Pelestarian Lingkungan* (Çevre Korunması): Çevre korumasına yönelik çalışmalar ve iklim değişikliği ile mücadele etmek için aktif katılım sağlanması.

Yukarıdaki belirtilen ilkeler, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası politikalarında bir rehber olarak kullanılmaktadır. Bu dört temel ilke, eşzamanlı bir şekilde uygulanmaktadır ve vakfın küresel ve yerel düzeydeki etkisini artırmaya yönelik stratejiler geliştirmektedir.

3.3.2. Kaynaklar

Muhammediye Vakfı, dış ilişkiler, işbirliği ve uluslararasılaşma politikalarını çeşitli kaynaklara dayandırmaktadır. Birinci kaynak, vakfın sahip olduğu dini anlayışlar ve ideolojik temellerdir. Dini anlayışlar ve ideolojik temeller, önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, *Rahmeten lil-Âlemin* ve Vasat İslam gibi kavramlara dayanmaktadır.

Muhammediye Vakfı, *Rahmeten lil-âlemin* kavramıyla, uluslararası ve küresel düzeyde yapılan vaazcılık ve diğer faaliyetlerinde yalnızca kendi üyelerinin, duygudaşlarının ve Müslümanların faydasını gözetmemektedir. Tüm yeryüzünde yaşayan insanlara fayda sağlamak amacı gütmektedir. Ayrıca, *Rahmeten lil-âlemin* kavramı, İslam'ın huzur, barış, saadet ve adalet getiren bir güç olduğunu hayata geçirmek amacını taşımaktadır (PP Muhammadiyah, 2023b: 11). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma ve dış ilişkiler politikaları, kapsayıcı ve kuşatıcı bir özellik taşımaktadır. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, yaptığı uluslararasılaşma faaliyetleriyle kendi ıslahatçı ve çağdaş vaizcilik hareketlerini hem geniş bir şekilde yaymayı hem de tüm evrensel alemlere fayda sağlamayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, vakfın barış ve insaniyet alanındaki öncelikleri giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Öte yandan, Vasat İslam (İslam Wasathiyyah) kavramı, Muhammediye Vakfı'nın ideolojik temelini oluşturmaktadır. Özellikle insaniyet konusuna değinen Muhammediye Vakfı, her durumda kendi çıkarlarını savunmayı hak görmektedir. Zira, Muhammediye Vakfı, tüm dünya topluluklarıyla ortak bir yaşam paydası olduğunu ve insaniyetin evrensel bir olgu olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla,

Kozmopolit İslam kavramı, Muhammediye Vakfı'nın ideolojisinin uygulama rehberi olarak ifade edilebilir. Bu kavram, toplumsal yaşamı rehber edinerek bazı ideolojik temellerden türetilen görüşleri içermektedir.

Muhammediye Vakfı, Vasat İslam konusunda, 2023 yılında yayımlanan *Risalah Islam Berkemajuan* (İlerleyici İslam Risalesi) adlı eserde, dini anlayış ve dünyevi muamelatın vasat (mûtedil) bir çizgide yürütülmesini teşvik eden bazı davranışları vurgulamaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Müslümanlar arasında, mezhep, hareket veya tarikat farkı gözetmeksizin küfürle suçlamayı reddetmek ve gerektiğinde yasaklamak.
- b. Dini ibadetlerde ve müamelatlarda kolaylık sağlamak.
- c. Düşünce ve ifade farklılıklarına karşı hoşgörülü olmak ve farklılıklara saygı göstermek.
- d. Belirli bir din hareketi, örgüt veya cemaate karşı fanatizm ve bağnazlıktan kaçınmak.

Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma, dış işbirliği ve ilişkiler politikalarının ikinci kaynağı ise, örgütsel kaynaklardır. Muhammediye Vakfı, sahip olduğu büyük üye sayısı, finansal kaynaklar (araç-gereçler) ve faaliyet alanları (hastaneler, okullar, üniversiteler vb.) sayesinde uluslararasılaşma politikalarına önemli katkılarda bulunmaktadır. Ayrıca, Endonezya dışında bulunan özel şubeler, kardeş örgütler ve yeni kurulan girişimler (özellikle eğitim alanındaki girişimler), uluslararasılaşma politikalarını hayata geçirebilmek için büyük bir kaynak sağlamaktadır.

Endonezya'nın dışında bulunan özel şubeler ve kardeş örgütler, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma, dış işbirliği ve ilişkiler politikalarının temel kaynaklarından biridir. Önceki bölümde bahsedildiği gibi, 2023 yılında yayımlanan Muhammediye Vakfı iç tüzüğüne göre, Endonezya dışında bulunan özel şubeler şu görevleri üstlenmektedir:

- a. Bulunduğu ülkede, Muhammediye Vakfı ile yerel hükümet ve yerel kurumlar (STK'lar dâhil) arasında arabuluculuk yapmak.

- b. Muhammediye Vakfı'nın dini anlayışlarını yaymak ve geliştirmek.
- c. Muhammediye Vakfı'nın yurtdışındaki üyelerinin sayısını ve kalitesini arttırmaya yönelik faaliyetler yürütmek.

Yukarıdaki (a) ve (b) görevler, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü dış ilişkiler ve işbirliği politikaları açısından büyük önem taşımaktadır. Endonezya dışında bulunan özel şubeler, hem Muhammediye Vakfı'nın temsilcisi olarak görev yapmakta hem de vakfın dini anlayışlarını daha geniş bir şekilde yaymak için rol oynamaktadır. Ayrıca, Endonezya dışında bulunan özel şubeler, vakfın uluslararasılaşma politikalarını veya işbirliği girişimlerini kolaylaştıran önemli bir unsur olarak çalışmaktadır. Örneğin, Fas'taki bazı üniversiteler ve enstitülerle yapılan eğitim işbirlikleri, Muhammediye Vakfı'nın Fas'taki özel şubesi (*Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Maroko*) ve Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Muhammediye Vakfı, Fas'taki iki İslam üniversitesi ile eğitim alanında bir mutabakat anlaşması yapmıştır: *Ma'had Darul Hadits al-Hasaniyah* (Darü'l Hadith el-Hasaniye Enstitüsü) ve *Ma'had Muhammad VI Liddirasah wa Qiraatul Qur'an* (VI. Muhammed Kuran Eğitim Enstitüsü). Bu anlaşma kapsamında, Muhammediye Vakfı, genç kadroların din eğitimi alması için bu üniversitelere gönderilmesini sağlamaktadır. Yapılan işbirliği sayesinde, yalnızca Muhammediye Vakfı fayda sağlamakla kalmayıp, Fas'taki öğrencilerin sayısının artmasına da katkı sunulmaktadır. Örneğin, anlaşma sonrasında Endonezya öğrencilerinin kontenjanı 15'ten 30'a çıkarılmıştır (PCIM Kerajaan Maroko, 1 Ağustos 2023). Bu, hem Fas'taki özel şube için üye kazanımını hem de Endonezya'dan gelen öğrenci sayısını artırmayı hedeflemektedir..

Endonezya'nın dışındaki özel şubeler, sadece eğitim işbirlikleri ile değil, aynı zamanda insani yardım alanındaki faaliyetleriyle de önemli katkılar sağlamaktadır. Örneğin, Sudan'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi (*PCIM Sudan*), Omdurman eyaletindeki Omkatti köyünde bir su kuyusu projesinde aktif rol oynamaktadır. Bu proje, Endonezya'daki *LazisMU* (Muhammediye Vakfı Bağış ve Zekat Kurumu) aracılığıyla sağlanan yardımlar ile finanse edilmektedir. Endonezya'dan toplanan bağışlar, doğrudan Sudan'daki *LazisMU* Sudan Şubesi aracılığıyla Omkatti köyüne

iletilmektedir. Ayrıca, Sudan'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bu projede yerel bir kurum olan Rawahil ile işbirliği yapmaktadır (LazisMU.org, 12 Aralık 2022). Bu tür faaliyetler, Endonezya dışındaki Muhammediye Vakfı şubelerinin yürüttüğü görevlerin gerçek örneklerinden biridir. Sudan'daki özel şube, hem yerel kurumlarla işbirliği yaparak hem de İslam vaizcilik ve yardım faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

Uluslararasılaşma, dış işbirliği ve ilişkiler konusunda, kaynağın yalnızca Muhammediye Vakfı'na ait üyeler ve girişim alanlarıyla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda vakfın birikim organlarının da önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Örneğin, afet yönetimi ve yardım konusunda, Muhammediye Vakfı'na ait Muhammediye Afet Yönetim Merkezi (*Muhammadiyah Disaster Management Center/MDMC*), uluslararası düzeyde çok sayıda insani yardım faaliyeti yürütmektedir. 2010 yılında resmi olarak kurulan MDMC, kısa sürede uluslararası alanda tanınmış ve önemli faaliyetlerde bulunmuştur.

Rahmawati Husein, v.d (2024)'nin makalesine göre, Muhammediye Vakfı, MDMC aracılığıyla uluslararası ve küresel düzeyde yapılan insani yardım faaliyetlerinde aktif bir rol oynamaktadır. Vakıf, bazı büyük afetlerde yardımlaşma ve seferberlik konusunda öncülük etmiş bir aktördür. Örneğin, Rohingya Müslümanları'nın yaşadığı insani trajedi sırasında, Muhammediye Vakfı ve diğer Endonezya merkezli sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte *Aliansi Kemanusiaan Indonesia untuk Myanmar* (Myanmar İçin Endonezya İnsaniyet İttifakı) adlı bir koalisyon kurarak, Arakanlılar için insani yardım ve gönüllü seferberliği gerçekleştirmiştir (Husein, 2024b: 10). Ayrıca, bu yardım sürecinde, sağlık, eğitim ve psikolojik destek gibi alanlarda kapsamlı bir yardım sağlamaktadır.

Rohingya veya Arakan bölgesinin dışında, MDMC, diğer afet bölgelerinde de önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetler arasında yardım dağıtımı, arama-kurtarma, sağlık hizmetleri, psikolojik danışmanlık ve geçici eğitim gibi hizmetler yer almaktadır. Ayrıca, MDMC afet bölgesine gönüllüleri ve ekipmanları göndererek küresel yardım çalışmalarına katkı sağlamaktadır. MDMC'nin uluslararası alanda hizmet verdiği bazı afet bölgeleri şunlardır:

- a. 2013 Filipinler'deki Haiyan Tayfunu.

- b. 2015 Nepal Depremi.
- c. 2022 Pakistan Sel Felaketi.
- d. 2023 Türkiye (Hatay ve Kahramanmaraş merkezli) Depremi.

Bunların yanı sıra, MDMC küresel insani yardım alanında aktif bir rol oynamaktadır. Örneğin:

- a. Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanı ile işbirliği yaparak, afet hazırlığı ve hastane programları geliştirmektedir.
- b. BM Küresel İnsani Acil Müdahale Fönü'nde yönetim kurulu üyeliği yapmaktadır.
- c. Kuzey ve Güneydoğu Asya bölgesindeki, Dünya İnsani Zirvesi'nin yönetim kurulunda yer almaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma ve dış ilişkilerdeki bir diğer önemli kaynağı ise, küresel ve uluslararası düzeyde işbirliği ve şebeke kurma kapasitesidir. Vakıf, bu bağlamda, uluslararası arenada faaliyet gösteren kurumlarla işbirliği yapmaktadır. Bunun ötesinde, bazı kurumlarla ortaklık da kurarak ortak projeler yürütmektedir.

Bu işbirliğinin en somut örneklerinden biri, İtalya merkezli Katolik topluluğu Sant'Egidio Topluluğu ile yapılan işbirliğidir. İki kuruluş, Mindanao (Güney Filipinler) bölgesindeki çatışma çözüm sürecinde birlikte çalışmıştır. Hem Muhammediye Vakfı hem de Sant'Egidio Topluluğu, Uluslararası Temas Grubu (ICG) üyesi olarak, Güney Filipinler'deki çatışma çözümü müzakerelerinde arabuluculuk yapmışlardır. Bu işbirliği, iki din topluluğu (İslam ve Katolik) arasında diyalog kurarak, bölgedeki barış sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Örneğin, iki kuruluş arasında imzalanan bir anlaşma ile barış süreci daha esnek ve etkili bir şekilde yürütülmüştür (Markus, 2019: 218).

Rohingya Müslümanları'na yönelik insani kriz sırasında, Muhammediye Vakfı ve Sant'Egidio Topluluğu arasındaki işbirliği devam etmiştir. İki kuruluş, Bangladeş'teki Cox's Bazar sığınmacı kampında Arakanlılara yardım etmek amacıyla ortak çalışmalar yapmıştır. 2017 yılında bu işbirliği, bir mütabakat anlaşmasıyla daha

da güçlendirilmiş ve yardım faaliyetlerine yönelik yeni bir döneme geçilmiştir. Önceki anlaşmalarda olduğu gibi, barış, çatışma çözümü ve dinler arası diyalog gibi konularda işbirliği devam etmektedir (Sant'Egidio, 10 Kasım 2017). Ayrıca, bu işbirliği sosyal ve kültürel alanlarda genişletilerek daha kapsamlı hale getirilmiştir.

Muhammediye Vakfı, küresel düzeyde de önemli bir aktör olarak yer almaktadır. Vakıf, 2011 yılından itibaren Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne (UN ECOSOC) özel danışmanlık statüsüyle üye olmuştur. Bu üyelik, vakfın dünya çapında sürdürülebilir kalkınma hedefleri (SDGs) gibi küresel meselelerde görüş bildirip tavsiyelerde bulunmasına olanak tanımaktadır. Aynı zamanda, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nde düzenlenen toplantılara katılma hakkı kazanmış ve çeşitli uluslararası STK'larla (Türkiye merkezli İHH, MÜSİAD ve TEMA Vakfı da dâhil) birlikte, dünya genelindeki insani yardım ve sosyal gelişim konularında aktif olarak söz sahibi olmaktadır (Pimpinan Pusat Muhammadiyah, 2022b).

Muhammediye Vakfı, Endonezya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ile de koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Endonezya Dışişleri Bakanlığı, ülkenin dış politikasını yürütme konusunda önemli bir aktör olup, bazı durumlarda sivil toplum kuruluşlarından tavsiye ve danışmanlık almayı gereksinim duyabilmektedir. Özellikle, ikinci yol diplomasisi (*Second Track Diplomacy*) gibi durumlarda, Muhammediye Vakfı ve diğer sivil toplum kuruluşları, hükümetle birlikte diplomatik süreçlere katılmaktadır. Örneğin, Rohingya Müslümanları için yardım sağlanırken, Endonezya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, sadece Muhammediye Vakfı'na Arakan bölgesine giriş izni vermiştir. Bu süreçte, hükümetin desteğiyle birlikte, vakfın insani yardım faaliyetleri başarıyla yürütülmüştür (Ridho Al-Hamdi, mülakat tarihi: 14 Temmuz 2023).

Başka bir örnek ise, Güney Filipinler'deki barış müzakereleri sürecidir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı, Endonezya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ile birlikte ve koordineli bir şekilde bazı ortak faaliyetler gerçekleştirmiştir. Örneğin, 2014 yılında gerçekleştirilen Bogor Toplantısı ve bir önceki yıl Solo şehrinde yapılan UMS diyalogu, Muhammediye Vakfı ile Endonezya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı arasındaki işbirliği sayesinde mümkün olmuştur.

Ayrıca, Muhammediye Vakfı, Endonezya Dışışleri Bakanlığı ile olan işbirliği sayesinde, sonuncusunun Güney Filipinler'deki barış müzakerelerine katkı sağlamıştır. Zira Endonezya Cumhuriyeti, daha önce İslam İşbirliği Teşkilatı'nın öncülük ettiği Güney Filipinler Barış Komitesi (Southern Philippines Peace Committee) çerçevesinde yapılan müzakereleri veya arabuluculuk çabalarını duraklatmıştı (Mahdi, 2023g:228). Bu duraklamanın nedeni, Nur Misuari'nin komitenin yaptığı müzakerelerin sonuçlarını reddetmesiydi. Muhammediye Vakfı'nın, Nur Misuari'ye yönelik kucaklayıcı yaklaşımı ve onu ikna etme becerisi sayesinde, Endonezya hükümeti ve İİT'nin önceden öncelik verdiği barış komitesinin rolü yeniden kolaylaştırılmıştır. Zira, Nur Misuari ve MNLF, Bogor toplantısına katıldıktan sonra Güney Filipinler'deki barış sürecine yeniden katılacaklarını belirtmiş ve bu da barış çözümü sürecini hızlandırmıştır.

Muhammediye Vakfı ile Endonezya Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı arasındaki işbirliği sadece barış ve insani yardım alanlarıyla sınırlı değildir. Muhammediye Vakfı, Endonezya sivil toplumunun temsilcilerinden biri olarak, bazı uluslararası forumlarda gerekli ifadeler ve tavsiyeler sunabilmek amacıyla Endonezya Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı tarafından davet edilmektedir. Bunun en somut örneği, Kasım 2022'de Bali Adası'nda düzenlenen G-20 zirvesi sırasında gerçekleştirilen Religion-20 (R-20)/G-20 Üye Ülkesinden Din Liderleri Zirvesi'dir. Muhammediye Vakfı, bu kapsamda davet edilerek "İlerleyici İslam" (Islam Berkemajuan) kavramına dayalı barış yaklaşımlarını sunmuştur. Bu forumda, Muhammediye Vakfı'nın temsilcisi İmam Addaruqutni, vakfın eğitim yoluyla barış geliştirme faaliyetlerini açıklamıştır. İmam Addaruqutni'nin açıklamalarına göre, Muhammediye Vakfı, bazı bölgelerde gayrimüslim (Hristiyan) öğrencileri kabul ederek kucaklayıcı bir yaklaşım sergilemektedir (Addaruqutni, 2022:228). Muhammediye Vakfı'nın bu kucaklayıcı yaklaşımı sayesinde, "İlerleyici İslam" (Islam Berkemajuan) barışçıl bir İslam anlayışını yansıtabilmektedir. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı, R-20 forumunda "Herkes EĞitim" (Education for All) ilkesini teşvik ederek, daha barışçıl bir dünya için gerekli yöntemleri sunmuştur.

3.3.3. Faaliyet Alanları

Muhammediye Vakfı, dış ilişkiler ve işbirliği alanında, kendi hareketinin temel özelliklerini ve çalışma alanlarını göz ardı etmeden bazı önemli alanlarda faaliyet göstermektedir. Muhammediye Vakfı, çeşitli kaynaklardan elde edilen verilere göre, uluslararası düzeyde gerçekleştirilen veya yürütülen faaliyetler ile ilgili aşağıdaki tabloda (**Tablo 3.1**) yer alan alanlarda faaliyet göstermektedir:

No	Faaliyet Alanları	Bu Alanda Bazı Yapılmakta/Yapılmış Olan Faaliyetler
1	Eğitim	• Endonezya dışında okullar/üniversiteler açılması ve işletilmesi (UMAM Malezya - Malezya'daki Uluslararası Muhammediye Üniversitesi, Muhammadiyah Australia College - Avustralya Muhammediye Koleji). • Endonezya dışında bulunan üniversitelerle ortak çalışmalar veya işbirlikleri (öğrenci/öğretim üyesi değişimi, öğrenci gönderimi, ortak çalışmalar/araştırmalar, ortak atölyeler düzenlemesi). • Beceriksel ve akademik kurslar veya atölyeler düzenlemesi. • Yurtdışından (seçilmiş ülkeler ve bölgelerden) öğrencilere burs sağlaması.
2	Dini	• Muhammediye Vakfı'nın ideolojisi ve dini görüşleri ile ilgili kitapların yabancı dillere çevirmesi. • Vaizlik ve dini eğitim alanında, Endonezya dışında ve İslam dünyasında faaliyet gösteren kurumlarla (dini eğitim kurumları, dini işler ile ilgili hükümet kurumları vb.) işbirliği yapması. • İslam dünyasında ve tüm dünyada yaşayan Müslümanlar arasında dayanışma ve kardeşlik ilişkilerinin güçlendirmesi. Bu kapsamda gerçekleştirilen faaliyetler arasında: İslamofobi eylemlerini ortadan kaldırma, İslami küresel takvimi birleştirme çalışmalarına katılma vb. yer almaktadır.
3	İnsaniyet ve Diğer Sosyal Alanlarda Faaliyetler	• Endonezya dışında meydana gelen afetlerde gerekli yardımların, bağışların ve ekipmanların (gönüllülerle birlikte) toplaması, seferberlik etmesi ve afet bölgelerine göndermesi.
4	Barış ve Çatışma Çözümü	• Bazı iç savaş veya iç çatışmalarda barış müzakerelerinde arabuluculuk yapılması. Barış antlaşması sağlandıktan sonra, sağlık, eğitim ve iktisat gibi alanlarda kalkınma programlarına yardımcı olması (örneğin: Güney Filipinler, Güney Tayland). • Bazı forumlarda (örneğin: Dünya Barış Forumu) dinler arası ve medeniyetler arası diyalog kurarak, barışçıl bir dünya için gerekli önerilerin elde etmesi

5	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG's) ile İlgili Politikaları	• Aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması. • Herkes için evrensel temel eğitimin sağlanması. • Sürdürülebilir kalkınma için küresel işbirliğinin geliştirilmesi.
6	Kültür, Sanat ve Spor	• Bazı ülkelerde dövüş sanatları birliklerinin (Tapak Suci) şubelerinin açılması, yerel topluluktan üye çekilmesi ve ortak antrenmanlar düzenlemesi.

Tablo 3.1. Muhammediye Vakfı'nın Uluslararasılaşma Politikasında Çalışma Alanları

3.4. Malezya

Malezya, Endonezya ile coğrafya, kültür, tarih ve din açısından benzerlik gösterdiğinden dolayı bu araştırmada tartışılacak bir konu olarak ele alınmaktadır. Zira Malezya ve Endonezya yalnızca coğrafi bakımdan değil, aynı zamanda kültür, dil ve din gibi birçok alanda da yakınlık ve benzerlik sergilemektedir. Örneğin, Endonezya ve Malezya'nın resmi dilleri, Malay dili grubuna aittir. Kültürel açıdan, her iki ülkenin etnik gruplarının çoğunluğu, büyük Malay etnik grubuna dahildir. Dini bakış açısından ise, hem Malezya hem de Endonezya'nın nüfusunun büyük bir kısmı Müslümandır. Ayrıca, mezhepsel açıdan da, Malezya ve Endonezya'daki Müslüman toplulukları, genellikle Şafii mezhebi doğrultusunda ibadetlerini yerine getirmektedir. Bu benzerlikler, her iki ülke arasındaki ilişkilerin uzun bir geçmişe dayandığını ve zaman içinde sürekli olarak geliştiğini göstermektedir.

Endonezya ve Malezya arasında yaşayan yakınlığı ve benzerliği, iki topluluk arasındaki ilişkilerin uzun süre devam etmesine yol açmıştır. Hatta bu ilişkiler, Endonezya ve Malezya devletleri kurulmadan önce başlamıştır. Diğer bir deyişle, bu uzun süreli etkileşim sayesinde, Endonezya ve Malezya toplulukları arasında her alanda güçlü bağlar kurulmuş ve karşılıklı temaslar gerçekleşmiştir. Örneğin, din ve edebiyat alanında, Endonezya ve Malezya'daki pek çok âlim, uzun yıllardır birbirlerini referans alarak bu alanlardaki çalışmalara katkıda bulunmaktadır. Bu durumun en somut örneklerinden biri, merhum HAMKA (Haji Ahmad Karim Amrullah)'nın dini ve edebî çalışmalarında görülmektedir. HAMKA'nın bu alandaki katkıları,

günümüzde hem Malezya’da hem de Endonezya’da pek çok araştırmaya ilham kaynağı olmaktadır..

Günümüzde, Malezya’da yüzlerce hatta binlerce Endonezya diasporası bulunmaktadır. Bu diasporalar, çoğunluklu göçmen işçiler ve öğrencilerden oluşmaktadır. Malezya'daki Endonezya diasporası arasında, Muhammediye Vakfı'nın kadroları, üyeleri ve sempatizanları da yer almakta olup, Malezya’daki Muhammediye Vakfı’nın Özel Şubesi (Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Malaysia) adı altında faaliyet göstermektedir. Bu nedenle, bu altyazıda, Muhammediye Vakfı’nın Malezya’daki özel şubesinin kamu diplomasisi alanındaki faaliyetleri ele alınacaktır.

3.4.1. Yapı ve Faaliyetleri

Malezya’daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, resmi olarak 2007 yılında kurulmuştur. Ancak, Malezya’daki Muhammediye Vakfı'nın örgütsel temelleri 1970’ler ve 1980’ler gibi daha önceki yıllara, hatta Malezya'nın bağımsızlık öncesine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde, yerel toplumlar, Muhammediye Vakfı’nın örgütlü vaaz yöntemlerinden ilham alarak İslami vaaz faaliyetlerine başlamakta ve pek çok Endonezyalı göçmen işçiler Malezya’ya göç etmekteydi.

Muhammediye Vakfı’nın örgütsel veya vaaz faaliyetleri, 1970’li ve 1980’li yıllarda Malezya’da hız kazanmaktaydı. Bu dönemde, özellikle Doğu Cava'nın Gresik ve Lamongan ilçelerinden gelen göçmen işçiler, Malezya’daki yerel topluluklarda sosyal dayanışma grupları kurmaktaydı. Ancak, her topluluğun arkasında, Muhammediye Vakfı'nın kimliği bulunmaktaydı. Bu gruplar, kendi kökenlerine dayalı olarak faaliyette bulunmalarına rağmen, Muhammediye Vakfı'nın hareketine bağlıydı(Mundlirin, 2022: 157).. Bu durumu en iyi örnekleyen topluluklar, 1970’ler ve 1980’lerde kurulan HMWB (Himpunan Warga Muhammadiyah Bulubrangsi) ve IKAMURAW’ idi(Ikatan Warga Muhammadiyah Ranting Wotan).

HMWB, Lamongan ilçesindeki Bulubrangsi Köyü'nden gelen işçiler tarafından kurulmuştur ve Malezya’daki Muhammediye Vakfı’nın ilk yerel topluluğu olarak bilinmektedir. HMWB’nin ana faaliyet alanları vaazcilik, girişimcilik ve sosyal dayanışma ve yardımlaşmadır (Fatkhur, 2022: 166). Ancak HMWB'nin esas faaliyet

alanı, girişimciliktir. Girişimcilik faaliyetleri arasında para transferi ve bilet satışı bulunmaktadır. Bu faaliyetlerden elde edilen gelirler, HMWB'nin vaazcilik ve sosyal yardım çalışmalarını fonlamak için kullanılmaktadır. Örneğin, Bulubrangsi Köyü'ndeki bir medrese ve Malezya'daki rutin dini etkinlikler için bağışlar toplanmaktadır.

IKAMURAW, öte yandan, Gresik ilçesindeki Wotan Köyü'nden gelen işçiler tarafından kurulmuştur. Bu topluluğun ana faaliyetleri vaazcilik, göçmenler arası iletişimi güçlendirme ve hayırseverlik faaliyetleridir. IKAMURAW'ın üyelerinden düzenli olarak bağışlar toplanmakta ve bu bağışlar, Wotan Köyü'nde cami ve medrese inşası ve yetimlere yardım için kullanılmaktadır. Bu faaliyetler, IKAMURAW'ın temel faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir (Mundlirin, 2022b: 156).

Endonezya'dan Malezya'ya göç eden işçilerin dışında, Muhammediye Vakfı'nın vaazcilik hareketi, Malezya'daki yerel vaizler tarafından da benimsenmiştir. Bu yerel vaizler, 1950'lerden itibaren Malezya'nın farklı bölgelerinde, özellikle Selangor, Pulau Pinang (Penang Adası), Perlis, Kedah ve Kuala Lumpur gibi yerlerde faaliyet göstermiştir. Bu vaizlerin ortak noktası, Muhammediye Vakfı'nın "*Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i anil münker*" (iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak) prensibini takip etmesi imiş. Ayrıca, bu vaizler Endonezya'daki Muhammediye Vakfı ile güçlü bir bağa sahip olup, karşılıklı olarak birbirlerinden ilham almıştır (Kamal, 2022:19). 1967 yılında, Pulau Pinang'daki bazı vaizler, Malezya'daki Muhammediye Derneği'ni (*Pertubuhan Muhammadiyah Malaysia*) kurmuştur. Bu dernek, Malezya'nın İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak resmi dernek statüsünde kaydedilmiştir (Muhammadiyahpulaupinang.blogspot.com, son erişim tarihi: 27 Aralık 2023). Bu hareket, Endonezya merkezli Muhammediye Vakfı'ndan daha çok ideolojik bir bağ taşıyan bir yapılanma olmuştur.

Malezya'daki Muhammediye Derneği veya *Pertubuhan Muhammadiyah Malaysia* (Malezya Muhammediye Derneği), sonraki gelişmelerde Güneydoğu Asya bölgesinde (Malezya ve çevresindeki ülkelerde) sosyal ve vaaz faaliyetlerini aktif bir şekilde yürütmektedir. Kedah kökenli olan Üstad Abdul Wahab'ın öncülüğünde, *Muhammadiyah International* (Uluslararası Muhammediye) kurulmuştur. Üstad Abdul Wahab'ın öncülüğü ve Endonezya'daki Muhammediye Vakfı Genel

Başkanlığı'nın onayıyla 2009 yılında, *Muhammadiyah International*, bazı ASEAN ülkelerinde (örneğin, Kamboçya, Tayland ve Laos) şubeler açarak vaaz ve diğer sosyal faaliyetlerine başlamıştır (Suara Muhammadiyah, 20 Mart 2020). Ayrıca, Üstad Abdul Wahab, söz konusu ülkelerde vaaz ve sosyal faaliyetlerini 2007 yılında yürütmeye başlamıştır. Üstad Abdul Wahab ve ekibi, bu ülkelerde İslam'a yeni geçenler, İslam'ın vaaz faaliyetleriyle temas kurmayan toplumlar ve fakir Müslümanlar için dini, sosyal yardım ve eğitim faaliyetleri düzenlemektedir (SangPencerah.id, 5 Şubat 2014). Üstad Abdul Wahab'ın vefatına rağmen, *Muhammadiyah International*'ın faaliyetleri devam etmekte olup, Kamboçya, Tayland ve Laos'taki şubeler, Muhammediye Vakfı'nın kardeş örgütleri olarak faaliyet göstermektedir.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı şubesinin kurma çalışmaları, 1998 yılında başlamıştır. Malezya'daki bir uluslararası okulda öğretmenlik yapan Kauman Senti³⁵ kökenli Zulfan Haidar, Malezya'daki Muhammediye Vakfı kadrolarının üyelik kimlik kartlarını (Endonezce: *Kartu Tanda Anggota Muhammadiyah/KTAM*) toplayarak, Muhammediye Vakfı Malezya Şubesi'ni kurmak için çalışmalara başlamıştır (Amin, 2022: 282). Ancak, Malezya'daki Muhammediye Vakfı şubesinin açılması süreci istikrarsız bir şekilde devam etmiştir ve bu durum 2007 yılına kadar sürmüştür.

Mayıs 2007 civarında, o dönemdeki Genel Başkan Aişiyeye Siti Chamamah Soeratno'nun Malezya'yı ziyaret etmesiyle birlikte, Malezya'daki Muhammediye Vakfı şubesinin açılması yeniden gündeme gelmiştir. Siti Chamamah Soeratno, ziyaret sırasında bazı Muhammediye Vakfı kadrolarıyla görüşmeler yaparak, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin doğrudan açılmasını talep etmiştir (Kamal, 2022b: 20). Ayrıca, Siti Chamamah Soeratno, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin hızla kurulabilmesi için Kuala Lumpur'daki Muhammediye Vakfı kadrolarını toplama talimatı vermiştir.

Bunun ardından, o dönemdeki Kuala Lumpur Endonezya Büyükelçiliği Eğitim Ataşesi Imron Hanafi ve diğer kadrolar (örneğin: Sulton Kamal, Ahyar Adnan, Masyhudi Muqarrabin) öncülüğünde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi kurulması için çalışmalar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Ayrıca, Imron Hanafi, hem

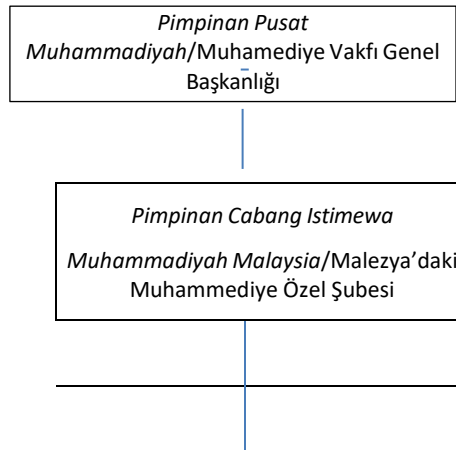
³⁵ Muhammediye Vakfı ve kurucusunun doğduğu yeri.

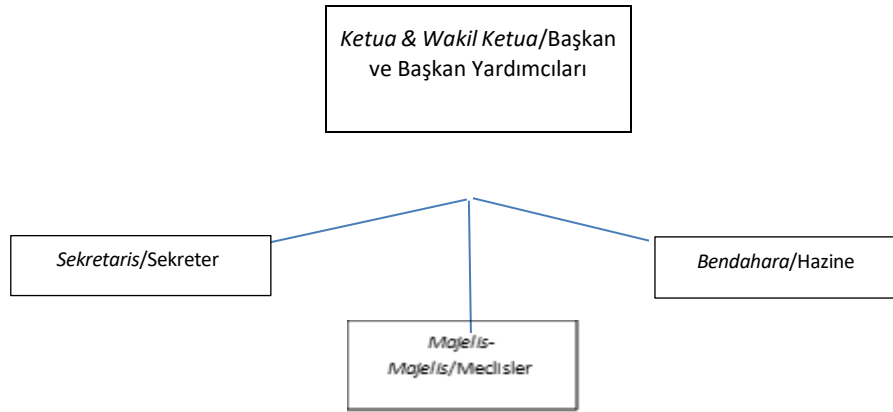
Muhammediye Vakfı Malezya Şubesi kurma komitesinin başkanlığını yapmış, hem de Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kurulması için gerekli toplantıları kendi evinde düzenlemiştir (Kamal, 2022c: 22). Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kurulum süreci Mayıs-Ağustos 2007 tarihleri arasında, yaklaşık dört ay boyunca sürmüştür.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kuruluşu, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan tam destek almıştır. Ayrıca, bu dönemde görev yapan Muhammediye Vakfı Genel Başkanı Din Syamsuddin, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kurulumunu hızlandırmak için çalışmalar yapmıştır. Nihayetinde, 31 Ağustos tarihinde, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'nın onayıyla Malezya'daki Muhammediye Vakfı resmi olarak kurulmuştur (Kamal, 2022d: 22). Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin ilk başkanı, Doç. Dr. Ahyar Adnan olmuştur.

3.4.1.1. Örgütsel Yapısı

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısı, kuruluşunun ilk yıllarından itibaren tedrici bir şekilde gelişim göstermiştir. Sahip olduğu özel statüsü ve dinamikleri nedeniyle, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı'nın örgütsel yapısı ile bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, 2009 yılına kadar Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yalnızca ana yürütme organı (başkan, başkan yardımcısı, sekreter ve hazine) ve meclislerden oluşmaktaydı.

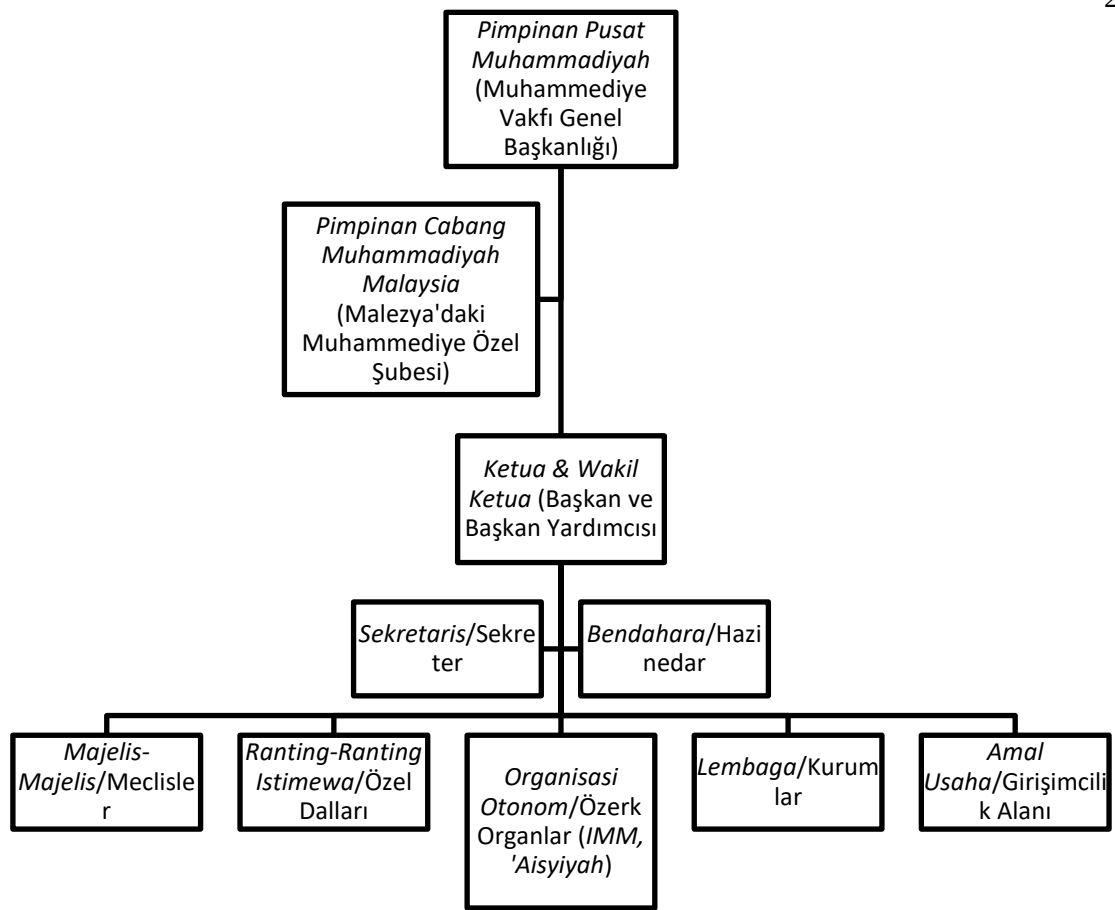
Şekil 3.1. Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin İlk Örgütsel Yapısı

Yaklaşık 2009 yılında, Malezya'daki Aişiyeye Özel Şubesi (*Pimpinan Cabang Aisyiyah Malaysia*) kurulmuş ve bu durum, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısında önemli bir gelişim sürecini başlatmıştır. Malezya'daki Aişiyeye Özel Şubesi, tıpkı ana kuruluşu gibi kadınlarla ilgili alanda özerk bir örgüt olarak tanınmaktadır. Aynı yıl içinde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı kadrolarının, işçi topluluklarıyla temas kurarak Kuala Lumpur ve Klang Vadisi çevresinde özel şubeler (*Ranting Istimewa*) açması sağlanmıştır (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 25 Mayıs 2024). İlk açılan özel şube, *Pimpinan Ranting Muhammadiyah Kampong Baru* (Kampong Baru Muhammediye Vakfı Özel Dalı) olmuştur. Bu özel şubeler, 1970'ler ile 1990'lar arasında kurulmuş olan Muhammediye topluluklarından (HMWB, IKAMURAW vb.) kaynaklanmıştır. Bu topluluklar, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısına dâhil olduktan sonra özel şube olarak kabul edilmiştir.

Bu ifadenin en somut örneği, HMWB (*Himpunan Warga Muhammadiyah Bulu Brangsi/Bulu Brangsi Muhammediye Topluluğu Birliği*) ve IKAMURAW (*Ikatan Warga Muhammadiyah Ranting Wotan/Wotan Muhammediye Vakfı Dalı Topluluklar Birliği*) gibi topluluklar arasında gözlemlenmektedir. Her iki Muhammediye topluluğu, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısına dâhil olduktan sonra, bulundukları yerlerle özdeşleşerek özel şube olarak isim değiştirmiştir. Ayrıca, HMWB, *PRIM Kampong Baru* (Kampong Baru Muhammediye Vakfı Özel Dalı) adını alarak, Malezya'daki Muhammediye Vakfı

örgütsel yapısında ilk özel dalı olarak tanınmıştır (Fatkhur, 2022b: 167). IKAMURAW ise 2017 yılında, *PRIM Kepong* (Kepong Muhammediye Vakfı Özel Dalı) adını alarak, HMWB'nin adını takip etmiştir. Her iki topluluğun üyelerinin büyük çoğunluğu, belirli bölgelerde (Kampong Baru ve Kepong) ikamet etmektedir. HMWB ve IKAMURAW'ın adlarını değiştirmesi, diğer Malezya'daki mevcut ve daha önce kurulmuş olan Muhammediye toplulukları tarafından da takip edilmiştir. Günümüzde, Malezya'daki özel şubesinde 10 özel dal ve 5 Aişiyeye özel dalı bulunmaktadır..

Meclisler konusunda, üyelerin sayısının artması ve örgütsel ihtiyaçların gelişmesiyle birlikte, meclis yapısı da büyümüştür. Arifin Ismail başkanlığında, sosyal ve kültürel işler, araştırma ve geliştirme, halkla ilişkiler gibi alanlarda yeni meclisler eklenmiştir. Ayrıca, dini ve hukuki alanda uzmanlaşmış üyelerin sayısının fazla olması nedeniyle, Tercih ve Tecdit Meclisi ile Hukuk/Savunuculuk Meclisi de örgütsel yapıya dâhil edilmiştir. Sonraki dönemde, yani Sonny Zulhuda başkanlığında, örgütsel yapıda bir küçülme ve sadeleştirme süreci yaşanmıştır. Ehil ve yetkili kadroların yetersizliği nedeniyle, Sonny Zulhuda döneminde Tercih ve Tecdit Meclisi örgütsel yapısından geçici olarak kaldırılmıştır. Diğer alanlarda ise, örneğin araştırma ve geliştirme, sosyal ve kültürel gibi alanlar, Sosyal Hizmet ve Yardımlaşma Meclisi ile Eğitim, Spor ve Kültür Meclisi çatısı altında birleştirilmiştir. Tercih ve Tecdit Meclisi, günümüzde tekrar etkinleştirilmiştir ve aynı zamanda yeni bir alan eklenmiştir. Örneğin, girişimcilik alanı, bu dönemde Ekonomi Meclisi ile birleştirilerek, Ekonomi ve Girişimcilik adı altında yeni bir meclis oluşturulmuştur.

Şekil 3.2. Günümüzdeki Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin Örgütsel Yapısı

Yukarıdaki tartışmalara göre, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısı, kendi ihtiyaçları ve insan kaynakları doğrultusunda büyümektedir. Bu süreçte bazı kurumlar, özerk organlar ve girişimcilik alanları da ortaya çıkmıştır. Zira meclislerin yapısının geliştirilmesi, bölgesel çalışma birimlerinin oluşturulması (Özel Dallar) ve bazı özerk organların kurulması sonrasında, diğer özerk organlar ve girişimcilik alanları da kurulmuştur. Yeni kurulan organlar, aşağıdaki **Tablo 3.2'**de yer almaktadır.

No	Yeni Organların İsim	Türü	İlgili Alanlar
1	<i>Ikatan Mahasiswa Muhammadiyah Pimpinan Cabang Luar Negeri Malaysia</i>	Özerk Örgütü	Gençlik (Üniversiteliler için Muhammediye

	(IMM PCLN Malaysia) /Muhammediye Üniversite Öğrenciler Birliği Malezya Yurtdışı Şubesi		Vakfı kardolaşma ve düşünce platformu)
2	Taman Pendidikan Al- Qur'an PRIMA dan Baitu Darwish/PRIMA ve Baitu Darwish Kuran Kursu	Girişimcilik Alanı	Eğitim (Dini Eğitimi)
3	Sanggar Bimbingan Kepong & Kampung Baru/ Kepong ve Kampung Baru Eğitim Merkezi	Girişimcilik Alanı	Eğitim (İlkokulu seviyede yaygın eğitim kurumu)
4	LAZISMU Malaysia/ Malezya'daki Muhammediye Vakfı Zekat ve Bağış Kurumu	Kurum	Zekat ve Bağış Toplama ve Dağıtma
5	PAUD 'Aisyiyah Gombak/Gombak Aişye Çocukluk Erken Eğitimi	Girişimcilik Alanı	Eğitim (Çocukluk Erken Eğitimi)
6	Wasola (Warung Soto Lamongan)	Girişimcilik Alanı	Girişimcilik (Endonezya-üsüllü yemek lokantası)
7	MDMC Malaysia/ Malezya'daki Muhammediye Vakfı Afet Yönetimi Merkezi	Kurum	Afet Yardımı ve Yönetim
8	Universiti Muhammadiyah Antarabangsa Malaysia/Malezya'daki Muhammediye Uluslararası	Girişimcilik Alanı	Eğitim (Üniversite seviyesi eğitim kurumu, Muhammediye Vakfı

	Üniversitesi		Genel Başkanlığı ile ortak girişimdir)

Tablo 3.2. Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın Yeni Eklenmiş Organları

Üyelik yapısı bakımından birkaç gruba ayrılmaktadır. Sulton Kamal'a (2022) göre, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi üyeliği, dört ana gruptan oluşmaktadır. Bunlar:

a. Öğrenciler, Akademisyenler ve Göçmen Profesyoneller

Genellikle bu üyelik grubu, Malezya'da eğitim gören öğrenciler, görev yapan akademisyenler ve diğer profesyoneller (Endonezya Büyükelçiliği'nde çalışan diplomatlar vb.) tarafından oluşturulmaktadır. Bu grup üyeleri, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kuruluşu ve ilk yıllarında kritik ve önemli roller üstlenmiştir. Zira bu grup, Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin kurulmasında öncülük etmiştir. Dahası, sahip oldukları bilgi ve tecrübeler sayesinde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısının hızlı ve düzenli bir şekilde oluşturulmasına katkı sağlamışlardır. Ancak, bu üyelik grubunun dezavantajı, görev veya öğrenim süresi doğrultusunda kısıtlı oturum süresi bulunmasıdır. Kısacası, bu tür üyeliklerin sayısı zaman içinde istikrarsızlık gösterebilmektedir.

b. Endonezya Göçmen İşçiler

Bu tür üye grubu, son dönemde Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin gerçekleştirdiği örgütsel faaliyetlerde ve üye yapısında önemli bir rol oynamaktadır. Dahası, bu grup, örgütsel yaşamda daha azimli bir şekilde tanınmaktadır. Bu grup, genellikle Muhammediye Vakfı'nın kitlesel güç cephelerinden, özellikle Endonezya'nın Doğu Cava İli'nin Gresik ve Lamongan ilçelerinden gelen üyelerden oluşmaktadır. Bu gruptan gelen üyeler, çoğunlukla onlarca yıl boyunca Malezya'da göçmen işçisi olarak çalışmaktadır. Buna rağmen, bu üyeler, Muhammediye Vakfı'nın temel dini değerleri ve öğretilerini uygulamaya devam etmektedir. Sayılarının diğer üye

gruplarına göre daha fazla olması nedeniyle, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin en büyük üye tabanını oluşturmaktadır.

c. Kalıcı Oturma İzni Sahip Olan Diasporalar/Malezya Vatandaşlığı'na Geçiş Yapan Diasporalar

Bu tür üye grubu aslen Endonezya kökenli olup, Malezya'da kalıcı oturma iznine sahip olan ya da Malezya vatandaşlığına geçmiş olan bireylerden oluşmaktadır. Çoğunluğu, uzun süreli ve kalıcı bir şekilde Malezya'da oturmakta olan, ancak yine de Muhammediye Vakfı'na pozitif duygu besleyen ve genellikle vakfın duygudaşları, aktivistleri ve kadrolarının neslinden gelen kişilerdir. Bu grup üyeleri, çoğunlukla Malezya Özel Şubesi'nin girişimcilik veya örgütsel faaliyetlerinde aktif bir şekilde yer almaktadır.

d. Yerel Vatandaşlar Sempatizanları

Bu grup, Malezya kökenli yerel vatandaşlardan oluşmakta olup, Muhammediye Vakfı'nın ideolojisine, görüş ve düşüncelerine karşı pozitif duygular beslemekte ve vakfın tüm faaliyetlerine gönüllü olarak destek vermektedir. Bu tür üyeler, Malezya'daki tüm faaliyetlere katılabilmektedir. Bu gruptaki üyeler, akademisyenlerden bürokratlardan, dini öğretmenlerden ulemalardan bakanlara kadar çok geniş bir yelpazeden gelmektedir.

Buna rağmen, yabancı üyeler kabulü ile ilgili net kuralların olmaması nedeniyle, bu gruptaki üyeler, hâlâ resmi olarak Muhammediye Vakfı üyeliğinde yer almamaktadır. Üye kabulü durumunda ise, özel ya da olağanüstü üye olarak Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından atanabilmektedir.

Farklı gruplardan veya özgeçmişlerden oluşmuş olmasına rağmen, üyeler arasındaki ilişkiler iyi, kardeşlik ve birlik içinde sürdürmektedir. Özgeçmiş farklılıkları sebebiyle herhangi bir ayrımcılık söz konusu değildir. Dahası, son üç yönetim döneminde bazı göçmen işçilerin, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yönetimine dâhil olduğu görülmektedir (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 19/12/2023). Aynı zamanda, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, sahip

olduğu sağlam kitle tabanı sayesinde kendi örgütsel potansiyelini güçlendirerek avantaj sağlamaktadır.

Aynı durum, Malezya'dan mezun olan veya dönen üyeler için de geçerlidir. İnfomal olarak, özellikle bir WhatsApp grubu üzerinden yürütülse de, bu üyelerin ikili ilişkileri iyi ve aktif bir şekilde sürdürülmektedir. Bazı kadrolar dahi, Muhammediye Vakfı'nın örgütsel yapısında her seviyede aktif bir şekilde hizmet etmeye devam etmektedir (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 25 Haziran 2024). Başka bir deyişle, Malezya'dan dönen üyelerle ilişkiler karşılıklı olarak iyi olup, hem Muhammediye Vakfı hem de Malezya'daki Özel Şube için örgütsel faaliyetlerde yardımcı olmaktadır.

Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı veya örgütsel merkez yönetimi ile ilişkiler de son derece iyi ve karşılıklı olarak yürütülmektedir. Önceki bölümde bahsedildiği gibi ve bu bölümde belirtilen şekillerde (**Şekil 3.1 ve Şekil 3.2**), Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, doğrudan Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından koordine edilebilmektedir. Başka bir deyişle, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından gerçekleştirilen tüm örgütsel faaliyetler, doğrudan Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na sorumluluk yüklemektedir.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile Endonezya'daki Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı arasındaki iletişim de benzer bir şekilde yürütülmektedir. İki kurum arasındaki ilişkiler rutin ve etkili bir şekilde sürdürülmektedir. Ayrıca, Malezya'daki Özel Şube'nin üyeler için gerçekleştirdiği her eğitim programında, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan bir temsilci konuşmacı ya da eğitmen olarak yer almaktadır. Aynı zamanda, Malezya'yı ziyaret eden Muhammediye Vakfı liderleri, rutin olarak Özel Şube'nin merkezi veya kadrolarını ziyaret etmekte ve iki taraflı diyaloglar kurmaktadır (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 25 Haziran 2024). Bu durum, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı arasındaki iletişim ve teması son derece güçlü ve yakın hale getirmektedir.

Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, aynı zamanda danışmanlık hizmeti sağlamakta ve bazı durumlarda tayin etme yetkisine de sahiptir. Gerektiğinde,

Muhammediye Vakfı Genel Başkanı, maddi ve manevi destek de sunmaktadır. Örneğin, COVID-19'un ilk dönemlerinde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve Doğu Cava Muhammediye Vakfı Bölge Başkanlığı'ndan maddi destek almıştır. Elde edilen maddi destekler, COVID-19 pandemisi nedeniyle mağdur olan göçmen işçilere öncelikli olarak yardımlar sağlanmıştır. Kalan yardımlar ise, Malezya Özel Şubesi'nin kasasına aktarılmış ve yeni bir girişimcilik alanı (lokanta) kurmak için ilk sermaye olarak kullanılmıştır (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 25 Haziran 2024). Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan sağlanan maddi ve manevi destekler, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve üyelerinin güçlendirilmesine yönelik olarak hedeflenmektedir. Bu bağlamda, Muhammediye Genel Başkanı, Malezya'daki Özel Şube'nin örgütsel hayatı ve faaliyetlerinin daha güçlü ve etkili olması için her zaman yardım sağlamayı taahhüt etmektedir.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, aynı şekilde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen bazı programlar ve faaliyetlere yardımcı olmaya hazırdır. Dahası, Malezya'daki Özel Şube gönüllü ve rızaya dayalı olarak bu faaliyetlere katılmaktadır. Bu durumun en somut örneği, Malezya'daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi'nin (UMAM/Universiti Muhammadiyah Antarabangsa Malaysia) kuruluş sürecinde görülmektedir. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, UMAM'ın kuruluş sürecinde yasal ve idari gerekliliklerin yerine getirilmesi için aktif bir şekilde destek vermektedir. Ayrıca, Malezya Eğitim Bakanlığı'ndan izin alabilmek için yapılan son sunumda, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin temsilcisi (Sonny Zulhuda, Başkan) ve Endonezya'dan gelen bir temsilci, birlikte Bakanlık önünde sunum yapmışlardır (Nugroho, 2023:95). Malezya Eğitim Bakanlığı'ndan kuruluş izni alındıktan sonra, UMAM için tahsis edilen binaların restorasyon süreci de tamamen Malezya'daki Özel Şube'ye sorumluluk verilerek gerçekleştirilecektir (Kamal, 2022e:32). Dolayısıyla, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı arasındaki iyi ve karşılıklı ilişkiler, son derece güçlü bir görevdaşlık ruhuyla devam etmektedir.

3.4.1.2. Faaliyetler

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin faaliyetleri iki ana alana odaklanmaktadır. Bu iki alan aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın bazı çalışma alanlarıyla da benzerlik göstermektedir. Bu çalışma alanlar şunlardır:

- a. Dini ve Sosyal Faaliyetler
- b. Eğitim

Dini ve Sosyal Faaliyetler alanı oldukça geniş olup, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nde bulunan pek çok aktör bu faaliyetlere dâhil olmaktadır. Faaliyetlerin sıklığı, rutin ve arızı faaliyetlere ayrılmaktadır. Bu alandaki rutin faaliyetlerden biri, her özel dalda en az bir kez gerçekleştirilen dini sohbetler ya da dini atölyelerdir (Endonezce: pengajian) (Muhammad Ali Imron, mülakat tarihi: 27 Haziran 2024). Ayrıca, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi de benzer bir faaliyeti kendi sekreterlik bürosunda ayda bir kez gerçekleştirmektedir.

Katılımcıların ilgisini artırmak ve üyelerin ihtiyaçlarına uygun etkinlikler düzenlemek amacıyla, faaliyetlerin organizatörleri (Özel Şube ve Özel Dallar) yaratıcı ve yenilikçi yöntemler kullanmaktadır. Birinci örnek, sohbet veya atölye konularının belirlenmesinde organizatörlerin her etkinlikte farklı konularda sohbetler yapmaya özen göstermesidir. İkinci örnek ise, sohbet veya atölye yerlerinin belirlenmesinde organizatörlerin sadece cami, mescit veya sekreterlik bürosundaki salonları değil, bazı durumlarda rekreasyon parklarında da etkinlikler düzenlemeleridir (Muslihun, 2022:96). Son olarak, organizasyon içinde üyeler arasındaki kardeşlik ve vefa ilişkilerini güçlendirmek adına, rekreasyon parklarında gerçekleştirilen dini sohbetler sayesinde katılımcılar, ailelerini ya da yakın arkadaşlarını davet edebilmekte ve etkinlik sonrası diğer üyelerle eğlence ve sosyal etkileşimde bulunabilmektedir.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve Özel Dalları dışında, Malezya'daki 'Aişye (Kadın Kolları) Özel Şubesi de aylık dini sohbetler düzenlemektedir. 'Aişye'nin düzenlediği rutin sohbetlerin konuları genellikle kadınlarla ilgili dini meseleler, özellikle kadınlar fıkhi üzerine olmaktadır (Ashikan, 2022:164). Bu konular, ebeveynlik, çocuk gelişimi, aile ve kadın sağlığı gibi diğer önemli konularla da birleştirilerek ele alınmaktadır (PCIM Malaysia, 29 Mart 2010).

Başka bir deyişle, 'Aişye Özel Şubesi'nin yürüttüğü dini sohbetler ve atölyeler, ana kuruluş olan Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin benimsediği benzer yöntemleri takip etmektedir.

Diğer rutin faaliyetler arasında, yıllık bağış ve yardım dağıtım faaliyetleri de yer almaktadır. Bu yıllık faaliyetler, genellikle LAZISMU Malezya (Muhammediye Vakfı Bağış ve Zekat Kurumu Malezya Şubesi) ve MDMC Malezya (Malezya'daki Muhammediye Afet Yönetim Merkezi) ile işbirliği içinde yürütülmektedir. Yıllık bağış ve yardım dağıtım faaliyetleri, iki ana faaliyet alanına ayrılmaktadır. Birinci faaliyet, Ramazan Bayramı öncesinde fitre ve bağış toplama işlemidir. Bu faaliyet, her yıl Ramazan ayında ve Ramazan Bayramı öncesinde gerçekleştirilmektedir.

LAZISMU Malaysia ve MDMC Malaysia, fitre bağışı toplama ve dağıtım faaliyetlerinde koordineli bir şekilde çalışmaktadır. 2023 Ramazan ayında, bu iki kurumun fitre ve bağışları toplama ve dağıtım faaliyetleri örnek olarak gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, LAZISMU Malezya, fitre ve bağış toplama faaliyetlerine odaklanırken, MDMC Malezya bu bağışların dağıtılmasında rol oynamaktadır. Bu yardım, sadece Endonezyalı göçmen işçilere değil, yerel işçilere, yetimhanelere ve Malezya'da mahsur kalan Arakanlı sığınmacılara da ulaştırılmaktadır (*Suara Muhammadiyah*, 25 Nisan 2023).

Dini ve sosyal alandaki diğer yıllık rutin faaliyetlerden biri de Kurban Bayramı'nda kurban hayvanlarının kesmesidir. Bu faaliyet, 2011 yılından bu yana sürdürülmekte olup, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin emek yoğun programlarından biri olarak tanınmaktadır. Faaliyet, Kurban Bayramı'ndan aylar önce hazırlıkların yapılması ve tüm kadronun (kasaptan dağıtımına kadar) etkinlikte yer almasıyla gerçekleştirilmektedir (Kamal, 2022:318). Aynı zamanda, Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kurban faaliyeti de kapsamlı bir şekilde yapılmaktadır. Zira kurban kesim komiteleri, sadece Malezya'da yaşayan Endonezyalılarından kurban hayvanları kabul etmemekte, yerel topluluklardan ve Malezya'da yaşayan diğer yabancı uyruklardan da kurban kabul edilmektedir. Ayrıca, bazı Malezya halk figürleri, kendi kurbanlarını Malezya'daki Özel Şube'nin kurban kesim komitesine teslim etmektedir. Örneğin, 2017 yılında bir Malezya milletvekili ve Malezya'daki Endonezya Diaspora Topluluğu lideri, kurban hayvanını kesilmek ve

dağıtılmak üzere Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne teslim etmiştir.

Kesim ve et dağıtım faaliyetinde de benzer bir durum yaşanmaktadır. 2023 Kurban Bayramı'nda Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, iki farklı yerde kurban kesimi gerçekleştirmiştir. Bu dönemde, hem Malezya'da hem de Endonezya'da kurban kesimi yapılmıştır. Endonezya'daki kurban kesimi, Doğu Güneydoğu Adalar (Endonezce: Nusa Tenggara Timur) ilinde yer alan Alor Adası'nda yapılmıştır. Alor Adası'nın kesim yeri olarak seçilmesinin amacı, adadaki vaazlık faaliyetlerini desteklemişir (PCIM Malaysia, 01 Temmuz 2023). Kesim sonrasında, kurban eti, İslam'a yeni geçenlere ve yoksul olan yerel topluluklara dağıtılacaktır.

Yukarıdaki bahsedilen rutin faaliyetleri ile birlikte, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi bazı arızı faaliyetler de yürütmektedir. Bunlar şunlardır:

- a. Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan Davet Edilen Konuşmacılarla Dini Sohbeti ve Diyalog.

Bu faaliyet, genellikle Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan bir figürün Malezya'yı ziyaret ettiği zamanlarda gerçekleştirilmektedir. Ziyaretçi figür, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin sekreterliğinde büyük bir dini sohbetin konuşmacısı olarak davet edilmektedir. Malezya'daki Muhammediye Vakfı kadrolarını daha yakından tanıyabilmek amacıyla, bu etkinlik bazen özel dallarda da yapılmaktadır. Gerçekleştirilen sohbetlerde, tüm üyeler sadece ziyaretçi figürlerden tavsiyeler almakla kalmaz, aynı zamanda aktif ve iki yönlü bir diyalog da yapabilmektedirler (Sonny Zuhuda, mülakat tarihi: 27 Haziran 2024). Bu sebepten dolayı, bu faaliyetteki katılımcı sayısı bin kişiye kadar çıkmaktadır.

- b. Felakette Mağdur Olan Üyelere ve Doğal/Doğal Dışı Afet Mağdurlarına Yardım.

Bu faaliyet, gerek Malezya'da ve Endonezya'da gerekse dünyadaki diğer bölgelerde doğal ve insan kaynaklı afetlerin meydana geldiği zamanlarda yürütülmektedir. Örneğin, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve LAZISMU Malezya, COVID-19 pandemisinin başlangıcında uygulanan

hareket kısıtlamaları nedeniyle mağdur olan Endonezyalı göçmen işçilere yardım göndermekteydi. Bu dönemde, temel gıda maddeleri ve kişisel koruyucu ekipmanlar (maske, eldiven vb.) ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktaydı (Mukhlis, 2022:20).

Başka bir örnek ise, 2017 yılında Malezya'nın Kampung Baru mahallesinde bulunan göçmen işçilerin kiralık konaklarında meydana gelen yangındı. Bu yangında mağdur olan üyeler ve diğer afetzedeler (Endonezya göçmen işçileri ve aileleri) için, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi aktif bir şekilde yardım sağlamaktaydı (Ashikan, 2022b:164).

- c. Malezya'daki Endonezya STK'lar Birliği İle İşbirliği Yaparak Endonezyalı Göçmen İşçilere Ücretsiz Topluca Sağlık Kontrolü ve Çocukları İçin Toplu Sünnet Etkinlikleri.

Bu faaliyet, COVID-19 pandemisinden önce rutin bir faaliyet olarak yürütülmekteydi. Zira, bu faaliyet, Malezya'daki diğer Endonezya merkezli İslam STK'ları ve Endonezya STK'ları ile birlikte yıllık olarak gerçekleştirilmekteydi (Ashikan, 2022b:164). Dahası, yerel topluluklar da bu faaliyete dâhil edilmektedir. Örneğin, çocuklar için düzenlenen toplu sünnet faaliyetinde, Kuala Lumpur'a yakın Gombak Mahallesi'nde bulunan Zaid bin Haritsah Camii'nin yöneticisi ile koordineli bir şekilde ortaklaşa düzenlenmektedir. Bu şekilde, yerel topluluklardan çocuklar da bu faaliyete dâhil edilebilmektedir (Nasyithah, 2022:220). Ancak, COVID-19 pandemisi ve sonrasında gelen kısıtlamalar nedeniyle bu faaliyet hâlâ gerçekleştirilememektedir. Bu sebeple, bu etkinlik veya faaliyet arızı bir faaliyet olarak nitelendirilebilmektedir.

- d. Yasadışı Göçmen İşçilere Destek ve Savunuculuk Hizmetleri.

Bu faaliyet, 2021 yılında Malezya hükümetinin yasadışı yabancı göçmen işçilere karşı uyguladığı "yeniden ayarlama" (Malayca/Endonezce: *rekalibrasi*) politikası ile birlikte yürütülmektedir. Malezya hükümetinin "yeniden ayarlama" politikasının amacı, Malezya'ya yasadışı yolla gelen göçmen işçilerin yasal bir şekilde Malezya'da çalışabilmesini sağlamak ya da

kendi ülkelerine dönmelerine yardımcı olmaktır. Kısacası, bu program, yasadışı göçmen işçiler için yasal bir statü kazanma programı gibi görünmektedir, zira bu program olmadan, kendi ülkelerine dönmek isteyen işçiler, hukuki ve adli işlemlere tabi tutulmuştur (*Suara Muhammadiyah*, 17 Mayıs 2021).

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bu kapsamda, Malezya'daki yıllarca yasadışı çalışan Endonezya göçmen işçilerinin "yeniden ayarlama" politikasından faydalanarak Endonezya'ya dönmeleri için gereken destek ve savunuculuğu sağlamaktadır. Bu destekler arasında, pasaport yerine geçebilecek seyahat belgesi başvurusu, uçak bileti temini, Malezya göç idaresi nezdinde ceza işlemleri gibi çeşitli yardımlar bulunmaktadır (PCIM Malaysia, 16 Mayıs 2021).³⁶

Sonraki faaliyetler, eğitim alanında gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Bu alandaki faaliyetler, büyük ölçüde Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin eğitim alanındaki girişimcilik birimleri tarafından yürütülmektedir. Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, eğitim alanında üç farklı girişimcilik birimi veya programına sahiptir. Bunlar:

a. Çocuklar İçin Kuran Kursu (Endonezce: *Taman Pendidikan Al-Qur'an*)

Bu girişimcilik birimi, çocuklara yönelik Kuran tilaveti ve yazma öğretimi yapmaktadır. Kuran kursundaki öğrenciler, yalnızca Endonezyalı göçmen işçilerin çocukları ile sınırlı kalmamakta, yerel topluluklardan da çocuklar bu kurslara katılabilmektedir. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, üç farklı şubede Kuran kursları düzenlemektedir (Syaiful Hadi, 6 Ocak 2022).

b. Toplum Eğitim Merkezi (Endonezce: *Pusat Kegiatan Belajar Masyarakat*)

Bu girişimcilik biriminin temel amacı, Endonezyalı göçmen işçilerin çocuklarına, ilkokuldan lise seviyesine kadar yaygın eğitim programları sunmaktır. Programın özellikle Endonezyalı göçmen işçilerin çocuklarına yönelik olmasının nedeni,

³⁶ Bu faaliyet ile ilgili açıklamalar daha sonraki tartışmalarda, özellikle kamu diplomasisi çalışma alanlarında daha derin bir şekilde bahsedecektir.

Malezya’da bulunan Endonezyalı yasadışı göçmen işçilerin, resmi seyahat ve oturma izni olmadan yaşaması ve genellikle yoksulluk sınırının altında yaşamalarıdır. Bu sebeplerle, çoğu yasadışı göçmen işçisi, resmi yerel okullarda ya da Endonezya Büyükelçiliği tarafından işletilen okullarda eğitim alma fırsatına sahip değildir (Syaiful Hadi, 6 Ocak 2022b).

Bu eğitim programları, Kuala Lumpur’daki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği’nin Eğitim Ataşeliği ve Sekolah Indonesia Kuala Lumpur (Kuala Lumpur’daki Endonezya Koleji) ile işbirliği içinde yürütülmektedir. Eğitim programlarının sonunda, öğrenciler Endonezya Büyükelçiliği tarafından yapılan denklik sınavına katılabilmektedir. Ayrıca, verilen diplomalar Endonezya hükümeti tarafından tanınmaktadır. Endonezya’da eğitimine devam etmek isteyen öğrencilere, Endonezya Büyükelçiliği seyahat belgesi düzenlemektedir. Dahası, Endonezya’daki bazı okullar, Malezya’daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi mezunlarını, eğitim harcı almaksızın kabul etmektedir (Al-Minangkabawi, 2022b: 215).

Bugün itibarıyla, Malezya’daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Kuala Lumpur’daki Kepong ve Kampung Baru mahallelerinde iki Toplum Eğitim Merkezi işletmektedir. Eğitim harçları konusunda, öğrenciler gönüllü olarak harçlarını ödemektedir (Muhammad Ali Imran, mülakat tarihi: 09/01/2024). Bu eğitim kurumları, girişimcilik birimleri olarak değerlendirilmesine rağmen, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi örgütsel hazinesi için herhangi bir finansal fayda sağlamamaktadır.

c. Erken Yaşta Çocuklar İçin Eğitim Merkezi (Endonezce: *Pendidikan Anak Usia Dini*)

Bu girişimcilik birimi, 2-4 yaş arası çocuklar için eğitim vermektedir. Bu kurumun temel hedefi, çocukların anaokulu seviyesine uygun eğitim almasını ve çevresel hayata uyum sağlamasını sağlamaktır. Bu kurumdaki eğitim, yaygın eğitim türünde olup, müfredat Endonezya’daki denk seviyedeki müfredatlarla uyumlu olarak hazırlanmıştır. Eğitimde öncelikli olarak günlük yaşam, çevre, sağlık gibi konular işlenmektedir. Ayrıca, dini dersler de verilmektedir; örneğin, dualar ve

Kuran'daki bazı kısa surelerin ezberlemesi gibi temel dini bilgiler öğretilmektedir (Masyithah, 2022b: 340). Yaygın eğitim sıfatı taşıyan bu kurum, genellikle Endonezyalı topluluğu hedeflemektedir.

Yukarıdaki bahsedilen girişimcilik birimlerinin yanı sıra, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, Malezya'daki bir eğitim kurumu da yönetmektedir. 2021 yılında açılan Universiti Muhammadiyah Antarabangsa Malaysia/Muhammediye Malezya Uluslararası Üniversitesi, Malezya Yükseköğretim Kurumu'nun 5 Ağustos 2021 tarihli kararıyla resmi olarak kurulmuştur (Nugroho, 2022:96). Bu karar doğrultusunda, UMAM/MMUÜ, Malezya'da sadece Muhammediye Vakfı'na ait bir resmi eğitim kurumu olarak kabul edilmektedir.

İlk kurulduğunda 15 bölümde (5 doktora programı, 5 yüksek lisans programı, 5 lisans programı) eğitim verilmesi planlanmışken, çeşitli sebeplerden dolayı UMAM, şu an sadece 5 bölümdeki doktora ve yüksek lisans programlarına öncelik vermektedir (Nugroho, 2023:96). Ancak, UMAM, hem yerel hem de yabancı öğrenciler için başvuruları kabul etmeye devam etmektedir. Ayrıca, Malezya yerel yönetiminin üniversite işletme şartlarını yerine getirebilmek için, Malezyalı öğretim üyeleri ve idari personel de işe alınmaktadır (Muhammad Ali Imron, mülakat tarihi: 27 Haziran 2024). Bu üniversiteyle ilgili daha ayrıntılı bir açıklama, bu bölümde kamu diplomasisi çalışma alanlarıyla ilgili tartışmalarda ele alınacaktır.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve buna bağlı organlar, yukarıdaki belirtilen girişimcilik birimlerinin yanı sıra, beceri eğitimi ve atölye faaliyetleri de düzenlemektedir. Bu atölye ve eğitim programları, üyelerinin ilgi alanları ve becerilerine göre arazi bir şekilde yürütülmektedir. Muhammediye Vakfı, üyeleri için çeşitli beceri eğitimleri ve atölyeler düzenlemektedir. Bu atölye ve kurslardan bazıları şunlardır:

- a. Akupunktur Kursu
- b. Hacamat Beceri Kursu
- c. Yazarlık ve Basit Fotoğraf Eğitimi
- d. Aile ve Bireysel Sağlığı Atölyesi

3.4.2. Kamu Diplomasisi Çalışma Alanları

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bazı çalışma alanlarında yürütülen faaliyetlerle paralel olarak kamu diplomasisi faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Bu şube, aşağıda belirtilen alanlarda kamu diplomasisi boyutu taşıyan faaliyetler ve etkinlikler düzenlemektedir:

- a. Dini ve Sosyal Alanı
- b. Eğitim ve Kültür
- c. Girişimcilik, özellikle lokanta işletmesi üzerinden Gasto-Diplomasisi

Dini ve sosyal alanındaki gerçekleştirilen kamu diplomasisi, genellikle vaizlik ve hayır işleri faaliyetleri aracılığıyla yapılmaktadır. Önceki bölümde de belirtildiği gibi, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yürüttüğü rutin hayır işleri faaliyetleri yalnızca Endonezyalı müstehaklara yönelik değildir. Malezya'daki yoksul yerel topluluklar ve burada bulunan bazı sığınmacılar da, bu şubenin yürüttüğü hayır işlerinden yararlanabilmektedir. Örneğin, vakfın gerçekleştirdiği rutin fitre bağışı ve kurban kesimi gibi faaliyetlerden elde edilen bağışlar, yoksul yerel halk ve Arakanlı sığınmacılara dağıtılmaktadır. Dahası, bu bağış faaliyetlerinde, son zamanlarda yerel halkın da bağışçı olarak katılması teşvik edilmektedir.

Bu alandaki yapılan diğer bir faaliyet, Malezya'daki aborjin etnik gruplarına (Malayca: *Orang Asli*) yönelik sosyal ve vaizlik faaliyetleridir. Bu faaliyetlerin başlangıcı, 1990'ların ortasında Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kurucularından Zulfan Haidar'ın Selangor Eyaleti'nin Hulu Langat Bölgesi'nde yaşayan bir aborjin grubu ile kurduğu iletişime dayanmıştır. Zulfan Haidar, öncelikle bu aborjin grubu üzerinde araştırmalar yapmıştır (Umar, 2022: 353). Ardından, Muhammediye Vakfı adına bu gruba İslam vaazları sunmaya başlamıştır.

Zulfan Haidar'ın öncüllük ettiği faaliyetler, 2000'li yıllarda daha yoğun bir şekilde yürütülmüştür. Aynı dönemde, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Malezya'daki aborjin etnik grupları üzerinde sosyal faaliyetlerine başlamıştır. Zulfan Haidar, çalışma sebebiyle Hulu Langat Bölgesi'ndeki aborjinlerle olan iletişimini

kesmiş olsa da, tesadüfen başka bir aborjin etnik grubuyla tanışmıştır. Bu grup, Kuala Lumpur'a yakın Gombak Mahallesi'nde yaşayan “*Orang Asli Batu 16 Gombak*” olarak bilinmektedir. Zulfan Haidar, Hulu Langat Bölgesi'nde kazandığı deneyim sayesinde, *Orang Asli Batu 16 Gombak*'ın lideri Tok Batin Alang ile iyi bir iletişim kurabilmiştir.

Zulfan Haidar, bu etnik gruba yönelik hem yaşam biçimsel hem de İslam'ın temel değerlerine dair yoğun dersler vermiştir. Tok Batin Alang ile yakın ilişkisi sayesinde, Zulfan Haidar, aborjinler için özel olarak belirlenen bölgelere girip eğitim ve ders programları düzenlemeye devam etmektedir. Zulfan Haidar'ın *Orang Asli Batu 16 Gombak*'ta yürüttüğü faaliyetler, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından kurumsal hale getirilmiştir. Özel şube kurulduktan sonra, Muhammediye Vakfı adı altında bu etnik gruba yönelik vaaz faaliyetleri başlatılmıştır.

Tok Batin Alang ile yıllarca süren bireysel görüşmeler ve liderin doğrudan izni alındıktan sonra, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, *Orang Asli Batu 16 Gombak* bölgesinde dini ve sosyal faaliyetlerine başlamıştır. İlk faaliyet, 2016 Ramazan ayında düzenlenen vaaz ve hayır faaliyetleridir. Bu kapsamda, *Madrasah Muallimin Yogyakarta*'dan Malezya'ya gelen genç mübelliğ adayları, Ramazan boyunca iki haftalık vaizlik programı için *Orang Asli Batu 16 Gombak*'a gönderilmiştir (Ahmad, 2022: 122).

2018-2019 yıllarında, *Orang Asli Batu 16 Gombak* topluluğuna yönelik vaizlik ve sosyal faaliyetler yoğunlaşmıştır. Bu dönemde, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, İslam'a geçiş yapan bazı topluluk üyelerine dini rehberlik sağlamıştır. Zira bu bölgede sadece 7 aile İslam'a geçiş yapmıştır (Umar, 2022b: 355). Bu sebepten dolayı, onlara daha etkili vaizlik sunabilmek amacıyla dini rehberlik faaliyetleri ve bağış dağıtımı yapılmıştır. Bağışlar genellikle fitre, sadaka ve diğer yardım kalemlerinden sağlanmakta olup, çocuklar için okul kıyafetleri ve gereçleri de temin edilmektedir.

Ayrıca, 2019-2020 yılları arasında, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Tok Batin Alang'ın talebi üzerine *Orang Asli Batu 16 Gombak* bölgesinde toplum hizmetleri faaliyetlerine başlamıştır. Bu hizmetler, bölgedeki arızalı kamu tesislerinin onarımı ve bakımını içermekte olup, mescit, tuvaletler ve çevre temizliği

gibi çalışmalar yapılmıştır. 2020 yılının başında, *Universitas Muhammadiyah Purwokerto*'dan gelen öğrenciler, Malezya'daki toplumsal hizmet programına dahil edilmiştir (Umar, 2022c: 355).

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin *Orang Asli Batu 16 Gombak* topluluğuna yönelik vaizlik ve sosyal faaliyetleri, topluluğun üyeleri ve liderlerinden olumlu geri dönüşler almaktadır. Ayrıca, bu faaliyetler, topluluğun en çok beklediği etkinlikler arasında sayılmaktadır. Zira Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi dışında, yerel İslam sivil toplum kuruluşları dahi bu topluluğa yönelik benzer programlar düzenlememektedir (Umar, 2022d: 356). Bu nedenle, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin *Orang Asli Batu 16 Gombak* topluluğuna yürüttüğü faaliyetler, vakfın imajını olumlu şekilde etkilemekte ve Malezya'daki aborjin gruplara yönelik vaizlik faaliyetlerinde bir öncülük teşkil etmektedir. .

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin bu alandaki bir diğer önemli kamu diplomasisi faaliyeti, Malezya'daki göçmen işçilere yönelik koruma ve savunuculuk faaliyetleridir. Bu faaliyetler, üç ana eylemden oluşmaktadır: savunuculuk, arabuluculuk ve danışmanlık. Bu eylemler, kapsamlı ve bütüncül bir şekilde yürütülmektedir.

Bu faaliyetlerin en somut örneği, göçmen işçilerin maaş ödemeleri konusunda yapılan savunuculuktur. Endonezya'dan gelen göçmen işçilerin çoğu, yazılı bir sözleşme olmadan çalışmaktadır ve çoğu zaman sadece patronlarından sözlü taahhüt almaktadır. Bu durum, göçmen işçilere karşı maaş ödemelerinde gecikmeler ve düşük ödeme gibi kötü muamelelerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu kötü muameleleri çözmek için, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, informal yollarla çalışan şirketler ve patronlarla müzakereler yürütmektedir (Anam, vd., 2022b: 10).

Ayrıca, göçmen işçilere yönelik koruma ve savunuculuk faaliyetleri kapsamında, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, yeniden ayarlama programına aktif katılım göstermektedir. Bu program, Malezya'daki yasadışı göçmen işçilere yönelik bir hukuki çözüm sunmayı amaçlamaktadır. Malezya hükümeti, yasadışı göçmen işçilerin ya ülkelerine dönmelerini ya da belirli şartlar sağlandığında yeniden yasal olarak çalıştırılmalarını sağlamaktadır. Yeniden ayarlama programının

temel hedefi, Malezya'daki yasadışı göçmen işçilerin sayısını azaltmaktır. Bu kapsamda, Malezya hükümeti, Endonezya hükümeti de dahil olmak üzere çeşitli devletlerle koordinasyon sağlamaktadır.

Endonezyalı yasadışı göçmenler konusunda Malezya hükümeti, Kuala Lumpur'daki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği ile ve Malezya'daki Endonezya STK'larının birliği (AOMI) ile koordinasyon ve işbirliği yapmaktadır. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, AOMI'nin bir üyesi olarak, yeniden ayarlama programında aktif bir şekilde rol oynamaktadır. Bu vakıf, programın bazı süreçlerinde güçlü destek ve danışmanlık sağlamaktadır. Bu süreçler şunlardır:

a. Yeniden Ayarlama Programın Başvuru Sürecinde Danışmanlığı

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Endonezyalı yasadışı işçilerin bu programa başvurabilmeleri için gerekli tüm desteği sağlamaktadır. Başvuru süreci tamamlandıktan sonra, sonraki adımlarda da aktif bir şekilde danışmanlık yapmaktadır. Bu adımlar, örneğin Endonezya Büyükelçiliği'nde pasaport veya pasaport yerine geçen seyahat belgesi başvurusu ve Malezya göç idaresinde ceza ödeme işlemlerini içermektedir (Suara Muhammadiyah, 17 Mayıs 2021). Gerekliğinde, özellikle pasaport harcı ve ceza ödeme işlemlerinde maddi destek de sağlanmaktadır.

b. Yurda Dönüş İçin Seyahat Koordinasyonu

Endonezya'ya dönüş sürecinde, özellikle bilinçsiz araçların kötü muamele yapmalarını engellemek amacıyla, Malezya'daki Muhammediye Vakfı, Endonezya'ya seyahat ve biletleme işlemleri için koordinasyon sağlamaktadır. Bu kapsamda, Malezya'daki Muhammediye Vakfı, Citilink Indonesia ve Malindo Air gibi bazı havayollarıyla işbirliği yapmaktadır (Anam, v.d., 2022d:11). Ayrıca, yeniden ayarlama programı kapsamında, Endonezya'ya dönen yasadışı göçmen işçiler Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi aracılığıyla bilet alabilmektedirler. Bunun yanı sıra, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, yolculuk için gereken tüm işlemleri desteklemektedir.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bu programda hassas gruplara

(hamileler, emziren kadınlar, reşit olmayan çocuklar, yaşlılar ve ağır hastalar gibi) öncelik tanımaktadır. Bu bağlamda, yeniden ayarlama programı, söz konusu hassas gruplar için kolaylıklar sağlamaktadır. Ayrıca, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bu program kapsamında Endonezya'ya dönen kişilere (özellikle hassas gruplara) yolculuk için cep harçlığı da sunmaktadır (PCIM Malaysia, 16 Mayıs 2021).

Eğitim ve Kültür alanındaki gerçekleştirilen kamu diplomasisi, çeşitli faaliyetler ve bir eğitim kurumunun işletilmesi yoluyla yapılmaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi, 2021 yılında resmi olarak açılan *Universiti Muhammadiyah Antarabangsa Malaysia/UMAM* (Malezya'daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi) üzerinde bu faaliyetler gerçekleştirilmektedir. UMAM, %70'lik hissesine sahip olan Muhammediye Vakfı tarafından kurulmuş ve işletilen ilk Muhammediye ve Endonezya kökenli üniversitesi olma özelliğine sahiptir (Susanto, 12 Ağustos 2021).

UMAM'ın kurulma süreci, 2017 yılında başlamıştır. Bu üniversitenin kurulma kararı, Muhammediye Vakfı Genel Merkezi'nin yurtdışında eğitim aracılığıyla vaizlik faaliyetlerini genişletme planından kaynaklanmaktadır. Bu planın hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi için, Muhammediye Vakfı, Malezya'da bir üniversite açmayı tercih etmiştir. Nugroho'nun eserlerinde belirttiği gibi (2023b: 93), Muhammediye Vakfı'nın Malezya'yı tercih etmesinin sebepleri şunlardır:

- a. Malezya ve Endonezya arasında coğrafya, kültür ve sosyolojik açıdan büyük bir benzerlik bulunmaktadır.
- b. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin eğitim alanındaki yönetim tecrübeleri
- c. Malezya'daki bir Muhammediye Vakfı üniversitesi kurulması, Endonezya ve Malezya arasındaki karşılıklı ilişkileri güçlendirecektir.

Muhammediye Vakfı, Malezya'daki üniversite kuruluş planını hızlı bir şekilde gerçeğe dönüştürmeye çalışmıştır. Aynı yıl, Muhammediye Vakfı, birkaç üniversite ile ve Malezya'daki Muhammediye Vakfı'na yakın akademisyenler (örneğin Prof. Dr. Mohammad Noh bin Dalim) ile bir konsorsiyum kurmuştur. Bu konsorsiyum, UCMM

(University Consortium Muhammadiyah Malaysia) olarak bilinmiştir (Susanto, 12 Ağustos 2021b). Malezya hükümetinin özel üniversite kurma için geçerli kurallara uymak amacıyla, konsorsiyum bir limited şirketi olarak yapılandırılmıştır (*Muhammadiyah.or.id*, 12 Ağustos 2021). Bu konsorsiyumun hisse dağılımı, %70'i Muhammediye Vakfı'na, %30'u ise Malezya tarafına aittir.

Malezya'daki geçerli üniversite kuruluş kanunu veya kurallarına göre, Malezya'daki üniversiteler, hem merkezi yönetimden, özellikle Yükseköğretim Bakanlığı'ndan (Malayca: *Kementerian Pendidikan Tinggi*) alınan izni, hem de yerel veya eyalet yönetiminden alınan izni almak zorundadır (Susanto, 12 Ağustos 2021c). Bu bağlamda, yukarıdaki kurallara uygun hareket edebilmek için, Muhammediye Vakfı ve UCMK konsorsiyumu, Malezya'daki çeşitli eyaletlerde üniversite kurmak için uygun yerler aramaktaydı. İlk olarak, kurulması planlanan üniversitenin Johor Eyaleti'nde yer alması öngörülmekteydi. Ancak, Johor Eyaleti Hükümeti ve Sultanlığı'nın reddi nedeniyle, üniversiteyi Malezya'daki başka bir eyalette kurma kararı almaktaydı. Johor Eyaleti ve Sultanlığı'nın reddetme sebebi, Muhammediye Vakfı'nın Selefi-Vehhabilik akidesi taşıdığı ve bu akidenin Johor Eyaleti ve Sultanlığı'nın resmi mezhebiyle çeliştiği iddiası idi (Sani, 26 Şubat 2019).

Bu sorunu çözmek amacıyla, Muhammediye Vakfı'na yakın bir isim olan eski Malezya Eğitim Bakanı Maszlee Malik, Perlis Eyaleti'nde üniversite kurma önerisinde bulunmuştur. Dahası, Maszlee Malik, Muhammediye Üniversitesi'nin kuruluş komitesini, Perlis Eyaleti'nin hükümet paydaşları olan Perlis Krallığı ve Perlis Eyalet Müftülüğü ile bir araya getirmiştir. Ekim 2020'de, Perlis Krallığı ve Eyalet Müftülüğü, Perlis Eyaleti'nde bir Muhammediye Üniversitesi kurulması için yapılan başvuruyu onaylamış ve tam destek vermiştir (*Muhammadiyah.or.id*, 1 Eylül 2021).

Perlis Eyaleti'nin Malezya'daki Muhammediye Üniversitesi için yer olarak önerilmesinin birkaç nedeni vardır. Bunlar şunlardır:

- a. Dini anlayışı açısından, Perlis Eyaleti ile Muhammediye Vakfı arasında benzer bir menhec (yol) görüşü bulunmaktadır. .
- b. Perlis Eyaleti'nin hükûmetinden, özellikle Perlis Krallığı ve Eyalet Müftüsü'nden güçlü bir destek vardır.

- c. Malezya hükûmeti'nin yeni kurulacak üniversite için yer kotası uygulaması. Perlis Eyaleti'nde fazla sayıda üniversite bulunmaması nedeniyle, kota sistemi açısından uygun bir seçenek sunmaktadır (*Muhammadiyah.or.id*, 1 Eylül 2021b).

Bilhassa, Perlis Eyaleti'nin Muhammediye Vakfı Üniversitesi'nin kuruluş sürecine verdiği destek yalnızca tam izin vermekle kalmamış, aynı zamanda Perlis Eyaleti hükûmeti, özellikle Perlis Krallığı ve Eyalet Müftüsü, UMAM'ın (Muhammediye Üniversitesi) kampüs ve bina tahsisinde de destek olmuştur. UMAM'a tahsis edilen bina ve kampüs, Perlis İslami Meclisi'ne (Majelis Agama Islam Perlis) ait eski bir İslami kolej binasıdır. Bu bina, UMAM'ın ilk yıllarında akademik ve diğer faaliyetleri kolaylaştırmak amacıyla, geçici (ödünç) statüsüyle verilmiştir (Imran, 2022: 292). Verilen bina ve kampüsün ödünç statüsünde olmasına rağmen, Perlis Krallığı ve Eyalet Müftüsü'nün UMAM'a olan büyük desteği açıktır.

Perlis Eyaleti, aynı zamanda, coğrafi konum açısından da stratejik bir yer olarak bilinmektedir. Perlis, Malezya ile Tayland arasındaki sınırda yer alır ve UMAM'ın kampüsü, Padang Besar sınır bölgesine ve gümrük kapısına oldukça yakındır (UMAM, son erişim tarihi: 1 Mart 2024). UMAM'ın stratejik konumu nedeniyle, özellikle öğrenci alımı açısından, Muhammediye Vakfı'nın öncülük ettiği eğitim anlayışı ve uluslararası eğitim alanındaki misyonu ile uyumlu bir yer olarak öne çıkmaktadır. Yani, UMAM'da eğitim alacak öğrenciler yalnızca Endonezyalı ve Malezyalıları değil, aynı zamanda çevre ülkelerden, örneğin Tayland ve diğer ASEAN ülkelerinden de öğrenciler kabul edilebilecektir.

UMAM'ın kuruluşu için gerekli idari prosedürler (merkez ve yerel yönetim izinleri, kuruluş önerisi vb.) tamamlandıktan sonra, Malezya hükûmeti, Yükseköğretim Bakanlığı aracılığıyla 10 Ağustos'ta UMAM'a üniversite kurma ve işletme iznini resmi olarak vermiştir (Nugroho, 2023: 95). UMAM, daha önce belirtilen gibi, 15 bölümle lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde yükseköğretim eğitimi vermektedir. Ancak, mevcut insan kaynakları, özellikle öğretim üyeleri sayısı ve yerel akreditasyon gereklilikleri doğrultusunda, yalnızca 5 doktora ve yüksek lisans programı yeni öğrencilere sunulmaktadır. Lisans programları ise, UMAM'ın kuruluşunun 3. yılı itibarıyla tam olarak işletilmeye başlanacaktır.

(Muhammadiyah.or.id, 12 Ağustos 2021b). UMAM'ın mevcut bölümleri şunlardır:

- a. İşletme ve İdarecilik Bölümü.
- b. Sosyal Bilimleri Bölümü.
- c. Eğitim Bilimleri Bölümü.
- d. İslam İlimleri ve Çalışmaları Bölümü.
- e. Bilgi Teknoloji Bölümü.

UMAM, Haziran 2023'ten itibaren Endonezya'dan gelen 100 yeni öğrenci ile yüz yüze eğitim faaliyetlerine başlamıştır (Abidin, 10 Mart 2023). Ayrıca, Muhammediye Vakfı, UMAM'ın resmi kuruluşu ve faaliyete geçmesiyle, Malezya'daki Endonezya kamu diplomasisi alanında önemli bir rol oynamaktadır. Muhammediye Vakfı, UMAM'ın sağladığı yükseköğretim eğitim programları ile Malezya'daki kamu politikalarının (özellikle eğitim alanında) şekillendirilmesinde önemli bir aktör olarak görülmektedir (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 25 Haziran 2024). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı'nın bu rolü, Endonezya ve Malezya arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine ve Malezya kamuoyunun önündeki pazarlık gücünün artırmasına katkı sağlayacaktır.

UMAM'ın faaliyete geçmesi ile birlikte, hem Muhammediye Vakfı hem de Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, eğitim ve kültür alanında bir dizi kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedir. Bu faaliyetlerin arasında en önemli olanı, Malezya'daki bazı örgütler, figürler ve STK'larla işbirliği kurmak ve ilişkiler geliştirmektir. Muhammediye Vakfı ve Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bazı STK'larla informel ancak güçlü ve yakın ilişkiler kurmaktadır. Bu STK'lardan biri, Malezya merkezli ABIM/*Angkatan Belia Islam Malaysia* (Türkçesi: Malezya İslami Gençlik Hareketi)'dir.

Muhammediye Vakfı ve ABIM arasındaki yakın ilişkiler aslında uzun süredir devam etmektedir. Ancak, Din Syamsuddin'in başkanlık döneminde, iki STK arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Zira aynı dönemde, Endonezya ile Malezya arasındaki ilişkiler, birkaç mesele nedeniyle gerilim yaşamıştır. Ne yazık ki, Endonezya ve Malezya, hem İslam dünyasında hem

de Malay dili ailesinde yer alan ülkeler olarak tanınıştır. Bu nedenle, Muhammediye Vakfı ve ABIM, iki ülke arasındaki mevcut gerilimi diyalog ve kardeşlik yolu ile çözmeye yönelik bir yaklaşım benimsemiştir (Saqina, 12 Ocak 2013). Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı ve ABIM arasındaki diyalog, kardeşlik ve bilimsel işbirliği gibi konularda ilişkilerinin güçlendirilmesine karar verilmiştir.

Muhammediye Vakfı ve ABIM arası ilişkiler, Haedar Nashir'in başkanlık döneminde de güçlenmeye devam etmektedir. Dahası, Haedar Nashir, yurtdışındaki ilk ziyaretini Malezya'ya yapmıştır. Haedar Nashir'in Malezya'yı tercih etmesinin nedeni, ABIM dahil Malezya'daki tüm İslam örgütlerinin, İslam vaizliği alanında işbirliğini daha etkili bir şekilde güçlendirmeyi hedeflemesidir (Zulhuda, 5 Eylül 2021). Bu ziyaret, özellikle Malezya'daki ABIM ile yapılan işbirliği ve Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikası açısından önemli bir dönüm noktasıdır.

Muhammediye Vakfı ve ABIM arasındaki ilişkiler yalnızca üst düzey yöneticiler arasında kalmamaktadır. İki örgüt arasındaki işbirliği, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi aracılığıyla da sürdürülmektedir. Ayrıca, ABIM ve Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, çeşitli ortak faaliyetlerde bulunmaktadır; örneğin, diyalog toplantıları, film gösterimleri ve tartışmalar düzenlemektedir (Muhammad Ali Imran, mülakat tarihi: 27 Haziran 2024). Her iki taraf da önemli etkinliklerde birbirlerini davet etmektedir.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı, ABIM dışında, Malezya'daki bazı önemli Endonezya diaspora topluluklarıyla da informel ilişkiler kurmaktadır. Bu topluluklardan biri, Ikatan Cendekiawan Minangkabau Malaysia/ICMM (Malezya'daki Minangkabau Bilimadamları Birliği)'dir. Malezya'daki Muhammediye Vakfı, ICMM ile birlikte, Muhammediye Vakfı ve Endonezya'nın ünlü alimlerinden merhum Buya HAMKA³⁷ üzerine çevrimiçi tartışmalar düzenlemektedir. Ayrıca, eski Malezya Başbakan Yardımcısı Anwar Ibrahim/ Enver İbrahim³⁸ de bazı tartışma etkinliklerine davet edilerek katılmaktadır (Muhammad Ali Imran, mülakat tarihi: 27 Haziran 2024). Buya HAMKA, Malezya kamuoyunda büyük bir hayranlık

³⁷ Hacı Abdül Malik Karim Amrullah (ö. 1981)

³⁸ Bu tezin hazırladığı zaman, Enver İbrahim Malezya'nın 10. Başbakanı olarak görev yapmaktadır.

uyandırmakta ve yazdığı eserler, Malezya ile Endonezya'daki edebiyat ve dini alandaki çalışmalara büyük katkı sağlamaktadır.

Muhammediye Vakfı, UMAM'ın kuruluş süreci dışında, Perlis Eyalet Müftülüğü ile İslam ilimleri alanında iyi ilişkiler ve işbirliği yürütmektedir. Perlis Eyalet Müftülüğü ve Muhammediye Vakfı, özellikle fıkıh konularında birkaç ortak seminer düzenlemiştir. Örneğin, Mart 2023'te, Perlis Eyalet Müftülüğü ve Muhammediye Vakfı, fıkıh içtihatlarının genişliği ve zenginliği üzerine bir uluslararası seminer düzenlemiştir. Bu seminer, Yogyakarta'daki *Universitas Muhammadiyah Yogyakarta*'da (Yogyakarta Muhammediye Üniversitesi) yapılmış olup, her iki kurum da fıkıh içtihatları konusunda geniş bir bakış açısına sahip olunması gerektiğini savunmuştur (*Suara Aisyiah*, 2 Mart 2023).

Ayrıca, Perlis Eyalet Müftüsü, Prof. Dr. Mohd Asri Zainul Abidin, Muhammediye Vakfı'nın güncel performansını takdir etmekte ve daha ileri düzeyde ilişkiler ve işbirlikleri kurmayı istemektedir. Özellikle, Perlis Eyalet Müftüsü, Muhammediye Vakfı ile yapılacak işbirliklerini daha kurumsal bir şekilde geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu işbirliği alanlarından biri de İslam ilimleri alanındaki çalışmaları geliştirmektir. Bu kapsamda, Perlis Eyaleti'nden öğrencilerin, Yogyakarta'daki *Pendidikan Ulama Tarjih Muhammadiyah/PUTM* (Muhammediye Vakfı Tercih Ülemaları Eğitim Merkezi) ya da Muhammediye Vakfı'nın genç alimler akademisinde eğitim almaları teşvik edilmektedir. Ayrıca, Perlis Eyaleti'nde bir Muhammediye Vakfı *pesantren* (geleneksel medrese) açması da talep etmektedir (MINANews, 2 Mart 2023). Perlis Müftüsü'nün önerdiği bu işbirliği teklifi, iki kurum arasındaki ilişkileri daha ileriye taşımayı amaçlamaktadır.

Son alanı olarak, girişimcilik alanında yapılan kamu diplomasisi, gastro-diplomasi olarak adlandırılan bir girişimcilik veya faaliyet ile yapılmaktadır. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Ağustos 2020'de, WASOLA (Warung Soto Lamongan) adında bir Endonezya lokantası açmıştır (Darsun, 2022:297). WASOLA'nın açılması, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi için büyük bir atılım olarak görülmektedir, zira açılış dönemi pandemi ve hareket kısıtlamalarının olduğu bir döneme denk gelmiştir. WASOLA'nın işletmesi, aynı zamanda Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin zekat ve bağış toplama

yöntemlerinden biri olarak değerlendirilmiştir. WASOLA'dan elde edilen gelirler, vakfın örgütsel faaliyetlerini finanse etmek için kullanılmaktadır (PWMU, 16 Ağustos 2020). Kısacası, WASOLA'nın işletmesi, hem yeni iş alanı açmak ve örgütün finanse etmek için bir araç olarak hem de kamu diplomasisi bir araç olarak değerlendirilmektedir.

WASOLA Lokantası, Kuala Lumpur merkezinde yer alan Jalan Raja Alang çevresinde seçilmiştir. Bu mekânın seçilme nedeni, Jalan Raja Alang'ın Kuala Lumpur'daki turistik bir bölge olan Chow Kit Çarşısı'na ve bazı uluslararası standartlardaki otellere yakın olmasıdır (Darsun, 2022b: 298). WASOLA Lokantası'nın stratejik bir konumda bulunması, genel durumun normalleştiği zaman daha fazla müşteriyi cezbetme potansiyeli sunmaktadır. Ayrıca, WASOLA'daki servis edilen yemekler ve içecekler, çoğunlukla Endonezya'nın Doğu Cava mutfağına ait yemeklerden oluşmaktadır.

İlerleyen süreçte, daha düşük kârla bile, WASOLA Lokantası herhangi bir zorluk hissetmeden işletmeye devam etmektedir (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 19/12/2023). Bununla birlikte, hijyenik ve sağlık değerlendirmeleri açısından, WASOLA Lokantası Malezya hükümetinden "A" harf notu alarak yüksek bir akreditasyon statüsü kazanmaktadır (Darsun, 2022c: 298). Ayrıca, Google gibi arama sitelerinde yapılan yorumlarda, WASOLA Lokantası 4,8/5 gibi mükemmele yakın bir puan almaktadır. Başka bir deyişle, özellikle değerlendirme ve gelişim açısından, WASOLA Lokantası kısa bir sürede önemli bir gelişim göstermektedir.

WASOLA Lokantası'nı ziyaret eden müşteriler çeşitli gruplardan oluşulmaktadır. Sadece Malezya'daki Endonezyalı topluluğu, Endonezyalı turistler ve yerel halk değil, Malezya'yı ziyaret eden diğer yabancı turistler de WASOLA'da çeşitli Endonezya usulü yemekleri ve içecekleri tatma fırsatı bulmaktadır. Müşteri memnuniyeti konusunda, WASOLA Lokantası'nı ziyaret edenlerin çoğu memnuniyetlerini ifade etmekte ve olumlu yorumlar yapmaktadır. Zira WASOLA'daki sunulan yemekler hem benzersiz ve lezzetli hem de fiyat açısından oldukça uygun bulunmaktadır. Ayrıca, Endonezya'dan özellikle Doğu Cava bölgesinden gelen bazı müşteriler, WASOLA'daki bazı menülerin fiyatlarının, yemeklerin kökeni olan yerlerdeki fiyatlardan bile daha ucuz olduğunu belirtmektedir.

(Ismail ve Setyorini, 7 Ocak 2023). Dolayısıyla, çeşitli müşteri gruplarının memnuniyeti ve olumlu geri bildirimleri doğrultusunda, WASOLA Lokantası, hem girişimcilik hem de gastro diplomasisi açısından son derece başarılı bir örnek teşkil etmektedir.

3.4.3. Avantaj ve Dezavantajlar

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yürüttüğü örgütsel ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde, çeşitli avantajlar ve dezavantajlarla karşı karşıya kalmaktadır. Avantajlar açısından, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin birkaç önemli avantajı bulunmaktadır. Birinci avantajı, Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin örgütsel yapısının sağlam ve güçlü olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, özel statüsüne rağmen, Endonezya'daki ana kuruluşu gibi, özellikle şube ve daire düzeyinde (mahalle ve ilçe) tam donanımlı örgütsel araçlar ve gereçlere sahiptir.

Bu ifadenin bir sonucu olarak, Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin sahip olduğu geniş üye tabanı, girişimcilik alanları ve yürütülen faaliyetlerle önemli bir etki yaratmaktadır. Üye yapısı açısından, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, büyük bir üye kitlesine sahip olup, üyelerinin farklı geçmişlere sahip olmasına rağmen güçlü, sağlam ve azimli kadrolara ve üyelere sahiptir (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 25 Haziran 2024). Bu durum, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yönetim kademesinde, göçmen işçilerden gelen üyelerin de yer alabilmesi imkânını sağlamaktadır. Ayrıca, göçmen işçilerden gelen üyeler, Muhammediye Vakfı'nın öğrettiği dini değerleri Malezya'ya taşıyarak uygulamaya devam etmekte ve bu grup en azimli üyeler olarak değerlendirilmiştir (Kamal, 2022f: 95).

Girişimcilik alanı ve faaliyetler açısından da, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin güçlü ve etkili bir şekilde faaliyetler yürütme imkânı vardır. Zira, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, eğitimden girişimciliğe kadar geniş bir faaliyet yelpazesi sunmakta ve bu faaliyetler hem üyelerine hem de yerel topluluklara (Malezya yerel toplumları dâhil) fayda sağlamaktadır. Başka bir deyişle, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yürüttüğü tüm faaliyetlerde,

Muhammediye Vakfı'nın temel değerleriyle uyum içinde olunması sağlanmaktadır.

Ayrıca, girişimcilik alanı ve faaliyetler konusunda; güçlendirilmiş, etkili ve yararlı girişimcilik alanı ve faaliyetler yürütme imkanı olduğunu da ifade edilebilmektedir. Zira Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi eğitimden girişimciliğe kadar yürüttüğü faaliyetler ve girişimcilik alanları mevcut olup kendi üyelerine ve toplumlara (Malezya yerel toplumlar dâhil) yarar sağlamaktadır. Başka bir deyişle, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi her alanda yürüttüğü faaliyetlerde Muhammediye Vakfı'nın taşıdığı temel değerleri ile uyum olmasını söylenebilmektedir.

İkinci avantajı ise, çeşitli taraflar ve aktörlerden gelen güçlü destektir. Özellikle, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, Malezya ve Endonezya hükümetleri, ve her iki ülkenin topluluklarından gelen destekler, Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın faaliyetlerine büyük katkı sağlamaktadır. Bu desteğin somut örneklerinden biri, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kuruluşu ve yönetimiyle ilgili süreçlerde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Muhammediye Vakfı ve Endonezya hükümeti dışında, Malezya hükümetindeki bazı aktörlerin de bu süreçte önemli rol oynadığı söylenebilmektedir.

Örneğin, eski Malezya Eğitim Bakanı Maszlee Malik, Johor Eyaleti Sultanlığı ve Hükûmeti'nden UMAM için üniversite yerleşkesi izninin reddedilmesinin ardından, Perlis Eyaleti'ne taşınmayı önermiştir. Maszlee Malik, aynı zamanda Perlis Eyaleti Hükûmeti'ne müşavirlik yaparak, Perlis Eyaleti Kralı ve Hükûmeti ile UMAM'ın kurulabilmesi için lobicilik yapmıştır (Susanto, 12 Ağustos 2021c). Ayrıca, Maszlee Malik, Muhammediye Vakfı, UMAM'ın kuruluş konsorsiyumu, Perlis Eyaleti Kralığı ve Müftülüğü arasında köprü oluşturarak önemli bir rol oynamıştır.

Maszlee Malik'in rolün dışında, Perlis Eyaleti Kralığı ve Müftülüğü de UMAM'ın kuruluşunda çok önemli bir rol oynamaktadır. Zira, Perlis Eyaleti Kralı Veliahtı Tuanku Syed Sirajuddin Putera ve Perlis Eyaleti Müftülüğü, UMAM'ın yerleşkesi için bina ve arsa sağlamakta ve üniversite kuruluş komitesine bu desteği sunmuştur (Imran, 2022b: 292). Perlis Eyaleti Kralığı ve Müftülüğü'nün verdiği destek, UMAM'ın ilk yıllarındaki işletme süreçlerine büyük katkı sağlamıştır. Bu

nedenle, yukarıda bahsedilen Malezya hükümetindeki paydaşlardan alınan destekle, UMAM veya Malezya'daki Uluslararası Muhammediye Üniversitesi resmi olarak faaliyete geçebilmiştir.

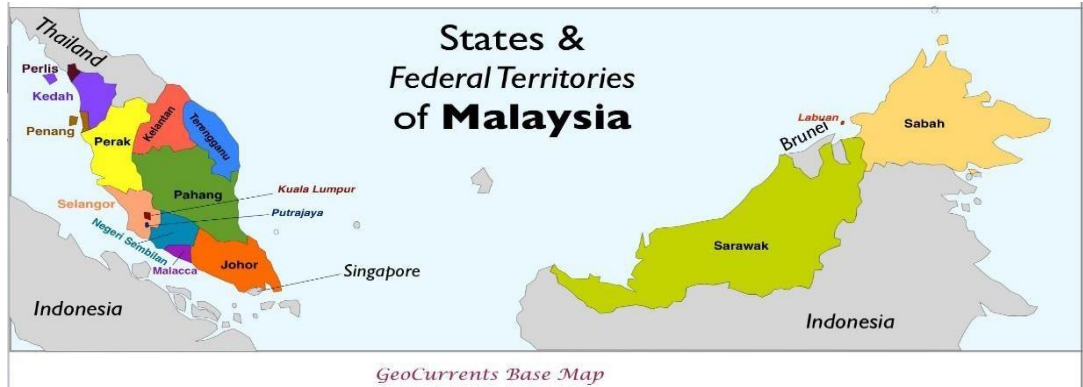
Yukarıdaki bahsedilen figürler dışında, Malezya'daki birçok tanınmış kişi ve sivil toplum kuruluşu (STK), Muhammediye Vakfı'na duyduğu ilgiyi somutlaştırarak, Vakıf ile işbirliği yapmaya veya yardımda bulunmaya çalışmaktadır. Bu figürler ve STK'lar, **Tablo 3.3**'te sunulmaktadır.

No.	Figür/Örgüt Adı	Görev Olduğu Yer/Örgüt Türü	Muhammediye Vakfı'na Verdiği Destek Şekli
1	Enver İbrahim	10.Malezya Başbakanı	- Muhammediye Vakfı ile ilgili pozitif görüşlere sahip olup, birkaç Muhammediye Vakfı figürler ile sıkı iletişim kurmaktadır. - UMAM'ın kuruluş sürecinde resmi izinlerin verilmesinde rol oynamıştır
2	<i>Ikatan Cendekiawan MinangkabauMalaysia(ICMM)/</i> Malezya'daki Minangkabau Bilimadamları Birliği	Malezya'daki Endonezya Diasporası Örgütü	- Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin Malezya hükümetine resmi başvurusunda destek vermektedir. - Ortak bilimsel tartışmalarla, Muhammediye Vakfı'nın Malezya kamuoyunda tanıtımına katkı

			sağlamaktadır.
3	<i>Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM)/Malezya Genç İslam Hareketi</i>	İslam/Gençlik Örgütü	• Muhammediye Vakfı'nın Malezya'daki faaliyetlerine (örneğin, Ramazan ayında genç vaiz gönderme) destek vermektedir. • Ayrıca, her iki kuruluş arasındaki işbirliği, seminer ve tartışma gibi faaliyetlerle güçlenmektedir.

Tablo 3.3. Malezya'daki Muhammediye Vakfı'na Karşı Duygu Duyan Tanınmış Figürler ve Örgütlerin Listesi

Yukarıdaki bahsedilen avantajların yanı sıra, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin sahip olduğu dezavantajlar da mevcuttur. İlk dezavantajı, Malezya'nın geniş coğrafyasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi, Malezya, batıdaki Malaya Yarımadası ve doğudaki Borneo Adası'nda yer alan Sabah, Sarawak Eyaletleri ve Labuan Federal Bölgesi'nden oluşmaktadır (bkz. **Resim 3.2**). Bu iki bölge, Güney Çin Denizi ile birbirinden ayrılmaktadır.

Resim 3.2. Malezya Ülke Haritası (Kaynak: <https://id.maps-malaysia-my.com/malaysia-negara-peta>)

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin faaliyetleri çoğunlukla, hatta neredeyse tamamen, Malaya Yarımadası bölgesinde, özellikle Kuala Lumpur ve Klang Vadisi'nde yoğunlaşmaktadır. Bu sebeple, Sabah, Sarawak ve Labuan Eyaletleri'nde herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır. Oysa, bu bölgelerde çalışan Endonezyalı göçmen işçilerden oluşan Muhammediye Vakfı kadroları ve sempatizanları oldukça fazladır (Kamal, 2022g: 37). Sonuç olarak, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin faaliyetleri, Sabah, Sarawak ve Labuan'daki kadrolar ve sempatizanalara ulaşamamaktadır. Ayrıca, bu bölgelerdeki Muhammediye Vakfı kadroları ve sempatizanları, kendileri için bir platform bulma konusunda ciddi zorluklar yaşamaktadır.

Bir sonraki dezavantaj ise, Malezya'daki dinî hassasiyetlerin yüksek olmasıdır. Zira Malezya, Şafii mezhebini devletin resmi mezhebi olarak kabul etmektedir. Bu nedenle, İslami vaizlik konusunda sıkı kurallar ve yönetmelikler uygulanmaktadır. Dahası, Malezya'daki birçok eyalette görev yapan vaizlerin, hem merkezi hükümetin hem de ilgili eyalet müftülüklerinin iznini ve sertifikasını almak zorunludur (Kamal, 2022h: 23). Başka bir deyişle, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, yerel topluluklara yönelik dini faaliyetlerini sınırlı bir şekilde yürütebilmektedir.

Bununla birlikte, Malezya'daki topluluklar, her türlü bidat ve hurafelerden arındırılmış, Kuran ve Sünnet doğrultusunda vaizlik yapan hareketler veya örgütlere karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir. Bu sebeple, Perlis Eyaleti hariç, diğer

Malezya eyaletlerinde, Muhammediye Vakfı'nın Selefi-Vehhabiliğe bağlı olduğu yönünde yanlış iddialar hâlâ mevcuttur (Imran, 2022c: 293). Bu yanlış iddialar, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve genel olarak Muhammediye Vakfı'nın itibarına zarar vermektedir.

Bu durumu en somut örneği, Johor Eyaleti Sultanlığı ve Müftülüğü'nün UMAM'ın kurulmasına karşı verdiği ret kararında görmek mümkündür. Johor'daki UMAM kurulumuna karşı verilen ret, Muhammediye Vakfı'nın dini öğretilerinin, Şafii mezhebi ve Esariyye-Meturidi akımına aykırı olduğuna dayandırılmaktadır. Dahası, Johor Sultanı, Muhammediye Vakfı'nın Vehhabiliğe ait olan mücessim ve müşebbih kavramları doğrultusunda ibadet ettiğini iddia etmektedir (Sani, 26 Şubat 2019). Ancak, önceki bölümlerde belirtildiği üzere, Muhammediye Vakfı, Selefilik ve Vehhabiliği kabul etmemekte, yalnızca dini arındırma (bidat ve hurafelerden temizleme) anlayışını benimsemektedir.

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı, Malezya'daki Muhammediye Vakfı, bazı yerel STK'lardan destek almasına rağmen, Malezya hükümeti önünde resmi bir STK olarak kaydolmayı veya kurumsallaşmayı henüz başaramamıştır. Ayrıca, yürütülen vaizlik faaliyetleri konusunda, özellikle yerel topluluklara yönelik vaizlik veya vaiz içeren faaliyetler oldukça tedbirli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Muhammediye Vakfı'nın tanıtımı yapıldığında, Malezyalılar, HAMKA gibi Muhammediye Vakfı figürleriyle ilgili belirli vurgulamalar yapmaktadır (Imran, 2022d: 293).

3.4.4. Malezya Faaliyetlerinin Endonezya Siyasal Sistemine Katkıları

Malezya'daki Muhammediye Vakfı ve özel şubesinin yürüttüğü faaliyetler, özellikle dış politikaları ve oynadığı bazı roller ile Endonezya siyasal sistemine katkı sağlamaktadır. İlk katkısı, Malezya'daki Endonezyalı vatandaşlara karşı korumacılık ve savunuculuk rolüdür. Bu rol, özellikle Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın Endonezyalı göçmen işçilere yönelik savunuculuk ve güçlendirme faaliyetleri aracılığıyla yerine getirilmektedir.

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Malezya'da çalışan Endonezyalı göçmen işçilere yönelik yardımlar ve

güçlendirme programlarıyla, Endonezya hükümetinin vatandaş korumacılık politikasına yardımcı olmaktadır. Örneğin, Muhammediye Vakfı tarafından işletilen iki eğitim merkezi, yasadışı ve resmi belgeleri olmayan göçmen işçilerin çocuklarına hem eğitim imkânı sağlamakta hem de onların psikolojik gelişimlerine katkı sunmaktadır. Zira yasadışı ve resmi belgeleri olmayan göçmen işçilerin çocukları, genellikle savunmasız ve tehlikeli koşullarda yaşamaktadır. Bu durum, çocukların zeka gelişimini ve psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Anam, v.d, 2022c: 10). Dolayısıyla, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin işlettiği iki eğitim merkezi aracılığıyla, Endonezya devleti, her vatandaşına yönelik koruma ve eğitim hizmeti sağlama yükümlülüğünde yardımcı olmaktadır.

Bazı durumlarda, özellikle Endonezyalı vatandaşlarına yönelik savunuculuk ve korumacılık konusunda, Malezya'daki Muhammediye Vakfı öncülük yapmaktadır. Örneğin, COVID-19 pandemisinin ilk haftalarında, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, hareket kısıtlamalarından etkilenen Endonezyalı göçmen işçilere yardım kolilerini erken ve eşit bir şekilde dağıtmıştır (Anam, v.d, 2022d: 9). Bunun dışında, Endonezyalı göçmen işçilerin yeniden yerleşim politikası kapsamında Endonezya'ya geri dönüş programında, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi aktif bir rol oynamaktadır. Bu süreçte, Malezya'daki Muhammediye Vakfı, geri dönüş katılımcılarının başvuru sürecinden dönüş tarihlerinde uğurlamaya kadar sınırsız yardım ve destek sağlamaktadır. Sonuç olarak, Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın öncülüğü, Endonezya hükümetinin Malezya'daki vatandaşlarına yönelik korumacılık rolüne etkili bir şekilde katkı sağlamaktadır.

Bir sonraki katkı ise, kamu diplomasisi açısından, özellikle Malezya'daki kamuoyunun önünde Endonezya'nın ülke imajını iyileştirme ve güçlendirmede bir katalizör rolü üstlenmesidir. Zira zaman içinde, Endonezya'nın Malezya kamuoyundaki imajı son derece olumsuz bir şekilde değerlendirilmiştir. Bunun temel nedeni, büyük bir kısmı Endonezya kökenli olan göçmen işçilerin, yasa dışı yollarla Malezya'ya girerek çalışmasıdır. Bu durum, Endonezya'ya karşı olumsuz bir damga oluşturmuş ve Malezya'daki Endonezyalılar, ayrımcılık ve dışlanma gibi zorluklarla karşılaşmıştır.

Muhammediye Vakfı ve Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi,

eğitim alanındaki faaliyetleriyle, özellikle UMAM/Malezya'daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi'nin kuruluşu aracılığıyla yürüttüğü kamu diplomasisiyle, Malezya kamuoyunun Endonezya'ya karşı algılarının zamanla değişmesini sağlamayı hedeflemektedir. Önceki bölümde de açıklandığı gibi, Malezya hükümetindeki bazı önemli paydaşlar, UMAM'ın kuruluş sürecinde aktif bir rol oynamışlardır. Ayrıca, UMAM'ın kuruluşu, Malezya ve Endonezya arasındaki bazı alanlarda daha ileri işbirlikleri için bir katalizör olarak değerlendirilmektedir.

Bu ifadenin somut bir örneği, Perlis Eyalet Müftülüğü'nün Muhammediye Vakfı ile işbirliği teklifinde bulunmasıdır. Daha önce belirtildiği gibi, Perlis Eyaleti Müftüsü, kendi ülemalar kadrosunu yetiştirebilmek için bazı öğrencilerini Yogyakarta'daki merkezli Pandidikan Ulama Tarjih Muhammadiyah/Muhammediye Tercih Ulemalar Yetiştirme Programı'na göndermeyi ve Perlis Eyaleti'nde dini eğitimi geliştirmek amacıyla bir Muhammediye Medresesi kurulması için işbirliği teklifinde bulunmuştur. En güncel gelişmeye göre, Perlis Eyaleti hükümeti, Muhammediye Vakfı ile sağlık ve ekonomi gibi alanlarda işbirliğini genişletmeyi kabul etmiştir (Muhammadiyah.or.id, 29 Şubat 2024). Perlis Eyaleti hükümeti ve müftülüğünün Muhammediye Vakfı ile sunduğu işbirliği teklifleri, her iki taraf arasında karşılıklı güven ve yardımlaşmayı göstermektedir. Ayrıca, bu durum, Endonezya ve Malezya arasındaki ilişkilerin olumlu ve yaratıcı bir şekilde gelişmesine katkı sağlamaktadır.

3.5. Mısır

Mısır, İslam dünyası ve Muhammediye Vakfı için önemli bir konumda bulunmaktadır. Zira Mısır, hem Arap dünyasının hem de İslam medeniyetinin merkezlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, bu ülkede bulunan El-Ezher Üniversitesi'nin varlığı sayesinde Mısır'ın konumu daha da önemlidir. El-Ezher Üniversitesi, İslam dünyasında ve özellikle Muhammediye Vakfı için yüzyıllardır pek çok âlim ve ilahiyatçı yetiştirmektedir. Hatta bazı Muhammediye Vakfı'nın önemli kadroları, El-Ezher Üniversitesi'nden mezun olup, hem Muhammediye Vakfı hem de Endonezya devleti için hizmet etmektedir.

Son yıllarda, Muhammediye Vakfı ile El-Ezher Üniversitesi arasında yoğun bir iletişim ve işbirliği söz konusudur. Her iki kurumun yürüttüğü işbirliği, özellikle Muhammediye Vakfı'nın son zamanlarda öncelik verdiği alanlarla ilişkilidir. Muhammediye Vakfı, El-Ezher Üniversitesi ile yapılan işbirliğini son derece önemli değerlendirmektedir. Zira El-Ezher Üniversitesi, İslam dünyasında, özellikle İslam dini eğitimi ve vaizlik alanında önemli bir yere sahiptir. El-Ezher Üniversitesi, tıpkı Muhammediye Vakfı gibi, mûtedil ve ılımlı İslam anlayışının temellerini atmakta ve bu anlayışı yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, yürütülen uluslararasılaşma politikasında, Muhammediye Vakfı, Mısır'ı önemli bir ülke olarak değerlendirmektedir.

Bu altyazıda, Muhammediye Vakfı'nın Mısır'daki özel şubesinin yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri ele alınacaktır. Bu tartışmada, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın özel şubelerinin faaliyetleri, kamu diplomasisi çalışma alanları ve Endonezya'nın siyasal sistemine katkıları irdelenecektir.

3.5.1. Yapı ve Faaliyetleri

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Endonezya dışındaki ilk özel şube olarak, yapısal ve faaliyet anlamında diğer özel şubelerden daha tecrübeli bir konumda bulunmaktadır. Aşağıdaki tartışmada, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin tarihsel ve örgütsel yapısı ile faaliyetleri ele alınacaktır.

3.5.1.1. Tarihsel Yapısı

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, tarihsel açıdan, dünyadaki diğer Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri (Endonezce: *Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah*) arasında en eski ve hatta ilk özel şube olarak bilinmektedir. Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin statüsü, ilk kez 2002 yılında Mısır'daki bu özel şubeye verilmiştir. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Şubesi'ne verilen özel şube statüsü aslında, Mısır'daki Muhammediye Vakfı kadroları ve duygudaşlarının talepleri doğrultusunda yapılmıştır. 2002 yılından önce, bazı Mısır'daki eğitim gören ve yerleşen Muhammediye Vakfı kadroları ve duygudaşları, Endonezya'daki il

seviyesindeki bölge şubesi (*Wilayah*) ile benzer bir şube oluşturulmasını istemişlerdir. Ancak, bu önerilen örgütsel yapı Endonezya dışında bulunduğu için Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından uygun görülmemiştir. Bunun üzerine, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, yeni örgütsel yapıyı alternatif olarak Mısır'daki kadrolara ve duygudaşlara sunmuştur. Bu alternatif örgütsel yapı, daha sonra “Özel Şube” (*Cabang Istimewa*) olarak anılmaya başlanmıştır (PCIM Mesir, 2022: 8). Bu alternatif örgütsel yapı, Mısır'daki yerleşik ve eğitim gören kadrolar ve duygudaşlar tarafından kabul edilmiş ve sonrasında Endonezya dışındaki diğer özel şubelerin örneği olmuştur.

Buna rağmen, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın varlığı çok daha eskiye, hatta Vakf'ın ilk kuruluş yıllarına kadar uzanmıştır. Özellikle 1920-1930 yılları arasında, bazı Muhammediye Vakfı âlimleri, kadroları, önemli figürleri ve din adamları Mısır'daki El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim almıştır. Dahası, bazı figürler, örneğin; Muhammad Rasjidi, Abdul Kahar Muzakkir ve Faried Maruf, sadece dini alanda eğitim almakla kalmamış, aynı zamanda Mısır'daki bazı âlimler ve İslam siyasetçileriyle, örneğin Hassan el-Benna, Saad Zaghloul ve Mustafa el-Maraghi gibi figürlerle iletişim kurmuştur (Rahmanto, 2022: 243). Bu iletişim ve temaslar, sonraki yıllarda Endonezya'nın Bağımsızlık Mücadelesi'ne büyük katkı sağlamıştır. Zira kurulan temaslar, Endonezya Cumhuriyeti'nin ilk diplomatik misyonundaki elçilerin görevini kolaylaştırmış ve Mısır ile diğer Ortadoğu ülkelerinden Endonezya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının ve egemenliğinin tanınması ve desteklenmesi konusunda kolaylık sağlanmıştır. Hatta kurulan bu temaslar, Mısır'ın Endonezya'nın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri olmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla, Mısır'daki bu dönemdeki kadrolar ve üyeler, yalnızca Muhammediye Vakfı için değil, Endonezya Cumhuriyeti için de önemli katkılar sağlamıştır.

Yukarıdaki bahsedilen kadrolar ve figürler dışında, bazı Muhammediye Vakfı önemli figürleri, din ve bilim adamları, hem Mısır'dan mezun olmuş hem de Mısır'dan fahri unvanlar almış kişilerdir. Bu önemli figürler, **Tablo 3.4**'te yer almaktadır :

Mısır'dan/El-Ezher Üniversitesi'nden Mezun Olan veya Fahri Unvanı Elde Eden Figürler	Açıklamalar

1.	Kiai Hacı Mas Mansur	1915 yılında El-Ezher’den mezun olmuştur - Muhammediye Vakfı Genel Başkanı (1937-1942) - Tecdit ve Tercih Meclisi’nin Kurucu Üyesi idi.
2.	Hacı Rasul (Abdul Karim Amrullah)	- El-Ezher Üniversitesi’nden Fahri Doktor unvanını alan ilk Endonezyalı imiş. - Muhammediye Vakfı’nın Minangkabau (Batı Sumatera) bölgesindeki kurucusuymuş.
3.	Ahmad Azhar Basyir	- Muhammediye Vakfı Genel Başkanı (1990- 1995). - Kahire Üniversitesi’nin Dar’ü-l Ulum Külliyesi’nden 1960 yılında yüksek lisansını tamamlamıştır
4.	HAMKA (Hacı Abdul Malik Karim Amrullah)	- Hacı Rasul’un oğludur. 1958 yılında El-Ezher Üniversitesi’nden Fahri Doktora unvanını almıştır. - Endonezya ve Malay dünyasında tanınan El- Ezher tefsiri müellifi, ünlü ulema ve edebiyatçıdır.
5.	Kiai Hacı Faried Maruf	1932 yılında El-Ezher Üniversitesi’nden mezun olmuştur. - Gazeteci, Öğretmen ve Siyasetçi idi. 1933-1969 arası, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı’nda üye olarak görev yapmıştır. K.H. Mas Mansyur’un döneminde yardımcı başkanı idi.
6.	Baroroh Baried	1953-1955 yılları arasında Mısır’daki Arap Dili ve Edebiyatı eğitimini almıştır. ‘Aisyyah Genel Başkanı (1965-1985) - Endonezya’nın ilk kadın profesörüdür.

Tablo 3.4. Mısır’dan veya El-Ezher Üniversitesi’nden Mezun ve Fahri Unvanı Elde Eden Muhammediye Vakfı Kadroları.

Daha fazlası, Mısır’dan gelen İslami entelektüel düşünceler, Muhammediye Vakfı’nın kurulmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Zira, Muhammediye Vakfı’nın kurucusu K.H. Ahmet Dahlan, El-Ezher Üniversitesi ve Mısır kökenli İslami ıslahatçı düşünürlerden, örneğin Muhammed Abduh, Cemaleddin el-Efgani ve Reşit Rıza’dan büyük ilham almıştır. Muhammediye Vakfı’nın dini ve eğitim alanında daha fazla önem vermesi, özellikle Muhammed Abduh ve Reşit Rıza’nın düşüncelerinden etkilenmesiyle açıklanabilir. Bu düşünürler, daha önce bahsedildiği gibi, İslam

toplumunun yeniden ıslahı için gerekli şartları eğitim ve dini alanlarda ıslahat yaparak sağlanabileceğini savunmuşlardır. Ahmet Dahlan, Endonezyalı Müslümanların karşılaştığı sorunları tespit ettikten sonra, Abdulh ve Rıza'nın düşüncelerinden ilham alarak Muhammediye Vakfı'nı kurmuştur. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı ile Mısır arasındaki ilişkiler uzun bir süre devam etmiştir.

Mısır'daki eğitim gören ve Muhammediye Vakfı kadrolarına bağlı kişiler, 1960'lı yıllara kadar örgütlenmişlerdir. 1963 yılında, Yogyakarta'daki Kauman Mahallesi'nden kökenli Kahire Üniversitesi lisansüstü öğrencisi Ahmad Azhar Basyir, *Komunitas Bulan Bintang* (Ayyıldız Topluluğu) adlı topluluğu kurmuştur (Rahmanto, 2022b: 245). Bu topluluğun kurulmasının ana nedeni, Mısır'da okuyan Muhammediye Vakfı kadroları ve aileleri arasındaki dostluk, kardeşlik ve bir araya gelme platformu oluşturma amacı imiş (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Dolayısıyla, Komunitas Bulan Bintang, Mısır'da eğitim gören Muhammediye Vakfı kadroları ve gönüldeşleri arasındaki dayanışma ve kardeşlik platformu olarak görev yapmıştır.

Mısır, dini eğitim açısından önemli bir merkez olduğu için, pek çok Endonezyalı öğrenci, özellikle El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim almayı tercih etmektedir. Bunun sonucunda, 1980'li yıllardan itibaren, El-Ezher Üniversitesi ve Kahire Üniversitesi'nde yer alan Darü'l-Ulum Enstitüsü'nde eğitim gören Muhammediye Vakfı kadrolarının sayısı artmıştır. Ayrıca, 1970'li ve 1980'li yıllarda, El-Ezher Üniversitesi'nden ve diğer kurumlardan sağlanan burs programları sayesinde, eğitim için Mısır'a giden Muhammediye Vakfı kadroları ve gönüldeşlerin sayısı artmaya başlamıştır. Mısır'daki eğitim sürecinde, Muhammediye Vakfı kadroları ve gönüldeşler arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkilerini ilerletmek amacıyla, Komunitas Bulan Bintang'ın örgütlenme biçiminde bazı değişiklikler yapılmıştır.

Komunitas Bulan Bintang'ın örgütlenme biçimi, ismi ve yapısında değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmiştir. 1983 yılında, Mısır'da eğitim gören Muhammediye Vakfı kadroları ve gönüldeşleri, *Ikatan Keluarga Muhammadiyah Mesir* (IKMM) yani Mısır'daki Muhammediye Vakfı Ailesi Birliği'ni kurmuşlardır (PCIM Mesir, 2022b: 6). *Komunitas Bulan Bintang*, *Ikatan Keluarga Muhammadiyah Mesir*'in kurulmasından sonra bu yeni birliğe dahil olmuştur. Ancak, her iki örgüt

arasında görev ve fonksiyon açısından bir fark bulunmamaktadır. Her iki örgütün de amacı, Mısır'daki Muhammediye Vakfı kadroları, üyeleri, gönüldaşları ve diğer aileleri arasında dostluk, dayanışma ve kardeşlik platformu oluşturmaktır. Başka bir deyişle, Ikatan Keluarga Muhammadiyah Mesir, Komunitas Bulan Bintang'dan sonra gelen, Mısır'daki Muhammediye Vakfı üyelerinin örgütsel platformuymuş. Ancak, her iki örgüt de topluluk oluşturma ve kardeşlik hedefiyle kültürel bir biçimde faaliyet göstermiştir.

1996-1997 yılları civarında, *Ikatan Keluarga Muhammadiyah Mesir*, *Ikatan Keluarga Muhammadiyah* (Muhammediye Vakfı Ailesi Birliği) olarak ismini basitleştirmiştir. Ancak, ismin değişmesiyle birlikte örgütün yapısında herhangi bir önemli değişiklik olmamıştır. Değişiklik yalnızca örgütsel yapıya eklemeler yapılmış, diğer alanlarda ise faaliyetler benzer şekilde devam etmiştir. Faaliyetler, genellikle dostluk ve kültürel anlamda gerçekleştirilmiş olup, bunlar arasında tartışmalar, atölyeler ve çalıştaylar yer almıştır.

Ikatan Keluarga Muhammadiyah'ın mevcut örgütsel yapısına ek olarak, Hanımlar Bölümü (*Bagian Keputrian*) de dahil edilmiştir. *Bagian Keputrian*'in oluşturulmasının nedeni, Mısır'da eğitim gören kadın kadrolarının ve gönüldaşların sayısının artmış olmasıdır (PCIM Mesir, 2023: 3). Mısır'daki kadın kadrolarının ve gönüldaşların artan sayısına uygun olarak, 12 Eylül 1996 tarihinde *Bagian Keputrian* (Kadınlar Bölümü) kurularak örgütsel yapıya eklenmiştir. *Bagian Keputrian*, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin ilk iki yılının ardından, 2004 yılında kurulan Aişiyeye Özel Şubesi ile birlikte, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin özerk organına dönüşmüştür.

Aynı zamanda, özellikle 2000-2001 yıllarında, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Aile Birliği genel merkezi etrafında kurumsallaşma fikirleri gelişmeye başlamıştır. Kurumsallaşma fikri, bazı figürler tarafından öncülük edilmiştir: Masyhadi Kardeşler (Anang Rikza Masyhadi, Anizar Masyhadi ve Anisia Kumala Masyhadi), Aly Aulia ve Misbahul Munir (Rahmanto, 2022b: 245). Ikatan Keluarga Muhammadiyah'ın kurumsallaşmasının ana amacı, Endonezya'daki Muhammadiyah Vakfı Genel Başkanlığı'na koordinasyon ilişkileri kurarak, Muhammediye Vakfı içinde tanınmış bir meşruiyet kazanmak istemiştir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi:

26 Mayıs 2024). Dolayısıyla, Ikatan Keluarga Muhammadiyah'ın kurumsallaşmasının ana hedefi, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan resmi bir statü kazanarak ilişkileri ve koordinasyonu sağlamıştır.

Kurumsallaşma fikirlerinin ve hedeflerinin doğru bir şekilde ilerleyebilmesi için, aynı dönemde Ikatan Keluarga Muhammadiyah'ın Başkan Yardımcısı ve Mısır'daki Endonezyalılar Öğrenciler Topluluğu'nun yöneticisi Anizar Masyhadi, bazı Muhammediye Vakfı figürlerini Mısır'da yapılacak bir uluslararası konferansa davet ederek kurumsallaşma konusundaki görüşmeleri başlatmayı planlamıştır. Bunun ardından, Siti Chamamah Soeratno (Aisiyah Genel Başkanı) bu daveti kabul edip Mısır'ı ziyaret etmiştir. Ziyareti sırasında, Siti Chamamah Soeratno, Mısır'daki Muhammediye Vakfı kadrolarının taleplerini dinlemiş ve kurumsallaşma süreci hakkında sıcak bir şekilde yaklaşmıştır. Ayrıca, Endonezya'ya döndüğünde, Mısır'daki Ikatan Keluarga Muhammadiyah'ın kurumsallaşmasını sağlamak için Muhammediye Vakfı Genel Merkezi'ni ikna etmiştir (PCIM Mesir, 2022c: 7). Chamamah Soeratno'nun sıkı ikna çabaları sayesinde, Muhammediye Vakfı Genel Merkezi, Ikatan Keluarga Muhammadiyah'ın kurumsallaşmasına sıcak bakmış ve bunun için temsilcilerini bir tartışmaya davet etmiştir.

Bu davetin ardından, *Ikatan Keluarga Muhammadiyah*'ın bazı yöneticileri ve kıdemli üyeleri; Masyhadi Kardeşler (Anang Rikza ve Anizar), Wahyudi Abdurrahim, Aly Aulia, Misbahul Munir, Ahmad Muhajir, Iman Nurhidayat ve Nur Cholis Mukti gibi isimler, istişare toplantıları gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen istişare toplantılarının ardından, Anang Rikza Masyhadi, Anizar Masyhadi, Anisya Kumala Masyhadi (Masyhadi Kardeşler) ve Misbahul Munir gibi figürler, *Ikatan Keluarga Muhammadiyah*'ın elçi ve temsilci sıfatıyla Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na gönderilerek, kurumsallaşma ile ilgili işlemleri tartışmışlardır. Bu tartışmada, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na giden elçiler, Mısır'da bir Muhammediye Vakfı şubesinin kurulmasının gerekçelerini, görüşlerini ve görevlerini açıklamışlardır. Yeni açılacak Muhammediye Vakfı şubesine ilişkin Ikatan Keluarga Muhammadiyah'ın temsilcisi tarafından sunulan görüş ve görevler arasında şunlar yer almıştır:

- a. Muhammediye Vakfı'nın ulemalar ve entelektüeller yetiştiren bir platform

olmalıdır.

- b. Muhammediye Vakfı, Orta Doğu ve özellikle Mısır ile yürütülen işbirliklerini kolaylaştırıcı bir rol üstlenmelidir. .
- c. Mısır'dan Endonezya'ya ve tersine, İslam değerlerinin dönüşüm platformu olarak hizmet etmelidir. (PCIM Mesir, 2022d:8)

Bu bölümdeki bahsedilen ilk satırda olduğu gibi, Endonezya dışındaki bir şubenin özel bir statüye sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu sebeple, aynı dönemde Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndaki yöneticiler, Mısır'daki Muhammediye Vakfı kadrolarının ve gönüldaşlarının sunduğu kurumsallaşma taleplerini uzlaştırabilmek için yeni bir terimlendirme tartışması başlatmışlardır. Yurtdışındaki Muhammediye Vakfı şubeleri için yeni terimlendirme, özel bir sıfat taşımaktadır; zira Muhammediye Vakfı'nın Endonezya'daki diğer taşradaki şubeleri farklı özelliklere sahiptir. Bu yeni terimlendirmede yer alan bazı özellikler şunlardır:

- a. Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na doğrudan bağlıdır.
- b. Bu özel şubedeki ilgili girişimcilik birimlerinin (okul ve diğer girişimcilik birimleri) kurulmasına gerek kalmamaktadır.
- c. Endonezya'nın dışında, Muhammediye Vakfı'nın temsilcilik organı olarak görev yapmaktadır (PCIM Mesir, 2022e: 8).

Bu yeni terimlendirme, hem Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı hem de Ikatan Keluarga Muhammadiyah temsilcisi tarafından kabul edilmiştir. Her iki tarafın yeni terimlendirmeyi kabul etmesinin ardından, 23 Eylül 2002 tarihinde, bir örgüt kararı ile Ikatan Keluarga Muhammadiyah resmi olarak Pimpinan Cabang Muhammadiyah Istimewa Mesir (Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi) ismine geçiş yapmıştır (PCIM Mesir, 2022f: 8). Bu isim değişikliği ile birlikte, yukarıda belirtilen tarihten itibaren, Muhammediye Vakfı Mısır'da resmi bir şubeye sahip olmuştur. Bu yeni terimlendirme, yıllar sonra Endonezya dışında kurulacak olan diğer Muhammediye Vakfı özel şubeleri için örnek teşkil etmiştir.

3.5.1.2. Örgütsel Yapısı

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi (Endonezce: Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Mesir), örgütsel yapısını ilk kuruluştan itibaren tedricen geliştirmiştir. Sahip olduğu özel statü nedeniyle, örgütsel yapısındaki herhangi bir değişiklik veya geliştirme, hem Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın kadro ve üyelerine hem de Mısır'ın yerel dinamiklerine bağlıdır. Başka bir deyişle, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın özel şubesinin örgütsel yapısı, mevcut insan kaynakları durumu ve yerel koşullarla uyumlu olarak şekillenmektedir.

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ilk kurulduğu zaman, örgütsel yapısı basit bir şekilde oluşturulmuştu. Hidanul Achwan (mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024) tarafından yapılan açıklamalara göre, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın ilk kurulduğu dönemde yürütme organı ve yürütme organı yardımcı meclislerinden oluşuyordu. Bu organlar şunlardı:

- a. *Badan Pengurus Harian* (Ana Yürütme Organı). Bu organ; başkan, başkan yardımcısı (varsa), sekreter ve hazinedardan oluşmaktaydı.
- b. *Majelis-majelis* (Yürütme Organı Yardımcı Meclisleri Bu organ, 3 ana meclisten oluşmaktaydı. Bu 3 meclis şunlardı: *Majelis Keilmuan* (Hikmet ve Bilim Meclisi), *Majelis Seni, Budaya, dan Olahraga* (Spor, Sanat ve Kültür Meclisi) ve *Majelis Tarjih dan Pemikiran Islam* (İslam Düşünceleri ve Tercih Meclisi).

Kuruluş tarihinden yaklaşık 1-2 yıl sonra, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nde örgütsel yapı gelişmeye başlamıştır. Zira, 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla 'Tapak Suci Putera Muhammadiyah' (Dövüş Sanatı Birliği) ve 'Aisyiyah' (Kadın Kanadı), bu şubede özerk organ statüsü kazanmıştır. Hem *Tapak Suci Putera Muhammadiyah* hem de *Aisyiyah*, aslında *Ikatan Keluarga Muhammadiyah* döneminde faaliyetlerine başlamıştır. Hatta, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*, Mısır'daki faaliyetlerine, *Komunitas Bulan Bintang* ve *Ikatan Keluarga Muhammadiyah Mesir* dönemine kadar uzanmaktaydı. Zira, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah* dövüş sanatı birliği, 1980'li yıllardan itibaren, Mısır'da eğitim gören *Tapak Suci Putera Muhammadiyah* pratiğiyle faaliyetlerine başlamıştır (PCIM Mesir,

2022g:28). Özerklik statüsü konusunda, Tapak Suci Putera Muhammadiyah Mısır şubesi, henüz *Ikatan Keluarga Muhammadiyah* döneminde özerk statü kazanmıştır. Zira 2003 ve 2004 yılında müteakiben ‘*Tapak Suci Putera Muhammadiyah* (Dövüş Sanatı Birliği) ve *Aişiye (Kadın Kanadı)* bu şubede özerk organı statüsü kavuşmaktaydı.

Aisiyah (Aişiye kendisi, önceki bölümdeki bahsedildiği gibi, faaliyetlerine *Ikatan Keluarga Muhammadiyah* döneminde başlamışken, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*’tan daha sonra büyümüştür. 1996 yılında Aisiyah, *Bagian Keputrian* (Kadınlar Bölümü) faaliyetlerine başlayarak ilk başta *Ikatan Keluarga Muhammadiyah* ve Mısır’daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi (Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Mesir) ile doğrudan koordinasyon altına alınmıştı. Yaklaşık olarak 2004 yılında, Endonezya’daki ‘Aisiyah Genel Merkezi onay alarak, Mısır’daki Özel Şubesi (Pimpinan Cabang Istimewa Aisiyah Mesir) statüsünü kazanmıştır.

Hilma Ayunina’nın yaptığı açıklamalara göre (mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024), Mısır’daki ‘Aişiye Özel Şubesi’nin ilk kurulduğu zaman 1 ana yürütme organı ve birkaç meclisler oluşturulmuştu. Bu organ şunlardı:

- Ana Yürütme Organı (Pengurus Harian). Bu organı; Başkan, Başkan Yardımcısı, Sekreter ve Hazinesdar tarafından oluşturulmaktaydı.
- Majelis Keilmuan* (Bilim ve Hikmet Meclisi).
- Majelis Pendidikan Kader* (Kadro ve Üye Eğitim Meclisi).
- Majelis Tabligh* (Tebliğ Meclisi).

Şekil 3.3. Mısır'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin İlk Orgütsel Yapısı

Mısır'daki faaliyet gösteren Muhammediye Özel Şubesi, ilk yıllarında kalıcı bir karargâh veya sekreterlik ofisine sahip değildi. Bu nedenle, merkezi olarak kullanılan yer bir öğrenci evinden kiralanmak zorundaydı. Ancak Kahire'deki yükselen ev kiralari nedeniyle, şubenin merkezi en az dört kez taşınmak zorunda kaldı (Rahmanto, 2022d:246). Ayrıca, geçici karargâhın yetersizliği sebebiyle, şubenin bazı faaliyetleri için alan yetersizliği ve uygun olmayan koşullar söz konusu olmaktaydı (PCIM Mesir, 2023:20). Gerçek uygulamada, bazı faaliyetler dönüşümlü olarak gerçekleştirilmekteydi. Örneğin, kadınlarla ilgili faaliyetler esnasında, karargâha ziyaret isteyen veya karargâhta yaşayan erkek üyeler için rahatsız edici bir durum ortaya çıkmaktaydı. Bu nedenle, bazı erkek üyeler veya kadrolar, bu dönemde genellikle Muhammediye Vakfı'nın faaliyetlerinden dışlanmıştı; bu durum, vakfın dostluk ve kadrolaşma işlevlerini olumsuz etkilemekteydi (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024).

Bu sorunları çözebilmek amacıyla, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, kalıcı bir karargâh kurabilmek için Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na birkaç kez yardım teklifinde bulunmuştur. İlk teklif, 2006 yılında dönemin Muhammediye Vakfı Genel Başkanı Din Syamsuddin'e sunulmuş, ancak uzun bir süre yanıt almamıştır. Yaklaşık on yıl sonra, özellikle Haedar Nashir'in ilk yönetim döneminde, bu teklife olumlu bir yanıt verilmiş ve Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ile Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, sekreterlik veya karargâh kurma komitesini oluşturmuştur (PCIM Mesir, 2023b:20). Sonunda, 3 Nisan 2018 tarihinde, Muhammediye Vakfı Genel Başkanı Haedar Nashir tarafından resmi olarak açılışı yapılan yeni karargâh, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne kalıcı bir merkez kazandırmıştır. Bu karargâh, "Markaz Dakwah Muhammadiyah" (Muhammediye Vakfı Vaizcilik Merkezi) olarak bilinmekte olup, tüm Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın faaliyetleri bu merkezde yoğunlaşmaktadır (Rahmanto, 2022e:246). Ayrıca, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın girişimcilik faaliyetleri de burada yoğunlaştırılmaktadır.

Sonraki yıllarda, kadro ve üye sayısındaki artışla birlikte, örgütsel yapı hızlı bir şekilde gelişmiştir. Bu gelişmeler, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısının, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı'nın yapısına daha yakın hale gelmesine yol açmıştır. Örgütsel yapıya yeni meclislerin eklenmesiyle birlikte, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, çalışan kurumlar (lembaga-lembaga) ve girişimcilik alanlarına (amal usaha) sahip olmuştur. **Tablo 3.5**'te bu yeni organlar ve alanlar yer almaktadır.

No.	Yeni Organların İsmi	Türü	Görev ve Fonksiyonu
1	<i>Majelis Hubungan Luar Negeri</i> (Dış İlişkiler Meclisi)	Meclis (hem Muhammediye Özel Şubesi hem de 'Aişiye Özel Şubesi'ne ait)	Muhammediye Vakfı ve Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Mısır'daki ve diğer Ortadoğu bölgelerindeki çalışan kurumlar ve bireylerle ilişkileri yürütmektedir
2	<i>TK ABA Kairo</i> (‘Aişiye Kahire Anaokulu)	Girişimcilik Alanı (Aişiye'ye ait)	Mısır'daki yaşayan Endonezyalı çocuklar için anaokulu seviyesinde eğitim sağlamaktadır
3	<i>Mediator Fustat</i> (Fustat Arabulucusu)	Girişimcilik Alanı	Yükseköğretim seviyesi eğitim danışmanlığı ve aracılık hizmeti sağlamaktadır. Bu hizmetlerden elde edilen gelir, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın maliyesine katkı sağlamaktadır.
4	<i>MD-Inn</i>	Girişimcilik Alanı	Endonezya ve Malay Dünyası ülkelerinden gelen konuklar için bir konuk evi sunmaktadır. Konuk evinden elde edilen gelir, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin faaliyetlerini finanse etmektedir.
5	<i>LAZISMU Mesir</i>	Kurum (Bağış, Zekat ve Hayırseverlik Kurumu)	Bağış, zekat ve diğer yardımlar toplayarak, hak sahiplerine dağıtılmasına sağlamaktadır.
6	<i>Majelis Ekonomi</i> (İktisat Meclisi)	Meclis	Mısır'daki okuyan Muhammediye kadroları için girişimcilik platformudur.

			Öğrenciler, bu meclis aracılığıyla pazarlama süreçlerinde destek almaktadır. Ayrıca, öğrencilere yönelik girişimcilik faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir (örneğin, bilet acentesi ve kontör yükleme hizmeti).
7	<i>Aisyyah Production House</i> (Basit El Sanat Atölyesi)	Girişimcilik Alanı ('Aişiye'ye aittir)	El sanatı becerilerini geliştirmek için kadın kadrolara yönelik bir platformdur. Burada üretilen ürünler genellikle kadınlar için aksesuarlar (kumaş rozetleri, kumaş bilezikler vb.) olup, bu el sanatları, girişimcilik eğitimi ve finansal kaynak sağlamak amacıyla Mısır'daki Endonezyalı kız öğrencilere satılmaktadır.

Tablo 3.5. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin Örgütsel Yapısına Eklenen Yeni Organlar

Yeni eklenen organlarla birlikte, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tam ve sağlam bir örgütsel yapı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu organlar, şubenin örgütsel faaliyetlerini kolaylaştırmakta ve bazı girişimcilik alanları ise kendi faaliyetlerini daha bağımsız bir şekilde finanse edebilmektedir. Ayrıca, kalıcı bir sekreterlik kurulması, şubenin temel faaliyetlerini (eğitim, ulema kadrolaşması vb.) daha koordineli ve denetlenmiş bir şekilde yürütmesine olanak sağlamaktadır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Günümüzde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, sekiz ana meclisi veya yürütme organı yardımcı unsuru (Endonezce: Unsur Pembantu Pimpinan), iki özerk organı ve beş yardımcı kurumdan oluşmaktadır. Görev ve fonksiyonları açısından, çoğu organ Endonezya'daki Muhammediye Vakfı'ndaki bazı meclis ve kurumlarla benzerlik göstermektedir. Şu anki organlar ve fonksiyonları aşağıda sıralanmıştır:

- Majelis Hubungan dan Kerjasama Luar Negeri* (Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Meclisi)
- Majelis Pembinaan Kader* (Kadro Eğitimi Meclisi)

- c. *Majelis Seni Budaya dan Olahraga* (Sanat, Kültür ve Spor Meclisi)
- d. *Majelis Pustaka dan Informasi* (Referanslar ve Bilgi Meclisi)
- e. *Majelis Tarjih dan Tajdid* (Tecdit ve Tercih Meclisi)
- f. *Majelis Tabligh* (Tebliğ Meclisi)
- g. *Majelis Keilmuan* (Bilim ve Hikmet Meclisi)
- h. *LazisMU Mesir* (Mısır'daki Muhammediye Vakfı Bağış ve Zekat Kurumu)
- i. *Lembaga Pengelola Markaz Dakwah* (Özel Şubesi Merkezi İdare Kurumu)

Üyelik açısından, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi üyelerinin çoğunluğu, Endonezyalı öğrencilerden oluşmakta olup, bu üyelerin yaklaşık %90'ı Kahire ve çevresindeki bölgelerde yaşamaktadır. Ekim 2023 itibarıyla, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin üye sayısı yaklaşık 500 kişiye ulaşmıştır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Yerel vatandaş üyeliği konusunda ise, Mısır'daki güvenlik ve siyasal sorunlar nedeniyle, hiçbir Mısır vatandaşı Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne üye olarak kabul edilmemektedir.

Yukarıdaki bahsedilen üyelerin çoğunluğu, Muhammediye Vakfı'nın 'biyolojik' ve 'ideolojik' kadrolarından oluşmaktadır. Bu kadroların oranı yaklaşık %70 olup, üyelerin çoğunluğu hem Muhammediye Vakfı'nın ailesinden gelmekte hem de vakfa ait okullardan mezun olmaktadır. Yapılan mülakatlarda, tüm katılımcıların çoğunun Muhammediye Vakfı ailesinden olduğu ve Mısır'a veya El-Ezher Üniversitesi'ne eğitim için gelmeden önce vakfın okullarından mezun oldukları gözlemlenmiştir. Geriye kalan üyelerin yaklaşık %20-30'u, daha önce ne Muhammediye Vakfı kadrolarından gelmeyip ne de vakfa ait okullardan mezun olmayan, ancak Mısır'a geldikten sonra vakfın faaliyetlerinden etkilenecek katılmaya karar veren kişilerdir. Son dönemde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, tıp alanında daha fazla üyelik kabul etmeye başlamıştır. Zira, biyolojik ve ideolojik kadroların oranının neredeyse yetersiz olduğu düşünülmektedir (Wahyudi Abdurrahman, mülakat tarihi: 28 Mayıs 2024). çoğunluklu Muhammediye Vakfı'nın 'biyolojik' ve 'ideolojik' kadroları tarafından oluşturulmaktadır.

Diğer iki kategoriden kategoriye ek olarak, Mısır'daki Muhammediye Vakfı

Özel Şubesi'ne katılan küçük bir grup da Kahire'deki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nde görevli diplomatik personeldir. Bu diplomatik görevliler, Mısır'a atanlarından önce Muhammediye Vakfı'nın duygudaşları ya da kayıtlı üyeleri olmaktadır. Başka bir deyişle, bu diplomatik görevliler 'biyolojik' veya 'ideolojik' kadrolardan sayılabilmektedir. Genellikle, bu diplomatik görevliler, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nde üye olarak kabul edilmekte ve aynı zamanda vakfın mütevelli heyeti ve müşteşar heyeti üyeleri olarak görev almaktadır (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). Ancak, diplomatik görevlilerin üyeliği, görev süresiyle sınırlı olduğundan oranı zamanla azalmaktadır.

Öte yandan, dövüş sanatı (Tapak Suci) faaliyetlerinden gelen sempatizanlar eklendiğinde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın kadrolarının ve duygudaşlarının sayısı yaklaşık 2.500'e ulaşmaktadır. Bu üyelerin %97'si, Mısır vatandaşlarından oluşmaktadır ve bu üyelerin çoğunluğu dövüş sanatı birliği (*Tapak Suci*) faaliyetleriyle ilgilenmektedir (Wahyudi Abdurrahim, mülakat tarihi: 28 Mayıs 2024). Tapak Suci dövüş sanatı birliğinden, 6 Mısırlı üye mavi kuşak seviyesine ulaşmış ve kadro ile yerel antrenör olarak yetiştirilmiştir (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Ancak, çoğu Mısırlı duygudaş, Muhammediye Vakfı üyelik kartına sahip değildir. Şu ana kadar, hiçbir Mısır vatandaşı resmi olarak özel veya onursal üye statüsü kazanmamıştır.

Üyeler arası ilişkiler, oldukça gelişmiş ve güçlüdür. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yöneticileri, üyeleri arasında dostluğu pekiştirecek pek çok etkinlik düzenlemektedir. Örneğin, İslami dini bilgi ve hikmet alanlarında haftalık veya aylık Kuran-ı Kerim mukabelesi, dini atölyeler ve genç üyeler için bilimsel eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Bu eğitimler, kademeli olarak tüm üyeler için uygulanmakta ve üyelerinin Mısır'a geldiklerinden mezuniyetlerine kadar sürdürülmektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Ayrıca, birleştirici faaliyetler olarak spor ve kültürel etkinlikler de düzenlenmektedir. Kadınlara yönelik birleştirici faaliyetler arasında, bilimsel çalışmaların yanı sıra kadın sağlığı konularında atölye çalışmaları ve faaliyetler de yer almaktadır. Örneğin, TK ABA, öğrencilere yönelik çocuk ve aile sağlığı konusunda sağlık haftası etkinlikleri düzenlemektedir (Hilma Ayunina, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Endonezyalı'ların, özellikle Muhammediye Vakfı'na ait dostluk, akrabalık ve yardımlaşma ruhu sayesinde, üyeler arasındaki ilişkiler oldukça bireysel ve yakın bir şekilde sürdürülmektedir. Mısır'daki Muhammediye Vakfı üyeleri, kıdemli ve genç kadrolar arasındaki ilişkiyi geliştirmekte ve birbirleriyle güçlü dostluk bağları kurmaktadır. Ayrıca, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin merkezi kurulduğundan itibaren, çok sayıda üye merkez veya karargahı ziyaret ederek örgütsel ve dostane ilişkilerini güçlendirmektedir. Ancak, bu yakın ilişkiler, üye sayısının artmasıyla birlikte bazı endişelere yol açmaktadır. Özellikle sınıflar arası (kıdemli ve genç üyeler) tanışıklık eksiklikleri ortaya çıkmaktadır (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Bununla birlikte, çeşitli birleştirici faaliyetler ve karargahın varlığı sayesinde üyeler arasındaki ilişkiler genel olarak olumlu ve sağlam bir şekilde sürdürülmektedir.

El-Ezher Üniversitesi'nden veya Mısır'dan mezun olan eski üyelerle ilişkiler, aynı derecede olumlu bir şekilde sürdürülmektedir. Hatta Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile mezunları arasındaki ilişkiler de karşılıklı olarak yürütülmektedir. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, özellikle merkezdeki Muhammediye Vakfı Genel Başkanı ile irtibat kurduğunda, doğrudan ilişkiler aracılığıyla veya mezunların ve arabulucuların yardımıyla iletişim kurmaktadır. Dahası, günümüzde Mısır'dan mezun olanların çoğu, Muhammediye Vakfı'nda örgütsel yöneticilerden öğretim üyelerine ve vaizlere kadar her seviyede aktif bir şekilde hizmet etmektedir (Wahyudi Abdurrahim, mülakat tarihi: 28 Mayıs 2024). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı merkezi ile ilişkileri daha iyi ve etkili bir şekilde yürütebilmesi için, mezunlarla ilişkilerinin güçlü bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, mezunlar, Muhammediye Vakfı'nın tüm alanlarda hizmet verdiği için, vakıfta hizmet etmek isteyen yeni mezunlara kolaylık sağlamaktadır. Kıdemli mezunlar, genellikle yeni mezunları alarak, onları Muhammediye Vakfı'na ait medreselerde öğretmenlik yapmaya teşvik etmektedir. Gerektiğinde, dini bilgi ve kabiliyetleri sayesinde, Muhammediye Vakfı'nda, gerek merkezde gerekse taşrada, din ile ilgili meclislerde uzman olarak görev almalarını sağlamaktadır.

Ancak, Mısır'dan mezun olanların da Mısır'daki Muhammediye Vakfı ile

ilişkilerini iyi bir şekilde sürdürmeleri gerekmektedir. Zira bazı durumlarda, özellikle dini alanlarda gereken fetvalar ve öneriler için, mezunlar, Mısır'daki öğrenim gören mevkidaşlarına danışarak referans almaktadırlar. Ayrıca, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, El-Ezher Üniversitesi ile yakın ilişkiler kurduğu için, mezunlar, El-Ezher Üniversitesi'nden öğretim üyeleri veya şeyhleri, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumlarında din bilimleri üzerine atölye veya seminerlere konuşmacı olarak davet etmektedir. Bu faaliyetler, genellikle Mısır'dan mezun olan kadrolar tarafından, Mısır'daki aktif mevkidaşları aracılığıyla yürütülmektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

İyi, karşılıklı ve olumlu bir ilişki olmasına rağmen, Mısır'dan mezun olan Muhammediye Vakfı kadroları ile Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi arasındaki ilişkiler hâlâ örgütlü bir platformda değil, daha informel bir biçimde sürdürülmektedir. Çünkü Mısır'dan mezun olan kadrolar arasındaki ilişkiler ve irtibatlar genellikle *WhatsApp* grupları üzerinden yapılmaktadır. Başka bir deyişle, Mısır'dan mezunlar birliği şeklinde bir örgüt kurmuş olsalar da, bu örgüt daha çok informel bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte, mezunlar ve Muhammediye Vakfı ile girişimcilik alanındaki ilişkilerde hâlâ eksiklikler bulunmaktadır (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). Sonuç olarak, Mısır'dan mezun olan kadroların potansiyelleri, Muhammediye Vakfı içinde tam anlamıyla kullanılmamaktadır.

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Endonezya'daki merkezi yönetim veya Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ile ilişkilerini, önceki bölümde (2. Bölüm) ve bu bölümün ilk kısmında açıklandığı şekilde doğrudan Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı altında koordine etmektedir. Bu nedenle, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na doğrudan sorumludur. Başka bir deyişle, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yöneticileri, belirli aralıklarla (her üç ayda bir) örgütsel faaliyetlere dair raporları doğrudan Muhammediye Vakfı Genel Merkezi'ne göndermektedir. Ayrıca, bazı konularda, özellikle hassas ve önemli meselelerde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, genellikle Muhammediye Vakfı Genel Başkanı ile doğrudan istişare ve danışmanlık yapmaktadır. Hatta çoğu durumda, Mısır'daki Özel

Şube başkanı ve sekreteri, gerektiğinde doğrudan Muhammediye Vakfı Genel Başkanı ve Genel Sekreter ile iletişim kurabilmektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Bu durum, Mısır'da faaliyet gösteren iki özerk organı: 'Aişiye Özel Şubesi (Pimpinan Cabang Istimewa 'Aisyiyah) ve Tapak Suci dövüş sanatları birliği Mısır şubesi da kapsamaktadır. Her iki özerk organ da, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ile birlikte, Endonezya'daki 'Aişiye Genel Başkanlığı ve Tapak Suci Genel Başkanlığı (bu iki özerk organın ana kuruluşları) ile doğrudan koordinasyon içindedir. Ayrıca, Mısır'daki 'Aişiye Özel Şubesi, bir anaokulu düzeyinde eğitim kurumu işletmesi nedeniyle okul yönetimi ve müfredat konusunda 'Aişiye Genel Başkanlığı ile sıkı bir şekilde danışmanlık ve istişare yapmaktadır (Hilma Ayunina, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Ancak, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri ve özerk organları ile Endonezya'daki ara kuruluşlar (Muhammediye Vakfı Genel Başkanı ve ilgili özerk kurumlar) arasındaki ilişkiler daha esnek, demokratik ve akrabalık temellidir. Zira Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, Mısır'daki örgütsel faaliyetlere ilişkin olarak Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne özerklik tanımaktadır. Ayrıca, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yöneticilerine, örgütsel kararlar alma konusunda bağımsız bir yetki verilmiştir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Başka bir deyişle, hassas konular ortaya çıktığında, Mısır'daki Özel Şube yöneticileri, Endonezya'daki Muhammediye Vakfı yöneticileriyle danışmanlık yapmaktadır; ancak karar alma yetkisi tamamen Mısır'daki Özel Şube yöneticilerine bırakılmaktadır.

Dahası, gerek duyulduğunda veya ihtiyaç olduğunda, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne maddi ve manevi destek sağlamaya her zaman hazır bulunmaktadır. Örneğin, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin karargâhının kurulmasında, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı maddi (finansal) destek sunmuştur (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Başka bir örnekte ise, 'Aişiye Genel Başkanlığı, Kahire'deki bir anaokulunun Endonezya Eğitim Bakanlığı nezdinde kurumsallaşma, tescil ve akreditasyon almasına büyük destek sağlamaktadır (Hilma Ayunina, mülakat tarihi:

26 Mayıs 2024). Bu örneklerin yanı sıra, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, manevi olarak da, özellikle motivasyon ve güçlendirici tavsiyeler sunmaktadır.

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı arasındaki ilişkiler tek taraflı değil, karşılıklı bir şekilde sürdürülmektedir. Zira Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, diğer ülkelerdeki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri gibi, Mısır'daki kurumlarla yapılan işbirliklerinde arabuluculuk rolü oynamaktadır. Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı, Mısır merkezli bir kurumla herhangi bir işbirliği yaptığı zaman, bu işbirliği Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi aracılığıyla gerçekleştirilir. Özellikle El-Ezher Üniversitesi ile yapılan ortak projeler ve işbirliklerinde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi önemli bir yardımcı rol üstlenmektedir (Cecep Abdurrahim, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ile Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi arasındaki ilişkiler, karşılıklı olarak olumlu ve güçlü bir şekilde sürdürmektedir.

3.5.1.3. Faaliyetler

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yürüttüğü faaliyetler, yaklaşık üç ila dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Eğitim, Hikmet, Bilim ve Ulemalar Kadrolaşma Faaliyetleri
- b. Spor, Sanat ve Kültür Faaliyetleri
- c. Sosyal, Dostluk ve Yardımlaşma Faaliyetleri
- d. Girişimcilik Faaliyetleri

İlk faaliyet alanı, yani Eğitim, Hikmet, Bilim ve Ülemalar Kadrolaşma, eğitim ve dini alanlarda yürütülmektedir. Bu alandaki faaliyetlerin amacı, Muhammediye Vakfı'nın ihtiyaç duyduğu ulema kadrolarını karşılamak ve Mısır'daki, özellikle El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim gören Muhammediye Vakfı üyelerine bilimsel danışmanlık sağlamaktır. Bu sebeple, bu faaliyetler tedrici ve sürdürülebilir bir şekilde yürütülmektedir. Zira, bu faaliyet, üyelerin ve kadroların Mısır'a ilk geldikleri andan, El-Ezher Üniversitesi'nden mezun oldukları zamana kadar sürdürmektedir.

Bu faaliyetlerin ilk adımı, FORZA (*Forum Azhari Muda*/Genç Ezheri Forumu) adıyla bilinmektedir. Bu faaliyetin temel hedefi, hem Mısır'daki sosyal ve akademik hayatı hem de Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ni tanıtmaktır (PCIM Mesir, 2023:81). Ayrıca, bu faaliyet aracılığıyla, El-Ezher Üniversitesi'nde hangi bilim dallarının okunduğu ve hangi fakültelere veya bölümlere başvurulması gerektiği hakkında tanıtım yapılmaktadır. Faaliyete katılanlar genellikle, El-Ezher Üniversitesi'ne yeni giren Muhammediye Vakfı kadrolarıdır; zira ilk yılda yeni öğrenciler genellikle dil okuluna girip, ikinci yıldan sonra fakülte seçmektedirler (Wahyudi Abdurrahman, mülakat tarihi: 28 Mayıs 2024). Bu iki hedefin yanı sıra, bu faaliyet, Mısır'daki yeni Muhammediye Vakfı kadrolarının eğitim süreçlerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

El-Ezher'deki seçilen fakültelere yerleştikten sonra, kadrolaşma faaliyetleri devam etmektedir. Bu seviyedeki faaliyet *Dar Ahmad Dahlan* olarak bilinmektedir. Dar Ahmad Dahlan'daki faaliyetler genellikle bilimsel tartışmalar, atölye çalışmaları ve seminerler şeklinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, bu faaliyetlerin daha bilimsel olmasından dolayı, seminer ve atölyelerden çıkan sonuçlar genellikle bir dergide makale olarak yayımlanmaktadır. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bilimsel faaliyetleri desteklemek amacıyla *Sinar Muhammadiyah* isimli bir dergi çıkarmaktadır (PCIM Mesir, 2023:23). Hatta, seminer ve atölye çalışmaları dışında, bu seviyedeki kadrolar, kendi düşüncelerini geliştirmek amacıyla bu dergiye makale göndermek için de davet edilmektedirler.

Kıdemli kadrolar, El-Ezher Üniversitesi'nden mezun olmadan önce, Muhammediye Vakfı'nda hizmet etmeye hazırlanacakları daha ileri düzeyde bir kadrolaşma programına katılmaktadırlar. Bu süreçte kıdemli kadrolar genellikle kadrolaşma faaliyetlerine okutman olarak dâhil edilmektedir. Ayrıca, dini bilgilerini güçlendirmek amacıyla, özellikle fetvalar ile ilgili olarak, Muhammediye Vakfı'nın Tercih ve Tecdit Meclisi ile Dar ül-İfta katkısıyla *Akademi Tarjih* (Tercih ve Fetvalar Okulu) faaliyetleri düzenlenmektedir. Bu faaliyet, aynı zamanda Muhammediye Vakfı ile Dar ül-İfta arasındaki uzlaştırma programı olarak da bilinir. Bu programda Dar ül-İfta'dan gelen konuşmacılar davet edilmektedir (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Son olarak, seçilen kadrolar, Mısır'daki Muhammediye Vakfı

Özel Şubesi'nde üst düzey bir göreve atanabilmek için de hazırlanmaktadır

Yukarıdaki bahsedilen faaliyetler, rutin ve yoğun bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler haftada en az iki kez yapılmaktadır ve özellikle *Dar Ahmad Dahlan* ve *FORZA* faaliyetlerinde, eğitim genellikle ders grupları şeklinde organize edilmektedir. Daha etkili bir eğitim sağlamak amacıyla her grupta en fazla 12 üye bulunmaktadır (Wahyudi Abdurrahman, mülakat tarihi: 28 Mayıs 2024).

Bu alandaki diğer faaliyetler arasında, genel din atölyeleri, sohbetler ve seminerler de yer almaktadır. Kadınlar için özel olarak düzenlenen dini atölye programları da gerçekleştirilmektedir. Genellikle, genel atölyeler ve seminerler, tüm Endonezyalı ve Malay dünyası öğrencilerine açıktır. Gerektiğinde, hatta çoğu zaman, gerçekleştirilen sohbetler ve seminerlerde konuşmacılar, El-Ezher Üniversitesi'nden eğitim elemanları, şeyhler ve uzmanlar olarak davet edilmektedir. Ayrıca, bazı durumlarda, Muhammediye Vakfı Genel Başkanı'nın katkılarıyla El-Ezher Üniversitesi ile ortak seminerler düzenlenmektedir (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024).

No.	Faaliyet Alanı	Gerçekleştirilen/Gerçekleştirilmiş Faaliyetler
1	Eğitim, Hikmet, Bilim ve Ulema Kadrolaşması	- İslam bilimleri alanında seminer, atölye çalışmaları, çalıştaylar ve sohbetler düzenlenmekte; bazı etkinliklerde El-Ezher Üniversitesi'nden öğretim üyeleri veya şeyhler konuşmacı olarak davet edilmektedir. - Muhammediye Vakfı'nın ulema kadrolarını yetiştirmek için Mısır'a ilk geldikleri andan El-Ezher Üniversitesi'nde son sınıfa kadar kademeli ve çeşitli bilimsel kadrolaşma programları düzenlenmektedir. - İslam dini alanında düzenlenen eğitim programlarının sonuçları ve üyelerin düşünceleri yaygınlaştırılmak amacıyla

		<i>Sinar Muhammadiyah</i> dergisinde yayımlanmaktadır.
2	Spor, Sanat ve Kültür	• <i>Tapak Suci Mesir</i> dövüş sanatı alanında bazı faaliyetler düzenlemektedir: rutin antrenmanlar, kuşak yükseltme sınavları vb. • <i>Aisyiyah Production House</i> üzerinden kadınlara yönelik beceri geliştirme programları düzenlenmekte ve bu platform, örgütsel girişimcilik için bir fırsat yaratmaktadır.
3	Sosyal, Dostluk ve Yardımlaşma	• Bu faaliyetler genellikle LazisMU Mesir platformu üzerinden yapılmaktadır. • Diğer faaliyetler: Örgütsel kadrolaşma programları, dostluk ziyaretleri.
4	Girişimcilik Faaliyetleri	• Konaklama (konuk evi), biletleme, ihracat-ithalat gibi hizmetler yürütülmektedir.

Tablo 3.6. Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın Yürüttüğü Faaliyetler Alanı

İkinci faaliyet alanı, Spor, Sanat ve Kültür faaliyetleridir. Bu alandaki faaliyetler, dövüş sanatı, kadına yönelik beceri geliştirme etkinlikleri ve özel programlar (spor günü, spor turnuvası gibi) gibi çeşitli alanlarda gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler genellikle yerel toplumlara açıktır, özellikle dövüş sanatıyla ilgili etkinlikler. Dövüş sanatı alanındaki faaliyetler, Mısır'daki topluluklar için Endonezya kültürü ve sanatını tanıtmaya amacıyla da değerlendirilmektedir.

Dövüş sanatı faaliyeti, *Tapak Suci Muhammadiyah Wilayah Mesir* (Muhammediye Dövüş Sanatı Birliği Mısır Bölgesi) tarafından yürütülmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, Mısır'daki Tapak Suci dövüş sanatı birliği, 1980'lerden itibaren rutin antrenmanlarla faaliyetlerini sürdürmektedir. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ve 2000'lerin ilk dönemlerinde üyeleriyle önemli bir gelişim süreci yaşamıştır. Dahası, 2003 yılında kurumsallaşma sonrası faaliyetleri büyük bir hızla büyümüştür.

Tapak Suci Muhammadiyah'ın rutin aktivitelerden biri, haftalık antrenör programıdır. Bu antrenör programı genellikle *PUSKIN Kairo* (Pusat Kebudayaan Indonesia Kairo/Kahire Endonezya Kültür Merkezi) ve Nasr City bölgesinde yer alan Zahra Mahallesi'nde gerçekleştirilmektedir. Bu iki yerin Tapak Suci'nin ana antrenör merkezi olarak seçilmesinin nedenleri şunlardır:

- a. Çoğu Endonezyalı öğrenciler, Nasr City bölgesinde ikamet etmektedir.
- b. Mısır toplumlara yönelik antrenör programı, Endonezya kültürünü tanıtmada kolaylık sağlamaktadır (PCIM Mesir, 2022:32).

Sonraki gelişmelerde, özellikle bazı Mısırlı öğrencilerin mavi kuşak seviyesine ulaşmasının ardından, antrenör merkezlerinin sayısı artmıştır. Ayrıca, antrenman merkezleri yalnızca Kahire ile sınırlı kalmamış, Mısır'daki diğer illere de yayılmıştır. Örneğin, Gize, İskenderiye, İsmailiye, Kalyubiye, Dekahliye gibi illerde de antrenman merkezleri açılmıştır (PCIM Mesir, 2022:34). Kahire dışındaki antrenman merkezleri, genellikle yerel toplumlardan oluşan katılımcılara sahiptir. Ancak bazı sebeplerle, Kahire dışındaki antrenman merkezleri kalıcı olarak devam etmemektedir.

Tapak Suci Muhammadiyah Mesir'in diğer rutin faaliyetleri arasında seviye veya kuşak yükseltme sınavları ve Tapak Suci turnuvası yer almaktadır. Seviye yükseltme sınavları genellikle yılda en az bir kez düzenlenmektedir. Bu faaliyet, yalnızca Tapak Suci'nin aktif üyeleri, kadroları veya öğrencileri için içsel olarak yürütülmektedir..

Bu faaliyeti yanı sıra, *Tapak Suci*, dövüş sanatı turnuvası da düzenlenmektedir. Bu faaliyet, daha az rutin olarak gerçekleştirilse de (en az iki yılda bir kez yapılmaktadır), beklenen ve önemli bir etkinlik olarak kabul edilmektedir (Kemlu.go.id, 30 Temmuz 2019). Bu turnuva, uluslararası seviyede yarışacak Tapak Suci dövüşçülerinin seçildiği bir program olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu turnuva, diğer Endonezya geleneksel dövüş sanatları birimlerinin davet edilmesi ve açık bir şekilde gerçekleştirilmesiyle, Endonezya kültür ve sanatını tanıtmanın bir aracı olarak görülmektedir.

Tapak Suci Muhammadiyah Mesir'in yerel topluluktan üye veya öğrenci kabul etmesi, hem Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi hem de Kahire'deki

Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği için bir kamu diplomasisi aracı olarak değerlendirilmektedir. Dahası, Tapak Suci Muhammadiyah Mesir, Mısır hükümetinin (Gençlik ve Spor Bakanlığı) onayını alarak bir spor cemiyeti olarak tanınmış ve gelişmesi için gerekli yardımları sağlamaktadır (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). *Tapak Suci Muhammadiyah Mesir*'in faaliyetleri ve bu faaliyetler aracılığıyla gerçekleştirilen kamu diplomasisi çalışmaları, bu bölümün ilerleyen kısımlarında detaylı olarak ele alınacaktır.

Kültür, Sanat ve Spor alanındaki diğer önemli faaliyetler, kadınlara yönelik beceri geliştirme ve el sanatları etkinlikleridir. Bu faaliyetler, genellikle *Aisyiyah Production House* platformu altında organize edilmektedir. Kadınlara yönelik beceri geliştirme faaliyetleri, temel beceriler (dikiş, mutfak sanatı, örgü ve diğer geleneksel el sanatları) üzerine odaklanmaktadır. Bu faaliyetlerden elde edilen ürünler ve el sanatları, genellikle sosyal medya platformlarında sergilenerek diğer Endonezyalı öğrencilere satılmaktadır (PCIM Mesir, 2022:24). Satıştan elde edilen gelirler, *Aisyiyah*'ın faaliyetlerini finanse etmek için kullanılmaktadır.

Sonraki faaliyet alanı, Sosyal, Dostluk ve Yardımlaşma Faaliyetleri'dir. Bu alandaki faaliyetler, hayır işlerinden ortak rekreasyon etkinliklerine kadar geniş bir yelpazeye sahiptir. Ayrıca, bu faaliyette yer alan ana aktörler de oldukça çeşitlidir. Bu alandaki faaliyetlerin en önemli aktörlerinden biri, *LazisMU Mesir*'dir. *LazisMU Mesir*, aslında, Muhammediye Vakfı'na ait bağış ve zekat kurumu olan *LazisMU*'nun Mısır'daki şubesidir. Faaliyet alanı bakımından, ana kurumu *LazisMU* ile benzer şekilde yardımlaşma ve hayır işlerinde faaliyet göstermektedir.

LazisMU Mesir'in yardımlaşma ve hayırseverlik faaliyetleri ilk olarak Mısır'daki Endonezyalı öğrencilere yönelik olmuştur. Bu faaliyetlerin ana hedefi, Mısır'da okuyan Endonezyalı öğrencilerin maddi yüklerini hafifletmektir. Bu amaç doğrultusunda, *LazisMU Mesir*, merkezdeki *LazisMU* ile bazı önemli programlar gerçekleştirmektedir. *LazisMU Mesir* ve merkezdeki *LazisMU*'nun ortaklaşa düzenlediği en önemli programlardan biri *Beasiswa Kader Umat* (Ümmetin Kadroları Bursu)'dur. Bu burs programı, özellikle El-Ezher Üniversitesi'nde okuyan Endonezyalı öğrencilere ve Muhammediye Vakfı'nın kadrolarına yöneliktir (PCIM Mesir, 2022:38).

Bu programına 2023 yılı Eylül ayında “*Beasiswa Kader Persyarikatan*” (Muhammediye Vakfı’nın Kadroları Bursu) eklenmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere, bu burs programı daha özel olarak Mısır’daki Muhammediye Vakfı kadrolarına yönelik bir destek sağlamaktadır. Bursun kapsamı, dönemlik ücret, aylık maaş, referans kitaplar için kitap parası gibi kalemleri içermektedir. Ayrıca bu bursun amacı, Mısır’da okuyan Muhammediye Vakfı kadrolarının insan kaynağını geliştirmek ve vakıf için ulema kadroları yetiştirmeyi hedeflemektedir (Muhammadiyah.or.id, 4 Ekim 2023). Dolayısıyla, *LazisMU Mesir* ve merkezde *LazisMU*, Mısır’daki Endonezyalı öğrencilere burs sağlamaya yönelik faaliyetler yürütmektedir..

Mısır’daki mevcut olan sosyal eşitsizlik ve bunun sonucu olarak, Mısır toplumunda yoksulluk oranlarının artması, *LazisMU Mesir*’i de endişelendirmektedir. Bu nedenle *LazisMU Mesir* tarafından toplanan bağışlar, yalnızca Mısır’daki Endonezyalı öğrencilere değil, aynı zamanda Mısır’daki yoksul topluluklara da dağıtılmaktadır. Mısır’daki yerel topluluklara yönelik bağış ve zekat dağıtım programları genellikle Ramazan ayında ve Ramazan Bayramı’nda gerçekleştirilir. Bu etkinlikler iki ana başlıkta toplanmaktadır:

- a. *Takjil On The Road* (Yolda İftar Kumanyası Dağıtımı): Bu etkinlik aracılığıyla, yolda mahsur kalan Mısırlılara iftar menüleri dağıtılmaktadır.
- b. *Kado Ramadhan/Lebaran* (Bayram/Ramazan Kumanyası): Bu etkinlik, ihtiyaç sahibi Endonezyalı öğrencilere ve Markaz Dakwah çevresindeki yerel topluluklara yönelik temel gıda yardımlarının dağıtılmasını kapsamaktadır. Ayrıca, bu yardım genellikle fitrat zekatı dağıtımı ile birlikte yapılmaktadır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Yukarıdaki belirtilen faaliyetlerin dışında, aynı alandaki diğer faaliyetler de mevcuttur. Bu faaliyetlerin çoğu, kadrolar ve üyeler arasındaki dostluk ve kardeşliği pekiştirmeyi amaçlamaktadır. Gerçekleştirilen bu faaliyetler genellikle ortak ve birlikte yapılan etkinlikler şeklindedir. Bunlar arasında spor (futsal, bisiklet gibi), ev ziyaretleri ve Muhammediye Vakfı’nın ideolojik ve dostluk aktiviteleri yer almaktadır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Mısır’daki Muhammediye Vakfı’nın %90’ının Kahire’de yaşayıp El-Ezher Üniversitesi’nde okuması, bu

programların uygulanmasını kolaylaştıran bir faktördür.

En son faaliyet alanı ise, girişimcilik alanıdır. Bu alandaki faaliyetlerin hedefi, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin faaliyetlerini bağımsız bir şekilde finanse edebilmektir. Girişimcilik faaliyetlerinden elde edilen kâr veya gelirler, doğrudan Mısır'daki Özel Şube'nin yürüttüğü örgütsel faaliyetlere ve hazineye aktarılmaktadır. Girişimcilik alanında Mısır'daki özel şubesi'nin sahip olduğu girişimcilik faaliyetler şunlardır:

- a. *Md-Inn* (Muhammediye Konuk Evi): Bu girişimcilik faaliyetinde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin karargâhında (Markaz Dakwah) bulunan bazı yatak odaları, Mısır'ı ziyaret eden Muhammediye Vakfı figürleri, Endonezya'dan ve diğer Malay ülkelerinden gelen konuklar için pazarlanmaktadır.
- b. *Tiket-MU* (Bilet ve Seyahat Acentası): Bu girişimcilik faaliyetinde, Endonezya'ya dönmek isteyen öğrencilere ekonomik fiyatlarla bilet satmaktadır.
- c. *TuratsMU* (Klasik Kitaplar Kitabevi): Bu girişimcilik faaliyetinde, Mısır'daki en çok satan klasik İslam bilimleri kitapları satın almakta ve Endonezya'ya ya da Mısır içindeki Endonezyalı öğrencilere/Muhammediye Vakfı kadrolarına gönderilmektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).
- d. İhracat ve İthalat Girişimcilik: Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Lampung ilindeki Muhammediye Vakfı'na ait bir girişimcilik alanı (BTM BiMU Lampung), PT Eshan Agroindo ve Kahire'deki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği ile 2021 yılında ihracat ve ithalat işbirliği yapmıştır. Bu işbirliğinin ana konusu, Lampung ilinden üretilen bazı ürünlerin uluslararası pazarlarda, özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde pazarlanmasıdır (Rahmanto, 2022:248). Bu işbirliği kapsamında pazarlanan ürünler arasında kahve ve diğer baharatlar yer almaktadır.

Bu girişimcilik faaliyette, nesne ve özne aktörler (ihracat ve ithalat faaliyetleri hariç) genellikle Endonezya ve Malay Dünyası topluluklarına yönelik olup, yerel toplumlar hem müşteri hem de çalışan olarak yer almamaktadır. Mısır'daki siyasi ve

hukuki düzen nedeniyle yerel halkın bu girişimcilik faaliyetlerine katılması, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne zarar verebilmektedir. Mısırlıların bu faaliyetlere katılması durumunda, kolluk kuvvetlerinden gelen şüphe ve sorgulamalar, hatta yasaklamalar söz konusu olabilmektedir. Hükümet izni verilse bile, vakıf ve diğer sivil toplum kuruluşları için yüksek vergi oranları uygulanmaktadır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Dolayısıyla, bu girişimcilik faaliyetlerinden faydalanan kişiler genellikle Endonezya ve Malay Dünyası topluluklarından olmaktadır.

3.5.2. Kamu Diplomasisi Çalışma Alanları

Önceki altyazılarda kısaca değinildiği gibi, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kamu diplomasisi çalışma alanları, dini, eğitim, spor, kültür ve sosyal alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bu odaklama, Muhammediye Vakfı'nın Endonezya ve Mısır'daki siyasi alanlarda aktif olmaktan ziyade, daha çok dini, sosyal, eğitim ve kültür alanlarına önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, vakfın büyük bir kısmını oluşturan öğrenciler, Mısır'da eğitim gören Endonezyalı öğrencilerdir. Mısır'ın siyasi durumu nedeniyle, yabancı uyruklu öğrencilerin herhangi bir siyasi faaliyette bulunması veya katılması yasaktır. Bu nedenle, Endonezyalı öğrenciler, özellikle Muhammediye Vakfı'nın kadrosundaki kişiler, genellikle siyasi olmayan faaliyetleri tercih etmektedirler.

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kamu diplomasisi alanındaki en önemli faaliyetlerinden biri, Tapak Suci (dövüş sanatları birliği) tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Ayrıca, Tapak Suci'nin Mısır'daki faaliyetleri, Endonezya'nın tanıtımı ve Muhammediye Vakfı hareketinin Mısır'daki topluluklara tanıtılması açısından önemli bir araç olarak çalışmaktadır. Bugün, daha önce de belirtildiği gibi, Mısır'daki Tapak Suci faaliyetlerinin %97-%99'u, Mısır toplumlarından katılımcılardan oluşmaktadır. Bu oran, Tapak Suci'nin Mısır toplumu tarafından kabul görmesi ve yerleşmesi açısından büyük bir başarıyı işaret etmektedir.

Tapak Suci dövüş sanatları birliğinin Mısır kamuoyuna tanıtımı 2010 yılında başlamıştır. Bu dönemde, PUSKIN'deki müdür Wahyudi Abdurrahman (Eski

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Başkanı), Tapak Suci'nin PUSKIN'a kültür ve spor faaliyetleri alanında katılmasını davet etmiştir (PCIM Mesir 2022: 32). Tapak Suci'nin PUSKIN'a katılması, doğrudan Mısırlılara Endonezya spor ve kültürünün tanıtılmasına yönelik bir girişimdi. Ancak, Tapak Suci'nin Mısır'daki tanıtımının başlangıçta kolay olmadığını söylemek mümkündür; zira PUSKIN'ın ilk yılında, hiçbir Mısırlı öğrenci veya üye *Tapak Suci*'ye katılmamıştır. Ancak, 2011 yılından itibaren yapılan yoğun tanıtımlar sayesinde, bazı Mısırlılar *Tapak Suci*'ye ilgi duymaya başlamış ve katılım için başvuruda bulunmuşlardır. Bu tarihten itibaren, Mısırlı katılımcıların sayısı artmıştır.

Mısır'lıların *Tapak Suci*'ye, ya da daha genel olarak Endonezya geleneksel dövüş sanatlarına olan ilgisi birkaç sebepten kaynaklanmaktadır. Birincisi, Arap ve Mısırlı toplumunun dövüş sanatlarına büyük bir kültürel ilgisi olmasıdır. Ancak, güreş dışında, Arap ve Mısırlıların kendilerine ait belirgin veya özel bir dövüş sanatı dalı bulunmamaktadır. Bu nedenle, dövüş sanatlarına ilgi duyan Mısır ve Arap toplumları, Doğu ve Güneydoğu Asya kökenli dövüş sanatlarına, örneğin Karate, Taekwondo/Tekvando ve Pencak Silat gibi ilgi göstermeye başlamaktadırlar (Fahmidin, 24 Eylül 2021).

İkinci sebep ise, Mısır'ın özellikle Kahire şehrinin güvenlik sorunlarıdır. Kahire, başta tecavüz suçu olmak üzere pek çok olay yaşamasından dolayı, kadınlar için dünyanın en güvensiz şehirlerinden biri olarak bilinmektedir. Bu sebepten dolayı, bazı Mısırlı kadınlar, taciz ve diğer kadınlara yönelik suçlardan korunabilmek için dövüş sanatı öğrenmeye başlamaktadırlar (Maulana, 10 Haziran 2019). Ayrıca, Mısır'daki *Tapak Suci* üyeleri ve öğrencileri arasında oldukça fazla sayıda kadın bulunmaktadır.

Üçüncü sebep, Tapak Suci'nin İslami değerlere dayalı bir dövüş sanatı olmasıdır. Tapak Suci, Muhammediye Vakfı'na ait bir dövüş sanatı olduğundan, İslam ve Muhammediye değerlerini taşımaktadır. Örneğin, bir antrenman seansı başladığında, öncelikle dua edilmekte ve antrenman sırasında ezan okunduğunda seans kısa bir süreliğine durdurulup öğrenciler namaz kılmaktadır. Seans bitiminde ise, genellikle dini sohbet ile sonlanıp dua edilerek bitirilmektedir (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024).

En son sebep olarak, *Tapak Suci*'nin sunduğu İslami öğretiler, diğer dövüş sanatı branşlarında bulunmamaktadır. Ayrıca, bu özellik ile, Mısırlıların Tapak Suci'ye olan ilgisini arttırmaktadır. *Tapak Suci*'nin İslami maneviyat içeren yapısı, daha fazla Mısırlının katılımını teşvik etmektedir. Dahası, *Tapak Suci*, dolaylı olarak Mısır halkına Muhammediye Vakfı'nın tanıtımı için de bir araç olarak işlemektedir. Zira antrenmanlar sırasında, bazı eğitmenler vakıf hakkında 5 dakikalık sohbetler yaparak küçük tanıtımı gerçekleştirmektedir.

Tapak Suci Mesir, Mısır'da sadece yerel bir faaliyet olarak kalmamakta, aynı zamanda Endonezya'yı tanıtmaya amacıyla kültürel etkinliklerde de yer almaktadır. Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği, Mısır'da düzenlediği tanıtım günlerinde Tapak Suci dövüş sanatı gösterilerini en önemli tanıtım aracı olarak kullanmaktadır (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Tapak Suci'nin gösterileri, Endonezya kültürünün Mısır'da yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Tapak Suci Mesir, önceki kısımlarda bahsedildiği gibi, diğer Endonezyalı geleneksel dövüş sanatları akımlarını davet ederek Mısır'da her iki yılda bir Endonezyalı geleneksel dövüş sanatı şampiyonası düzenlemektedir. Tapak Suci'nin gerçekleştirdiği geleneksel dövüş sanatı şampiyonası, Endonezyalı dövüş sanatının Mısırlılara yönelik kitlesel kültürel tanıtımında en etkili ve çekici etkinlik haline gelmektedir. Zira pandemi öncesi son düzenlenen şampiyonada, sadece Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği ve Mısır hükümetinin ilgili kurumlarından yetkililer katılmakla kalmamış, aynı zamanda çok sayıda Mısırlı seyirci de yarışma alanında yer almıştır (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024).

Tapak Suci Mesir, sadece Mısır'da faaliyet göstermemektedir, aynı zamanda uluslararası seviyede düzenlenen turnuvalara ve şampiyonalara da katılmaktadır. Tapak Suci Mesir'in uluslararası alanda son katıldığı turnuva, Ağustos 2022'de Cakarta'da gerçekleştirilen *Indonesia International Open Championship*'tir. Bu turnuvada Tapak Suci Mesir, bir Endonezyalı ve bir Mısırlı olmak üzere iki atlet göndermiştir (Suara Muhammadiyah, 13 Ağustos 2022). Ancak, katıldıkları bu turnuvada Tapak Suci Mesir henüz bir başarı elde edememiştir.

Yukarıdaki bahsedilen Tapak Suci'nin faaliyetleri, hem Endonezya'ya hem de

Muhammediye Vakfı'na karşı olumlu bir imaj oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Zira Tapak Suci Mesir'deki bazı Mısırlı öğrenciler, Tapak Suci Mesir'in düzenlediği dövüş sanatı antrenmanlarına katıldıktan sonra Endonezya'ya olan ilgilerini artırmaktadır. Dahası, bazı Mısırlılar, katıldıkları antrenmanlar sayesinde Endonezce öğrenmeye başlayarak Endonezya'da eğitimlerine devam etme arzusuna kapılmaktadır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Bu iki faaliyet yanı sıra, özellikle Mısırlılara yönelik Endonezyalı dövüş sanatlarının daha kitlesel bir şekilde yayılmasını sağlamak amacıyla bazı önemli adımlar atılmaktadır. Bu önemli adımlardan en dikkate değer olanı, Egyptian Pencak Silat Association (Mısır Endonezyalı Geleneksel Dövüş Sanatı Derneği)'in kurulmasında öncülük edilmesidir. Bu federasyon, Tapak Suci Mesir ve Talago Biru geleneksel dövüş sanatı akımlarının öncülüğünde ve Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nin desteğiyle 2014 yılında resmi olarak kurulmuştur (*Silat.net*, 20 Ocak 2021). EPSA'nın kurulması, Mısır'daki Endonezyalı geleneksel dövüş sanatlarının gelişimini oldukça kolaylaştırmıştır. Zira EPSA'nın kurulmasından sonra bu federasyon, Uluslararası Endonezyalı Geleneksel Dövüş Sanatı Federasyonu (PERSILAT) tam üye olarak kaydedilmiştir. PERSILAT'ın bir üyesi olduktan sonra, günümüze kadar Mısır Arap Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı önünde kurumsallaşmasının onaylanması için çalışmalar devam etmektedir. Ancak, EPSA'nın kurulması sayesinde Mısırlıların Endonezyalı geleneksel dövüş sanatlarına olan ilgisi artmış ve bu süreç büyük katkı sağlamıştır.

Diğer taraftan, *Tapak Suci Mesir*'in uluslararası seviyede katıldığı turnuvalar, dolaylı bir şekilde Mısır ve Endonezya arasında kültürel bağların güçlenmesine olanak tanımaktadır. Bu turnuvalarda, gönderilen atletler ve öğrenciler, özellikle Mısırlı atletler ve öğrenciler, Endonezya ve diğer ülkelerden katılan yarışmacılarla temas kurmaktadır. Endonezya'da gerçekleştirilen turnuvalarda ise, *Tapak Suci Mesir*'in gönderdiği atletler veya öğrenciler, *Tapak Suci* merkezlerine dostluk ziyareti gerçekleştirmekte ve ayrıca Endonezya'daki farklı illeri gezerek bu illerdeki Tapak Suci şubelerinde yerel üyelerle ortak antrenman yapmaktadır. .

Bu durumun en somut örneği, *Tapak Suci Mesir*'in Ağustos 2022'de Endonezya'da katıldığı geleneksel dövüş sanatı şampiyonasıdır. Bu süreçte, *Tapak*

Suci Mesir sadece bu şampiyonaya katılmakla kalmamış, aynı zamanda *Tapak Suci* Genel Başkanlığı ve Muhammediye Vakfı Genel Başkanını dostluk ziyaretinde bulunmuşlardır. Bunun ardından, Endonezya'daki seçilmiş bazı bölgelerde bulunan Tapak Suci şubeleri ve Muhammediye Vakfı'na ait okullar ziyaret edilerek ortak dövüş sanatı antrenmanları yapılmıştır (Suaara Muhammadiyah, 13 Ağustos 2022). Bu ziyaretlerin temel amacı, hem *Tapak Suci* öğrencileri veya üyeleri arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkilerini güçlendirmek hem de *Tapak Suci* akımı çerçevesinde dövüş sanatı becerilerini geliştirmektir.

Bununla birlikte, Tapak Suci Mesir'in kültürel faaliyetleri, sadece dövüş sanatı alanında sınırlı kalmamaktadır. Bunun yanı sıra, Mısır'daki gençlerin sosyal yaşamlarını da etkilemekte ve onların kişisel gelişim süreçlerine katkı sağlamaktadır. Bu faaliyetler, Mısırlı gençlerin, Endonezyalı geleneksel dövüş sanatlarıyla tanışmalarının yanı sıra, bu alandaki çeşitli becerileri öğrenmelerini ve kültürel bağlar kurmalarını sağlamaktadır. Böylelikle, Tapak Suci'nin faaliyetleri Mısır'da daha geniş bir kitleye ulaşarak toplumsal alanda da büyük bir etkisi bulunmaktadır.

Tapak Suci Mesir'in kültürel faaliyetlerinin yanı sıra, eğitim, dini ve sosyal alanlarda Mısır'da yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri de bulunmaktadır. Bu faaliyetler, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından yürütülmektedir. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, henüz Mısır hükümeti önünde kurumsallaşmadığı için, Mısır'daki kamu diplomasisi faaliyetleri genellikle arabuluculuk ve bağlayıcılık işlevi görmektedir. Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, Mısır'daki herhangi bir kurumla işbirliği kurduğu zaman, bu işbirliği Mısır'daki Özel Şube aracılığıyla yürütülmektedir.

Muhammediye Vakfı (bkz. Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve Mısır'daki Özel Şubesi), Mısır'daki kamu diplomasisini genellikle “*Second-Track Diplomacy*” (İkinci Aşama Diplomasi) yöntemiyle yürütmektedir. Zira Mısır'daki hedeflenen ve odaklanan kurum, El-Ezher Üniversitesi'dir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). El-Ezher Üniversitesi, aslında Mısır merkezli bir özel vakıf kurumu olarak bilinmekte olup, Mısır'daki ve hatta İslam dünyasında en güçlü ve etkili aktörlerden biridir. Zira Mısır'daki mali varlıkların üçte biri El-Ezher'e ait olarak

kayıtlara geçmiştir. Ayrıca, El-Ezher, Mısır'daki siyasi ve yönetim alanında da önemli bir konuma sahiptir. El-Ezher'in rektörü (Şeyh-i El-Ezher-i Şerif) Mısır'daki siyasi makamda bir bakan ya da başbakanla eşdeğer bir statüye sahiptir (Wahyudi Abdurrahman, mülakat tarihi: 28 Mayıs 2024)..

Muhammediye Vakfı'nın El-Ezher ile işbirliği yapma amacı birkaç nedenlere dayanmaktadır. En önemli sebeplerden biri, her iki kurumun da eğitim, dini ve sosyal alanlarda ortak bir ajandaya sahip olmasıdır. El-Ezher, tıpkı Muhammediye Vakfı gibi, eğitim, dini ve sosyal alanlarda faaliyet gösteren bir kuruluştur. El-Ezher, sadece üniversite ve yükseköğretim alanında değil, kendi okulları ve sağlık alanında da faaliyet gösteren bir hastane gibi çeşitli işletmelerle de hizmet vermektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Muhammediye Vakfı ve El-Ezher arasındaki bir diğer benzer özellik, ikisinin de İslami dini vaaz alanında odaklanmasıdır. El-Ezher, bilindiği gibi, yüzyıllardır İslam dünyasında tanınmış büyük âlimler yetiştiren bir kurum olarak bilinmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın kurucusu merhum Kiai Hacı Ahmet Dahlan, El-Ezher'den tanınmış bir İslam âlimi olan Muhammed Abduh'tan ilham alarak Muhammediye Vakfı'nı kurmuştur (Fahmidin, 24 Kasım 2021). Bunun yanı sıra, hem El-Ezher hem de Muhammediye Vakfı, günümüzdeki dini fenomenler—örneğin; köktendincilik, sekülerizm ve İslamofobi—üzerine ortak bir endişeye sahiptir (Muhammadiyah, 23 Haziran 2022). Ayrıca, bu fenomenlerle başa çıkabilmek için hem Muhammediye Vakfı hem de El-Ezher, daha mütedil ve vasat veya orta bir İslam anlayışının yayılmasını teşvik etmektedir.

Yukarıdaki belirtilen nedenler, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher arasındaki işbirliğini kurmak için güçlü bir temel olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher arasında en azından son 20 yıl içinde süregelen bir işbirliği bulunmaktadır. Bu işbirliğinin en önemli dönüm noktası ise, 2003-2004 yıllarında iki kurum arasında imzalanan mutabakat anlaşması (MoU) olmuştur. Bu anlaşmada, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher, İslam dini ve öğretimi alanında belirli alanlarda işbirliği yapma konusunda mutabık kalmışlardır. Bu işbirliğinin ana başlıkları şunlardır:

- a. El-Ezher'e, âlim veya ulema kadrosu olarak öğrenci göndermesi.
- b. Muhammediye Vakfı'na ait okulların diploması El-Ezher koleji diploması ile denklik yapması.
- c. Fetva alanında eğitim vermesi.
- d. İslam dini alanında ortak araştırma yapması ve diğer faaliyetleri bulunması.

Yukarıdaki bahsedilen işbirliği faaliyetlerinden en aktif olanı, Muhammediye Vakfı'na ait okullardan verilen diplomaların El-Ezher Üniversitesi diploması ile denklik sağlamasıdır. Bu işbirliği sayesinde, Muhammediye Vakfı'na ait okullardan mezun olan öğrenciler, Endonezya'daki Diyanet Bakanlığı'ndan denklik işlemi yapmadan doğrudan El-Ezher Üniversitesi'ne kayıt yaptırabilmektedirler (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Bu denklik programı, Muhammediye Vakfı'na ait okullardan mezun olup El-Ezher'de eğitimlerine devam etmek isteyen öğrencilere büyük kolaylık sağlamaktadır. Ancak, bu denklik programına dahil olan Muhammediye Vakfı'na ait okullar sadece iki okuldan oluşmaktadır. Bu okullar şunlardır:

- a. *Madrasah Muallimin & Muallimat Muhammadiyah Yogyakarta.*
- b. *Muhammadiyah Boarding School Yogyakarta.*

Bu tez hazırlanırken, Muhammediye Vakfı ile El-Ezher arasındaki mutabakat anlaşmasının süresi dolmuş oluyordu. Ancak, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher, geçmişte imzaladıkları bu mutabakatı yenilemeyi veya uzatmayı istemekte ve bu konuda müzakerelere devam etmektedir. Denklik programı konusunda ise, Muhammediye Vakfı, programa katılan okul ve medrese sayısını artırmak için çaba harcamaktadır (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). Denklik programına dâhil olan okullar ve medreselerin sayısının artması, Mısır'a veya El-Ezher'e eğitim görmek amacıyla gitmek isteyen Muhammediye Vakfı mensuplarının sayısının da artmasını hedeflemektedir.

Muhammediye Vakfı ile El-Ezher arasında gerçekleştirilen bir diğer önemli faaliyet ise, ortak araştırmalar ve İslam dini alanındaki diğer ortak faaliyetlerdir. Bu faaliyetler, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin katkılarıyla

gerçekleştirilmektedir. Zira, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, El-Ezher Üniversitesi'ndeki bazı öğretim üyeleri ile kurduğu gayri resmi yakın ilişkiler sayesinde, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher arasındaki ortak faaliyetlerin düzenlenmesini kolaylaştırmaktadır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Genel olarak, bu kapsamdaki faaliyetler arasında ortak seminerler, bilim ve hikmet atölyeleri yer almakta ve bu etkinliklerde hem El-Ezher öğretim üyeleri hem de Muhammediye Vakfı'ndan önemli yetkililer konuşmacı olarak davet edilmektedir.

Bu ortak faaliyetlerin somut bir örneği, El-Ezher Üniversitesi Tefsir Anabilim Dalı profesörlerinden Şeyh Muhammad Salim Abu Ashi'nin Ağustos 2023'te Endonezya'yı ziyaretidir. Ziyaret sırasında, Şeyh Muhammad Salim Abu Ashi, Muhammediye Vakfı'na ait bazı üniversiteleri ve okulları ziyaret etmiş, bu kurumlarda düzenlenen uluslararası seminer ve diyaloglarda konuşmacı olarak davet edilmiştir (Muhammadiyah.or.id, 21 Ağustos 2023). Şeyh Muhammad Salim'in Endonezya'daki etkinlikleri, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin aktif üyeleri, mezunları ve ilgili alandaki girişimcilik faaliyetleriyle desteklenmiştir.

Eğitim ve öğretim alanında, özellikle yükseköğretim alanında gerçekleştirilen diğer önemli bir faaliyet ise, El-Ezher Üniversitesi'nde Dil ve Tercümanlık Fakültesi bünyesinde Endonezce Dil Merkezi'nin kurulmasıdır. Bu dil merkezi, El-Ezher ve Endonezya'daki Muhammediye Vakfı üniversitelerinden biri olan Universitas Muhammadiyah Surakarta (Surakarta Muhammediye Üniversitesi) işbirliğiyle kurulmuştur (Rahmanto, 2022:249). Endonezya dili kurulunun kurulması sürecinde, Universitas Muhammadiyah Surakarta yalnızca tek başına değil, Endonezya Dili Geliştirme Kurumu ve Endonezya merkezli diğer iki üniversite, Gadjah Mada Üniversitesi ve Malang İslami Devlet Üniversitesi ile birlikte çalışmaktadır (Kemlu.go.id, 11 Ekim 2019). Bu kurulun faaliyetleri arasında, El-Ezher'de Endonezya dili kursları açmak ve Endonezya'dan Endonezya dili öğretmenlerini Mısır'a ve El-Ezher'e göndermek yer almaktadır. Kurulun amacı, hem Endonezya ve diğer Malay Dünyası'ndan gelen ulemaların eserlerinin tercüme edilmesini kolaylaştırmak hem de El-Ezher'in Endonezya ve diğer Malay Dünyası'nda yaptığı vaaz faaliyetlerini desteklemektir.

El-Ezher'deki bazı öğretim üyeleri ile kurulan gayri resmi dostluk ilişkileri

sayesinde, eğitim alanındaki diğer kamu diplomasisi faaliyetleri de yürütülmektedir. Bu faaliyetler kapsamında, bazı El-Ezher öğretim üyeleri, Muhammediye Vakfı'na moral destek vermektedir. Bu desteği veren öğretim üyelerinden biri, El-Ezher'de yabancılar için Arapça dili araştırma ve geliştirme kurumu (*Dar-ı Tatvir*) başkanı, El-Ezher rektörünün kadın danışmanı ve Mısır'daki önemli kadın âlimlerden biri olan Dr. Nahla Saidi'dir (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Dr. Nahla, birkaç kez hem Mısır'da hem de Endonezya'da Muhammediye Vakfı tarafından düzenlenen seminer ve atölyelerde konuşmacı olarak davet edilmiştir. Ayrıca, Dr. Nahla'nın Arapça Dili Kurumu'ndaki başkanlık görevinden ötürü, Muhammediye Vakfı kadroları için Arapça eğitim programları başarıyla gerçekleştirilebilmektedir.

Dr. Nahla Saidi'nin dışında, El-Ezher Üniversitesi'nden birçok öğretim üyesi ve şeyh de Muhammediye Vakfı'na moral destek sağlamaktadır. Çoğunlukla, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından düzenlenen bilimsel ve hikmetsel faaliyetlere konuşmacı ve eğitmen olarak davet edilmektedirler. Genellikle El-Ezher Üniversitesi'nden öğretim üyeleri ve şeyhler, İslam dini bilimleri ve hikmet üzerine seminerlerde, atölyelerde ve çalıştaylarda uzman konuşmacılar olarak yer almaktadır. Gerçekleştirilen ortak faaliyetler sayesinde, El-Ezher ülemaları veya şeyhleri, hem Muhammediye Vakfı'na karşı sempaticilerini ifade etmekte hem de olumlu görüşlerini dile getirmektedirler. Örneğin, Şeyh Salim Abu Ashi, Muhammediye Vakfı'nın mükemmel bir İslami sivil toplum kuruluşu olduğunu ifade ederek, El-Ezher ile Muhammediye Vakfı arasındaki işbirliğinin daha da derinleştirilmesini teşvik etmektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Muhammediye Vakfı, Mısır'daki faaliyet gösteren özel şubesinin katkısıyla, yalnızca El-Ezher Üniversitesi ile değil, aynı zamanda Mısır merkezli diğer kurumlarla da işbirliği yapmaktadır. Mısır'daki önemli diğer bir kurum ise *Darul İfta'*dır (Dar-ü'l İfta'). Bu işbirliği, İslam dini fetvası alanında araştırma ve geliştirmeye odaklanarak, Muhammediye Vakfı'nın ilgili meclisi olan Majelis Tarjih dan Tajdid (Tercih ve Tecdit Meclisi) tarafından yürütülmektedir. Hidanul Achwan'a (mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024) göre, Muhammediye Vakfı'nın Tercih ve Tecdit Meclisi, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve Dar-ü'l İfta' arasında bazı ortak faaliyetler

gerçekleştirmektedir. Bunlar şunlardır:

- a. Fetvalar ile ilgili becerileri geliştirilmesi için, Dar-ü'l İfta'ya bazı kadroların gönderilmesi.
- b. El-Ezher'den mezun olacak Muhammediye Vakfı kadrolarına yönelik Tercih ve Fetva Akademisi düzenlemesi.

El-Ezher ve Dar-ü'l İfta ile yapılan işbirliğinin yanı sıra, Muhammediye Vakfı, özellikle Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi aracılığıyla, bilim ve hikmet alanında diğer sivil toplum kuruluşları ile de işbirliği yapmaktadır. El-Ezher ve Dar-ü'l İfta ile olduğu gibi, bu işbirliği genellikle ortak faaliyetler (seminerler, atölyeler, çalıştaylar) şeklinde sürdürülmektedir. Bu işbirliğinin somut örneklerinden biri, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve Mısır'daki IIIT (Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü) arasındaki işbirliği olmuştur. Bu işbirliği, IIIT ve Muhammediye Vakfı Özel Şubesi arasında İslami Bilimler alanında ortak faaliyetler yürütülmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin üyeleri, IIIT tarafından düzenlenen seminerler ve atölyelere katılma hakkı elde etmiştir (Wahyudi Abdurrahim, mülakat tarihi: 28 Mayıs 2024). Ancak, 2013 yılında Mısır'daki askeri darbenin ardından IIIT'ın Mısır'daki faaliyetlerini tamamen durdurması nedeniyle, IIIT ile Muhammediye Vakfı arasında işbirliği sona ermiştir.

3.5.3. Avantaj ve Dezavantajlar

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinin bazı avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Avantajlar açısından, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin bazı önemli avantajları mevcuttur. Örneğin; Mısır'daki El-Ezher Üniversitesi'nin varlığı, kadrolaşma faaliyetlerinin düzenli bir şekilde örgütlenmesi ve Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'nın, El-Ezher ve ilgili kurumlarından aldığı destektir. Yukarıda bahsedilen avantajlar, ilerleyen açıklamalarda daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Mısır'daki bulunan El-Ezher Üniversitesi, hem Muhammediye Vakfı hem de Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi için önemli bir avantaj olarak

görülmektedir. Zira El-Ezher, yüzyıllar boyunca İslam dünyası için birçok önemli ulemalar ve İslami bilim insanları yetiştirmektedir. Bu nedenle, El-Ezher Üniversitesi ve Mısır, lise sonrası dini eğitim almak isteyenler için cazip bir seçenek olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ni doğrudan ve olumlu bir şekilde etkilemektedir. El-Ezher Üniversitesi'ne ve Mısır'a eğitimine devam etmek isteyen Muhammediye Vakfı kadrolarının yüksek ilgisi ve minneti, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin üyelik konusunda herhangi bir eksiklik ya da azalma endişesinin bulunmadığını göstermektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Ayrıca, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher Üniversitesi arasındaki denklik işbirliği sayesinde, Mısır'da eğitim gören Muhammediye Vakfı kadrolarının sayısında bir artış yaşanmakta ve bu da Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi üyeliğini her yıl artırmaktadır.

İkinci avantaj, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın üyelerinin kadrolaşma sürecinin düzenli ve sistematik bir şekilde örgütlenmesidir. Bu avantaj, özellikle Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kalıcı karargâhının açılmasının ardından ortaya çıkmıştır. "Markaz Dakwah" olarak bilinen Mısır'daki Muhammediye Vakfı karargâhının kurulmasıyla birlikte, tüm Mısır'daki Muhammediye Vakfı faaliyetleri ve örgüt çalışmaları daha düzenli hale gelmiştir (Hilma Ayunina, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Bu düzenli ve planlı kadrolaşma sayesinde, Mısır'dan mezun olan pek çok Muhammediye Vakfı kadrosu, vakfın ihtiyaç duyduğu çeşitli pozisyonlarda, örneğin yöneticilik veya öğretmenlik gibi, görev almaya başlamıştır..

Üçüncü avantajı ise, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne hem Endonezya merkezli hem de Mısır'daki kurumlardan gelen desteklerdir. Bu bağlamda, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi; Muhammediye Vakfı ve Aişiyeye Genel Başkanlığı, Kahire'deki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği ve El-Ezher Üniversitesi'nden destek almaktadır. Mısır'daki Muhammediye Vakfı'na verilen destek biçimi ve sağlayıcıları Tablo 3.7.'de açıklanmıştır:

No.	Destek Veren Kurumlar	Yardım Şekli	Gerçek Uygulaması
1	Muhammediye Vakfı ve Aişiyeye Genel Başkanlığı	Finansal, Moral, Bürokratik	Markaz Dakwah'ın inşası sırasında finansal yardımlar doğrudan inşaat komitelerine

			dağıtılmaktadır. - Mısır'daki tüm faaliyetleri olumlu bir şekilde desteklemektedir. - Endonezya Milli Eğitim Bakanı'nın önünde, TK ABA'nın kayıtlı olması, bürokratik ve idari desteği temsil etmektedir.
2	Kahire'deki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği	Moral ve Bürokratik	- Hukuk ve bürokrasi danışmanlık desteği, özellikle avukatlık danışmanlığı sağlanmaktadır. - Tapak Suci Mesir'in büyük etkinlikler (turnuva, seminer vb.) için izin başvuru süreçlerinde yardım edilmektedir.
3	El-Ezher Üniversitesi	Akademik ve Moral	- Bazı şeyhler ve diğer öğretim üyeleri, Muhammediye Vakfı'nın Mısır ve Endonezya'da gerçekleştirdiği İslami bilimlerle ilgili faaliyetlerde konuşmacı olarak yer almaktadır. - Muhammediye Vakfı'na ait okulların diplomaları, El-Ezher Koleji ile denklik yapmaktadır. - Muhammediye Vakfı'nın okullarının Mısır'daki Arapça eğitim programlarına Merkez-i Tatwir (Yabancılar İçin Arapça Eğitim Merkezi) üzerinden teknik ve yer yardımı sağlanmaktadır.

Tablo 3.7. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin Aldığı Destekler ve Yardımları

Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın son avantajı, sahip olduğu girişimcilik alanları sayesinde örgütsel olarak daha bağımsız bir şekilde finansman sağlama kapasitesidir. Daha önce de bahsedildiği gibi, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, konukevi, bilet/seyahat acentesi, el sanatları/becerileri ve ihracat-ithalat gibi çeşitli girişimcilik alanlarına sahiptir. İhracat-ithalat dışında, bu girişimcilik faaliyetlerinin çoğu, Mısır'da eğitim gören Endonezyalı öğrencilere yönelik olarak hedeflenmiştir. Mısır'daki Endonezyalı öğrenci sayısının büyük olması, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin sahip olduğu girişimcilik alanlarının yüksek kar elde etmesine olanak tanımaktadır. Bu girişimcilik faaliyetlerinden elde edilen kârlar,

vakfın örgütsel bütçesine katkı sağlamak ve vakfın faaliyetlerini finanse etmektedir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Dolayısıyla, sahip olunan girişimcilik alanları sayesinde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, çoğu zaman Muhammediye Vakfı'nın merkez yöneticilerinin finansal yardımlarına bağımlı olmamaktadır.

Yukarıdaki bahsedilen avantajların yanı sıra, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi bazı dezavantajlarla da karşı karşıyadır. İlk dezavantaj, Mısır'daki mevcut siyasi düzen veya sistemle ilgilidir. Mısır'ın günümüzdeki otoriter ve demokratik olmayan rejimi nedeniyle, Mısır'da faaliyet gösteren yabancı STK'lar veya birimler sıkı bir denetim ve gözetim altındadır. Bu durum, Mısır'daki yabancı vakıflar ve STK'lar (Muhammediye Vakfı dâhil) için sert ve zorlu şartların uygulanmasına yol açmaktadır. Bu şartlar şunlardır:

- a. Vakıf veya STK, en az birkaç Mısır vatandaşı çalıştırmak mecbur zorundadır.
- b. Yerel kurumlardan sürekli mali denetim yapılmaktadır.
- c. Hükümet tarafından tanındığı takdirde, yüksek oranlarda vergi ödemek zorunda kalınmaktadır (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024).

Yukarıdaki belirtilen şartlar nedeniyle, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, hâlâ Mısır hükümetinin önünde resmi olarak tanınma başvurusu yapmamıştır. Resmi statüde olmasına rağmen, yalnızca Mısır'daki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği tarafından kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, yalnızca Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği altında tanınmaktadır.

Mısır'ın günümüzdeki mevcut otoriter ve sıkı yönetiminden dolayı, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin faaliyetleri de olumsuz etkilenmektedir. Özellikle, Mısırlılara yönelik faaliyetler veya etkinlikler ile Mısırlı'lardan üye kabulü bu durumdan etkilenmektedir. Mısır hükümeti, otoriter karakteri nedeniyle yabancılara karşı sıkı bir gözetim uygulamaktadır ve Mısırlılar ile yoğun temas halinde olan vakıflardan şüphelenebilmektedir.

Bunun yüzünden, Mısırlılardan Muhammediye Vakfı'na katılan olağanüstü üyeler şu anda hâlâ bulunmamaktadır. Ayrıca, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel

Şubesi'nin bazı faaliyetlerinde yalnızca belirli ve tanınmış Mısırlılar davet edilmektedir. Örneğin, bazı dini seminerler veya söyleşilere yalnızca tanınmış şeyhler ve akademisyenler katılmaktadır. Aynı kural, bayramlaşma etkinlikleri için de geçerlidir; burada yalnızca seçilmiş ve güvenilir Mısırlı'lar (El-Ezher'den şeyhler ve Tapak Suci Mesir'den seçilmiş öğrenciler) *Markaz Dakwah*'taki bayramlaşma programlarına davet edilmektedir (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024).

Mısırlı'lardan üye alımı sırasında, sıkı şartlar ve koşullar uygulanmaktadır. Bu durum, Tapak Suci Mesir'de de geçerlidir. Daha önce belirtildiği gibi, Tapak Suci Mesir, Mısırlılardan üye veya öğrenci kabul etmektedir. Ancak, en yüksek seviyeye (kadro/mavi kuşak) yükselmek isteyen Mısırlılara karşı yönetim sert kriterler uygulamaktadır. Tapak Suci Mesir yöneticileri ve antrenörleri, yüksek kuşağa geçmek için iki ana kriteri göz önünde bulundurmaktadır:

- a. Özgeçmiş: Aile durumu, bireysel hukuki durumu, eğitim seviyesi.
- b. Karakter ve Ahlak: Psikolojik ve duygusal durum (saldırganlık, sahtekârlık, isyancılık gibi durumlar).

Uzun süreli ve sert kriterler nedeniyle, Mısırlı'ların sadece küçük bir kısmı Tapak Suci akımında en yüksek seviyeye ulaşabilmektedir. Yaklaşık 2000 yerel üye veya öğrenci arasında, yalnızca 9 Mısırlı mavi kuşak seviyesine ulaşabilmiştir. Dahası, birkaç bilinmeyen sebep veya sıkıntı nedeniyle, 7 kadro hem kadroluktan hem de Tapak Suci Mesir üyeliğinden çıkarılmıştır (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Bu durum, Mısır asıllı Tapak Suci Mesir kadrosunun yalnızca 2 öğrenci veya üyeye indirilmesine yol açmıştır.

İkinci dezavantaj, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi üyelerinin çoğunluğunun öğrencilerden oluşmasıdır. Bu durum, birçok örgütsel faaliyet (girişimcilik faaliyetleri de dahil) üzerinde olumsuz bir etki yapmaktadır zira üyelerin akademik işlemleri her zaman önceliklidir. Bu yüzden, bazı önemli etkinlikler veya faaliyetler zamanında gerçekleştirilememekte, hatta yönetim dönemi bitene kadar hayata geçirilememektedir (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). Ayrıca, çoğu üye lisans seviyesinde hâlâ eğitimini sürdürmekte ya da lise mezunu olup

daha önce örgütsel deneyime sahip olmamaktadır. Bu da örgütsel yönetim ve idarecilik hatalarına yol açmaktadır. Dahası, her dönemin sonunda yapılan değerlendirmelere rağmen, yeni yöneticiler benzer hataları tekrar etmektedir (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024).

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nde çoğunluklu öğrenci üyelerin bulunması, üyelik sayısının azalmasına neden olmaktadır. Zira, Mısır'daki uluslararası öğrenciler gibi, eğitimi tamamlayan birçok öğrenci kendi ülkelerine dönmeyi tercih etmektedir. Başka bir deyişle, çoğu Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi üyeleri uzun süre Mısır'da kalmamaktadır. Uzun süre kaldığı durumunda, yalnızca lisansüstü eğitime devam eden veya Mısırlı'larla evli olan üyeler kalmaktadır. Ancak bu sayılar oldukça düşüktür.

Bu durum, özellikle Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kadın üyeler arasında daha belirgindir. Çoğu kadın üye (Aişiyeye üyeleri), El-Ezher Üniversitesi'nde lisans eğitimi tamamladıktan sonra hemen Endonezya'ya dönmeyi tercih etmektedir. Lisansüstü eğitime devam etmek isteyen kadın üyeler de vardır, ancak sayıları, lisansüstü eğitime devam eden erkek üyelerden çok daha azdır (Hilma Ayunina, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Bu nedenle, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin üye sayısı her dönemde dalgalanma göstermektedir. Üye sayısındaki bu dalgalanma, özellikle kadın üyeler arasında örgütsel kadrolaşma ve üye artışını engellemektedir. Bununla birlikte, üyelikteki sınırlamalar, her yıl Mısır ve El-Ezher Üniversitesi'nde eğitimi devam ettiren birçok yeni üye sayesinde çok fazla etkilenmemektedir.

Son dezavantajı ise, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin Mısır'daki örgütsel durumlarına ve faaliyetlerine yeterince ilgi göstermemesidir. Dahası, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı (örgütsel merkez yönetimi) Mısır'da gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmekte olan faaliyetlere ve işbirliklerine yeterince önem vermemektedir. Örneğin, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher Üniversitesi arasındaki mutabakat anlaşması kapsamında, bu işbirliğinin sağladığı avantajlar ve potansiyeller mevcut olsa da, bu işbirliği yeterince güçlendirilememektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı ve El-Ezher Üniversitesi arasındaki iletişim de istenilen düzeyde etkili bir şekilde

sürdürülmemektedir (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). Sonuç olarak, bu anlaşmanın sona erme tarihine yaklaşıldıkça, bazı potansiyel işbirliği alanlarından yeterince faydalanılamamaktadır.

Muhammediye Vakfı merkez yönetiminin ilgisizliği sadece işbirliği ile sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda, kendi kadrosunun eğitimini devam ettirmek için Mısır'a ve El-Ezher Üniversitesi'ne göndermesine de önem vermemektedir. Ancak, Muhammediye Vakfı, ulema sayısını azaltmakla karşı karşıya kalmaktadır. Ulema kadrosundaki bu azalma ile başa çıkabilmek için en etkili yöntemlerden biri, seçilen kadroların Mısır ve El-Ezher Üniversitesi'ne öğrenci veya talebe olarak göndermesidir. Mısır ve El-Ezher'in tercih edilmesinin nedeni, El-Ezher'in İslam dini bilimleri alanındaki derin bilgi ve bakış açılarıdır (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). Kısacası, Muhammediye Vakfı, ulema kadrosundaki eksiklikleri gidermek için, seçilen kadroları İslami bilimler alanında eğitim almak üzere Mısır ve El-Ezher gibi tanınmış eğitim kurumlarına göndermelidir.

Muhammediye Vakfı merkez yönetiminin ilgisizliği, yalnızca işbirlikleriyle sınırlı değildir. Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi de bazı örgütsel faaliyetlere, özellikle kendi özerk organının yürüttüğü etkinliklere yeterince önem vermemektedir. Bu durum, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nde, Tapak Suci Mesir gibi örgütsel yapılarda gözlemlenmektedir. Tapak Suci Mesir, Mısır'da bir dövüş sanatı turnuvası düzenlendiğinde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nden herhangi bir finansal destek almadığı gibi, turnuva izni için Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği'ne başvurmak zorunda kalmaktadır (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Oysa, Tapak Suci Mesir'in Mısır'daki dövüş sanatı turnuvası, kamu diplomasisi ve yumuşak diplomasi açısından son derece önemli bir etkinliktir.

3.5.4. Mısır Faaliyetlerinin Endonezya Siyasal Sistemine Katkıları

Genel olarak, Mısır'daki Muhammediye Vakfı üyelerinin çoğunluğunun öğrenci olması ve Mısır'daki yabancı öğrencilere siyasi alanda yer almanın yasaklanmış olması nedeniyle, Mısır'daki gerçekleştirilen veya hâlâ yapılmakta olan

faaliyetlerin büyük bir kısmı herhangi bir siyasi boyut taşımamaktadır. Bununla birlikte, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın kültürel, dini, eğitimsel ve sosyal alanlarda yürüttüğü faaliyetler, en azından yerel Mısır toplumu üzerinde Endonezya'ya dair olumlu bir imaj oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bu faaliyetler ve etkinlikler sayesinde birçok Mısırlı, Muhammediye Vakfı'na karşı empati kurarak vakfın bazı faaliyetlerine ve etkinliklerine destek vermeye başlamaktadır.

Bu ifadenin en somut örneği, kültür ve spor alanında temsil edilen Tapak Suci Mesir'in dövüş sanatlarıyla gerçekleştirdiği faaliyetlerde görülmektedir. Tapak Suci Mesir'in düzenlediği etkinlikler sayesinde, özellikle dövüş sanatlarıyla ilgilenen Mısırlılar, Endonezya sanatına ve kültürüne ilgi duymaya başlamış ve Mısır kamuoyunda olumlu bir imaj oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Tapak Suci Mesir'in taşıdığı İslamî ve Muhammediye Vakfı'nın temel değerleri sayesinde, Mısır kamuoyu Tapak Suci Mesir'e karşı daha fazla ilgi göstermeye başlamıştır. Tapak Suci Mesir'in her antrenmanında İslam değerlerine öncelik verilmesi, bazı Mısır ailelerinin tüm aile üyelerini veya çocuklarını dövüş sanatı öğrenmek için Tapak Suci Mesir'e göndermelerine sebep olmuştur (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). Bununla birlikte, bazı Mısırlı öğrenciler, dövüş sanatlarını öğrendikten sonra Endonezya dilini öğrenmeye başlamış ve Endonezya'da eğitimlerine devam etmek istemişlerdir (Hidanul Achwan, mülakat tarihi: 26 Mayıs 2024). Dolayısıyla, Tapak Suci Mesir'in hem Endonezya kültür unsurlarını hem de Muhammediye Vakfı'na ait İslami değerleri taşıması, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin dövüş sanatları alanında yaptığı kamu diplomasisini etkili bir şekilde değerlendirilebilmesini sağlamaktadır.

Mısır'daki ve El-Ezher Üniversitesi'ndeki Endonezyalı öğrenciler, özellikle Muhammediye Vakfı kadrolarının varlığı sayesinde, Mısır'da Endonezya'ya dair olumlu bir imajın oluşmasına katkı sağlamaktadır. Mısır'daki ve El-Ezher Üniversitesi'ndeki Endonezyalı öğrenciler, genellikle çalışkan, disiplinli ve nadiren suç işleyen veya rahatsızlık yaratan kişiler olarak tanınmaktadır. Bununla birlikte, *LazisMU* üzerinden yerel topluluklara yönelik yapılan hayır faaliyetleri, Muhammediye Vakfı'nın Mısırlıların gözündeki olumlu imajını pekiştirmektedir

(Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 29 Mayıs 2024). *LazisMU* aracılığıyla Mısır'a yönelik yapılan hayır etkinlikleri, Endonezyalı öğrencilerin, özellikle Muhammediye Vakfı üyelerinin yerel topluluklara yönelik sosyal dayanışma etkinliklerinde önemli bir rol oynadığını kanıtlamaktadır. Ayrıca, bu dayanışma kurma kabiliyeti, Muhammediye Vakfı'nın Mısır'daki varlığına olumlu katkı sağlamaktadır.

Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin, dini, bilimsel, hikmet ve sosyal alanlarda daha fazla önem göstermesi sayesinde, birçok Mısırlı din adamı, ulema ve şeyh, Muhammediye Vakfı'na karşı olumlu bir yaklaşım sergilemekte ve bazı programlarda yardıma hazır olduklarını belirtmektedirler. Dahası, El-Ezher Üniversitesi ile paylaşılan benzer çalışma alanları ve güncel sorunlardaki ortak kaygılar sayesinde, El-Ezher Üniversitesi Muhammediye Vakfı'nı stratejik bir ortak olarak kabul etmektedir. Bu nedenle, El-Ezher Üniversitesi'nde bazı etkili figürler, Mısır'daki Muhammediye Vakfı'nın gerçekleştirdiği faaliyetlere moral desteği sağlamakta ve vakfin varlığına duydukları gururu dile getirmektedirler (Dihya Muhammad Roihan, mülakat tarihi: 30 Mayıs 2024). El-Ezher Üniversitesi'nden Muhammediye Vakfı'na destek veren bazı etkili figürler ve katkı sağladıkları alanlar, aşağıdaki **Tablo 3.8**'de listelenmiştir.

No.	Muhammediye Vakfı'na Karşı Destek Veren/Olumlu Bakış Açısına Sahip Olan Figürler	Görev Olduğu Yer/Makam	Muhammediye Vakfı'na Karşı Yardımı/Katkısı/Bakış Açısı
1	Dr. Nahla Saidi	El-Ezher Üniversitesi / Merkez-i-Tatvir (Uluslararası Öğrenciler Arapça Eğitim ve Araştırma Merkezi) Müdürü / El-Ezher Üniversitesi rektör için atanmış ilk kadın danışmanı / El-Ezher Üniversitesi İslam Bilimleri Fakültesi Yardımcı Dekanı (Uluslararası Öğrenciler İşleri)	- Bazı Muhammediye Vakfı okulları için Mısır'da gerçekleştirilen Arapça Eğitim Programı'na yer ve mekân yardımı sağlanmıştır. - Muhammediye Vakfı'nın İslam ve Kadın ile ilgili seminer ve söyleşilerine konuşmacı olarak aktif

			katılmaktadır.
2	Prof. Dr. Abbas Syauman	Mısır Arap Cumhuriyeti'nin Yüksek Ulema Kurumu Üyesi, eski El-Ezher Üniversitesi Rektör Yardımcısı	- Muhammediye Vakfı'na olumlu bakış açısına sahiptir ve vakfın faaliyetlerine destek vermektedir. - Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından birkaç kez olağan kongresine katılmak için Endonezya'ya davet edilmiştir. - Mısır'daki Muhammediye Vakfı üyelerine dini atölyelerde konuşmacı olarak katılmaktadır.
3	Dr. Mustafa Ad-Dasuqi	El-Ezher Üniversitesi'nde Vakıf Bilim Dalı Uzmanı	- Birkaç defa Endonezya'ya gelerek, bazı Muhammediye Vakfı'na ait okullarda seminerler vermiştir. - Mısır'ı ziyaret eden Muhammediye Vakfı'nın önemli figürlerine sıkça ev sahipliği yapmaktadır.
4	Prof. Dr. Maimun Abubakar	İslam İktisadı Uzmanı	Muhammediye Vakfı'na karşı olumlu bir bakış açısına sahiptir.

Tablo 3.8. Mısır'daki Muhammediye Vakfı'na Karşı Duygu Duyan Önemli Figürlerin ve Onların Destek Şekilleri

3.6. Türkiye

Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, diğer iki ülkedeki (Malezya ve Mısır) en genç özel şubesi olmasına rağmen, konu ve rol açısından stratejik bir öneme sahiptir. Zira Türkiye, bilimsel ve jeopolitik anlamda hem Avrupa ve Asya, hem de Batı ile İslam dünyası arasında bir kavşak noktası konumundadır. Ayrıca günümüzde pek çok Endonezyalı öğrenci eğitim almak amacıyla Türkiye'yi tercih etmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle araştırma ve geliştirme alanlarında birçok Türk üniversitesi ile Endonezya üniversiteleri arasında işbirlikleri kurulmaktadır.

İslam dünyasında ortaya çıkan güncel sorunlar konusunda hem Türkiye kamuoyu hem de Endonezya kamuoyu ve hükümeti benzer endişeleri paylaşmaktadır. İslamofobi, Filistin-İsrail çatışması, insan hakları ve demokrasi gibi sorunlar üzerinde önemle durulmaya devam edilmektedir. Dahası, bazı konularda Endonezya ve Türkiye, İslam Dünyası'ndaki örnek güçler olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Endonezya ve Türkiye arasındaki her düzeydeki ilişkiler ve işbirlikleri, yalnızca iki ülkenin değil, tüm İslam Dünyası'nın faydasına katkı sağlamaktadır.

Bu altyazıda, Muhammediye Vakfı'nın Türkiye'deki özel şubesinin faaliyetleri ve kamu diplomasisi alanındaki katkıları ele alınacaktır. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel yapısı, faaliyetleri ve Türkiye'deki yapılan veya yapılmakta olan faaliyetlerin Endonezya siyasal sistemine sağladığı katkılar tartışılacaktır.

3.6.1. Yapı ve Faaliyetleri

Tarihsel bakış açısından, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, 12 Şubat 2016 tarihinde kurulmuştur (*Suara Muhammadiyah*, 1 Mart 2016). Ancak, Türkiye'deki şubenin kurulma süreci, 2014-2015 yıllarına dayanmıştır. Bu dönemde, Türkiye'de eğitim gören bazı Muhammediye Vakfı kadroları ve sempatizanları, sosyal medya üzerinden vaaz verme, örgütsel faaliyetler ve üye kazanma çalışmalarına başlamıştı

2015 yılından itibaren, özellikle Ahmad Nubail'in Türkiye'ye doktora yapmak

üzere gelmesinin ardından, Muhammediye Vakfı'nın Türkiye'deki faaliyetlerine dair çalışmalar hız kazanmıştır. Aynı yıl, Türkiye Bursları programı kapsamında İstanbul Üniversitesi Din Felsefesi bölümünde eğitim almaya başlayan Nubail, Türkiye'de Muhammediye Vakfı'na özel bir platformun olmamasından endişe duymaktaydı (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Türkiye'de eğitim gören Muhammediye Vakfı kadroları ve sempatizanları mevcut olsa da, hâlâ iyi organize olmamıştı.

Aslında, Ahmed Nubail'in Türkiye'ye gelmesiden önce, birçok Muhammediye Vakfı kadrosu Türkiye'de eğitim almaya başlamıştır. Türkiye'den mezun olan kadrolardan biri, Prof. Dr. Amin Abdullah'dır. Amin Abdullah, 1990 yılında Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde doktorasını tamamlamıştır. Abdullah, Muhammediye Vakfı'nda birçok önemli görev üstlenmiştir. Örneğin, 1995-2000 yılları arasında Majelis Tarjih dan Pemikiran Islam (Tercih ve İslam Düşünceleri Meclisi) başkanı olarak görev yapmış ve sonraki dönemde Muhammediye Vakfı başkanlık üyelerinden biri olmuştur (aminabd.wordpress.com, son erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

Ayrıca, aynı dönemde Türk araştırmacılar, Muhammediye Vakfı üzerinde araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Bu bağlamda, İsmail Hakkı Göksöy'ün 1996 yılında yayımlanan "Endonezya'da Çağdaş İslam Düşüncesi ve Muhammediye Hareketi" başlıklı makalesi örnek verilebilmektedir. Göksöy, Muhammediye Vakfı'na karşı olumlu bir bakış açısı sergilemekte ve bu hareketi ılımlı, reformist ve Endonezya devleti ile milli tarihine önemli katkılarda bulunan bir dini hareket olarak değerlendirmektedir (Göksöy, 1996: 167). Kısacası, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kuruluşundan önce, birçok Muhammediye Vakfı kadrosu ve sempatizanı Türkiye'de eğitim görmekte, aynı zamanda birçok Türk akademisyeni de bu vakıf üzerinde araştırmalar yapmaya başlamıştır.

Ahmad Nubail'in önceki özel şubelerden (Libya ve Malezya) elde ettiği deneyimlerinden faydalanarak Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ni kurma süreci hızla ilerlemiştir. İlk adım, insan kaynakları ve üyelik için potansiyel adaylar bulmak olmuştur. Bu süreçte, başlangıçta sadece 3 üye (Ahmad Nubail dahil) bulunabilmiştir (Dinil Abrar Sultanı, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024). Daha fazla üye

kazanabilmek için, aktif üye alımı konusunda yoğun çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde, yeni üyeler için belirli kriterler belirlenmiştir. Aşağıdaki kriterleri karşılayanlar Türkiye'deki Muhammediye Vakfı platformuna üye olarak kabul edilmektedir, bunlar:

- a. Türkiye'ye gelmeden önce, Muhammediye Vakfı'nın aktif bir üyesi veya kadrosu olmak.
- b. Muhammediye Vakfı'na bağlı bir aileden (kadro veya sempatizan) gelmek.
- c. Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumlarından (lise, pesantren (medrese) ve üniversite seviyesinde) mezun olmak.
- d. Muhammediye Vakfı'na ait girişimcilik alanında çalışmalarına en az belirli bir süreyle katılmak veya hâlen aktif çalışan olmak. (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024).

Ahmad Nubail ve ekibinin belirlediği üye kabul kriterleri sayesinde, Türkiye'de eğitim gören Muhammediye Vakfı üyeleri ve kadroları, tedrici bir şekilde yeni kurulacak olan Muhammediye Vakfı platformuna katılmaya başlamıştır. Yeterli sayıda yeni üye toplandıktan sonra, Muhammediye Vakfı'nın taşıdığı ruhu yeniden canlandırabilmek adına birleştirici ve dostluk faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetler arasında; piknikler, üye ziyaretleri, dini sohbetler, akşam yemekleri gibi etkinlikler yer almıştır. .

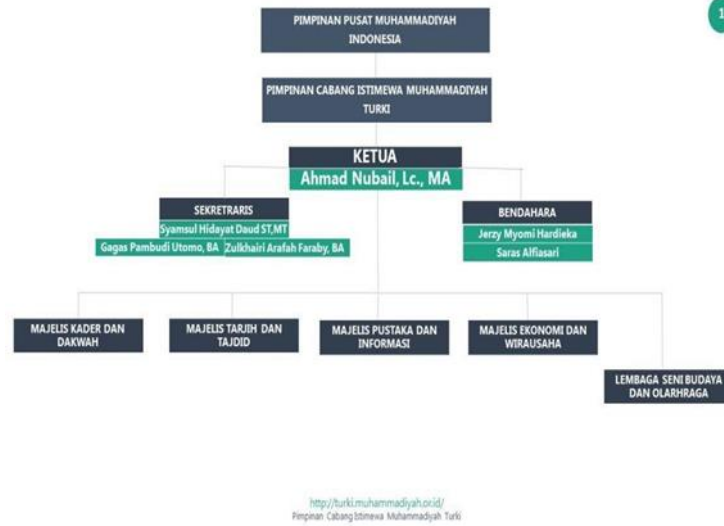
Buna rağmen, bu dönemde toplanabilen üye sayısı hala oldukça az kalmıştır. Zira Türkiye'de eğitim gören Endonezyalı öğrenciler genellikle Muhammediye Vakfı dışında yer alan cemiyetler ve örgütlere katılmaktadırlar. Bununla birlikte, aynı dönemde Türkiye genelinde yaşayan Endonezyalıların dinle ilgili yüksek bir duyarlılığa sahip olmaları nedeniyle, çoğu kişi dini etkinliklerden ve faaliyetlerden uzak durmayı tercih etmektedir (Jelang Ramadhan, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024).

Ahmad Nubail, az sayıda yeni üye ve kadro toplandıktan sonra, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı kadrolarının daha iyi ve etkili bir şekilde örgütlenebilmesi için belirli bir platform oluşturmayı düşünmüştür. Libya'daki tecrübeleri sayesinde, Türkiye'deki örgütsel platformun özel şube olarak açılmasına yönelik bir teklif sunmuştur (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024).

Örgütsel platformun şekli belirlendikten sonra, özel şube kurma sürecine başlanmıştır. Bu sürecin en ilginç yönü, Türkiye’de daha önce faaliyet gösteren diğer Endonezya merkezli İslam örgütü Nehdatü-l Ülema’dan (Türkiye’deki Nehdatü-l Ülema Özel Şubesi) alınan yardım ve destek olmuştur. Dahası, Türkiye’deki Nehdatü-l Ülema üyeleri ve kadroları, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin kurulmasına yardımcı olmuştur (Jelang Ramadhan, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Bu durum, Türkiye’deki Endonezyalılar arasındaki ilişkilerin sıcakkanlı ve şefkatli bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. Kısacası, Türkiye’deki özel şubenin kurulması için Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı’na başvuru teklif, 2016 yılında kabul edilmiş ve 12 Şubat 2016 tarihinde açıklanan kararname ile Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi faaliyetlerine başlamıştır. Aynı zamanda, Ahmad Nubail Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin ilk başkanı olarak atanmıştır.

Örgütsel yapının geliştirmesi noktasında, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ilk kurulduğu yıllarda (2016-2018) basit bir örgütsel yapıya sahipti. Bu dönemdeki örgütsel yapı, yalnızca ana yürütme organından (başkan, sekreter, hazinekar) ve temel meclislerden (tercih ve tecdit, tebliğ, kadro, iktisat ve girişimcilik vb.) oluşmaktaydı. Az sayıda üye ve kadro bulunması nedeniyle, bazı yöneticiler çift görev yapıyordu. Başka bir deyişle, bazı yöneticiler, örgütsel yapıdaki iki farklı mecliste de görev almak zorunda kalıyordu (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Ayrıca, belirli bir etkinlikte, örneğin Tebliğ Meclisi’ne ait önemli bir faaliyette, başkan da dahil olmak üzere tüm yöneticiler aynı görevle, komite olarak atanıyordu. Hatta bazı meclisler, üyelik yetersizliği nedeniyle birleştirilmişti. Örneğin, Tebliğ ve Kadro Meclisi, ilk dönemde Vaizcilik ve Kadro Meclisi olarak bir araya getirilmiştir.

Bu dönemdeki üye yetersizliği, sonraki yönetim dönemini de etkilemiştir. Zira 2018-2020 yönetim döneminde, Ahmad Nubail hem Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı’ndan hem de üyelere aldığı oy birliği ile tekrar başkan olarak seçilmiştir. Bu sebeple, örgütsel yapıda herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Şekil 3.4. Türkiye’deki Muhammediye Vakfı’nın Özel Şubesi İlk Dönemdeki Örgütsel Yapısı
(Kaynak: <http://turki.muhammadiyah.or.id/content-4-sdet-struktur-dan-personalia.html>)

Sonraki yönetim döneminde, yani 2020-2022 yılları arasında, hem örgütsel yapı hem de üyelik konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde liderlik değişmiş ve başkanlık görevini Syamsul Hidayat Daud devralmıştır. Aynı dönemde, birçok yeni üye Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’ne katılmış ve bu sayede üye sayısı yeterli düzeye ulaşmıştır. Ayrıca, bu dönemde öncelikli politikalarından biri, Türkiye’deki kadro tabanını güçlendirmek olmuştur. Bu amaçla, örgütsel yapıya iki önemli yeni unsur eklenmiştir. Bunlar:

- Kadın üyelere yönelik etkinlik ve çalışmalar düzenlemek amacıyla *Majelis Pemberdayaan Perempuan* (Kadınlar Güçlendirme Meclisi) kurulmuştur.
- Türkiye’deki üyeleri daha iyi koordine edebilmek için *Koordinator Bölge* (Bölge Koordinatörlüğü) kurulmuştur. Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Bölge Koordinatörlüğü, Türkiye’nin çeşitli şehirlerinde aktif olan Muhammediye Vakfı kadrolarıyla oluşturulmuş ve her bölgede bir Bölge Koordinatörü atanmıştır³⁹(Örneğin: Ankara, İstanbul, Sakarya, Bursa, Konya, Isparta v.s.).

Örgütsel yapı ve üyelik konusunda 2022-2024 yönetim döneminde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel

³⁹ Araştırmacı, 2020-2022 dönemde Konya Bölge Koordinatörü olarak görev yaptı.

Şubesi'nin başkanlık görevini Dinil Abrar Sultani devralmıştır. Dinil Abrar Sultani göreve geldikten sonra, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel gelişimine önem vermiştir. Bu dönemde, bazı özerk organlar, kurumlar ve girişimcilik alanları kurularak örgütsel yapıya dahil edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'deki her bölgedeki ve şehirlerdeki Muhammediye Vakfı kadrolarının daha iyi ve etkili bir şekilde örgütlenebilmesi için Bölge Koordinatörlüğü terimi Pimpinan Ranting Istimewa Muhammadiyah (Muhammediye Vakfı Özel Dalı) olarak değiştirilmiş ve yeni bir yapı oluşturulmuştur (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024).

2022-2024 döneminde eklenen yeni özerk organlar, kurumlar ve girişimcilik alanları **Tablo 3.9**'de gösterilmektedir.

No	Eklenmiş Yeni Organlar	Çeşit ve Hizmet Alanı
1	<i>Pimpinan Cabang Istimewa 'Aisyiyah Turki</i> (Türkiye'deki Aişiyah Özel Şubesi)	Özerk Organı (Kadınlar Güçlendirmesi)
2	<i>Tapak Suci Turki</i>	Özerk Organı (Dövüş Sanatı)
3	<i>LazisMU Turki</i> (Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Bağış ve Zekat Kurumu Şubesi)	Kurum (Bağış ve Zekat Kurumu)
4	EgiMU (Eğitim Muhammadiyah)	Girişimcilik Alanı (Eğitim ve Seyahat Danışmanlığı)
5	EviMU	Girişimcilik Alanı (Konukevi)

Tablo 3.9. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin 2022-2024 Döneminde Eklenen Yeni Organlar Listesi

Eklenmiş yeni organlar ile birlikte, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel fonksiyonu, tedrici bir şekilde, diğer ülkelerdeki bazı özel şubeler ve Endonezya'daki kalp veya merkez hareketi ile benzetilmektedir. Türkiye'deki mevcut özel şubelerden günümüzde, Türkiye genelinde 10 Muhammediye Vakfı Özel Şubesi bulunmaktadır (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Bu özel şubeler, bölgelerde yaşayan ve eğitim gören Endonezyalı öğrencilerin oluşturduğu birlik veya topluluklarla paralel bir şekilde kurulmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- a. PRIM İstanbul (İstanbul'daki Muhammediye Vakfı Özel Dalısı)
- b. PRIM Bursa (Bursa'daki Muhammediye Vakfı Özel Dalısı)
- c. PRIM Kütahya (Kütahya'daki Muhammediye Vakfı Özel Dalısı)
- d. PRIM Ankara (Ankara'daki Muhammediye Vakfı Özel Dalısı)
- e. PRIM Konya (Konya'daki Muhammediye Vakfı Özel Dalısı)
- f. PRIM Sivas (Sivas'taki Muhammaediye Vakfı Özel Dalısı)
- g. PRIM Sakarya (Sakarya'daki Muhammediye Vakfı Özel Dalısı)
- h. PRIM Isparta (Isparta'daki Muhammediye Vakfı Özel Dalısı)

Üyelik yapısı yapısı açısından, çoğunlukla Türkiye'de yaşayan Endonezyalılar tarafından oluşturulmuş bir topluluk bulunmaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı üyeleri, büyük ölçüde Endonezyalı öğrencilerden oluşmaktadır. Öte yandan, bazı üyeler, Türk vatandaşlarıyla evli Endonezyalı kadınlardan (gelinler) oluşmaktadır. Gelinlerden kökenli üyeler, sayıca az olmalarına rağmen, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı'nın örgütsel yapısında stratejik bir yere sahiptir. Çünkü hem evlilik sebebiyle Türkiye'de uzun süreli kalma imkânına sahip olabilirler hem de Türk akrabalarına Muhammediye Vakfı'nı tanıtip destek alabilirler (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024).

Çoğu Türkiye'deki Muhammediye Vakfı üyesi, daha önce bahsedilen kriterlere sahip, yani çoğunluklu Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumlarından mezun, vakfın örgütsel organlarında aktif, vakfın ailesinden kökenli ve hatta halen vakfın girişimcilik alanlarında çalışan kişilerden oluşmaktadır. Yapılan mülakatlara göre, çoğu katılımcı, Muhammediye Vakfı kökenli bir ailesinden gelmekte ve vakfın etkinliklerinde aktif yer almakta, hatta vakfın eğitimden gazeteciliğe kadar birçok alanındaki girişimcilik faaliyetlerinde çalışmaktadır. Bununla birlikte, araştırmacının gözlemlerine göre, bazı üyeler, daha önce vakfa olan sempatisini dile getirmektedir. Ancak Türkiye'ye geldiğinde vakfa katılma isteği yeniden ortaya çıkmaktadır.

Yerel vatandaşlar açısından üyelik konusunda, şu ana kadar hiçbir Türk vatandaşı, Muhammediye Vakfı'nın fahri veya olağanüstü üyesi olmamıştır (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Ancak Türkiye'deki Muhammediye

Vakfı Özel Şubesi, vakfı tanımak, desteklemek ve vakfın üyesi olmak isteyen Türk vatandaşlarına kapılarını açmaktadır (Dinil Abrar Sulthani, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024). Üyelik konusunda, Türk ve diğer yabancı uyruklular için en yakın kriterler, olağanüstü veya fahri üyelik için başvuru yapmasıdır. Bu tür üyeler, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne başvuru yapabilir ya da Özel Şube, seçilen bireyleri belirleyebilmektedir. Ardından, Türkiye'deki Özel Şube, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'na başvurup fahri veya olağanüstü üyelik kararı alınmasını talep etmektedir. Günümüzde, birkaç Türk vatandaşı, Muhammediye Vakfı'nın olağanüstü veya fahri üyesi olmak için ne başvuru yapmamaktadır. Başvuru yaptığı durmunda başvuru süreci hala tamamlanmamaktadır (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024).

Tapak Suci Türkiye'deki antrenman yapan öğrenciler eklenmiş olduğunda, günümüzde Endonezya vatandaşı olmayan 3 yabancı üye bulunmaktadır. Bunlar, 2 Türk vatandaşı kadın ve 1 Mısırlı erkek öğrenciden oluşmaktadır (Lazuardi Fadhlân Arrazy, mülakat tarihi: 15 Haziran 2024). Endonezyalı dışında öğrencilerin az sayıda olması, Tapak Suci dövüş sanatı antrenmanlarının tanıtımının sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır.

Üyeler arasında ilişkiler, şu an iyi ve aktif bir şekilde değerlendirilmektedir. Türkiye'deki her şehirde bulunan üyeler, bazı toplantılar veya söyleşiler için çevrimiçi platformlarda bir araya gelmektedir. Örneğin, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yöneticileri her Çarşamba akşamı çevrimiçi toplantılar düzenlemektedir (Dinil Abrar Sulthani, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024). Bu toplantılar, üyeler ve yöneticiler arasındaki dostluk ve kardeşliği koruma amacı gütmektedir.

Rutin toplantılar sadece ana yöneticilerle sınırlı kalmayıp, bazı meclislerde ve taşra şubelerinde de düzenlenmektedir. Ayrıca, gerçekleştirilen rutin toplantılarda tavsiye, eleştiri ve yorumlar için özel bir oturum yapılmaktadır. Bu uygulamanın en somut örneği, LazisMU Türkiye'deki toplantılarda görülmektedir. LazisMU, her toplantıda katılımcılara tavsiyeler, eleştiriler ve yorumlar sunmak için özel bir oturum düzenlemektedir (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024).

Türkiye'den mezun olan Muhammediye Vakfı kadrolarıyla ilişkiler genel

olarak iyi bir şekilde sürdürülmektedir. Bazı mezunlar, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin etkinliklerine katılmakta ve PCIM Talks gibi bilimsel ve hikmet odaklı çevrimiçi sohbet programlarında konuşmacı olarak davet edilmektedir (Dinil Abrar Sulthani, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024). Ayrıca, Endonezya veya Türkiye’de gerçekleştirilen faaliyetlerde, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve mezunları arasında yoğun iletişim kurulduğu görülmektedir.

Ancak, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile mezunlar arasındaki işbirliği daha çok informal bir şekilde gerçekleşmektedir. İki grup arasındaki ilişkiler genellikle bireysel yakınlığa dayanmaktadır (Jelang Ramadhan, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Ayrıca, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı’nın resmi bir mezunlar birliği kurma planı bulunmamaktadır, bu nedenle tüm mezunlar ve aktif üyeler aynı platformda iletişim kurmaya devam etmektedir (Dinil Abrar Sulthani, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024).

Türkiye’deki Özel Şubesi, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı (merkez yönetimi) ile ilişkiler, diğer ülkelerdeki özel şubelerle olduğu gibi, tamamen Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı’nın koordinasyonunda olup, doğrudan ona bağlıdır. Özel şubeler, Muhammediye Vakfı ve Genel Başkanlığı tarafından yetkili bir temsilci olarak kabul edilmektedir. Bu sayede, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile merkezdeki Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı arasında sıkı, iyi ve koordineli bir ilişki bulunmaktadır.

Bu ifadenin en somut örneği, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin rutin olarak etkinlik ve faaliyet raporlarını Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı’na iletmesidir. Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, en azından her ay bir defa etkinlik veya faaliyet raporlarını Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı’na (Cakarta veya Yogyakarta ofislerine) göndermektedir (Dinil Abrar Sulthani, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024). Ayrıca, acil, zorunlu ve gerekli bir durum söz konusu olduğunda ve Muhammediye Vakfı’nın adına hareket edilmesi gerektiğinde, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, karar almadan önce merkezdeki (Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı) yöneticilerinden gerekli tavsiyeleri almaktadır.

İyi ve koordineli merkez-taşra ilişkileri sadece Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin ana organında değil, özerk organlar ve diğer kurumlarda da görülmektedir. Örneğin, *Tapak Suci Türkiye* (dövüş sanatları birliği) bazı konularda Endonezya’daki ana örgütü (Pimpinan Pusat Tapak Suci) ile sıkı bir koordinasyon içerisinde; özellikle antrenman müfredatı, işletme yönetimi ve seviye yükseltme sınavları gibi konularda. Dahası, Endonezya’daki ana örgüt (*Pimpinan Pusat Tapak Suci*), Türkiye’deki dövüş sanatı birliğinin etkili bir şekilde gelişebilmesi için yetkili bir kişi atamış ve tüm Türkiye’deki faaliyetleri bu kişi aracılığıyla koordine etmektedir. Bu atanan kişi, hatta Türkiye’yi ziyaret ederek Tapak Suci Türkiye’nin bazı ortak faaliyetlerini (antrenmanlar ve seviye yükseltme sınavları) bizzat takip etmiştir (Lazuardi Fadhlân Arrazy, mülakat tarihi: 15 Haziran 2024). Başka bir deyişle, bu örneğe dayanarak, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı arasındaki ilişkiler oldukça iyi, hatta dostane ve ailevi bir şekilde yürütülmektedir..

Buna karşılık, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, taşradaki Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’ne her zaman yardım etmeye hazırdır. Özellikle, Türkiye’de olağanüstü bir durum ya da büyük çaplı bir faaliyet ortaya çıktığında, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, gerekli yardımları sağlamak için Türkiye’deki Özel Şube ile koordine olmaktadır. Örneğin, Şubat 2023’te Kahramanmaraş ve Hatay merkezli meydana gelen depremler sırasında, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, afet yardımlarını dağıtabilmek için Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile yakın bir şekilde koordinasyon sağlamıştır. Dahası, sahada yardım hizmeti verirken hem Endonezya’dan hem de Türkiye’den Muhammediye Vakfı gönüllüleri, depremzedelere yardım etmek amacıyla yan yana çalışmışlardır. Aynı zamanda, yardım faaliyetlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için maddi ve manevi yardımlar da sağlanmıştır (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, taşradaki yetkililerin ihtiyaçlarına her zaman duyarlıdır ve bu ihtiyaçları karşılamak için gereken desteği sağlamaktadır.

3.6.1.1. Faaliyetler

Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, çeşitli alanlarda faaliyet yürütmektedir. 2022-2024 döneminden itibaren, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri’nin yürüttüğü çoğu faaliyet, kendi meclisleri, özerk organları, kurumları ve özel dalları ile koordineli şekilde yapılmaktadır. Yapılan faaliyetler aşağıdaki ana faaliyet gruplarına ayrılmaktadır:

- a. Vaazlık, Eğitim ve Kadrolaşma Faaliyetleri
- b. Kültür, Sanat ve Spor Faaliyetleri
- c. Girişimcilik, Sosyal ve Yardımlaşma Faaliyetleri

İlk gruptaki faaliyetler, çoğunlukla Kadro Meclisi (Majelis Pembinaan Kader), Tercih ve Tecdit Meclisi, Türkiye’deki Aişye Özel Şubesi (PCI 'Aisyiyah Türkiye), Referanslar ve Bilgi Meclisi ile Türkiye'nin her yerindeki özel dallar (Ranting Istimewa Muhammadiyah) tarafından yürütülmektedir. Bu grubun kapsamındaki faaliyetler, en küçük seviyeden (özel dallar) gerçekleştirilen dini sohbet ve dostluk ziyaretinden, en büyük seviyedeki kadrolaşma eğitim programı (*Darul Arqom/Dar-ül Erkam*) gibi etkinliklere kadar uzanmaktadır.

En küçük seviyedeki faaliyetler, kendi üye sayısına göre bir özel dalından diğerlerine farklılık göstermektedir. Ancak, en sık gerçekleştirilen faaliyetler arasında bu kapsamda aylık veya haftalık toplantılar ya da dini sohbetler yer almaktadır. Bazı özel dallarda, örneğin Bursa’daki Muhammediye Vakfı Özel Dalı (*Pimpinan Ranting Istimewa Muhammadiyah Bursa*), düzenlenen dini sohbetlere yabancı uyruklu hatta Türk uyruklu katılımcılar davet edilmektedir (Jelang Ramadhan, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Bu faaliyetlerde sıkça tartışılan metinler, genellikle dini konularla ilgili sorunlar (Ramazan ayı ve bayramlarla ilgili fıkıh, İslam dünyasında ortaya çıkan sorunlar, ibadetler) ve Muhammediye Vakfı’nın taşıdığı değerleri içermektedir. Bazı durumlarda, özellikle Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin bir yöneticisi veya Endonezya’dan bir veya daha fazla Muhammediye Vakfı figürü, bir özel dalıyı ziyaret ettiğinde, özel bir dostluk toplantısı yapılmaktadır.

Daha büyük büyük seviyedeki faaliyetler, önceki seviyedeki faaliyetlerden genellikle daha rutin bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu seviyedeki faaliyetler

çevrimiçi ve çevrimdışı olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Çevrimiçi faaliyetler genellikle webinar veya çevrimiçi sohbetler şeklinde yapılmaktadır. Bu çevrimiçi faaliyetlerden örneklerden biri PCIM Talks ve *Kajian Malam* (Akşam Sohbeti)'dir. PCIM Talks'ta tartışılan konular genellikle dini konulardan İslami yaşam tarzlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsarken, *Kajian Malam* (Akşam Sohbeti) ise çeşitli klasik dini kitaplardan konuları tartışmaktadır (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Bu iki faaliyet her hafta Cumartesi (PCIM Talks) ve Pazar (Kajian Malam) sosyal medya platformları üzerinden gerçekleştirilmektedir. Aişye Özel Şubesi, kadınlara yönelik benzer bir çevrimiçi faaliyet düzenlemektedir. Kadınlar için benzer çevrimiçi faaliyet, *PCIA Talks* olarak adlandırılmakta olup her Cuma günü sosyal medya üzerinde gerçekleştirilmektedir.

Önceki açıklamalarda bahsedildiği gibi, Syamsul Hidayat Daud'un yönetim döneminden itibaren bazı çevrimiçi webinar ve benzer eğitim programları da düzenlenmektedir. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı ve Aişye Özel Şubesi tarafından düzenlenen webinar ve benzeri faaliyetler, en yenisinden en eskiye kadar sıralanmaktadır. Bu faaliyetlerden bazıları şunlardır:

- a. *School of Being a Woman* (Kadınlara Yönelik Temel Bilgileri Eğitimi) (Atölye, 2023).
- b. Muhammediye'nin Tefsiri At-Tanwir'i Anlatmak (Webinar, 2022).
- c. *Memahami Hubungan Turki-Israel Dalam Konteks Sejarah* (Türkiye-İsrail İlişkileri Tarihsel Konuda Anlamak) (Webinar, 2021).

Çevrimdışı programlar, yukarıda bahsedilen çevrimiçi faaliyetlerden daha az sıklıkta gerçekleştirilmektedir. Zira çevrimdışı programlar genellikle tüm üyelerin en uygun zamanı ve mekânı doğrultusunda yapılmaktadır. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı'nın çeşitli şehirlerde ve üniversitelerde bulunmasından dolayı, çevrimdışı faaliyetler, tüm üyeler tarafından kabul edilmiş uygun zaman ve stratejik bir mekânda (her yerden kolayca ulaşılabilir) yürütülmektedir (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Genellikle, araştırmacının bireysel tecrübelerine göre, çoğu faaliyet İstanbul'da veya Ankara'da gerçekleştirilmektedir. Bu duruma en iyi örnek, Mayıs 2023'te gerçekleştirilen Baitul Arqom'dur (Muhammediye Vakfı kadrolaşma

antrenörlük programı). Bu faaliyet 20-21 Mayıs 2023 tarihlerinde İstanbul'da yapılmıştır (*TabloidMataHati.com*, 24 Mayıs 2023). Bu etkinliğe katılan katılımcılar, Türkiye'nin farklı yerlerinden okuyan ve yerleşik Muhammediye Vakfı üyeleridir.

Kültür, Sanat ve Spor alandaki faaliyetler, çoğu zaman *Tapak Suci Turki* (dövüş sanatı birliği) tarafından temsil edilmektedir. İstanbul'daki Endonezya Cumhuriyeti Başkonsoloslugu işbirliği ile her Cumartesi, konsolosluk binasında antrenmanlar düzenlenmektedir (Lazuardi Fadhlân Arrazy, mülakat tarihi: 15 Haziran 2024). Aslen, düzenli olarak yapılan bu antrenmanlar "*silat*" (Endonezya geleneksel dövüş sanatı) olarak adlandırılmaktadır ve eğitmenler Tapak Suci akımına mensup oldukları için, öğretilen dövüş sanatı da Tapak Suci akımına dayanmaktadır. İstanbul'daki Endonezya Cumhuriyeti Başkonsoloslugu'nun yanı sıra, *Tapak Suci Turki*, Türkiye'deki Pencak Silat Birliği merkezi binasında her Salı ve Cuma günü ortak antrenman programlarına katılmaktadır. Rutin antrenmanların dışında, bazı önemli etkinlikler de düzenlenmektedir; örneğin kuşak yükseltme sınavları, dövüş sanatı sohbetleri gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. İstanbul dışında ise, düzenli antrenmanlar, bazı bölgeler ve şehirlerde (örneğin Kütahya) de yapılmaktadır.

Son alanında, Sosyal, Yardımlaşma ve Girişimcilik Faaliyetleri'dir. Bu alan iki kısma ayrılmaktadır:

- a. Sosyal ve Yardımlaşma Faaliyetleri
- b. Girişimcilik Faaliyetleri

Sosyal ve Yardımlaşma alanındaki faaliyetler genellikle *LazisMU Türkiye* tarafından yürütülmektedir. Bu alandaki faaliyetler; sadaka, bağış ve zekat toplama ve dağıtma, doğal ve doğal olmayan afetlerde yardımlar yapmayı içermektedir. Sadaka, bağış ve zekat dağıtımı ile ilgili etkinlikler üç ana başlık altında düzenlenmektedir: rutin faaliyetler, sosyal ve vaaz programları, eğitimler (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). *LazisMU Türkiye*, rutin faaliyetler kapsamında dört ana etkinlik yürütmektedir. Bunlar:

- a. Cuma günleri sadaka dağıtımı. Bu faaliyet, *LazisMU Türkiye* ve Türkiye'deki özel dallarla koordineli bir şekilde her Cuma günü yapılmaktadır.
- b. Ramazan ayında ve Ramazan Bayramının öncesi öncesinde fitre veya zekatının

toplanması ve dağıtılması. Zekat verenler ve alıcılar, hem Endonezya'dan hem de yerel topluluklardan oluşmaktadır.

- c. Kurban Bayramı'nda kurbanlık hayvanatların kesimi ve et dağıtımı. *LazisMU Türkiye*, iki kez kurban faaliyeti düzenlemiştir. İlk faaliyet, 2022 yılında Kurban Bayramı'nda gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyet, *LazisMU Türkiye*, Sudan'daki *LazisMU Sudan* ve Türkiye merkezli Darülfünun Derneği ile işbirliği yaparak, Sudan, Mali ve Tanzanya gibi Afrika ülkelerinde kurban kesimi ve et paylaşımı yapılmasını sağlamıştır (Muhammadiyah, 15 Temmuz 2022). İkinci kurban faaliyeti, 2023 yılında Hatay ilinde gerçekleştirilmiştir (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024).
- d. Her yılın sonunda, *LazisMU* genel merkezi tarafından denetimler yapılmaktadır.

Sosyal ve vaazlık faaliyetlerinde en çok Cuma sadakasında gerçekleştirilen etkinlikler öne çıkmaktadır. Bu programın hedef kitlesi, ihtiyaç duyan Endonezyalılar ve yerel toplumlardır. Bu faaliyet, her şubenin işbirliğiyle, bir şubeden diğerine sıralı olarak düzenlenmektedir (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Eğitimler konusunda ise, *LazisMU Türkiye*, zekat ve sadaka ile ilgili bilinçlendirme amacıyla çeşitli programlar gerçekleştirmektedir. *LazisMU*'nun en son gerçekleştirdiği eğitim programı, 9-10 Eylül 2023 tarihlerinde yapılmıştır. Bu eğitim programının amacı, bağış ve zekat yönetimi konusunda bilgi sahibi olunmasını sağlamak ve bu alandaki doğru yönetimi güçlendirmektir (*LazisMU.org*, 15 Eylül 2023). Bu eğitim faaliyetinde konuşmacı, *LazisMU* Merkez Başkanlığı'ndan bir yetkili olmuştur.

LazisMU'nun en son ancak en önemli faaliyetlerinden biri de, doğal veya doğal olmayan afetlerde felaketzedelere yönelik yardımlardır. *LazisMU Türkiye*, bu alandaki en son faaliyetini, 2023 yılında Hatay ilinde meydana gelen Hatay-Kahramanmaraş merkezli depremde göstermiştir. Bu bağlamda, Endonezya'dan gelen gönüllülerle birlikte, *LazisMU Türkiye*, depremzedelere yönelik yardım programlarına aktif bir şekilde katılmaktadır. Depremi hemen sonrasında olduğu gibi, Ramazan ayı, Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı gibi özel dönemlerde de bağış dağıtımı ve sürdürülebilir yardım programları düzenlenmektedir (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat

tarihi: 13 Haziran 2024). Bu kapsamda, *LazisMU Türkiye*, Endonezya'dan ve Türkiye'den derneklerle işbirliği yapmakta, özellikle bağış toplama ve dağıtma faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetlerin detayları, sonraki bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır. Zira *LazisMU Türkiye*'nin bu alandaki faaliyetleri, aynı zamanda kamu diplomasisi boyutu taşımaktadır.

Girişimcilik faaliyetlerinde, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı'na ait girişimcilik alanları tarafından yürütülmektedir. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, iki ana girişimcilik alanına sahiptir:

- a. EviMU (mısafirhane/konukeyi)
- b. EgiMU (eğitim ve seyahat)

Bu iki girişimcilik alanından en aktif olanı EgiMU'dur. EgiMU, eğitim alanında iki program yürütmektedir. Birinci program, Türkiye'de eğitim görmek isteyen Endonezyalı öğrenciler ya da Muhammediye Vakfı'nın kadroları için danışmanlık programıdır. Bu program kapsamında, Türkiye Burslusu başvuruları ve YÖS sınavı için danışmanlık hizmetleri verilmektedir (Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). İkinci program ise, Endonezyalı öğrenciler veya Muhammediye Vakfı'nın kadroları için Türkçe Temel Kurs Programı'dır. Her iki program da çevrimiçi olarak gerçekleştirilmekte ve katılan öğrencilere uygun fiyatlarla sunulmaktadır. Bu girişimcilik programlarından elde edilen kâr, doğrudan Türkiye'deki Muhammediye Vakfı tarafından yönetilmekte ve örgütsel faydalar için kullanılmaktadır (Dinil Abrar Sulthani, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024).

Tüm bu faaliyetlerde yerel toplumların katılımı sınırlı olup, belirli faaliyetlere katılabilmektedirler. Yerel halk ve Endonezya vatandaşı olmayanlar, özellikle kültür, eğitim ve torensel faaliyetlerde yer alabilmektedir. Örneğin, bazı Türk vatandaşları, bazı web seminerlerine katılımcı veya konuşmacı olarak dahil olabilmektedirler. Ancak, önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, küçük, gayri resmi veya yarı-resmi programlarda (dini sohbetler veya ziyaretler gibi) konuk veya mihmandar olarak yer alabilmektedir.

3.6.2. Kamu Diplomasisi Çalışma Alanları

Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, bazı çalışma alanlarındaki yapılan faaliyetlerde eş zamanlı olarak kamu diplomasisi yürütmektedir. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, aşağıda belirtilen alanlarda kamu diplomasisi boyutuna sahip faaliyetler veya etkinlikler düzenlemektedir:

- a. Kültür, Sanat ve Spor
- b. Sosyal, Hayırseverlik ve Yardımlaşma
- c. Eğitim

Kültür, Sanat ve Spor alanındaki kamu diplomasisi faaliyetleri, *Tapak Suci Turki*'nin (dövüş sanat birliği) yürüttüğü faaliyetleri ile temsil edilmektedir. *Tapak Suci Turki*'nin İstanbul Endonezya Cumhuriyeti Başkonsoloslüğü'nün binasında her Cumartesi düzenlediği rutin antrenman faaliyetleri, aynı zamanda Endonezya kültür ve dilini tanıtmaya süreci de teşkil etmektedir. Zira antrenör, antrenman sırasında bazı hareketler veya emirlerde Endonezce terimler kullanmaktadır. Antrenör, verdiği emirleri anlayabilmek için Endonezce terim ve emirleri verildikten sonra, Türk ve diğer yabancı öğrencilere Türkçe ve İngilizce olarak açıklamaya çalışmaktadır (Lazuardi Fadhlân Arrazy, mülakat tarihi: 15 Haziran 2024). Öğrenciler, Endonezce'deki hareket terimlerini daha sonra daha fazla hatırlayarak Endonezce öğrenmeye ilgi göstermeye başlamaktadır. Hatta bazı öğrenciler, Endonezce'ye olan ilgisi ve merakı nedeniyle antrenörden doğrudan veya dolaylı bir şekilde Endonezce dersleri almaktadır.

Rutin antrenman faaliyetlerinin yanı sıra, *Tapak Suci Turki*, bazı bölgelerde ve şehirlerde düzenlenen kültür günlerine katılarak Endonezya kültürünün tanıtımında aktif bir şekilde rol oynamaktadır. Örneğin, Kütahya'da Haziran ayında gerçekleştirilen Uluslararası Öğrenciler Kültür Festivali'nde Kütahya'da okuyan bazı Tapak Suci öğrencileri, Tapak Suci akımının dövüş sanatları performanslarını sergilemiştir (MBS Yogyakarta, 14 Haziran 2023). Kamuoyu önünde yapılan dövüş sanatları gösterileri, Endonezya kültürüyle ilgili ilgi çekici bir şekilde değerlendirilmektedir. Ancak, dövüş sanatları gösterileri, rutin antrenmanlara kıyasla daha az etkili görünmektedir. Zira performans yalnızca sahnede yapılırken, rutin

antrenmanlar daha fazla aktif etkileşim içermektedir.

Tapak Suci Turki, aynı zamanda sadece Endonezya kültürünü Türk kamuoyuna tanıtmakla kalmayıp, bazı yerel topluluklar için de dini değerler taşımaktadır. Tapak Suci Turki'nin taşıdığı İslami değerler sayesinde, birçok Türk pencak silat pratiği yapan kişi, Tapak Suci Turki'nin varlığını sevinçle karşılamaktadır. Dahası, Türkiye Pencak Silat Birliği'nde bazı pratizyenler, İslami bir dövüş sanatı (pencak silat) arayışında olup, Tapak Suci'nin bu birliğine katılmasının ardından, İslami, olumlu ve mükemmel bir dövüş sanatı olarak değerlendirmektedirler (Lazuardi Fadhlân Arrazy, mülakat tarihi: 15 Haziran 2024). Öte yandan, Türkiye'deki İslami dini konular hâlâ hassas ve riskli olduğundan, antrenman sırasında kültürel unsurlar daha fazla vurgulanmaktadır. Buna rağmen, ahlaki yaklaşımlarla İslami dini değerler gizli tutulmuş olsa da her antrenmanda önemlidir.

İkinci alan ise, sosyal, hayırseverlik ve yardımlaşma çalışma alanıdır. Bu alandaki yapılan faaliyetler, afetlere müdahale veya yardım sağlama gibi alanları içermektedir. Afet müdahalesi ve yardımı, diğer hayır faaliyetlerinden daha karmaşık olmakla birlikte, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından en aktif yürütülen faaliyetlerdir. Aynı anda bu alandaki faaliyetler sürdürülebilir şekilde gerçekleştirilmektedir.

Muhammediye Vakfı ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Türkiye'deki meydana gelen afetlere iki kez afet müdahalesi veya yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. İlk kez, Ekim 2020'de İzmir'de meydana gelen depremde afetzedelere yardım sağlanmıştır. Bu afette, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, MuhammediyahAid, Bursa ve İzmir'deki Endonezyalı Öğrenciler Topluluğu ile işbirliği yaparak İzmir'deki depremzedelere yardım dağıtmıştır. Deprem olayının COVID-19 salgınıyla çakışması nedeniyle, temel ihtiyaçların yanı sıra maske, yüz koruyucu ve diğer bireysel koruyucu ekipmanlar depremzedelere dağıtılmıştır (Idrus, 10 Kasım 2020).

MuhammediyahAid ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, depremzede çocuklara yönelik eğitim süreçleri, özellikle çevrimiçi eğitim etkinlikleri, desteklemek için önemli yardımlar da vermiştir. Vakıf, 500 adet tabletin Bornova

Belediyesi'nin temsilcisi aracılığıyla teslim edilip, sığınaklarda yaşayan çocuklara dağıtılmasını sağlamıştır (Idrus, 10 Kasım 2020b).

İzmir depremden depreminden yaklaşık 2,5-3 yıl sonra, Muhammediye Vakfı ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, afetzedelere yönelik yardım faaliyetlerine katılmaya devam etmiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş ve Hatay merkezli büyük depremde, Muhammediye Vakfı ve bağlı organlar, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ile birlikte afet müdahale faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu sefer, yalnızca yardım toplama ve dağıtma faaliyetleri değil, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından MDMC (*Muhammadiyah Disaster Management Team*) platformu aracılığıyla, afet gönüllüleri ve ilgili ekipmanların deprem bölgesine sevk edilmesi sağlamıştır (Muhammadiyah.or.id, 7 Şubat 2023).

Türkiye'ye gönderilen ekipler, Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Endonezya Cumhuriyeti hükümetine yaptığı yardım talepleri doğrultusunda gönüllülerle birlikte sevk edilmiştir. Bu kapsamda, Muhammediye Vakfı'ndan Türkiye'ye gönderilen gönüllü sayısı 29 kişi olup, çeşitli uzmanlık alanlarına sahiptir. Deprem bölgesine gönderilen gönüllüler şunlardır:

- a. 5 Acil Hekim
- b. 7 Hemşire
- c. 2 Eczacı
- d. 1 Psikolog
- e. Diğer yardımcı uzmanlar (güvenlik, irtibat görevlisi, lojistik sorumlusu v.b)

Endonezya'dan gelen 29 gönüllüye ek olarak, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin bazı üyeleri de deprem bölgesine gönderilmiştir. Gönderilen gönüllüler, yardım dağıtım süreçlerinde aktif olarak yer almış, diğer gönüllüler ise Endonezya'dan gelen ekiplerin çalışmalarına yardımcı olmuştur. Hatta bazı gönüllüler, Endonezyalı gönüllüler için tercümanlık yapmıştır.

Yalnızca temel ihtiyaç yardımları sağlamakla kalmayan Muhammediye Vakfı, Endonezya'dan gelen gönüllülerle birlikte Hatay'da bir saha hastanesi kurmuştur. Saha

hastanesinin kurulumu ve işletilmesi sırasında yerel toplumlar ve hükümet de gönüllü olarak destek vermiştir (ITB-AD, 20 Şubat 2023). Hatay'daki Endonezya Saha Hastanesi, 24 saat kesintisiz sağlık hizmeti sunmuştur. Ayrıca, depremzedelerin su sıkıntısını çözmek amacıyla su kuyuları inşa edilmiştir. Bu kuyular sayesinde depremzedelerin su ihtiyacı karşılanmıştır. Zira bölgedeki su tesisleri, depremin sonrasında kullanılamaz hale gelmiştir.

Sağlık ve diğer hayırseverlik ve insaniyet hizmetleri yanı sıra, Muhammediye Vakfı'nın birleşmiş ekipmanlar aynı zamanda da depremzedelere yönelik travma tedavisi faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Bu faaliyet, oyun-odaklı psikososyal yöntemi kullanarak çocuk depremzedelere hedeflemektedir. Travma/psikososyal tedavisi, Hatay'daki faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı'nın gönüllü ekipleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Travma/psikososyal tedavisi seansında çocuklar sadece oyun oynamak değil, gönüllülerden İngilizce temel dersleri de almaktaydı (Muhammadiyah.or.id, 24 Şubat 2023). Gönüllülerinin gösterdiği şefkat ve samimiyetinin sayesinde, travma/psikososyal tedavisi seansına katılımcı sayısı artmaktaydı.

Muhammediye Vakfı tarafından gönderilen ekipler ve diğer Endonezya hükûmetinin ekipleri, deprem bölgesindeki görevlerini tamamladıktan sonra, Türkiye'nin deprem sonrası yeniden iyileştirme sürecine büyük katkı sağlamıştır. Zira daha önce işletilen Endonezya Saha Hastanesi, resmi ve işlevsel bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'na hibe edilmiştir. Bu hibe kapsamında, iyileştirme sürecinde ihtiyaç duyulan ve saha hastanesinde kalan sağlık cihazları da dahil edilmiştir. Endonezya'nın, özellikle Muhammediye Vakfı'nın hibe ettiği saha hastanesinin değeri yaklaşık 2,5 milyon Endonezya Rupiahı olarak hesaplanmaktadır (Antaraneews.com, 28 Şubat 2023). Dolayısıyla, Türkiye'ye yapılan büyük hibelerle, Endonezya'nın hükûmeti ve toplumu, özellikle Muhammediye Vakfı'nın Türkiye'ye karşı gösterdiği büyük dayanışma en somut şekilde ortaya çıkmıştır.

Muhammediye Vakfı, özellikle Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin deprem bölgesindeki (Hatay) yardım ve hayırseverlik faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde devam ettirmektedir. Zira Ramazan ayı, Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı gibi dini bayramlarda Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel

Şubesi'ne ait bir organ olan *LazisMU Türkiye*, ardışık bir şekilde Hatay'daki hayırseverlik faaliyetlerine devam etmektedir. Dahası, aynı bölgedeki bir Kuran Kursu kurmayı ve depremzedelere yönelik burs programları planlamaktadır (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024; Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024).

Ardışık ve sürdürülebilir faaliyetleri gerçekleştirebilmek için, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, özellikle *LazisMU Türkiye* ile bazı yerel derneklerle ortaklaşa çalışmaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Mavi Umut Derneği
- b. Asma Köprü Uluslararası Öğrenci Derneği
- c. Başır Derneği

Muhammediye Vakfı ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kamu diplomasisindeki son çalışma alanı eğitim alanıdır. Bu alanda birçok aktör yer almaktadır. Zira, bu alandaki faaliyetleri yürüten aktörler yalnızca Muhammediye Vakfı (özellikle Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı) ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi değil, aynı zamanda Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumları da aktif bir şekilde kamu diplomasisi alanında rol oynamaktadır. Dahası, yukarıda bahsedilen ana organlar kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütürken, bu süreç bütüncül bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

Bu alandaki faaliyetler genellikle yayınlama, eser tercümesi, seminerler ve ortak programlar şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yayınlama ve eser tercümesi, genellikle Muhammediye Vakfı'nın düşünceleri ve görüşleri ile ilgili kitapların Türkçeye çevrilmesi ile yapılmaktadır. Tercümanlık faaliyetlerinin ana hedefi, Muhammediye Vakfı ile ilgili bilgileri almak isteyen Türk kamuoyuna bu süreci kolaylaştırmaktır. Bu kapsamda Türkçeye çevrilen ilk eser, Muhammediye Vakfı Genel Başkanı'nın yazdığı "Memahami Ideologi Muhammadiyah" (Türkçe: Muhammediyah'ın İdeolojisini Anlatmak) adlı kitaptır (Daud, 2022: 92). Tercümanlık faaliyeti projesi 2019-2020 yıllarında gerçekleştirilmiş olup, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin ve dışarıdan tercümanlık ekiplerinin katılımıyla yapılmıştır.

Sonraki faaliyetler ise seminerler ve diğer ortak faaliyetlerdir. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin gerçekleştirdiği seminerler, yaklaşık 2020 yılında veya 2020-2022 yönetim döneminden itibaren başlamıştır. Bu dönemde ortaya çıkan COVID-19 pandemisi ve ardından uygulanan kısıtlamalar nedeniyle çoğu seminer çevrimiçi ya da webinar platformları aracılığıyla yapılmıştır. Bu dönemdeki webinarlar, uluslararası webinarlar olarak düzenlenmiş ve Türkiye'den ve Endonezya'dan konuşmacılar davet edilmiştir. Webinar faaliyetlerinin organizatörleri yalnızca Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Muhammediye Vakfı Genel Başkanı ve ilgili organlar değil, aynı zamanda bazı Muhammediye Vakfı'na ait üniversiteler de Türk konuşmacılar davet ederek etkinlikler düzenlemiştir. 2020 yılından itibaren gerçekleştirilen seminerler **Tablo 3.10**'da yer almaktadır. .

No.	Uluslararası Webinar Konu/Başlık	Konuşmacılar	Düzenleyiciler	Zaman (Ay/Yıl)
1	<i>International Disaster Management Class</i> (Uluslararası Afet Yönetimi Eğitim Programı)	Dr. Ustadi Hamsah (Muhammediye Vakfı Tecdit ve Tercih Meclisi Üyesi, Endonezya). Dr. Corona Rintawan (MCCC Başkan Yardımcısı, Endonezya). Dr. Rahmawati Husein (MDMC Başkan Yardımcısı, Endonezya)	PCIM Türkiye (Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi), Avrupa Bölgelerindeki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, Türkiye'deki Endonezyalı Öğrenciler Birliği.	Ocak 2021
2	<i>Islam in Turkey and Indonesia's Experience: Similarity, Proximity Towards Ummah Unity</i> (Türkiye ve Endonezya'daki İslam Tecrübeleri: Ummetin Birliğine Benzerliği ve Yakınlığı)	Prof. Dr. Abdul Mu'ti (Genel Sekreter, Muhammediye Vakfı Genel Başkanı, Endonezya). Prof. Dr. İsmail Hakkı Göksöy (Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye). Prof. Dr. Bedri Gencer (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)	PCIM Türkiye (Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi)	Şubat 2021
3	<i>Memahami Hubungan Turki-Israel Dalam Konteks Sejarah</i> (Türkiye-İsrail İlişkileri Tarihsel Konuda Anlamak)	Dr. Wachid Ridwan (Muhammediye Vakfı Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu Sekreterliği, Endonezya). Tufan Kutay Boran (Doktora Öğrencisi, Gadjah Mada Üniversitesi, Endonezya)	PCIM Türkiye (Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi)	Ağustos 2021

4	Muhammediye'nin Tefsiri At-Tanwir'i Anlatmak	Fahri Dr. Muhyiddin Junaidi (Muhammediye Vakfı Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu Başkanı, Endonezya). Arş. Gör. Eyüp Tuncer (Araştırma Görevlisi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İslam İlimler Fakültesi, Türkiye)	PCIM Türkiye (Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi)	Ocak 2022
5	Küresel Hicri Takvimin Geleceği (Arapça Semineri)	Doç. Dr. Abdullah Acar (Doçent, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türkiye). Dr. Arwin Junaidi Butar-Butar (UMSU OIF Başkanı)	OIF Universitas Muhammadiyah Sumatera Utara	Eylül 2022

Tablo 3.10. Muhammediye Vakfı ve İlgili Organlarının Türkiye ve Endonezya İle İlgili Konularında Gerçekleştirdiği Webinarlar Listesi

Eğitim alanında yapılan diğer ortak faaliyetler, özellikle Muhammediye Vakfı'na ait eğitim kurumları tarafından öğrenci/öğretim üyeleri arasında değişim programları, ortak araştırma programları ve kurumlar arası işbirliği şeklinde yürütülmektedir. Bu kapsamda birkaç Muhammediye Vakfı'na ait üniversite, Türkiye'deki üniversiteler ile işbirliği yaparak ortak programlar yürütmektedir. Dahası, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve Muhammediye Vakfı'na ait Yükseköğretim, Araştırma ve Geliştirme Meclisi (Majelis Diktilitbang) 2019 yılında, Türkiye'deki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nin yardımı ve katkısı ile Türkiye'deki yükseköğretimle ilgili kurumlarla mütabakat sözleşmesi imzalayarak işbirliği kurmuştur (Daud, 2022b:93). Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve Yükseköğretim, Araştırma ve Geliştirme Meclisi, bu kapsamda bazı önemli kurumlarla mütabakat antlaşması ve işbirliği yapmaktadır. Bunlar şunlardır:

- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)
- Türkiye'deki bazı önemli üniversiteler (Erciyes Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi) (Muchlas, 25 Aralık 2019).

Yukarıdaki mütabakat antlaşmasının dışında, bazı Muhammediye Vakfı'na ait üniversiteler Türkiye'deki bazı devlet ve vakıf üniversiteleriyle işbirliği yürütmektedir.

Dahası, bazı üniversitelerle bölüm seviyesinde ortak programlar (değişimden ortak araştırmalara kadar) yürütülmektedir. Bu ifadenin en somut örneği ise, Endonezya merkezli *Universitas Muhammadiyah Yogyakarta* (Yogyakarta Muhammediye Üniversitesi) İslam İktisadi ve Finans Uluslararası Programı Bölümü ile Türkiye merkezli KTO Karatay Üniversitesi İslam İktisadi ve Finans Bölümü arasındaki işbirliğidir. Bu iki üniversite ve bölüm, 2021 yılından itibaren karşılıklı değişim programlarına başlamıştır. Pandemi nedeniyle ilk değişim programı çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Doğrudan veya çevrimdışı değişim programları 2022-2023 öğretim yılının güz ve bahar dönemlerinde başlamıştır. Güz döneminde Universitas Muhammadiyah Yogyakarta'dan 10 öğrenci KTO Karatay Üniversitesi'ne 1 dönemlik değişim programına gönderilmiş (IPIEF FEB UMY, 19 Temmuz 2022), bahar döneminde ise KTO Karatay Üniversitesi'nden 6 öğrenci Universitas Muhammadiyah Yogyakarta'ya 1 dönemlik değişim programına gönderilmiştir (FEB UMY, 25 Mart 2023).

3.6.3 Avantaj ve Dezavantajlar

Türkiye'deki Muhammediye Vakfı ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri, bazı avantajlar ve dezavantajlara tabidir. Avantajlar açısından, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin birkaç önemli avantajı bulunmaktadır. İlk avantajı, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve Endonezya hükümetinden alınan sınırsız desteklerdir. Bu destekler sayesinde, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı, daha geniş bir şekilde gelişebilmek için fırsat ve potansiyel elde etmiştir (Dinil Abrar Sulthani, mülakat tarihi: 12 Haziran 2024).

İkinci avantajı ise, 2022-2024 yönetim dönemi itibarıyla yaşanan bazı örgütsel ilerlemelerdir. Bu dönemdeki en önemli gelişmelerden biri, örgütsel karargah için belirli bir yerde sekreterlik açılması ve bazı organların ile kurumların kurularak etkili bir şekilde faaliyet göstermeye başlamasıdır. Dahası, bazı organların ve kurumların kurulması olağanüstü bir başarı olarak değerlendirilmektedir, zira bu organlar ve kurumlar, dönemin örgütsel planlarının dışında kalmıştı (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Örgütsel faaliyetler için özel bir sekreterliğin

açılması ve bazı yeni yardımcı organların kurulması, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin yürüttüğü faaliyetlerin etkinliğini artırmış ve bu faaliyetlerin sağlam bir temele oturmasına katkı sağlamıştır.

Üçüncü avantajı ise, Türkiye’nin bazı bölgelerinde veya şehirlerinde kurulan özel şubeleridir. Bu şubelerin kurulması sayesinde, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı üyeleri, sağlam ve güçlü bir taban oluşturmuştur. Ayrıca, Türkiye’nin farklı şehirlerine yayılmalarının sonucunda, Muhammediye Vakfı’nın faaliyetleri veya ziyaretleri daha kolay bir şekilde organize edilebilmektedir (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024).

Dördüncü avantajı ise, yürütülen bazı programların, hem Muhammediye Vakfı’nın merkez yönetiminden destek alması hem de sürdürülebilir bir şekilde uygulanabilmesidir (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Bu ifadenin en somut örneği, Kahramanmaraş ve Hatay merkezli deprem sonrası yardım ve hayır faaliyetleridir. Bu program kapsamında, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı’nın danışmanlık ve yardımlarıyla deprem bölgesindeki mağdurlara aktif bir şekilde yardım edilmiştir. Ardından, deprem bölgesindeki faaliyetler planlı ve ardışık bir şekilde sürdürülmüştür. Ayrıca, uzun vadeli programların uygulanabilmesi için de planlamalar yapılmaktadır. Örneğin, Hatay’daki depremzedeler için sadece yardım dağıtılmakla kalmayıp, öğrencilere yönelik burs programları ve Kuran kursları açılması da planlanmaktadır.

Diğer taraftan, dezavantajlar açısından, Muhammediye Vakfı ve Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi bazı önemli dezavantajlara sahiptir. İlk dezavantajı, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin, Türkiye hükümeti tarafından hâlâ resmi olarak tanınmamış veya onaylanmamış olmasıdır. Ayrıca, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi henüz bu tanınma için başvuruda bulunmamaktadır. Eğer bu tanıma gerçekleşmezse ve ciddi problemler ortaya çıkarsa, bu durum Muhammediye Vakfı’nın genel imajına olumsuz etki edebilmektedir (Jelang Ramadhan, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Öte yandan, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı’nın resmi onay alması durumunda, daha büyük ölçekli faaliyetler gerçekleştirebilme ve bu faaliyetlerden toplumlara daha fazla katkı sağlama imkânı da doğacaktır.

İkinci dezavantajı, üyelerin büyük bir kısmının öğrenci olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, özellikle Türkiye’de kısa süreli kalan üyelerin sayısı nedeniyle üye sayısının artmasında bir eksiklik veya yetersizlik yaşanmasına neden olabilmektedir. Ayrıca, çoğu üyenin öğrenci olması nedeniyle bazı aktiviteler ve etkinlikler yeterince düzenli ve etkin bir şekilde gerçekleştirilememektedir. Zira bazı aktiviteler, üyelerinin akademik faaliyetleriyle çakışmaktadır (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Bu nedenle, üyelerinin akademik yoğunlukları arttığında, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin faaliyetleri ciddi şekilde etkileyebilmektedir.

Üçüncü dezavantajı ise, Türkiye’nin geniş coğrafi yapısıdır. Türkiye’deki Muhammediye Vakfı üyeleri bazı bölgelerde ve şehirlerde yoğunlaşmıştır. Ancak, bu durum ciddi dezavantajlara da yol açmaktadır. Türkiye’deki şehirler arası mesafelerin oldukça uzun olması, bu faaliyetlerin verimli bir şekilde gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Uzak mesafeler nedeniyle, bazı faaliyetlerde yeterli kadro ve üye toplanması zorlaşmaktadır. Bu tür organizasyonlar için, organizatörlerin doğru bir zamanlama yaparak şehirlerarası ulaşımı kolaylaştıracak stratejik yerler belirlemesi gerekmektedir (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 10 Kasım 2023). Bu nedenle, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’nin çoğu faaliyeti çevrimiçi platformlarda sürdürülmekte, çevrimdışı faaliyetler ise sınırlı kalmaktadır.

Dördüncü dezavantajı ise, Türkiye toplumunun bazı kesimlerinin İslam dini ve dini faaliyetlere karşı olumsuz tutumlarıdır (Lazuardi Fadlan Lazuardi, mülakat tarihi: 15 Haziran 2024). Bu durum, bazı faaliyetlerin dikkatli bir şekilde yürütülmesini gerektirmektedir. Çünkü, örgütlenmiş dini hareketler, Türkiye’deki bazı topluluklar için tehdit oluşturabilecek ya da tehlikeli olarak algılanabilecek faaliyetlerdir. Bu yüzden, doğru ve titiz örgütsel stratejilere ihtiyaç vardır.

3.6.4. Türkiye Faaliyetlerinin Endonezya Siyasal Sistemine Katkıları

Muhammediye Vakfı ve Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Türkiye’de yürüttükleri faaliyetlerde çoğunlukla siyasi boyut taşımamakta veya siyasi alanda odaklanmamaktadır. Ancak, bu faaliyetler, özellikle Endonezya’nın siyasal

sistemine, dış politika alanında önemli katkılar sağlamaktadır. Hem Muhammediye Vakfı hem de Türkiye'deki özel şubesi, Endonezya'nın kamu diplomasisi ve imaj oluşturma süreçlerine büyük katkı yapmaktadır.

Muhammediye Vakfı ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin yürüttüğü faaliyetler, Türk halkı ve kamuoyunun Endonezya'ya karşı olumlu bir imaj oluşturmaya önemli bir şekilde katkı sağlamaktadır. Yürütülen faaliyetler, özellikle hayırseverlik, kültür ve eğitim alanlarında, Endonezya'ya ve Muhammediye Vakfı'na karşı olumlu bir algı yaratılmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin, Hatay deprem bölgesinde gerçekleştirilen yardım ve insani faaliyetlerde, yerel depremzedelerin Muhammediye Vakfı gönüllülerini sıcak ve nazik bir şekilde karşılamaları, bu olumlu imajı pekiştiren bir örnek olarak verilebilmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı gönüllüleri, deprem bölgesindeki yerel toplumlardan, özellikle muhtarlar ve esnaflardan (dükkan veya market sahipleri) destek almıştır. Bölgedeki muhtar, Muhammediye Vakfı gönüllülerinin yardım hizmetlerini kolaylaştırmak için gerekli lojistik desteği sağlamıştır. Yardım dağıtımı sırasında, muhtar gönüllüleri çaya davet ederek misafirperverlik göstermiştir. Ayrıca, bazı yardım malzemeleri alım sürecinde, market sahipleri de gönüllü ekibe yardım etmeye çalışmıştır (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024).

Yerel toplumların sıcak ve misafirperver karşılaması, yardım dağıtımı sırasında cami yönetiminin ve görevli polislerin de Muhammediye Vakfı ekipmanlarına araç ve güvenlik desteği sağlamasıyla daha da pekişmiştir. Özellikle, polis ekiplerinin sağladığı güvenlik yardımı, Muhammediye Vakfı gönüllüleri için çok değerli olmuştur. Zira birkaç durumda, gönüllü ekipler, hizmet sırasında dolandırıcılık riskiyle karşı karşıya kalmışlardır. Örneğin, bir yardım dağıtım görevinde, Muhammediye Vakfı gönüllülerinin kullandığı araç, akü arızası nedeniyle çalışmaz hale gelmiş ve oto servise gitmek zorunda kalmıştır. Ancak oto servis sahibi, akü değişimi önerdikten sonra, ekiplerin yanındaki polis hızlıca müdahale ederek arızayı onarmış ve aracı tekrar dağıtım için kullanıma sokmuştur. Oto servisin sahibi, dolandırıcılık şüphesiyle, görevdeki polisi oto servis sahibine ciddi şekilde uyarıda bulunmuştur (Ahmad Dhiyaul Haq, mülakat tarihi: 13 Haziran 2024). Bu tür olaylar, yerel toplumların Muhammediye Vakfı gönüllülerine gösterdiği sıcaklık ve

misafirperverliği daha da anlamlı kılmakta ve Endonezya'ya ve Muhammediye Vakfı'na karşı olumlu bir yanıt oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, Türkiye hükûmetine Endonezya hükûmeti ve Muhammediye Vakfı tarafından hibe edilen saha hastanesi, Endonezya ve Muhammediye Vakfı'nın Türk kamuoyunda olumlu bir imaj oluşturmaya katkı sağlamıştır. Zira, Endonezya hükûmeti ve Muhammediye Vakfı tarafından Türkiye'ye hibe edilen bu saha hastanesi, Türkiye'ye verilen en büyük hibe saha hastanelerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Haydar Syihabuddin, mülakat tarihi: 14 Haziran 2024). Endonezya halkı ve topluluklarının Türkiye'ye sağladığı büyük dayanışma, Endonezya'nın Türk toplumunun önünde olumlu bir imaj oluşturmaya önemli bir katkı yapmıştır.

Muhammediye Vakfı'nın İslami ve mütedil bir hareket olarak kabul edilmesi, Türk yerel topluluklarının üyelerinin ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu topluluklar, vakfın faaliyetleri hakkında duygu ve destek göstermeye başlamıştır. Ayrıca, bazı yerel toplumlar ve özellikle araştırmacılar, Muhammediye Vakfı ile ilgili konularda araştırmalar yapmaya başlamıştır. Muhammediye Vakfı'na karşı verilen destek ve ilgilenme, Endonezya'nın Türkiye'deki kamu diplomasisine önemli katkılar sağlamaktadır. Zira, Muhammediye Vakfı'nın Türk kamuoyunda daha fazla tanınması, aynı zamanda Endonezya hakkında bilinen oranını da artırmaktadır.

Asağıdaki tabloda (**Tablo 3.11.**) Muhammediye Vakfı'na destek veren veya olumlu bakış açısına sahip olan Türkiye'deki bazı önemli figürler açıklanmaktadır.

No	Muhammediye Vakfı'na Karşı Destek Veren/Olumlu Bakış Açısına Sahip Olan Figürler	Görev	Olduğu Yer/Makam	Muhammediye Vakfı'na Karşı Yardımı/Katkısı/Bakış Açısı
1	Prof. Dr. İsmail Hakkı Göksöy	Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanat Bilimi Bölüm Başkanı, International Center for Aceh and Indian Ocean Studies'in (Açe ve Hint Okyanusu		• Türkçe'de Muhammediye Vakfı ile ilgili araştırma veya

		Uluslararası Çalışmalar Merkezi) bilimsel üyesi	makale yazan ilk araştırmacılardan birisi.
2	Ramazan Kayan	AKDAV (Aksa Eğitim ve Dayanışma Vakfı) Başkanı, Yazar ve Araştırmacı.	- Türkiye’deki Muhammediye Özel Şubesi’nin bazı etkinliklerde dernek merkezindeki salonları odunç vermektedir. - Bazı hayırseverlik faaliyetlerinde ortak çalışmalar yürütmektedir.
3	Mustafa Koruyucu	İş Adamı, İlahiyatçı, Konya KTO Üniversitesi Mütevelli Heyetlerin Üyesi	- Muhammediye Vakfı’nın yürüttüğü faaliyetlere destek sağlamak. - Muhammediye Vakfı’na olumlu bakış sahibi olup, bazı dini bilimsel çalıştayında Muhammediye Vakfı’nın olduğunu açıklama vermektedir.
4	Prof. Dr. Önder Kutlu	Eski Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektör Yardımcısı (2014-2018), Eski Konya STK Platformu Başkanı, Hikmet, İlim ve Sanat Derneği Başkanı	- Muhammediye Vakfı’na karşı olumlu bakış açısına sahiptir. - Muhammediye Vakfı’na ait bazı üniversiteler ile Türkiye’deki bazı üniversiteler arasında işbirliği yürütmek için moderatörlük yapmaktadır. - Birkaç kez Endonezya’yı

			ziyaret edip, Muhammediye Vakfı'na ait üniversitelerde seminerler düzenlemekte veya eğitim programları vermektedir. • Muhammediye Vakfı'na ait bir üniversitenin (UNISMUH Makassar) dergisi editör üyesidir.
5	Doç.Dr. Abdullah Acar	Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi	• Endonezya merkezli bir kurumu (OIF UMSU) İslam Takvimi ile ilgili düzenlenen webinarda konuşmacı olarak katılmaktadır.
6	Dr. Öğr. Üye. Eyüp Tuncer	Gaziantep İslam, Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İslam ve İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi	• Muhammediye Vakfı'nın yayınladığı "Tefsir At-Tanwir" adlı eseri üzerinde araştırma yapmış ve bu araştırmalarını bir dergi ve bir kitapta yayımlamıştır.

Tablo 3.11. Muhammediye Vakfı'na Destek Veren Türk Figürler ve Destek Şekilleri

Son olarak, Muhammediye Vakfı, bazı alanlarda, özellikle sosyal, ümmetçilik ve evrensel insanîyet konularında, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından tanınmakta ve kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra, Muhammediye Vakfı, Güney Filipinler'deki çatışma çözüm sürecinde kurulan Uluslararası Temas Grubu (ICG) döneminde olduğu gibi, Türkiye ile uzun süreli iletişim, işbirliği ve ortaklık ilişkileri yürütmektedir (Muhammadiyah.or.id, 27 Eylül 2023). Ayrıca, Türkiye ile Muhammediye Vakfı arasındaki ilişkilerin daha da güçlenmesi ve sürdürülebilir bir işbirliğinin potansiyeli ve beklentisi bulunmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye ve

Muhammediye Vakfı, yakın gelecekte sağlık ve eğitim alanlarından, İslam değerlerinin küresel ölçekteki yayılımı ve İslam medeniyetinin ilerlemesine kadar geniş bir yelpazede işbirliği yapma hazırlığındadır (Nursalihak, 26 Eylül 2023).

Bu işbirliği beklentisi ve arzusu, esasen Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Muhammediye Vakfı'na verdiği talimatla bağlantılı olup, Endonezya'daki Türkiye Büyükelçisi'nin Muhammediye Vakfı karargâhını ziyaretinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, bu talimat doğrultusunda, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, Muhammediye Vakfı'nın varlığını ve faaliyetlerini kabul etmekte ve daha derin, yoğun bir karşılıklı işbirliği ve ortak çalışma isteğini dile getirmektedir.

3.7. Kamu Diplomasisi Bağlamında Muhammediye Vakfı Örneğinden Çıkarılacak Dersler ve Açmazlar

Daha önceki önceki alt yazılarda , Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikası çerçevesinde, uluslararası ve küresel seviyede yürütülen faaliyetler, özellikle üç farklı ülkedeki kamu diplomasisi çalışmaları ele alınmıştır. Bu bölümde ise, söz konusu faaliyetlerden çıkarılabilecek önemli dersler ve karşılaşılan açmazlar tartışılacaktır. Bu bağlamda, bu alt yazının amacı, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinden çıkarılacak dersler ve karşılaşılan zorlukları açıklamak ve aynı zamanda, vakfın uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerini daha etkili hale getirmek için öneriler sunmaktır.

Bu alt yazıda, önceki alt yazıdaki ele alınan Muhammediye Vakfı'nın üç farklı ülkedeki kamu diplomasisi ve uluslararasılaşma faaliyetlerinin şekli detaylandırılacaktır. Ayrıca, bu ülkelerdeki faaliyetlerden çıkarılan dersler ve yürütme sürecindeki eksiklikler üzerinde eleştirilerde bulunulacaktır. Alt yazının son kısmında ise, Muhammediye Vakfı'nın gelecekteki uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerini daha etkili kılmak amacıyla öneriler ve tavsiyeler da sunulacaktır.

3.7.1. Uluslararasılaşma Faaliyetleri

Muhammediye Vakfı'nın Malezya, Mısır ve Türkiye'deki uluslararasılaşma faaliyetleri, özellikle kamu diplomasisi içeren çalışmalar, vakfın temel çalışma

alanlarından sapmamaktadır. Önceki altyazıda, bu üç ülkede bulunan özel şubelerin yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri eğitim, sosyal, kültürel ve dini alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede, üç ülkedeki (Malezya, Mısır ve Türkiye) özel şubelerde yapılan veya hâlen devam eden kamu diplomasisi ve uluslararasılaşma faaliyetleri, Muhammediye Vakfı'nın öncelikli alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Daha açık bir örnek olarak, Malezya'daki UMAM (Uluslararası Muhammediye Üniversitesi) kuruluşunda gösterilebilmektedir. UMAM'ın kuruluşu, Muhammediye Vakfı'nın eğitim aracılığıyla uluslararası seviyede vaaz çalışmalarına yönlendirilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca, Malezya'nın Perlis Eyaleti, UMAM'ın yerleşkesi olarak seçilmesinde, vakfın uluslararasılaşma politikası ve kamu diplomasisinin stratejik katkıları da gözlemlenmektedir.

Birinci katkısı ise, Malezya'nın özellikle Perlis Eyaleti'nin coğrafi konumudur. Önceki bölümde de belirtildiği gibi, Perlis, Malezya ve Tayland arasındaki sınırda yer almakta olup, bu durum, Tayland ve diğer ASEAN ülkelerinden öğrenci alımı açısından stratejik bir avantaj sağlamaktadır. Bu coğrafi özellik, UMAM'ın kurulumu ile birlikte, "Herkese Eğitim" (*Education For All*) anlayışının ASEAN bölgesinden başlayarak uluslararası düzeyde yayılmasına olanak tanımaktadır..

İkinci katkısı ise, Malezya ve Perlis'in Endonezya ve Muhammediye Vakfı ile benzer kültürel ve dini özellikler taşımasıdır. Malezya ve Endonezya arasında dil ve kültür benzerliği bulunmakta olup, Perlis'teki İslami öğretiler de, Muhammediye Vakfı ile benzer bir reformist çizgide gelişmiştir. Bu benzerlik, UMAM'ın kuruluşunu kolaylaştırmış ve eğitim alanındaki işbirliklerini hızlandırmıştır. Perlis Eyaleti, Müftülük aracılığıyla, hem İslami öğreti konusunda hem de ulema yetiştirme alanında Muhammediye Vakfı ile işbirliği yapmaktadır. Bu işbirliği, Endonezya ve Malezya arasındaki ilişkileri güçlendirme potansiyeli taşımaktadır.

Üçüncü katkısı ise, UMAM'ın kuruluş sürecinde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı'na ve UMAM konsorsiyumuna önemli destek veren paydaşlardır. Bu paydaşlar arasında, özellikle Muhammediye Vakfı'na yakın olan Malezya hükümetindeki üst düzey yetkililer yer almaktadır. Önceki bölümde

belirtildiği gibi, Maszlee Malik (eski Eğitim Bakanı) ve Enver İbrahim (Anwar İbrahim) (eski Başbakan Yardımcısı ve şu anki Başbakan), UMAM'ın kuruluş sürecinde önemli rol oynamıştır. Bu figürlerin desteği, UMAM'ın kuruluşunu hızlandırmış ve Malezya ile Endonezya arasındaki ilişkilerde yeni bir dönemin başlamasına olanak tanımıştır (Sonny Zulhuda, mülakat tarihi: 19/12/2023).

Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu ilerleyici İslam düşüncesinin daha geniş bir şekilde yayılabilmesi için, yukarıda bahsedilen figürlerin UMAM'ın kuruluş sürecine verdikleri destek ve doğrudan denetim önemli bir rol oynamaktadır. Bu figürlerin UMAM'ın kuruluşuna sağladığı destek, vakfın kuruluşunun ve işletilmesinin hızlanmasına önemli katkılar sunmaktadır. Ayrıca, bu figürlerin Muhammediye Vakfı'na duyduğu derin bağlılık ve verdikleri destek, Endonezya ile Malezya arasındaki ilişkilerin güçlenmesine ve Muhammediye Vakfı'nın Endonezya dışındaki vaaz faaliyetlerinin etkinliğinin artırmasına yardımcı olmaktadır.

Eğitim alanında gerçekleştirilen diğer uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetleri, Muhammediye Vakfı'nın üniversitelerle olan işbirliklerini içermektedir. Bu işbirlikleri, YÖK, YTB ve Türkiye'deki üniversitelerle yapılan anlaşmalarla pekişmiştir. Bu tür üniversiteler arası işbirlikleri, kurumlar arası işbirliğinden daha kapsayıcı bir yapıya sahiptir ve öğrenci değişim programları, ortak araştırmalar gibi birçok alanda faaliyet yürütülmesine olanak tanımaktadır.

Kurumlar arası işbirliği, üniversiteler arası işbirliğine göre daha dar kapsamlıdır ve genellikle uygulamada eksiklikler bulunmaktadır. Bu tür işbirlikleri çoğunlukla alt düzey birimler tarafından yürütülmekte olup, daha fazla yaygınlaşması için somut adımlar atılmalıdır. Başka bir deyişle, daha etkili kurumlar arası işbirliği gerçekleştirebilmek için Muhammediye Vakfı, işbirliğinin uygulama şekillerine önem vermesi gerekmektedir.

Eğitim alanında gerçekleştirilen diğer uluslararası ve kamu diplomasisi faaliyetleri, Muhammediye Vakfı'nın temel düşüncelerinin yerel kamuoyuna yayılmasıdır. Bu faaliyetler, Muhammediye Vakfı'nın temel ilkelerinin veya vakfın figürlerinin eserlerinin yerel dillere çevrilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Tercüme faaliyeti, 2019-2020 yılları arasında Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel

Şubesi tarafından yürütülmüştür. Muhammediye Vakfı tarafından tercüme edilen eserlerden biri, Haedar Nashir'in yazdığı "Muhammediye Vakfı İdeolojisini Anlatmak" başlıklı kitaptır. Bu kitap üzerinde gerçekleştirilen tercüme programı başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Buna rağmen, ilk baskıda bazı düzeltme gerektiren bölümler bulunmaktadır. Ayrıca, diğer Muhammediye Vakfı kitapları üzerinde de çeviri çalışmaları yapılmış olup, bu kitapların tercümesi de düzeltme aşamasındadır. Bununla birlikte, bu tezin düzeltme sürecine kadar bahsedilen programların devamına ilişkin herhangi bir gelişme henüz bulunmamaktadır.

Eğitim alanında gerçekleştirilen son uluslararası ve kamu diplomasisi faaliyetleri arasında, belirli konularda gerçekleştirilen webinarlar, seminerler ve tartışmalar yer almaktadır. Bu faaliyetlerin ana yürütücüsü, genellikle üç ülkedeki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri'dir. Gerçekleştirilen webinar ve diğer bilimsel tartışma programlarının konu başlıkları, çoğunlukla İslam dünyasında yaşanan sorunlar, İslam'ın seçilmiş konuları ve Vasatlık İslam anlayışı gibi meseleleri kapsamaktadır. Bu programların konuşmacıları, hem Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'ndan figürler hem de ilgili ülkelere uzmanlar, dini veya bilimsel alanlarda tanınmış isimlerden oluşmaktadır. Ancak bu programların dezavantajı, her Özel Şube'nin kapasitesine bağlı olarak rutin değil, aralıklı bir şekilde düzenlenmesidir. Oysaki, bu tür faaliyetlerin düzenli bir şekilde yapılması, Muhammediye Vakfı'nın ilerleyici ve ıslahatçı İslam anlayışının uluslararası kamuoyuna yayılması açısından en etkili faaliyetlerden biri olabilmektedir.

Çoğu durumlarda, eğitim ve dini alandaki kamu diplomasisi ile uluslararasılaşma faaliyetleri entegre bir şekilde yürütülmektedir. Eğitim ve din alanlarında entegre bir şekilde yürütülen uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin en somut örneği, Muhammediye Vakfı ile Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi ve bazı Mısır'daki dini eğitim kurumları, örneğin El-Ezher Üniversitesi ve Dar al-Ifta arasındaki ilişkiler ve işbirlikleridir. Bu konuda, hem Muhammediye Vakfı hem de Mısır'daki mevkidaşları (El-Ezher Üniversitesi ve Dar'ül-Ifta), İslam'ın bilim ve vaizlik alanlarında stratejik ortaklık değerlendirmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı ile Mısır'daki dini kurumlar, İslam dünyasında ortaya çıkan sorunlara ortak bir bakış açısıyla yaklaşmakta ve çözüm

arayışlarında işbirliği yapmaktadırlar.

Muhammediye Vakfı ile Mısır'daki mevkidaşları arasındaki işbirliğinin en önemli örneği, 2003 yılında imzalanan mütabakat antlaşmasıdır. Bu antlaşma, El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim görebilmek için Muhammediye Vakfı'na ait bazı okullardan mezun olan öğrencilere diploma denklik sağlanmasını kapsamaktadır. Bu denklik programı sayesinde, El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim almak isteyen, Muhammediye Vakfı'na ait okulların mezunları için başvuru süreci kolaylaşmaktadır. Yani, El-Ezher Üniversitesi başvuru sürecinde, bu okullardan alınan diplomalar doğrudan kabul edilmekte ve herhangi bir ek denklik işlemi yapılmamaktadır.

Ancak, bu denklik programının dezavantajı, yalnızca iki Muhammediye Vakfı okuluna, yani *Madrasah Muallimin/Muallimat Yogyakarta* ve *Muhammadiyah Boarding School Yogyakarta* mezunlarına uygulanmasıdır. Diğer Muhammediye Vakfı okullarının ve medreselerinin mezunları için, El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim görmek amacıyla Endonezya Cumhuriyeti Diyanet İşleri Bakanlığı'ndan denklik işlemi yapmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, bu mütabakat anlaşmasının geçerliliğine yeterince önem vermemektedir. Sonuç olarak, mütabakat anlaşmasının süresi bitmeden iki yıl önce, anlaşmanın geçerliliği tekrar gözden geçirilmiş ve yalnızca az sayıda öğrenci El-Ezher Üniversitesi'ne gönderilmiştir. Ayrıca, aynı dönemde Muhammediye Vakfı'ndaki din adamı veya ülema sayısı da azalmaktadır. Bu durum, vakfın genel kapasitesine olumsuz etkiler yapmaktadır. Dolayısıyla, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'nın bu konuya gereken önemi vermezse, vakıf ciddi zararlar görecektir. Zira El-Ezher Üniversitesi ile yapılan işbirliği, Muhammediye Vakfı'nın İslami bilim alanındaki kapasitesini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Son gelişmelere göre, Muhammediye Vakfı, El-Ezher Üniversitesi ile imzalanan mütabakat anlaşmasını yenilemek için müzakereler yapmaktadır. Bu yenileme ile birlikte, denklik programına dâhil edilen okullar ve medreselerin sayısının artırılması planlanmaktadır (Cecep Taufiqurrahman, mülakat tarihi: 05/11/2023). Bu teklifi kabul edildiği durumunda, Muhammediye Vakfı'nın kadrosundaki din adamı sayısındaki azalma sorunu için uzun vadeli bir çözüm sağlanması beklenmektedir. Zira, El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim görecektir olan Muhammediye Vakfı kadrosunun

sayısının artması, vakfın din adamı kapasitesinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, Mısır'daki eğitim programları için *LAZISMU* tarafından sağlanan burslar, Muhammediye Vakfı'nın genç kadrolarının Mısır'daki eğitimlere katılımını teşvik etmektedir. Böylece, Mısır'daki özellikle El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim gören Muhammediye Vakfı kadrolarının artmasıyla, din adamı krizine karşı etkili bir çözüm sağlanmış olacaktır.

Eğitim ve alanında gerçekleştirilen diğer kamu diplomasisi ve uluslararasılaşma faaliyetleri, Muhammediye Vakfı ile El-Ezher Üniversitesi ve Mısır'daki ilgili dini kurumlar arasındaki ortak faaliyetlerle yürütülmektedir. Muhammediye Vakfı, El-Ezher Üniversitesi ve Mısır'daki ilgili kurumlar arasındaki ortak faaliyetler şu şekildedir:

- a. Ortak Seminer: Genellikle, Muhammediye Vakfı, El-Ezher Üniversitesi'nden şeyhleri Endonezya'ya davet ederek, vakfa ait okullarda dini konularda seminerler düzenlemektedir. Tersine, bazı Muhammediye Vakfı figürleri Mısır'ı ziyaret ederek, El-Ezher Üniversitesi'nden şeyhler ve öğretim üyeleri ile ortak seminerler düzenlemektedir.
- b. Ortak Çalışmaları: Muhammediye Vakfı ile El-Ezher Üniversitesi, özellikle vaizlik alanında ortak akademik çalışmalar yürütmektedir. Örneğin, Endonezya ve Malay dünyasında kültürlerin daha iyi anlaşılabilmesi ve vaizlik faaliyetlerinin kolaylaştırılabilmesi amacıyla, Muhammediye Vakfı'na ait bir üniversite (Universitas Muhammadiyah Surakarta) El-Ezher Üniversitesi'nde bir Endonezce dil merkezi açmıştır.

Aynı zamanda, dini alandaki bilimsel becerileri artırmak amacıyla eğitim programları düzenlenmektedir. Bu programlar arasında, özellikle genç kadrolar için fetva eğitimi ve Arapça kampı gibi faaliyetler yer almaktadır. Genellikle bu programlar, El-Ezher Üniversitesi'nden bazı öğretim üyeleriyle yakın işbirliği yapılarak, seçilen konularda uzman konuşmacıların Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin sekreterliğine davet edilmesiyle gerçekleştirilir. Özellikle Arapça Kampı, Muhammediye Vakfı'na ait bazı okullardan öğrencilerin Arapça becerilerini geliştirebilmesi için belirli bir

süre Mısır'a gidip, El-Ezher Üniversitesi'ne bağlı Yabancılar İçin Arapça Dil Merkezi'nde eğitim almasını sağlamaktadır. Günümüzde bu program, iki Muhammediye Vakfı medresesi; *Madrasah Muallimin/Muallimat Muhammadiyah Yogyakarta* ve *Pondok Pesantren Modern Dea Malela* tarafından uygulanmaktadır. Bu program, Yabancılar İçin Arapça Dil Merkezi'nin başkanı Dr. Nahla Saidi ile kurulan iyi ilişkiler ve işbirliği sayesinde başarılı bir şekilde yürütülmektedir.

- c. Dini alanında diğer eğitim programları: Bu kapsamda, gerçekleştirilen programlar, genellikle yukarıda bahsedilen programlarla benzer niteliktedir. Özellikle, genç ülemalar veya din adamları yetiştirmesi ve İslami dini bilimlerin kapasitesinin artırmasını hedeflenmektedir. Ancak, bu programların tek farkı, belirli bir ortak paydada birleşmiş olmalarıdır ve bu ortak payda, aslında El-Ezher Üniversitesi ile aynı alanda faaliyet gösteren Mısır Arap Cumhuriyeti'nin İslami Hukuk Araştırmaları Kurumu veya Dar'ül İfta'dır. Dar'ül İfta ile gerçekleştirilen aktif ortak programlardan biri, El-Ezher Üniversitesi'nden mezun olacak son sınıf kadroları için düzenlenen "*Akademi Tarjih ve Fatwa*" (Tercih ve Fetva Akademisi) programıdır. Bu programın amacı, El-Ezher Üniversitesi'nden mezun olacak Muhammediye Vakfı kadrolarına, özellikle fetva analiz ve çıkarma kabiliyeti kazandırmaktır.

Dar'ül İfta ile gerçekleştirilen diğer ortak program ise, Muhammediye Vakfı'na ait *Majelis Tarjih ve Tajdid* (Tercih ve Tecdid Meclisi) kadrolarının fetvalar üzerine ileri düzey eğitim alabilmesi için Dar'ül İfta'ya gönderilmesidir. Ancak, bu program hâlâ yürütme aşamasında olup, hızlı bir şekilde uygulamaya konulması beklenmektedir.

Sonraki alan, kültür, sanat ve spor alanlarında yürütülen kamu diplomasisidir. Bu alandaki kamu diplomasisi, çoğunlukla Muhammediye Vakfı'na ait dövüş sanatı birimi olan *Tapak Suci Putera Muhammadiyah* tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerle temsil edilmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, Tapak Suci Putera Muhammadiyah, Endonezya dışındaki birkaç ülkede dövüş sanatı eğitimi ve gösteri faaliyetleri düzenleyip şubeler açmaktadır. Bu şubelerden bazıları Türkiye ve Mısır'da

mevcutken, Malezya'daki *Tapak Suci Putera Muhammadiyah* şubesinin açılması hâlâ planlama aşamasındadır.

Tapak Suci Putera Muhammadiyah'ın düzenlediği dövüş sanatı eğitimi ve gösterileri, Muhammediye Vakfı'na ait özel şubelerde Endonezya kültürünü tanıtmak ve Muhammediye Vakfı'nın vaaz anlayışını yaymak için en etkili araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Zira, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın dövüş sanatı eğitimi, Endonezya dışındaki kamuoyları için açık ve evrensel bir niteliğe sahiptir. Bu açıdan bakıldığında, en belirgin özelliklerden biri üyelik unsurudur. Müslümanlar, uyruk farkı gözetmeksizin *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın antrenman programına katılıp üye olabilir ve hatta kadroda yer alabilirler. Bunun en somut örneği, Mısır ve Türkiye'deki durumlardır. Mısır'daki *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'a katılan öğrencilerin %99'u yerel toplumlardan oluşmaktadır. Ayrıca, bazı *Tapak Suci* antrenörleri veya kadroları, yerel Mısırlılardan da oluşmaktadır. Türkiye'de ise *Tapak Suci*'ye katılan yerli ve yabancı uyruklu öğrenciler bulunmaktadır. Ancak, üyelerin veya antrenmana katılanların sayısı açısından Türkiye'deki yerli topluluklar, Mısır'dakilere kıyasla daha az sayıda kalmaktadır. Bununla birlikte, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın açık ve evrensel yapısı, üyelik konusunda geniş bir kapsama sahip olduğunu göstermektedir.

Tapak Suci Putera Muhammadiyah, hem kamu diplomasisi yürütme hem de Muhammediye Vakfı'nın İslam dini anlayışını yayabilmesi için etkili bir araç olmasının önemli bir sebebi vardır. Bu önemli sebep ise, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın dini, kültürel ve spor unsurlarını dövüş sanatı akımı içerisinde başarılı bir şekilde entegre edebilmesidir. Dahası, *Tapak Suci*'deki dini unsurlar, özellikle bazı yerel toplumlar (özellikle Mısır'daki toplumlar) için katılımı artıran önemli faktörlerden biridir. Zira, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın her antrenman programı dua ile başlamakta ve dua ile sona ermektedir. Ayrıca, antrenman sürecinde her namazın ezanı okunduğunda, antrenman kısa bir süreliğine ara verilerek antrenörler ve katılımcılar cemaatle birlikte namazlarını kılarlar. Son olarak, mola sürelerinde, küçük dini sohbetler yapılmakta ve bu sohbetlerde sunulan metinler genellikle İslam ve Muhammediye Vakfı'na ait dini anlayışı yansıtmaktadır.

Yukarıdaki bahsedilen sebeplerden dolayı, bazı yerel toplumlar (özellikle

Mısır'daki toplumlar) *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın yürüttüğü rutin antrenman programlarına katılarak, Muhammediye Vakfı'na ilgi duymaya başlamaktadır. Ayrıca, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın vurguladığı İslam değerleri sayesinde, Mısır'daki bazı aileler dövüş sanatı becerisi öğrenebilmek için *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ı tercih etmektedirler. Bu aileler, diğer dövüş sanatı akımlarının İslam değerlerini ve öğretilerini taşımadığını ve bu iki unsurdan uzak durduğunu ifade etmektedirler..

Öte yandan, Türkiye'deki durum farklı bulunmaktadır. İslam dini hakkındaki hassasiyetler nedeniyle Türkiye'deki *Tapak Suci Putera Muhammadiyah* şubesi, daha çok kültürel bir yaklaşımı, yani Endonezya geleneksel dövüş sanatı olan silatı kullanmaktadır. Ancak, *Tapak Suci*, bireysel ahlak anlayışı çerçevesinde dini değerleri uygulamada taşımaya devam etmektedir. Bu sayede, Türkiye'deki yerel toplumlar, özellikle Türkiye Pencak Silat Federasyonu'nda yer alan yöneticiler ve antrenörler, *Tapak Suci*'nin İslami bir dövüş sanatı olduğunu kabul etmekte ve buna karşı duygu beslemektedirler.

Tapak Suci Putera Muhammadiyah'ın taşıdığı kültürel unsur, Türkiye ve Mısır'daki dövüş sanatı öğrencilerinin Endonezya hakkında ilgi duymalarını sağlamakta oldukça etkili olmaktadır. Zira, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'da öğretilen hareketler ve duruşlar çoğunlukla Endonezce olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle, her antrenör, öğretilen hareketleri veya duruşları iki dilde, yani Endonezce ve yerel dilde eşzamanlı olarak anlatmaktadır. Bu durum, bazı öğrencilerin Endonezce'yi daha derinlemesine öğrenmelerine olanak tanımakta ve ilgilerini artırmaktadır. Ayrıca, bazı *Tapak Suci* öğrencileri, Endonezce'yi öğrenmenin yanı sıra, eğitimlerine Endonezya'da devam etmeyi tercih etmektedirler. Kısacası, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın dövüş sanatı eğitimi sayesinde, kamuoyunun Endonezya hakkında daha fazla bilgi edinmesi sağlanmakta ve bu da kamu diplomasisi faaliyetlerine katkı sağlamaktadır.

Dahası, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*, yerel kamuoyunun Endonezya ile ilgili görüşlerini etkileme konusunda oldukça etkili bir diplomasi aracıdır. Bu durum, özellikle Mısır'da açıkça gözlemlenmektedir. Mısır'daki Endonezya Cumhuriyeti Büyükelçiliği'nin düzenlediği tanıtım günlerinde, *Tapak Suci*'nin dövüş sanatı

gösterileri yerel halk tarafından en çok beklenen etkinliklerden biri olarak değerlendirilmektedir. Benzer bir durum Türkiye’de de söz konusudur; birçok şehirde, Endonezya öğrencilerinin düzenlediği ülke tanıtım etkinliklerinde, Tapak Suci’nin geleneksel dövüş sanatı gösterisi kültürel bir programın en önemli ve en çok beklenen parçasıdır.

Etkili bir kamu diplomasisi aracı olmasından dolayı, Mısır’daki ve Türkiye’deki Endonezya Cumhuriyeti temsilcilikleri, *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*’ın gelişimine destek sağlamaktadır. Mısır ve Türkiye’deki temsilcilikler, dövüş sanatı aracılığıyla kültür tanıtımı yapmak için antrenman programlarının gerçekleştirilmesine olanak tanımakta ve bu konuda aktif bir şekilde destek sunmaktadır.

Tapak Suci Putera Muhammadiyah, aynı zamanda bu ülkelerdeki spor, özellikle Endonezya geleneksel dövüş sanatı gelişimine katkı sağlamaktadır. Mısır’da *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*, Mısır Pencak Silat Federasyonu’nun (EPSA) kurulmasında büyük rol oynamıştır. Ayrıca, Mısır’daki *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*’ın düzenlediği yıllık ulusal dövüş sanatı şampiyonası, Endonezya geleneksel dövüş sanatlarında yeni nesillerin yetiştirilmesinde ve kadrolaşmasında önemli bir etkiye sahiptir..

Öbür tarafta, Türkiye’deki *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*, kuruluşunun daha yeni olmasına rağmen, Türkiye Pencak Silat Federasyonu’na katılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’deki Tapak Suci, Türkiye Pencak Silat Federasyonu ile güçlü bir işbirliği içindedir ve Tapak Suci, bu federasyonun bir parçası olarak tanınmaktadır. Ayrıca, İstanbul’daki bazı antrenman programları, Türkiye Pencak Silat Federasyonu ile ortaklaşa ve federasyona ait tesislerde gerçekleştirilmektedir. Bu işbirliği, Türkiye’deki Endonezya dövüş sanatının gelişmesi ve yayılmasına katkı sağlayacaktır.

Yukarıdaki belirtilen avantajların yanı sıra, Tapak Suci Putera Muhammadiyah’ın dövüş sanatı aracılığıyla yürüttüğü kamu diplomasisi bazı dezavantajlara da sahiptir. Bunlar:

- a. Antrenman mekanların sayısında sayısındaki kısıtlamalardır. Bu durum özellikle Türkiye’de daha yaygındır. Zira antrenmanlar, Endonezya

temsilciliğinin bulunduğu şehirlerde (İstanbul Başkonsolosluğu ve Ankara Büyükelçiliği) veya Endonezyalı öğrencilerin yoğun olduğu şehirlerde (Kütahya, Sivas ve Bursa gibi) yapılmaktadır.

- b. İlgili kurumların, özellikle kardeş veya ana kurumlardan gelen ilgisizliktir. Bu durum Mısır'da görülmektedir; çünkü Mısır'daki *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*'ın, ülke içindeki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ne bağlı olmasına rağmen, bu şube *Tapak Suci*'ye çok az ilgi ve destek sunmaktadır.
- c. Yerel kamuoyuna yönelik promosyon eksikliğidir. Türkiye'de, Endonezya temsilciliklerinin dövüş sanatı ve özellikle *Tapak Suci*'nin antrenman programlarının promosyonu yeterince yoğun yapılmamaktadır, bu da katılımcı sayısının az olmasına yol açmaktadır.

En son faaliyet alanı ve özellikle de Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikasında en yoğun şekilde yürüttüğü faaliyet alanı, insani yardım, sosyal hizmet ve yardımlaşma alanıdır. Bu alandaki faaliyetler, üç farklı ülkede faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri tarafından yürütülmektedir ve uluslararasılaşma ile kamu hizmeti faaliyetleri üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Bu kategoriler şunlardır:

- a. Doğal ve doğal olmayan afetlerde insani yardım faaliyetleri
- b. Yurtdışında yaşayan Endonezya vatandaşlarına yönelik koruma ve güçlendirme faaliyetleri.
- c. Yerel topluma yönelik sosyal hizmet faaliyetleri.

Birinci ana faaliyet kategorisi, Mısır'daki ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kategori altında yürütülen faaliyetler, genellikle Muhammediye Vakfı Genel Merkezi'nde bulunan organlar, özellikle *LAZISMU* (Bağış ve Zekat Kurumu), *MDMC* (Afet ve İnsani Yardım Kurumu), ve *Lembaga Hubungan dan Kerjasama Internasional* (Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu) ile koordine edilerek gerçekleştirilir. Ayrıca, bu faaliyetler sırasında üç farklı ülkedeki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, vakfin doğrudan insani yardım sağlamasına ya da müdahale eylemlerinde destek sağlayan ekiplerin güçlendirilmesine aktif şekilde katkı sağlamaktadır.

Bu kategorideki faaliyetler, gerçekleştirilmiş ve devam etmekte olan çalışmalara ayrılmaktadır. Yapılmış olan faaliyetlerden biri, Muhammediye Vakfı'na ait *MuhammadiyahAid/LAZISMU* ve Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından Gazze'deki topluluklar için insani yardım sağlanmasıdır. Bu kapsamda, Muhammediye Vakfı, *MuhammadiyahAid* ve *LAZISMU* aracılığıyla Gazze'deki topluluklar için toplanan bağışlar, insani yardım faaliyetlerine dönüştürülmektedir. Aynı şekilde, Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, kendi üyelerinden ve Mısır'daki diğer Endonezyalı topluluktan bağışlar toplamakta ve bu yardımların dağıtımını sağlamaktadır. Ayrıca, Endonezya'dan gelen ekipmanlarla, Mısır ve Filistin'deki ilgili paydaşlarla iletişim ve koordinasyon hizmeti de sunulmaktadır. Bu tür koordineli çalışmaların en güncel örneği, 2023 Ekim'inden 2024 başlarına kadar Gazze'deki savaş sırasında yaşanan insani yardımlardır. Bu süreç, hâlâ devam etmektedir ve Muhammediye Vakfı ile Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin Gazze'ye yönelik insani yardım programları sürdürmektedir.

Gerçekleştirilmiş faaliyetler arasında birkaç örnek bulunmaktadır. Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, insani yardım faaliyetlerine aktif olarak katılmıştır. İlk örnek, Ekim 2020'de meydana gelen İzmir depreminde görüldü. Bu kapsamda, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri'nden bazı gönüllüler, deprem bölgesine gönderilmiştir. Ayrıca, Endonezyalı öğrencilerden oluşan gönüllüler, afet sonrası insani müdahalelerde bulunarak depremzedelere yardım sağlamışlardır. MuhammediyeAid aracılığıyla gönderilen yardımlar da ilgili kurumlardan temin edilmiştir. Bu yardımlar arasında, Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin gönüllü temsilcileri tarafından deprem bölgesindeki çocuklara eğitim materyalleri (tabletler) teslim edilmiştir. Burada, MuhammediyeAid'in pasif bir rol üstlendiği ancak Türkiye'deki Muhammediye Vakfı gönüllülerinin aktif rol aldığı görülmektedir.

İkinci örnek, Şubat 2023'te gerçekleşen Kahramanmaraş-Hatay merkezli büyük depremde yaşanmıştır. Bu durumda, hem Muhammediye Vakfı hem de Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi depremzedelere yönelik yardım ve müdahale faaliyetlerine aktif olarak katılmıştır. Muhammediye Vakfı, MDMC (Afet Yardım Kurumu) aracılığıyla Hatay bölgesine komple bir afet müdahale ekibi

göndermiştir. Türkiye’deki Muhammediye Vakfı gönüllüleri, bu ekibe tercümanlık, lojistik yardım ve diğer destek hizmetlerini sunmuştur. Hatay'daki yeniden yapılanma sürecinde de Muhammediye Vakfı ekipleri, depremzedelere temiz su temin etmek amacıyla yeni su kuyuları inşa etmiş, ayrıca sahra hastaneleri kurarak sağlık hizmeti sunmuştur. Kurulan su kuyuları ve sahra hastaneleri, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'na hibe edilmiştir ve deprem bölgesinin yeniden yapılanma sürecine önemli katkı sağlamıştır.

Hatay’daki deprem sonrası yeniden yapılanma ve rehabilitasyon sürecine, Muhammediye Vakfı ekipleri önemli katkılarda bulunmuştur. Örneğin, depremzedelerin temiz su ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeni bir su kuyusu inşa edilmiştir. Ayrıca, yaralı ve hasta depremzedelere sağlık hizmeti sunabilmek için Muhammediye Vakfı ekibi, komple bir sahra hastanesi kurmuştur. Dahası, Hatay’daki hizmet süreci tamamlandığında, kurulan sahra hastanesi Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı’na hibe edilmiştir. Muhammediye Vakfı tarafından inşa edilen ve hibe edilen su kuyusu ile sahra hastanesi, deprem bölgesindeki yeniden yapılanma ve restorasyon sürecine önemli bir katkı sağlamaktadır. Zira bu iki tesis, depremzedelerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmuştur.

Hatay’daki depremzedelere yönelik yardım programları sürdürülebilir şekilde yürütülmektedir. Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Ramazan ayı ve iki İslam dini bayramı gibi önemli günlerde, Hatay’daki depremzedelere yönelik yardımlaşma ve hayırseverlik programları düzenlemeye devam etmektedir. Örneğin, 2023 yılındaki Kurban Bayramı’nda Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi’ne ait zekât ve bağış kurumu (*LAZISMU Türkiye*) kurban hayvanı kesimi faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Ayrıca, Türkiye’deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Hatay’daki yerel halkla işbirliği içinde bir Kur’an kursu açmayı ve depremzedelerin çocukları için bir Kur’an öğrenme programı düzenlemeyi planlamıştır. Bu tezin son aşamalarına kadar, bu programın hayata geçirilip geçirilmediği konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bu program gerçekleştirildiği takdirde, sürdürülebilir bir yardım programı örneği olacağı öngörülmektedir.

İkinci kategoriye ait faaliyetler, günümüze kadar yalnızca Malezya’daki

Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından yürütülmektedir. Bu faaliyetler, Endonezya Cumhuriyeti hükümetinin, yurtdışında yaşayan Endonezya vatandaşlarına yönelik koruma politikalarını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda, Malezya hükümetinin yasadışı göçmenlerle ilgili çözüm politikalarına dolaylı olarak yardımcı olmayı da amaçlamaktadır.

Bu kategorideki faaliyetler şunlardır:

a. Malezya'daki Endonezya Kökenli Göçmen İşçilere Yönelik Güçlendirme Programı

Bu faaliyet, Endonezyalı göçmen işçilere yönelik beceri eğitim programlarıyla gerçekleştirilmektedir. Bu programın amacı, göçmen işçilerin becerilerini geliştirmek ve onların girişimcilik yeteneklerini artırmaktır. Eğitim programları, hacamat, akupunktur, fotoğrafçılık ve yazarlık gibi popüler beceriler üzerine düzenlenmektedir.

b. Endonezya Kökenli Yasadışı Göçmen İşçilerin Çocuklarına Yönelik Yaygın Eğitim Programı

Bu faaliyet, Kuala Lumpur bölgesinde işletilen 2 eğitim merkez aracılığıyla yürütülmektedir. Bu faaliyetin amacı, resmi belgelerine sahip olmayan yasadışı göçmenlerin çocukları eğitim imkânı sağlamasıdır. Bu iki eğitim merkezinde sağlanan eğitim programlar, ilk, ortaokulu ve lise ile denk gelen yaygın eğitimidir. Ayrıca, eğitim programın sonunda tüm öğrenciler Endonezya Büyükelçiliği Eğitim Ataşesi tarafından gerçekleştirilen denklik sınavına katılmaktadır.

Dahası, bu program yasadışı çocukların için yaşabilecek eğitim ve sosyal sıkıntıları önlemek için etkilidir. Zira, sınavdan sonra elde edilen denklik diplomalar, Endonezya'daki eğitim görebilmek için geçerli olup Endonezya'daki bazı okullar eğitim merkezlerinden mezun olan öğrencilerin kabul etmeye hazır bulunmaktadır.

c. Endonezya-kökenli göçmen işçilere (resmi veya yasadışı) yönelik savunuculuk ve destek programı.

Bu faaliyet, Kuala Lumpur bölgesinde faaliyet gösteren iki eğitim merkezi

aracılığıyla yürütülmektedir. Amacı, resmi belgeleri bulunmayan yasadışı göçmenlerin çocuklarına eğitim imkanı sağlamaktır. Eğitim programları, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki yaygın eğitim ile eşdeğer bir öğretim sunmaktadır.

Ayrıca, eğitim programının sonunda tüm öğrenciler, Endonezya Büyükelçiliği Eğitim Ataşesi tarafından düzenlenen denklik sınavına katılmaktadır. Bu sınavdan elde edilen diplomalar, Endonezya'daki okullarda geçerli sayılmakta ve bazı okullar, eğitim merkezlerinden mezun olan öğrencileri kabul etmektedir.

d. Endonezya Kökenli Göçmen İşçilerine (Resmi veya Yasadışı) Yönelik Savunuculuk ve Destek Programı

Bu program, Endonezyalı göçmen işçilere yönelik savunuculuk ve destek sağlamaya odaklanmaktadır. Programlardan biri, maaşları ödenmeyen işçilerin patronlarla müzakeresini yaparak haklarını aramalarını sağlamaktır. Bu süreçte, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, informal bir arabulucu rolü üstlenmektedir. Diğer bir program ise, Malezya hükümetinin uyguladığı yeniden ayarlama politikasıyla, Endonezya'ya dönecek göçmen işçilere rehberlik ve destek sağlamaktır. Bu süreç, pasaport başvurusundan havaalanına uğurlanmalarına kadar tüm aşamaları kapsayan bir rehberlik hizmetini içermektedir.

En son kategori olarak, yerel toplumlara yönelik sosyal hizmet faaliyetleri, üç farklı ülkedeki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri tarafından yürütülmektedir. Ancak, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin, Orang Asli yerel aborijin gruplarına yönelik sürdürülebilir sosyal hizmet programları, bu alandaki en somut ve etkili programlar arasında değerlendirilmiştir. Bu program, İslam vaizlik niteliği taşımakla birlikte, İslam'ı kabul etmeyen Orang Asli toplulukları da bu faaliyetlerden yararlandırmaktadır. Dahası, İslam'ı kabul etmeyen bir Orang Asli topluluk lideri olan Tok Batin Alang, kendi bölgesindeki toplu tesislerin (tuvalet, konut, küçük mescit) bakım ve onarımının yapılabilmesi için Malezya'daki Muhammediye Vakfı'na destek teklifinde bulunmuştur. Dolayısıyla, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel

Şubesi'nin Orang Asli topluluğuna yönelik sosyal hizmet programı, olumlu bir şekilde, bu topluluğun en çok beklediği programlardan biri olarak değerlendirilmiştir.

Genel olarak, Muhammediye Vakfı'nın üç farklı ülkedeki yürüttüğü kamu diplomasisi, sürdürülebilir kalkınma amaçları perspektifinden incelendiğinde, en az iki önemli boyutu yerine getirmektedir. Bu boyutlar, nitelikli eğitim sağlama ve aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması veya yoksulluğa sondurmesidir (yoksulluğa son). Bu boyutlar aynı zamanda Muhammediye Vakfı'nın eğitim, sosyal-toplumsal ve küresel hizmet alanlarında odağıyla yan yana çalışmaktadır.

İlk boyut, yani herkes için eğitim ilkesini gerçekleştiren nitelikli eğitim, Malezya'daki UMAM'ın kuruluşu ve işletilmesi, Endonezyalı göçmen işçilerin çocukları için gerçekleştiren yaygın eğitim programları ve Mısır'daki anaokulu seviyesindeki TK ABA'nın işletmesi ile sağlanmaktadır. Özellikle, Malezya'daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi'nin kuruluşu ve işletmesi, Vakfın ASEAN bölgesinde ve küresel ölçekte nitelikli eğitim sağlama taahhüdünü yerine getirdiğinin bir göstergesidir. Zira UMAM, öğrenci kabulünde sadece Malezyalı ve Endonezyalı öğrencilerle sınırlı kalmayıp, diğer ASEAN ülkelerinden de öğrencilere açıktır. Ayrıca, UMAM'ın yerleşkesinin stratejik bir konumda olması yanı Malezya-Tayland arası hudut kapısına yakın olması, vakfın bu taahhüdü daha etkin bir şekilde yerine getirebilmesini sağlamaktadır.

Aynı zamanda da, Malezya'daki göçmen işçilerin çocukları için gerçekleştirilen yaygın eğitim programları ve Mısır'daki anaokulu işletmesi de "herkes için eğitim" uygulaması ve nitelikli eğitim sağlama açısından somut örnekler teşkil etmektedir. Zira, Malezya ve Mısır'da gerçekleştirilen ve işletilen eğitim programları, bu iki ülkede yaşayan Endonezyalıların temel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak adına bir kolaylaştırıcı olarak görülmektedir. Ayrıca, özellikle Malezya'daki göçmen işçilerin çocukları için uygulanan ucuz ve gönüllü eğitim harçları, göçmen işçilerin çocuklarına nitelikli eğitim imkânı sağlayarak daha parlak bir gelecek sunabilmektedir.

İkinci boyut, yani aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması ilkesine yönelik olarak, "yoksulluğa son" hedefi, üç farklı ülkedeki özel şubelerde çeşitli faaliyetlerle gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetler arasında; fitre ve bağış toplama ile dağıtımı,

kurbanlık hayvanların kesimi, göçmen işçilere yönelik danışmanlık ve savunuculuk hizmetleri, yerel topluluklara yönelik sosyal projeler veya hizmetler yer almaktadır. Çoğu durumda, bu boyuttaki faaliyetler, diğer boyutlardaki özellikle eğitim alanındaki faaliyetlerle bütünleştirici bir şekilde yürütülmektedir. Bu durumun en somut örneği, Malezya'daki özel şubede gözlemlenmektedir.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, göçmen işçilerin veya vatandaşların koruması ve savunması konusunda yalnızca işverenler ile işçiler arasında arabuluculuk yapmakla kalmayıp, aynı zamanda yaşadığı göçmen işçilerin yurda dönüş programında da danışmanlık hizmeti vermektedir. Ayrıca, bu şube, göçmen işçilerin güçlendirmesine yönelik çeşitli faaliyetler de yürütmektedir. Bu faaliyetlerden en önemlisi, göçmen işçilerin çocukları için sağlanan yaygın eğitim hizmetidir. Bu faaliyet, hem göçmen işçilerin çocuklarına eğitim alma imkânı sağlamak hem de onların psikolojik gelişimlerine yardımcı olmaktadır. Eğitim sonucunda elde edilen diplomaların, Endonezya hükümeti tarafından resmi olarak tanınması sayesinde, göçmen işçilerin çocukları daha parlak bir geleceğe sahip olabilmek için imkân bulmaktadır. Zira, göçmen işçilerin çocuklarına yönelik yaygın eğitim programından mezun olanlar, Endonezya'da eğitimlerine devam edebilmek için fırsat elde etmektedir. Aynı zamanda, bu program, özellikle yaşadığı göçmen işçilerin karşılaştığı sosyal sorunların olumsuz etkilerini azaltmaya katkı sağlamaktadır.

3.7.2. Ülke Örneklerin Üzerinden Çıkarılacak Dersler

Bu bölümündeki önceki altyazılarda üç farklı ülkedeki (Malezya, Mısır ve Türkiye) Muhammediye Vakfı özel şubelerinin üzerine yapılan araştırmalardan birkaç önemli ders çıkarılabilir. Bunların en önemlisi, her üç ülkede faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı özel şubelerinin birbirlerine karşı kendi özgünlükleri ve farklı karakterleri olmasıdır. Zira her üç ülkedeki siyasal sistemler ve toplumsal yapılar bakış açılarından birbirlerinden farklıdır. Buna rağmen, her üç ülkedeki Muhammediye Vakfı özel şubeleri, bazı benzer derslere ve karşılaşılan problemlere sahiptir.

Bu konuda birinci benzerlik ise, her üç ülkedeki Muhammediye Vakfı özel şubelerinin yerel hükümetler nezdinde hâlâ resmi olarak kayıtlı olmamalarıdır. Bunun

birkaç nedeni bulunmaktadır. Ancak bu durumun en önemli sebebi, sosyal, siyasal ve dini hassasiyetlerdir. Zira bazı ülkelerde, özellikle Mısır ve Malezya’da sosyal, siyasal ve dini alandaki işlemler hassas bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Dahası, bazı ülkelerde bu alandaki faaliyet gösteren yabancı veya uluslararası STK’lara yerel hükümetler tarafından belirli şartlar uygulanmaktadır. Örneğin, Mısır’daki STK’lar, geçerli kurallara göre faaliyet gösteren STK’ların Mısır hükümetine vergi ödemesi gerektiğini ve Mısır vatandaşlarını istihdam etme şartı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Malezya’daki bazı eyaletler, dini alanda faaliyet gösteren STK’lar veya vaizler için faaliyetlerine başlamadan önce hem merkezi hükümetten hem de eyalet hükümetinden sertifika ve izin almak zorundadır. Bu sebepten dolayı, bu ülkelerdeki birçok faaliyet, özellikle yerel toplumdan katılım açısından sınırlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Yani, sadece güvenilir ya da Muhammediye Vakfı’na olumlu duygular besleyen kişiler her etkinlik programına katılabilmektedir. Bilhassa, Mısır’daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Mısır hükümetinin koyduğu şartlar ve kuralların kendi örgütsel çıkarlarına fayda sağlamadığını düşündüğü için, günümüze kadar Mısır hükümetine resmi kayıt başvurusu yapmamaktadır.

Yukarıdaki bahsedilen belirtilen mevcut duruma rağmen, bazı Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, ilgili hükümetlerin önünde kayıtlı olabilmek için çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı’nın uluslararasılaşma faaliyetlerini kolaylaştırmak amacıyla, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı, Endonezya dışında faaliyet gösteren özel şubelerin ilgili ülkelerde hükümetler nezdinde resmi olarak kayıtlı olmasını sağlamaya çalışmaktadır. Üç farklı ülkedeki (Mısır, Malezya ve Türkiye) Muhammediye Vakfı özel şubeleri arasında, Malezya ve Türkiye’deki şubeler hükümetler nezdinde resmi kayıt işlemleri konusunda çalışmalara başlamıştır. Hem Malezya’daki hem de Türkiye’deki özel şubeler, bu ülkelerdeki yabancı STK’larla ilgili kurallar üzerinde hâlâ analiz yapmaktadır. Aynı zamanda, kayıt sürecini kolaylaştırmak için her iki özel şube, Malezya ve Türkiye’deki ortak bağlantılar (STK’lar ve Muhammediye Vakfı’na yakın önemli figürler) ile danışmanlık yapmaktadır. Dahası, Malezya ve Türkiye’deki bazı STK’lar ve önemli figürler, her iki ülkedeki Muhammediye Vakfı özel şubelerinin hükümetlerde kayıtlı olabilmesi için destek sağlamaya hazırdır.

İkinci benzerlik, Malezya'daki özel şubesinin bazı üyeleri dâhil olmak üzere, diğer iki özel şubesinin üyelerinin çoğunluğunun öğrenci olmasıdır. Öğrencilerin belirli bir ülkedeki oturma süreleri, eğitim sürelerine dayanmaktadır. Başka bir deyişle, her üç ülkedeki çoğu öğrenci üye, eğitimi tamamladığı zaman bu ülkelerden ayrılma eğilimindedir. Bu durum, elbette her üç özel şubenin örgütsel sürdürülebilirliğini olumsuz şekilde etkilemektedir. En azından, bir yöneticinin eğitimi tamamlamasıyla, yeni bir yöneticinin görevi devralması gerektiğinden, örgüt içinde bazı yeniden düzenlemeler yapılması gerekmekte ve bu durum bazen örgütsel programların etkili bir şekilde sürdürülmesine engel olmaktadır.

Dahası, olağanüstü bir durum (savaş, darbe, doğal afetler gibi) meydana geldiğinde, bir özel şubenin örgütsel pasifleşmesi, dondurulması hatta tamamen feshedilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu durumun en somut örneği, Sudan'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nde yaşanmıştır. Sudan'daki devam eden iç savaş nedeniyle, birçok Endonezyalı öğrenci Sudan'dan tahliye edilmek zorunda kalmıştır. Bunun sonucu olarak, çoğu, hatta tüm Sudan'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yöneticileri tahliye edilmiştir. Ayrıca, Sudan'daki örgüt yönetimi olmaması nedeniyle, bu şubenin durumu belirsiz bir süre boyunca dondurulmuştur.

Bu durumu çözebilmek için, yerel toplumlardan üye alımı veya eğitim promosyonu yoluyla Muhammediye Vakfı kadrolarından öğrencilerin ilgili ülkeye getirilmesi gibi çalışmalar bulunmaktadır. Dahası, Mısır'daki ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, her iki ülkedeki kadrolar ve sempatanların eğitimi devam ettirilmesi amacıyla bir eğitim danışmanlık birimi kurmuş ve ilgili ülkelerdeki promosyon, rehberlik ve danışmanlık programlarını yürütmektedir. Ancak, yukarıda belirtilen faaliyetler bazen, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı'nda görevli liderlerin iyi niyetleri ve politikalarına bağlı olarak değişmektedir. Zira, önceki bölümde de belirtildiği gibi, bazı Muhammediye Vakfı liderleri dini ve diğer alanlarda eğitimin devamına çok fazla ilgi göstermemektedir.

Yerel toplumlardan üye alımı konusunda, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından yapılan birçok planlama ve öneriye rağmen, bu çalışmalar şu ana kadar uygulamaya geçmemektedir. Dahası, bu tezin yazıldığı dönemde, yabancı uyruklu üyeler için net bir kural bulunmamaktadır. Mevcut durumda, önceki bölümde

de açıkça bahsedildiği gibi, yabancı uyruklular yalnızca olağanüstü veya fahri üye olarak kabul edilebilmektedir. Bu durumda, olağanüstü ve fahri üye kriterleri ve kabul kararı Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı tarafından belirlenmektedir. Ayrıca, olağanüstü veya fahri üye statüsü elde edebilmek için başvuru yapan kişiler, ilgili Muhammediye Vakfı Özel Şubesi tarafından başvurulmalıdır. Başka bir deyişle, Muhammediye Vakfı'na üye olmak isteyen yerel topluluklar, ilgili özel şubeye başvuruda bulunarak uzun bir bürokratik süreci tamamlamak zorundadır.

Dolayısıyla, yerel toplumlardan üye alımında, çoğu Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yalnızca yerel sempatizanlardan ya da sempatizanlarla benzer düşünen kişilerden üye çekebilmektedir. Bu özel şubelerde birkaç üye, üyelik statüsünü elde edebildiğinde, bu üyeler genellikle olağanüstü veya fahri üye statüsünde olmaktadır. Malezya'daki özel şubeden örnek verildiği gibi, bu fahri veya olağanüstü üyeler çoğunlukla yerel toplumlardan değil, Malezya vatandaşlığına geçmiş Endonezya diasporasından oluşmaktadır. Ancak, üç farklı ülkede de, önceki bölümde belirtildiği gibi, Muhammediye Vakfı'na duyarlı olanlar sadece yerel vatandaşlar değildir; bu üç ülkedeki önemli figürler, örneğin akademisyenler, dini liderler ve devlet yöneticileri (başbakanlar, bakanlar) de yer almaktadır. Bu üyelik potansiyeli, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerine önemli ölçüde katkı sağlayabilir.

Yukarıdaki bahsedilen benzer dersler ve karşılaşılan problemler, yürütülen uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetleri açısından, üç farklı ülkede faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı Özel Şubelerinden en optimum olanı Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'dir. Zira Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, birkaç önemli avantaja sahiptir. Bunlar şunlardır:

a. Üyelik Kompozisyonu

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, güçlü, sağlam ve kapsamlı bir üye kompozisyonuna sahiptir. Farklı geçmişlerden gelen üyeler olmasına rağmen, tüm Malezya'daki Muhammediye Vakfı özel şubeleri, kardeşlik ve dayanışma davranışlarını örgütsel hayatlarına başarılı bir şekilde entegre etmektedir. Dolayısıyla bu pozitif durum, Malezya'daki Muhammediye

Vakfı Özel Şubesi'nin güçlü ve geniş bir kitle tabanı oluşturmaya katkı sağlamaktadır. Güçlü ve sağlam üyelik yapısı sayesinde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yürüttüğü faaliyetlerde etkin bir şekilde rol almaktadır.

- b. UMAM'ın (Malezya'daki Uluslararası Muhammediye Üniversitesi) ve Kamu Diplomasine Katkı sağlayan Diğer Girişimcilik Alanı Varlığı.

UMAM'ın eğitim-öğretim faaliyetleri ve WASOLA Endonezya restoranının işletmeye açılması, Malezya'daki Endonezya kamu diplomasine doğrudan ve olumlu bir katkı sağlamaktadır. Zira UMAM'ın faaliyetleriyle birlikte, Malezya'daki yükseköğretimle ilgili politikaların şekillendirilmesinde etkileşimde bulunulması mümkündür. Ayrıca, Endonezya ve Malezya arasındaki ilişkiler ve işbirlikleri de olumlu bir şekilde gelişecektir.

Öte yandan, WASOLA Endonezya restoranının açılması sadece mutfak (gastro-diplomasi) aracılığıyla bir kamu diplomasisi faaliyeti olmakla kalmayıp, Malezya'daki Muhammediye Vakfı için de faydalı olmuştur. Zira WASOLA restoranından elde edilen gelirler, doğrudan vakfın kasasına girmekte ve Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin örgütsel faaliyetlerini finanse etmeye katkı sağlamaktadır.

- c. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin Sahip Olduğu Güçlü Şebekeleri ve Bunların İyi Bir Şekilde Koruyabilmesi.

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, yalnızca güçlü ve iyi korunabilen şebekelere sahip olmakla kalmayıp, bu şebekeler kendi örgütsel gelişimine de son derece katkı sağlamaktadır. Bu ifadenin somut örneği, UMAM (Malezya'daki Uluslararası Muhammediye Üniversitesi) kuruluş sürecinde görülmektedir. Malezya merkez hükümetinde görev yapan, Muhammediye Vakfı'na duyarlı üst düzey yöneticiler ve ilgili paydaşlar (Başbakan Yardımcısı, Eğitim Bakanı, Perlis Eyalet Kralı, Eyalet Müftüsü ve Perlis Veliahtı) tarafından sağlanan tam destek ve yardımlar sayesinde UMAM kurulmuş ve akademik eğitime başlamıştır.

Ayrıca, UMAM'ın kurulmasıyla birlikte, Muhammediye Vakfı ve

Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, Malezya'daki ortak şebekelerle olan bağlantılarını kesmek zorunda değildir. UMAM'ın kuruluşundan sonra, Malezya'daki bazı Muhammediye Vakfı şebekeleri, çeşitli alanlarda daha derin ve ileri ilişkiler geliştirilmesi için çaba sarf etmektedir. Dahası, bazı paydaşlar, özellikle Malezya'daki Endonezya diasporasına ait sivil toplum kuruluşlarından (örneğin ICMM, Minangkabau Bilim Adamları Birliği) Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin Malezya hükümetine resmi kayıt başvurusu yapabilmesi için destek sağlamak amacıyla yardıma hazırdır.

d. Yapılan ve Yapılmakta Olan Faaliyetlerden Elde Edilen Yararlar, Yerel Toplum Tarafından Faydalanabilmesi.

Bu konuda, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi, yürüttüğü faaliyetlerle sadece yerel topluluklara fayda sağlamakla kalmamış, aynı zamanda faaliyetlerinin sürekliliğini de sağlamaktadır. Bu durumu en iyi şekilde gösteren örnek, Gombak bölgesindeki Orang Asli yerel aborijin topluluğuna yönelik vaaz ve sosyal hizmet programlarıdır. Orang Asli topluluğuna yönelik vaazlar ve sosyal hizmet programları, özel bayramlar ya da özel günler beklenmeden rutin bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Dahası, Orang Asli topluluğunun yardım talepleri geldiğinde, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi bu talepleri karşılamaya her zaman hazır bulunmaktadır. Sonuç olarak, Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın Orang Asli topluluğuna yönelik yürüttüğü hizmet ve vaaz faaliyetleri, Orang Asli topluluğunun vakfın varlığını sıcak ve olumlu bir şekilde kabul etmesini sağlamaktadır. Özellikle, Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın onlara sunduğu sosyal hizmet faaliyetleri, topluluklarının en çok talep ettiği programlardan biri olmuştur.

Esasen, Mısır'daki ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri de uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerini oldukça iyi bir şekilde yürütmektedir. Ancak, bazı sebeplerden dolayı, Malezya'daki Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu avantajların bazılarını Mısır ve Türkiye'deki şubeler henüz sahip olamamaktadır. Bununla birlikte, uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi

faaliyetlerini daha etkin ve verimli bir şekilde geliştirmek için daha fazla fırsat ve alan bulunmaktadır. En azından, Mısır'daki ve Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, Malezya'daki mevkidaşlarının sahip olduğu avantajları örnek alarak örgütsel faaliyetlerini geliştirebilmektedir.

3.7.3. Muhammediye Vakfı'nın Kamu Diplomasisi Alanında Geliştirilmesi İçin Öneriler

Yukarıdaki yapılan araştırmalar ve tartışmalar doğrultusunda, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha iyi, etkin ve optimal bir şekilde geliştirilmesi için bazı öneriler bulunmaktadır. Bu öneriler arasında şunlar öne çıkmaktadır:

- a. Muhammediye Vakfı'nın örgütsel yapısında, özellikle dış ilişkiler ve işbirliği alanlarında yönetişimde yeniden düzenlenmeli ve geliştirilmelidir.

Muhammediye Vakfı, belirgin bir yönetişim modeli oluşturmalıdır. Dış ilişkiler ve işbirliği alanlarında yapılacak olan yönetişim düzenlemeleri, vakfın içindeki ilgili organlar ve kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamayı amaçlamalıdır. Zira, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma politikası uzun vadeli bir öncelik olmasına rağmen, vakıf içindeki organlar ve kurumlar arasında yeterli koordinasyon olmadan bu programlar kendi başına yürütülmektedir. Daha kötüsü, bazı durumlarda, uluslararasılaşma faaliyetlerinde yürüttüğü zaman sektörel benliği (*sectoral ego*) yaşanmaktadır. Bu durumun çözülmesi için, Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ile Uluslararası İlişkiler ve İşbirlikleri Kurumu arasında, özellikle Endonezya dışında faaliyet gösteren özel şubeler ve ortaklarla ilişkilerde koordinasyon düzenlemeleri yapılmalıdır. En azından, bu iki organ arasında iyi ve bütünleştirici bir koordinasyon mekanizması oluşturulmalı, görev dağılımları net bir şekilde yapılmalıdır.

Aynı zamanda, uluslararasılaşma politikalarının daha azami bir şekilde uygulanabilmesi için, somut, pratik ve uygulamaya dönük stratejik planlar

hazırlanmalıdır. Bu tür stratejik planlar, Endonezya dışındaki Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri için görevlerde kolaylık sağlayacaktır. Ancak, bu planlar, ilgili ülkelerdeki mevcut durumlar, koşullar ve ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenmelidir. Ayrıca, stratejik planlar, bu ülkelerdeki Muhammediye Vakfı'nın değerlerinin ve öğretilerinin yayılmasına da önem vermelidir. Zira, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikalarının nihai hedefi, kendi faaliyetlerini ve kadrolarını Endonezya dışına taşımak yerine, düşüncelerini ve değerlerini uluslararası kamuoyuna tanıtmaktır.

- b. Muhammediye Vakfı, yapılmakta olan ve yürürlüğe giren uluslararası işbirliği anlaşmalarına daha fazla dikkat etmelidir.

Muhammediye Vakfı Genel Başkanlığı ve ilgili organlar, Endonezya dışındaki kurumlarla yapılan ve imzalanan anlaşmalara daha fazla dikkat etmelidir. Gerekliğinde, bu anlaşmaların izlenmesi ve değerlendirilmesi için bir takip mekanizması kurulmalıdır. Çünkü pek çok durumda, Muhammediye Vakfı ve Endonezya dışındaki kurumlar arasında imzalanan işbirliği anlaşmaları genellikle 'uyuyan mutabakat zaptları' (*Sleeping MoU*) veya işlevsiz anlaşmalar olarak sonuçlanmaktadır. Bunun temel nedeni, yapılan anlaşmaların yeterince izlenmemesi ve denetlenmemesidir.

Buna ek olarak, Muhammediye Vakfı, Endonezya dışındaki kurumlarla ilişkileri daha aktif bir şekilde geliştirmelidir. İşbirlikleri kurulduktan sonra, bu ilişkilerin devamlılığını sağlamak için, öncelikle iletişim kurarak hatta ziyarete giderek bir ilk adım atılmalıdır.

- c. Yabancı uyruklu üye kabulüne dair net kurallar oluşturulmalıdır.

Muhammediye Vakfı, yabancı uyruklu Müslümanların üyeliğe kabulüne dair mevcut kurallarını daha net bir şekilde belirlemelidir. Şu anki kurallar, yabancı uyrukluların üyelik için başvurularını belirsiz hale getirmekte ve onları vakfın yönetiminde temsil etmeyen bir durum yaratmaktadır. Bu durumun sonucu olarak, çok az sayıda yabancı uyruklu Müslüman, Muhammediye Vakfı'na üye

olabilmektedir. Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nden örnek alındığında, yabancı uyruklu üyeler çoğunluklu Endonezya diasporasından olan, Malezya vatandaşlığına geçmiş bireylerdir.

Bu konuda yapılacak değişiklikler veya tartışmalar, en azından gelecekteki büyük toplantılar (*Tanwir*) veya olağan kongrelerde (*Muktamar*) gündeme getirilebilmektedir. Ayrıca, yabancı uyruklu üyelerle ilgili en önemli tartışma konusu, Endonezya dışındaki özel şubelerin bu üyelerle olan eğitmenlik/antrenörlük ve koordinasyon rolleridir. Zira, yerel toplulukların Muhammediye Vakfı'na verdiği destek, vakfın örgütsel gelişimine katkı sağlamaktadır.

- d. Muhammediye Vakfı, dini anlayışını ve değerlerini yayma faaliyetlerini destekleyebilmek için ortak bilimsel faaliyetlerin sıklığını arttırmalıdır.

Her Muhammediye Vakfı özel şubeleri, vakfın dini düşüncelerinin ve değerlerinin uluslararası kamuoyunda daha yaygın bir şekilde tanıtılabilmesi için ortak bilimsel faaliyetler düzenlemelidir. Bu kapsamda, seminerler, webinarlar, çalıştaylar gibi etkinlikler en az yılda 3-5 defa düzenlenmelidir. Bu etkinliklere, Muhammediye Vakfı'ndan figürler ve ilgili ülkelerdeki akademisyenler davet edilebilir.

Bununla birlikte, vakfına ait üniversitelerin yürüttüğü işbirlikleri sayesinde, Muhammediye Vakfı hakkında ortak literatür veya eserler yayınlanabilmektedir. Bu eserler, gerektiğinde farklı dillerdeki tercümeleriyle daha geniş kitlelere ulaştırılabilmektedir. Tercüme işlemi sırasında, yerel uzmanların da ekibe dahil edilmesi sağlanmalıdır.

Son olarak, Muhammediye Vakfı, ideolojileri ve dini anlayışları üzerine araştırma yapmak isteyen yabancı araştırmacılara, özellikle Müslüman ülkelerden gelenlere, destek ve teşvik sağlayabilmektedir. Zira, günümüzde pek çok araştırmacı, özellikle Müslüman ülkelerden gelenler, Muhammediye Vakfı'nın ideolojileri üzerinde araştırmalar yapmak istemektedir. Bu araştırmaların daha kolay erişilebilir olması için, vakfın kaynaklarına sağlanan

erişim kolaylıkları araştırma süreçlerini hızlandırabilmektedir.

- e. Muhammediye Vakfı'nın uluslararası seviyedeki güçlendirilmeli ve daha ileri seviyelere taşınmalıdır.

Muhammediye Vakfı, uluslararası düzeydeki mevcut işbirliklerini güçlendirmek için, ortak çalışma alanlarında faaliyet gösteren kurumlarla daha fazla işbirliği yapmalıdır. Özellikle insani yardım, İslamcılık ve ümmetçilik gibi alanlarda, vakfın uluslararası ortaklarıyla ortak programlar düzenlenebilmektedir. Örneğin, afet yönetimi alanında, Muhammediye Vakfı, Malezya, Mısır ve Türkiye merkezli STK'lar ile ortak projeler geliştirebilmektedir.

Aynı zamanda, El-Ezher Üniversitesi ve Dar'ül İfta gibi kurumlarla mevcut işbirlikleri, vakfın dini alandaki kapasitesini artırabilir. Bu tür işbirlikleri, vakfın akademik ve dini kapasitesini güçlendirecektir. Ayrıca, Türkiye merkezli resmi kurumlar ve STK'larla yapılan işbirlikleri ile vakıf kurumsal ve uygulamasının gelişimi, İslamofobi ile mücadele ve küresel İslam takvimi uygulamaları gibi alanlarda da ilerlemeler kaydedilebilir.

- f. Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri, bulundukları ülkelerdeki boşlukları doldurmak için kendi hareket odakları ve kabiliyetlerine göre faaliyet göstermelidir.

Muhammediye Vakfı, ilgili ülkelerdeki kurumlarla işbirliği yaparak ihtiyaç duyulan alanlarda alternatif çözümler üretebilir. Örneğin, Malezya'da sağlık alanında hekim eksikliği ve yüksek sağlık harçları gibi sorunlara çözüm sağlayabilmektedir. Perlis Eyaleti ve Malezya Federal Hükûmeti ile iyi ilişkiler kurarak, uygun fiyatlı sağlık hizmetleri sunan hastaneler ve klinikler kurabilir. Ayrıca, vakfın sağlık alanındaki deneyimleri, topluma yönelik sağlık hizmetlerini zenginleştirecek düzeyde değerlendirilebilmektedir.

SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

A. SONUÇ

Yukarıdaki bölümlerdeki tartışmalardan birkaç sonuç çıkarılmaktadır. Özellikle STK'ların (Muhammediye Vakfı) kamu diplomasisi alanındaki rolleri ve etkisi önemlidir. Günümüzde, STK'ların kamu diplomasisi alanındaki rolü son derece önemli sayılabilmektedir. Zira STK'lar, kamu diplomasisi alanında önemli aktörlerden biridir. Dahası, bazı durumlarda STK'lar, ana aktör olan hükümetler tarafından yürütülen birinci yol diplomasisinden (first-track diplomacy) daha etkin olabilmektedir. STK'lar, sahip oldukları esneklik özellikleri, geniş bağlantıları ve politika oluşturma sürecinde her türlü kanaldan etkileme kabiliyeti sayesinde, başka bir ülkenin belirli bir ülke için yararlı bir politika oluşturmaya katkı sağlamaktadır. Bunun dışında, STK'ların sahip olduğu lobicilik ve belirli bir alandaki uzmanlıkları sayesinde, dünyadaki ortak sorunları çözebilmek için bazı önemli güçlerin tutumunu değiştirebilecek en etkin araçlardan biridir. Bu nedenle çoğu STK, bazı sorunlar, örneğin; savunuculuk, çevre sorunları, barış ve sosyal dayanışma gibi kamu diplomasisi faaliyetlerinde öncelik vermektedir. Aynı zamanda, farklılık göstermeksizin, STK'lar uluslararası ve küresel sahnede, kendi merkez ülkelerinden kökenli değerleri ve kimlikleri taşıyarak, bir ülkenin temsili rolünü de üstlenebilmektedir.

Bu ifadenin en somut örneği, Muhammediye Vakfı'nda görülebilmektedir. Endonezya'nın en eski ve köklü İslam dini STK'larından biri olarak bilinen Muhammediye Vakfı, günümüzde kamu diplomasisi alanında birçok önemli rol oynamaktadır. Muhammediye Vakfı, kendine ait ilerleyici, mütedil ve "rahmeten lil âlemin" gibi değerler üzerinden uluslararası çapta çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın Endonezya'da kurulup merkezli olması nedeniyle, uluslararası çapta yürütülen veya yürütülmekte olan her türlü faaliyet, doğrudan veya dolaylı olarak Endonezya devletinin adını da taşımaktadır.

Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın en eski ve köklü STK'larından biri olup, Endonezya'nın milli mücadelesi ve gelişim sürecine önemli katkılarda bulunmaktadır. Muhammediye Vakfı, Al-Ma'un Teolojisi temelinde olup, din, eğitim ve sosyal-

topluluk hizmetleri alanlarına odaklanarak Endonezya Müslümanları'nın, Hollanda sömürgeciliği nedeniyle yaşadıkları gericilik, yoksulluk ve cehaletten kurtulmalarına yardımcı olmakta ve aynı zamanda Müslümanların onurlarını yükseltmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, Endonezya'nın Bağımsızlık mücadelesinin ilk dönemlerinde hizmet eden milli lider kadrolarının yetişmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Zira, Endonezya Bağımsızlık mücadelesinin ilk dönemi sırasında bazı liderler, hem Muhammediye Vakfı hareketinden köken almış hem de en azından bir Muhammediye Vakfı eğitim kurumundan mezun olmuşlardır.

Günümüzde, Muhammediye Vakfı'nın toplum üzerinde yürüttüğü hizmetler ve oynadığı roller devam etmektedir ve bu faaliyetlerin faydaları geniş ölçüde hissedilmektedir. Muhammediye Vakfı, taşıdığı *İslam Berkemajuan* (İlerleyici İslam) ve Al-Ma'un ruhu ile yürütülen toplum savunuculuğu ve güçlendirme faaliyetlerine devam etmektedir. Muhammediye Vakfı, bu kapsamda birçok faaliyet yürütmektedir. Örneğin, ezilenlere karşı savunuculuk ve destek sağlamak amacıyla, bazı ayrımcı yasalar ve keyfi hükümet politikaları nedeniyle mevcut mağdurlara savunuculuk yapmaktadır. Bir diğer örnek ise, herkes için eğitim (*education for all*) değerleri doğrultusunda, ırk, din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm toplumlara kapsayıcı eğitim sunmaktadır. Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kapsayıcı ve erişilebilir eğitim politikası sayesinde, özellikle Endonezya'nın doğusunda yaşayan gayrimüslimlere eğitim imkânı sağlamaktadır. Dolayısıyla, birçok kişi, günümüzdeki Muhammediye Vakfı'nın oynadığı rolün son derece büyük olduğunu ve diğer dini STK'lar için örnek alınabilecek bir model sunduğunu ifade etmektedir.

Muhammediye Vakfı'nın uluslararası düzeyde yürüttüğü kamu diplomasisi, vakfın son dönemlerde uyguladığı uluslararasılaşma politikaları ile ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır. Dahası, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisi, aynı zamanda uyguladığı uluslararasılaşma politikalarının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Son yıllarda yürütülen uluslararasılaşma politikaları, aslında Muhammediye Vakfı için yeni bir eylem biçimi değildir. Bu politikalar, vakfın ilk kuruluş yıllarına, özellikle de Kiai Hacı Ahmet Dahlan ve Hacı İbrahim'in başkanlık dönemine dayanmaktadır.

Bu ifadenin en somut örneği, Kiai Hacı Ahmet Dahlan'ın Endonezyalı hacı

cemaatlerinin hizmet politikalarını iyileştirmek amacıyla kurduğu *Badan Penolong Haji* (Hac Yardım Kurumu) olmuştur. Ahmet Dahlan'ın yürüttüğü girişimler, o dönemdeki hac cemaatlerine sağlanan hizmetin iyileştirilmesine etkin bir şekilde katkı sağlamıştır. Zira, Muhammediye Vakfı, bu kurum aracılığıyla Hollanda sömürgeci hükümetinin hacla ilgili yasaları düzenlemesini sağlamak için lobicilik faaliyetleri yürütmüş ve bu çabalar son derece başarılı olmuştur. Bir başka örnek ise, Dahlan Fonu (*Dachlan Fonds*) aracılığıyla genç Müslüman kadrolarını eğitim almak üzere dönemin önde gelen İslam ülkelerine (Mısır, Britanya-Hindistan ve Türkiye gibi) göndermiş olmasıdır. Hacı İbrahim dönemi ise, vasıflı din ve bilim insanları yetiştirmeyi hedefleyen fon programlarının yürütüldüğü bir dönemdir..

Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşma politikaları, Endonezya'nın bağımsızlığını kazandıktan sonra daha yoğun bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde, Endonezya dışındaki yakın ülkelere göç eden Muhammediye Vakfı kadroları ve destekçileri, vakfın fikirlerini ve düşüncelerini yaymaya başlamıştır. Dahası, göç eden kadrolar ve destekçiler, Singapur ve Malezya gibi ülkelerde, aynı hedeflere odaklanan ve aynı ismi benimseyen kardeş örgütler kurmuştur (*Muhammadiyah Foundation Singapore, Pertubuhan Muhammadiyah Pulau Pinang Malaysia*). Singapur ve Malezya'daki bu kardeş örgütler, bulundukları ülkelerde resmi olarak kayıtlıdır ve günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmektedir.

Ayrıca, Muhammediye Vakfı, aynı dönemde ezilen ve mazlum Müslümanlar için savunuculuk ve destek vermeye başlamıştır. Muhammediye Vakfı, Lukman Harun gibi figürler aracılığıyla Filistin sorununa dair gereken destek ve savunuculuk faaliyetlerini aktif bir şekilde seslendirmiştir. Sadece Filistin meselesi değil, İslam dünyasındaki diğer sorunlara, örneğin Kuzey Kıbrıs, Bosna-Hersek ve Kosova gibi sorunlara da dayanışma, savunuculuk ve yardım çağrıları yapılmıştır. Bu eylemler, yalnızca söylemlerle kalmamış, aynı zamanda somut faaliyetlere dönüşmüştür. Örneğin, Muhammediye Vakfı, Filistin gibi ezilen Müslümanlara yardım sağlamak için çeşitli uluslararası yardım programları oluşturmuş ve öncelik vermektedir.

2000'li yılların başında, özellikle Muhammediye Vakfı'nın 1. Yüzyıl dönümüne yaklaşırken, vakfın uluslararasılaşma politikaları yeniden iyi bir şekilde örgütlenmiştir. Bu dönemde, Muhammediye Vakfı, uluslararası ilişkiler ve işbirliği

konusunda özel bir kurumu olan *Lembaga Hubungan dan Kerjasama Internasional* (Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Kurumu) kurmuştur. Ayrıca bu dönemde, dünya genelinde bazı ülkelerde ve kıtalarda Muhammediye Vakfı'na ait özel şubeler açılmıştır. Bugün ise, Endonezya dışında bulunan ve faaliyet gösteren Muhammediye Vakfı özel şubelerinin sayısı artış göstermektedir. Bu tezin hazırlandığı sırada, Endonezya dışında en az 30 Muhammediye özel şubesi bulunmaktadır. Son olarak, Muhammediye Vakfı'nın uluslararası politikaları, vakfın gerçekleştirdiği muktamar/olağan kongrelerinden sonra uzun süreli öncelikli programlar olarak belirlenmiştir. Zira son 3-4 muktamar/olağan kongresinin sonuçlarında, vakfın hareket ve düşüncelerinin uluslararasılaşması, o dönemlerin ana odak programı olmuştur.

Aynı dönemde ve hatta günümüze kadar, Muhammediye Vakfı, yürüttüğü insani ve diğer stratejik faaliyetler ile uluslararası ve küresel alandaki rolünü genişletmeye başlamıştır. Muhammediye Vakfı'nın uluslararası alandaki yürüttüğü bazı insani ve stratejik faaliyetler şunlardır:

- a. Bazı ülkelerde meydana gelen doğal ve doğal olmayan afetlerde insani acil müdahale bulunması.
- b. Bazı bölgelerdeki çatışmalarda (örneğin Güney Filipinler) barış ve çatışma çözümü faaliyetlerinin yürütmesi.
- c. Malezya'daki UMAM (Muhammediye Uluslararası Üniversitesi) ve Avustralya'daki MAC (Muhammediye Avusturalya Koleji) gibi eğitim kurumlarında girişimcilik alanlarının açması ve işletmesi.
- d. Birleşmiş Milletleri'ne İktisat ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) nezdinde, özel danışmanlık veya istişare statüsüyle resmi olarak üye olması.

Muhammediye Vakfı, yürüttüğü uluslararasılaşma ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde bazı temel ilkeler doğrultusunda hareket etmektedir. Bu temel ilkeler, vakfın uluslararasılaşma politikalarında güçlendirme ruhu olarak işlemektedir. Bunlar:

- a. *Islam sebagai agama yang Rahmatan lil 'Alamin* (İslam'ın rahmeten lil âlemin olan dini olması).
- b. *Wasathiyah Islam* (İslam'ın vasat bir din olması).

- c. *Kosmopolitanisme Islam* (Kozmopolit İslam veya İslam'ın dünya toplumun bir parçası olduğuna dair kavram).
- d. *Islam Berkemajuan* (İlerleyici bir din olarak İslam).

Muhammediye Vakfı, Malezya, Mısır ve Türkiye'deki özel şubelerinde yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini, genel olarak kendi odak alanlarında, örneğin; din, eğitim, sosyal hizmet/yardımlaşma, kültür, sanat ve spor gibi alanlarda sürdürmektedir. Bu çalışma alanlarında çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bunlar aşağıda sıralanmaktadır:

- a. Muhammediye Vakfı'na ait *Tapak Suci Putera Muhammadiyah*, Mısır ve Türkiye'deki rutin antrenman ve gösterileri aracılığıyla, Endonezya kültürünü ve sporunu, özellikle dövüş sanatlarını, ilgili ülkelerde tanıtmaktadır.
- b. Muhammediye Vakfı ve kendi eğitim kurumları (üniversiteler ve okullar), Mısır ve Türkiye'deki üniversiteler ve eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak ortak faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetler arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişimi, ortak projeler ve araştırmalar, ayrıca diploma denklik işlemleri yer almaktadır.
- c. Eğitim alanında işbirlikleri ve ortak çalışmalar kapsamında, bazı kurumlarla, örneğin El-Ezher Üniversitesi ve Darü'l İfta gibi dini alanlarda, kapasite artırmak ve âlim kadroları yetiştirmek amacıyla İslam dini bilimlerine yönelik ortak atölye çalışmaları yürütülmektedir.
- d. İlgili ülkelere (özellikle Mısır, Malezya ve Türkiye) ve Muhammediye Vakfı'ndan konuşmacılara davet ederek, seçilen konularda bazı çevrimiçi veya çevrimdışı ortak akademik forumlar, paneller ve seminerler düzenlemektedir.
- e. Muhammediye Vakfı'nın dini anlayışı yayımlaması için, ilgili kitapların yerel dillere (bkz: Arapça ve Türkçe) çevirmektedir.
- f. Malezya'daki bir üniversite (UMAM) kurmakta ve bu üniversite eğitim-öğretim faaliyetlerini başlatmaktadır.
- g. Bazı bölgelerde meydana gelen doğal ve doğal olmayan afetlerde, örneğin Türkiye'deki deprem ve Filistin'deki savaş gibi insani yardım faaliyetlerinde

aktif olarak yer almaktadır. Bunun yanı sıra, bazı özel şubeleri, azınlık topluluklarına (örneğin Malezya'daki *Orang Asli* aborijin grubu) yönelik hizmet programlarını düzenli bir şekilde yürütmektedir.

- h. Birkaç faaliyet, örneğin göçmen işçilere yönelik savunuculuk ve danışmanlık programları aracılığıyla, ilgili ülkede vatandaş koruması çalışmalarına aktif bir şekilde katılmaktadır.

Yukarıdaki bahsedilen faaliyetlerin örneği, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin bir şekilde sonuçlandığını göstermektedir. Zira, Muhammediye Vakfı'nın kamu diplomasisi faaliyetleri, taşıdığı değerlerle son derece uyumlu bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Dahası, Muhammediye Vakfı'nın sosyal alanda yürüttüğü kamu diplomasisi, bazı bölgelerde olumlu değerlendirmelerle sonuçlanmaktadır. Bu ifadenin en somut örneği, Malezya'daki Muhammediye Özel Şubesi'nin, Orang Asli adlı aborijin topluluğuna yönelik sosyal faaliyetleridir. Bu topluluk, vakfın sunduğu sosyal hizmetleri, beklenen en önemli programlar olarak değerlendirmektedir.

Ayrıca, Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin, bu aborijin topluluğa yönelik dini, sosyal ve hayır faaliyetleri, topluluk tarafından hem olumlu hem de sıcak bir şekilde karşılanmaktadır. Zira, Malezya'daki diğer İslam STK'ları, bu topluluğa yönelik olarak vakfın özel şubesi gibi sıkı ve aktif vaaz ile hayır faaliyetleri yürütmemektedir. Kısacası, Malezya'daki özel şubeden gelen bu örneğe bakıldığında, ilgili devletteki Muhammediye Vakfı'nın varlığı hem hissedilmekte hem de sıcak bir şekilde karşılanmaktadır.

Bir başka örnek olarak, Muhammediye Vakfı'nın dövüş sanatı (*Tapak Suci Putera Muhammadiyah*) yoluyla vaaz ve sanat tanıtımının, en etkin kamu diplomasisi aracı olarak değerlendirildiği söylenebilir. Zira, Türkiye ve Mısır'daki yerel toplumlar, Tapak Suci Putera Muhammadiyah tarafından gerçekleştirilen rutin dövüş sanatı antrenmanları sayesinde, doğrudan veya dolaylı olarak Endonezya dili ve kültürüyle temas kurmaktadır. Dahası, birçok durumda, *Tapak Suci*'nin yerel öğrencileri, rutin antrenmanlarına katıldıktan sonra Endonezce öğrenmeye başlayıp, eğitimlerini sürdürmek amacıyla nihayetinde Endonezya'ya gitmeyi tercih etmektedir. Aynı

zamanda, *Tapak Suci*'nin taşıdığı İslam ve Muhammediye Vakfı ideolojik boyutlarıyla, bu dövüş sanatına katılan yerel halk öğrencileri, en azından vakıfla ilgili temel bilgilere sahip olmakta ve buna karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmektedir.

Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın üç farklı ülkede yürüttüğü kamu diplomasisi, hem ilgili ülkelerde Endonezya'nın siyasi ve diplomatik müzakerelerdeki konumuna olumlu katkı sağlamakta hem de bu ülkelerle ileri seviyede ilişkiler ve işbirliği için bir katalizör görevi görmektedir. Bu durumun en somut örneği, özellikle UMAM'ın kuruluşundan sonra Malezya'da yaşanmaktadır. UMAM'ın kuruluşu, aynı zamanda Malezya ve Endonezya arasındaki dini ve akademik alanda, özellikle İslam bilimleri alanında ortak çalışmaların ve işbirliklerinin artmasına yol açmıştır. Zira, UMAM'ın kuruluşunun ardından, Perlis Eyalet Müftülüğü ve Muhammediye Vakfı birkaç kez İslam dini bilimleri alanında ortak programlar (ziyaretler, seminerler, atölyeler ve çalıştaylar) düzenlemiştir. Dahası, bu tezin yazıldığı sırada, iki kurum arasında en az 4-5 ya da daha fazla ortak faaliyet düzenlenmiştir. Bu ortak çalışmalara, bazı durumlarda yalnızca Perlis Eyalet Müftülüğü ve Muhammediye Vakfı'ndan ulemalar değil, aynı zamanda Malezya, Endonezya ve diğer Malay Dünyası'ndan ulemalar da katılmıştır.

Bununla birlikte, Malezya hükümeti (günümüzdeki Başbakan Enver İbrahim/Anwar İbrahim'in hükümeti) Muhammediye Vakfı'nın Endonezya ve Malezya arasındaki ilişkilerde önemli bir aktör olduğunu vurgulayarak, iki devlet arasında daha ileri ilişkiler için aktif bir katalizör olmasını istemektedir. Bu bağlamda, Malezya hükümeti, vakfın iki devlet arasında genç Müslümanlar için bir mihver oluşturmasında öncülük etmesini beklemektedir. Ayrıca, Malezya hükümeti, vakfın Malezya ile mevcut ilişkilerini (özellikle eğitim ve ekonomi alanlarında), bu ülkenin özel sektörü ile sinerji oluşturarak ileri seviyeye taşımayı da beklemektedir.

Aynı durum, Mısır ve Türkiye için de geçerlidir. Zira Mısır (bu konuda El-Ezher Üniversitesi) ve Türkiye, özellikle İslam ile ilgili meselelerde, Muhammediye Vakfı'nın önemli bir ortak olduğunu değerlendirmektedir. Dolayısıyla, El-Ezher Üniversitesi'nin temsil ettiği Mısır ile Türkiye, başta eğitim ve İslami konular olmak üzere, Muhammediye Vakfı ile çeşitli alanlarda işbirliğini geliştirmeyi ve bu işbirliğini daha da ileriye taşımayı hedeflemektedir. Bu durumda, Muhammediye Vakfı, Türkiye

ve El-Ezher Üniversitesi ile özellikle eğitim ve din alanında burs programları ve diğer ortak projeler gibi bir dizi işbirliği programını araştırmakta ve planlamaktadır.

B. GENEL DEĞERLENDİRME

Muhammediye Vakfı, Mısır, Malezya ve Türkiye gibi üç farklı ülkede yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini son derece olumlu ve etkili bir şekilde değerlendirmektedir. Vakfın bu ülkelerdeki kamu diplomasisi çabaları, hem vakfın taşıdığı değerlerle uyumlu olmakta hem de Endonezya'nın dış politikası, özellikle ülke imajının oluşturulmasına olumlu katkılar sağlamaktadır. Özellikle Endonezya'nın dış politikası ve imaj oluşturma çabalarına katkı sağlama konusunda, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü kamu diplomasisi, ilgili ülkelerdeki toplumların Endonezya ile ilişkilerini ve işbirliklerini ileri seviyelere taşıyan bir katalizör olarak görülmektedir. Ayrıca, Muhammediye Vakfı, bu üç ülkedeki ilgili kurumlarla bazı konularda stratejik ortaklıklar geliştirdiğini de değerlendirmektedir. Dolayısıyla, vakfın bu ülkelerdeki kamu diplomasisi, Endonezya'nın bu ülkelerle olan ilişkilerine ve işbirliklerine önemli katkılar sağlamaktadır.

Ayrıca, Muhammediye Vakfı'nın üç ülkedeki yürüttüğü kamu diplomasisi, özellikle eğitim, sosyal ve hayır işlerine yönelik kamu diplomasisi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde de aktif bir rol oynamaktadır. Malezya'da bir üniversite açılması ve üç farklı ülkedeki çeşitli sosyal ve hayır faaliyetleri, Muhammediye Vakfı'nın sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden en az iki tanesini—nitelikli eğitim ve yoksulluğu sona erdirmeye—uluslararası düzeyde etkili bir şekilde yerine getirmesine olanak sağlamaktadır.

Muhammediye Vakfı'nın Malezya, Mısır ve Türkiye'deki kamu diplomasisi faaliyetleri son derece etkili olmasına rağmen, vakfın bu faaliyetlerini daha iyi geliştirebilmesi için hâlâ çeşitli alanlarda düzenlemeler ve iyileştirmeler gerekmektedir. İlk olarak, vakfın merkezinin uluslararasılaşmaya yönelik yönetim yapısının güçlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Bu çerçevede, Muhammediye Vakfı içinde organlar arası koordinasyonun sağlanması önemlidir. Ayrıca, etkisiz ya da işlevsel olmayan işbirliği mutabakatlarının önlenmesi için, vakfın yürüttüğü

işbirlikleri üzerinde sürekli gözetim ve değerlendirme yapılması beklenmektedir. Bununla birlikte, Muhammediye Vakfı, ilgili ülkelerdeki (Malezya, Mısır ve Türkiye) mevcut kurumlarla işbirliği yaparak bazı ortak faaliyetler ve projelerle bu ilişkileri güçlendirmelidir. Örneğin, Muhammediye Vakfı, İslamofobi'ye karşı mücadelede El-Ezher Üniversitesi gibi kurumlarla sıkı bir şekilde ortak forumlar ve konferanslar düzenleyebilmektedir. İkinci alanı ise, örgütsel bağlantıların geliştirilmesiyle ilgilidir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı ve her bir özel şubesi, mevcut ağlarla iyi ilişkiler sürdürmelidir. Zira, vakfın ve şubelerinin sahip olduğu ağlar, ilgili ülkelerde gerçekleştirilen örgütsel faaliyetler için büyük bir yardımcı güç oluşturmaktadır. Ayrıca, hem Muhammediye Vakfı hem de özel şubeleri, ilgili ülkelerdeki mevcut ağlarla (STK'lar, kurumlar, önemli figürler vb.) düzenli olarak ortak programlar ve faaliyetler gerçekleştirmelidir.

Üçüncü alanı ise, yabancı üye alımıyla ilgilidir. Şu ana kadar, yabancı üye alımına ilişkin net bir kılavuz bulunmamaktadır. Oysa, birçok ülkede Muhammediye Vakfı'na yakınlık duyan ve vakfın faaliyetlerini destekleyen pek çok kişi bulunmaktadır. Ayrıca, bu ülkelerdeki önemli akademisyenler, dini liderler ve siyasetçiler de bulunmaktadır. Dolayısıyla, yabancı üye alımına ilişkin kurallar netleştirildiği takdirde, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaşma politikası aracılığıyla fikirlerinin yayılması daha etkili hale gelebilmektedir.

Dördüncü veya son alanı ise, Muhammediye Vakfı'nın düşüncelerinin ve fikirlerinin uluslararası kamuoyuna yayılmasıyla ilgilidir. Bu bağlamda, Muhammediye Vakfı, kendi düşünce ve fikirlerini anlatan kitapları, bazı uluslararası ana dillere veya yerel dillere çevirerek yaygınlaştırmalıdır. Diğer bir yöntem ise, vakıfla ilgili araştırma yapmak isteyen yabancı akademisyenlere destek sağlamaktır. Zira pek çok yabancı araştırmacı, Muhammediye Vakfı üzerine çalışma yapmak istemekte, ancak vakıfla ilgili kaynaklara (örneğin literatüre) ulaşmakta veya mevcut fon kısıtlamaları nedeniyle zorluk yaşamaktadır.

KAYNAKÇA

- ABIDIN, Mohd Asri Zainul. (2023, 10 Mart). Perlis Dan Muhammadiyah (Video). https://www.youtube.com/watch?v=d7DJ_P0SXQI&t=185s. (Son Erişim Tarihi: 1 Ekim 2024)
- ABDULLAH, M Amin. (2016). Tantangan Internasionalisasi Muhammadiyah. *Muhammadiyah Studies*, 1 (1), 1-16.
- _____. (2023). Profil. <https://aminabd.wordpress.com/perihal/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- ABDURRAHMAN, Asjmun. (2002). *Manhaj Tarjih Muhammadiyah*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- ABROR, M Muchlas. (2019, 24 Ekim). KH Ahmad Badawi Sang Penyelamat (2). *Suara Muhammadiyah*. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2016/08/13/kh-ahmadbadawi-sang-penyelamat-2/>. (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2022).
- ADHY, Soeparno S. (2022, 2 Haziran). “Antara Muhammadiyah dan Rumah Singgah”. *Suara Muhammadiyah*. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2022/06/02/antara-muhammadiyah-dan-rumah-singgah/>. (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2023).
- ADDARUQUTNI, Imam. (2022). Islam Berkemajuan (Progressive Islam) (Konferans Bildirisi), *Proceedings of The R20 International Summit of Religious Leaders*, Bali: 2-3 Kasım 2022. Sayfa 228-229.
- ADRYAMARTHANINO, Verelladevanka ve Ningsih, Widya Lestari. (2022, 18 Mart). “Majelis Islam A’la Indonesia, Majelis yang Didukung Jepang”. *Kompas*. <https://www.kompas.com/stori/read/2022/03/18/120000879/majelis-islam-ala-indonesia-organisasi-yang-didukung-jepang?page=all>. (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2023).
- AHMAD, Aunillah (2022). Muhammadiyah Malaysia di Mata Mahasiswa, Sonny Zulhuda vd. (e.d), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 112-115). Yogyakarta, Samudera Press.
- ALI, Mohamad. (2010). *Reinversi Pendidikan Muhammadiyah*. Cakarta: Al-Wasat Publishing House. Alwi, Izzul Islam, v.d. (2021). Gerakan Dakwah Majelis Tabligh Muhammadiyah Kota Makassar. *Jurnal Mercusuar*. 2(2), 73-99.
- AL-BARBASY, Makmun Murod. (2016). *Muhammadiyah, Nahdlatul Ulama dan Demoralisasi Politik Indonesia*. Bekasi: Penjuru Ilmu Sejati.
- Al-HAMDI, Ridho. (2022, 8 Ocak). Tapak Suci Jerman, Duta Budaya Islam Di Eropa. *Suara Muhammadiyah*. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2022/01/08/tapak-suci-jerman-duta-budaya-islam-di-eropa/>. (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2023).
- Al-HAMDI, Ridho, v.d. (2022). *Internasionalisasi Muhammadiyah: Sejarah Dan Dinamika Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Luar Negeri, 2002-2022* (Birinci Baskısı). Yogyakarta: Samudra Biru.
- AL-MINANGKABAWI, Ahmad Fathoni. (2022). Sanggar Bimbingan: Ikhtiar Literasi Anak Bangsa. Sonny Zulhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 214-218). Yogyakarta: Samudera Press.

- AL-TALAL, Basma Bint. (2004). *Rethinking an NGO Development, Donors, and Civil Society In Jordan*. London: I.B. Tauris.
- ALLEN, Cristopher. (2004). Justifying Islamophobia: A Post 9/11 Consideration Of The European Union And British Context. *The American Journal Of Islamic Social Sciences*, 21(3), 1-25.
- ALFIAN, Alfian. (1969). *Islamic Modernism in Indonesian Politics: the Muhammadijah Movement During The Dutch Colonial Period (1912-1942)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The University of Wisconsin – Madison, Wisconsin.
- _____. (1989). *Muhammadiyah: The Political Behaviour of a Muslim Modernist Organization Under The Dutch Colonization*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- _____. (2010). *Politik Kaum Modernis: Perlawanan Muhammadiyah terhadap Kolonialisme Belanda*. Cakarta: Al-Wasat Publishing.
- ALI, Mohammad ve Arifin, Syifa'ul. (2015). *Matahari Terbit di Kota Bengawan: Sejarah Awal Muhammadiyah Solo*. Surakarta: PDM Surakarta.
- ALJUNIED, Syed Muh Khairuddin. (2011). The Other Muhammadiyah Movement: Singapore 1958— 2008. *Journal of Southeast Asian Studies*, 42(2), ss 281–302.
- AMCF. (2023). Sejarah Singkat. <https://amcf.or.id/about/#sejarah>. (Son Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2023).
- AMIN, Saidul. (2022). PCIM Malaysia Dan Internasionalisasi Muhammadiyah: Kenangan Dan Harapan. Sonny Zulhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 280-283). Yogyakarta: Samudera Press.
- AMRULLAH, Amri. (2015, 13 Eylül). KH Fakhruddin Perintis Badan Penolong Haji Indonesia. <https://republika.co.id/amp/numamq1/kh-fakhruddin-perintis-badan-penolong-haji-indonesia>. (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2023).
- _____. (2022, 8 Haziran). Miliki Tanah 28 Hektar, Muhammadiyah Filipina Berharap Dirikan Fakultas. *Republika*. <https://khazanah.republika.co.id/berita/rd5cej313/miliki-tanah-hibah-28-hektar-muhammadiyah-filipina-berharap-dirikan-universitas>.
- ANAM, Muhammad Zahrul., v.d.. (2022). Muhammadiyah Diaspora Diplomacy In Protecting Indonesian Migrant Workers In Malaysia. *Jurnal Hubungan Internasional*, 11(1), ss 1-18.
- ANAS, Faisal. (2020). Menjaga Warisan: Pendidikan Karakter Muhammadiyah Tahun 1923-1943. *Jantra.*, 15(1), 51–60 .
- ANGELA, Jessica ve Hikam, Muhammad A.S.(2019). The Contribution of NGO in Public Diplomacy: A Case Study of the Singapore Institute of International Affairs in Resolving the Transboundary Haze Pollution Issue Between Singapore-Indonesia (2012-2016). *AEGIS*, 3(2), 146-168.
- ANWAR, Syamsul. (2018). *Manhaj Tarjih Muhammadiyah*. Yogyakarta: Gramasurya.
- Anti-Slavery.org. (2022). Our History. <https://www.antislavery.org/about-us/history/> . (Erişim Tarihi: 28 Kasım 2022).
- ANSHORIY, Ch. Ve Nasruddin, H.M. (2010). *Matahari Pembaruan: Rekam Jejak K.H. Ahmad Dahlan*. Yogyakarta: Jogja Bangkit Publisher.

- ANSYORY, Anhar. (2021). *Kuliah Ilmu Dakwah: Pendekatan Tafsir Tematik*. Yogyakarta: UAD Press.
- Antaranews.com. (2023, 28 Ocak). Muhammadiyah Hibahkan Rumah Sakit Lapangan Ke Pemerintah Turki.
<https://www.antaranews.com/berita/3417672/muhammadiyah-hibahkan-rumah-sakit-lapangan-ke-pemerintah-turki>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- ARRASYID, Azim. (2022, 18 Kasım). WPF 8 Hasilkan Surakarta Message Singgung Krisis Global, Ekstremisme Agama, Politik, hingga Pandemi.
 Hidayatullah.com.
<https://hidayatullah.com/berita/nasional/2022/11/18/240343/wpf-8-hasilkan-surakarta-message-singgung-krisis-global-ekstremisme-agama-politik-hingga-pandemi.html>. (Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2023).
- ARIFIN, M.T. (1987). *Gagasan Pembaharuan Muhammadiyah*. Bandung: Pustaka Jaya.
- _____. (2016). *Muhammadiyah: Potret yang Berubah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- ARIZONA, Yance ve Chandranegara, Ibnu Sina. (2017). Jihad Berkonstitusi: Muhammadiyah dan Perjuangan Konstitusional Melawan Komodifikasi Air. *Wacana: Jurnal Transformasi Sosial*, 35, ss 25-54.
- ARGENTI, Gili. (2017). Civil Society Dan Politik Moral Muhammadiyah. *Jurnal Politikom Indonesiana*, 2(2), ss 82-104.
- ARSENAULT, Amelia. (2009). Public Diplomacy 2.0. Philip Seib (e.d), *Toward A New Public Diplomacy: Redirecting US Foreign Policy* (ss 135-153). New York: Palgrave Macmillan.
- ASHIKAN, Nursyafa'ati Inda (2022). Mulanya Hanya Ikut Suami. Sonny Zulhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 162-165). Yogyakarta: Samudera Press.
- ASROFIE, M Yusron. (1983). *Kyai HA Dahlan: Pemikiran & Kepemimpinannya*. Yogyakarta: Yogyakarta Offset.
- _____. (2005). *Kyai Haji Ahmad Dahlan: Pemikiran dan Kepemimpinannya (2. Cilt)*. Yogyakarta: MPKSDI PP Muhammadiyah.
- ATMAJA, Macchendra Setya. (2017). *Internasionalisasi Muhammadiyah (Studi Pengembangan Kebijakan Kelembagaan Internasionalisasi Muhammadiyah 2017-2015)* (Lisans Tezi). Fakultas Ilmu Sosial dan Ilmu Politik Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, Yogyakarta.
- ATUA, Kwadwo Appiyagei. (2022). Human Rights NGOs And Their Role In The Promotion And Protection of Rights In Africa. *International Journal on Minority and Group Rights*, 9(3), 265- 289.
- AVILES, Hilary Binder. (2012). *The NGO Handbooks*. Washington DC: US Department of States.
- AYDEMİR, Emrah. (2018). *Kamu Diplomasisi: Ülkeler-Avrupa Birliği-Kurumlar-Uygulamalar*. İstanbul: Kalkedon.
- AYHAN, Kadir J. (2018). The Boundaries of Public Diplomacy and Non-State Actors: A Taxonomy of Perspective. *International Studies Perspective*. 20(1), 63-83.
<https://doi.org/10.1093/isp/eky010>.

- AZHAR, Muhammad. (2005) *Posmodernisme Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- BAIDHAWY, Zakiyuddin. (2015). The Role Of Faith-Based Organization In Coping Wirh Disaster Management And Mitigation: Muhammadiyah's Experience. *Journal of Indonesian Islam*, 9(2), 167-194.
- BAYDEMİR, Mehmet. (2022). Türkiye'nin Sahraaltı Afrika'ya Yönelik İnanç Diplomasisi. *İctimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), ss 344-364. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1057495>
- BELL, Daniel A ve Carens, Joseph H. (2004). The Ethical Dilemmas Of International Human Rights And Humanitarian NGOs: Reflections On a Dialogue between Practitioners And Theorists, *Human Rights Quarterly*, 26 (2), 300-329.
- BITMEZ, Serdar ve Semerci, Ali. (2022, 24 Kasım). World Cup Fans In Qatar Introduced To Islam. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/en/life/world-cup-fans-in-qatar-introduced-to-islam/2746647>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- BOLLAG, Burton. (2024, 26 Temmuz). *Why Do Some Countries Mostly Fund Their NGO's?*. <https://www.devex.com/news/why-do-some-countries-mostly-fund-their-own-ngos-107973>. (Erişim Tarihi: 2 Eylül 2024).
- BRAVO, Vanessa. The Importance Of Diaspora Communities As Key Publics For National Governments Around The World. Guy J Golan vd. (e.d), *International Public Relations And Public Diplomacy: Communication And Engagement* (ss 279-296). New York: Peter Lang.
- BURLINOVA, Natalia V. (2022). The Role Of NGOs In International Relations And Public Diplomacy. *Journal Of International Analytics*, 13 (1), 110-123.
- BURHANI, Ahmad Najib. (2014, 14 Kasım). *Absennya Muhammadiyah*. <https://diktilitbangmuhammadiyah.org/id/absennya-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2023).
- BURHANUDDIN Anhar, v.d. (1990). *Lembaga Dakwah Khusus Muhammadiyah*. Jakarta: LDK Muhammadiyah.
- BURKETT, Jodi. (2009). Direct Action And Campaign For Nuclear Disarmament: 1958-62. Nick Crowson vd. (e.d.), *NGOs In Contemporary Britain: Non-State Actors In Society And Politics Since 1945* (ss 21-37). London: Palgrave Macmillan.
- BUSH, Robin. (2015). Muhammadiyah And Disaster Response: Innovation And Change In Humanitarian Assistance. C. Brassard vd. (e.d.), *Natural Disaster Management In The Asia-Pacific* (ss 33-48). Tokyo: Springer.
- BÜYÜKKARA, Mehmet Ali. (2015). *Çağdaş İslami Akımlar*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- CANDAN, Hakan ve Şadiye Arslan. (2021). Kamu Politikalarında Uluslararası STK'ların (INGO) Rolü. Önder Kutlu vd. (e.d), *Uluslararası Kamu Politikaları : Kavram, Teori, Aktörler, Uygulamalar* (ss. 145-168). Ankara: Atlas Akademi.
- CHAABAN, Jad ve Seyfert, Karin. (2012). *Faith Based NGOs In Multi-Confessional Society: Lessons From Lebanon*. Doha: Arab Center For Research And Policy Studies.
- CHEPURINA, Maria. (2014). Higher Education Co-operation in The Toolkit of Russia's Public Diplomacy. *Rivista di Studi Politici Internazionali*, 81(1) , ss. 59-72.
- COLOSIO, Valerio. (2020). Non-Governmental Organizations. Antonio De Lauri (e.d), *Humanitarianism: Keywords* (ss 151-133). Leiden: Brill.

- Conciliation Resources. (2013). *Innovation In Mediation Support: The International Contact Group In Mindanao (Practice Paper)*. https://rc-services-assets.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/PracticePaper_MindanaoICG_ConciliationResources_0.pdf. (Son Erişim Tarihi: 1 Ocak 2024).
- CRESWELL, John J. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Method Approaches (3rd Edition)*. Los Angeles: SAGE Publications.
- CULL, Nicholas. J. (2006, Nisan 18). "Public diplomacy" Before Gullion: The evolution of a phrase. USC Center on Public Diplomacy. <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase>. (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2022).
- _____. (2008). Public Diplomacy: Taxonomies And Histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, ss 31-54.
- _____. (2009). *Public Diplomacy: Lessons From The Past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- _____. (2012). *The Decline And Fall Of The United States Information Agency: American Public Diplomacy, 1989-2001*. New York: Palgrave Macmillan.
- _____. (2020). *Public Diplomacy Before Gullion The Evolution of a Phrase*. Nancy Snow ve Nicholas J Cull (e.d.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy (Second Edition)* (s.s 13-18). London: Routledge.
- ÇAKAN, İsmail Lutfi. (1982). Tebliğ Diplomasisi. *İslam Medeniyet Dergisi*, 5(1), 3-6.
- ÇETİN, Osman Murat. (2022). Bir Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 233-255.
- D'HOOGE, Ingrid. (2021). China's BRI And International Cooperation In Higher Education and Research: A Symbiotic Relationship. Florian Schneider (e.d.), *Global Perspectives On China's Belt and Road Initiative* (ss 35-58). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- DAMAMI, Mohammad. (2000). *Akar Gerakan Muhammadiyah*. Yogyakarta: Fajar.
- DARBAN, Ahmad Adaby. (2010). *Sejarah Kauman: Menguak Identitas Kampung Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- DARSUN, Darsun. (2022). WASOLA: Ketika Bayi Harus Belajar Berlari. Sonny Zuhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 297-301). Yogyakarta: Samudera Press.
- DAUBANES, Julien ve Jean-Charles Rochet. (2019). The Rise of NGO Activism. *American Economic Journal: Economic Policy*. 11(4). 183-212.
- DAUD, Syamsul Hidayat. (2022). Sejarah Dan Dinamika PCIM Turki 2016-2022. Ridho Al-Hamdi vd. (e.d.), *Internasionalisasi Muhammadiyah: Sejarah Dan Dinamika Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Luar Negeri, 2002-2022* (Birinci Bakışı) (ss 89-100). Yogyakarta: Samudra Biru.
- DAULAY, Saleh Partaonan. (2005). Politik Muhammadiyah: Demi Kekuasaan atau Kebangsaan. Abd Rahman Ghosalie ve Saleh Partaonan Daulay (e.d.), *Muhammadiyah dan Politik Islam Inklusif* (ss 63-70). Cakarta: Maarif Institute.
- Democratic Progress Institute. (2014). *Briefing: International Contact Group For The*

- Southern Philippines Peace Process*. London: Democratic Progress Institute.
- Diktilitbang Muhammadiyah. (2013, 13 Eylül). *Kilasan Sejarah Perguruan Tinggi Muhammadiyah*. <https://diktilitbangmuhammadiyah.org/id/kilasan-sejarah-perguruan-tinggi-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- _____. (2013, 12 Aralık). *Tugas dan Fungsi*. <https://diktilitbangmuhammadiyah.org/id/tugas-dan-fungsi/>. (Erişim Tarihi: 15 Haziran 2024).
- DPR RI. (2023). *Undang-Undang Dasar Negara Republik Indonesia Tahun 1945*. <https://www.dpr.go.id/jdih/uu1945>. (Son Erişim Tarihi: 9 Haziran 2023).
- DOEVEREN, Rianne Van. (2011). *Engaging The Arab World Through Social Diplomacy*. Den Haag: Clingendael Institute.
- DOĞAN, Hatice. (2014). Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 3(2), 67-90
- DOSTER, Barış. (2018). Atatürk Ve Kamu Diplomasisi. İçinde *Yumuşak Güç Ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler: Türkiye Ve Dünyadan Örnekler.*, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (e.d.), *Yumuşak Güç Ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler: Türkiye Ve Dünyadan Örnekler* (s.s. 11-40). Ankara: Atlas Akademik.
- DROMI, Shai M. (2020). *Above The Fray: The Red Cross And The Making of The Humanitarian NGO Sector*. Chicago: The University of Chicago Press.
- EFFENDY, Muhadjir ve Nurjaman, Asep. (2015). *Budaya Politik Muhammadiyah*. Zuly Qodir vd, *İjtihad Politik Muhammadiyah: Politik Sebagai Amal Usaha* (ss 57-72). Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- EKAYU, Jane. (2015). Uganda: An NGO Perspective to Countering Violent Extremism. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 7(9), 18-24.
- EKŞİ, Muharrem ve Taş, Fatma Dilan. (2020). Dijital Diplomasi Yeni Bir Dijital Diplomasi Midir?. *Uluslararası Kriz Ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 213-239.
- EMAS, Rachel. (2018). Environmental Non-Profit Organizations. Ali Farazmand (e.d), *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance* (ss 1715-1722). Cham: Springer.
- Encyclopaedia Britannica. (2022). *Diaspora*. <https://www.britannica.com/topic/diaspora-social-science>. (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2022).
- _____. *Public Diplomacy*. <https://www.britannica.com/topic/public-diplomacy>. (Erişim Tarihi 1 Ağustos 2022).
- Endonezya Cumhuriyeti. (2013). *Undang-Undang No.17 Tahun 2013 Tentang Organisasi Kemasyarakatan*. <https://jdih.mahkamahagung.go.id/legal-product/uu-nomor-17-tahun-2013/detail>. (Erişim Tairhi: 2 Aralık 2022).
- _____. (2017). *Undang-Undang No.16 Tahun 2017*. <https://jdih.setkab.go.id/PUUdoc/175343/UU%20Nomor%2016%20Tahun%202017.pdf>.
- EREN, Erdem. (2017). Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Kamu Diplomasisi Örneği. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 2017, 2(1), 36-49.

- ERZEN, Meltem Ünal. (2014). *Kamu Diplomasisi (2.Basım)*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Esango.un.org. (2023, 18 Eylül). Muhammadiyah Association. <https://esango.un.org/civilsociety/showProfileDetail.do?method=printProfile&tab=1&profileCode=607686>. (Son Erişim Tarihi: 18 Eylül 2023).
- EYİĞÜN, Canan. (2018). Kamu Diplomasisinde Düşünce Kuruluşların Rolü: SETA Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), ss 11-25.
- FADJAR, Abdul Malik. (2009). *Pergumulan Pemikiran Perguruan Tinggi Islam*. Malang: UMM Press.
- FAHMIDIN, Umair. (2021, 24 Eylül). 99% Anggota Tapak Suci Muhammadiyah Warga Asli. Infomu.co. <https://infomu.co/99-anggota-tapak-suci-muhammadiyah-mesir-warga-asli/>. (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2023).
- _____. (2021, 24 Kasım). Muhammadiyah Mesir Rilis Sang Surya Di Negeri Para Nabi. *Ruangtengah.co.id*. <https://ruangtengah.co.id/muhammadiyah-mesir-rilis-film-sang-surya-di-negeri-para-nabi>. (Erişim Tarihi: 11 Ekim 2023).
- FANANI, Ahmad Fuad. (2018). *Reimagining Muhammadiyah: Islam Berkemajuan Dalam Pemikiran Dan Perbuatan*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- FATKHUR, Fauzi. (2022). Berkat PCIM Malaysia. Sonny Zulhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 166-169). Yogyakarta: Samudera Press.
- FAUZIA, Amelia. (2013). *Faith And The State: A History Of Islamic Philanthropy In Indonesia*. Leiden: Brill.
- FEB UMY. (2023, 25 Mart). FEB UMY Terima Exchange Student KTO Karatay University Turki. <https://feb.umy.ac.id/feb-umy-terima-exchange-student-kto-karatay-university-turki/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- FIKRI, M.A. Al ve Arqom, M Lailan. (2018). Pengaplikasian Kepemimpinan Kolektif Kolegal Organisasi Muhammadiyah. *Al-Qalam: Jurnal Kajian Islam dan Pendidikan*, 10 (2), 55-64.
- Gema Uhamka. (2023, 8 Haziran). UHAMKA Hadirkan 24 PTMA Melalui MoU Ibadat International University Islamabad Pakistan. <https://gema.uhamka.ac.id/2023/06/08/uhamka-hadirkan-24-ptma-melalui-mou-ibadat-international-university-islamabad-pakistan/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- GORDENKER, Leon ve Weiss, Thomas G. (1997). Devolving Responsibilities: A Framework For Analysing NGOs And Services. *Third World Quarterly*, 18 (3), 443-455.
- GÖKSÖY, İsmail Hakkı. (1996). Endonezya'da Çağdaş İslam Düşüncesi ve Muhammediye Harekati. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 115-169.
- GREGORY, Bruce. (2008). Public Diplomacy: Sunrise Of An Academic Field. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 274-290.
- GRIFFITHS, Martin, v.d. (2013). *Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* (CESRAN, Çev). Ankara: Nobel Akademik.
- GUNAWAN Andri. (2018). Teologi Surat Al-Ma'un dan Praksis Sosial Dalam Warga Muhammadiyah. *SALAM: Jurnal Sosial dan Budaya Syar-i*, 5(2), ss 161-178
- GUPTA, R.K. (2009). *NGO's and Global Policy*. New Delhi: Mahaveer & Sons.
- GÜLEÇ, Yücel Selim. (2021). *Kamu Diplomasisi ve Yerel Yönetimler Konya Büyükşehir*

- Belediyesi Örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- HADI, Syaiful. (2022, 6 Ocak). Tiga Sejarah Penting Internasionalisasi Muhammadiyah Bidang Pendidikan Tahun 2021. *InfoMu.co*. <https://infomu.co/tiga-sejarah-penting-internasionalisasi-muhammadiyah-bidang-pendidikan-tahun-2021/>. (Erişim Tarihi: 3 Aralık 2023).
- _____. (2023, 20 Mart). Muhammadiyah Miliki 30 PCIM Di Seluruh Dunia, Terbaru PCIM New Zealand. *InfoMu.co*. <https://infomu.co/41471-2/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- HADJID, KRH. (2018). Pelajaran Kiai Haji Ahmad Dahlan: 7 Falsafah & 17 Kelompok Ayat Al-Qur'an. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- HAMBALI, Hamdan. (2006). *Ideologi dan Strategi Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- HAMID, Noor. (2020). *Manajemen Haji Dan Umrah: Mengelola Perjalanan Tamu Allah Ke Tanah Suci*. Yogyakarta: Semesta Aksara.
- HAMKA, Hamka. (2000). *Tafsir Al-Azhar* (2. Cilt). Singapura: Pustaka Nasional.
- _____. (2000). *Tafsir Al-Azhar* (6.Cilt). Singapura: Pustaka Nasional.
- HADIKUSUMO, Djarnawi. (2010). *Matahari-Matahari Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- HART, Justin. (2013). *Empire Of Ideas: The Origins Of Public Diplomacy And The Transformation Of US Foreign Policy*. New York: Oxford University Press.
- HASYIM, Mustofa W, v.d. (2015). *Ensiklopedi Muhammadiyah: Sejarah, Tokoh, dan Pemikiran*. Yogyakarta: LP3M UMY.
- HATMANTO, Endro Dwi. Ve Purwanti, Eko. (2020). Internationalization of Muhammadiyah: Challenges in Establishing the Muhammadiyah Australian College. *Proceedings of the 4th International Conference on Sustainable Innovation 2020–Social, Humanity, and Education (ICoSIHESS 2020)*, 518.
- HAYNES, Jeffrey. (2012). *Religious Transnational Actor And Soft Power*. New York: Routledge.
- HERTEL, Shareen. (2015). Theoretical And Practical Implications Of Public-Private Partnerships For Labor Rights Advocacy. DeMars, William E ve Dijkzeul, Dennis (2015). *The NGO Challenges For International Relations Theory* (ss 189-210). New York: Routledge.
- HERWINA, Herwina ve Wekke, Ismail Suardi. (2019). *Aktualisasi Pendidikan Muhammadiyah Melalui Pengabdian Masyarakat di Asia Tenggara*. INA-RXIV Papers. <https://osf.io/preprints/inarxiv/rf26e/>. (Erişim Tarihi 30 Ağustos 2022).
- HEYWOOD, Andrew. (2021). Siyaset (Fahri Bakırcı, Çev) (23.Başkı). Ankara: Felix Kitap.
- HIDAYAT, Syamsul. (2022, Aralık). Pesantren Berkemajuan Ala Muhammadiyah. *Majalah Tabligh*, ss 31-33.
- HOLSTI, K.J. (1987). *Politik Internasional: Kerangka Analisa* (Efin Sudrajat vd., Çev). Cakarta: Pedoman Ilmu Jaya.
- HUDA, Nur Cholis. (2020, 21 Ekim). Pak AR, Pak Harto, dan Muhammadiyah. *PWMU.co*. <https://pwmu.co/165709/10/21/pak-ar-pak-harto-dan-muhammadiyah/>. (Erişim

Tarihi: 12 Aralık 2022).

- HUSEIN, Rahmawati, v.d. (2024). Humanitarian Diplomacy In Action: Examining Muhammadiyah As A Model For Faith-Based Organizational Engagement. *Jurnal Hubungan Internasional*, 13(1), ss 1-16.
- ICRC. (2022, 1 Aralık). Our History. <https://www.icrc.org/en/our-history>. (Son Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- IDRUS, Pizaro Gozali. (2020, 10 Kasım). Muhammadiyah Bantu Pendidikan Anak Korban Gempa Turki. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/id/nasional/muhammadiyah-bantu-pendidikan-anak-korban-gempa-turki/2038674>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- ILYAS, Yunahar. (2018). *Fiqh ad-Dakwah: Meningkatkan Kualitas Dakwah Muhammadiyah*. <http://padang-kota.muhammadiyah.or.id/artikel-fiqh-addakwah-meningkatkan-kualitas-dakwah-muhammadiyah-detail-1082.html>. (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2023).
- IMRAN, Muhammad Ali. (2022). UMAM: Antusiasme dan Harapan. Sonny Zuhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 290-296). Yogyakarta: Samudera Press.
- Indonesian Corruption Watch. (2021). *Laporan Akhir Tahun 2021*. <https://antikorupsi.org/sites/default/files/dokumen/LAT%202021%20Indonesia.pdf>. (Son Erişim Tarihi: 1 Eylül 2024).
- IPIEF FEB UMY. (2022, 19 Temmuz). Announcement Of IPIEF Student Exchange Program To Karatay University Even Semester 2022. <https://ipief.umy.ac.id/exchange-kto-announcement/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- ISMAIL, Elhami Syifa ve Setyorini, Virna P. (2023, 7 Ocak). Berburu Rasa Indonesia di Chow Kit, Kuala Lumpur. *Antaranews.com*. <https://kl.antaranews.com/berita/14487/berburu-rasa-indonesia-di-chow-kit-kuala-lumpur>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024)..
- ITB-ad.ac.id. (2023, 20 Ocak). Lazis Muhammadiyah Bantu Sediakan Air Penyintas Gempa Turki. <https://www.itb-ad.ac.id/2023/02/20/lazis-muhamadiyah-bantu-sediakan-sumur-air-penyintas-gempa-turki/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- IŞİDAN, Abdulmutallip. (2022). Uluslararası Öğrencilerin Burslandırılmasında Kamu Kurumlarının Rolü (Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Örneği). *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*. 4 (1). 1-8.
- IVANCHENKO, Viktoriia. (2016). NGO Public Diplomacy As An Instrument of Global “Soft Power” Competition. *World Affairs: The Journal of International Issues*. 20 (3), 10-15.
- İNAN, Ömer. (2022). A Research Study of The Effects of Education on Soft Power and Public Diplomacy: The Case of Iran International Al-Mustafa. *BANÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 81-93.
- İŞÇİMEN, Burak. (2021). Kamu Diplomasisi Aracı Olarak “Gastro Diplomasi”: Yunus Emre Enstitüsü’nün Gastro Diplomasi Alanındaki Faaliyetleri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 75-83.
- JAUHARI, Ahmad. (2021). *Ideologi Kaum Reformis: Melacak Wawasan Keagamaan Generasi Awal Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.

- JAYANTI, Alia Denta. (2018). *Faktor Pendorong Internasionalisasi Gerakan Muhammadiyah (2012- 2017)* (Yayılanmamış Lisans Tezi). Fakultas Ilmu Sosial dan Ilmu Politik Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, Yogyakarta.
- JICA. (2001). Summary of the Evaluation Survey: JICA-NGO Collaboration Work Review (Vietnam). https://www.jica.go.jp/Resource/english/our_work/evaluation/tech_and_grant/program/thematic/pdf/2001_3.pdf.
- JORDAN, Lisa ve Tuijl, Peter van. (2006). Rights and Responsibilities in the Political Landscape of NGO Accountability: Introduction and Overview. Lisa Jordan ve Tuijl, Peter van Tuijl (e.d.), *NGO Accountability: Politics, Principles, and Innovations* (ss 3-20). London: Earthscan.
- JUFRI Hamim. (2022). Sejarah Dan Dinamika PCIM Australia 2010-2022. Al-Hamdi, Ridho, vd. (e.d.), *Internasionalisasi Muhammadiyah: Sejarah Dan Dinamika Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Luar Negeri, 2002-2022* (Birinci Başkısı) (ss 328-376). Yogyakarta: Samudra Biru.
- JURDI, Syarifuddin. (2010). *Muhammadiyah dalam Dinamika Politik Indonesia 1966-2006*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- KAMAL, Sulton. (2022). PCIM Malaysia, PCIM Berkemajuan. Sonny Zulhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 13-40). Yogyakarta: Samudera Press: Yogyakarta.
- _____. (2022). Ibadah Kurban Syi'ar Muhammadiyah di Malaysia. Sonny Zulhuda v.d. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 318-331). Yogyakarta: Samudera Press.
- KAJIMBWA, Monsiapi. (2006). NGOs and Their Role In The Global South. <https://www.icnl.org/resources/research/ijn/ngos-and-their-role-in-the-global-south>. (Erişim Tarihi: 1 Eylül 2024).
- KARLI, Özel. (2020). Türkiye'nin Uluslararası İmajında Yurttaş Diplomasisinin Rolü: Erasmus+ Değişim Programı Özelinde Polonya Örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 1-17.
- Kemlu.go.id. (2019, 30 Eylül). Seni Beladiri Pencak Silat Digemari Oleh Masyarakat Mesir. <https://kemlu.go.id/cairo/id/news/1476/seni-beladiri-pencak-silat-digemari-oleh-masyarakat-mesir>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- KHATIB, Lina, v.d. (2012). Public Diplomacy 2.0: A Case Study of the US Digital Outreach Team. *Middle East Journal*, 66 (3), 453-472.
- Kompas.com. (2021, 24 Mayıs). Reformasi 1998 dan Petualangan Politik Amien Rais, Dari Mendirikan PAN Hingga Partai Ummat. <https://nasional.kompas.com/read/2021/05/24/06000071/reformasi-1998-dan-petualangan-politik-amien-rais-dari-mendirikan-pan-hingga?page=all>. (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2023).
- KRAVEC, Nicole Gabrielle. (2011). Should Public Diplomacy Be Privatized?. William A Rugh (e.d), *The Practice Of Public Diplomacy: Confronting Challenges Abroad* (ss 209-225). New York: Palgrave Macmillan.
- KURNIAWAN, Bachtar Dwi. (2019). Muhammadiyah, Gerakan Sosial dan Nalar Pembebasan. Ridho Al- Hamdi v.d (e.d.), *Politik Inklusif Muhammadiyah* (ss 163-

- 168). Yogyakarta: UMY Press.
- KUSNO, Abdul Malik. (2020). *K.H.A. Dahlan: Nasionalisme dan Kepemimpinan Pembaru Islam Tanah Air yang Menginspirasi*. Yogyakarta: C-Klik Media.
- KUSWANDI, Kuswandi. (2022, 9 Ocak). Muhammadiyah: Hentikan Penangkapan Warga Desa Wadas!. *Jawapos.com*. <https://www.jawapos.com/nasional/01368978/muhammadiyah-hentikan-penangkapan-warga-desa-wadas>. (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2023).
- LAMATO, Lamadi De. (2019). *Menapak Jalan Dakwah Di Bumi Barat: Biografi Pemikiran Imam Shamsi Ali*. Cakarta: Elex Media Komputindo.
- LATIEF, Hilman. (2010). *Melayani Umat: Filantropi Islam dan Kesejahteraan Kaum Modernis*. Cakarta: Gramedia Pustaka Utama.
- LazisMU.org. (2022, 12 Aralık). Sumur Air Perdana Lazismu Untuk Sudan Diresmikan. <https://lazismu.org/view/sumur-air-perdana-lazismu-untuk-sudan-diresmikan>. (Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2023).
- _____. (2023, 15 Eylül). Tingkatkan Pemahaman Tata Kelola, KL Lazismu PCIM Adakan Pelatihan Amil. <https://lazismu.org/view/tingkatkan-pemahaman-tata-kelola-kl-lazismu-pcim-turki-adakan-pelatihan-amil>. (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2023).
- LDK PP Muhammadiyah. (1990). *Panduan Dan Strategi Dakwah Khusus*. Cakarta: PP Muhammadiyah.
- LEE, Geun ve Ayhan, Kadir J. (2018). Why Do We Need Non-state Actors In Public Diplomacy? Theoretical Discussion of Relational, Networked, and Collaborative Public Diplomacy. *Journal of International And Area Studies*, 22(1), 57-77.
- LEWELING, Tara. (2005). Exploring Muslim Diaspora Communities in Europe Through a Social Movement Lens: Some Initial Thoughts. *Strategic Insights*, IV(5). <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA520982.pdf>. (Son Erişim Tarihi: 1 Eylül 2022).
- LEWIS, David. (2010). Nongovernmental Organizations, Definitions and History. H.K. Anheier ve S. Toepler (e.d.), *International Encyclopedia of Civil Society* (ss 1056-1062). New York: Springer.
- LINDSAY, Beverly. (1989). Integrating International Education and Public Diplomacy: Creative Partnerships Or Ingenious Propaganda?. *Comparative Education Review*, 33(4), 423-436.
- LPP Muhammadiyah. (2020). *Peraturan dan Pedoman Pondok Pesantren Muhammadiyah serta Pedoman LPP Muhammadiyah*. Cakarta: Gramasurya.
- LYN, Darren. (2022, 11 Eylül). Decades After 9/11, Muslims Battle Plague of Islamophobia in US. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/en/americas/decades-after-9-11-muslims-battle-plague-of-islamophobia-in-us/2682672>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- MAHDI, Imam. (2023). *Civil Society Organization Dalam Proses Perdamaian: Studi Peran Muhammadiyah Dalam Penyelesaian Konflik Antara Moro Islamic Liberation Front Dan Pemerintah Filipina 2009-2015* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Program Pascasarjana Fakultas Ilmu Sosial dan Ilmu Politik Universitas Indonesia, Depok.
- Mahkamah Konstitusi RI. (2015, 23 Temmuz). *Jihad Konstitusi, Jihad Baru Muhammadiyah*. <https://www.mkri.id/index.php?page=web.Berita&id=11501>. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2022).

- Majelis Pembina Kesehatan Umum. (2020). *Muhammadiyah Membangun Kesehatan Bangsa: Sehat Badannya Sehat Jiwanya*. Cakarta: PP Muhammadiyah.
- Majelis Tarjih PP Muhammadiyah. (2009). *Himpunan Putusan Tarjih* (3.Cilt). Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- MAKUWIRA, Jonathan. (2006). Partnership, Post Conflict Development, And Peace Building. Helen Nakena, vd. (e.d.), *NGOs And Post Conflict Recovery: The Leitana Nehan Women's Development Agency, Bougainville* (ss 105-124). Canberra: Australia National University Press.
- MANOR, Ilan. (2019). *The Digitalization Of Public Diplomacy*. Cham: Palgrave Macmillan.
- MANSUR, Mas KH. (2010). *Tafsir Langkah Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- Mapping Militant Organizations. (2019, 1 Ocak). Moro Islamic Liberation Front. <https://mappingmilitants.org/profiles/moro-islamic-liberation-front>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- MARKUS Sudibyo. (2019). *Dunia Barat Dan Islam "Cahaya Di Cakrawala"*. Jakarta: Gramedia Pustaka Utama.
- _____. (2023). *Jejak Diplomat Kemanusiaan Muhammadiyah: Membangun Kemanusiaan Universal*. Malang: Bait al-Hikmah.
- MARTENS, Kerstin. (2002). Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 13 (3), 271-285.
- MAULANA, Tommy. (2019, 10 Haziran). Pencak Silat Makin Populer Di Mesir, Ini Sebabnya. *Umroh.com*. <https://umroh.com/blog/pencak-silat-makin-populer-di-mesir-ini-alasannya/>. (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2023).
- MASYITHAH, Nita. (2022). PAUD 'Aisyiyah: Menemani Bunda dan Buah Hati di Negeri Jiran. *Muhammadiyah Malaysia di Mata Mahasiswa*. Sonny Zuhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 329-341). Yogyakarta: Samudera Press.
- MBS Yogyakarta. (2023, 14 Haziran). Penampilan Tapak Suci Meriahkan Indonesia Culture Day Di Turki. <https://mbs.sch.id/penampilan-tapak-suci-meriahkan-indonesia-culture-day-di-turki/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- Media Indonesia*. (2018, 1 Temmuz). Hidupnya Diwakafkan Untuk Islam. <https://mediaindonesia.com/weekend/169301/hidupnya-diwakafkan-untuk-islam>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- MELISSEN, Jan. (2005). The New Public Diplomacy: Between Theory And Practice. *The New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations* (ss 3-27). Palgrave Macmillan: Hampshire.
- _____. (2011). *Beyond The New Public Diplomacy*. Lahey: Netherlands Institute Of International Relations Clingendael.
- MELISSEN, Jan ve Gonesh, Ashvin. (2005). *Public Diplomacy: Improving Practice*. Lahey: Netherlands Institute Of International Relations Clingendael.
- MIFTAHUDDIN, Miftahuddin. (2023). Dikotomi Kurikulum Sebagai Propaganda Politik Kolonial Terhadap Pendidikan Islam Indonesia. *Edukasi Islami: Jurnal Pendidikan*

- Islam*, 12(1), ss 463-479. <https://doi.org/10.30868/ei.v12i01.1890>.
- MINAnews.net. (2023, 2 Mart). Perlis Malaysia, Muhammadiyah Jajaki Kerjasama di Banyak Bidang. <https://minanews.net/perlis-malaysia-muhammadiyah-jajaki-kerja-sama-di-banyak-bidang/>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).
- MISWANTO, Agus ve Arofi, M Zuhron. (2012). *Sejarah Islam dan Kemuhammadiyah: Seri Studi Islam*. Magelang: P3M UM Magelang.
- MONACHELL-ZATEPILINA, Olga. (2012). High Stakes: U.S. Nonprofit Organizations And The U.S. Standing Abroad. *Public Relations Review*, 38, 471-476.
- _____. (2015). Public Diplomacy In NGOs. Golan, Guy J, v.d (e.d), *International Public Relations And Public Diplomacy: Communication And Engagement* (ss 37-50). New York: Peter Lang.
- MORGENTHAU, Hans J. (2010). *Politik Antarbangsa* (S. Maimoen vd., Çev). Cakarta: Pustaka Obor Indonesia.
- MU'ARIF, Mu'arif v.d. (2004). *Ber-Muhammadiyah Secara Kultural*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2021, 21 Mayıs). KH Ahmad Badawi dan Dakwah Kekuasaan. *Suara Muhammadiyah*. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2021/05/14/ahmad-badawi-dan-dakwah-kekuasaan/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- MU'TI, Abdul ve Ul-Haq, Fajar Riza. (2009). *Kristen Muhammadiyah: Konvergensi Muslim dan Kristen dalam Pendidikan*. Jakarta: Al-Wasat.
- MU'TI, Abdul. (2016). Akar Pluralisme Dalam Pendidikan Muhammadiyah. *Afkaruna*, 12(1), 1-42.
- _____. (2023, Nisan). Isu-Isu Strategis Muhammadiyah. *Majalah Tabligh*, 29-32.
- MUBAH, Ahmad Safril (2019). Japanese Public Diplomacy In Indonesia: The Role Of Japanese Agencies In Academic Exchange Programs Between Japan And Indonesia. *Jurnal Global & Strategis*, 13(1), 37-50.
- MUCHLAS, Muchlas. (2019, 26 Aralık). Seri Kunjungan ke Turki 2019 #1: Mencari Peluang Beasiswa. <https://muchlas.ee.uad.ac.id/v2/seri-kunjungan-ke-turki-2019-1-mencari-peluang-beasiswa/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- MUFRAINI, M Arief. (2021). *Dana Haji Indonesia: Harapan Dalam Paralogisme Pengelolaan Dan Teorisasi Keuangan Syariah*. Cakarta: Prenada.
- Muhammadiyahpulaupinang.blogspot.com*. (2023, 27 Aralık). Sejarah Persatuan Muhammadiyah Pulau Pinang. <http://muhammadiyahpulaupinang.blogspot.com/p/blog-page.html>. (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2023).
- Muhammadiyah.or.id*. (2020, 3 Aralık). Diam-Diam, Sekolah Qur'an Lazismu Telah Berdiri Di Lebanon. <https://muhammadiyah.or.id/2020/12/sekolah-quran-lazismu-telah-berdiri-di-lebanon/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- _____. (2021, 16 Şubat). Berkemajuan Sekaligus Berkosmopolitan, Bagaimana Caranya?. <https://muhammadiyah.or.id/2021/02/berkemajuan-sekaligus-kosmopolitan-bagaimana-caranya/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- _____. (2021, 1 Mart). KH Abdur Rozak Fachruddin (Ketum 1968-1990). <https://muhammadiyah.or.id/2021/03/kh-abdur-rozak-fachrudin-1971-1985/>. (Erişim

Tarihi: 10 Aralık 2022).

- _____. (2021, 1 Mart). Muhammadiyah Adalah Rahmatan Lil Alamin Bukan Rahmatan Lil Muhammadiyin. <https://muhammadiyah.or.id/2021/03/muhammadiyah-adalah-rahmatan-lil-alamin-bukan-rahmatan-lil-muhammadiyyin/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- _____. (2021, 4 Mart). Ki Bagus Hadikusumo, Piagam Jakarta dan Sikap Negarawan Sejati. <https://muhammadiyah.or.id/2021/03/ki-bagus-hadikusumo-piagam-jakarta-dan-sikap-negarawan-sejati/>. (Erişim Tarihi: 22 Aralık 2022).
- _____. (2021, 30 Mayıs). Totalitas Mendukung, Muhammadiyah Pernah Tanggung Operasional Kedutaan Palestina. <https://muhammadiyah.or.id/2021/05/totalitas-mendukung-muhammadiyah-pernah-tanggung-biaya-operasional-kedutaan-palestina/>. (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2023).
- _____. (2021, 12 Ağustos). Resmi! Universiti Muhammadiyah Malaysia Telah Mendapatkan Izin Pendirian. <https://muhammadiyah.or.id/2021/08/resmi-universiti-muhammadiyah-malaysia-telah-mendapatkan-izin-pendirian/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- _____. (2021, 1 Eylül). Tiga Alasan UMAM Berdiri Di Perlis. <https://muhammadiyah.or.id/2021/09/tiga-alasan-umam-berdiri-di-negara-bagian-perlis-malaysia/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- _____. (2022). Kepribadian Muhammadiyah. <https://muhammadiyah.or.id/kepribadian-muhammadiyah/>. (Son Erişim Tarihi: 12 Aralık 2022).
- _____. (2022, 11 Ocak). Detik-Detik Peristiwa Lahirnya Hizbul Wathan. <https://muhammadiyah.or.id/2022/01/detik-detik-peristiwa-lahirnya-hizbul-wathan/>. (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2022).
- _____. (2022, 20 Ocak). Enam Kekuatan Amal Usaha Muhammadiyah. <https://muhammadiyah.or.id/2022/01/enam-kekuatan-amal-usaha-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 03 Ağustos 2023).
- _____. (2022, 8 Haziran). Masyarakat Filipina Minta Izin Dirikan Muhammadiyah Di Negeranya. <https://muhammadiyah.or.id/2022/06/masyarakat-filipina-minta-izin-dirikan-muhammadiyah-di-negeranya/>. (Erişim Tarihi: 03 Haziran 2023).
- _____. (2022, 17 Haziran). Majelis Diktilitbang Resmi Buka Beasiswa Palestine Batch II. <https://muhammadiyah.or.id/2022/06/majelis-diktilitbang-resmi-buka-beasiswa-palestine-batch-ii/>. (Erişim Tarihi: 03 Haziran 2023).
- _____. (2022, 20 Haziran). Segera Teken Kerjasama, Al-Azhar: Muhammadiyah Berada Di Atas Manhaj Yang Haq. <https://muhammadiyah.or.id/2022/06/segera-teken-kerja-sama-al-azhar-mesir-muhammadiyah-berada-di-atas-manhaj-yang-haq/>. (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2023).
- _____. (2022, 22 Haziran). Ternyata Muhammadiyah Tidak Pernah Mengambil Untung dari Aset Amal Usaha. <https://muhammadiyah.or.id/2022/06/ternyata-muhammadiyah-tidak-pernah-mengambil-untung-dari-aset-amal-usaha/>. (Erişim tarihi: 1 Eylül 2024).
- _____. (2022, 30 Eylül). Sejarah Lahirnya Tafsir 12 Langkah Muhammadiyah. <https://muhammadiyah.or.id/2022/09/sejarah-lahirnya-tafsir-12-langkah>

- [muhammadiyah/](#). (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2022).
- _____. (2022, 4 Kasım). Wakili Persyarikatan, Imam Tegaskan Sifat Rahmatan Lil Alamin Muhammadiyah. <https://muhammadiyah.or.id/2022/11/wakili-persyarikatan-di-r20-imam-tegaskan-sifat-rahmatan-lil-amin-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 03 Haziran 2023).
- _____. (2022, 16 Aralık). Berikut Susunan Pimpinan Pusat Muhammadiyah Periode 2022- 2027. <https://muhammadiyah.or.id/2022/12/berikut-susunan-pimpinan-pusat-muhammadiyah-periode-2022-2027/>. (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2022).
- _____. (2023, 7 Şubat). Gempa Turki Dan Suriah, Muhammadiyah Siapkan Keberangkatan 29 Relawan Medis Darurat. <https://muhammadiyah.or.id/2023/02/gempa-turki-dan-suriah-emi-muhammadiyah-siapkan-keberangkatan-29-relawan-medis-darurat/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- _____. (2023, 24 Şubat). Pendampingan Psikososial Relawan Muhammadiyah Di Turki Ramai Diikuti Anak-Anak Penyintas. <https://muhammadiyah.or.id/2023/02/pendampingan-psikososial-relawan-muhammadiyah-di-turki-ramai-diikuti-anak-anak-penyintas/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- _____. (2023, 15 Ağustos). Bangun 2 Sumur Dan Berikan Beasiswa Bagi Rakyat Kenya, Haedar Nashir Tegaskan Misi Muhammadiyah For All. <https://muhammadiyah.or.id/2023/08/bangun-2-sumur-dan-berikan-beasiswa-bagi-rakyat-kenya-haedar-nashir-tegaskan-misi-muhammadiyah-for-all/>. (Erişim Tarihi: 1 Eylül 2023).
- _____. (21 Ağustos). Guru Besar Tafsir Al-Azhar, Prof. Muhammad Salim Agenda Daurah di Muhammadiyah, Catat Jadwalnya. <https://muhammadiyah.or.id/2023/08/guru-besar-tafsir-al-azhar-prof-muhammad-salim-agenda-daurah-di-muhammadiyah-catat-jadwalnya/>. (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2023).
- _____. (2023, 27 Eylül). Dapat Salam Dari Presiden Erdogan, Muhammadiyah Singgung Unifikasi Kalender Islam Global. <https://muhammadiyah.or.id/2023/09/dapat-salam-dari-presiden-muhammadiyah-singgung-unifikasi-kalender-global/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- _____. (2023, 4 Ekim). Muhammadiyah Berikan 20 Kader Muhammadiyah Mesir Beasiswa Pendidikan. <https://muhammadiyah.or.id/2023/10/muhammadiyah-berikan-20-kader-pcim-mesir-beasiswa-pendidikan/>. (Erişim Tarihi: 1 Kasım 2023).
- _____. (2024). Muqodimah Anggaran Dasar Muhammadiyah. <https://muhammadiyah.or.id/muqodimah-anggaran-dasar/>. (Son Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2024).
- _____. (2024, 29 Şubat). Perlis Malaysia Buka Peluang Kerjasama Bidang Ekonomi Dan Kesehatan Dengan Muhammadiyah. <https://muhammadiyah.or.id/2024/02/perlis-malaysia-buka-peluang-kerjasama-bidang-ekonomi-dan-kesehatan-dengan-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2024).
- Muhammadiyah.org.sg. (2023, 11 Temmuz). Our History. <https://muhammadiyah.org.sg/about-us/>. (Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2023).

- MUIJatim. (2021, 20 Şubat). Islam Wasathiyah (3). <https://muijatim.or.id/2021/02/20/islam-wasathiyah-3>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- MUIS, Arif Jamali. (2020). Bangun Pendidikan, Jihad Pendidikan Muhammadiyah. Faozan Amar, Faozan ve Fahmi Syahirul Alim (e.d.), *Muhammadiyah Mencerdaskan Kehidupan Bangsa* (ss 157- 160). Jakarta: Al-Wasath Publishing House.
- MULKHAN, Abdul Munir. (2007). *Pesan & Kisah Kiai Haji Ahmad Dahlan Dalam Hikmah Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- MULKHAN, Abdul Munir ve AR, Sukrianta. (1985). *Perkembangan Pemikiran Muhammadiyah dari Masa ke Masa*. Yogyakarta: Dua Dimensi.
- MUNDLIRIN, Mundlirin. (2022). Biar Kuli, Asal Tetap Bermuhammadiyah. Sonny Zulhuda vd. (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 156-158). Yogyakarta: Samudera Press.
- MUSLIHUN, Muslihun. (2022). Pengalaman Tanpa Lelah: Pengalaman Muhammadiyah di Malaysia. Sonny Zulhuda v.d (e.d.), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 94-99). Yogyakarta: Samudera Press.
- MUSLIM, Muhammad ve Azhar, Andi. (2022). Sang Surya Di Bumi Formosa: Sejarah Dan Dinamika PCIM Taiwan 2014-2022. Al-Hamdi, Ridho v.d (e.d), *Internasionalisasi Muhammadiyah: Sejarah Dan Dinamika Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Luar Negeri, 2002-2022* (Birinci Başkısı) (ss 71-88). Yogyakarta: Samudra Biru
- MUSYAFA', Haidar. (2017). *Dahlan: Sebuah Novel*. Cakarta: Javanica.
- NACAK Osman. (2021). Kamu Politikalarında Uluslararası Aktörlerin Rolü. Önder Kutlu v.d (e.d.), *Uluslararası Kamu Politikaları : Kavram, Teori, Aktörler, Uygulamalar* (s.s.121-144). Ankara: Atlas Akademi.
- NAKAMURA, Mitsuo. (2017). *Bulan Sabit Terbit di Atas Pohon Beringin: Studi tentang Perkembangan Muhammadiyah di Kotagede Sekitar Tahun 1910-2010*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- NASAR, M Fuad. (2018, 25 Ekim). Lukman Harun Dan Potret Dunia Islam. <https://fuadnasar.wordpress.com/2018/10/25/lukman-harun-dan-potret-dunia-islam/>. (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2023).
- Nashır, Haedar. (2000). *Dinamika Politik Muhammadiyah*. Yogyakarta : Yogyakarta Bigraf Publishing.
- _____. (2008). *Khittah Muhammadiyah tentang Politik*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2010). *Muhammadiyah Gerakan Pembaharuan*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2011). *Muhammadiyah Abad Kedua*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2014). *Memahami Ideologi Muhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2015). *Muhammadiyah A Reform Movement*. Surakarta: Muhammadiyah University Press.
- _____. (2018). *Kuliah Kemuhammadiyah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2018). Perspektif Manhaj Bermuhammadiyah. Ali Munhanif, v.d (e.d.), *Perspektif Manhaj Muhammadiyah* (ss 1-15). Al-Wasath: Cakarta.

- _____. (2020). *Diaspora Sebagai Kunci Utama Sukseksi Internasionalisasi Muhammadiyah*. <https://muhammadiyah.or.id/diaspora-sebagai-kunci-utama-sukseksi-internasionalisasi-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 30 Ağustos 2022).
- NGOTips. (2011). Public Private Partnership. <https://www.ngoconnect.net/sites/default/files/resources/NGO%20Tips%20%20Public%20Private%20Partners.pdf>. (Son Erişim Tarihi: 1 Eylül 2024).
- NOER, Deliar. (1973). *The Modernist Muslim Movement In Indonesia 1900-1942*. London: Oxford University Press.
- NUGROHO, Dimas Adi. (2021, 1 Eylül). Misi Internasionalisasi Muhammadiyah: Rahmatan Lil 'Alamin. *iBTimes.id*. <https://ibtimes.id/internasionalisasi-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- _____. (2023). Upaya Internasionalisasi Muhammadiyah Melalui Sektor Pendidikan: Studi Kasus di Malaysia Tahun 2015-2021. *Ganaya: Jurnal Ilmu Sosial dan Humaniora*. 6(1), 85-98.
- NURSALIKAH, Ani. (2023, 26 Eylül). Muhammadiyah Dan Turki Jajaki Kerjasama Pendidikan Dan Kesehatan. *Republika*. <https://khazanah.republika.co.id/berita/s1l83p366/muhammadiyah-dan-turki-jajaki-kerja-sama-pendidikan-dan-kesehatan>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- NYE, Joseph S. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80(153), 153-171. <https://doi.org/10.2307/1148580>.
- _____. (2004). *Soft power: The Means To Success In World Politics* (1st ed). Massachusetts: Public Affairs.
- _____. (2009). Get Smart: Combining Hard and Soft Power. *Foreign Affairs*, 88(4), 160–163.
- OGLESBY, Donna Marie. (2010). *Spectacle In Copenhagen: Public Diplomacy On Parade*. Los Angeles: Figueroa Press.
- ÖNAL, Buket (2018). Türkiye'nin Orta Asya'da Uyguladığı Kamu ve Kültür Diplomasisi Politikaları. Yılmaz, Ayhan Nuri ve Kılıçoğlu, Gökmen (e.d.). (2018). *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* (ss 41-96) Ankara: Nobel.
- ÖZEVARLI, M Sait. (2008). Reşid Rıza. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 35, ss 14-18). Türkiye Diyanet Vakfı.
- ÖZKAN, Abdullah. (2015). Strategic Practices Of Public Diplomacy Policies In Educational Field And Turkey's Potential For Cultural Diplomacy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 176, 35- 43
- ÖZTÜRK, Mehmet. (2019). Bir Kamu Diplomasisi Uygulaması Olarak Aksaray Üniversitesi Örneğinde Türkiye'nin Uluslararası Öğrencilerin Kabulunu. *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(4), s1097-1121.
- PALMER, L.H. (1954). Modern Islam in Indonesia: The Muhammadiyah After Independence. *Pacific Affairs* 27(3): 255–263.
- PARK, Enna. (2020). Korea's Public Diplomacy. Nancy Snow ve Nicholas J Cull, *Routledge Handbook Of Public Diplomacy* (Second Edition) (ss 323-330). New York: Routledge.
- PASHA, Musthafa Kamal ve Darban, Ahmad Adaby. (2005). *Muhammadiyah Sebagai Gerakan Islam*. Surya Mediatama: Yogyakarta: Surya Mediatama.

- PCIM Kerajaan Maroko. (2023, 1 Agustus). *WEBINAR Pra-Acara Musycabis II: “Isu Strategis Keumatan, Dinamika Autensitas Wasathiyah Islam* (Video). <https://www.youtube.com/watch?v=NJF93kJ5nq4&t=3304s>. (Son Erişim Tarihi: 1 Agustus 2024)
- PCIM Malaysia. (2021, 16 Mayıs). *Rekalibrasi: Pendampingan TKI Pulang Ke Tanah Air*. <https://pcimmalaysia.org/2021/05/16/rekalibrasi-pendampingan-tki-pulang-ke-tanah-air/>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).
- _____. (2023, 1 Temmuz). *Penyembelihan Hewan Kurban PCIM Malaysia di Alor, NTT: Memperkuat Semangat Berbagi dalam Negeriyang Terpencil*. <https://pcimmalaysia.org/2023/07/01/penyembelihan-hewan-kurban-pcim-malaysia-di-alor-ntt-memperkuat-semangat-berbagi-dalam-negeri-yang-terpencil/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- PCIM Mesir. (2022). *Sang Surya Di Negeri Para Nabi*. Kahire: PCIM Mesir.
- _____. (2023). *Booklet FORZA (Forum Azhari Muda) 2023*. Kahire: PCIM Mesir.
- PEACOCK, James L. (1978). *Purifying The Faith*. Kaliforniya: Cummings Publishing Company.
- PETERSEN, Marie Julie. (2015). *For Humanity Or For The Umma? Aid And Islam In Transnational Muslim NGOs*. Londra: Hurst&Company.
- PETERSON, Patti McGill. (2014). *Diplomacy And Education: A Changing Global Landscape*. *International Higher Education*, 75, 2-3.
- Pimpinan Pusat ‘Aisyiyah. (2021, 15 Kasım). ‘Aisyiyah, Salah Satu Modal Sosial Indonesia. <https://aisyiyah.or.id/aisyiyah-salah-satu-modal-sosial-indonesia/>. (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2023).
- Pimpinan Pusat Muhammadiyah. (1995). *Tanfidz Keputusan Muktamar Muhammadiyah Ke-43 Di Banda Aceh*. Yogyakarta: PP Muhammadiyah.
- _____. (2001). *Pedoman Hidup Islami Warga Muhammadiyah: Keputusan Muktamar Muhammadiyah ke-44 di Jakarta*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2005). *Anggaran Dasar dan Anggaran Rumah Tangga Muhammadiyah*. Yogyakarta: Surya Sarana Grafika.
- _____. (2005). *Berita Resmi Muhammadiyah: Tanfidz Keputusan Muktamar Muhammadiyah Ke-45 Di Malang*. Yogyakarta: Pimpinan Pusat Muhammadiyah.
- _____. (2006). *Surat Keputusan Pimpinan Pusat Muhammadiyah Tentang Kebijakan Pimpinan Pusat Muhammadiyah Mengenai Konsolidasi Organisasi Dan AmalUsahaMuhammadiyah*. http://arsip.muhammadiyah.or.id/muhfile/download/surat_keputusan_pp/konsoli_dasi%20organisasi.pdf. (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2023).
- _____. (2009). *Manhaj Gerakan Muhammadiyah: Ideologi, Langkah, dan Khittah*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- _____. (2010). *Pernyataan Pikiran Muhammadiyah Abad Kedua: Keputusan Muktamar 1 Abad Muhammadiyah*. Yogyakarta: Gramasurya.
- _____. (2010). *Profil 1 Abad Muhammadiyah*. Yogyakarta: PP Muhammadiyah.
- _____. (2012). *Himpunan Pedoman dan Peraturan Organisasi Muhammadiyah*. Yogyakarta: Gramasurya.
- _____. (2015). *Tanfidz Keputusan Muktamar Muhammadiyah Ke-47*. Yogyakarta: Gramasurya.
- _____. (2016). *Negara Pancasila Sebagai Darul Ahdi Wa Syahadah*. Yogyakarta: Gramasurya.
- _____. (2019). *Anggaran Dasar Muhammadiyah (Keputusan Muktamar Muhammadiyah*

- ke-45 di Malang) dan Anggaran Rumah Tangga Muhammadiyah (Keputusan Tanwir Muhammadiyah 2019 di Bengkulu). Yogyakarta: Gramasurya.
- _____. (2022). *Laporan Lembaga PP Muhammadiyah*. Jakarta: PP Muhammadiyah.
- _____. (2022). *Laporan Majelis PP Muhammadiyah*. Yogyakarta: PP Muhammadiyah.
- _____. (2022). *Tanfidz Keputusan Mukhtar Ke-48 Muhammadiyah Tahun 2022*. Yogyakarta: PP Muhammadiyah.
- _____. (2023). *Risalah Islam Berkemajuan (Keputusan Mukhtar ke-48 Muhammadiyah tahun 2022)*. Yogyakarta: Gramasurya.
- PRATAMA, Dewangga Ricco. (2019). Analisa Resolusi Konflik Gerakan Muhammadiyah di Mindanao. *Dauliyah*, 4(2), 15-20.
- PRATKANIS, Anthony. (2020). Tactics For Social Influence For Use In International Conflicts. Nancy Snow ve Nicholas J Cull (e.d), *Routledge Handbook Of Public Diplomacy (Second Edition)* (ss 147-154). New York: Routledge.
- Principles of Democracy. (2024). The Role of Nongovernmental Organizations. <https://www.principlesofdemocracy.org/ngos-dem>. (Erişim tarihi: 2 Eylül 2024).
- PRODJOKUSUMO, HS. (1987). *Muhammadiyah, Pendidikan, dan Pembangunan Pesantren*. Jakarta: ABM Jakarta.
- PWMU.co. (2020, 4 Mayıs). KH Faqih Usman Sudah ‘Gambar’ Pak AR. <https://pwmu.co/146334/05/04/kh-faqih-usman-sudah-gambar-pak-ar/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- _____. (2020, 16 Ağustos). Wasola, Kenalkan Kuliner Lamongan Di Luar Negeri Dengan Kuliner Soto. <https://pwmu.co/158680/08/16/wasola-kenalkan-lamongan-di-luar-negeri-dengan-kuliner-soto/>. (Erişim Tarihi: 1 Şubat 2024).
- _____. (2021, 24 Temmuz). Yunus Anis, Imam Tentara Yang Pimpin Muhammadiyah. <https://pwmu.co/201260/07/24/yunus-anis-imam-tentara-yang-pimpin-muhammadiyah/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- RAHMANTO, Mukhlis. (2022). Muhammadiyah Di Negeri Para Nabi: Sejarah Dan Dinamika Muhammadiyah Mesir 2002-2022. Ridho Al-Hamdi vd. (e.d.), *Internasionalisasi Muhammadiyah: Sejarah Dan Dinamika Pimpinan Cabang Istimewa Muhammadiyah Luar Negeri, 2002-2022* (Birinci Başkısı) (ss 242-254). Yogyakarta: Samudra Biru.
- RAHMAWATI, Dian Eka ve Wulan, Cahya Wulan. (2022). Muhammadiyah Social Movement: Networking And Philanthropy In Handling COVID-19 In Indonesia. *Journal on Government & Civil Society*, 6(1), 162-182. <http://dx.doi.org/10.31000/jgcs.v6i1.4177>.
- RAIS, Amien. (1998). *Membangun Politik Adiluhung: Membumikan Tauhid Sosial, Menegakkan Amar Ma'ruf Nahi Munkar*. Bandung: Zaman Wacana Mulia.
- _____. v.d. (2010). *100 Wisdom of Muhammadiyah. Hikmah dan Mutiara Kata Muhammadiyah Sepanjang Masa*. Yogyakarta: Plan Books.
- REIMANN, Kim D. (2017). Up To No Good? Recent Critics And Critiques To NGOs. Olivier F Richmond ve Henry F Carey (e.d.), *Subcontracting Peace: The Challenges Of NGO Peacebuilding* (ss 38-52). New York: Routledge.
- RICHARD, Analiese M ve Reyes, Laura Loeza. (2017). NGOs And Democracy In Mexico: A Historical And Ethnographic Perspective. *Urban Anthropology and Studies of Cultural Systems and World Economic Development*, 46 (3/4), 221-259.

- RIDHA, Muhammad. (2020, 21 Aralık). Matan Keyakinan dan Cita-Cita Hidup Muhammadiyah. Suara Muhammadiyah. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2020/07/04/matan-keyakinan-dan-cita-cita-hidup/>. (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2022).
- RIORDAN, Shaun. (2005). Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?. Jan Melissen (e.d), *The New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations* (ss 180-195). Hampshire: Palgrave Macmillan.
- RO'FAH, Ro'fah. (2016). *Posisi dan Jatidiri 'Aisyiyah: Perubahan & Perkembangan 1917-1918*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- SALIMI, Ibnu, v.d. (1995). *Studi Kemuhammadiyahan: Kajian Historis, Ideologi & Organisasi*. Surakarta: LPID UMS.
- SANI, Mohd Sabran Md. (2019, 26 Şubat). Sultan Johor Tolak Penubuhan Cawangan Universiti Muhammadiyah. MyMetro. <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2019/02/427540/sultan-johor-tolak-penubuhan-cawangan-universiti-muhammadiyah>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).
- Sant' Egidio. (2017, 10 Kasım). Sant'Egidio Dan Muhammadiyah Menandatangani Kesepakatan Baru Di Jakarta Untuk Dialog Perdamaian Dan Dialog Antar Agama. <https://www.santegidio.org/pageID/30284/langID/id/itemID/23140/Sant-Egidio-dan-Muhammadiyah-menandatangani-kesepakatan-baru-di-Jakarta-untuk-dialog-perdamaian-dan-dialog-antaragama.html>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- SAPTONO, Bunyan vd. (2022). *Diplomasi Wasathiyatul Islam Majelis Ulama Indonesia*. Yogyakarta: Mata Kata Inspirasi.
- SAQINA, Alicia. (2013, 12 Ocak). Muhammadiyah-ABIM Pererat Persaudaraan Islamiyah. *Republika*. <https://news.republika.co.id/berita/mgirjn/muhammadiyahabim-pererat-persaudaraan-islamiyah>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).
- SASONGKO, Agung. (2015, 25 Ağustos). Merintis Perbaikan Layanan Haji. *Republika*. <https://ihram.republika.co.id/berita/ntm54p313/merintis-perbaikan-layanan-haji>. (Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2023).
- SCHNEIDER, Cynthia P. (2006). Cultural Diplomacy: Hard to Define, But You'd Know It If You Saw It. *The Brown Journal of World Affairs*, 13 (1), s191-203.
- SEU Irene Bruna. (2017). Caring in Crisis? Public Responses to Mediated Humanitarian Knowledge. Irene Bruna Seu ve Shani Orgad (e.d), *Caring In Crisis? Humanitarianism, The Public And NGOs* (ss 1-20). Cham: Palgrave Macmillan.
- ____ve Orgad, Shani. (2017). Caring In Crisis And the Crisis of Caring: Toward A New Agenda. Irene Bruna Seu ve Shani Orgad (e.d), *Caring In Crisis? Humanitarianism, The Public And NGOs* (ss 23-58). Cham: Palgrave Macmillan.
- SERHAN, Yasmeen. (2022, 30 Kasım). The World Cup Is a Rare Moment of Solidarity Among Arab Nations. *Time*. <https://time.com/6237673/arab-nationalism-world-cup-qatar/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- SHOBRON, Sudarsono. (2003). *Muhammadiyah dan Nahdlatul Ulama dalam Pentas Politik Nasional*. Surakarta: Muhammadiyah University Press.
- Silat.net. (2021, 20 Ocak). Silat In Egypt. <https://silat.net/silat-in-egypt/>. (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2023).

- SIMONIN, Bernard L. (2008). Nation Branding And Public Diplomacy: Challenges And Opportunities, *The Fletcher Forum Of World Affairs*, 32 (3), 19-34.
- SIHALOHO, M Risfan. (2022, 26 Nisan). Hasil Studi Muhammadiyah: Tambang Andesit Di Wadas Bermasalah Sejak Tahap Perencanaan. *Tajdid.id*. <https://tajdid.id/2022/04/26/hasil-studi-muhammadiyah%20-tambang-batu-andesit-di-wadas-bermasalah-sejak->. (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2023).
- SKINNER, Rob. (2009). The Anti-Apatheid Movement: Pressure Group Politics, International Solidarity, And Trasnational Activism. Nick Crowson vd. (e.d.), *NGOs In Contemporary Britain: Non-State Actors In Society And Politics Since 1945* (ss 129-146). Londra: Palgrave Macmillan.
- SOARES, Laurentina ‘Mica’ Barreto. (2021). Overseas Chinese, Soft Power and China’s People-to- People Diplomacy in Timor-Leste. Graemey Smith ve Terence Wesley Smith (e.d.), *The China Alternative* (ss 473-498). Canberra: ANU Press.
- STEINBERG, Gerard. (2011). The Centrality Of NGOs In Promoting Anti-Israel Boycotts. *Jewish Political Studies Review*, 21(1/2), 7-31.
- Suara Aisyiyah. (2022, 25 Şubat). Pengajian: Penggerak Perubahan. <https://suaraaisyiyah.id/pengajian-penggerak-perubahan/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- _____. (2023, 2 Mart). Muhammadiyah dan Mufti Perlis Adakan Seminar Internasional Kaji Keleluasaan Fikih. <https://suaraaisyiyah.id/muhammadiyah-dan-mufti-perlis-adakan-seminar-internasional-kaji-keluasan-fikih/>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).
- Suara Muhammadiyah. (2016, 1 Mart). Muhammadiyah Turki Resmi Berdiri. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2016/03/01/muhammadiyah-turki-resmi-berdiri/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- _____. (2019, 18 Temmuz). Muhammadiyah-KPK Tandatangani MoU Anti Korupsi. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2019/07/18/muhammadiyah-kpk-tandatangani-mou-anti-korupsi/>. (Erişim Tarihi: 28 Kasım 2022).
- _____. (2020, 20 Mart). Muhammadiyah Kamboja, Semangat Dakwah Tanpa Henti. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2020/03/20/muhammadiyah-kamboja-semangat-dakwah-tanpa-henti/>. (Erişim Tarihi: 3 Eylül 2023).
- _____. (2020, 15 Ocak). PCIM Mesir Tindak Lanjut Kerjasama Muhammadiyah-Al-Azhar. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2020/02/15/pcim-mesir-tindak-lanjut-kerjasama-muhammadiyah-al-azhar/>. (Erişim Tarihi: 28 Kasım 2022).
- _____. (2020, 20 Haziran). Belajar Dari Pak AR. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2020/06/22/belajar-dari-pak-ar/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).
- _____. (2020, 12 Temmuz). Kiblat Dan Masyarakat Islam Ideal: Tafsir Surat Al-Baqarah Ayat 142-152 <https://web.suaramuhammadiyah.id/2015/10/12/kiblat-dan-masyarakat-islam-ideal-surat-al-baqarah-ayat-142-152/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- _____. (2021, 17 Mayıs). Rekalibrasi, PCIM Malaysia Dampingi TKI Pulang Ke Tanah Air. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2021/05/17/rekalibrasi-muhammadiyah-malaysia-dampingi-tki-pulang-ke-tanah-air/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).

- _____. (2021, 4 Haziran). Kosmopolitanisme Islam: Menyatukan Peradaban, Mencegah Perpecahan. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2021/06/04/kosmopolitanisme-islam-menyatukan-peradaban-mencegah-perpecahan/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- _____. (2022, 13 Ağustos). Tapak Suci Mesir Siap Bertarung Di Kejuaraan Dunia. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2022/08/13/tapak-suci-mesir-siap-bertarung-di-kejuaraan-dunia/>. (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2023).
- _____. (2022, 25 Ağustos). Sejarah Lembaga Dakwah Khusus Muhammadiyah. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2022/08/25/lembaga-dakwah-khusus/>. (Erişim Tarihi: 05 Ocak 2023).
- _____. (2022, 20 Kasım). 6 Poin Hasil Pertemuan PCIM Se-Dunia Di Sela-Sela Muktamar Ke-48. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2022/11/20/6-poin-hasil-pertemuan-pcim-se-dunia-di-sela-sela-muktamar-48/>. (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2023).
- _____. (2023, 25 Nisan). Derma Lazismu PCIM Malaysia. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2023/04/23/derma-lazismu-pcim-malaysia/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- _____. (2023, 2 Haziran). Wakili Muhammadiyah, UFS Ikuti ‘International Forum of Ambassadors of Return to Palestine’. <https://web.suaramuhammadiyah.id/2023/06/02/wakili-muhammadiyah-ufs-ikuti-international-forum-of-ambassadors-of-return-to-palestine/>. (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023).
- SUDJA', H.M. (2018). *Cerita Tentang Kiai Haji Ahmad Dahlan: Catatan Haji Muhammad Sudja'*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- SURYANA, Wahyu. (2020, 15 Nisan). Koordinasi MCCC Diperluas Hingga Tingkat Kecamatan. *Republika*. <https://news.republika.co.id/berita/q8tucp399/koordinasi-mccc-diperluas-hingga-tingkat-kecamatan>. (Erişim Tarihi: 3 Mart 2023).
- SUSANTO, Heri. (2021, 12 Ağustos). Begini Perjalanan UMAM Jadi Universitas Pertama Dari Indonesia Di Luar Negeri. *DetikEdu*. <https://www.detik.com/edu/perguruan-tinggi/d-5679830/begini-perjalanan-umam-jadi-universitas-pertama-dari-indonesia-di-luar-negeri>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- SUWARNO, M Margono Poespo. (1995). *Gerakan Islam Muhammadiyah*. Yogyakarta: Persatuan Offset.
- SUWARNO, Suwarno. (2010). *Relasi Muhammadiyah, Islam, dan Negara: Kontribusi Muhammadiyah dalam Sejarah Bangsa*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- _____. (2016). *Pembaruan Pendidikan Islam Sayid Ahmad Khand dan Ahmad Dahlan*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.
- SUYOTO, Suyoto, vd. (1990). *Muhammadiyah, Sejarah, Pemikiran dan Amal Usaha*. Yogyakarta: Tiara Wacana.
- SYA'RANI, Afifurrahman. (2018, 2 Ocak). *Muhammadiyah In Singapore*. <https://crs.ugm.ac.id/muhammadiyah-in-singapore/>. (Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2023).
- SYAMSUDDIN, Din. (2014). *Muhammadiyah Untuk Semua*. Yogyakarta: Suara Muhammadiyah.

- SZONDI, Georgy. (2008). *Public Diplomacy And National Branding: Conceptual Similarities And Differences*. The Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. https://www.clingendael.org/sites/default/files/201602/20081022_pap_in_dip_nation_branding.pdf. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2022).
- ŞAHİNOĞLU Muhammet Cemal. (2020). *Sivil Toplum Kuruluşları Dış Politikaya Etkisi: İnsani Hak ve Hürriyetleri Özelliğinde İnsani Yardım Kuruluşları Örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tabloidmatahati.com. (2023, 24 Mayıs). PCIM Turki Baitul Arqom, Bahas Kaderisasi-Filantropi Global. <https://tabloidmatahati.com/pcim-turki-baitul-arqom-bahas-bahas-kaderisasi-filantropi-global/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- TALAS, Mustafa. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye Perspektifi. *TÜBAR*, 29, 387-401.
- Tapak-suci.de. (2023, 1 Ağustos). Lehrer/Trainer. <https://www.tapak-suci.de/der-stil-tapak-suci/lehrer-trainer/>. (Son Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2023).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022). Kamu Diplomasisi Nedir?. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı.
- THUSSU, Daya Kishan. (2013). *Communicating India's Soft Power: Buddha To Bollywood*. New York: Palgrave Macmillan.
- TOHIRIN, Tohirin. (2020). Dakwah Komunitas Di Era Milenial. Ziyad, M v.d. (e.d.). *Dakwah Pencerahan Muhammadiyah Di Tengah Komunitas Khusus* (ss 61-74). Cakarta: LDK PP Muhammadiyah.
- TOMALIN, Barry. (2022, 16 Ocak). Advocacy And Public Diplomacy. *Diplomat Magazine*. <https://diplomatmagazine.com/advocacy-public-diplomacy/>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti. (2004). Dernekler Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5253&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2022).
- TÜSEV ve ICNL. (2004). Kamu Yararına Çalışan Kuruluş Yasasına İlişkin Örnek Hükümler: Macaristan Örneği. İstanbul : TÜSEV Yayınları.
- TVMu. (2022, 20 Kasım). Jadi Ketum Lagi, Nashir: Intinya Kolektif Kolegial. <https://tvmu.tv/jadi-ketum-lagi-haedar-nashir-intinya-tetap-kolektif-kolegial>. (Erişim Tarihi: 28 Kasım 2022)
- ULLAH, Rahmat, v.d., (2018). Turkey's Soft Power In South Asian Countries. Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (e.d.), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* (ss 283-286). Ankara: Nobel.
- UMAM. (2024). About Us. <https://umam.edu.my/v1/about-us>. (Son Erişim Tarihi: 1 Mart 2024).
- UMAR, Zulfan Haidar Zamzuri. (2022). Persaudaraan Muhammadiyah dan Orang Asli di Malaysia. Sonny Zulhuda v.d (e.d), *Pribadi Berkemajuan Memajukan Indonesia, Mencerahkan Semesta: Internasionalisasi Muhammadiyah Dari PCIM Malaysia* (ss 351-356). Samudera Press: Yogyakarta.
- UN Peacemaker. (2009). Framework Agreement On The Formation Of The International Contact Group For The GRP-MILF Process.

- https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/PH_090915_Framework%20a%20greement%20on%20the%20contact%20group.pdf. (Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2023).
- US Department of State. (2021, 21 Ocak). Non-Governmental Organizations in the United States. <https://www.state.gov/non-governmental-organizations-ngos-in-the-united-states/>. (Erişim Tarihi: 2 Eylül 2024).
- USMANOVA, Nuraiym. (2020). *Sivil Toplum Kuruluşları Ve Kamu Diplomasisi: Uluslararası Öğrenci Derneği Federasyonu (UDEP)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Validnews.id. (2018, 1 Ağustos). Konsistensi Perjuangan Dua Ormas Untuk Perbaikan Penyelenggaraan Ibadah Haji. <https://validnews.id/nasional/Konsistensi-Perjuangan-Dua-Ormas-Untuk-Perbaikan-Penyelenggaraan-Ibadah-Haji-eUQ>. (Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2023).
- VAKIL, Anna C. (1997). Confronting The Classification Problem: Toward A Taxonomy Of NGO's. *World Development*, 25 (12), 2057-2070
- VICKERS, Rhiannon. (2004). The New Public Diplomacy: Britain And Canada Compared. *BJPIR*, 6, ss 182-194
- VEDDER, Anton. (2007). Questioning The Legitimacy of Non-Governmental Organizations. *NGO Involvement In International Governance And Policy: Source Of Legitimations* (ss 1-20). Leiden: Martinus Nijhoff.
- WACHID, Syahroni Nur. (2022, 25 Kasım). The Surakarta Message. https://www.kompasiana.com/syahroninur/63803f4045274b5d671fb973/the-surakarta-message?page=2&page_images=1. (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023).
- WAHAB, Muhibb Abdul (2020). Muhammadiyah untuk Dunia. Faozan Amar ve Fahmi Syahirul Alim (e.d.), *Muhammadiyah Mencerdaskan Kehidupan Bangsa* (ss 20-25).Cakarta: Al-Wasat Publishing.
- Walhi.id. (2018, 22 Ocak). Budi Pego Adalah Pejuang HAM Dan Lingkungan Hidup, Dia Tidak Layak Dihukum. <https://www.walhi.or.id/budi-peggo-adalah-pejuang-ham-dan-lingkungan-hidup-dia-tidak-layak-dihukum>. (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2023).
- WartaPTM. (2023, 2 Ağustos). PCIM Sudan: Sang Surya Di Negeri Dua Nil. <http://wartaptm.id/pcim-sudan/>. (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2023).
- WERKER, Eric ve Ahmed, Faisal Z. (2008). What Do Nongovernmental Organizations Do?. *The Journal of Economic Perspectives*, 22 (2), ss 73-92.
- WHITE, Candace L. (2020). Corporate Diplomacy. Nancy Snow ve Cull, Nicholas J Cull(e.d), *Routledge Handbook Of Public Diplomacy (Second Edition)* (ss 413-421). New York: Routledge.
- WIJNIGA, Peter vd. (2014). State And Non-State Actors: Beyond The Dichotomy. Esch, Joris Van Esch v.d (e.d), *Strategic Monitor 2014: Four Strategic Challenges* (ss 141-162). Den Haag: Hague Centre For Strategic Studies.
- WILLETS, Peter. (2000). From "Consultative Arrangements" to "Partnership": The Changing Status of NGOs In Diplomacy At The UN. *Global Governance*, 6(2), 191-212.
- WILSON, Ernest J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, ss 110-124.
- WARA, Yusuf Abubakar. (2019). Toplumsal Hizmetinde Sivil Toplum Kuruluşları Temel İlkeleri. II. *Uluslararası Sosyal Bilimler Gelenek ve Bilgi Bütünlüğü Sempozyum*

Bildiri Kitabı, 326.

- WOLF, Charles ve Rosen, Brian. (2004). *Public Diplomacy: How To Think About And Improve It (Occasional Paper)*. California: RAND Corporation.
- World Bank. (1995). *Working With NGO's: A Practical Guide To Operational Collaborations Between The World Bank and Non-Governmental Organizations*. Washington DC: World Bank.
- WYATT, Marilyn. (2004). *A Handbook of NGO Governance*. Budapest: European Center for Not for-profit Law.
- _____. (2007). *STK Yönetişim Rehberi*. İstanbul: TÜSİAD-TÜSEV.
- YANACOUPOULOS, Helen. (2015). *International NGO Engagement, Advocacy, Activism: The Faces And Spaces Of Change*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- YANG, Aimei ve Taylor, Maureen. (2014). Public Diplomacy In Networked Society: The Chinese Government-NGO Coalition Network On Acquired Immune Deficiency Syndrome Prevention. *International Communication Gazette*, 76(7), 575-593.
- YIN, Robert K. (2011). *Qualitative Research from Start to Finish*. New York: The Guilford Press.
- YILMAZ, Ayhan Nuri. (2018). Kültür Ve Sanatın Ulusal Tanınırlığının Pozitifleştirilmesinde Bir Araç Olarak Kullanılması: Türkiye'nin Yumuşak Güç Potansiyeli. Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (e.d.). *Yumuşak Güç Ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler: Türkiye Ve Dünyadan Örnekler* (s.s. 11-40). Ankara: Atlas Akademik.
- YILMAZ, Müzaffer Ercan. (2008). Non-Governmental Organizations and Peacemaking. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 118-132.
- YOUNG, Scott T ve Dhanda, Kanwalroop Kathy. (2013). *Sustainability: Essentials For Business*. London: SAGE Publications.
- YU, Kimberly Nicole. (2022). What Are The Advantages/Disadvantages Of Becoming A Nonprofit Organization?. *AsianNGO*. <https://asianngo.org/magazine/post-magazine/article/article-detail/161/what-are-the-advantages-disadvantages-of-becoming-a-nonprofit-organization>. (Son Erişim Tarihi: 1 Aralık 2022).
- YUSUF, Yunan, vd. (2005). *Ensiklopedi Muhammadiyah*. Cakarta: Raja Grafindo Persada.
- ZAHIR, Ahmad Sarwono Bin ve Al-Alaydrus, Shofrotun Binti Husein. (2013). *K.H.R.Ng Ahmad Dahlan: Pembaharu, Pemersatu, dan Pemeliharaan Tradisi Islam*. Yogyakarta: MATAN.
- ZAINAL, Zainal. (2012). Regulasi Haji Indonesia Dalam Tinjauan Sejarah. *JURIS*, 11(2), ss 96-113.
- ZARA, Muhammad Yuanda. (2020, 5 Ekim). KOKAM: Pasukan Anti-Komunis, Penjaga Aset Muhammadiyah. *Republika*. <https://khazanah.republika.co.id/berita/qhopty366/kokam-pasukan-antikomunis-penjaga-aset-muhammadiyah-1>. (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2022).
- ZATEPILINA, Olga. (2009). Non-State Ambassadors: NGO's Contribution To America's Public Diplomacy. *Place Branding And Public Diplomacy*. 5(2), 156-158.
- ZHANG, Juyan ve Swartz, Brecken Chinn. (2009). Toward A Model Of NGO Media Diplomacy In The Internet Age: Case Study of Washington Profile. *Public Relations*

Review, 35, 47-55.

ZUHDI, Muhammad Luthfi. (2022). *Sastra Sebagai Media Diplomasi Dalam Upaya Memperoleh Pengakuan Kemerdekaan (Bilimsel Konuşması)*. Depok: Fakultas Ilmu Budaya Universitas Indonesia.

ZULHUDA, Sonny. (2021, 5 Eylül). Membaca Nexus ABIM dan Muhammadiyah dari Sosok Siddiq Fadzil. *Suara Muhammadiyah*.
<https://web.suaramuhammadiyah.id/2021/09/05/membaca-nexus-abim-dan-muhammadiyah-dari-sosok-siddiq-fadzil/>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).

ZURAYA, Nidia. (2012, 23 Temmuz). KH AR Fachruddin, Sosok Teladan Pemimpin Umat (2). *Republika*. <https://khazanah.republika.co.id/berita/m7m6pm/kh-ar-fachruddin-sosok-teladan-pemimpin-umat-2>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2022).

Ekler

Ek.1.

Araştırma Sorunları (Konu: Muhammediye Vakfı Uluslararasılaşma Politikası)

Konu: Muhammediye Vakfı'nın Uluslararasılaştırma Politikası

1. Sayın hocam, memnun olduğunuz durumda, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma politikasının tarihi ve geliştirmesini ile ilgili anlatabilir misiniz? Öncelikle bu politika ne zaman ilk kez gündeme geldi? Aynı anda bu politika nasıl uygulayabilmektedir?
2. Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma politikasının ilk öncüllük verenler ve hareketlendiren figürler kimdir? Bununla birlikte, Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma konusunda taşıdığı ve getirdiği fikirler nelerdir? Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma politikasının temel ve ana amaçlar nelerdir?
3. Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma politikasında hangi alanda yürütmekte ve ana öncelikleri nelerdir?
4. Muhammediye Vakfı, uluslararasılaştırma politikasını nasıl yürütmektedir?
5. İşbirliği konusunda, Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaşımada hangi ve nasıl işbirliği yürütmektedir?
6. Aktör ile ilgili, işbirliği yürüttüğü zaman genellikle Muhammediye Vakfı hangi ve kimi aktörü ile işbirliği yürütmektedir?
7. Uluslararasılaştırma politikası uyguladığı zaman, Muhammediye Vakfı tarafından kullanılan strateji ve yöntemler hangisi ve nelerdir?
8. Bu konuda faaliyetler ve çalışmalar ile ilgili, Muhammediye Vakfı tarafından çalıştırılmış ve çalıştırılmakta faaliyetler nelerdir? Bu çalışmalarda genellikle hangi alanda faaliyet göstermektedir?
9. Her STK'larda ve diğer sivil kurumlar gibi, kısa süre ve uzun süre planlaması tabii tutulmaktadır. Muhammediye Vakfı, uluslararasılaştırma politikasının kısa süre ve uzun süre planlar nelerdir? Bununla birlikte, bu planları gerçekleştirme birisi gereken adımlar ve faaliyetler neler ve nasıl yürürlüğe geçebilmektedir?
10. Endonezya Cumhuriyeti'nin dış politikasına katkılar ve etkiler ile ilgili, Muhammediye Vakfı'nın yaptığı uluslararasılaştırma politikası buna nasıl katkı sağlayabilmekte ve etkileyebilmektedir?
11. Muhammediye Vakfı'nın yürüttüğü uluslararasılaştırma tabii ki yurt dışındaki bulunan Muhammediye Vakfı Özel Şubeleri ve Kardeş Örgütlerinin mevcudiyeti ile ayrılmamaktadır. Günümüze ve bildiğinize kadar yurtdışındaki bulunan özel şubeleri ve kardeş örgütlerin sayısı kaçtır? Bu özel şubeler ve kardeş örgütler nerede ve hangi ülkede faaliyet göstermektedir?
12. Muhammediye Vakfı, yurtdışındaki bulunan özel şubeler ve kardeş örgütler ile ilişkileri ve koordinasyon nasıl gerçekleştirilmektedir?
13. Yurtdışındaki bulunan özel şubeler ve kardeş örgütlerin Muhammediye Vakfı'nın uluslararasılaştırma politikasına oynadığı stratejik roller nelerdir?

Ek.2. Araştırma Sorunları (Konu: Dış Politika İlişkin Çalışmaları)

1. Endonezya'nın dış politikası alanında sahip olduğu “*bebas-aktif*” (Türkçe:özerk ve aktif) temeli, İslam ve Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu değerleri ile uygun mudur?
2. Endonezya Cumhuriyeti'nin dış politika konusunda, Muhammediye Vakfı'nın sağlamış veya hâlâ yaptığı katkıları nelerdir?
3. Endonezya'nın dış politikasının oluşturduğu ve şekillendirdiği sürecinde, Muhammediye Vakfı bu süreçte dâhil edilmiş midir? Dâhil edildiği durumunda, Muhammediye Vakfı'nın bu süreçte dahil ettirilmesi nasıl geçmektedir?
4. Endonezya Dış Politikası'nın yürütmesinde tabii ki Muhammediye Vakfı'nın günümüzdeki yürüttüğü uluslararasılaşma politikası ve Endonezya'nın dışında sahip olduğu özel şubelerle ayrılmamasını konuşmaktadır. Bu konu ile ilgili, özellikle bazı ülkelerde sahip olduğu özel şubelerin vasıtasıyla Endonezya dış politikaya nasıl katkı sağlamaktadır?
5. Endonezya Dış Politikası'nın uygulaması ve yürütmesi süreçte, Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu stratejik rolleri nedir? Aynı anda, bu stratejik roller nasıl yürütülmektedir? Muhammediye Vakfı'nın içerisindeki aktörler bu stratejik rolüne katılabilen aktörler kimdir?
6. Endonezya Cumhuriyeti'nin dış politikası konusunda, Muhammediye Vakfı'nın sahip olduğu odak alanları nedir? Aynı anda bu alanı nasıl yürütebilmektedir?
7. Uluslararası politikada bazı sorunlarla ilgili; özellikle barış, insancıl, ve ayrımcılığa (İslamofobi) karşıt tutumu Endonezya'nın dış politikadaki ana önemi olmaktadır. Muhammediye Vakfı, bu sorunlar ile ilgili nasıl bakmakta ve ardından sahip olduğu bakış açışı doğrultusunda nasıl davranmaktadır?

Ek.3. Araştırma Soruları (Konu: Malezya, Mısır ve Türkiye'deki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri)

1. Sayın mülakatımıza başlamadan, bize kendinizle ilgili bilgi verebilir misiniz? Özellikle Muhammediye Vakfı ile tanışmanızın ne şekilde olduğunu, Muhammediye Vakfı'nın faaliyet alanlarında hangisinde çalıştığınızı ve kurumsal sorumluluklarınızı anlatabilir misiniz?
2. Muhammediye Vakfı'ndaki üyeliğiniz kaç yıldır devam etmektedir?
3. Muhammediye Vakfı ile ilgili kanaatiniz nedir?
4. Sayın bulunduğunuz (Türkiye, Mısır, Malezya) ülkedeki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kuruluş tarihini veya tarihsel tecrübesini anlatabilir misiniz? Ayrıca bu ülkede Muhammediye Vakfı Özel Şubesi kurulmasının arka planı nedir?
5. Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'nin kurucuları kimdir? Kurulma hikâyesi nasıl olmuştur?
6. Bu Özel Şubesinin örgütsel yapısı ilk kuruluştan bu yana nasıl şekillendirilmiş ve

geliştirilmiştir? Ayrıca Şube organları ve sorumlulukları konusunda bilgi verebilir misiniz?

7. Muhammediye Vakfı genel başkanı ile ilişkiler nasıl şekillendirilmektedir? Özellikle Endonezya'daki Muhammediye Vakfı genel merkezi ile irtibat ve bağlantınız ne şekildedir? Aranızdaki iletişimi ve Şube faaliyetlerini Genel merkez nasıl etkilemektedir? Size söz hakkı vermekte midir? Bulunduğunuz ülke şartlarını dikkate almanıza izin verilmekte midir?
8. Şube faaliyetlerini yürütürken karşılaştığınız sorunların çözümüne Muhammediye Vakfı Genel Merkezi'nin katkı ve destekleri nelerdir? Bunları yeterli buluyor musunuz? Başka hangi destekleri sağlayabilir?
9. Bu şubedeki üyeler arasındaki ilişki konusunda ne söylemek istersiniz? İlişkilerin olması gerektiği seviyede olduğuna inanıyor musunuz? Bu ülkeden mezun olan üyelerle ilişkiler yeterli mi? Mevcut ve eski üyelerle ilişkilerdeki sürekliliği nasıl sağlıyorsunuz?
10. Bu özel şubede girişimcilik alanları var mı? Varsa sayıları ve alanları nelerdir? Bu girişimcilik alanları yerel toplulukları içermekte midir? Nasıl?
11. Özel Şubenizin yürütülmüş ve yürütülmekte olan faaliyetleri nelerdir? Faaliyetlerin çeşit ve kapsamı konusunda bilgi verebilir misiniz? Bu faaliyetlere yerel topluluklar katılabilmekte midir? Hangi tür faaliyetlere katılım sağlamaktadırlar? Yerel kurum ve kuruluşlardan hangi maddi ve manevi destekleri alıyorsunuz?
12. Bu faaliyetler arasında Endonezya tanıtım programları mevcut mudur? Mevcutsa, bu programlar hakkında bilgi veriniz? Ayrıca bu programlara karşı tepkiler nasıldır? Bu tepkileri nasıl ölçüyor, nasıl değerlendiriyorsunuz?
13. Bu özel şubede, kamu diplomasisi program ve konularına yer veriyor musunuz? Varsa, hangileridir? Bu alanlara yerel toplulukların tepkisi ne şekildedir? Bu tepkileri nasıl ölçüyor ve değerlendiriyorsunuz?
14. Bu özel şubede yürütülen faaliyetler, Endonezya'nın siyaset hayatı özellikle dış politika ve Endonezya algı ve imajın tesis edilmesine etki veya katkıları nelerdir? Nasıl katkı sağlamaktadır?
15. Bu şubede yapılan faaliyet veya çalışmaların, bulunduğunuz ülkedeki kamu diplomasisine etkileri veya katkıları nelerdir? Bu etkilerin meydana geldiğinden nasıl emin oluyorsunuz?
16. Bu özel şubedeki üyelik yapısı veya kompozisyonu nasıldır? Üyelik şartları ve türleri nelerdir?
17. Yerel topluluklar ve kişiler şubenize üye olarak kabul edilebilirler mi? Ayrıca Muhammediye Vakfı'na ilgi duyan ve destek veren yerel toplumlarla ilgili tanımlanmış idare mekanizmalar/prosedürler bulunmakta mıdır?
18. Yerel topluluk ya da kişilerden Muhammediye Vakfı'na karşı olumlu kanaat sahibi kişi ve kuruluşların sayı ve destekleriyle ilgili elinizde veri bulunmakta mıdır? Bunlardan arasında önemli figürler (yerel siyasetçi, kanaat önderi, akademisyen gibi) var mıdır? Varsa onlardan hangi destek ve veya önerileri almaktasınız? Aldığınız önerileri nasıl dikkate alıyorsunuz?
19. Bu ülkede yerel STK'lar ve kurumlarla yürüttüğünüz işbirlikleri bulunmakta mıdır? Varsa kaç tane işbirliği vardır ve hangi alanlarda yoğunlaşmaktadır? Anlaşmalar varsa, bu anlaşmalara dair bilgi veriniz?

20. Bulunmuyorsa ya da yerel toplumdaki üye kaydetmiyorsanız, bu sorunlar çözmek için bir çabanız, politikanız ve hedefiniz bulunmakta mıdır?
21. Sizce, genel manada, bu ülkede bulunan Muhammediye Vakfı Özel Şubesi'ni nasıl değerlendiriyorsunuz? Ayrıca bu ülkede yürütülen faaliyetler, Muhammediye Vakfı'nın taşıdığı kuruluş ruhu ve misyonuyla uyumlu mudur? Bu kanaate nasıl vardınız?
22. Genel olarak, bu ülkedeki Muhammediye Vakfı Özel Şubesinin varlığı ile birlikte yerel toplumlardan hangi değişim ve dönüşümü sağladınız? Toplumun kanaatinde başata Endonezya ve Muhammediye Vakfı hakkında olmak üzere olumlu etki meydana getirdiğinize inanıyor musunuz? Niçin?
23. Bu şubenin başarılı ve başarısız olduğuna inandığınız konular nelerdir? Ayrıca Şubenin avantaj ve dezavantajları konusunda ne söylemek istersiniz? Bu duruma şubenizin katkısı nedir?
24. Özellikle Şubeniz ve Muhammediye Vakfı genel merkezinin uluslararası ilişkiler faaliyetleriyle kamu diplomasisi çalışmalarını geliştirmesi için sizce ne yapılmalıdır? Somut önerileriniz nelerdir?
25. Ekleme istediğiniz başka hususlar var mıdır?

Ek.4. Araştırma Sorunları (Konu: Lobicilik Faaliyetleri)

1. Sayın hocam, Muhammediye Vakfı'nın ilk olarak ne zaman gündem ve çağdaş sorunlar; özellikle lobicilik ve savunuculuğa muhtaç olan sorunlara önem verdiğini açıklayabilir misiniz?
2. Lobicilik ve savunuculuk faaliyetler konusunda, Muhammediye Vakfı genellikle hangi ana ajandalar ve sorunlar önem veya öncelik vermektedir?
3. Lobicilik ve savunuculuk konusunda, Muhammediye Vakfı'nın odak alanları nelerdir?
4. Lobicilik ve savunuculuk faaliyette, Muhammediye Vakfı'nın odaklandığı aktörler kimlerdir?
5. Muhammediye Vakfı, bir sorunu ortaya çıkıp sorunun içerisinde Muhammediye Vakfı'nın çıkarları mevcut olduğu durumunda lobicilik ve savunuculuk nasıl yürütebilmektedir? Lobicilik ve savunuculuk süreçte, kullandığı yöntem ve yaklaşımlar nelerdir?
6. Bazi sorunlarındaki üzerinde yapılan lobicilik ve savunuculuk konusunda, tabii ki Muhammediye Vakfı tarafından pek çok oynanmış ve yapılan roller vardır. Lobicilik ve savunuculuk faaliyetlerde Muhammediye Vakfı'nın oynadığı roller nelerdir? Arabulucu olarak mı?Garantör olarak mı?
7. Muhammediye Vakfı'nın yaptığı lobicilik ve savunuculuk faaliyetlerde genel olarak bazı faaliyetler veya etkinlikler üzerinde yürütülmektedir. Muhammediye Vakfı'nın bu konuda yapmış/yaptığı faaliyetler veya etkinlikler nelerdir?
8. Muhammediye Vakfı'nın yaptığı lobicilik ve savunuculuk faaliyetler vasıtasıyla, toplumdaki ortaya çıkan sorunları halletmekte sağladığı katkılar nelerdir?
9. Size göre, Muhammediye'nin yaptığı lobicilik ve savunuculuk faaliyetleri ne kadar etkili olmaktadır.

Ek.5. Mülakat Faaliyetlerde Kaynak Kişileri ve Özgeçmişlerin Listesi

No	Mülakat Faaliyetinde Kaynak Kişi	Makam/Özgeçmişi	Mülakat Tarihi	Mülakat Yöntemi
1	Dr. Imam Addaruqutni	Muhammediye Vakfı Dış İlişkiler ve İşbirliği Kurumu Başkanı	7 Mayıs 2024	Doğrudan Mülakat
2	Assoc. Prof. Sudarnoto Abdul Hakim	Muhammediye Vakfı Dış İlişkiler ve İşbirliği Kurumu Başkan Yardımcısı	9 Mayıs 2024	Doğrudan Mülakat
3	Dr. Ridho Al-Hamdi	Muhammediye Vakfı Hikmet ve Kamu Politika Kurumu Başkanı/ Yogyakarta Muhammediye Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimi Fakültesi Öğretim Üyesi	17 Mayıs 2024	Doğrudan Mülakat
4	Hidanul Achwan	Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Başkanı (2022-2024)/ Muhammediye Vakfı Kadrosu	26 Mayıs 2024	Çevrimiçi/Zoom Toplantısı
5	Hilma Ayunina	Mısır'daki Aişîye Özel Şubesi Başkanı (2022-2024)/Muhammediye Vakfı Kadrosu	26 Mayıs 2024	Çevrimiçi/Zoom Toplantısı
6	Wahyudi Abdurrahim	Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Eski Başkanı/ Muhammediye Vakfı Orta Cava İl Başkanı Tercih ve Tecdit Meclis Üyesi	28 Mayıs 2024	Çevrimiçi/ Whatsapp Ses Notu (Sorular mülakattan önce gönderilmişti)
7	Dr. Ccecep Taufqurrahman	Mısır'daki Muhammediye Vakfı	29 Mayıs 2024	Çevrimiçi/Whatsapp Ses Notu (Sorular

		Özel Şubesi Eski Başkanı		mülakattan önce gönderilmişti)
8	Dihya Muhammad Roihan	Mısır'daki <i>Tapak Suci</i> (Dövüş Sanat Birliği) antrenörü/ Mısır'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi yönetici	30 Mayıs 2024	Çevrimiçi/Zoom Toplantısı
9	Dinil Abrar Sulthani	Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Başkanı (2021-2023)/2 farklı Muhammediye Üniversitesi'nde öğretim görevlisi	12 Haziran 2024	Doğrudan Mülakatı
10	Ahmad Dhiyaulhaq	Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Başkanı (2026-günümüzde)/ LAZISMU Türkiye Başkanı (2022-2024)	13 Haziran 2024	Doğrudan Mülakatı
11	Jelang Ramadhan	Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Genel Sekreteri (2020-2022)/ Majalah Tabligh Dergisi'nde Sekreteri	13 Haziran 2024	Çevrimiçi/Zoom Toplantısı
12	Haydar Syihabuddin	Türkiye'deki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Genel Sekreteri (2022-2024)/Muhammediye Vakfı Kadrosu	14 Haziran 2024	Çevrimiçi/Zoom Toplantısı
13	Lazuardi Fadhlán Arrazy	Türkiye'deki <i>Tapak Suci</i> (Dövüş Sanat Birliği) Şubesi Başkanı ve Antrenör	15 Haziran 2024	Doğrudan Mülakat
14	Assoc. Prof. Sonny Zulhuda	Malezya'daki Muhammediye Vakfı	25 Haziran	Çevrimiçi/Whatsapp Ses Notu (Sorular

		Özel Şubesi Eski Başkanı (2 dönem)/Malezya'daki Uluslararası İslam Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi	2024	mülakattan önce gönderilmişti)
15	Muhammad Ali Imran	Malezya'daki Muhammediye Vakfı Özel Şubesi Başkanı	27 Haziran 2024	Çevrimiçi/Zoom Toplantısı

Ek.6. Muhammediye Vakfı'nın BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi Üyeliği Hakkında Belgesi

List of non-governmental organizations in consultative status with the Economic and Social Council as of 31 December 2022*

Note by the Secretary-General

The non-governmental organizations that were in consultative status as at 31 December 2022, including those added as a result of action taken by the Economic and Social Council at its management meetings held in 2022, are listed below.

Important note: owing to constraints related to the impact of the coronavirus disease (COVID-19) on the working arrangements of the Economic and Social Council and the sessions of its subsidiary bodies, the Council decided, by its decision 2022/313, to schedule the dates of the 2022 regular session of the Committee on Non-Governmental Organizations from 17 to 26 May and on 7 June 2022 and the resumed session from 29 August to 7 September and on 15 September 2022, respectively.

* There are 142 organizations in general consultative status, 5,235 in special consultative status and 966 on the Roster, for a total of 6,343 non-governmental organizations listed. The year in which an organization was granted status with the Council is given in parentheses, after the organization's name, except where that information is not available.

23-06324 (E) 300523

Please recycle

Contents

	<i>Page</i>
I. General consultative status.....	3
II. Special consultative status	7
III. Roster.....	156
A. Organizations placed on the Roster by virtue of action taken by the Economic and Social Council on the recommendation of the Committee on Non-Governmental Organizations	156
1. Pursuant to Council resolutions 1296 (XLIV) and 1996/31	156
2. Pursuant to Council decision 1996/302	168
B. Organizations placed on the Roster by action of the Secretary-General	171
C. Organizations placed on the Roster by virtue of their consultative status with other United Nations bodies or the specialized agencies.....	172
IV. Non-governmental organizations with outstanding quadrennial reports, whose consultative status with the Council has been suspended as from 7 December 2022 in accordance with Council resolution 2008/4 and Council decision 2023/306	175

Yayasan Cinta Anak Bangsa (2016)

Zonta International (1969)

II. Special consultative status

1M1B Foundation (2018)

21st Century Community Empowerment for Youth and Women Initiative (2018)

28. Jun (2018)

3Strands Global Foundation (2020)

7amleh – The Arab Centre for the Advancement of Social Media (2022)

A11 – Initiative for Economic and Social Rights (2020)

AAINA (2018)

Aalem for Orphan and Vulnerable Children, Inc. (2020)

AATASSIMO (2021)

Abaad Resource Center for Gender Equality (2016)

Abantu for Development/People for Development (1999)

ABC Tamil Oli (2017)

Abdul Momen Khan Memorial Foundation (Khan Foundation) (2001)

A Better Community for All (ABC4All) (2019)

Abibimman Foundation (2011)

Abiodun Adebayo Welfare Foundation (2012)

Abnaa al-Mahrousa Foundation for Development and Participation (2021)

Aboriginal and Torres Strait Islander Corporation Family Violence Prevention and Legal Service (Victoria) (2013)

Aboriginal Legal Service of Western Australia (2011)

Abshar Atefeha Charity Institute (2019)

Academy for Future Science (2003)

Academy for Mobilizing Rural-Urban Action through Education (2005)

Academy of Criminal Justice Sciences (1983)

Academy of Dentistry International (2018)

Academy of Labour and Social Relations (2010)

Academy of Mining Sciences (2004)

Ação Nacional para o Desenvolvimento Comunitária (ANADEC) (2018)

Accept International (2021)

Access Israel (2016)

Access Now (2016)

ACE (2017)

A Chance in Life, Inc. (2021)

Mother's Union (2000)
 mothers2mothers South Africa, Association Incorporated under Section 21) (2021)
 Motus Health Initiative (2020)
 Mouvement alternatives citoyennes (2018)
 Mouvement d'organisation des ruraux pour le développement (MORD) (2021)
 Mouvement de la paix (2017)
 Mouvement des jeunes pour le réveil et le développement (2016)
 Mouvement international d'apostolat des milieux sociaux indépendants (1996)
 Mouvement national des jeunes patriotes du Mali (2015)
 Mouvement panafricain Jeunes pour la reconstruction, la reforme et la révolution culturelle au Tchad et en Afrique (JRRRC) (2018)
 Movement for a Better World (2003)
 Movement for the Protection of African Child (MOPOTAC) (2012)
 Movendi International (2011)*
 Movimento Italiano Casalinghe (1998)
 Movimiento Cubano por la Paz y la Soberanía de los Pueblos (1996)
 Movimiento Manuela Ramos (2006)
 Muhammadiyah Association (2011)
 Mujer para la Mujer, AC (2006)
 Mukono Multi-purpose Youth Organisation (2000)
 Mukti (2022)
 Mukti Nari-O-Shishu Unnayan Sangstha (2018)
 Mulabi Association Latin American Work Group for Sexual Rights, Civil Association (2022)
 Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies (2017)
 Mundo a Sorrir – Associação de Médicos Dentistas Solidários Portugueses (2019)
 Murna Foundation (2018)
 Musawah Global Vision Berhad (2019)
 MUSIAD Corp. (2019)
 Muslim American Leadership Alliance (2019)
 Muslims for Progressive Values (2018)
 Muzaffarabad Poverty Alleviation Programme (MPAP) (2015)
 Moon Village Association (MVA) (2021)
 My Chosen Vessels, Inc. (2016)
 My Heart's Appeal, Inc. (2019)
 NABU – Knowledge Transfer beyond Boundaries (2015)

* Formerly IOGT International.

Ek.7. Malezya'daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi'nin Malezya Hükümeti Tarafından Tanınması Hakkında Belgeler

KETUA PENDAFTAR
INSTITUSI PENDIDIKAN TINGGI SWASTA
REGISTRAR GENERAL
PRIVATE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS
 Jabatan Pendidikan Tinggi
 Department Of Higher Education
 Kementerian Pengajian Tinggi
 Ministry of Higher Education Malaysia
 Aras 9, No.2, Menara 2,
 Jalan P5/6, Presint 5,
 62200 PUTRAJAYA
 MALAYSIA

JABATAN
PENDIDIKAN
TINGGI

Tel: 603-88706439
 Faks (Fax): 603-88706840
 Portal Rasmi: <http://jpt.moe.gov.my>

Ruj. Kami : JPT/BPP(U)1000-801/172 Jld.
 Tarikh : 5 Ogos 2021

Pengerusi
 UCMM Konsortium Sdn. Bhd.
 Aras B-01, Wisam YPJ Holdings
 Taman Tampoi Utama
 No.5 Jalan Perkasa 1/3
 81200 Johor Bahru

Tuan,

KELULUSAN PENUBUHAN INSTITUSI PENDIDIKAN TINGGI SWASTA

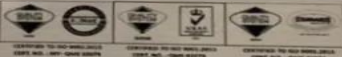
NAMA SYARIKAT : UCMM Konsortium Sdn. Bhd.
NAMA IPTS DILULUSKAN : Universiti Muhammadiyah Malaysia (UMAM)

Dengan hormatnya saya merujuk kepada perkara di atas.

2. Sukacita dimaklumkan bahawa permohonan tuan untuk menubuhkan institusi pendidikan tinggi swasta (IPTS) adalah **diluluskan** oleh Menteri Pengajian Tinggi di bawah subseksyen 10(1)(a) Akta Institusi Pendidikan Tinggi Swasta 1996 [Akta 555]. Butiran kelulusan adalah seperti berikut:

2.1 Maklumat Syarikat:

Nama Syarikat	UCMM Konsortium Sdn. Bhd
Alamat Berdaftar Syarikat	Aras B-01, Wisam YPJ Holdings Taman Tampoi Utama No.5 Jalan Perkasa 1/3 81200 Johor Bahru
Tarikh Didaftarkan	8 Februari 2017
No. Pendaftaran Syarikat	1218054-U

1/9

Malezya Hükümeti'nden Malezya'daki Muhammediye Uluslararası Üniversitesi Kuruluşu Onay Belgesi

SENARAI DAFTAR INSTITUSI PENDIDIKAN TINGGI SWASTA (KEMASKINI SEHINGGA 30 APRIL 2024)
(UNIVERSITI/ KAMPUS CAWANGAN UNIVERSITI LUAR NEGERI/ KOLEJ UNIVERSITI/ KOLEJ)

UNIVERSITI SWASTA - JOHOR

Bil.	Nama dan Alamat Institusi	Info Perhubungan IPTS	Info Perhubungan Ketua Eksekutif	Ketua Eksekutif	Perakuan Pendaftaran
1	Raffles University (RU) G-05, Medini 7, Jalan Medini Sentral 5, Bandar Medini Iskandar Malaysia, 79250 Johor Bahru, Johor Nama lama: Raffles University Iskandar Alamat Lama: Menara Kotaraya, Level 9, Unit 09- 01, Jalan Trus, 80000 Johor Bahru, Johor Darul Takzim.	Tel : 07-5352515 / 017-7029838 Faks : 07-2778878 E-mel : azlannorani@raffles- university.edu.my enquiry@raffles-university.edu.my Website : www.raffliveres-university.edu.my	Tel : 07-2778868, +6590114726 Faks : 07-2778878 E-mel : gregpritchard@raffles- university.eredu.my	Gregory John Pritchard	31/10/2021 – 30/10/2026
2	Universiti Metropolitan Asia (Asia Metropolitan University) No.6 Jalan Lembah Bandar Seri Alam 81750 Johor Bahru Johor Darul Takzim Alamat Lama: Teratak Seri Alam No.6 Jalan Lembah Bandar Seri Alam 81750 Johor Bahru Johor Darul Takzim Kampus Cawangan: Universiti Metropolitan Asia Kampus Cyberjaya (Asia Metropolitan University, Cyberjaya Campus)	Tel : 03-90805888 Faks : 03-90801995 E-mel : info@amu.edu.my Tel : 03-88005290 Faks : 03-27262445	Tel : 03-90805888 ext 208 / 019-4745824 Faks : 03-90801995 E-mel : mohamad.khan@amu.edu.my	Prof. Dr. Mohamad Khan Bin Jamal Khan	16/10/2022 - 15/10/2027

* IPTS yang berwarna kuning adalah IPTS yang akan tamat tempoh perakuan pembaharuan pendaftaran dalam masa 6 bulan

* IPTS yang berwarna hijau adalah IPTS yang telah tamat perakuan pendaftaran

1

UNIVERSITI SWASTA – PERLIS

Bil.	Nama dan Alamat Institusi	Info Perhubungan IPTS	Info Perhubungan Ketua Eksekutif	Ketua Eksekutif	Perakuan Pendaftaran
1	Universiti Muhammadiyah Malaysia (UMAM) Kompleks Unicity Perlis, Lot Aras G-3, Blok S1, Kompleks Desa Siswa, 02100 Padang Besar, Perlis	Tel : 013-2916460 Faks : - E-mel : info@umam.edu.my fairuz@umam.edu.my Website: umam.edu.my	Tel : 012-3129632 Faks : - E-mel : waluyo@ums.ac.id	Waluyo Adi Siswanto	02/11/2023 - 01/11/2028

UNIVERSITI SWASTA - PULAU PINANG

Bil.	Nama dan Alamat Institusi	Info Perhubungan IPTS	Info Perhubungan Ketua Eksekutif	Ketua Eksekutif	Perakuan Pendaftaran
1	Universiti Terbuka Wawasan (Wawasan Open University) 54, Jin Sultan Ahmad Shah, 10050 Pulau Pinang Premis Tambahan: Bangunan Wawasan No.7, 9, 13, 17, 19 GAT Lebuh China 10300, Georgetown Pulau Pinang	Tel : 04-218 0333 Faks : 04-226 9323 E-mel : enquiry@wou.edu.my website : www.wou.edu.my	Tel : 04-218 0101 Faks : 04-226 9323 E-mel : lilychan@wou.edu.my	Dr. Lily Chan	16/08/2021 – 15/08/2026

* IPTS yang berwarna kuning adalah IPTS yang akan tamat tempoh perakuan pembaharuan pendaftaran dalam masa 6 bulan

* IPTS yang berwarna hijau adalah IPTS yang telah tamat perakuan pendaftaran

26

Malezya Uluslararası Muhammediyyah Üniversitesi'nin Malezya'daki Özel Yükseköğretim Kurumları
Listesine Kaydedildiğine Dair Kanıt